

ספר

משפט הצוואה

בעניני צוואות וירושות

חלק שלישי:

בירורי הלבבות ושאלות אקטואליות
בעניני צוואות וירושות

כל אלה לקטתי וערכתי בעזר החונן לאדם דעת
מתתיהו בלאאמו"ר הרה"ח ר' שמעון שליט"א שווארין

שנת התשפ"א

ביתר ת"ו

וזאת למודעי! שספר זה לא נועד
לפסוק ממנו הלכות אלא לעורר לב
המעיון.

המחבר

כתובת המחבר
מתתיהו שווארץ רח' אריאלי 20/4 ביתר עילית
טל. לבירורים 02-5802462
tzavaa@gmail.com

©

כל הזכויות שמורות למחבר
Printed In Israel

ברוך אשר יקים את דברי התורה

מקרב לבי אביע את תודתי
למע"כ תמכין דאורייתא פטרוני הכולל החשוב

בית אולפנא דרבינו יוחנן

ה"ה הרב שאול יצחק פריינד שליט"א

והרב אליהו ברגמן שליט"א

הנושאים בעול החזקת בית מדרש זה באהבה רבה
ובמסירות נאמנה זה עשרות בשנים

ועתה אף הטו שכמם לשאת בעול הוצאת ספרי זה
להגדיל תורה ולהאדירה

ישלם להם ה' כפעלם הטוב ובכל אשר יפנו יצליחו

המחבר

מכתב קודש מכ"ק מרן עט"ר אדמו"ר שליט"א

ברוך שוחט
סמאלין קארלין
שכונת "פרי הארץ"
האתרוג 89, גבעת זאב ת"ו

ב"ה יום ג' לסדר והיתה לבני ישראל לחוקת משפט ט"ו תמוז תש"ס

כבוד ידידינו היקר ר' מתתיהו שווארץ שליט"א

נגילה ונשמחה בשמוע קול מבשר ואומר שהנך עומד להוציא לאור תנובות
פרי יגיעך על הלכות נחלות וכתובת צוואה אשר בשם משפט הצוואה יכונה.

ברכתנו תעלה כי חפץ ה' בידך יצליח להיות ממזכי הרבים ותזכה להגות
בתוה"ק מתוך רוב נחת מכל ב"ב יחיו והרחבה ובריות גופא כנפשו וכנפש המברכו
בלונ"ח.

הכו"ח בשם ובפקודת הקודש מרן אדמו"ר שליט"א.

שמעון שווארץ

הרב חיים פנחס שיינברג
ראש ישיבת תורה אור
ומורה הוראה דקריית מטרסדורף

מכתב תהלה

ב"ה

הן הובא לפני תכריך כתבים מלאים וגדושים מדובשה של תורה מעשה ידיו להתפאר של הרה"ג יר"ש הרב מתתיהו שווארץ שליט"א אשר איזן ותיקן רב פעלים על ענין הירושה והצוואה, הן דיני ירושה והעברת נחלה מיורשים וסדר כתיבת צוואה, והן תוקף דיני צוואה שנעשתה בערכאות ובצוואה בלי קנינים ע"פ התורה, אשר כידוע רבו פארותיהם והשלכות ענין זה מסתעפים לכו"כ ענינים וארוכים וקשים בדיני ממונות החמורים.

והמכשלה בהם רבה אצל הרבה אנשים מחסרון ידיעה בהלכות חמורות אלה הן מצד המורישים איך לסדר חלוקת נכסיהם, והן מצד היורשים אשר תובעים הרבה פעמים ממון שאינו שלהם.

והנה עלתה בידי הרה"ג המחבר שליט"א לערכם ולבארם בסדר נפלא דבר דיבור ואופן, צלל במצולות דברי הפוסקים והעלה פנינים ומרגליות, לדעת המעשה אשר יעשון, ואין ספק כי יהיה לתועלת גדול לכל העוסק בענינים אלו, כי ניכר בהם עמלה של תורה לרדת לעומקה של הלכה זו.

בכן אף ידי תכון עמו, והנני בברכה כי חפץ ה' בידו יצליח להפיץ מעיינותיו חוצה, ויזכה ללכת מחיל אל חיל להוסיף עוד תת מתנובות פריז להגדיל תורה ולהאדירה מתוך אושר והרחבת הדעת וכט"ס.

ביקרא דאורייתא
חיים פנחס שיינברג

ההסכמות ניתנו לספרי משפט הצוואה ח"א

משה הלברשטאם

חבר הבד"צ העדה החרדית
ראש ישיבת "דברי חיים" משאקאווע
מח"ס שו"ת "דברי משה"
פעיה"ק ירושלים תוכב"א
רח' יואל 8 טל. 5370514

בס"ד

נתי שמחה בלבי שמחת התורה, בראותי ספר נכבד מאד, פרי עמלו ויגיעו של האברך כפשוטו ומדרשו, הרה"ג שקדן עצום בתוה"ק לילות כימים, ירא"מ ומתנהג בחסידות כש"ת רבי מתתיהו שווארץ שליט"א — בן ידידי הרה"ג מוה"ר שמעון שליט"א, ונכד ידידנו עוז הרה"צ מנקיי הדעת שבירושלים מוהר"ר יצחק דוד גוטפארב שליט"א — אשר נערכו בו בביאור כל חמירתא "משפט הצוואה" לעורכו כדעת תוה"ק, ובזה יוסיפו שנות חיים בטוב ובנעימים, ולהשאיר ברכה לדור דורים יבואו, ישבעו בנים והניחו יתרם לעולליהם, וכמעט שלא הניח מקום להתגדר בו, וקורא אני עליו דברי קהלת (י"א ז') "ומתוק האור וטוב לעינים לראות את השמש" ופירש"י: מתוק הוא אורה של תורה, ואשרי התלמידים שעניהם רואות הלכה מלובנת ומחוורת על בוריה.

אשרי חלקו וגורלו בזיכוי הרבים להתנהג בהני הלכתא כדת וכדין, אשר מחוסר ידיעה נכשלים ח"ו שלא כדת של תורה בגזילה ועושק, ובספרו הנכבד ידעו את אשר יעשון ואת אשר יחדלון, והן אמת וידעתי נאמנה, אשר רבים וכן טובים שואלים ומבקשים דבר ה' זו הלכה ברורה, במקצוע זה בתוה"ק, ולא כל אדם זוכה לברר, ביי"ג נפה, הלכה עמומה זו, אשר צריך דרישה.

יתן השי"ת ותעשינה ידיו תושיה לברך על המוגמר, ודורשי ה' הלכה ברורה ישתו מבארו מים חיים, ויוסיף אומץ בתוה"ק כהנה וכהנה ללמוד וללמד ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא מתוך שלות הנפש והרחבת הדעת דקדושה, ונזכה במהרה לואשיבה שופטיך כבראשונה, בביאת מורח ודאין מתוך רחמים וחסדים אמן.

ובעה"ח היום יום ג' שנכפככ"ט לסדר למען תהיה תורת ה' בפיך וגו', שנת זה חיים טובים בברכה ובשלום לפ"ק.

משה הלברשטאם

הרב מנחם מנדל הכהן שפרן בני ברק

בס"ד ז' תמוז תש"ס

הן חמותי ראיתי אור, חלקים גדולים מספר משפט הצוואה בעניני צוואות וירושות מעשי ידי ת"ח מופלג הרה"ג מו"ה מתתיהו שווארץ שליט"א, ואף שכתב בשער הספר "לקטתי וערכתי" אין זה ליקוט כפשוטו ולא כמשמעותו אלא ספר שלם מעשי ומסודר המקיף כל עניני צוואות וירושות עם חידושים הבנויים על סברא ישרה, ועם זאת לא נמנע מלהביא עד אחרוני זמנינו הנוגע למעשה.

ספר כזה היה חסר עד הנה, הן לכותבי ומסדרי צוואות שידעו איך לנסח ולנהוג שלא יהי' יגיעם לריק ובסוף לא יתקיים רצונם רק בגלל שהמנסח וכותב הצוואה לא ידע איך לכותבה, והן ליושבים על מדין אשר רבו בזה הספיקות והפרטים, והן לרבנים הנשאלים שלא יהי' זה אומר בכה וזה בכה, והן ליורשים ומקבלי מתנה שיתמעט המחלוקת ע"י שידעו דיני התורה מה שלו ומה לא, וידועים דברי הרמב"ן שפרשת משפטים היא פירוש איסור לא תחמוד "כי אם לא ידע האדם משפט הבית או השדה ושאר הממון יחשוב שהוא שלו ויקחהו לעצמו", והמחלוקת והחמדה מצוי מאד בירושות וצוואות כידוע.

לכן דבר גדול עשה, ובטח ישמש ספר זה כספר עזר לכל המתעסקים בנושא זה, ויה"ר שחפץ ה' בידו יצליח ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

הכותב לכבוד התורה
מנחם מנדל הכהן שפרן

זלמן נחמיה גולדברג
חבר בית הדין הרבני
ראש כולל "דעת משה"
סדיגורה

ב"ה יום ז' תמוז תש"ס

הראני הרב המרומם רבי מתתיהו שווארץ שליט"א חיבור יפה אף
נעים בשם משפט הצוואה יכונה וכשמו כן הוא בעצם בירור הדינים
בהלכות ירושה וכשרות צוואה, והכל עשה יפה בעתו שבדורינו הדבר
נחוץ ביותר שכמעט נשכח דיני תורה בירושה וצוואה, ויש לעורר אנשי
דורינו שבעודם בחיים יחשבו את הקץ ויכתבו צוואות כשרות כדין, ולא
להשאיר את יורשיו בנסיונות לקיים דין תורה.

ולכן אפריון נמטייה להרב המחבר שעמל עמלות גדולה בתורה בעיון
ובהבנה לאסוף ולבאר ולהעיר כל מה שיש בענינים אלו.

ובאתי על החתום
זלמן נחמיה גולדברג

אברהם יצחק אולמאן
מו"צ העדה החרדית ורב דגבעת שאול
פעיה"ק ירושלם תובב"א

בס"ד כ"א אד"ב תש"ס לפ"ק

הקריב לפני האברך כמדרשו המופלג והמופלא בהפלגת נבונים כש"ת הרב מתתיהו שווארץ נ"י נכד הרה"צ המפורסם מאנשי מעלה ויחידי סגולה שבירושלים מוה"ר יצחק דוד גוטפרב שליט"א את ספרו הנכבד "משפט הצוואה" בעניני צוואות וירושות, מזה ומזה כתובים, דברי הפוסקים ראשונים ואחרונים בקצרה מסודר בלשון קצר וצח, וגם חלק מספרו בחלק שלישי אשר בו בא בארוכה מפלפל ומסלסל בדבריהם בבקיות ובחריפות לרבות ממחברי זמנינו שנתחברו על סדר השו"ע ומפרשי הש"ס והכל בטוטו"ד מתחלק לחלקים שערים וענפים.

וכל המעיין בדבריו בעמק יהושפט יראה שזכה לעשות מלאכה מפוארה ורבים יאותו לאורו, אף שלא ראיתי ספרו בשלימות מכ"מ מקצתו יעיד על כולו ובתו"ד מתבארים גם הרבה ענינים המסתעפים לשאר עניני חו"מ [ואה"ע] והרוצה להחכים יעסוק בד"מ [עיי' בזה פירוש נפלא בהקדמת שו"ת משפטי צדק על חו"מ מהגה"ק מהר"מ פאנעט אבדק"ק דעעש] וספרו הוא לתועלת גם ליושבי על מדין.

ע"כ ידי תכון עמו לברכו שיזכה לברך על המוגמר ויבדרן שמעתותיו בבי מדרשא כברכת הכותב וחותם פעיה"ק ירושלם ת"ו

נאם אברהם יצחק אולמאן

שמואל אליעזר שטרן
דומ"צ בכיד"צ זכרון מאיר
ור"מ ישיבת חוג חתם סופר
רח' הרב קוק 1, בני ברק

בס"ד י"ב שבט תש"ס לפ"ק

עונג וגם שמחה וקורת רוח מרובה היא מנת חלקי בראותי את הספר הנפלא
"משפט הצוואה" אשר כוננו ידיו האמונות של כבוד האברך המפואר הרה"ג
המו"מ רבי מתתיהו שווארץ שליט"א אשר השכיל להניף את ידו הגדולה וזרעו
הנטויה על שדמות רבותינו גדולי הפוסקים לברר וללבן הדק היטב בסברא ישרה
ובהבנה יסודית ובהירה את כל הלכות דיני צוואות וירושות, כללותיהן ופרטותיהן
והיה כל העקוב למישור.

ומשמיא קזכו ליה להרה"ג המחבר שליט"א למצוא בקעה רחבה פרוצה
להתגדר בה, להנחיל שומרי תורה ומצוות ה' את הדרך בה ילכו בבואם להנחיל
את בניהם אחריהם בזמן שפקודת כל אדם יפקוד עליהם.

יברך ה' חילו ופועל ידו ירצה שיתקבלו אמריו וביאורי הלכותיו בבי מדרשא
לזכות בהם את הרבים, להגדיל תורה ולהאדירה.

ביקרא דאורייתא
שמואל אליעזר שטרן

**מכתבי ברכה ממו"ר ראשי כולל
בית אולפנא דרבינו יוחנן ירושלים ת"ו**

בס"ד יום חמישי כ"ו סיון תש"ס

ב"ה יום ג' לסדר כנחלים נטיו כאהלים נטע
ה', תש"ס לפ"ק

מכתב ברכה

כבוד ידידי הנעלה המופלג בתורה
ויר"ש חו"ב הלן באהלה של תורה
הרה"ג ר' מתת' שוורץ שליט"א.

לכבוד ידידי המופלא מטובי לומדי
בית מדרשינו חכימי צניע ומעלי טובא
ה"ה הרה"ג ר' מתתיהו שוורץ שליט"א

מאד נהניתי ושמח לבי בראותי כמה
דפים מתוך ספרך שאתה עומד להוציא
לאור בשם משפט הצוואה, ניכר בספרך
עמלה של תורה בחריפות ובקיאיות,
אמנם מחמת טירדותי לא הספקתי לעיין
בענינים הנדונים שהם הלכות עמוקות
בד"מ.

מה מאד נפלאותי בראותי מעשי ידיך
אשר כוננת לחבר חיבור נפלא על הלכות
ירושות וצוואות שקיבצת כעמיר גורנה
את דברי הפוסקים ראשונים ואחרונים
בבירור נפלא דבר דיבור על אופניו בכל
פרטי הלכות אלו, במה שזכית לחדש
ולברר בין כותלי בית מדרשינו בהתמדה
בעיון ובדיבוק חברים ובפלפולא של
תורה, עדי הגיעך עד הלום להיות דבר
שלם יוצא לאור עולם לתועלת מרובה
לכל יושבי על מדין, וספרך זה בודאי
ישמש כמורה דרך לכל מי שצריך לכתוב

והריני נותן לך את ברכתי שיהי' לך
סיעתא דשמיא להגביר חיילים בתורה
ותעלה מעלה מעלה בתורה ויר"ש
ותתברך בכל מילי דמיטב.

הכו"ח לכבודה של תורה
יצחק דזימיטרובסקי

נכסיו לאחר מלאת ימיו ושניו שיעשה ע"פ דין תורה כראוי וזכות גדולה נפלה
בחלקך להיות ממזכי הרבים.

ברכתי היא כשם שזכית להגיע עד הלום מתוך התמדה ויגיעת התורה כן
תזכה כל ימיך לישב באהלה של תורה להגות בה ולעלות במעלותיה מתוך
הרוחה והרחבת הדעת ודא קניית מה חסרת, ולראות רב נחת דקדושה מכל
הנלוים אליך כשאיפתך הטהורה וכשאיפת המברכך בלונ"ח

פנחס פרנקיל

ברכת אב

אף נחלת שפָּרָה עָלַי

מָה טובו אהליך כאהלים נטע ה' בתוכינו חיי עולם למאוס בתענוגי חיי שעה ולבחור ביפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים מכל חיי העולם הבא ואם יזכה יבחין תכליתו כי לא באת עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה

תָּא שמע בני מוסר ה' אל תמאס לא תיהוי בי עבורי אחסנתא לא יחליפנו ולא ימירנו נחלת עולם נצחי בעולם עובר אתיא קיחה קיחה כי לקח טוב נתתי לכם וממתנה נחליאל נחלת ה' בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות מדה כנגד מדה בלי מצרים נחלה

תָּא חזי חזה ושוק לכהן למנה משלחן גבוה קא זכי ליה גם הכהנים הנגשים אל ה' בבית ה' בלילות בעסק אורייתא יומם יצוה ה' חסדו ואמתו אמת קנה ואל תמכור לימרו משמיה הלכה בבי מדרשא לישראל עבדו נחלה

יְמַלֵּא פי שיר ושבחה לחי עולמים אשר זיכני לראות חיבור זה יוצא לאור עולם לרוות פני תבל וצאצאיה תולדותיהן כיוצא בהן הולכים בעקבי הצאן צאני צאן קדשים כל ישראל יש להם חלק עוד לנו בבית אבינו חלק ונחלה

הַפֶּךְ בה והפך בה דכולא בה ובה תחזי וסיב ובלה בה ומינה לא תזוע אלא בזיעת אפך תאכל לחם לחמה של תורה ברית ובזיע לפני מי שאמר והיה העולם חכם מה הוא אומר חכמת אדם תאיר פניו טובה חכמה עם נחלה

וַיְהִי נועם ה' עליך ומעשה ידיך כוננה עליך להיות עולה ומתעלה יעלה ויבוא ויגיה אור על דרכיך דרכי נועם ורצון לפתוח שערי רצונך עשה רצונו כרצונך נעשה ונשמע להיות לו כיום הזה לעם נחלה

יושב ומצפה עזרת קונה שמים וארץ, אביך שמעון שווארץ

פתח דבר

בשיר וקול תודה, אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, על כל הטוב אשר גמלני מעודי ועד עתה, אשר זיכני לשבת באהלה של תורה, ובעזרתו יתברך הנני זוכה להגיש לפני מאן מלכי רבנן ספרי משפט הצוואה "חלק שלישי" אשר בתלתא הוי חזקה לטובה, ובו נתבארו ונתלבנו בירורי הלכות ושאלות אקטואליות בעניני צוואות וירושות אשר בחלקם הגדול נשאלתי בהם הלכה למעשה להורות מה יעשון.

וב"ה זכיתי לסדרם, ולהעלותם על הכתב לתועלת ללמוד מהם ועל כיוצא בהם ולדמות מילתא למילתא.

בספרי זה העתקתי רבות דברי הפוסקים ככתבם וכלשונם, ופעמים בא בארוכה ופעמים בא בקצרה, מפני התועלת שבדבר, שברוב הפעמים לכשירצה המעיין לראות דברי הפוסקים בפנים בפרטם, ולדייק בדבריהם עומק כוונתם וביאורם, גלל כן הבאתי לשונם הזהב שיוכל המעיין למלא חפצו בשלימות.

גם אבקש מכל המעיין בספר הנוכחי וימצא בו דבר הטעון תיקון שיואיל בטובו להודיעני כדי לתקנו אלהבא, ואם נעים זמירות ישראל אמר שגיאות מי יבין, מה נענה אנן אזובי קיר אבתריה, ובפרט בספר זה אשר רבו בו פרטיו ופארותיו.

ובזה הריני מגלה דעתי וכוונתי, כי לא באתי לפסוק בזה הלכה פסוקה כי לא הגעתי לידי מדה זו, אלא להעיר ולהאיר לב המעיין בזה, ואחר החקירה והדרישה אם ימצאו דבריי נכונים בקבלתן ובסברתן ובטעמן אם לא שגייתי ניתן לקרבן, והיה זה שכרי, וה' יאיר עינינו במאור תורתו ויצילנו משגיאות, ויראנו מתורתו נפלאות.

הנני להודות לכל אלו שעזרוני בעריכת ספר זה הן בירור הענינים והדינים והן שאר הדברים, ושמותיהם הלא הם כתובים כבר על ספר, בהקדמת ספרי משפט הצוואה חלק ראשון וחלק שני, יחד עם שאר דברי ההקדמה הנהוגים להכתב בפתחתם של כל ספר וספר

ואחתום בתפילה שלא יארע דבר תקלה על ידי ושלא אכשל בדבר הלכה, גל עיני והביטה נפלאות מתורתך, ולא תמוש התורה מפי ומפי זרעי ומפי זרעי עד עולם אכי"ר.

י' חשוון תשפ"א

יום היארציית של אמי מורתי מרת שרה זיסל שווארץ ע"ה

מתתיהו שווארץ

תוכן הענינים

סימן א	ספר תורה וספרים בתורת הירושה	כו
ענף א:	ירש או קנה ס"ת קיום מצוות ספר תורה בזה	כו
	שיטת המחבר והרמ"א בירושת וקניית ספר תורה	
ענף ב:	שיטת רש"י אם יוצא כשקנה או ירש	כט
ענף ג:	שיטת הרמב"ם – בקנה ס"ת	לב
	דברי הרמב"ם בסה"מ – בקנה ס"ת דינא ☆ חזרת הרמב"ם מדבריו בסה"מ – דברי הברוך טעם	
ענף ד:	שיטת הר"ף, אם יוצא כשקנה או כשירש	לה
ענף ה:	שיטת הרא"ש אם יוצא בירושה	לו
ענף ו:	שיטת הטור אם יוצא בירושה	לח
ענף ז:	שיטת רבינו ירוחם בירושת ס"ת	לט
ענף ז*	דין ההידור מצווה ומצוות הכתיבה	מ
ענף ח:	במעם שאין יוצאים מצוות ס"ת בירושה	מ
	ירבו הספרים ושלא יקוצו בספרים ישנים ☆ גזירת הכתוב שאין יוצאים בירושה	
	☆ בירושה לא טרח בה ☆ ס"ת שכבר קיים בה אדם פעם אחת המצוה	
ענף ט:	מעם החילוק בין קנה דינא לירש מאבותיו דלא יצא	מב
	בירושה לא טרח בה ☆ רצון התורה שיתרכו ספרי התורה ☆ בירושה כבר קיימו בס"ת פעם אחת המצוה	
ענף י:	שני אחים ירשו ספר תורה אחת ואחד לקח ס"ת וחשני לקח כנגדו	
מג	דברים אחרים	
	הניח האב ב' ספרי תורה לשני בנים ☆ שני אחים שירשו ס"ת, חלוקתה מדין איסור מכירת ס"ת	
ענף יא:	ירש חצי וקני חצי – מדין הגיה אות אחת	מה
ענף יב:	ירש ס"ת מאביו שכתב בה רק אות אחת והבן השלימה	מו
ענף יג:	קנה ס"ת מיורש שירש ספר תורה	מט

טז	משפט	תוכן הענינים	הצוואה
ענף יד:	ירש מאבותיו כסף, וקנה בהם ס"ת	נ	נ
ענף מז:	ירש קלף וכתב ע"ז ס"ת	נ	נ
ענף מז:	כתיבת ס"ת בשותפות - לגבי יורשים	נ	נ
ענף יז:	אשה שירשה ספר תורה - קיום המצוה	נא	נא
ענף יח:	קיום המצוה בירושת ספרי דפוס - לשיטת הרא"ש	נב	נב
ענף יט:	קיום או הפסד מצות ספר תורה בעריכת צוואה - הן למוריש והן לזוכה - [ובשירש ס"ת בחלק בכורתו]	נד	נד
	קנין גוף מהיום ופירות לאחר מיתה ☆ הודאה והתחייבות כדרך שטר חצי זכר ☆ קנין שיחול רק שעה אחת קודם מותו ☆ קנין ע"י מתנת שכיב מרע ☆ מקבל ספר תורה במתנה אם יצא המצוה - דין הזוכים עפ"י הצוואה ☆ אי לאו דהוה ליה הנאה וכו' במתנה לבן ☆ מרח לקבל ס"ת בהדיא ☆ בכור שירש ס"ת בחלק בכורתו		
ענף כ:	עדיפות הקנאת הס"ת לבהכ"נ קודם מותו או שיצווה ליורשיו להשאיר הס"ת במתכונתו בהשאלה לבהכ"נ - הזכות הגדולה בכתיבת ס"ת וחלימוד בה גם לאחר מותו	סא	סא
	ציוה בצוואתו לכתוב ס"ת מעזבונו - עדיפותו ע"י הקנאה או ע"י השאלה ☆ שהחיינו או הטוב והמטיב כשמכניסו לבהכ"נ מעזבון אביו ☆ הזכות הגדולה בכתיבת ס"ת גם לאחר מותו - שליחות לאחר מיתה - והזכות בלימוד בס"ת שלו לאחר"מ		
ענף כא:	נתינת ספר תורה בצוואה - חילוק בין נתינה למכירה שאסור ...	סה	סה
ענף כב:	ס"ת שירשו דין מכירתה לאחרים וחלוקתה בין היורשים	סז	סז
	חלוקת הירושה בין האחים מדין מכירת ס"ת		
ענף כג:	עצות ופתרונות ליורש שירש ס"ת - שיוכל לקיים המצווה	סט	סט
	יגיה אות אחת בס"ת שירש ☆ ימכרנו או יתננו לאחר ויחזור ויקנה או יקח ממנו הס"ת בחזרה		
ענף כד:	ספר תורה וספרים סתם - האם הם בכלל נכסי	עב	עב
	שיטת הפוסקים דספרים בכלל נכסים ☆ שיטת הפוסקים דספרים הוו ספק כמו ס"ת ☆ טעם האיבעיא בס"ת מחמת קדושתה היתירה או דלא הוו בכלל מלבוש ☆ גירסת הבית אפרים בדברי המרדכי בשיטת הרשב"ם		
ענף כה:	לשון "כל" נכסי אם ס"ת בכלל	עז	עז

ענף כו: בריא או שכיב מדע שאומר נכסי לפלוני אם ס"ת בכלל בדרך צוואה - ס"ת שקנה ע"מ למכרה ..... פ
 "בריא" שאמר נכסי לפלוני אם ס"ת בכלל ☆ נותן ס"ת גוף מהיום ופירות לאחר מיתה ☆ נתינת ס"ת בצוואה אם אסור - דברי ההת"ס בתשובה ☆ ס"ת שקנה ע"מ למכרה - בכלל נכסי לפלוני ☆ אמר לשון נכסאי או נכסי לפלוני אם ס"ת בכלל

ענף כז: ספר תורה וספרים סתם האם הם בכלל מטלטלין ..... פד
 אם יש חילוק בין אמר מטלטלין או "כל" מטלטלין ☆ ספרי קודש אם הם בכלל מטלטלין

ענף כח: צוואה בלשון "הספרים יהיו לפלוני" - מה בכלל ..... פט
 אם ספר תורה בכלל ספרים ☆ אם מגילת אסתר בכלל ספרים - ספרי נביאים כתובים ☆ אם ספר עתיק בכלל ספרים ☆ כתבי יד של גדולי ישראל קדמונים עתיקים ויקרים וכן ספרים בכת"י אם הם בכלל ספרים ☆ ספרים המיועדים למכירה ☆ נדבו כסף לחברת תיקון ספרים - אם ס"ת בכלל ☆ צוה בצוואתו לכל בן ספר מספריו - אם ס"ת בכלל ☆ כל זכויותי יזכה פלוני - זכות החזקה ס"ת ובעלותה ☆ ביאור משמעות "ספר" ושיעור גודלו

סימן ב: דין הירושה באסון המטום ..... קא
 נפל הבית עליו ועל אשתו ☆ נפל הבית עליו ועל אמו - ועל בתו נשואה - ועל בן בתו - ועל אשתו ובנותיו ☆ זכיית צד ג' בעזבונו ע"פ דברי שו"ע בסעיף י"ב ☆ ירושת נכסי צאן ברזל ☆ שיטת הרמ"א והפוסקים כדבריו ☆ דין נפל הבית עליו ועל בן בתו - כשיש לבתו גם אח - שהוא בנו ☆ ביטול מענות צד ג'

סימן ג: ירושת ש"ס שקנה המוריש מאחר, ונמצאו בתוכו שמורות כסף ..... קיד
 כשהכסף היה בוודאות או בספק של הקונה ☆ כשהכסף היה בוודאות של המוכר ☆ אבידה שיש בה סימן ועבר זמן רב משנאבד ☆ דין באיסורא אתא לידיה - דין חיוב ההשבה ☆ דין לחטוף ממנו שמצא אבידה כשהיה באיסורא אתא לידיה - וכשמצא האבידה בחצר ☆ חצר שאין המציאה הווה להמצא שם - או אין המציאה רגיל שיבא לחצר ☆ דין באיסורא אתא לידיה רק בידו או גם בחצרו ☆ מדין קנין יד - קנין הגבהה ☆ קנין הגבהה בלי דעת לקנות

סימן ד: פתרון לעריכת צוואה על רכוש שיזכה בו לאחר מותו ..... קכו
 סדר ותוקף הצוואות המתקנות ☆ נוסחאות הצוואה בספר משפט הצוואה ☆ מכוח אבוב דאבא - מכוח אחוה - מכוח אחוה דאבא קאתינא ☆ במענת אבוב דאבא - לא יהא חוב על המוריש ☆ כשיש למוריש חובות לאחרים ☆ כשעשה המוריש צוואה עם קנינים גם לבניו הזכרים - היורשים ☆ בצוואה

שנכתב שהמסרב יפסיד חלקו – וחלקו יחולק לשאר מוטבי הצוואה ☆ כשהמוריש של המוריש עשה צוואה על נכסיו ☆ מכח אבזה דאבא קאתינא ☆ ירושת אח וירושת אחזה דאבא מכח משמוש או לא ☆ בעל חוב אם גובו חובו מראוי ☆ בטעם דצריכים לב' הטעמים ☆ דין תפיסה ☆ גביית שטר חצי זכר מנכסי הוקן כשמת בנו - החותן - בחיי אביו, ומה כולל הלשון הן בראוי ☆ לשון ראוי מהו כולל וכן לשון כל מה שיגיע לרשותי - לזכותי ☆ כשהתחייב מפורש גם נגד הראוי לבוא אח"כ ☆ סיכום הדברים

סימן ה: כתב צוואה לבניו ומת אחד מהם בחייו - אם הנכד הנכבד מקבל **פי שנים בנכסי זקינו** - [כשזוכה בנכסים מדין מלד"ה] ..... **קמג** צוואת גוף מהיום ופירות לאחר מיתה עם תנאי חזרה - אם נחשב ראוי או מוחזק ☆ גוף מהיום ופירות לאחר מיתה ☆ כשהוסף תנאי חזרה מהמתנה ☆ סוגיא הנכסי לסבתא ובתרא לירתאי ☆ דברי המהרי"ט אלגאוי המפורשים בדין זה ☆ בירור שיטת רעק"א והבית מאיר ☆ כשנפטר הבן ועדיין לא גבה הנכסים ומת - זכיית מתנת שכ"מ ראוי או מוחזק ☆ חילוק בין נתן דבר מסויים לנתן סתם חלק מנכסיו ☆ חילוק במתנת גוף מהיום ולאח"מ בין דבר מסויים לסתם ☆ כשזוכה מדין מלד"ה ☆ סיכום

סימן ו': דיני ופרטי פשרה בטעות בצוואות וירושות ..... **קנג** נתפטר בחלק ירושתו מפני שאמרו לו שיש נכסים מועטים ☆ שיטת המהרי"ק ☆ כשאומר שהיה בדעתי למחול אפילו כשימצא שהיה יותר ☆ ישוב קושית המו"א וסתירת דברי הרשב"א ☆ פשרה בטעות כששני הצדדים טעו ולא ידעו האמת - חידוש הנחלת שבעה ☆ דעות הפוסקים שחלקו עליו ☆ כשהתפשרות על הירושה היא עם מי שאיננו קרובו ☆ פשרה על ירושת אביו בטעות [בסברו שאחיו מת אחרי אביו] ☆ קבלו בוררין לחלוקת הירושה ואח"כ מצאו צוואה מהמוריש ☆ כשמצאו צוואה אח"כ שאין לה תוקף או שיש מחלוקת הפוסקים על תוקפה ☆ פסקו ב"ד שבועה, וצד השני ויתר ונתפטר בלשון מחילה על כל מה שיש לך ☆ כשידע בעת הפשרה שיכול להיות שצד השני יודע ☆ קיבל קנין לקיים צוואה חתומה שלא ידע תוכנה ונתברר שאין לה תוקף ☆ יורשים שקבלו עליהם או שתקו לקיים הצוואה - ולא ידעו תוכנה או, מדין מלד"ה ☆ פשרה כשהיה צוואה שקיימת בדיניהם וידעו מהצוואה

סימן ז: מסר המוריש שטר צוואה שאין לה שום תוקף או שמרי חוב לידי נוטריזן או לידי שלישי או לידי הזוכה ..... **קעב** מלד"ה כשמסר שטר חוב שאין גופו ממון ביד שלישי ☆ מסר שטר הצוואה ליד נוטריזן או לידי שלישי מדין מלד"ה ☆ חידושו של המהר"ם חביב דמועיל

סימן ח: צוואות בלשון מה שתמצא תעשה - ופרטיהם ולשונותיהם ..... **קעח** דברי הרא"ש בתשובה ☆ חילוק בין כתב שתעשה מה שתמצא בחייו ובין לאחר מותו ☆ מינה לאשתו אפטרופסית על נכסיו ובשעת פטירתה תחלק הנכסים כמו

שתרצה ☆ לשון "תחלק" הנכסים כפי שתרצה ☆ חלוקת הנכסים רק ליורשים או גם לאחרים ☆ חילוק בין תחלק בחייה – ובין תחלק בשעת פטירתה ☆ מדין נכסי לך ואחריו ליורשי ☆ מדין נכסי לך ואחריו לבני ובנותי או סדר חלוקה אחרת ☆ מדין נכסי לאשתי ואחריה ליורשי ☆ חילק נכסיו בצואתו וכתב אשתי תוכל לעשות מה שתרצה כל ימי חייה ☆ בהנ"ל חלוקת הנכסים לאחר פטירתה ☆ מדין נכסי לך כל ימי חיך ☆ כתב מה שתרצה תעשה ומה שישאר אחריה יחולק וכו' ☆ קני ע"מ להקנות למי שתרצה ☆ לשון מה שתרצה תעשה בנוסח צוואה ע"פ ספר משפט הצוואה ☆ שכ"מ שמינה אפוטרפוס וא"ל שיעשו מה שירצו ועשייתם יהיה כעשייתו ☆ שכ"מ שכתב לאשתו שתעשה מה שתרצה

סימן ט: להורות בדיני נחלות וירושות בשמיעת רק צד א' ..... **קצב**
דברי הפוסקים דשאני דיני נחלות ☆ כששאל לרב אם יכולים לתובעו אח"כ לבוא לפני ב"ד לדון

סימן י: צוואה בלשון יעבור לפלוני - עוברות - יעבור - יעבור על שם - **קצו**
יועבר .....
כל זכויותי עוברות לאשתי - חפץ זה יעבור לפלוני ☆ חילוק בין עוברות ליעבור ☆ יעבור כל הרכוש "על שם" פלוני ☆ רכושי "יועבר" לפלוני

סימן יא: חלוקה לצדקה בצוואה - הלואתם לעניים - הקמת קרן גמ"ח - **קצט**
לשון ינתן לעניים .....
הלוואה לעני - המעולה שבצדקות ☆ צדקה בלשון בני אדם - הלוואה או נתינה ☆ חילוק בין הקמת קרן גמ"ח לצמיחות או גמ"ח שנשאר רכישו ☆ שיטת הרמב"ן במצות הלוואה ☆ לשון ינתן לעניים

סימן יב: צוואה בכתב ידו של המוריש ולא חתם עליה - וכשמסרה בפני עדים - וכשכתב שמו בתחלת השטר - כשחתימת המוריש הוא קודם כתיבת הקנין בשטר הצוואה ..... **רד**
צוואה בכתב ידו ולא כתב שמו בתחלת השטר ולא חתם בסוף השטר ☆ פלוגתא דרבוותא ☆ כשרוצה להתחייב בכך אף בזמנינו ☆ טענין ליורשים שאביהם כתבו לטופס ☆ כתב אני הח"מ ולא חתם ☆ כתב ידו ובסוף השטר אין חלק ☆ צוואה בכתב ידו ולא חתם ומסרו בפני עידי מסירה ☆ צוואה בכתב ידו שכתב ולראיה באה"ח ולא חתם ונמצא אצל הזוכה (אשתו) ☆ צוואה בכתב ידו וכתב שמו בתחלת הצוואה ולא חתם עליה בסופה ☆ צוואה שחתימת המוריש הוא קודם כתיבת הקנינים בשטר הצוואה

סימן יג: בענין ירושת מלית ..... **רמו**
כשירשו המלית רק הבנים הזכרים ☆ נתינת המלית בתורת ירושה לבנים או גם לאחרים ובדרך התחייבות

הצוואה

תוכן הענינים

משפט

כ

- סימן יד: כשהבן ניסח והבין הצוואה לאביו - מדין מלד"ה ..... ריו
- סימן טו: ציוה את דבריו רק לחלק מיורשיו איך לחלק נכסיו וקבלו עליהם
או שתקו, מדין מלד"ה ..... ריח
- סימן טז: דין סיפק בידו לעשות - כשהממון אינו ברשותו ממש אך
בשליטתו ..... ריט
- סימן יז: מלד"ה כשאחד מהזוכים היה מוחזק בנכסים ..... רכא
- סימן יח: צוואה בלשון מהיום ולאחר מיתת שנינו - ולאחר פטירתנו ..... רכג
כשכתב בצוואה שהמסרב לקיום הצוואה יפסיד חלקו ☆ מהיום ולאחר פטירתנו
☆ כתב הבעל לכר צוואה וכתב בלשון אחר פטירת שנינו ☆ מדין ירושה אין
לה הפסק
- סימן יט: ציוה שיעשו מנכסיו גומע ואבין - דברים טובים - המוטב ..... רכו
- סימן כ: נתינה בצוואה לבנים הזכרים בתורת ירושה או בתורת מתנה -
קיום מצוות ירושה ..... רכט
התועלת ע"י קנינים שהמסרב לקיום הצוואה יפסיד חלקו בעיזבון ☆ קיום דין
מצוות ירושה בחלק הצוואה שתוקפה ע"י התחייבות ☆ נוסח הצוואה בספר
משפט הצוואה - נוסח הארוך ונוסח הקצר ☆ השארת דבר מסויים לירושה
דאורייתא
- סימן כא: צוואה הדדית - מדין כתב כל נכסיו לאשתו - אם עשאה
אפוטרופוס ..... רלז
- סימן כב: צוואה בתנאי חזרה רק ע"י מתנה ומכירה וחזר ע"י מתנת שכ"מ
- סתירת דבריו לגבי פרטי חזרה מהצוואה ..... רלז
- סימן כג: צוואת אשה עם עירי נשים ..... רלט
- סימן כד: לשון שייד בהסכם לחלוקת הנכסים - החילוק בין לשון שייד
בצוואה ..... רמא
- סימן כה: לשון כל רכושי מגיע לפלוני - לכם מגיע הכל ..... רמג
- סימן כו: צוואה שהמוריש הקנה נכסיו לאשתו ואחריה כתב בלשון -
יתרת הנכסים לבנו ולבתו - ואשתו נתנה בחייה את הנכסים
במתנה לבנה ..... רמד
דעת השו"ע והרמ"א שאם הקנה לשני 'מעכשיו' אין הראשון יכול למכור ☆ לשון
יתרת הנכסים - לשון מה שישאר אחריו - אם הראשון יכול למכור ☆ כתב

משפט   תוכן הענינים   **הצוואה**   **כא**

מעבשיו לראשון ולא הוסיף מעבשיו אצל האחריו ☆ הקנה הראשון הנכסים
לירשיו אין מתנתו מתנה ☆ הקנה המקבל הראשון לכן בין הבנים

סימן כז: אומדנא בצוואה – אילו ידע מנכסיו היה נותנם לו ..... רנב
אומדנא בביטול מעשה ולא בקיום מעשה – ובצוואות ☆ שיטת השבט הלוי
וצ"ע

סימן כח: אי קיום תנאי החזרה בצוואה המתייחסת רק לרכוש שיהיה בידו
שעה אחת קודם מותו ..... רנד

סימן כט: צוואה ללא קנינים והתחייבות וכתב בסופה שהכל נעשה באופן
המועיל ביותר ע"פ ד"ת – תוקף הצוואה על דשלב"ל ..... רנו
מדין סיטומתא על דשלב"ל

סימן ל: ירשו חנות ואחד מהאחים מוכר שם לבר ..... רנח
חילוק בין השכיר הבית לעובד בעצמו בחנות

סימן לא: כסף שמופקד בגמ"ח ורוצה שיתנום לבניו רק בעת נישואי
צאצאיהם ..... רס
מדין מעמד שלשתן ☆ מדין קנין אגב ☆ מדין קנין אודייתא ☆ הארכת תאריך
הפרעון

סימן לב: צוואת אשה בקנינים או בערכאות בחלוקת נכסיה לילדיה – ולא
לבעלה – נכסים ידועים לבעל ושאינ ידועים – נכסי ראוי ..... רסג
מדין מלד"ה ☆ כשעשתה צוואתה עם קנינים שלא בערכאות ☆ כשהבעל ילך
לבית עולמו קודם פטירת האשה ☆ נכסים שאין ידועים לבעל – נכסי ראוי

סימן לג: בקשת שכר עבור חתימה כשצד המבקש גם צריך לחתום – בני
זיווג שני – בכור ואחיו הפשוטים ..... רסט
חתימת בני זיווג שני ☆ חתימת בכור ופשוט

סימן לד: ביאור חלוקת חצי זכר (בהסכם בין בנים ובנות) ..... רעא

סימן לה: צוואה שאמר שפלוגי ימסור נפשו להפצת ספריו ושיטתו ..... ערב
מדין מלד"ה ☆ ספק בידו לעשות כשגם היורש וגם המוטב יש בידם ספק
לעשות – שליטה בלעדית ☆ ירושת זכויות בספרים

סימן לו: שב"מ שאמר לאשתו כמובן כל הכסף שלי הולך אליך
לאשתו ..... עדר

סימן לז: צוואת בריא שכתב כלשון כל רכושי לפלוני ..... רעו

הצוואה

תוכן הענינים

משפט

כב

סימן לח: צוואה שניה שחתמו בה בהרחקת ב' שימין מהכתב - דינה לגבי חזרה מהראשונה ..... רעה
כשהצוואה השניה הוא שטר קנין או שטר הודאה

סימן למ: שימת האחיזה בקיום צוואה בערכאות, כשכתבה ונמצאת בביתו ואפשר לקיימה בערכאות, או רק כשכתב בערכאות ..... רפ

סימן מ: האם דרך העולם לכתוב צוואה או לא - ברכת הטוב והחמטוב בקבלת הירושה ..... רפה

סימן מא: פתרון לאשה הנישאת בזיווג שני שבעלה השני לא יירשנה - עריכת הסכם ממון בנושאים הכספיים של בני הזוג - עריכת צוואה ..... רפז
הסכם ממון - או סילוק מירושתה★ צוואה קודם נישואיה השניים★ צוואה לאחר נישואיה

סימן מב: שטר צוואה פירושו עם או בלי קנינים ..... רצא

סימן מג: צוואה בלשון אני מציע לבני וכשהתחילו כבר לקיים הצוואה .... רצב
כשהתחילו כבר לקיים הצוואה - מדין מלד"ה

סימן מד: מצוה לקיים דברי המת כשציוה להבנים כתביו לגניזה - כשציוה לאבד ממנו - מלד"ה בלשון שלילה ..... רצד
מדין מלד"ה★ קיום צוואה שציוה לשרוף חידושו - או לגנום★ מלד"ה בלשון שלילה

סימן מה: כשכוונתו להעביר נחלה מיורשיו ומשייר להם מקצת ..... רצז

סימן מו: צוואה בחלוקה לפי אחוזים בלשון ירושה ומתנה - חלוקת שדה או כספים בעין ..... רצט

סימן מז: ציוה להשאיר סך מסויים לירושה דאורייתא ולא נשאר בעיזבוננו רק שווה כסף ..... ש

סימן מח: שטר התחייבות ללא תנאי חזרה על צוואה שנערכה עם תנאי חזרה ..... שא

סימן מט: כתב כל נכסיו לאשתו מתנה גמורה בחיים מעבשיו ..... שב

סימן נ: סתירה בשני סעיפי צוואה בחלוקת העיזבון כשאפשר ליישבם ..... שד
ביאור לשון כמבואר בסעיף א

משפט תוכן הענינים הצוואה כג

סימן נא: צוואת האב לפרוע חובותיו – שיש לו ספק אם חייב הכסף ..... שז
 מדין לצאת ידי שמים ☆ מדין כבוד אב ☆ מדין מצוה לקיים דברי המת ☆ מדין נדר
 ☆ אין אדם משים עצמו רשע ☆ התפשרות עם המוסר על גובה הסכום ☆ סיכום

סימן נב: כתב כל נכסיו "לאשתו" בצוואה ועשה הצוואה "גם עם התחייבות"
 – דין לא עשאה אלא אפומרופוס ..... שייב

סימן נג: צוואה שערכו בעל ואשתו יחד אם זה נחשב להסכמת הבעל
 לצוואת האשה – צוואה כזאת עם תנאי חזרה, חזרת הבעל
 מהסכמתו לצוואת אשתו ..... שיד
 חתימה יחד אם מהווה הסכמה ☆ תנאי חזרה מצוואה אם כולל גם חזרה
 מהסכמתו לצוואת האשה

סימן נד: חזרה מצוואה שנערכה בקנינים וחזר ונתן ליורשיו תחלק שחזר
 בתורת ירושה ולא בקנין ..... שיז

סימן נה: נתינה בצוואה לקטן הסמוך על שולחן אביו – וכשהגדיל הקטן בעת
 פטירת המצווה – עריכת צוואה שיש בה מוטבים קטינים ..... שיט
 ע"מ שאין לאביו רשות בו ☆ נתן בצוואה לכת קטנה ☆ עצה הוגנת בצוואות
 שיש בהם יורשים קטינים ☆ כוונת המוריש שיאריך ימים אחרי עריכת הצוואה
 ואז כבר יגדל הקטן – וכשהיה המצווה שכ"מ

נספחים

סימן נו: פתרון למי שרוצה לתת בצוואה לכתו ושבעלה לא יחנה מזה לא
 בחייה ולא ירשנה ..... שכג

סימן נז: פתרון לאיש שנפטר בלי עריכת צוואה, ואשתו רוצה שיחלקו בין
 חלקה ובין חלק בעלה לפי חלוקה מסויימת ..... שכד

סימן נח: צוואה שלא נכתב בסופה והכל שדיר וקיים – במנהג חלק מגדולי
 הדורות בזה ..... שכח

סימן נט: הזהירות בצוואה הנערכת בשני דפים לחתום על כל דף ..... שכח
 כשהגיע בכתב ידו על דף הראשון

ספר
משפט
הצוואה

חלק
שלישי

סימן א

ספר תורה וספרים בתורת הירושה

ענף א:

ירש או קנה ס"ת קיום מצוות ספר תורה בזה

זאזיל איגר והסכים על דבריו הגרעק"א והצית הלוי צביאור שיטת רש"י והאיך ס"ל לרש"י להלכה.

שיטת המחבר והרמ"א בירושת וקניית ספר תורה

ב. צשו"ע יו"ד סי' ע"ר סעיף א' כתב המחבר וז"ל מצות עשה על כל איש מישראל לכתוב לו ספר תורה ואפילו הניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו ואינו רשאי למכרו וכו', ע"כ.

ובתב הרמ"א ע"ז וז"ל שכר לו סופר לכתוב לו ספר תורה או שקנאו והוא היה מוטעה והגיהו הרי זה כאילו כתבו אצל לקחו כך ולא הגיה צו דבר הוא כחוטף מצוה מן השוק (טור צס"ז רי"ז"ל פרק הקומץ) ואינו יוצא בזה" עכ"ל.

ובל האחרונים הבינו דברי הרמ"א כפשטם דאינו יוצא המצוה ויש שנקטו כוותיה ויש שחלקו עליו וס"ל שיצא, וכדלהלן.

[וראה באורח מישור (בהגהותיו על הדרכי משה) כתב לחדש וז"ל עיין

א. גמרא סנהדרין כא ע"ב: וכותב לו ספר תורה לשמו, תנא וצלבד שלא יתנאה בשל אבותיו, אמר (רצא) [רצה] אעפ"י שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה איתציה אציי כותב לו ספר תורה לשמו שלא יתנאה בשל אחרים, מלך אין, הדיוט לא, לא צריכא לשתי תורות וכדמניא וכותב לו את משנה וגו' כותב לשמו שתי תורות אחת שהיא יוצאה ונכנסת עמו ואחת שמונחת לו בצית גזיו וכו' עכ"ל.

ובגמרא מנחות דף ל ע"א וא"ר יהושע בר אבא א"ר גידל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק, כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלו מהר סיני, אמר רב ששת אם הגיה אפילו אות אחת מעלה עליו הכתוב כאילו כתבו.

ובתב רש"י צד"ה כחוטף מצוה וז"ל "ומצוה עבד אצל אי כתב הוא מצוה יתירה טפ"י עכ"ל.

[וראה להלן שיטת הט"ז והגר"א בשיטת רש"י (אות צ') וראה מש"כ הג"ר

דאין יואל'ס צירוש, והרמ"א כתב דין השני
דין ס"ת לגבי קניה דאין יואל'ס.

עוד מצינו בפוסקים שדנו האם ירושה
וקניה שווים בדינם ובטעמים, ולפי"ז
יש שכתבו שאם בקנה הדין דיואל'ס המלוא
א"כ גם צירש מאציו יואל' המלוא, ודוחים
להלכה דברי רבה הסובר דירוש לא יאל.

ויש שכתבו שכמו צירוש אין יואל'ס ה"ה
בקנה ס"ת אין יואל'ס וע"כ נוקטים
גם כהרמ"א להלכה דקנה ס"ת אין יואל,
ויש שנקטו דסברא זו דאין יואל'ס בקנה
אינה כשיטת רש"י דלרש"י יאל, ויש
שהרחיקו לכת דגם רש"י מודה להלכה דאין
יואל בקנה ומיישבים דברי רש"י בפירושים
ומהלכים אחרים.

לעומת זה יש שכתבו לחלק בין ירושה
לקניה, וצירוש לא יאל, ובקנה
יאל, ונקטינן כפשטות שני הסוגיות,
בסנהדרין ומנחות, וס"ל כרש"י במנחות
דקנה וצירוש לא קנה. ודברים אלו יתבאר
להלן באריכות.

והנני להזהיר בזה שלא צאתי כאן לפרט
כל הדעות והשיטות בדין קנה ס"ת
אם יאל וכל חילוקי הדינים והפרטים בזה,
שדנו הפוסקים באריכות, וצאתי צמאמר זה
להציא רק מה שדנו הפוסקים לגבי ירושת
ס"ת והשייכות לזה צדיני קניית ס"ת האם
דומים צדינם ואם אפשר ללמוד אחד מהשני.
[וראה נטעי גציראל הלכות ספר תורה פ"ג
דברי הפוסקים בקנה ס"ת וחילוקי דינים
בזה]

בהגהותיו של רבינו שמסכים ואינו יואל בזה
והשיג עליו הט"ז ולפענ"ד פשוט דמ"ש
רבינו שם ואינו יואל בזה היינו דאין לו
מלוא כתיבת ס"ת כראוי אל מ"מ מלוא
עציד וק"ל ובחנם כתב עליו הט"ז שהוא
כנגד דברי רש"י ע"ש.

ובספר מקדש מעט סי' ער סעיף קטן
ט' הביאו].

והנ"ז צבי' ע"ר סק"א כתב בתו"ד ורמ"א
הציא זה בסמוך וכתב דמה שכ'
כחוטף מן השוק ואינו יואל בזה הוא נגד
דברי רש"י שכתב דאם לקחה מלוא עציד
ואם כתבה הוי מלוא טפי עכ"ל.

והיינו דנקט הט"ז להלכה כרש"י ולא
כהרמ"א.

וב"ב הגר"א שם סק"ג ערש"י שם ד"ה
כחוטף, מלוא עצד כו' ועט"ז ודברי
רש"י עיקר עכ"ל.

לעומת זה הגרעק"א הסכים לשיטת
הרמ"א וכמו שיבאר דבריו להלן
(ענף ב').

ונתבאר לנו מזה כי יש שני סוגיות צ"ס.
א. בסנהדרין כא ע"צ דאין
יואל'ס צספר שירשים מאצותיהם. ב.
צמנחות ל ע"א דהקונה ס"ת כחוטף מלוא
מן השוק, ולרש"י ועוד מפרשים וכן נקטו
הט"ז והגר"א ועוד דהכוונה דיואל'ס ולדעת
הרמ"א אין יואל'ס בקנה ס"ת מהשוק,
והמחבר צשו"ע סי' ער כתב דין הראשון

ענף ב:

שיטת רש"י אם יוצא כשקנה או ירש

בבר הצאנו (בענף א') לעיל דרש"י
צמנחות דף ל' ע"א כתב ד"ה
כחוטף מזה וז"ל ומזה עבד אצל אי כתב
היה מזה יתירה עכ"ל.

ופשטות דבריו ס"ל לרש"י דקנה ס"ת
יאל המזה

אבל בשו"ת רעק"א מכת"י הוצאת מכון
ירושלים (הגרנ"ג) סי' ע"ג ובשו"ת
רעק"א המאור ח"ד סי' ס"ה נדפסה
תשובתו של הגאון רבי זאביל איגר
להגרעק"א באריכות צביאור שיטת רש"י
דרש"י ס"ל באמת דלא יאל לא צירופה ולא
צקניה ובסו"ד כתב לו רעק"א בתשובה וז"ל
דבריו צפסק רמ"א נעמו לי מאוד וראויים
למי שאמרם עכ"ל.

וע"ב נעתיק דברי הגר"ז איגר מש"כ
בשיטת רש"י והאיך סובר רש"י
באמת להלכה וז"ל ולענד"ה נראה להצדיק
דברי רמ"א ושכן עיקר ואין לזוז ממנו,
דהנה נחזה אגן, ודאי לכאורה דעת רש"י
מוכרח מהגמרא עצמו דקאמר כתבו כאילו
קבלו מהר סיני, וקשה מאי רבותא לזה
שכתבו, ומה מילתא יתירתא עבד כיון שזה
עיקר מלתא לכתוב ס"ת, וזה כל אדם כותב
ספר תורה לעצמו לקיים מצות עשה דועתה
כתבו לכם. ואי דאשמעינן גודל שכר
וחשיבות מזה זו, הכי הול"ל ואם קיים
מצות כתיבה, מעלה עליו כאילו קבלו מהר

סיני, ומה לשון כתבו דמשמע דצרכונו תליא
מלתא, לכן הוכרח רש"י לפרש דבאמת אם
לקח ספר תורה מהשוק, ג"כ קיים המזה
ויאלא בזה עיקר מ"ע, ולכן קאמר כתבו אם
עבד מילתא יתירתא לכתוב ס"ת מעלה עליו
קבלו מהר סיני.

ומדברי רש"י ג"כ אין ראיה לסתור פסק
רמ"א, דודאי רש"י הוכרח
לפירושו מדברי רב גידל עצמו כדפרישית,
והיינו דרש"י לא ניחא ליה לפרש כתבו צידו
כמ"ש הרמב"ם, דגמרא לא נקיט מלת צידו
לכן פירש"י כפירוש, אצל באמת למאי
דקיימל"ן צסנהדרין (כא, ז) אמר רבא
אעפ"י שהניחו לו אבותיו ספר תורה מזה
לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם, וס"ל
דבעינן שיהיה שלו משעת כתיבה, ממילא
הדין נותן אם קנה ס"ת מהשוק, אינו יואל
זו, דבשעת כתיבה לא היה שלו, רק
דמהרש"א כתב שם דלא ציי ולהנך תנאי
דמוקי קרא דוכתב לו את משנה התורה
הזאת לכתב הנשחנה, ולא ס"ל דמלך כותב
לו צ' ס"ת, חולק על רבא וס"ל דוקא צמלך
צעי לכתוב לעצמו, אצל הדיוט יואל צשל
אבותיו ולא צעי כתיבה לשמו, ממילא יואל
נמי צלוקח ס"ת, וכיון דרש"י הוכרח
לפירושו מלישנא דרב גידל עצמו כדפרישית,
י"ל דרב גידל ס"ל כאציי וכהני תנאי, אצל
לדידן דקיימל"ן כרבא צסנהדרין דהדיוט נמי
אינו יואל כלל משל אבותיו ומלך צעי צ'

ס"ת, דכתיב משנה התורה הזאת. מודה רש"י ז"ל דאינו יוצא בקנה ולוקח מן השוק, ונסתלקה קושית הט"ז על רמ"א.

ויותר י"ל דרז גידל אמר רב דיין במילתיה. הלוקח ס"ת מן השוק, ואפשר דמייירי בסופר כותב ספרי תורה מתחילה למכרם למי שירצה ליקח ממנו, ומתחילה היתה דעתו שיהיה הס"ת לזה שתצטרך אח"כ שקנאה, ורב גידל א"ר לשיטתו, דרז ס"ל צפרק צתרא דצינה (לז), (ז) יש צריה, ורב אינו מחלק בין דאורייתא לדרבנן אולם ס"ל יש צריה כדמוכח צפרק בכל מערבין (לו, ז) וכמו שכבר כתבתי בחידושי מסכתא צינה שם ע"ש, וכיון דאמרין צפרק כל הגט (כד, ז) אמר להסופר כתבו ולאזיה שארצה אגרש תליא אי יש צריה, הוצרר הדבר למפרע שנכתב מתחילה לשם זו שגירש ומגורשת ואי אין צריה אינה מגורשת ע"ש. ולכך הכי נמי לרב גידל אמר רב דס"ל יש צריה, א"כ צלוקח ס"ת מהשוק, דהיינו שהסופר כתבו מתחילה לשם כך שיהיה הס"ת לזה שימכרו לו בשוק, הוצרר הדבר שנכתב מתחילה שיהיה שלו, לכך שפיר כתב רש"י דהוי כחוטף מנזה ועשה המנזה, ויוצא זו המ"ע ועמה כתבו לכם. אבל לדין דקיי"לן בדאורייתא אין צריה, ממילא אינו יוצא בזה עיקר מנזה עשה כמו שאינו יוצא בהניחו לו אצותיו ס"ת, ושפיר פסק רמ"א ולא קשה מידי קושית הט"ז.

ומבואר דס"ל דרש"י ג"כ להלכה לא קנה.

ויעו"ש בהמשך דבריו צמ"כ לדברי הט"ז כשיש שני יורשים שירשו ס"ת וחלקו נכסי אביהם, ואחד לקח ס"ת ואחד שאר נכסים שיצא דהוי כלקוחות (והוצאו דבריו בענף י').

ואח"כ מסיק להלכה כהרמ"א וכמו שכתב בהמשך דבריו אבל האמת אינו כן ואין לפירוש זה עיקר צגמרא, אלא עיקר טעמא דרצא משום דכתיב ועמה כתבו לכם את השירה הזאת שיהיה משעת כתיבה שלו, וכמו דצמלך כתיב והיה כשכתבו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה, דבדאי צריך שיהיה כותב לו לשמו, וכדפריך צגמ' (סנהדרין שס) מלך אין הדיוט לא, ומשני אלא לא נצרכה אלא לשני תורות, ונמצא לרצא כל מה דבעי צמלך צשני ס"ת, צריך ההדיוט צס"ת אחת להיות שלו משעת כתיבה, ולכך אינו יוצא לא צל אצותיו ולא צלקח ס"ת מן השוק, ודברי רמ"א שריין וקיימין כנלענ"ד עכ"ל.

ורעק"א שם בהמשך התשובה כתב לו ע"כ וז"ל דבריו בפסק רמ"א צריש ה' ס"ת נעמו לי מאוד וראויים למי שאמרם, עכ"ל.

לעומת זה הצית הלוי ח"א סי' ו' אות ז' יצא לחדש דרש"י ס"ל להלכה לא קיי"ל כרצה ורק קיי"ל כאצ"י דאדם יוצא הן צס"ת שירש מאצ"ו, והן צס"ת שקנה, דיצא שם לצאר באריכות שיטת רש"י ורמב"ם אם יוצא צקניה וס"ל שם דקשה לחלק צצבא צין ירושה לקניה כתב צתו"ד וז"ל ותו דהרי מהך קרא דממעט רצה

ירושלם מדכתיב כתבו לכם וצירושא לא כתבו הוא הרי כמו כן נוכל למעט מזה גם קני' דג"כ לא כתבו הוא ואטו כתבו לכם ולא ירושלם כתיבא בקרא דהרי גם קנה לא הוי בכלל כתבו לכם, ועוד קשה דאם נחלק בין ירושלם לקני' ונאמר דצירושא אינו יוצא ובקני' יוצא א"כ הא בצנהדרין שם פריך אצ"י לרצא דקאמר דאינו יוצא צירושא מהא דתנן גבי מלך וכתב לו ס"ת לשמו שלא יתנאה בשל אחרים מלך אין הדיוט לא ומשני לא נכרכה אלא לשתי תורות דתני' וכתב לו את משנה התורה וכתב לשמו שתי תורות ואם נאמר דרצה לא קאי רק על ירושלם מאי הקשה ליה מהא דלא יתנאה בשל אחרים נימא דקני' איכא בינייהו דמלך אינו יוצא גם בקנייה וכדתני' שלא יתנאה בשל אחרים והוי גם קני' בכלל אצל הדיוט יוצא גם בקני' אלא מוכרח דאין לחלק בין ירושלם לקני' כלל ומדאמר רצה דא"י צירושא ה"ה גם בקני' ומש"ה הקשה לי' אצ"י שפיר וגם דעיקר הדבר דחוק לומר דהיורש אינו יוצא צו וכשימכרו לאחר יהי' הלוקח יוצא צו ונמצא כח הלוקח עדיף מכח מי שמכרו לו ולומר דהקונה מיורש אינו יוצא ורק הקונה ממנו שכתב צעמנו אז הוא דיוצא צו זה ודאי לא ניתן להאמר דלגבי הלוקח הא אין מקום לחלק בין קנאו ממנו שכתבו צעמנו לקנאו מיורש, ובדאי מוכרח דלרצה גם בקני' אינו יוצא, ואין לומר דגם רש"י מודה דאין חילוק בין ירושלם לקני' רק ס"ל דגם הא דאמר רצה אע"פ שהניחו לו אצותיו

ס"ת מצוה לכותבו משלו הוי ג"כ רק למצוה מן המוצח וקרא דכתבו לכם דמציא רצה הוי רק אסמכתא בעלמא אצל מה"ת יוצא גם צירושא זה אינו דא"כ הדר קשה מאי הקשה לי' אצ"י מלך אין הדיוט לא נימא דמלך אינו יוצא כלל בשל אחרים דהא גבי מלך נפק לי' מקרא דכתיב וכתב לו דבעינן שיהי' הכתיבה לשמו וכמו דדרשינן גבי גט וכתב לה לשמה כמו כן דרשינן וכתב לו לשמו והדיוט יוצא עכ"פ עיקר החיוב דאורייתא וא"כ מוכרח דלרצה גם הדיוט אינו יוצא כלל צירושא וכמו כן בקנייה אינו יוצא כלל וכמו שנתבאר, והנראה בדעת רש"י דס"ל דלהלכה לא קיי"ל כרצה צוה רק כאצ"י שהקש' לו שם מלך אין הדיוט לא וס"ל דהדיוט יוצא גם צירושא עיקר החיוב דהרי בצנהדרין שם מוכח דהוי פלוגתא דתנאי צוה דיש דדרש שם וכתב לו את משנה התורה כתב העשוי להשתנות יעו"ש ולדידי' לא יהיה למלך שני ס"ת רק א' ולדידי' מוכרח כאצ"י דרק במלך צעינן כתיבה לשמו אצל הדיוט יוצא גם צירושא וכמו שמוצא שם צמח"ש"א ע"ש וס"ל לרש"י דהלכה כן וכן דעת האלפס שבהל' ס"ת לא הביא כלל למימרא דרצה דאע"פ שהניחו לו אצותיו מצוה לכותבו משלו וס"ל דאין להלכה כן ומש"ה פרש"י דעיקר המצוה יוצא גם בקני' אצל לרצה מוכרח דגם בקני' לא יצא, ומצואר דנקט ברש"י דס"ל דינא בשניהם הן צירושא והן בקנייה.

ענף ג:

שיטת הרמב"ם — בקנה ס"ת

צענמו, אחרים כותבין לו, שזהו עיקר מצות עשה לכתוב ספר תורה לשמו, וממילא מצואר מדברי הרמב"ם, דבלקח ס"ת מהשוק אינו יוצא צו עיקר מצות עשה דועתה כתבו לכם, והוא ממש דעת רמ"א, ודבר זה מתורת משה למדנו וכן עיקר דברי רמ"א יסודותיו צהררי קודש וא"ש.

ויעו"ש בהמשך מש"כ בשיטת רש"י ואין ס"ל להלכה.

וב"ב גם הצית הלוי ח"א סי' ו' אות צ' כשהאריך בדיני ס"ת ואם קנה יצא, כתב וז"ל ודעת הרמב"ם נראה דהוי ג"כ כהרמ"א שכתב מ"ע וכו' לכתוב צענמו כו' ואם אינו יודע אחרים כותבין לו, ולא כתב כלל דעיקר המצוה דאורייתא יוצא גם בקנה ס"ת ומוכרח דס"ל דבקניה אינו יוצא דס"ל דעיקר המצוה הוי שיהיה לו ס"ת שכתב צענמו או שיכתבנו אחר עבורו דהוי שלוחו ודומה כאלו כתבו צענמו, וטעמו של הרמב"ם בזה הנראה דבסנהדרין דף כא אמר רבה וכו' ואם נאמר דעיקר המצוה מדאורייתא לא הוי בכתבו צענמו רק עיקר מצוה שיהיה לו ס"ת וגם בקונה ס"ת יוצא א"כ גם צירושא צריך להיות יוצא צה דמה לי צין ירושה לקניה (ויעו"ש באריכות מש"כ דאם צירושא לא קנה גם בקנין לא יצא והעסקתי דבריו באריכות בשיטת רש"י בענף צ' ואח"כ מסיק ומש"ה הרמב"ם שהציא להלכה דברי רבה דצירושא אינו יוצא, מש"ה

א. כתב הרמב"ם בפ"ז מהלכות ס"ת ה"א וז"ל מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם וכו' ואעפ"י שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו ואם כתבו צידו ה"ז כאלו קבלו מהר סיני ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבים לו עכ"ל.

ומדברי הרמב"ם הללו דיסקו האחרונים דס"ל להרמב"ם דאינו יצא בקניית ס"ת, ורק כשכותב או שאחרים כותבים לו יצא וכ"כ הצית יהודה יו"ד סי' כג וכ"כ בערוך השולחן סי' ער ס"ג.

וב"ב הגאון ר"ז איגר בשו"ת רעק"א מכת"י סי' עג ורעק"א בסופו מסכים לדבריו צביאור שיטת הרמ"א וז"ל אחרי שהציא דברי הרמב"ם, כתב והנה לא לחנם הוסיף הרמב"ם תיבת צידו, מה דלא נזכר בגמרא כלל, אלא דהרמב"ם צא לפרש ולתקן קושיא זו, מה קאמר כתבו כאלו קבלו מסיני, מה מילתא יתירתא עבד זה, הא זו עיקר מצות עשה שצתורה לכתוב לו ס"ת לעצמו. ולכך פירש הרמב"ם דהכי קאמר, כתבו צידו ורצונו דודאי מצות עשה דועתה כתבו לכם קיים נמי אם שכר לו סופר לכתוב לו ס"ת לשמו, ויוצא בזה, וזו עיקר המ"ע. אבל אם כתבו צידו ממש שהוא עצמו טרח לכתוב צידי עצמו, בזה מעלה עליו כאלו קבלו מהר סיני, ולזה מסיים נמי הרמב"ם ואם אינו יודע לכתוב

ס"ל דגם בקניה אין יוצא צו יעו"ש, וראה להלן איך סובר למעשה בשיטת הרמב"ם.

גם האמרי בינה או"ח ס"י יא כתב בתו"ד הן אמת דהרמב"ם ריש הל' ס"ת כתב וכו' אחרים כותבין לו ולא כתב שיקנהו ומזה הוכיח ההפלאה דדוקא בשליחותו נריך שיכתוב וכו' יעו"ש מש"כ אח"כ לדחותה ע"פ דברי סה"מ וכדלקמן.

וב"ב המנחת חינוך מנזה תריג אות ז' שכתב ולשון הר"מ כאן ה"א מ"ע על כל איש וכו' ולא כתב אם אינו יודע לכתוב יקנה, מכל זה נראה דהמנחה היא רק הכתיבה ומה שכתב אעפ"י שהניחו לו אבותיו ולא כתב או קנה, דאין חילוק בין ירושה לקנין בכל ענין אינו יוצא רק בכתיבה ויעו"ש מש"כ בשיטת המחבר והרמ"א יעו"ש.

דברי הרמב"ם בסה"מ — בקנה ס"ת דיצא

ב. אלא דעומד לנגדינו דברי הרמב"ם המפורשים לכאורה במנזה יח דמשמע דינא בקניית ס"ת.

בסה"מ מנזה י"ח כתב הרמב"ם וז"ל והמנזה הי"ח שיהיה לכל איש ממנו ס"ת לעצמו, ואם כתבו בידו הוא משובח מאוד והוא יותר טוב כמו שאמרו כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, ואם אי אפשר לו לכתבו נריך שיקנהו או שיסכור מי שיכתבהו עכ"ל.

ומבואר להדיא שכתב דיקנה ומשמע דינא בקנה ס"ת.

גם האמרי בינה כתב בשיטת הרמב"ם דקנה ס"ת ינא וצירוסה לא ינא והסביר החילוק דבקנה טרח וע"כ ינא והוצאו דבריו בענף ט' אות א' וכתב אף דבלשון הרמב"ם היה אפשר לדייק דבעי כתיבה, וכתב להוכיח דאינו כן, כתב אולם אינו נראה שיטריך דוקא שליחות רק שישתדל שיהיה לו ספר תורה ע"י מעשיו "ודברי הרמב"ם צמנין המנחות הם לעד נאמן דסגי בקנה".

גם הצית הלוי אע"פ שכתב דדין קנה ודין ירש תלוי זכ"ז ולהרמב"ם בשניהם לא ינא ולרש"י והרי"ף בשניהם ינא והוצאו דבריו באריכות בענפים ד' י"ז, אעפ"כ בסו"ד שדן אם נשים מנחות בס"ת וינא לדון דבעי כתיבה וע"כ נשים פטורות יעו"ש, כתב אח"כ סוף אות ד' אמנם הרמב"ם צמנין המנחות וכו' הרי דס"ל דקניה יוצא ואפ"ה כתב בסוף מנחות העשין דמנזה זו אינו נוהג בנשים ובע"כ דהיה לו עוד מקור אחר לפוטרו ונ"ע ע"כ.

וראה שם באות ו' בסופו דמשמע דכתב ג"כ כמו שכתב צריש דבריו דקניה וירוסה תלויים זה בזה יעו"ש.

עב"פ משמע לכאורה דס"ל דשיטת הרמב"ם אינו צרור לגבי קניה, מהא דכתב להדיא בסה"מ דינא, ואעפ"כ הרמב"ם העתיק להלכה דברי רבה דאין יוצא בס"ת שירש, וכל זה נ"ע.

וראה ח"י הגרי"ז על מנחות דכתב לגבי קנה ס"ת דמרש"י משמע שינא, אבל מהר"מ פ"ז ה"א משמע דה"נ דלא ינא כי אם בכתיבה או במגיה יעו"ש (ולא

זיין לדבריו של בית הלוי הנ"ל, ויעו"ש מש"כ דמלשון הגמרא משמע כרש"י דינא ומסיק וז"ע.

וראה אבי עזרי מהד"ד הלכות ס"ת פ"ז ה"א כתב דלהרמב"ם לא ינא בקנה והאריך שם וזהו שם הוסיף הראוני מש"כ הרמב"ם בזה"מ מ"ע יח שכתב מפורש שאם אי אפשר לכתוב יקנהו יעו"ש.

ובאגרות משה יו"ד ח"א סי' קסג בסופו כתב ודבר קונה ס"ת שהוא כחוטף אם ינא בזה, הנה הגר"א הכריע כרש"י שינא בזה, "ומרמב"ם לא משמע כלום" ותמוה מה שפסק הרמ"א שלא ינא וז"ע, "וצרוב הפעמים יש מה להגיה ולא יהיה גם כחוטף וכו' יעו"ש.

ולפום ריהטא דבריו ז"ע, דהרי הרבה אחרונים דייקו מדברי הרמב"ם שלא ינא, ויש שדנו מדבריו בספר המנוות דינא, ולפי"ז זע"ק מש"כ ומרמב"ם לא משמע כלום וז"ע.

ובהערות על מנחת חינוך מנחה תריג הערה ג' כשדנו בשיטת הרמב"ם אם ינא כשקנה ס"ת הציאו דברי סה"מ משמע שינא וכתבו וכן משמע שמפרש המאירי בדעת הר"מ, בקרית ספר במאמר הרביעי חלק הראשון, והיינו דס"ל להמאירי ברמב"ם כדמשמע בזה"מ.

אבל נראה שאינו מוכרח וז"ל המאירי בקרית ספר וכתבו הגאונים שאם צויה לכתוב בשכר שלוחו של אדם כמותו וינא כאילו כתבו הוא וכ"ש אם אינו יודע

לכתוב שהוא אנוס, אלא שאם קנאו עשוי אעפ"י שינא ידי מנחה אינו כאילו כתבה והוא שאמרינן בפרק הקומץ וכו' כחוטף מנחה וכו' כלומר שנודמנה לו במקרה ולא שכיון לכו עליה וכו' יעו"ש.

ובהערות (מהר"מ הרש"ל) הערה ח' זיין כן כתבו הרמב"ם בזה"ל ס"ת וסה"מ שם וכ"ה בחינוך מנחה תריג ועיין רמ"א יו"ד ע"ר ס"א.

אבל נראה שכוונתו לזיין שכ"כ הרמב"ם. אבל לא שמקורו של המאירי הוא הרמב"ם שהרי כתב להדיא כתבו הגאונים, והמאירי קורא להרמב"ם גדולי המחברים והכוונה בזהו רק שכ"כ הרמב"ם. (אעפ"י שגם ברמב"ם נחלקו הדעות איך סובר) אבל עכ"פ אין לנו ראיה מהמאירי איך סובר בשיטת הרמב"ם.

וראה בספר מורה נבוכים ח"ג פרק מד שכתב שהמנחה היא קניית ספר תורה יעו"ש.

ובאבני נזר יו"ד סי' שע"ה ציאר דברי הרמב"ם אם יש חילוק כשקנה מסופר למכור או שקנה מאדם שהיה לו ס"ת לקיום המנחה.

חזרת הרמב"ם מדבריו בזה"מ – דברי הברוך זע"מ

ג. אמנם מלאמי דבר חדש בשו"ת מהרש"ג ח"צ סי' רה שהרמב"ם חזר בו מסה"מ וע"כ לא כתב הדין דינא בספרו יד החזקה וז"ל בד"ה ועל כן, הנה בתוך דבריו כתב ברמב"ם אינו מביא כלל בחיבורו הדין דקנה

בהגהות הגאון רב"פ על השאג"א כתב יד שיש לי דכתב דהרמב"ם בחצורו הדר ממש"כ בספר המצות מדלא הביא כלל הדין בקנה לו ס"ת יעו"ש.

ס"ת מן השוק דהוי כחוטף מנזה משמע דס"ל דאינו יוצא כלל בקנה לו ס"ת עכ"ד וזה תיממה דהרי בספר המצות הג"ל כתב דינא בקנה לו ס"ת - והנה שוב ראיתי

ענף ד:

שיטת הרי"ף, אם יוצא בשקנה או בשירש

מ"ע ח"י מצואר כרש"י ונמוק"י שבי' ציונו וכו' וכשא"א לו לכתבה צריך שיקנה או ישכור מי שיכתבהו ע"כ הרי כ' שיקנהו לקיים המ"ע.

וב"ב בספר רביד הזהב צפרשת וילך (והביאו גם בתועפות ראש על היראים סי' תמד אות א) דהרי"ף שהשמיט הא דרצא דאינו יוצא צירופה, דלא היה צריך לכתוב זה, דגדולה מזו כתב דקונה הוי כחוטף מנזה מן השוק ואם הגיה וכו' ממילא הא דירופה אחיז צק"ו, שהרי אפילו צטרח וקנה אינו יוצא כ"ש ירופה, והיינו שמפרש חוטף מן השוק שאינו יוצא כלל (ולפי"ז הרמ"א אולי צשיטת הרי"ף).

אבל הצית הלוי ח"א סי' ו אות ב' בסופו יצא לחלוק וכתב וז"ל וכן דעת האלפס שבהל' ס"ת לא הביא כלל למימרא דרצה וכו' וס"ל דאין ההלכה כן. והיינו דהצין דהרי"ף נקט להלכה דצירופה ס"ת יוצאים המנזה וכמו בקנה וכשיטת רש"י דס"ל דבקנה וירש יצא וכמו שכתב שם הצית הלוי (וכמו שנתבאר לעיל בענף ב' צשיטת רש"י דצירוי).

בתב בספר האשכול תחלת הלכות ס"ת וז"ל אריב"א הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מנזה מן השוק, איכא מרצותא פראו דמנזה קעביד אלא שאם כתבו לשמו מנזה טפי ולא נ' כן דעת הרגי"ל וכו' יעו"ש, וזהו שיטת הרי"ף.

ובנחל אשכול צהערות שם על האשכול כתב דייק מדלא הביא הרי"ף הא דרצא סנהדרין כא אעפ"י שהניחו אבותיו ס"ת מנזה לכתוב משלו שאינו יוצא בשל אבותיו שירש, וע"כ ז"ל כיון שהביא לוקח ס"ת מן השוק אעפ"י שקנאו צדמים ל"י כ"ש צירש ס"ת דלא נפיק, אבל אי מפרשי כרש"י לוקח מן השוק עביד מנזה, הק"ל למה לא הביא בשל אבותיו ל"י כלל, אלא ודאי ס"ל כחוטף מנזה שאין צו מנזה כלל ויפה כ' רמ"א דקנה לאו מנזה עביד וסרה תמיהת טו"ז יעו"ש מש"כ עוד צשיטת הרמב"ם.

ובמקדש מעט סי' ער סק"י הביא דברי האשכול וכ"כ ג"כ צשם הרי"ף, וכתב אף שנראה מיניה שהרי"ף חולק וס"ל כמשמעות רמ"א מ"מ צס' המנזות להר"מ

על דבריו וכן צילקוט מציא הגי' רצה וא"כ קשה איך יחלוק עם רב צמנחות הנ"ל דס"ל דיוצא בקנה ולפמש"כ לדברי הרי"ף והרא"ש הה"ד צהניחו לו אצותיו [וצטור מציא הגי' אריצ"ל ולא נזכר שם רב כלל ולפי זה אפשר ליישב לדברי הרי"ף אלא דהם צעזעמם אינם מציאים הגי' כהטור אלא דהוא נאמר בשם רב] גם וכו' וא"כ ז"ע על הרי"ף והרא"ש שהשמיטוה, יעו"ש.

ובהוספה להמשוזה שם צסופו נראה דמסיק דכן ס"ל לרי"ף והרא"ש והטור ורי"ו וכתב וא"כ לפי"ז יצא לנו דין חדש דלשיטתם יוצא אף צס"ת שהניחו לו אצותיו יעו"ש.

וראה צציאור שיטת הרא"ש להלן ענף ה' מש"כ עוד המהרש"ג צזה.

ועל מה שכתב האשכול צשיטת הרי"ף דקנה לא יצא, כתב שם צשו"ת מהרש"ג דלפי הנראה מלשונו צחצורו דכוונתו צמש"כ רי"ץ ז"ל על הרי"ף ונריך ציאור מנ"ל דדעת הרי"ף דאינו יוצא צזה דקנה לו ס"ת יעו"ש דמסיק צשיטת הרי"ף דס"ל דיצא המצוה צין צירוש וצין צקניה.

וראה גם צשו"ת מהרש"ג ח"צ סי' ר"ה שיצא לחדש ג"כ שהרי"ף רא"ש והטור ורי"ו ס"ל דהסוגיא דסנהדרין והסוגיא דמנחות פליגי ונקטי כסוגיא דמנחות וע"כ צירש ס"ת יצא המצוה וכתב שם וז"ל, אמנם לפי זה יש לנו מקום להוכיח להיפך מדברי הרי"ף והרא"ש דלא הזכירו כלל הדין דסנהדרין הנ"ל צס"ת שירש מאצותיו שאינו יוצא והך דמנחות דף ל' בקנה ס"ת מן השוק דהוי כחוטף מצוה מן השוק הציאו הרי"ף והרא"ש צריש הלכות קטנות הל' ס"ת ולפי זה נימא דס"ל דכיון דצסנהדרין פליגי רצה ואציי ורב צמנחות ס"ל ג"כ כאציי דכיון דיוצא בקנה יוצא ג"כ צהניחו לו אצותיו וא"כ לא קי"ל כרצה דסנהדרין ולכן לא הציאו הרי"ף והרא"ש לדבריו וס"ל דשפיר יוצא אפילו צהניחו לו אצותיו אלא דקשה ע"ז לומר דרצה ורב פליגי צזה דהרי אמרינן צש"ס שצת דף כ"צ וצמנחות דף מ"א ע"כ דאמר אציי כל מילי דמר (דהיינו רצה) עמיד כרב צר מהני תלת דעמיד כשמואל משמע דרצה אינו חולק על רב צשום מקום כ"א צהני תלת ועי"ש צתוס' ד"ה כל מילי וכו' וכאן צסנהדרין עכ"ח הגי' רצה מדפריך ליה אציי

ענף ה:

שיטת הרא"ש אם יוצא בירושה

צזה, אצל האידנא שכותצין ס"ת ומניחין אותה צציהכ"נ לקרות צהן צרבים, מצוה עשה על כל אדם מישראל אשר ידו משגת

כתב הטור ציו"ד סי' ער וז"ל וכתב א"א הרא"ש שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים שהיו כותצין ספר תורה ולומדין

לכתוב ה' חומשי תורה ומשנה וגמרא ופירושיהם להגות בהם הוא וזניו, ומלות כתיבת ס"ת הוא כדי ללמוד בה, דכתיב (דברים לא, כז) ולמדה את בני ישראל שימה צפיהם, וע"י הגמרא ופירושה ידע פירוש המלות ודיניהן על צוריהן, לכן הן הן הספרים שאדם מצווה לכתובן עכ"ל.

ורדנו האחרונים דדבריו האם לפי דבריו כהיום אין מצוה כלל לכתוב ס"ת ועיקר המצוה בכתיבת ספרים, או להוסיף בא הרא"ש לומר דעתה יש מצוה גם באלו, ראה צ"י צ"ח ט"ו פרישה וס"ך שדנו בזה רבות.

ובתב השאגת אריה ס"י לו להוכיח דודאי ס"ל דגם כהיום יש מצוה בכתיבת ס"ת וכתב וכן נ"ל עיקר דע"כ א"א לפטור עכשיו ממצות כתיבת ס"ת מפני שאין לומדין בה, דאטו טעם מצות כתיבת ס"ת משום כדי ללמוד בה היא, דא"כ אם יש לו ס"ת בשום ענין שיהיה, כיון שיכול ללמוד ממנה קיים מצוה זו, א"כ אמאי אמר רבא (סנהדרין כא:) אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה לכתוב משלו, הרי יכול ללמוד מס"ת זו שהניחו לו אבותיו, אלא ודאי עיקר המצוה הוא שיהא לו ס"ת שכתבה הוא בעצמו משלו כיון דזהו עיקר המצוה, אין לחלק בין דורות הקודמים לאלו יעו"ש.

ובבואר מדבריו דהרא"ש ס"ל דפשוט דאין יוצאין מס"ת שהניחו לו אבותיו וכפשוטו הש"ס בסנהדרין בשם רבא ומזה הוכיח דבריו בציאור שיטת הרא"ש.

וראה צ"ח יהודה יו"ד ס"י כג מש"כ בדברי הרא"ש וראה גם אג"מ יו"ד ח"א ס"י קסג ד"ה ולע"ד מש"כ לפרש דברי הרא"ש וכו' יעו"ש (צחו"ד כתב ג"כ הסברא דקנה טרח שהוציא הוצאות ומשא"כ בירש יעו"ש).

אבל הערוך השולחן ס"י ער ס"י יא"ל לחדש לומר דהרא"ש לא ס"ל כלל הא דרבא מהא דהשמיטו ולא הציאו כלל ולפי"ז סרה קושית השאגת אריה וז"ל בסעיף י' אמנם נלע"ד דגם זה אין אנו צריכין דבאמת הרא"ש והטור לא הציאו כלל מימרא זו דאע"פ שהניחו לו אבותיו מצוה לכתוב משלו ע"ש (והצ"ח נדחק בזה) ונ"ל שפירשו פי' אחר בזה דהכי איתא בסנהדרין (כא.) אמר רבא אע"פ שהניחו וכו' איתביה אצ"י וכתב לו ס"ת לשמו שלא יתגאה בשל אחרים מלך אין הדיוט לא לא צריכא לשתי תורות וכו' ע"ש ואינו מובן דאם הקושיא הוא רק מה שאינו יוצא בשל אצ"י מאי קמתרץ לא צריכא לשתי תורות ומה בכך הא שתי תורות צמלך כתורה אחת צהדיוט ואכתי משמע מלך אין הדיוט לא ונ"ל דאצ"י שני קושיות מקשה דבאמת זולת מימרא זו דרבה לא מצינו צש"ס שיהא חיוז על כל אחד לכתוב ס"ת דהך דמנחות שהצאנו דלוקח ס"ת מן השוק הוה כחוטף מצוה כתבו כאלו קבלה מהר סיני לא מצואר שם שיש חיוז בזה אלא שיש שכר על זה שהרי עיקר המצוה הוא מקרא דועתה כתבו לכם וגו' ואינו מוצא זה במנחות שם ולכן אצ"י מקשה בשמים מלך אין הדיוט לא כלומר דוקא מלך מצווה בכתיבת ס"ת ולא הדיוט

וכ"ש שהדיוט יוצא בשל אחרים ולזה מתרחק לשתי תורות אעיקרא דקושיא שאין ההדיוט מנווה כלל בכתיבת ס"ת לזה מתרחק לעולם ההדיוט מנווה רק המלך מנווה בשתי תורות וע"ז שנינו כותב לו ס"ת משלו אבל על מה שאמר רבה שאע"פ שהניחו לו אבותיו מנוה לכתוב משלו איפריך מצרייתא דרק מלך לא יתגאה בשל אחרים ולא הדיוט ולכן השמיטו זה. עכ"ל.

גם בשו"ת מהרש"ג ח"ב סי' ר"ה יצא לחדש דהא דהרי"ף והרא"ש השמיטו הך דסנהדרין מפני דס"ל דהך דסנהדרין פליג אהך דמנחות וס"ל דצ"ן צקנה וצ"ן צירש יצא והצאתי הדברים צביאור שיטת הרי"ף צענף ד' ומסיק שם דלפי"ז יצא לנו דין חדש דלשיטתם יוצא אף צס"ת שהניחו לו אבותיו יעו"ש.

ואח"כ כתב וייתייצב צזה קו' השאג"א צסי' ל"ו שכתבנו לעיל שתמה על דברי הרא"ש שכתב דעיקר מלות כתיבת ס"ת

הוא בשביל הלימוד כדכתיב ולמדה את בני ישראל [ו"ל דאע"ג דאין לא קיי"ל כר"ש דדרש טעמא דקרא גבי צגד אלמנה מ"מ היינו דוקא היכא דאינו מפורש הטעם צקרא כמו גבי צגד אלמנה אבל הכא כיון דכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל הרי מפורש צקרא הטעם בשביל ללמוד צזה צכה"ג ס"ל דדרשינן טעמא דקרא ולא נפניתי עוד לעיין צסנהדרין דף כ"ח גבי לא ירצה לו נשים] ותמה עליו השאג"א דא"כ נימא דכל ענין שיש לו ס"ת יוצא ולמה הדין צהניחו לו אבותיו ס"ת דמנוה לכתוב משלו עכ"ד, ולהנ"ל א"ש דברי הרא"ש והטור ורי"ו ס"ל דצאמת לא קיימא הא דרצה להלכה ומכא הסוגיא דמנחות הנ"ל דהרי לא הציאו למימרא דרצה הנ"ל צחיבורס ולכך כתבו דלפי המסקנא צמנחות הנ"ל דמשמע אפילו צקנה ס"ת יוצא ולפמש"כ הה"ד צהניחו לו אבותיו כתובה כתבו שפיר דעיקר המנוה הוא רק בשביל ללמוד צזה כדכתיב ולמדה את בני ישראל וכו' וא"ש, יעו"ש.

ענף ו:

שיטת הטור אם יוצא בירושה

אבל הערוך השולחן צסי' ע"ר ס"י כתב הא דהטור והרא"ש השמיטו מפני דס"ל דלא קיי"ל כרצא צסנהדרין דדצריו אינם קיימים לפי המסקנא צגמרא. וע"כ

הטור צסי' ע"ר השמיט דברי רצא צסנהדרין דאין יוצאים צס"ת שהניחו לו אבותיו, והצ"ח יישב דברי הטור למה השמיטו יעו"ש.

הטור לא הציג, מפני דס"ל דלהלכה יוצאים בס"ת שירש מאבותיו וראה דבריו בציאור שיטת הרא"ש בענף ה'.

וראיתי בשו"ת מהרש"ג ח"צ סי' רה שכתב בתו"ד ד"ה ועל כי אחרי שכתבו שהרא"ש והרי"ף השמיטו הך דסנהדרין מפני דס"ל כגמרא דמנחות דקנה יא' וע"כ גם צירש יא' כתב וז"ל גם קשה לי על הטור שהוא מציא הך דסנהדרין הנ"ל למימרא דרבה והלא אציו הרא"ש ז"ל השמיטה, ולכה"פ היה לו להציא שאציו חולק בזה, וכ"כ שם אח"כ בד"ה והנה יש בתו"ד אלא דזה קשה דהטור לא כ"כ בס"י ע"ר ציו"ד ולא הזכיר כלל דעת הרא"ש. יעו"ש.

ודבריו תמוהין לכאורה דהרי הטור לא הציא כלל הך דסנהדרין אלא השמיטה כמו שהרא"ש השמיטה.

וראיתי שהגאון המהרש"ג עצמו צהוספה לתשובה הנ"ל חזר בו וכתב דנתחלק לו הצי" והטור וז"ל לעיל כתבתי דהטור מציא להך דרבה צסנהדרין דהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת אפ"ה מנזה לכתוב משלו, וזה היה אגב שיטפא כי נתחלק לי הטור צצ"י דצאמת הטור אינו מציא להך דרבה צסנהדרין הנ"ל רק הצי" מציאו צחיצורו צ"י וצשו"ע סי' ע"ר וא"כ לפי זה לכאורה נראה לומר כדבריו לעיל דנמשך אחר דברי הרי"ף ואציו הרא"ש ז"ל דלא הציאו להך דרבה וכתבנו לעיל משום דס"ל דמימרא דרב צמנחות דף ל' חולק על רבה דכיון דינא אף צקנה הה"ד צהניחו לו אבותיו וכו' וא"כ ינא לנו דין חדש דלשיטתם יוצא אף צס"ת שהניחו לו אבותיו וכו' יעו"ש מש"כ צשיטת הרי"ף בענף ד' כל דבריו.

ענף ז:

שיטת רבינו ירוחם בירושת ס"ת

בתב רבינו ירוחם נ"צ ח"צ וז"ל מנזה מה"ת להיות כל אחד ס"ת ואם לקחה צדמים כו' עכ"ל.

ובתב בשו"ת מהרש"ג ח"צ סי' רה צד"ה והנה וז"ל והנה יש לדקדק מה כוונתו בזה שכתב מנזה להיות אין לומר דכוונתו צכל אופן שיש לו מקיים המנזה דהרי מצואר צסנהדרין הנ"ל צדהניחו לו אבותיו אינו מקיים המנזה [הן אמת דברי"ו ג"כ אינו מציא הגמרא צסנהדרין הנ"ל צדהניחו לו אבותיו

דמנזה לכתוב משלו ולפמש"כ לעיל דהרי"ף והרא"ש ג"כ לא הציאו למימרא וז דרבה וז"ל דס"ל דלא קיי"ל כוותי' משום הך דמנחות ל' דמוכת דאין המנזה דוקא צכתיצה א"ש מאוד דברי הרי"ו דכתב מנזה להיות דכבר ידוע דרכו של הרי"ו לימשך אחרי דברי הרא"ש ז"ל וכו'].
וב"ב צסוף התשובה צהוספה לתשובה דלרי"ו יוצא המנזה צירוש ס"ת (וכמו שהצאתי דברי המהרש"ג צשיטת הרי"ף בענף ד' וצשיטת הרא"ש בענף ה' יעו"ש).

ענף ז*

דין ההידור מצווה ומצוות הבתיבה

ראיתי דבר חדש בספר בית הלל (ליעצניץ) סוף הספר סי' נ"ז
 ד"ה סמ"ע ס"ק נ"ה שינא לחדש דוודאי
 יורש מקיים המצווה רק את ההידור מצווה
 לא מקיים, ומדייק מהשו"ע שמתחלה כתב
 מצוות עשה והדר כתב רק מצווה ולא
 ערבינהו, היינו משום דמתחלה כתב המ"ע
 דאורייתא והדר מפרש מילי דרבנן, ההידור
 מצווה שלא ינא בשל אבותיו, ואינו חיוב
 לעיכובא, וראה ד"ה וראה ע"ז, אם יש
 דין הידור מצווה צומנינו שטיקת ההלימוד
 הוא בספרים, ועו"ש ד"ה היונא מדברינו

דצוה"ז יונא צמ"ת שהניחו לו אבותיו ועיין
 צמ"ז יעו"ש.
 בעיין דברים אלו כתב גם האגרות משה
 אורח סי' נ"ז ד"ה אצל, בישוב
 סתירת הגמרא בין יורש לקונה יעו"ש מה
 שמצדד בזה.
 ויעו"ש עוד באג"מ הנ"ל דמצדד מהלך
 אחר דירש יונא המצווה אך מצוות
 "כתיבת ס"ת" לא ינא וצוה הרמ"א לא
 יחלוק על רש"י, יעו"ש מה שמצדד בכל זה
 גם בישוב הסתירה בין קונה ליורש יעו"ש.

ענף ח:

בטעם שאין יוצאים מצוות ס"ת בירושה

ירבו הספרים ושלא יקוצו בספרים
 ישנים
 א. כתב החינוך מצווה תריג צמו"ד וז"ל
 ונצטוונו להשתדל בזה כל אחד ואחד
 מבני ישראל, ואע"פ שהניחו לו אבותיו
 למען ירבו הספרים צינינו ונוכל להשגיל
 מהם לאשר לא תשיג ידו לקנות וגם
 למען יקראו בספרים חדשים כל אחד
 ואחד מבני ישראל, פן תקוץ נפשם בקראם
 בספרים הישנים שניחו להם אבותיהם.
 עכ"ל.

גזירת הכתוב שאין יוצאים בירושה
 ב. וראיתי בספר בית יהודה (עייאש) יו"ד
 סי' כג שדן שגם באחד שקנה ס"ת
 קיים המצווה, וכתב כן להוכיח גם מדברי
 הרא"ש שהציאו הטור דעיקר מצוות כתיבת
 התורה היא כדי ללמוד צוה יעו"ש וא"כ גם
 בקניה שפיר לומד צוה דצלימוד תליא מילתא
 וכו' וא"ת צהניחו לו אבותיו למה מצווה
 לכחוב משלו הא יכול ללמוד בשל אבותיו,
 וי"ל "דגזירת הכתוב הוא דכתיב לכם
 שהמצווה היא על כל אחד ואחד".

ומעמא דקרא דכתיב ולמדה את בני ישראל לא קאי אלא לעיקר כתיב מלות הכתיבה, ומ"מ אהני לן טעמא לכלול הקניה וגם כדי לחלק בין זמנם לזמננו להרא"ש עכ"ל.

בירושה לא טרח בה

ג. ראה מש"כ להלן בענף ט' בטעם החילוק בין קנה ס"ת להפוסקים הסוברים דינא, לירש ס"ת דלא ינא שכתבו הפוסקים לחלק דירושה לא טרח בה ומן השמים קזכי ליה בירושה דממילא ולא עשה מלוא בממוניה לכך אינו יוצא בה אצל בלקח ס"ת מן השוק עכ"פ עשה מלוא בממון שלו יעו"ש.

ועפי"ד יש להוסיף עוד טעם דאין יוצא בירושה כיון דלא טרח בה כלל וכלל ומן השמים קזכי ליה וע"כ אינו יוצא.

[וראה מש"כ בענפים הקודמים דהרבה אחרונים נקטו דאין חילוק בין ירושה לקניה ואו דבשניהם יוצאים המלוא ואו שבשניהם אין יוצאים המלוא ולא ס"ל החילוק הנ"ל דטרח ולא טרח].

וראיתי בשו"ת מהרש"ג ח"צ סי' ר"ד שכתב בתו"ד ואין לחלק בין היכא דקנה דנתן מעות בשבילה וקנין כספו הוא בין היכא דנשאר לו מאבותיו דבא לידו בלא טורח דהרי גמרא סנהדרין דף כא מוכיח לה מועתה כתבו לכם דלא ינא בזהניחו לו אבותיו כתובה והכי מוזכר בקרא זה דבעינן דוקא שיגיע לידו הספר ע"י טורח ומעות [ומתיבת לכם אין לדייק דגם בזהניחו לו

אבותיו היו לכם לכל מילי דבעינן לכם] וכיון שכן עכ"ח משמע דכוונת הש"ס בסנהדרין דהתורה תלי דוקא בכתיבה א"כ למה כתבו רש"י והרמב"ם הנ"ל דינא אף בלקח מן השוק וכו' יעו"ש וע"כ ינא לחדש מהלך אחר בין חילוק ירושה לקניה וכדלקמן.

אולם בדברי הנמוקי יוסף שהוצא שם להלן בענף ט' נראה שיש מקום לדבריהם לחלק בין טרח ללא טרח יעו"ש.

ס"ת שבכר קיים בה אדם פעם אחת
המצוה

ד. בשו"ת מהרש"ג ח"צ סי' ר"ד ינא לפרש בהוספה בציאור דברי החינוך הנ"ל בלות א' טעם שאין יוצאים המלוא בס"ת שירש וז"ל אמנם לפענ"ד נראה לעולם דעיקר המלוא היא כדי ללמוד בה כמש"כ הרא"ש ומ"מ בזהניחו לו אבותיו ס"ת מלוא לכתוב משלו דהתורה רמיא החיוב אקרקפתא דבגבירא כדי שיהיו מנזיין ספרים ללמוד בהם ולכך מחויב כל אדם לקיים המלוא בעצמו אע"ג דינא לו ספר ללמוד בו [ועיין בספר החינוך להרא"ה במלות ס"ת בריש המלוא] אצל בספר שכבר קיים בו אחד המלוא שוב אין יכול השני לקיים בספר זה המלוא דהתורה גזרה דכ"א יקיים המלוא בספר אחר כדי שיהיו ספרים מנזיין ללמוד בהם ולכך בזהניחו לו אבותיו כתובה כיון דכבר קיימו בה אבותיו בס"ת זה המלוא שוב אינו יכול הוא לקיים בה [והוי על דרך שאמרינן אין לך דבר שנעשה מלואו ומועלין בו] אצל בקונה ס"ת מן

משום אדם המצוה, ואם הגיה זו אות אחת כיון דחצירו עדיין לא התחיל לקיים המצוה כיון שיהיה מוטעה ובספר שחסר זה אות אחת לא קיים המצוה כמבואר במנחות דף כ"ט אפשר ס"ת חסר אות אחת וקרא ליה לוקח את ספר וכו' ולכך קנה מחצירו לא נחשב כחוטף המצוה כיון דמעולם לא קיים חצרו בספר זה המצוה וא"ש ומיושבים דברי רש"י והרמב"ם עכ"ל.

השוק כיון דמעמה החיוב מוטל על המוכר לקיים מצוה כתיבת ס"ת דכיון דמכרה שוב פקעה ממנו המצוה א"כ ממילא לא קיים שום אדם בס"ת זה עדיין המצוה ולכך קיים הוא המצוה והחיוב מוטל על המוכר לקיים המצוה וזה כוונת הגמ' כחוטף מצוה מן השוק דהיינו דחטף מחצירו המצוה ע"י מכירה זו ומצוה עמיד אצל אי כתב בעצמו עדיף טפי דהוא קיים המצוה ולא חטף

ענף ז:

מעם החילוק בין קנה דיצא לירש מאבותיו דלא יצא

תורה מהר סיני, אפילו אות אחת, היה טעות זו ותיקנו, כאילו כתבו שיש למדת הרחמים לומר כמו שתיקן זה כך אם היה מוצא טעויות רבות היה מתקן אותן ע"כ ודבריו הוצאו צבית יוסף יו"ד סי' ע"ר וכן הט"ז ריש סי' ע"ר סק"א הביאו.

ועפ"י ד' אלו אפשר להצין דברי האחרונים וכדלהלן.

הנה בשו"ת רעק"א מכת"י סי' עג (והוצאו הדברים בענף ז') כתב בתו"ד ליישב דברי הט"ז, כתב ולדברי הט"ז דבלקח ס"ת מן השוק יוצא זו עיקר מצוה עשה, ע"כ צריך לפרש ולחלק בזה דאמר רבא אעפ"י שהניח לו לאדם אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו שנאמר ועמה כתבו לכם, היינו דהתם דלא טרח זה ומן השמים קזכי

בירושלמי לא מרח בה

א. הנה צביאור שיטות הפוסקים ה"ה הט"ז והגר"א ועוד שלמדו וציארו דברי רש"י כפשוטם דבקנה ס"ת יצא ואעפ"כ סברי דצירושת ס"ת דלא יצא וכפשוטם הסוגיא דסנהדרין וכדאמר רבא שם, נצטרך לפרש כדלהלן.

בתב הנמוקי יוסף (הלכות ס"ת ז'): הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק דאין לו שכר גדול כל כך כמי שטרח בכתיבתו ויש מקום למדת הדין לחלוק ולומר אלמלא שצאה עליו בלא טורח לא היה עושה אותה, כתבו או שהגיה זו אפילו אות אחת כאלו קבלה מהר סיני, כתב הוא בעצמו או שכר סופר לכתבו וטורח צתיקון הקלפים ולסבול על הסופר עד שנכתב, כאילו קבלו, יש למדת הרחמים לומר כמו שטרח טורח זה כן היה טורח ללכת במדבר כדי לקבל

ליה צירושא דממילא ולא עשה מנזה
 בממוניה לכך אינו יוצא בו, אבל בלקח ס"ת
 מן השוק עכ"פ עשה מנזה בממון שלו
 ושפיר יוצא יעו"ש גם בהמשך דבריו מש"כ
 לחלוק על הט"ז.

גם בספר משנת חכמים קונטרס מעלת
 המידות הלכות תפילין מזוזות וס"ת
 כתב לחלק דירושא שאני שבה לו בלי טורח
 ומשא"כ כשקנה דהוי קנין כספו (והוצאו
 דבריו בפתחי תשובה סי' ער סק"ז).

גם האמרי בינה או"ח סי' י"א ד"ה אולם,
 כתב ואולם הדברים נריכים טעם מה
 נ"מ לבין זה לו צירושא מאבותיו או אם
 קנהו, ונריך לומר דירושא זה ממילא בלא
 מעשים יעו"ש.

רצון התורה שיתרבו ספרי התורה
 ב. באמרי בינה או"ח סי' יא ד"ה אולם
 כשתמה מה חילוק יש בין קנה דינא
 לירש דלא קנה, כתב בתו"ד להוסיף עוד
 טעם וז"ל ואם האב מנחיל לבניו דור אחר
 דור הוי סגי בזה לא יתרכזו ספרי תורה כיון
 להכתוב אומר כתבו לכם הקפידה שיהיה
 לכל אחד ואחד ספר תורה משלו וכו'
 יעו"ש, (וראה ענף ח' אות א' מש"כ בשם
 החינוך בטעם שא"י מנות ס"ת צירושא
 ס"ת).

בירושא בבר קיימו בס"ת פעם אחת
 המצוה
 ג. ראה לעיל ענף ח' אות ד' מש"כ עוד
 טעם לחלק בין ירושת ס"ת לקנה ס"ת
 יעו"ש באריכות.

ענף י:

שני אחים ירשו ספר תורה אחת ואחד לקח ס"ת והשני לקח בנגדו דברים אחרים

א. יש לדון באחד שהשאיר אחריו ספר
 תורה אחת והיו לו ב' בנים שירשוהו,
 וכשחלקו הירושא, אחד נטל כסף או
 מטלטלין והשני לקח כנגדו הספר תורה,
 האם זה שלקח הס"ת יצא המנזה או לא
 דנקרא שירש הס"ת וצירושא הרי אינו יוצא
 או דנאמר דנקרא לוקח שקנה מאחיו חלקו
 בס"ת.

הנה הג"ר זאביל איגר בשו"ת רעק"א
 מכת"י סי' ע"ג כשדן אם יוצא
 המנזה בקניה יצא לחדש לדעת הט"ז הסובר
 דבקנה יצא א"כ ה"ה בנדונינו יצא, מדין
 האחין שחלקו לקוחות הן וא"כ יצא דהאם
 שלקח הס"ת לחלקו דינו כלוקח, והרי לוקח
 ס"ת סובר הט"ז דינא וז"ל ולדברי הט"ז
 דבלקח ס"ת מן השוק יוצא בו עיקר מנזה

וא"כ צודאי הרי הן כלקוחות, ונמצא לא משכחת דינא דרצא אלא צבר חד (עי' גיטין מח, א), לכך דייק רב אעפ"י שהניחו לו לאדם ס"ת דהיינו אדם יחידי ירש אציו, בזה צריך לכתוב משלו, כן צריכין לומר לדעת הט"ז, עכ"ל.

וראה גם בהגהות יד שאל על יו"ד סי' ע"ר סק"א מש"כ לדון צירושא אחים ס"ת מדין האחים שחלקו לקוחות הן.

אבל בספר מקדש מעט סי' ער כתב להדיא דלא יועיל וז"ל יורש שנטל ס"ת לחלקו, גם למ"ד אחין שחלקו לקוחות הן, זה גרע מקנה ס"ת "דהא בחלק עצמו מיהא יורש הוי", עכ"ל.

והיינו דס"ל דקנה רק מחצה דהרי חצי הס"ת ירש וכן שירש החצי לא יועיל מה שקנה החצי השני דלמעשה לא קנה רק חצי, וחצי השני צירושא, וצירושא הרי אין יוצאים המצוה.

והנה ציבור סוגיית האחין שחלקו לקוחות הן, הדברים ארוכים בדברי המפרשים בש"ס ופוסקים וראה גמרא גיטין דף מו ובתוד"ה טבל, ובאור מפרשי התלמוד שם, ולא נבוא לבאר ולצרר פרט זה, והרובה לעמוד על זה יעיין בעיקרן של דברים וכנ"ל.

אך נציין דברי הקובץ שעורים צ"ה אות לט (עמוד סג) שכתב דלרש"י שהן שותפין בכל משהו א"כ אינן לקוחות אלא במחצה ובכורות מ"ח מוכח דלמ"ד לקוחות הן לקוחות ככולן, וכתב לתרץ דאפשר לומר דכיון דקודם חלוקה היה שייך לתפוסת

עשה, ע"כ צריך לפרש ולחלק בזה דאמר רבא אעפ"י שהניחו לו לאדם אצותיו ס"ת מנזה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם, היינו דהתם דלא טרח בזה ומן השמים קוצי ליה צירושא דממילא ולא עשה מנזה בממוניה לכך אינו יוצא בו, אבל בלקח ס"ת מן השוק עכ"פ עשה מנזה בממון שלו ושפיר יוצא.

והיה מדוקדק בזה לישנא דרבא שהצריך הניחו לאדם אצותיו ס"ת, ולא אמרו בקי"ז אעפ"י שירש ס"ת, היינו משום דמשכחת לפעמים שאפשר שיוצא בזה שהניחו לו אצותיו ס"ת, כגון שהניח האב שני בנים וירשו נכסיו וחלקו זה נטל ס"ת וזה נטל המעות שכנגדו, וכיון דס"ל לרבא כרצ נחמן צפ"צ דקידושין (מב, א) האחין שחלקו נכסים לקוחות הן ומחזירין זה לזה ציובל, ואם טעו ביותר משתות חוזר, ואמר רבא לא אמרן [וכו'] ע"ש, א"כ אחין שחלקו זה לקח ספר התורה וזה לקח המעות שכנגדו הרי הן לקוחות, וזה שנטל הס"ת קנאו בהמעות שנטל אחיו והרי זה כלוקח ס"ת במעותיו מהשוק שיוצא לדברי הט"ז.

וא"ל דשאני הכא שאף המעות צירושא צא לידו, הא ליתא, דאטו יאמר הט"ז שאם ירש מעות מאציו וקנה בו ס"ת דאינו יוצא כיון דמשמים זכי במעות אלא ודאי כיון דהשתא מיהת קנה במעותיו יוצא בו, וא"כ הכא נמי, ואף אי יש צריכה לא הוי כלקוחות, מ"מ ספק הוי מיהת, אם יוצא אם לא, ועוד דמשמע דרבא ורב נחמן ס"ל כמ"ד אין צריכה צודאי ולא מספק, אלא מסבירא דלא מסתבר כלל לומר הוצר הדבר,

הצית וצשעת חלוקה קנה כל אחד חלקו המיוחד, זהו גופא הוי מקח דתפוסת הצית מקרי צעלים כללי כמו ציצור, אלא דצשותפין דעלמא ג"כ פליגי דלמ"ד אין צרירה הן לקוחות כולן וד"ז צ"צ דלכאורה אין לקוחות רק צמחנה יעו"ש.

(וראה גם צ"צ דף קלו צדיני קלצון מתפוסת הצית יעו"ש).

מהם קנה מהשני הספר תורה שזכה וא"כ שניהם יוצאים צהמלוא.

ולפום ריהטא מסתבר שהוא הדין והוא הטעם, ויוצאים שני האחים להט"ז.

אבל לפימש"כ המקדש מעט א"כ גם כאן לא יועיל כיון שכל אחד צס"ת שזכה הוי חצי יורש וחצי קונה וע"כ לא יצא.

שני אחים שירשו ס"ת, חלוקתה מדין איסור מכירת ס"ת

ראה מה שהארכתי רבות צענף כז כשירשו ס"ת האם מותרים היורשים למוכרה, וכן איך חולקין היורשים הירושה כשיש ס"ת ואחד לוקח הס"ת והשני לוקח דברים אחרים כנגדם, מדין איסור מכירה, יעו"ש.

הגיה האב ב' ספרי תורה לשני בנים ב. יש לדון ע"פ הנ"ל כשאחד השאיר צ' ס"ת והיה לו צ' בנים, וחלקו את הנכסים, וכל צן לקח ס"ת אחת, על הנד שנאמר שהאחין שחלקו לקוחות הן וקנה כולה ולא חציה וכמו שנתבאר, האם צאופן זה יזכו שני אחים צמלוא, כיון שכל אחד

ענף יא:

ירש חצי וקני חצי — מדין הגיה אות אחת

דהיינו שקודם ירש חצי ואח"כ הוסיף עוד חצי ע"י קניה, שיועיל, וכמו צהגיה אות אחת שיוצא א"כ ה"ה הכא, כיון שהשלים הס"ת ע"י קניה.

ואח"כ להפוסקים דקנה ס"ת אינו יוצא, פשוט דגם צנדונינו לא יצא, אבל להפוסקים דקנה ס"ת יצא, א"כ ה"ה צזה אע"פ שקנה רק מחנה, מ"מ כיון שהשלים ס"ת לרשותו מסתבר שיוצא.

וב"ב נראה דלכאורה א"א לומר כן, והוא דיש לחלק דהא דמגיה אות אחת

הנה היה מקום לדון ולומר דאע"פ שנאמר כדצרי המקדש מעט הוצא צענף י' דהאחין שחלקו לא יצא כיון דקנה רק מחנה, וחצי מיהא ירש וע"כ אינו יצא.

ב"ב הרי כיון דנתבאר נהי דאם ירש ס"ת דאינו יוצא, מ"מ כשהגיה צו אות אחת יצא, א"כ לכאורה ה"ה צנדונינו כשירש חצי ס"ת (כיון שיש צ' אחים הרי כ"א למעשה ירש חצי), מ"מ כיון דהחצי השני קנה, אע"פ שלמעשה קנה רק חצי אבל כיון שהשלים צקנייתו שיגיע לרשותו ס"ת שלמה,

יאל היינו משום שעד עתה היה ס"ת פסול וע"י הגהתו הכשירו לס"ת כשר וע"כ הדין דקיים המלוה.

אבל כשאחד ירש חצי ס"ת, אפילו כשקונה החצי השני מאחיו שירש החצי השני ועתה נעשה כולו שלו, אעפ"כ לא נתחדש כאן בס"ת שום דבר.

אע"פ דיש לדחות דהרי פוסקים אלו סוברים דקנה ס"ת יאל המלוה, אע"פ שצקנייתו לא נתחדש שום דבר

בהס"ת, דקודם היה ס"ת כשרה ועתה היא ג"כ ס"ת כשרה, אבל מ"מ הכניס ס"ת בשלימותה לרשותו, והעבירו מרשות אחר לרשותו, אבל צנדונינו הרי חצי ס"ת הגיע לידו צירופה, שהדין צירופה שא"ל לקיים המלוה, וע"כ אפילו שקונה אח"כ החצי השני מ"מ חצי שירש מגרע כוחו שלא יכול לנאת בו, ומשא"כ כשהגיה אות אחת בס"ת בזה הפך כל הס"ת לגמרי, מס"ת פסולה לס"ת כשירה, וע"כ כתבו הפוסקים בזה דיאל ויל"ע.

ענף יב:

ירש ס"ת מאביו שכתב בה רק אות אחת והבן השלימה

א. יש לבאר כשאחד ירש מאביו ס"ת שאביו כתב בה קצת ואפילו רק אות אחת והבן השלים את כל הס"ת אם יאל.

ידועים דברי השאגת אריה סי' לד שכתב דלא יאל וכל האחרונים יאלו לדחות דבריו מהא דאמרו צמנחות דף ל' ע"א דאם הגיה אות אחת צספר תורה יאל וא"כ אם היורש השלים את התורה למה יגרע כוחו.

והשאג"א צסי' לד הביא צריש דבריו ההיא דרבא צסנהדרין דף כא ע"צ וז"ל תשובה, צפ"צ דסנהדרין (כא, צ) אמרינן, אמר רבא אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה, מלוה לכתוב משלו שנאמר (דברים לא, יט) ועתה כתבו לכם את השירה ופירש הרמב"ם צרפ"ו מהל'

ס"ת, מ"ע על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס"ת לעצמו, שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה, כלומר כתבו לכם ס"ת שיש בה שירה זו, לפי שאין כותבים את התורה פרשיות פרשיות ע"כ. מצואר מדבריו מדכתב רחמנא ועתה כתבו לכם את השירה, דקאי על שירת האזינו, ילפינן מיניה דצריך לכתוב את כל התורה שהרי אין כותבים את התורה פרשיות פרשיות.

ויש לי לעיין לפי זה, אם עיקר קפידא דקא קפיד רחמנא לכתוב, על השירה לחוד קא קפיד, אלא כיון שאי אפשר לכתוב את השירה צפני עצמה, ע"כ חייב לכתוב כל התורה כולה מרישא לסופא, ונפקא מינה היכא שכתב את כל התורה, וצלה ונקרע ולא נשתייר אלא השירה לחודה, יואל ידי

חובת מלוא זו, אי נמי צדיעצד שעצר וכחצ
את השירה לחודה יוצא ידי חובתו. או
דילמא כיון שאין כותבין את התורה פרשיות
פרשיות לחוד, ורחמנא אמר כתבו לכם את
השירה, בעל כרחך לאו שירה לחודה
צמשמע, דהא אין כותבין פרשיות פרשיות,
והוא לי' כאלו כתב רחמנא להדיא ועתה
כתבו לכם התורה שיש בה שירה זו, ועל
כל התורה קפיד רחמנא לכתוב. ואם חסר
או צלה אפילו אות אחת, לא ינא ידי חובת
מלוא זו עד שיהא כתובה כולה לפניו והכי
משמע להדיא מדברי הרמב"ם שהרי כתב,
כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו.

ויעו"ש צהמשך דבריו מה שכתב להציא
ראי' מסנהדרין וכו' יעו"ש ואח"כ
הוסיף אלא אי קשיא הא קשיא, אי סלקא
דעתך דאין מלוא לכתוב את כל התורה
כולה אלא מפני השירה לחודה, אלא מפני
שאין כותבין התורה פרשיות פרשיות, מלוא
כתיבת השירה גוררת לכתוב את כל התורה
כולה. אם כן הא איכא נפקא מינה צין מלך
להדיוט, דצהדיוט אם הניח לו אציו ס"ת
שכתבה צחיי מרישא עד השירה ולא הספיק
לגומרה עד שמת, כשהבן כותב את השירה
וגומרה קיים מלוא זו של ועתה כתבו לכם
את השירה. שהרי כתב הוא את השירה, ולא
נכתבה פרשיות פרשיות שהרי כולה כתובה
לפניו. ואלו מלך אפילו לא כתב אציו אלא
תיבה או אות אחת, והוא כתב וגמר את
כולה לא ינא ידי חובתו, כיון שלא כתב כולה
מרישא לסיפא. אלא וודאי שמע מינה
דאפילו הדיוט צכהאי גוונא לא ינא י"ת,

דהכי קאמר קרא ועתה כתבו לכם תורה
שיש בה שירה זו, ואם כתבה כולה חוץ
מאות אחת שהניח לו אציו כתובה בה, לא
קיים מלוא זו כלל.

ויעו"ש מש"כ עוד לדון צראיות וקושיות
ע"ז.

ובסוף דבריו מסיק מ"מ למדנו שאפילו
לא הניחו לו אצותיו כתובה אלא
כל שהוא אפילו תיבה אחת או אות אחת
לצד, והוא גמר והשלים את הכל לא ינא
י"ת מ"ע זו עכ"ל.

וראה מקדש מעט סי' ע"ר אות ה' שכתב
ו"ל כתב השאג"א דכל שאות א'
היה כתוב מאצותיו אי"ת, דלא כדאיתא
צסס ס' הקנה ורדצ"ז דכשהוא השלימו
י"ת.

אבל האחרונים תמהו על דבריו מהא
דנפסק להלכה הגיה אות אחת הרי
זה כאלו כתבו, וא"כ מצוה דצהגיה אות
אחת יוצא וכן נפסק להלכה כ"ש כשהשלים
כל הס"ת חוץ מאות אחת שכתב אציו דודאי
יוצא.

ובן תמה עליו הצית הלוי ח"א ס"ו אות
צ' וצמנחת חינוך מלוא תרי"ג אות צ',
וצדבר אצרהס ח"ג סי' כו אות א', וצערור
השולחן סי' ע"ר ס"ד.

אמנם ראה צפתחי תשובה סי' ע"ר סק"ד
שכתב עיין שו"ת שאג"א וכו' עי"ש
והוסיף ע"ז הפ"ת והא דכתב צהגה"ה דאם
הגיהו ה"ז כאלו כתבו אע"פ שלא כתב כל
התורה כולה עט"ז סק"א עכ"ל.

ומשמע מדבריו דלפי דברי הט"ז בסק"א מיושבת הקושיה על השאג"א מהגיה אות אחת, ובהגהות והערות על שו"ת שאג"א הביאו דבריו וכתבו והיינו כמבואר שם דיש לחלק בין ירושה לקניה יעו"ש.

וראה גם מתיבתא סנהדרין כא ע"ב עמוד רפג הערה לו שכתבו שכנראה חילק בן הפ"ת.

ודיינו דרק בקנה מהני כשהגיה אות אחת אבל לא בירושה.

וראה להלן ענף כג אות א' מש"כ האחרונים הלכה למעשה בשיטת השאג"א.

ויש לעיין בסדרת חילוק בין קנה דיועיל כשהגיה אות אחת לבין ירש שלא יועיל הגיה אות אחת. וכפי שכבר הבאנו שהאחרונים הבינו שאין חילוק וז"ע בזה.

וראיתי באצי עזרי מהד"ד הלכות ס"ת פ"ז ה"א שכתב בתחלת דבריו דשיטת הרמב"ם דאין יוצא בקניית ס"ת [ובהערה שם כתב שהראוהו אח"כ דברי הרמב"ם בזה"מ דמשמע שיצא] כתב לפרש עפ"י דברי הגמרא בהגיה אות אחת שיצא וז"ל ולשיטת הרמב"ם יש לפרש בפשט הגמ' במנחות הנ"ל שמקודם אמר הלוקח ספר תורה מן השוק כחוטף מנזה מן השוק, היינו שלא קיים מנזה, כתבו מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני, היינו שחזק

ממה שקיים מנזה יש בזה מעלה נוספת כאילו קבלה מהר סיני, ומזה יוצא שאם לא כתבו הוא בעצמו שיוצא המנזה אבל אין המעלה הזאת, וזה בהכרח באם אמר לאחרים שיכתבו עבורו שעשאו שלוחין שאף שיוצא המנזה משום דשלוחו של אדם כמותו, מ"מ אין המעלה שיהא נחשב כאילו קבלה מהר סיני, וע"ז אמר רב ששת שאם הגיה אות אחת הרי זה כאילו כתבו, ומתפרש שזהו רק לגבי המעלה והיינו שאם אחר כתב עבורו הספר תורה שהמנזה קיים, והוא רק הגיה אות אחת נחשב כאילו כתבו ויש לו המעלה, אבל לכאורה באם ירש או לוקח ספר תורה והגיה אות אחת לא מתקיים המנזה בזה, שבעינן שיכתוב הוא או שלוחו כל הספר תורה, וכך מתפרש לשון הרמב"ם שלפנינו, שמה שמסיק וכל המגיה וכו' שזה הולך על מה שכתב קודם אחרים כותבים לו, ע"ז כתב שהמגיה אות אחת הרי הוא כאילו כתבו כולו, ויש המעלה וכו', ועפ"יז תמה שם על הרמ"א שכתב בהגיה אות אחת קנה, ובקנה ס"ת לא יצא ויעו"ש מש"כ ליישב. ובהמשך דבריו "כתב דסברתו דלעיל, היא כנראה שיטת השאג"א אריה סי' לד" שאינו יוצא המגיה רק אם כותב כל הס"ת ותמה על השאג"א שלא ניין דברי הרמ"א דבהגיה יצא יעו"ש.

[וראה דעת קדושים סי' ע"ר סק"ד מש"כ בעיקר דין מגיה ס"ת אם יצא].

ענף יג:

קנה ס"ת מיוורש שירש ספר תורה

מסתם מוכר יוצא המלוה וכשיקנה מיוורש
לא יצא המלוה וכנ"ל.

וב"ב לכאורה דברי המהרש"ג אלו
מחודשים מאוד, דלפי"ז יוצא שאם
קנה ס"ת ממי שירשה מאבותיו, דהיינו
שהמוכר מכר לו ס"ת שירש מאבותיו לא
יצא הקונה שום מלוה בקניה זו, שהרי לפי
דברי מהרש"ג אין הקונה יצא המלוה אלא
א"כ המוכר נתחייב מחמת המכירה לכתוב
עוד ס"ת והרי באופן זה שקנה ממי שירש
ס"ת, הרי לא נתוסף שום חיוב על המוכר
לכתוב עוד ס"ת שהרי גם כשהיה הס"ת
ביד המוכר היה ג"כ חייב לכתוב ס"ת
אחרת משום שלא יצא המלוה בהס"ת שירש.

אך אפשר ל"ל דאף המהרש"ג לא נתכוין לומר
שצכה"ג אין הקונה יוצא, אלא שבאמת
לאחר שקבעו חכמים שבקניה יוצאים
וצירושא אין יוצאים הרי ע"כ שקניית ס"ת
הוא בכלל מצות הכתיבה, לכן אין מתחשבים
בפרטי המוכר אם יטרוך לקנות עוד ס"ת
מחמת מכירה זו, אלא שלא פלוג, ובכל גווי
יוצאים, ובאמת מוכרחים לפרש כן כוונת
מהרש"ג, דאם נפרש דבריו כפשוטו, שאין
יוצאים המלוה אלא"כ המוכר נטרוך צפועל
לקנות ס"ת מחמת הקניה, יצא מזה דין
תמוה לכאורה, דאם יהיה להמוכר כמה
ספרי תורה ומכר אחד מהם לא יצא הקונה
המלוה משם שהמוכר לא נתחייב במכירה זו
לקנות עוד ס"ת, ולא נראה כן, אלא ע"כ

בשו"ת צית הלוי ח"א סי' ו' אות ב'
כשיצא לומר דאין חילוק בין יורש
לקונה ואם יורש אינו יוצא, ה"ה בקנה לא
יצא, כתב צתו"ד וגם בעיקר הדבר דחוק
לומר דהיורש אינו יוצא בו וכשימכרנו לאחר
יהיה הלוקח יוצא בו ונמצא כח הלוקח עדיף
מכח מי שמוכר לו, ולומר דהקונה מיוורש
אינו יוצא ורק הקונה ממי שכתב בעצמו אז
הוא דיוצא בו זה ודאי לא ניתן להאמר
דלגבי הלוקח אין מקום לחלק בין קנאו ממי
שכתבו בעצמו לקנאו מיוורש. יעו"ש.

ועב"פ מדבריו מצאנו דלמ"ד דקנה יצא,
כשיקנה מיוורש ג"כ יוצא המלוה.

וב"ב פשוט דהחולקים וסוברים דבקנה
ס"ת יצא המלוה, וצירש ס"ת לא
יצא המלוה, נראה דהם יסבירו דאח"כ
דאע"פ דהיורש ס"ת לא יצא המלוה, מ"מ
כשימכרנו לאחר כיון שהשני קנה הס"ת יצא
המלוה ודלא כהצית הלוי.

ואולי להטעם שכתב מהרש"ג ח"ב סי' רד'
והבאנו דבריו בענף ח' אות ד'
שכתב דהטעם דאין מקיימים המלוה כשירשו
ס"ת מפני שכבר קיימו פעם אחת המלוה
בהס"ת אבל בקנה ס"ת מאחר, כיון שנפקע
המלוה מהאחר כשמכרו ע"כ יוצא הקונה
המלוה.

א"ב לדבריו היה אפשר לומר דאח"כ דיהא
תלוי ממי קונה הס"ת, דבקונה

כדאמרן דאף להמהרש"ג לא פלוג בזה, ואף שדנו האחרונים אם מקיים בכל ס"ת נוספת המצוה, מ"מ אין סברא לומר שאם מכר אחת שיתחייב לקנות אחרת תמורתה ויל"ע.

ענף יד:

ירש מאבותיו כסף, וקנה בהם ס"ת

דבר פשוט שאם אחד ירש מאבותיו כסף והלך וקנה בהם ס"ת פשוט דינא להפוסקים הסוברים דיונא בקנה. וב"ב בשו"ת רעק"א מכת"י סי' ע"ג תשובת הג"ר זאזיל איגר בד"ה וא"ל שכתב על דברי הט"ז וא"ל דשאני הכא שאף המעות צירופה צא לידו הא ליתא דאטו יאמר הט"ז שאם ירש מעות מאביו וקנה בו ס"ת דאינו יונא כיון דמשמיה זכי במעות אלא ודאי כיון דהשתא מיהת קנה במעותיו יונא בו יעו"ש.

ענף מז

ירש קלף וכתב ע"ז ס"ת

בבב"ב מקדש מעט סי' ע"ר אות ה' כתב אחרי הציאו דברי השאג"א כשהשלים אות א' בס"ת שירש דלא ינא (בסי' ל"ד) הוסיף מיהו צירש הקלף והוא כתבה כולה יי"ח ע"ב.

ענף מזו:

כתיבת ס"ת בשותפות — לגבי יורשים

יש לדון כשירשו כמה יורשים יחד ס"ת להפוסקים הסוברים דיונא מנות ס"ת אף צירופה וכמו שנתבאר בענפים הקודמים (וכן באופן שהקנה הס"ת בקנינים לכמה מוטבים) יש לדון מהא דנחלקו הפוסקים אם יונא מנות ס"ת בשותפות וא"כ גם כאן הרי הם שותפים ולפי"ז להפוסקים דאין יונאים בשותפות לא ינא היורשים המצוה. ידועים דברי התורת חיים בסנהדרין דף כ"א דס"ל דאין להקדיש הס"ת

לצהכ"נ דמפסיד המלואה וכו' יעו"ש וכתב
ע"ז רעק"א בגליון השו"ע סי' ער וז"ל
משמע דמפשט פשיטא ליה להת"ח דאם יש
לו ס"ת בשותפות דאינו יולא צה דהא
כשמקדיש לנצור גם הוא שותף צה וכו'
יעו"ש.

ובן דייקו עוד הרבה אחרונים מדברי
התורת חיים דא"י.

יעו"ש, וראה שם גם הדין צומנינו שעיקר
הלימוד בספרים.

[ובגוף ראיית הגרעק"א מדברי התורת
חיים הנ"ל דא"י בשותפות, ראה
אג"מ יו"ד ח"א סי' קס"ג ד"ה עיין
בחדושי וכו' דמחלק דצנהכ"ס אין לכא'ו
בעלות גמורה ומשא"כ בשותפין שיש לכא'ו
חלק ובעלות גמורה אפשר דיוצאין צה
יעו"ש].

ועפ"י כל הנ"ל יש לדון כשירשו כמה
יורשים ס"ת אחת אף להי
הסוברים דאפשר לצאת המלואה צירוש
הס"ת מ"מ לכאורה יהא תלוי גם במחלוקת
הפוסקים אם יוצאין המלואה בשותפות וכו"ל.

לעומת זה הרבה פוסקים סוברים דיוצאים
המלואה בשותפות וראה נטעי
גציראל הלכות הכנסת ספר תורה פ"ד
שהוצאו דברי פוסקים לכאן ולכאן צאריכות

ענף יז:

אשה שירשה ספר תורה — קיום המצוה

דאשה חייבת במלואה זו יעו"ש שהאריך רבות
בזה, והרבה אחרונים דנו בדבריו, והרבה
דחו דבריו יעו"ש בדבריהם.

ובבית הלוי ח"א סי' ו' אות ג' ילא לחדש
כיון דהלרמז"ס דפוסק כרצה א"י
צירושא הרי מוכרח דגם צקניה אין יולא,
וא"כ מצואר דעיקר המלואה אינו מקיים
צמה שיש לו ס"ת רק צעינן שיכתבנה צעמנו
או שכתבה אחר בשליחותו, א"כ יולא לפי"ז
דנשים פטורות ממצות כתיבת ס"ת, דהרי
נשים פסולות לכתוב ס"ת כדאמר בגיטין דף
מה תניא ס"ת תפילין ומזוזות שכתבן אשה
פסולין וכיון דהיא פסולה לכתוב האך נאמר

הנה כתבו הפוסקים דאשה פטורה ממצות
ספר תורה וכ"כ הרמז"ס צפ"ז מה'
ס"ת מ"ע על כל איש ואיש מישאל לכתוב
ס"ת לעצמו וכו' ומלשונו זה משמע דנשים
פטורות ממצוה זו, וכ"ה להדיא בסוף ספר
המצוות להרמז"ס דמנה מלואה זו בכלל
המצוות שאינן נוהגות בנשים.

וב"ב בספר החינוך מלואה תריג שכתב וז"ל
ונוהג בכל מקום וכל זמן בזכרים שכן
חייבין בתלמוד תורה וכמו כן לכתוב אותה
ולא בנקבות וכו' יעו"ש.

אולם השאגת אריה סי' לה עמד ע"ז מנין
לנו לפטור הנשים ממצוה זו וס"ל

דיש עליה מנזה זו והרי גם אם תאמר לאחר שיכתוב עצורה לא תקיים בזה המ"ע דליכא מידי דאיהו לא מצי עבד ושלוחו מצי עבד וכו' והוה כקונה ס"ת שלא ינא להרמז"ס ומוכרח דנשים אין חייבות בזה. וכו'.

ובתב הצית הלוי בהמשך דבריו לפי"ז וז"ל אמנם לדעת רש"י דבנקיה ינא שפיר י"ל דגם נשים חייבות במנזה זו, רק עכ"פ נתבאר לנו "דאם יש להאשה ס"ת צירוסה צודאי ינאה צו ממ"נ" דהא אם נפסוק דצירוסה אינו ינא צו הא מוכרח צע"כ לומר דנשים פטורות ממנזה זו.

ואח"כ כתב לדון דאעפ"כ יש צד לומר דנשים חייבות בס"ת אע"פ שנאמר דצירוסה וקניה אינו ינא וז"ל ולכאורה עדיין יש לדקדק בזה ולומר דאפי' דנפסוק כרזה דצירוסה וצקני' אינו ינא ממ"נ י"ל דנשים חייבות צו דהנה צהא דאמר רזה אפילו הניחו לו אבותיו ס"ת מנזה לכותבה משלו שנאמר ועתה כתבו לכם הרי יש לפרשו צשני אופנים או דנפרש דמכתבו דרש ל"י רזה דצעינן דוקא שיכתוב צעצמו או שלוחו ולפי"ז מוכרח שפיר דנשים פטורות אמנם הרי יש לפרש דמלכס דרש לה רזה דצעינן שיהי' נכתב לשם מי שיונא

צו וכמו דדרשינן גצי גט וכתב לה לשמה וכן דרשינן גצי מלך דכתיב וכתב לו את משנה התורה לו לשמו כמו כן דרש רזה הך כתבו לכם משלכם ומש"ה אינו ינא צירוסה וקני' דהא לא נכתב לשמו של זה האדם ולעולם אין המנזה שיכתבה צעצמו רק עיקר המנזה שיהיה לו ס"ת הכתובה לשמו וגם כשכותב לו אחר לשמו אפילו אינו צתורת שליחות מהני וא"כ הא י"ל אע"ג דאשה שפסולה לכתוב ממ"נ יש עליה חיוב מנזה זו וצריכה לשכור למי שיכתוב עצורה ס"ת דאע"ג דלא נעשה שלוחה לא איכפת לן כלל כיון דלא צעינן שיכתוב צעצמו. אמנם יעויין ברמז"ן במלחמות פרק ראשון דסוכה שכתב דהא דצעינן צס"ת שתייה נכתב לשמה לשם קדושת ס"ת דוקא נפקא לן מקרא דכתבו לכם כלומר לשם חובתכם וכמו דדרשינן צסוכה דף ט' גדילים תעשה לך לשם חובך והא דאמר רזה צסנהדרין מנזה לכותבו משלו מכתבו נפקא יעו"ש וא"כ דברי הרמז"ס והחינוך מוכרחין.

(ויעו"ש מש"כ צסו"ד ע"פ דברי הרמז"ס צסה"מ מנזה יח דס"ל דצקניה ינא ואפ"ה כתב דמנזה זו אינו נוהג צנשים וצע"כ דהיה לו מקור אחר לפוטרו וצ"ע עכ"ל).

ענף יח

קיום המצוה בירושת ספרי דפוס — לשיטת הרא"ש

וגמ' ופירושיהם וכו' ונתבאר לעיל צענף ה' צאריכות.

בבר נתבאר שיטת הרא"ש דצזה"ז יונאין המנזה ע"י ספרי חומשין ומשנה

ויש לדון עפ"י כשאחד יורש מאציו ספרים המודפסים אם יוצא מנזה זו של כתיבת ס"ת עפ"י הרא"ש או דגם כזה לא יקיים המנזה כשירש ספרים.

ונמצא שירש ירושת ממון וכשלם מכרם אלא הניחם לעצמו לנאת בהם המנזה יצא דיש להחשיבו ככותב כזה שלא עשאן לדמים למכור אלא למנזה.

ובצאתי בשו"ת אגרות משה יו"ד סי' קס"ג שיצא להוכיח הן לשיטות הפוסקים דקנה ס"ת יצא המנזה ויורש לא יצא המנזה והן להפוסקים דקנה ס"ת לא יצא וכ"ש יורש ס"ת דאינו יוצא, כתב לבאר דבספרים המודפסים יצא המנזה כשירשם מאציו.

אך עדין יקשה להסוברים שגם בקנה לא יצא מ"ט יצא בקנה וירש בספרים אם סברי כהרא"ש, ואולי יש לומר דמה שלא יצא בקנה נמי הוא משום דהוא רק מעשה הוצאת ממון באותה שעה שקנה דאח"כ הא אסור למכור וכיון שצא בלא טורח יש מקום למה"ד לומר שאף שעתה עשה מנזה בממונו אבל רק באותה שעה היה לו רצון טוב להוציא ממנו למנזה דס"ת ולא בכל העת ומה שאינו מוכרה הוא משום שאסור למוכרה ול"ד לטורח וכתב שהוא בטורח גדולה שאז יש לתלות שלעולם היה טורח זה וכסדרת הג"י שתלינן שיהיה טורח ללכת במדבר לקבלה מהר סיני כן תלינן שלעולם היה טורח כזה, אבל בספרים שרשאי למוכרם אך לא יקיים בהם המנזה ונמצא שכל העת שאינו מוכרם ומחזיקם לעצמו לקיים בהם המנזה הוא כמוציא בכל העת ממנו למנות הספרים והוי כל העת כבאותה השעה שע"ז אין יכול מה"ד לחלוק ולטעון כלום ולכן יצא. וכן אף בירשם יצא מזה הטעם כדלעיל, עכ"ל.

וז"ל בד"ה ומה, ומה שלא הוזכר שגם חומשין וספרים אינו יוצא בשל אצותיו אלא יצטרך דוקא לכתוב ולקנות משלו וכן להסוברים דגם בקנה לא יצא בלא הגיה צו כלום שגם בספרים לא יצא וא"כ משמע שיצא גם בירושה וכ"ש בקנה. נראה לע"ד הטעם דזה שצירוסה לא יצא בס"ת הוא משום אסור למכור ס"ת אפילו יש לו הרבה ספרי תורה כדאיתא בטור וש"ע ואפילו אין לו מה יאכל ולכן הוא רק ירושת מנזה בעלמא והתורה הא הקפידה במנזה זו שיכתוב בעצמו שהוא או צטירחא או בהוצאת ממון אבל בספרים שאף שכתב הרא"ש שלא ימכרם אלא ללמוד תורה ולישא אשה ודאי הוא רק כשיוצא בהן המנזה אבל כשיש לו הרבה רשאי למכור נמצא כשירשם אם נימא לא יצא בהם הרי רשאי למוכרם

ויצו"ש עוד מש"כ כזה צביאור שיטת הרא"ש.

ענף יט:

קיום או הפסד מצות ספר תורה בעריכת צוואה – הן
למוריש והן לזוכה – [וכשירש ס"ת בחלק בכורתו]

א. מעשים בכל יום שיש לאנשים בין נכסיהם ספר תורה השייכת להם, וכשבאים לחלק נכסיהם בעריכת צוואה הם רוצים לכלול גם את הס"ת בין הנכסים ונשאלת השאלה, האם כשהמוריש ערך צוואה מחיים על נכסיו, האם מפסיד מיד בעת עריכת הצוואה את המצוה של ס"ת, כיון שמקנה מיד את הס"ת למוטבים או שיש דרכים שלא יפסיד המצוה ורק אחרי מותו יעבור הס"ת לרכוש המוטבים, או שיעברו לרשות הזוכים רק שעה אחת קודם מותו ועד אז מקיים המצוה את המצוה.

גם יש לדון באיזה דרך עריכת צוואה יש לעשות כדי שהמוטב – הזוכה – או היורש שזוכה בס"ת יקיים המצוה.

הנה דבר פשוט שהיורש ס"ת לא קיים היורש המלואה וכמו שנפסק בשו"ע סי' ע"ר ס"א (זולת כמה פוסקים החולקים וכמו שנתבאר בענפים הקודמים וע"כ נשאלת השאלה האם יש דרך למלואה לערוך צוואה שצאופן זה יקיים הזוכה מצוה ס"ת, (ועכ"פ לחלק מן הפוסקים).

והנה יש אופנים שדנו הפוסקים בכותב צוואה על נכסיו שאין ס"ת בכלל נכסיו וכמו שנתבאר באריכות בענף כד אצל צנדונינו אנו דנים צאופן שפשוט וצרור שהס"ת נכלל בכלל העזבון אם קיים המלואה או לא.

גם לנו הפוסקים זהא, דהרי מעיקר הדין אסור למכור ספר תורה רק לישא אשה או ללמוד תורה או לצורך פדיון שבויים וכמו שנתבאר בשו"ע יו"ד סי' ע"ר ס"א, וראה גם בשו"ע או"ח סי' קנג בזה, וא"כ לכאורה כשהמלואה – המוריש כותב צוואה על נכסיו, ומקנה נכסיו צקנינים כמו שמופיעים בשטרי הצוואות הרי יש לדון שעובר על איסור מכירת או כתיבת ס"ת ודין זה ופרטי דינים אלו נתבארו באריכות בענף כא.

ובנדונינו אנו דנים צאופן שפשוט וצרור כשהס"ת בכלל נכסי העזבון. איזה דרך עדיף לעשות, כדי שהמוריש – המלואה לא יפסיד המלואה ואיזה דרך יש לעשות שהזוכה – היורש יקיים המלואה. והנה מצינו ארבעה דרכים איך מעצירים נכסים מהמלואה לזוכה.

א. ע"י קנין גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, וכך נוהגים בכל נוסחאות הצוואות המתוקנות שמקנים כלל הנכסים כך.

ב. ע"י הודאה והתחייבות וכדרך שטר חצי זכר וכך נוהגים בכל נוסחאות הצוואות המתוקנות שמקנים כלל הנכסים כך.

ג. ע"י קנין שיחול רק שעה אחת קודם למיתתו.

ד. ע"י מתנת שכיב מרע.

קנין גוף מהיום ופירות לאחר מיתה
ב. הנה נוסחאות הצוואות המתוקנות,
מקנים הנכסים בקנין גוף מהיום
ופירות לאחר מיתה, והסיבה לכך פשוטה,
שיכול המוריש - המצווה כל ימי חייו
להשתמש בנכסיו, דאל"כ רק שיקנה הכל
מיד בקנין גמור, הרי ינטרף ליתנו מיד
לזוכה ולא יוכל לדור צביתו ולהשתמש
בחפציו, וע"כ נותנים את הגוף מהיום,
וזכות השימוש בפירות יזכה הזוכה רק אחרי
מותו וכל ימי חי המוריש הם שלו.

עפ"י יש לדון כשנתן גם ס"ת בכלל נכסיו
והקנה בקנין גוף מהיום ופירות
לאחר מיתה, הרי מיד זכה המוטב - היורש
בגוף הס"ת, ונשאר למוריש רק זכות
הפירות.

ויש לדון שהפסיד המוריש המצווה כיון
שנתן הגוף כבר מהיום, ומהיום עבר
הס"ת לרשות הזוכה. ויאל לבאורה שבנדון
זה הפסיד המוריש המצווה.

אלא דיש לדון ולומר דאעפ"כ לא הפסיד
המוריש המצווה.

והוא דהרי נתבאר בענף טז דנחלקו
הפוסקים אם שותפין בס"ת יוצאים
המצווה או לא, יעו"ש באריכות.

וא"ב לפי הפוסקים הסוברים דיוצאים
המצווה גם בשותפות, יש לדון אם
בנדונינו נקרא המוריש שותף.

דהרי יש להמוריש בס"ת רק זכות פירות
ואין לו בגוף הס"ת כלום וא"כ י"ל

דשותף שיש לו רק קנין פירות לא נקרא
שותף או דלא שנא, ונאמר כיון דיש לו זכות
לפירות כל ימי חייו ויכול להשתמש בסה"ת
ג"כ נקרא שותף, ולהפוסקים דשותפים
יוצאים המצווה, גם בנדונינו יאל.

אבל נראה לומר דבאמת יש לאצ המוריש
גם שיעור בגוף, והיינו כיון שרוצה
להשאיר לעצמו הפירות צריך שישאיר לעצמו
גם זכות בהגוף.

והוא עפ"י המצואר בשו"ע חו"מ סי'
רי"ב ס"ג וז"ל אלל אם מכר לאחד
בית ואילן וחורבה וחצר ושייר לעצמו דירת
הבית ואכילת הפירות ואויר החורבה ואויר
החצר מהני דהוי כאילו פירש ששייר לעצמו
מקום וכו' ע"כ.

וא"ב מצואר דכדי שישאר אללו זכות
הפירות צריך שישיר לעצמו בגוף
הדצר.

וא"ב לפי"ז י"ל דגם בנדונינו כדי שישאר
לעצמו זכות הפירות בס"ת, הרי
צריך שישיר לעצמו גם בגוף הס"ת, וא"כ
י"ל דנקרא האצ שותף גם בגוף הס"ת,
ולהפוסקים דיוצאים ס"ת בשותפות י"ל דגם
כאן יאל ויל"ע בזה.

וראה בנז"כ השו"ע בחו"מ סי' רי"ב מה
שדנו בזה אם משייר בגוף הדצר
יעו"ש.

עתה נדון כשהקנה נכסיו בקנין גוף מהיום
ופירות לאחר מיתה או ליורשיו או
לאחרים, האם היורשים או המוטבים הזוכים
יקיימו המצווה בס"ת או לא.

והנה להפוסקים דקונה ס"ת לא יאל המלוא וכמו שנתבאר בענפים הקודמים פשוט וברור שגם הם לא יקיימו המלוא בסה"ת דלא עדיף מקנה.

אלא דיש לדון להני פוסקים הסוברים דקנה ס"ת יאל המלוא, האם לדבריהם מי שמקבל מתנה ס"ת יואל המלוא ויסברו דמתנה כקניה ובשניהם יואלים המלוא, או דיסברו דשאי מתנה דלא יאל ולא דומה לקנה דיאל.

ורדין מקבל מתנה אם יואל המלוא יתבאר להלן אות ו'.

ובן יש לדון באל יש כמה מוטבים או כמה יורשים שזכו בהס"ת אם יואלים המלוא ודינם כדין השותפים שנחלקו הפוסקים אם יואלים המלוא וכמו שנתבאר.

הוראה והתחייבות בדרך שטר חצי זכר

ג. הנה הדרך השני שבו נוהגים להעביר הנכסים בעריכת לוואה הוא ע"י הודאה והתחייבות והיינו שהמלווה המוריש מודה שחייב למוטבים סכום גדול (או סכום קטן יותר מהסך שרואה ליתן למוטבים או סך השווה לחלק שרואה לתת למוטבים, וראה משפט הלוואה ח"א ב' הנוסחאות וציאורם נוסח הארוך ונוסח הקצר) ואלם היורשים יקיימו לוואתו מה שכתב לחלק הנכסים אזי יפטר מהחוב.

ובאופן זה היורשים יתראו לקיים הלוואה, כיון שאל לא יקיימו הלוואה, ינטרכו לפירוע החוב שהוא יותר ממה שנתן

למוטבים או כמו הסכום שנתן ולא ירויחו כלום ממה שלא יקיימו הלוואה.

ובדרך זה אפשר לזכות המוטבים בכל הדברים שאי אפשר להקנות מכל הסיבות שיש, כיון שא"צ צוה קנין, דהרי באמת אין מקנה אותם למוטבים ורק עושה ענה ותחבולה שהיורשים יתראו לקיים הלוואה.

עפ"י"ז יש לומר בנדונינו באל יעביר את הס"ת (לא ע"י קנינים) רק ע"י הודאה והתחייבות, אזי באופן זה פשוט וברור שהמלווה - המוריש לא יפסיד המלוא כיון דמשך כל ימי חייו הס"ת ברשותו לגמרי הן הגוף והן הפירות.

ורא נותר לנו לדון רק אם הזוכים המוטבים או היורשים יוכלו לקיים המלוא בסה"ת או לא.

הנה נראה דהא דיזכו הזוכים המוטבים בס"ת, הוא מכח שהיורשים יתנו להם את הס"ת מפני ציווי המת, ואם לא יתנו להם יתחייבו לתת סכום החוב, וא"כ דיין הזוכים כדין מקבלי מתנה שיתבאר הדין להלן אם מקבל מתנה יכול לאלת המלוא בס"ת שקיבלה במתנה.

וזה פשוט דלהפוסקים שא"י המלוא בס"ת שקנה, דאין יואל אף כשקיבל ס"ת במתנה, ויש לדון להני פוסקים הסוברים דבקנה ס"ת יאל המלוא, האם דיין מקבל מתנה שווה לדין קנה או לא ויתבאר להלן.

ובן יש לדון כשיש כמה מוטבים הזוכים בהס"ת אם יואלים המלוא, מדין

שותפים שיש להם ס"ת בשותפות שנחלקו הפוסקים אם יוצאים המנוה.

וייש להוסיף דאם הזוכה בסה"ת הוא אחד מצניו הזכרים או כמה בניו שהם יורשים ע"פ דין תורה, באופן זה פשוט ברור שהם לא יקיימו המנוה כלל ודינם כדין יורשים ס"ת שסתימת הפוסקים ועכ"פ רוצים דא"א לזאת בסה"ת המנוה.

ואעפ"י שהאב התחייב לאחד מצניו או לכמה מצניו סכום כנגד הס"ת ואם יתנו להם הס"ת אזי יפטרו מהחוב וא"כ היה מקום לדון ולומר דהבנים זוכים בהס"ת מכח החוב ולא מכח הירושה, וע"כ להפוסקים דקנה ס"ת יצא, א"כ ה"ה הכא יצאו המנוה.

אבל פשוט שאי אפשר לומר כן, והוא דזה ברור שהבנים הזכרים המוטבים בצוואה יזכו בחלקם מכח דין ירושה, והחוב אינו חלל איום שיתרצו היורשים האחרים לקיים הצוואה, אבל אלו שזוכים בעצם בצוואה ע"י התחייבות זוכים בחפצים אך ורק כדין ירושה, כיון שלא הקנה ס"ת לאחרים, והס"ת עוברת בירושה מהאב לבן, וכמו שבארתי באריכות להלן בסימן כ' ורק באופן שיהא למוריש כמה יורשים, והמוריש יצוה שהס"ת יעבור רק לכמה מיורשיו הזכרים ולא לכולם, והיינו שאינו מחלק הס"ת כדין ירושת התורה ובאופן זה היורשים הזוכים בחלק היתרון יהא דינם כמקצלי מתנה, ויש לדון כשחלק מהס"ת יש לו במתנה וחלק בירושה והארכתי בזה בענף י'.

וא"כ להני פוסקים דס"ל דקנה ס"ת יצא המנוה וכן לאלו הסוברים דמקבל מתנה דינו כקנה ויוצא המנוה, וכן לאלו הפוסקים דאפשר לקיים המנוה בשותפות, עפ"י כל זה י"ל דיצאו המנוה, ודין מקבל מתנה אם יצא יתבאר להלן.

קנין שיחול רק שעה אחת קודם מותו ד. הנה בנוסחאות הצוואה המתוקנות מקנים הנכסים גוף מהיום ופירות אחר מיתה וכמו שנתבאר, אך היות ונתבאר שיש מקום גדול לומר שהפסיד המנוה - המוריש את המנוה כיון שיצא מרשותו או שלכל היותר הוא שותף ונחלקו הפוסקים אם יצא בשותפות.

ע"כ היה אפשר לזדד ולומר שיעשה קנין שיחול רק שעה אחת קודם מותו, ואז כל ימי חייו עד שעה אחת קודם מותו יקיים המנוה בשלימות, ורק קודם מותו ממש יפסיד המנוה.

וראה מה שהארכתי בענף כ' מה הדין כשהבנים ס"ת לזיה"כ האם קודם מותו עדיף להקנותו לזיה"כ או להשאילו לזיה"כ יעו"ש באריכות מש"כ הפוסקים בזה.

אך למעשה קשה מאוד לעשות קנין כזה, דנחלקו הפוסקים בהרבה סוגי קנינים אם מועיל באופן זה, ויש קנינים שיועילו בזה רק באופנים מסויימים, וכן בקנין סודר לא יועיל כיון דבשעת חלות הקנין כבר הדר סודר למריה, ע"כ אין נכון לעשות אחד מסוגי הקנינים בזה.

ונראה שיעשה כלהלן, שיודה צהודאה גמורה וחלוטה שהקנה הס"ת למוטצ וכו' ושיחול הקנין רק שעה אחת קודם מותו, באופן המועיל ביותר ובקנינים המועילים ביותר ע"פ דין תורה.

וע"ב כיון שלמעשה יש לנו הודאה שמודה שהקנה בקנין המועיל ביותר, והרי יש דעות בפוסקים מתי מועיל ובאיזה קנין מועיל, א"כ הזוכה בהס"ת יזכה בזה מכח טענת קיס ל', כהני פוסקים הסוברים דהקנין הועיל.

וב"מ כיון שאין הדברים מוסכמים לכל הפוסקים וכן יש ג' שעובר איסור בנתינת הס"ת שעה קודם מותו, ע"כ עדיף שיעשה הצוואה ע"י הודאה והתחייבות, וכמו שנתבאר לעיל, ובאופן זה לגבי המוריש הרי פשוט שמקיים המלצה בשלימות עד מותו.

קנין ע"י מתנת שביב מדע
ה. נראה באופן ששכיב מדע נותן לאחד ס"ת ע"י מתנת שכ"מ, והרי מתנת שכ"מ חל לאחר מותו, א"כ כל זמן שהוא חי, הרי הס"ת שלו לגמרי ומקיים המלצה, ומיד לאחר פטירתו עוברת הס"ת לרשות הזוכה.

ויש להעיר לכאורה לשיטת הטור חו"מ סי' ר"נ דמתנת שכ"מ קונה לכשימות למפרע משעת נתינה, האם לדבריו יפסיד הנותן את המלצה למפרע משעת נתינה, וראה שם בקל"ה ח סי' ר"נ סק"א ובאחרונים מש"כ צביאור שיטת הטור, ולא באתי בזה אלא להעיר ואכ"מ.

ובנדרון אם הזוכה מקיים המלצה נראה דתלוי במש"כ לדון אם קונה ס"ת מקיים המלצה ולהפוסקים דקנה יש לדון אם גם מקבל מתנה יוצא ועפ"י י"א הדין גם בזוכה מתנת שכיב מדע ודבר זה יתבאר להלן.

ונראה הא דאמרו מתנת שכ"מ כירושה שוויה רבנן, נראה לפוס ריהטא דאין לזה שייכות לנדונו לומר, דזוכה במתנת שכ"מ דינו כירוש, וכיון שירש ס"ת לא יצא גם הזוכה במתנת שכ"מ לא יצא, ונראה דאין לזה שייכות לגבי דין זה.

וראה להלן ענף כו אות ב' בדברי האור שמח דהשכיב מדע שנותן הס"ת ודאי לא עבד איסורא, יעו"ש.

מקבל ספר תורה במתנה אם יצא המצוה - דין הזוכים עפ"י הצוואה
ו. עפ"י כל הנ"ל יש לדון צאלו שזכו בס"ת עפ"י הצוואה ע"י קנינים וכנ"ל או ע"י הודאה והתחייבות שהננים היורשים נריכים לתת הס"ת למוטצים אם יצאו חוצה המלצה בס"ת שקבלו או לא. וכן נדון בכל מקבל ס"ת מאחר אם יצא המלצה ואם גרע מקנה ס"ת או לא.

בדי לפשוט דין זה נריכים לזרר קודם דין נתן ספר תורה במתנה לאחר אם הזוכה קיים המלצה להפוסקים דקנה ס"ת יוצא, או דנאמר דרק קנה יוצא ומש"כ כשקבל במתנה דאין יוצא.

בספר משנת חכמים קונטרס מעלת המדות הלכות תפילין ומזוזות וס"ת דן

כשאחד זיכה להשני אם זה זכות גמור וכו' וכתב בסו"ד וי"ל לדעת רש"י דס"ל דאם קנה ס"ת מהני דכיון דקנין כספו הוא הרי עשה מנאותו משא"כ אם בא בירושה שצא לו בלי טורח כלל, וי"ל דה"ה אם אחר כתב בשבילו דאינו יוצא מה"ט, ויעו"ש שיש לו כדמות ראוי לרמ"א דאין יצא בקניה יעו"ש.

ודבריו הוצאו בפתחי תשובה סי' ער סק"ו.

ומבואר מדבריו דרק בקנין שקנין כספו הוא, משא"כ ירושה בלי טורח לא מהני, וא"כ לפי"ז נראה דלא יועיל כשאחד יתן להשני ס"ת כיון דבא לו בלי טורח, לא קיים המצוה.

אבל ראיתי בספר גידולי הקדש סי' ער סק"ד שיצא לחלוק עליו והציא דברי הפתחי תשובה דאיי"ח כשכתבו לו בחנם, כתב ולימא דכיון שהכותב נתכוין ע"ד שיזכה בו פלוני זכה, כצחו"מ סי' נז סכ"ה בגדים שנזעק לשם בניו זכו בהם וכ"ש כשנותן לו אח"כ הס"ת הרי הוא כקנאו ול"ד לירושה דממילא עכ"ד.

ולפום ריהטא היינו י"ל דהצין דהחסרון בירושה אינו משום דלא טרח ומשא"כ קנה דטרח או קנין כספו, רק כל החסרון בירושה דהוי ממילא וע"כ כשאחד נתן לו יצא המצוה.

אבל נראה דאין זה נכון, ובאמת הגידולי הקדש י"ל דיודה למשנת חכמים שבמתנה לא יצא וחולק רק כשאחד כותב בשבילו ובזה הוי כאלו כתבו צעמנו.

ובן בשו"ת דמשק אליעזר סי' קלה יצא לדון כשאחד השתדל להשיג ס"ת במתנה כתב דלא נתבאר בפוסקים אם יצא בזה המצוה, והציא דברי הרמב"ם פ"ז מס"ת ה"א ויצא לדון אם קונה ס"ת יוצא, וכתב ולפי"ז יש לומר דבמתנה ג"כ יוצא ואע"ג דאם הניחו לו אבותיו ס"ת לא יצא כדאמר רבה, יש לומר בירושה שאני דממילא אחיא ולא צריך שום קנין, אבל במתנה דצריך קנין וצפרט אם השתדל וטרח ע"ז י"ל דשפיר מהני, ומה לי אם קנה בכסף או קנה במתנה ואע"ג דרבה אמר דמצוה לכתוב משלו וכו' מ"מ הא בקניה ג"כ מהני, אלא דלא צעין דוקא בשעת כתיבה שיכתוב משלו, אלא שהוא צעמנו יחזיר אחר ס"ת שיהיה לו ס"ת דידיה וא"כ י"ל דלא אחי לאפוקי רק בהניחו לו אבותיו, ומשום דלא עשה שום קנין ואינו מוכח דיבקשנה בכסף ולכן לא יצא, אבל במתנה דנעשה דידיה מנד קנינו שרונה לעשות מעשה הקנין וצפרט אם מחזיר ומחפש אחר הס"ת לקבלה במתנה י"ל דיצא, והציא דברי המשנת חכמים הנ"ל שהוצאו בפת"ש וכנ"ל וכתב ע"ז ולפענ"ד יש לפקפק בזה, וצפרט שיש לומר כי לולי דעביד ליה נייחא לא הוי יהיב ליה וחשיב כמו לקיחה בכסף יעו"ש (ודבריו הוצאו צנטעי גבריאל הכנסת ספר תורה פ"ג ס"ז).

ועפי"ד הדמשק אליעזר היה מקום לדון בכל צוואה שנתן האב לבניו הס"ת במתנה ע"י קנינים המועילים בדיון תורה שיצאו הבנים המצוה וכמו בקנה ס"ת, דלדידיה מתנה וקנין היינו הך, ולהפוסקים

דיוטא המנוה ע"י קניה, ילאו גם ע"י מתנה.

אלא דיס מקום לומר דאף לדבריו יש לחלק, א) דגם הוא כתב לזרף הא דהשתדל להשיג הס"ת והוי כטרח וכמו בקנין, ומשא"כ צוואה שהמוריש מחלק ירושתו ליו"ח ואין כאן שום טירחא ודמיה יותר לירושא

וסברא זו דהא דקנה מועיל משום דטרח ומשא"כ צירושא שלא טרח לא ילא, הרי כתובה היא בפוסקים וכמו שנתבאר דבריהם באריכות בענף ט' וע"כ יש לדון במתנה צוואה לומר דכיון דאין כאן טירחא דמיה יותר לירושא ולא ילא המנוה.

אי לאו דהוה ליה הנאה וכו' במתנה לבן

ז. ב) הרי הדמשק אליעזר הוסיף דבריו כדי לדחות דברי המשנת חכמים, הכלל הידוע דמתנה לולי דהוי עמיד ליה נייח נפשיה לא יהיב ליה מתנה והוי כמכר, וע"כ יועיל במתנה, ועפ"י יש מקום גדול לחלק דצוואה לא יועיל, דהרי בסתם מתנה שייך לומר הכלל דאי לא וכו' דהרי למה יתן לו הנותן מתנה, ורק מפני שיש סיבה לזה והוא דעשה לו נייחא וע"כ נותן לו ודמיה למכר שכ"א מקבל תמורה ומשא"כ צוואה, מה שהאז מוריש לבניו אע"פ שעשאהם בקנינים המועילים ע"פ ד"ת ולא סמך רק על דין ירושה גרידא, הרי עשאהם מפני ציווי התורה וכסדר העולם שהאז מוריש ליורשיו נכסיו

ולא נותנם לאחרים וע"כ אין צוה הכלל דהוי כמכר דאי לאו דעמיד ליה נייחא לא יהיב ליה מתנה, וע"כ יש מקום גדול לומר דאף להדמשק אליעזר לא יועיל צוואה ע"י קנינים ואף שיזכו בניו הס"ת במתנה מאציהם לא יקיימו המנוה כן נראה לכאורה וז"ע.

שוב מנאחי כראיה לדברי דנתינה לבנים לא אמרינן הכלל והיסוד דאי לאו דהוה ליה הנאה ממנו לא הוה יהיב ליה מתנה, דלבנים נותנים גם בלא סיבה מיוחדת.

והוא דבחור"מ סי' קי"א דדיני גזיית חוב כתב השער המשפט צסק"א כשאחד נתן מתנה לבנו והיה האב חייב לאחרים הציא דברי הפוסקים שדנו אם גוצים מלוה ע"פ ממקבלי מתנה וכתב דאף להפוסקים דמלוה ע"פ אין גוצה ממקבלי מתנה אם נתן מתנה לבנו י"ל דגוצים ממנו דצנו ל"ש לומר דאי לאו דהוה ליה הנאה מיניה לא יהיב ליה מתנה וכ"כ בשלטי הגבורים פרק הנזקין (כד צ מדפה"ר אות ד) בשם ריא"ז דצנותן מתנה לבנו גוצה ממנו אף דאית ליה צנ"ת, והציאו הכנה"ג הגה"ט אות טז בפשיטות, ויעו"ש מש"כ דעה החולקת משום לא פלוג יעו"ש.

עב"פ מצינו סברא כזאת דצננים לא אמרינן דנתן לו מתנה מפני נייח נפשיה (ושמעתי דיס אחרונים צמק"א שדנו בזה).

ובפרט צוואה שמחלק נכסיו לבניו, שהרי צין כך צריך לחלקם ליורשיו וצין כך זה יגיע לידם, אין צוה שום ראיה.

ואולי באופן שיתן חלק גדול לבן אחד מירשתו יותר מהשני באופן זה אולי יהיה מקום לומר דנתן לו מפני סיבה מיוחדת, (ובזה יש לדון מפני איסור העצרת נחלה מבן אחד להשני ויל"ע בזה).

טרח לקבל ס"ת בהדיא

ח. עוד אולי יש להוסיף צדחיית הדברים, דאף דנאמר כדברי הדמשק אליעזר דצמחנה יולא המנוה כשטרח לקבלה, אעפ"כ כשקבל צמחנה צוואה ס"ת לא ינא.

וחוץ דנאמר דאע"פ כשאחד טורח להשיג ס"ת, הרי השתדל וטרח להדיא לקבל הס"ת, ובזה דנו אם הוא כטרח וקנה או לא, אבל צירופה וצוואה אפילו נאמר על הדל שהאז נותן לו הס"ת מפני שטרח

לכדו. וכהצנח דאי לאו דהוה ליה הנאה מינה לא יהיז ליה מתנה, אעפ"כ הרי מסתמא לא טרח הבן "לקבל הס"ת להדיא" רק טרח לכדו ותמורת זה צחר האז לכדו וע"פ החלטתו לחוד לתת לבן זה הס"ת, וא"כ כיון שהבן לא טרח לקבל הס"ת בזה י"ל דגם הדמשק אליעזר יודה, ורק כשטרח והשתדל להשיג להדיא את הס"ת, בזה י"ל דינא ויל"ע.

בבור שירש ס"ת בחלק בבורתו
ז. המהרי"ל דיסקין צו"ת צחלק קונטרס אחרון אות ק"ס ינא לחדש וכתב ז"ל ויש לעיין צנותן לו צמחנה אי הו כחוטף מנוה מן השוק, וגראה דל"ש, ועכ"פ ינא בזה לכו"ע ועדיף מירושא דממלא - ועכ"פ אם נפלה לו צחלק צכורה י"ל דינא שהרי יכול להסתלק מזה דו"ק ויל"ע, עכ"ד.

ענף ב:

עדיפות הקנאת הס"ת לבהב"נ קודם מותו או שיצווה ליורשיו להשאיר הס"ת במתכונתו בהשאלה לבהב"נ - הזכות הגדולה בבתיבת ס"ת והלימוד בה גם לאחר מותו

צהשאלה לבהב"נ, ויש לדון לאחר פטירתם מה יהא צס"ת, האם עדיף שיזכו היורשים בזה, וצאמת הרי אין בזה תועלת גדולה כיון דיורשים צין כך לא יקיימו המנוה כשירשו ס"ת וכמו שנתצאר צענפים הקודמים, אך מ"מ יהא ליורשים הזכות צהשאלת הס"ת

א. הנה הרצה אנשים מכניסים ס"ת לצהמ"ד ומשאלים אותו לצהמ"ד ואין נותנים הס"ת צמחנה לבהב"נ, והוא ע"פ דברי התורת חיים צסנהדרין דף כא ע"צ שכתב שאם מקדישים אותו לבהב"נ מפסידים המנוה, וע"כ נותנים את זה רק

לצהכ"נ, או שישאיר האב הס"ת לצהכ"נ וכדלהלן או שיקדישנו קודם מותו לצהכ"נ וכדלהלן:

בספר אהלי יעקב על הספרי (להגאון רבי יהודה נגאר) דף פט ע"ב כתב וז"ל ונ"ל שאם נטה למות טוב להקנותו לניצור, דאל"כ כשימות זכו ביה היורשין והופקעה המלוה מהמת ויותר טוב הוא שלא יתכוונו היורשים לזכות בו ע"כ.

הגה מש"כ טוב להקנות לניצור, כוונת דבריו שעד עתה היה רק צהשאלה לצהכ"נ ומעתה יקנס ע"י קניינים צאופנים המועילים וע"י הקניינים יעבור לרשות צהכ"נ כדת וכדין.

אבל הגר"ח פלאג' צהגהותיו על הספרי שם כתב וז"ל לי ההדיוט לא שמיע לי ענה זו דכיון שמסרו לניצור מי יודע מתי ימות ואיבד המלוה עד דכדוכה של מות שחייב צה יעו"ש.

אולם מה שהוסיף בסוף דבריו ויותר טוב שלא יתכוונו היורשים לזכות בו, דבריו אלו נריכים עיון דמה שיך לומר כאן לשון כוונה לא לזכות, האם דבר זה תלוי כלל בכוונה, הרי צרגע פטירת אציהם מיד זכו צס"ת ע"פ דין התורה ונעשה שלהם והרי אין שום ענין כאן מדיני כוונה (ומצאות נריכות כוונה).

ואשר נראה לכאורה לומר דאה"נ דכוונתו הוא רק לגבי העניינים הרוחניים והיינו שענין המלוה וזכות המלוה שיש ס"ת צהכ"נ וקורים בו, ענין זה וזכות זה, הם

כאילו שנותנים את הזכות לאציהם שהוא השאיל הס"ת לצהכ"נ וכאילו זה ממשיך עד עתה וזכותו הוא לדורות, אבל ודאי מדיני חושן משפט ומדיני ירושה פשוט דהיורשים זכו צהס"ת כשלא הקנה הס"ת לצהכ"נ.

גם הגר"ח פלאג' צהגהותיו על הספרי כתב ע"ז ויותר טוב ליתן ענה שיגזור הנוטה למות על יורשיו שלא ימכרוהו אפילו על נד ההיתר ולא ליתנו לניצור, ומנוה קבועה לדורות כפי מהרש"י כתיבת ס"ת הוא לדקתו עומדת לעד על שמו לדורות הגם דצמתים חפשי יעו"ש.

והגר"ח פלאג' הוסיף עוד צזה צספרו, ספר חיים סי' מד אות י"ד שהציא דברי אהלי יהודה, וכתב ולענ"ד שיהיו לבניו אחריו שיהיה הס"ת זה לשם שבו לא ירשו אחריו צתורת ירושה, אלא שאם צאנו לזה, הרי קיי"ל כיון שאדם מת נעשה חפשי מן המצוות ויש לחלק דשאני הכא שהמלוה אשר ע"י צחייו תהיה קיימת לעד לעולם עכ"ל.

ומדבריו הנ"ל ג"כ נראה דודאי היורשים יירשוהו מיד צמות אציהם וכדיני הירושה ע"פ התורה, רק כתב דהאב יגזור על בניו שלא ימכרוהו והיינו כדי שישאר צצהכ"נ לקרות בו ולא ליתנו לניצור צמתנה ואז יעבור הס"ת לניצור ע"פ דין. רק שישאר הס"ת צצהכ"נ כמו צחיים חיותו, וזאת כדי שיקויים וצדקתו עומדת לעד, על שמו לדורות, והיינו דזכות הקריאה צו יהיה לזכותו ולטובת נשמתו, אבל פשוט דמעיקר הדין זכו צו יורשיו.

ב. אולם ראה בספר אהל יהושע סי' פה כתב וז"ל ואם רוצה ליתן הס"ת לזה"כ יתן כתב להקהל שכל ימי חייו מוכרח לעמוד בזהמ"ד זה, לקרות בו ולא יכול לקחתו מזהכ"נ, אבל גוף הס"ת היא לו כל ימי חייו, ואחר חיים חיותו יהא שייך הס"ת להקהל ושפיר אינו מפקיע עצמו ממ"ע דכתבו לכם יעו"ש.

וב"ב בספר מעורר ישנים סי' כו אות קסז וז"ל הרוצה ליתן הס"ת לזהכ"נ לחלוטין יאמר שצימי חייו הוא נותנס בהשאלה ולאחר מותו נותנס בנדבה לעולם עכ"ל.

ובשני ספרים אלו לא ילאו לדון ע"פ דבריהם של אהלי יהודה והגר"ח פלאג"י דכתבו דיותר טוב להשאיר הספר תורה במתכונתו בהשאלה לזהכ"נ ולא להקנותו לזהכ"נ וכנ"ל.

גם לא כתבו לזאר האיק יעשה שלאחר חיים חיותו יעבור לרשות הקדש ואם לעשות בקנין ומתי יחול הקנין דהרי א"א לעשות קנין שיחול אחר מותו, ושיחול קודם מותו ג"כ לא פשוט לעשות כן וגם עפ"י מש"כ הגר"ח פלאג"י שאינו יודע מתי ימות, וראה בענף יט אות ד' שנתבאר איך מקנים הס"ת שיחול הקנין שעה אחת קודם מותו.

ציוה בצוואתו לכתוב ס"ת מעובדונו — עדיפותו ע"י הקנאה או ע"י השאלה

ג. כתב בספר אהלי יעקב על הספרי דף פט ע"ב דאם צויה המוריש שיכתוב

ס"ת מכספי עזבונו אזי לא יקנהו הס"ת לציבור, והוא ע"פ דברי התורת חיים (סנהדרין כא ע"ב), דאם מקדישים ס"ת לזהכ"נ אין יוצאים המצוה והוסיק עוד שצלא"ה אין צידו להקדישו שאינו שלו יעו"ש.

ומש"ב שאין צידו להקדישו, צריך ביאור דאם הצנים יירשו כל ממון אציהם רק האז צויה צוואה גרידא בלא קנינים המועילים שיפרישו סכום מהעזבון לכתובת ס"ת, הרי באופן זה המעות של היורשים ולא של המוריש, והס"ת הוא רכוש היורשים ויכולים לעשות מעיקר הדין בהס"ת מה שירצו וגם להקדישו לזהכ"נ בכלל.

ואולי מיירי באופן שיש תוקף לצוואתו ע"י קנינים באופנים המועילים שהפריש הכסף לכתובת ס"ת והקנס כדין [ואולי אף כשלא הקנס, ומ"מ יש דין מצוה לקיים דברי המת], אזי באופן זה אין ציד היורשים להקדישו כיון דאינו שלהם.

ובהגהות הגר"ח פלאג"י על הספרי (על דברי אהלי יהודה הנ"ל) כתב וגם מ"ש במצוה מחמת מיתה לכתוב ס"ת הוא זכות בעלמא דעיקר מצוה כתיבת ס"ת מה שייך גציה דמעומיו זכו בו יורשים ואחרי מותו פטור מן המצוות ומה לו שהוא נשאר על שמו, ומה לו דעשה הזכות במה שצויה ונתנו לציבור, ואינו דומה לכותב הן בעודנו חי, דמצוה מעיקרא קיימא כחקנה והולכת וסוככת לדורות על שמו דקיים המצוה ככתוב בתורה עכ"ד.

מאחד וליווה טרם מותו להנפקד שיכתוב ס"ת עבור זה. ושם נשאלה השאלה אם נריכים לקיים דבריו מכמה סיבות.

והבית יחזק צאות ח' ד"ה ולעיקר הדין כתב בתו"ד, וז"ל ויש עוד לדון בזה כיון דכתיבת ס"ת היא מלווה א"כ ניחא לי שיקיים מצוה זו, וכיון דמינה השליח בחייו שיכתוב לו הס"ת יש לחוש לשיטת הקל"ה ס' קפ"ח שדעתו דאף לאחר שמת לא בטיל שליחות שמינה בחייו לדעת הרמב"ם דנעשה שליח ואח"כ נעשה גוסס הגט גט מדאורייתא, וכו' ולשיטה הזו קיים המצוה בנ"ד שיכתוב הס"ת בשליחותו יד"י והגם דבמתים חפשי כיון דמת נעשה חפשי מן המצוות מ"מ לשיטה הזו דהקל"ה"ח דהשליחות קיים יהא נחשב לו זכות כאילו כבר עשהו מחיים כיון דנעשה בשליחותו, ואם מהני שליחות בכתיבת ס"ת יעויין בקל"ה"ח ס' קפ"ב מה שפלפל בענין מצוה שצגופי, וכפי הנראה הס"ת ל"ה מצוה שצגופי ומהני השליחות כמו כתיבת הגט וכו', ואם מהני שותפות במצוה כמו שכתבו האחרונים בכמה תשובות, כ"ש דמהני השליחות דשותפות א"א בלי שליחות, ואכ"מ להאריך באופן דצודאי יש להמת זכות במצוה זו כיון דנעשה בשליחותו וא"י לשנות מדעתו עכ"ל.

ומבואר דס"ל דאף שיכתבו גם לאחר מותו יש נד דהוי כאילו עשו מחיים ויש להמת זכות במצוה זו יעו"ש.

ובספר חסידים ס' תשמ"ז כתב וז"ל שנים כשהיו מזדמנים לאותם ספרים

ומדברי הגר"ח פלאגי משמע שהצין דמייירי כנ"ל הא' הנ"ל דצאמת היורשים זכו בהמעות כיון שלא הקנה המעות כדין לרכישת ס"ת, וע"כ כתב דהוא זכות בעלמא, ומ"מ גם באופן שיפריש הכסף כדין ובקנינים לכתיבת ס"ת באופן זה ג"כ יהיו שייכים דבריו מה שכתב דאינו דומה לכותב בעודנו חי, דהמצוה מעיקרא קיימא וכו'.

שהחיינו או הטוב והמטיב בשמבנים לבהב"נ מעיזבון אביו

ד. [וראה ספר בית יהודה יו"ד ס' כ"ג כשדן בצרכת שהחיינו צעת הכנסתו להיכל יעו"ש שדן בזה, כתב וכל זה צמי שקנה ס"ת צמעותיו אלל המקיים לוואת המת שצוהו לתקן לו ס"ת מעצונו אפילו אם הוא יורש כיון דמן הדין חייב לקיים דברי המת לא הוי אלל כשליח בעלמא ומה שייכות יש לו לצרך צרכת שהחיינו דהא אין המצוה נקראת על שמו, ומיהו צרכת הטוב והמטיב נהוג לצרך, ונראה הטעם כיון דנתקנה צרכה זו בצביל המתנה, והמת לא צוה על המתנה אלל על קנין הס"ת ואם ירצה היורש לקנותו ולא יקדישונו לרבים אלל יהיה נשאר ס"ת של יחיד דקרוי שלו והוא נותנו צמתנה לרבים נמצא טובה דיליה הוא ושפיר מצרך יעו"ש].

הזכות הגדולה בכתיבת ס"ת גם לאחר מותו – שליחות לאחר מיתתו – והזכות בלימוד בס"ת שלו לאחר מ. ה. צו"ת בית יחזק א"ח ס' כ"ד נשאל באחד שהיה לו פקדון אלל א' טראטע

הספר האחד שכתב איש שכבר מת או השכיר לכתבו ומת וספר שכתבו איש או השכיר לכתבו ועדיין הוא חי, על דבר זה הי' שנים חסידים חלוקים אחד אומר שאקרא באתו ספר שהניח המת כדי שיהיה לנפשו טוב שכל הזמן שאלמוד או אקרא בו הרי נדקתו עומדת לעד ובלבד שנכתב לשם שמים אבל אם נכתב לשם גאות או המעות גזולים הרי יהיו מוכשלים לפניך ונפשו של מת בטוב וגם רוחו תבקש עלי רחמים, והאחד אמר מוטב שאקרא בספר שכתבו לשם שמים וחי כדי שיהא זכות הרצים תלויה בו, אעפ"כ "הראשון אומר כהוגן" שני דברים אחד של חי ואחד של מת מוטב לעשות של מת כתיב (קהלת ד' ז') ושצח אני את המתים שכבר מתו מן החיים אשר המה חיים עדנה וגו' יעו"ש, ומבואר בדברי הבית יצחק הנ"ל

ועוד מבואר גודל הזכות שיש לנפטר כשלומדים בס"ת שכתב גם לאחר מותו

וראה נדקה ומשפט פרק א' הערה ז' שניין לדברים אלו.

(וב"ב לא נתבאר צוה איך שיך הס"ת למת לאחר פטירתו, ואולי מיירי כשמקדישו לצה"כ לאחר מותו אבל אם הורישו לבניו והיינו שהוא השאילו לצה"כ"נ ולאחר פטירתו ירשו יורשיו את הס"ת, לכאורה אין הספר חסידים מיירי מזה כיון דכבר אינו שיך למת ונ"ע צוה).

[וראה שו"ת דבר אליהו (קלנקין) סי' פד ד"ה ואין, בסופו לגבי נוואה שנתן כסף לבנות מקוה יעו"ש וכתב וכיון דהוי זכות המוריש אמדינן מה יותר טוב למוריש יעו"ש מה שכתב צנזרונ].

ענף כא:

נתינת ספר תורה בצוואה - חילוק בין נתינה למכירה שאסור

יפסיד המנוה של ס"ת כיון שנתנו מהיום לאחרים.

ומצאנו לדון מצד אחר נוסף להנ"ל, עוד טעם לאסור ליתן ס"ת צוואה, והוא כי הרי יש איסור למכור ס"ת, ועפ"י

מעשים בכל יום שיש אנשים שיש להם ס"ת וכשרוצים לעשות נוואה על נכסיהם, וזריזים לזהר שלא לתת הס"ת צמתנה בחיים, וכבר ביארנו צענף יט צפתרון דבר זה דזריזים לזהר שלא לכלול הס"ת בכלל הנכסים שנותן, כיון שבארנו שם שצוה

יש לדון אם יש גם איסור לתת צמתנה ס"ת או האיסור הוא רק במכירה, ועפ"י יש לדון אם יהא אסור גם לתת ס"ת גם בצוואה.

א. הריב"ש צתשוצה סי' רפ"ה והצי"א גם הצי"א אור"ח סי' קנ"ג כשדן באיסור מכירת ס"ת כתב בתו"ד וכיון שאין היחיד יכול להתנות להוריד דמי ס"ת לקדושה קלה ממנה שאם היה לו יכולת בזה היה מותר ליחיד למכור ס"ת לדברים אחרים, וכיון שהמכירה אסורה "כ"ש המתנה" וכו' יעו"ש.

והב"א צסי' קנ"ג סי"א ס"ק כ"ז הצי"א וכתב ע"ז ומ"מ דבריו ז"ע צמח שאסור ליתן ס"ת צמתנה דהא אין מורידין אותה מקדושתה כך וכמו שכתב צה"ה (שכתב הרמ"א הזה ודווקא בדרך שמורידין מקדושתו וכו') וכן כתבו התוספות שם צס' רש"י דדוקא שרוצים להפקיע קדושת בית הכנסת או צריך דבר אחר שתחול קדושתו עליו, אבל כשנותנין אותה לרבים שיתפללו בתוכה אז עדיין קדושתה עליה. וא"ל דבר אחר שתחול קדושתה עליה, וכ"כ הכנה"ג צס' מצ"ט ח"צ סי' כ"ח דאפילו דכרכים נמכר בכה"ג, ומשל רבים ליחיד נמי אסור, אלא א"כ יש דבר אחר שתחול קדושתה עליה אז שרי דקי"ל כרבנן יעו"ש.

ובהב"ר דברי המג"א מצינו צ' הסברים, א. המחצית השקל כתב שעצם המכירה היא ציון לס"ת שמשתמש צמעותיו לחולין ומשא"כ צמתנה שאין לו תמורה ע"ז, ב. התורה חייס ס"ק כ"ז ציאר שצמכירה

האיסור הוא מחמת מעות שמקבלים עבור ס"ת שכיון שנתפס עליהם הקדושה אין מה לעשות עמהם כי אף לקנות בהם ספרי תורה אחר שהוא דבר השווה לקדושתו אסור לכתחילה לכו"ע יעו"ש

והב"שנה צרורה ס"ק ס"ה כתב ועיין צמגן אברהם שצמדד דה"ה דמותר להם ליתן ס"ת צמתנה דהא אין מורידין אותן מקדושתן בזה עכ"ל.

ועפ"י יצא לנו דלהמג"א ועוד הסוברים כוותיה מותר מעיקר הדין לתת ס"ת צמתנה וא"כ כשיתן צוואה ס"ת לא יעצור על איסור מכירת - נתינת ס"ת זולת מה שיש לדון שמפקיד המצוה וכמו שהארכתי צענף יע.

ב. אך מצינו שיש חולקים על המג"א וסוברים דגם צמתנה אסור לתת ס"ת והאיסור הוא כמו צמכירת ס"ת.

ובן נראה מדברי גידולי הקדש שכתב צסי' ע"ר סק"א והצי"א את דברי המג"א וכתב דצספר יד שאל לא ראהו וכתב דגם לתת ס"ת צמתנה אסור כמ"ש בתו"ח דאסור לתנו לציבור ולא דק, דהתו"ח לא מכח איסור מכירה קאמי אלא מיירי צס"ת של המ"ע ואוסר משום דכשמוציאו מרשותו מפקיע קיום המ"ע מיהו הריב"ש נראה דאוסר מתנה כמכירה עמש"ל צסי' רפצ צג"ה ססק"ז וכו' יעו"ש.

ובסי' רפ"צ ססק"ז כתב הגידולי הקדש ואולם מה שהשיג מג"א ס"ק כ"ז על הריב"ש דאוסר לתת צמתנה ס"ת ממ"ש רש"י ותוס' דדוקא כשרוצה להפקיע קדושת

זהכ"נ וכו', במח"כ אין זה כלום דהריצ"ש
שם מיייתי מייצעי בגמרא דס"ת אסור למכור
גם שיקנה בדמיו ס"ת אחרת כיון דליכא
עילוי, הרי אף דאין הס"ת נפקע קדושתה
ציד לוקח מ"מ המכירה עצמה אסורה
הואיל דליכא עילוי קדושה בדמיה, כ"ש
דליתנה צלי דמיס אסור דמה לי מכר ומה
לי מתנה וכו' יעו"ש.

ומבואר דנוטה להלכה כדברי הריצ"ש
לאסור לתת במתנה ס"ת ודלא
כהמג"א.

וראיתי בספר כתיבת תורה שכתב בשם
שו"ת ערוגת הבושם יו"ד סי'
רכה דגם במתנה אסור יעו"ש.

ובספר נדקה ומשפט פרק ט"ז סעיף מ'
הערה ק"ג זיין לחלק מהדברים
וכתב דגם הראנ"ח בספרו שו"ת מים
עמוקים סי' ס"ד ס"ל דנתינה כמכירה.

ולפ"מ ריהטא דבריו ז"ע, דשם מיירי שגזו
מאשה ס"ת בחובות בעלה, וכתב

ע"ז הראנ"ח ובענין הנתינה הזאת אי חשיצי
מכירה או לא, נראה ודאי דמכירה חשיצי,
כיון שנותן לפרוע החוב שהיא חייבת לו
מדין הסכמת הקהלות והיה נגזר מנכסיו
וע"י ס"ת זה נפטר החוב ההוא וכו'
יעו"ש.

ולפ"ו נראה כיון דנותנה בתמורה לחוב
ע"כ הוי הנתינה כמכירה, משא"כ
כשנותן סתם מתנה י"ל דס"ל כשיטת
המג"א דמותר ויל"ע בזה.

ובענף כו אות ד' יתבאר דברי החת"ס
במשוזה חו"מ סי' קמ"ג כשאחד
חילק נכסיו בצוואתו אם ס"ת בכלל, וכתב
בתו"ד ספק כמאן דמפרש טעמא משום
דאסור למכור "וזה לא שייך הכא".

ומבואר לכאורה דצוואה אין האיסור של
למכור ס"ת והחת"ס לא ציאר
באזה נאווה מיירי אי בשכ"מ אי בצריא, אי
מיירי בקנינים או מיירי בסתם נאווה שציוה
לצניו וללא תוקף הלכתי ובעז"ה יתבאר (שם).

ענף כב:

ס"ת שירשו דין מבירתה לאחרים וחלוקתה בין היורשים

ואנו צאים לדון להני הסוגים דאסור
למכור או לתת ס"ת של יחיד
לאחרים, האם יורש שירש ס"ת קיל ומותר
לו למכור או לא.

גם נבאר כשמחלקים ירושת האב בין
היורשים ואחד לוקח לחלקו הס"ת

יש לדון כשירשו ס"ת האם מותרים
היורשים למכור הס"ת לאחרים.
וציטוד דין מכירת ס"ת של יחיד דנו
הפוסקים בזה רבות ובהרבה אופנים התירו
ובהרבה אופנים נחלקו בזה הפוסקים
(ויתבאר בענף כג אות צ' דעת הפוסקים
המתירים למכור ס"ת יעו"ש).

ובבבף החיים סי' קנ"ג סק"ז הציאו דברי הפמ"ג והתורת חיים הנ"ל ויעויין להלן מש"כ ע"ז הכף החיים.

אבל בספר דעת קדושים סי' ער סק"ז יצא לדון אם יורש מותר לו למכור הס"ת שירש, כתב וז"ל ומ"ש הט"ז בל"א ח קנג קולא צהחלט לו בחצו, אולי יש לחלק כשצטעה שהחלט היה דעתו שלא למכור אולי הוי כירש שמשמע שאסור למכור אף שלא קנה ברצונו, ומ"מ בירש אין להקל גם כשהיה דעתו מעיקרא למכור ואין דעתו מכרעת לגבי ירושה שהוקנה לו שלא מדעתו.

ומבואר דדבר פשוט דס"ל דגם ליורש אסור למכור.

ובמקדש מעט סי' ער ס"ק יג הציא דברי הדע"ק הנ"ל דירש אסור למכור.

וראה להלן צדין חלוקת הירושה צין האחים.

ומבואר דנחלקו הפמ"ג והדע"ק, דלפמ"ג יורש מותר למכור ולדע"ק יורש אסור למכור, והוסיף עוד דהדין דאסור למכור הוא אף כשהיה צדעתו מעיקרא למכור ולגבי ירושה אין דעתו מכרעת וכו"ל.

אבל הכף החיים הנ"ל בסי' קנג סק"ז הציא דברי הפמ"ג והתו"ח (סופר) הנ"ל וכתב ע"ז ולי נראה דהכל תלוי בדעת היורש דאם צעת שנפלה לו הירושה נתכוון לקרות צו אז נתהווה הוא במקום אציו ולדעת היש מי שאוסר אסור למכור, אבל אם נתכוין למכרו כמו שאר נכסים מותר,

והשני לוקח נכסים אחרים האם נקרא זה שלקח הנכסים מוכר ס"ת כיון שלקח תמורתם נכסים אחרים, והאם למכור לאחיו ע"י חלוקת הירושה קיל יותר או לא.

בשו"ע או"ח סי' קנ"ג ס"י כתב המחבר וז"ל י"א דיחיד צטלו אפילו ס"ת מותר למכור לעשות צדמיו כל מה שירצה כל שלא הקדישם לקרות צרצים ויש מי שאוסר אל"כ ללמוד תורה או לישא אשה עכ"ל.

ובתב הט"ז בסק"י וז"ל ונראה לי אם קנאה מתחלה כדי למוכרה וכ"ש אם קבל בחצו שמתר למוכרה, דאל"כ סופר נמי נאסור לו למכור ס"ת וזה נמי דכוותיה שלא צא לידו כדי שיהיה שלו. עכ"ל.

ובתב הפמ"ג צאשל אצרהם ס"ק כז "ואף ירש צירושא ספר תורה מאציו י"ל דסומכין על דעה א', דלא שייך דמתנה עליהם וכו'" יעו"ש.

ומבואר דהפמ"ג מיקל צירוש שיכול למכור ס"ת שירש.

וראיתי בספר תורת חיים (להגרי"ש סופר) או"ח סי' קנג סק"כ, שהציא דברי הפמ"ג הנ"ל וכתב ולא ידעתי הלא צוה לכו"ע מותר למכור דדומה למי שקנה ס"ת למכור או למי שגצה בחצו עט"ז סק"י משמיה דצ"י ע"כ.

(ועיי"ש כשאציו הקדישו לקרות לרצים כמו דלכו"ע שא"י למכרו ה"ה דאין צנו יורש ס"ת הנ"ל דהלא גם לאציו לא היה עוד זכות צו יעו"ש.

והציא דברי התו"ח דאם כבר נתנו האב לצינור וכו' א"י הבן למוכרו וכו"ל, יעו"ש.

חלוקת הירושה בין האחים מדין מבירת ס"ת

הנה כשאחד השאיר ס"ת ונכסים וצעת החלוקה לוקח אחד ס"ת לחלקו והשני לוקח צתמורתו נכסים אחרים, יש לדון להני הסוגיים דאסור ליורש למכור ס"ת שירש, וכמו שנתבאר א"כ הרי האחים שחלקו לקוחות הן וא"כ יש לדון מדין מכירת ס"ת שירש אם מותר להאוסרים.

הנה אע"פ שהצאתי לעיל דהדעת קדושים כתב דאסור ליורש למכור ס"ת שירש אעפ"כ מודה שהאחים מותרים לחלק הירושה ואין צוה דין איסור מבירת ס"ת.

ומצאתי צוה דברים צדעת קדושים ס"י ער צסופו שכתב על דברי בני יונה שכתב גם שאר ספרים אין למכרם כ"א ללמוד תורה ולישא אשה, כתב עליו צאות ח' וז"ל יורשים ספרים ומטלטלים יכול א' להתנות שאם ינטרן למכור הספרים יהיה איגלי למפרע שלא קנאם עדיין ציחוד רק המכירה תהא מתפוסת הצית דקיל לגבי

מכירת ספרים אם ימכור לאחיו, דהוי למפרע טול אתה ספרים והוא מטלטלין, גם למכור לאחר קולא קצת צאולי, עכ"ל.

ומדבריו משמע דיכול לחלק דהמכירה תהא מתפוסת הצית דקיל לגבי מכירת ספרים אם ימכור לאחיו כנ"ל כן נראה לכאורה, (ואף שהדעת קדושים כתב דבריו לגבי שאר ספרים, לכאורה ה"ה אף צס"ת יהא כנ"ל).

ובמקדש מעט שם אות יג הציא דברי הדעת קדושים הנ"ל דיוורס אסור למכור ומ"מ מותרים האחים לחלק הנכסים.

ובתב להקשות ע"ז וז"ע דמשמע דגם חלקו צס"ת אסור למכור, ועיין ג"ה סק"א, מיהו מש"ש עוד דשרי להניח הס"ת לחלק אחיו י"ל לפמש"ש צסק"ז דמכירה רק איסור דרבנן, וצדרבנן יש צרירה צאחין שחלקו והוצרר למפרע שזה חלקו, וכ"כ קצת צצ"צ י"ג צ' דאמרינן כתבי קודש צצ' כריכות חולקין, פרש"י תורה צכרך א' ונציאים צכרך א' ולא איכפת לן מה שמוכר לאחיו חלקו צתורה צעד נציאים יעו"ש.

ענף כג:

עצות ופתרונות ליורש שירש ס"ת - שיובל לקיים

המצווה

כהפשטות דלא ינא וכמו שצארנו צענפים הקודמים.

הנה כפי שצארנו יש פוסקים הסוגיים דיוורס ס"ת מקיים המלווה ודלא

הקדישו לקרות ברבים ויש מי שאוסר אלא
א"כ ללמוד תורה או לישא אישה.

הדרבי משה או"ח סי' קנ"ג אות ז' כתב
וכן נהגו למכור ס"ת וספרים ודלא
כמהר"א מפראג שכתב דלא מייירי כאן אלא
בעבר ומכרו אצל לכתחילה אסור למוכרו
וכבר הארכתי בזה ציו"ד סי' ע"ר אות ג'
וסי' רפ"ז אות ג' עכ"ל

והנה המג"א שם ס"ק כ"ז כתב וז"ע על
מה סומכין העולם שמוכרין ס"ת
אפילו נתנו לביהכ"נ לקרות בהן ומשתמש
בדמיהן, וז"ל כיון דהמנהג כן הו"ל כאילו
התנה בתחלה שלא תחול קדושת רבים
עליהם וכו' עכ"ל, וצמ"ב ס"ק ס"א הביאו.

ובשו"ת מהרש"ס ח"א סי' י"ח כתב כיון
שנהגו להקל מי יצא להחמיר נגד
המנהג.

אך ראה צכף החיים ס"ק ס"ט שכתב
שבזה"ו לא שמענו ולא ראינו מי
שנותן ס"ת לביהכ"נ ולוקחו למוכרו ולכן יש
להחמיר.

ובשו"ת אחיעזר ח"א סי' ע"ט אות ז'
כתב שאין להורות בזה הימור
לכתחילה ורק שאין צורך למחות במקילים
כיון שהפוסקים לא הכריעו בזה, והוי
ספיקא דדינא וספק דרבנן לקולא יעו"ש

ועפ"י"ד המג"א שכתב שמנהג העולם
למכור א"כ יצא לנו פתרון
שהיורש ימכור הס"ת ויחזור ויקנה בחזרה
מהקונה (ושיהא ברור ומפורש שזה ללא
תנאי ע"מ להחזיר).

ובן הצאנו בענף ז' * דברי האג"מ צאו"ח
סי' נ"ז הסובר דירש יוצא המנוה,
אך יש מנוה עליו לכתוב עוד אחר, ועוד
מהלך שכתב שם דמנוות ס"ת יצא גם צס"ת
שירש מאציו, אך מנוות כתיבת הס"ת לא
יצא.

אך למעשה הרי רבים הם הפוסקים
הסוברים כפשוטו הדברים דירש
ס"ת לא מקיים המנוה צס"ת שירש.

ויש לצאר האם יש ענה ליורש שירש ס"ת
מה יעשה כדי לקיים מנוות ס"ת
ומצינו לכאורה כמה דרכים בפתרון דבר זה.

יגיה אות אחת במ"ת שירש

א. כבר צאנו בענף יז דאם מגיה אות
אחת מקיים מנוות ס"ת ע"פ הגמרא
צמנחות דף ל' ע"א הגיה אות אחת נחשב
כאילו כתבו, וראה מש"כ שם בשם השאג"א
סוס"י ל"ד דאם הניחו לו ס"ת חסר והוא
השלימו דלא קיים המנוה, ויעו"ש מש"כ
לדון על דבריו, ובשו"ת שצט הלוי ח"ח סי'
רכ"ז כתב דצדק העיר על השאג"א הערוך
השולחן דפשוטו חז"ל ל"מ כן, וכתב דודאי
לכאורה נראה דאם קנה או ירש והשלים
כאלו כתבו, וע"כ אם יצא לו להגיה אות
אחת יצא מנוות ס"ת

ימברנו או יתננו לאחר ויחזור ויקנה
או יקח ממנו הס"ת בחזרה

ב. צשו"ע או"ח סי' קנ"ג ס"י כתב השו"ע
וז"ל י"א דיחיד צטלו אפי' ס"ת מותר
למכרו ולעשות בדמיו כל מה שיוצא כל שלא

ויצא לנו להני הפוסקים שפסקו שהקונה ס"ת קיים בזה מנאות ס"ת.

והפמ"ג באשל אברהם אות כ"ז כתב להדיא ואף ירש בירושה ס"ת מאציו י"ל דסומכין על דעה הא' דל"ש דמתנה אליהם וכו' ע"כ, וראה צענף כז שהבאנו דבריו ודלא כדעת קדושים הסובר דגם יורש אסור למכור.

ועפ"י י"ל דיכול למכור הס"ת ואח"כ יוכל ג"כ לקנותו בחזרה ויקיים בזה המנאה.

והנה התורת חיים ס"ק כ' כתב שצאופן זה שירש ס"ת לכו"ע מותר למכרו כיון שדומה למי שקנה ס"ת כדי למכרו או שקבלו בחובו והקפ החיים ס"ק ז' כתב שהכל תלוי בדעת היורש שאם צעת שירש הס"ת היתה כוונתו להשאירו אללו ולקרוא בו הרי הוא כאציו ואין היתר למכרו לדעת האוסרים בס"ת של יחיד אבל אם צעעה שירשו התכוין למכרו מותר לכו"ע יעו"ש. וראה לעיל ענף כז מש"כ עוד דעות דאפילו להפוסקים האוסרים למכור ס"ת, י"ל דירש קיל ומותר יעו"ש.

אלא דיך לדון בזה דאח"נ דהבאנו היתר ליורש שיכול למכור הס"ת אבל האין יהא מותר לקונה הס"ת לחזור ולמכור ליורש את הס"ת.

ואח"נ לדברי המג"א שנוהגין היתר א"כ גם בזה יהא היתר, אך לפמ"ג הסובר דרק בירש סומכין אדעה א' דמותר למכור א"כ אין יוכל הקונה למכור בחזרה את הס"ת.

אולם מצינו בפוסקים דהקונה ס"ת ע"מ למכור מותר לו למכרו וא"כ י"ל דבנדונינו הרי הקונה קונה את הס"ת ע"מ לחזור ולמכרה א"כ יהא מותר לו למכור בחזרה את הס"ת.

ובן כתב הט"ז ונ"ל אם קנאה מלכתחילה כדי למכרו וכ"ש אם קבלו בחוב שמותר למכרו דאל"כ סופר נמי נאסור לו למכור ס"ת וזה נמי דכוותיה שלא צאה לידו כדי שתהי' שלו וכן כמ"צ שם ס"ק ס"ז כתב כתבו האחרונים דאפילו בס"ת אם קנה מתחלה הס"ת כדי למכרה וכ"ש אם קבלה בחוב, פשוט דמותר למכרה לכ"ע ולהשתמש בדמיה למה שירצה, וא"כ לפי"ז מותר לקונה הס"ת למכרו חזרה כיון שקנאו ע"מ למכור וא"כ היורש יחזור ויקנו ויקיים מנאות ס"ת.

שוב ראיתי בשו"ת מהרי"ל דיסקין קו"א אות קס"א שכתב לדון צרעיון זה שהיורש ימכור הס"ת כדי לקנות ס"ת וז"ל יש לעיין בהניחו לו אבותיו אי שרי למכור כדי לקנות ס"ת למען יקיים מ"ע דכתיב ס"ת (וצאין לו דבר אחר כלל) עכ"ל.

רבן המהרי"ל דיסקין כתב דבריו רק למכור כדי לקנות ס"ת, ולא כתב דבריו דבריו לחזור ולקנות בחזרה את הס"ת שמכרו הם עצמם, וכן יש לציין מה שהוסיף בסוגריים "וצאין לו דבר אחר כלל", ויל"ע בזה.

ופשוט דכל זה יועיל רק להני פוסקים הסוברים דקנה ס"ת מקיים בזה המנאה וכמו שהארכתי בזה צענפים הקודמים.

ענף כד

ספר תורה וספרים סתם — האם הם בכלל נכסי

א. גמרא ז"צ דף קנ ע"ב אמר נכסי לפלוגא וכו' וזדף קנא ע"א איבעיא להו ספר תורה מאי כיון דלא מיוזבן דאסור לזבוי לאו נכסי הוא או דלמא כיון דמזבן ללמוד תורה ולישא אשה נכסי הוא תיקו. ובתב הרמז"ס פי"א הט"ו וז"ל שביב מרע שאמר נכסי לפלוגי, נוטל כל המטלטלים וכו' והתפילין עם שאר ספרים הכל בכלל נכסים, אבל ספר תורה יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים או אינו וכו', עכ"ל.

גם הטור חו"מ סי' רמח סט"ו כתב וז"ל ואם אמר נכסי לפלוגי קנה כל המטלטלין וכו' ואפילו תפילין אבל ספר תורה מיבעיא ולא אפשר לפרש אם תפס אין מוציאין מידו, והרמ"ה חילק בין ספר תורה לשאר ספרים וצ"ל שצ"ל כתב שהן בכלל עכ"ל.

ובן פסק המחבר בשו"ע סי' רמ"ח סי"א אמר נכסי לפלוגי נוטל כל המטלטלים וכו' והתפילין עם שאר ספרים הכל בכלל נכסים אבל ספר תורה יש בו ספק אם הוא בכלל נכסים וכו'. עכ"ל.

ומבואר דכן נקטינן להלכה מאחר שהרמז"ס הטור והשו"ע נקטו דספרים בכלל נכסים, הכי נקטינן.

וב"ב מצינו צראשונים שיש שחלקו ע"ז וס"ל דהספק בגמרא על ס"ת הוא גם על שאר ספרים וכדלהלן.

וראיתי בספר בית אפרים (תנינא) סי' כז שכתב וז"ל ומש"כ בטור בשם הרמ"ה לחלק בין ס"ת לשאר ספרים, הנה אנו זכינו שגדפס צימנו ספר יד הרמ"ה על צבא צתרא וחפשתי בדבריו ולא מצאתי זה ואפשר שגשגט דפוס, ויותר קרוב צעני לומר שיש ט"ס בטור מ"ש בשם הרמ"ה וז"ל הרמז"ס שהרמז"ס פי"א מזכיר ומתנה כתב ותפילין עם שאר הספרים הכל בכלל הנכסים וכו'. יעו"ש.

שיטת הפוסקים דספרים בכלל נכסים ב. כזר הצאנו לעיל דברי הרמז"ס והרמ"ה והטור דספרים בכלל נכסים.

ובדבריהם הוצא גם צמרדכי ז"צ סי' תרכ"ג והצי"א גם לעות החולקות וז"ל ואלמנה שתפסה ספרים שהיו של בעלה ורוצה לגבות כתובתה מהם וצ"ל בעלה הצי"א שטר שהקנה להם כל נכסיו קודם שנשא ואיבעיא להו אם ספרים מקרי נכסי או אם דינם כס"ת, ואמנם פרק מי שמת פרש"ס איבעיא ליה ס"ת מאי מי אמרינן כתפילין דמו או דלמא תפילין היינו טעמא דהו מלבוש אבל ס"ת מלבוש היא ולא נכסי אע"ג שיכול למוכרה לא מקרי נכסי עכ"ל רש"ב"ס, משמע מתוך פירושו כיון דספרים לא הו מלבוש הרי הן כס"ת, ואע"פ שיכולני לפרש דספרים פשיטא דהו בכלל שאר נכסי דהא אסמכתייהו דעלמא עלייהו כשאר מטלטלין אבל ס"ת ותפילין

אין דרך לקנותם אלא לנורך מנזה ובספר דינין ראיתי דוקא ס"ת הוא דאיבעא להו אצל שאר ספרים מגבו מדגרסינן בספר הלשון [בת פלוני] קבלית [מן פלוני וכו'] וספר תהלים ואיוז ואומר רבינו צרוך אי משום הא לא איריא דהתם נתרצה הצעל ונתנו לה, וגם רבינו אבי העזרי כתב דדוקא נקט ס"ת אי מקרי נכסי אצל שאר ספרים לא [דודאי היו בכלל נכסין] וכו' עכ"ל.

ובבואר דספר דינין וכן האבי העזרי ס"ל דדוקא ס"ת אציעא לן אצל שאר ספרים הם בכלל נכסי מדין ודאי.

וב"ב בראבי"ה סי' תתקנ"ה דדוקא ס"ת איציעא לו כמו שבספר הדינין וכו' מ"מ הכין מסתבר דספרים לא מנינו שנקראין ס"ת וכו' יעו"ש [ויעו"ש שהביא דברי הרשב"ם הנ"ל והדיוק מדבריו].

וב"ב הריטב"א צ"צ דף קנ"א ע"ז איציעא להו ס"ת מאי, פירוש אע"ג דמטלטלי הוא דמקני צאגז קא מיבעא לן אם חשיבותו גורם לו שם צפני ענמו בלשון בני אדם שאינן כוללים אותו בכלל נכסי ועוד שאסור למוכרו אלא"כ ללמוד תורה ולישא אשה כדאיתא צפרק בני העיר (מגילה כז) ולא אפשר ללמוד, ונראין הדברים דדוקא ס"ת אצל שאר כתבי הקודש הרי הם בכלל נכסים עכ"ל.

וב"ב הנמ"י צ"צ שם צשם הריטב"א ס"ת מאי מי אמרינן דדמי לתפילין או דלמא תפילין שהם מלבוש הם בכלל נכסי אצל ס"ת שהוא דבר חשוב יש לו שם לענמו ולא כיילי ליה אינשי בכלל נכסי אע"ג דודאי

נקנה מטעם נכסים שאין להם אחריות צין צמשיכה צין צאג"ק אצל צסתם נכסי לא משתמע וסלקא צתיקו, אמר המחבר תיקו ודוקא צס"ת אצל שאר כתבי הקודש הרי הם בכלל נכסים, הריטב"א ז"ל עכ"ל.

וב"ב המאירי צ"צ שם ד"ה אע"פ שבארנו וכו' מ"מ צמלת נכסים אינו כן אלא כל שאמר נכסי לפלוני והקנה כראוי וכו' הכל בכלל וכו' וכספים וספרים ותפילין אצל ספר תורה הדבר צספק וכו' עכ"ל.

גם צספר התרומות שער א' ח"א סי' ח' הביא דעה זו יעו"ש.

גם הצ"י צסי' רמח כתב על דברי הרמ"ה וז"ל ומה שחילק הרמ"ה וכו' כ"כ נמוק"י צשם הריטב"א וטעמא דמסתבר הוא, דהא לא אמרו (מגילה כז) דאין מוכרין אלא ללמוד תורה ולישא אשה אלא צספר תורה אצל שאר ספרים אינם בכלל, ואפילו למה שכתב הרא"ש (הלכות קטנות סוף מ' מנחות הלכות ס"ת סי' א') וכתבו רבינו צטור יורה דעה סי' ער דהאידינא ספרי מקרא ומשנה וגמרא אין למכרם אם לא ללמוד תורה ולישא אשה, מכל מקום לא חמירי צספר תורה ומעשים בכל יום שאדם מוכר נכסיו הלכך ודאי הוו בכלל נכסי ולא איסתפק לן אלא צס"ת דוקא וכדברי הרמ"ה ז"ל וכ"כ המרדכי (סי' תרכ"ג) עכ"ל.

ובברבי יוסף י"ד סי' ע"ר סק"י כתב והטור כ"כ צשם הרמ"ה וכתב שם מרן דכ"כ הנמק"י ע"ש וק"ק אמאי

לא כתב שם דכ"כ הרמב"ם בפ"א מהל' זכיה ע"ש.

ובן הקשה גם בספר בית אפרים (תנינא) סי' כז על הצ"י למה לא הביא דברי הרמב"ם.

שיטת הפוסקים דספרים הוו ספק במו"ס

ג. ראה לעיל אות ז' מה שדייק המרדכי צ"צ סי' תרכ"ג מדברי הרשב"ם צ"צ קנא ע"א שמשמע מדבריו דהספק שנסתפקו על ס"ת, ספק זה הוה גם על שאר ספרים כיון דספרים לא הוו מלבוש יעו"ש.

ודברים אלו נשם הרשב"ם הוצא גם בספר ראצ"ה סי' תתקנ"ה יעו"ש.

ובדעה זו הוצא גם ספר התרומות שער א' ח"א סי' ח' ויעו"ש שהביא גם הדעה החולקת.

גם המחזית השקל צאו"ח סי' קנג על דברי המג"א צס"ק כ"צ ששם הביא המחבר צשו"ע ז' דעות אי מותר ליחיד למכור ס"ת ויעו"ש צמג"א מה שהקשה ע"ז מדברי המחבר צחו"מ סי' רמח יעו"ש.

וחביא המחזית השקל צחו"ד דברי רשב"ם וז"ל ספר תורה מי מקרי נכסי כתפילין או דלמא תפילין היינו טעמא דהוו מלבוש אבל ספר תורה מלוא הוא ולא נכסי תיקו עכ"ל רשב"ם וכתב ע"ז המחזית"ש וא"כ הספק משום דלא הוו מלבוש וכו' אלא דגרסתנו צגמרא היא כיון דלא מוזכר דאסור לזבני לאו נכסי הוא או דלמא כיון

דמוזכר ללמוד תורה ולישא אשה נכסי הוא. וצשו"ע חו"מ ניהו דאין מצורר טעם הספק, מ"מ ע"כ לא ס"ל כהרשב"ם "דא"כ אפילו שאר ספרים ג"כ הוו ספק אי הוי בכלל נכסי" ושם צשו"ע כתב להדיא ושאר ספרים הם בכלל נכסי והוא כדעת הרמ"ה, שהביא הטור שם וכו'.

ונייהו דלמ"ד דמותר למוכרו ל"ק מידי מדברי הש"ס הג"ל, די"ל דהוא גרס כגירסת הרשב"ם הג"ל דהספק הוא משום שאינו מלבוש, אלא דא"כ לדידיה אפילו שאר ספרים הוי ספיקא, וכיון דהביא הרב צ"י כאן דעה זו נשם י"א דשרי למוכרו, הו"ל להביא גם צחו"מ יש אומרים דצשאר ספרים הוו ג"כ ספק יעו"ש עוד מש"כ בזה ליישב דברי השו"ע, ומפרש ג"כ דהשו"ע לא נקט כהרשב"ם יעו"ש.

ועב"פ מפורש להדיא דס"ל דלהרשב"ם שאר ספרים ג"כ נכללים בכלל הספק, רק השו"ע צחושן משפט ס"ל להדיא דלא כהרשב"ם מדנקט דספרים הוו בכלל נכסי כדבר פשוט.

ולפ"א קצת שלא ניין לדברי המרדכי צ"צ שדייק כן צשיטת הרשב"ם.

אבל צשו"ת נוצי"ת חו"מ סי' מג צהגה"ה מנן המחבר ינא לחלוק על דברי המחזית השקל והביא שם דבריו דכתב דהמחבר לא נקט כהרשב"ם, דא"כ הוה הספק גם צשאר ספרים, ואמאי פסק צשו"ע חו"מ כהרמ"ה דספרי בכלל נכסי.

ובתב שם ליישב וז"ל ואני אומר דמשום הא לא איריא דא"כ תסוב הקושיה

על פירוש הרשז"ס, למה נקט הגמרא האיבעיא צס"ת ולא נקט ספרים מהו, אלא ודאי דגם לפרשז"ס איכא לחלק בין ס"ת לשאר ספרים, דדוקא ס"ת מחמת קדושתה היתירה אינו זלשון בני אדם בכלל נכסי ונקרא מנוה, משא"כ בשאר ספרים יש לומר שהם זלשון בני אדם בכלל נכסי.

ובן הוא מפורש שם צנמוקי יוסף, שכתב ג"כ כרשז"ס וכתב דדוקא ס"ת מחמת חשיבותו לא הוי בכלל נכסי ומסיים שם [צד"ה אמר המחבר] אצל שאר ספרים הם בכלל נכסי, הרי דגם הצנמוקי יוסף אינו מפרש טעם האיבעיא צס"ת משום דלא מזדבן אלא משום דיש לו שם צפני עצמו, כפירוש הרשז"ס, ואפ"ה פסק דשאר ספרים הוו בכלל נכסי וכו' (יעו"ש מש"כ ליישצ צ' הדעות צשו"ע או"ח סי' קנ"ג אי מותר ליחיד למכור הס"ת יעו"ש באריכות) ומסיק צסו"ד אצל צשו"ע חו"מ סתם ופסק דס"ת הוא ספק דלכו"ע הוא ספק למר משום דלא מצי לזבני ולמר משום דיש לספר תורה שם צפני עצמו ולא הוו בכלל נכסי, אצל שאר ספרים אליבא דכו"ע י"ל דהוו בכלל נכסי כנ"ל וכו' עכ"ל.

והיינו דיישצ קושית המחצה"ש, דלהרשז"ס ג"כ יהא ספרים בכלל נכסי ורק ס"ת מחמת קדושתה היתירה אינה זלשון צנ"א בכלל נכסי וע"כ איבעי לן ומשא"כ צספרים גם הרשז"ס יודה דהוו בכל נכסי. ולפלא קנת שלא ציין לדברי המרדכי צדיוק צצרי הרשז"ס וכנ"ל.

מעם האיבעיא צס"ת מחמת קדושתה היתירה או דלא הוו בכלל מלבוש ד. אלא צצרי צן הצו"י צ"ע, דהרי חידוש זה דלהרשז"ס הוו ספרים ג"כ בכלל הספק וכמו שס"ת בכלל הספק, לא חידש המחצית השקל, וכבר צייקו צן הראשונים צצרי הרשז"ס דלצצרי ג"כ ספרים הוו בכלל הספק וכמו שהצאנו דהמרדכי צצ"צ סי' תרכ"ג ועוד צייקו צן.

וביון דהראשונים צצרי צייקו צן צצרי הרשז"ס, א"כ מצוהר דלהרשז"ס הוו ספרים בכלל הספק ודלא צבן הצו"י.

ובמה שינא צן הצו"י להוכיח צצצרי מדברי הצנמוקי יוסף דס"ל פירוש הרשז"ס ואעפ"כ כתב דספרים הוו בכלל נכסים מדין ודאי, וא"כ מפורש דהרשז"ס ג"כ יהיו הספרים בכלל, ונראה לדחות צצרי לפום ריהטא וכדלהלן:

והוא דהרי הוא הוכיח דהריצ"א והנמו"י פירשו כפירוש הרשז"ס ושיניהם לצצרי אחד נתכוונו, שכתב וכו"ה מפורש צנמ"י שכתב ג"כ כרשז"ס וכתב דוקא ס"ת "מחמת חשיבותו" לא הוי בכלל נכסי ומסיים שם אצל שאר ספרים הוו בכלל נכסי.

אבל לכאורה צצרי הרשז"ס ופירושו צהאיבעיא אינו דומה כלל לפירוש הצנמ"י וצצרי הרשז"ס הם מהלך אחר צפירוש האיבעיא ולפי"ז אה"נ דלהרשז"ס גם ספרים יהיו בכלל הספק וכמו שצייקו הראשונים צצצרי וגם המחצית השקל הנ"ל.

ובהתבוננות בדברי הרשז"ס נראה דהרשז"ס פירש האיצעיא ס"ת מיקרי נכסי כתפילין דמו או דלמא תפילין היינו טעמא "דהו מלבוש" אבל ס"ת "מלואה היא" ולא נכסי עכ"ל.

והרי הדברים מפורשים דכל האיצעיא הוא, דס"ת לא הו מלבוש כתפילין והו מלואה וא"כ לפי"ז הרי גם שאר ספרים לא הו בכלל מלבוש, והו מלואה כמו ס"ת, וא"כ כיון דאיצעיא לן על ס"ת אי הו בכלל נכסי, א"כ האיצעיא היא גם על שאר ספרים כיון דלא הו מלבוש והו מלואה וכמו בס"ת.

ובמשא"ב הגמ"י פירש דרך אחר דהאיצעיא בגמרא, שפירש דס"ת מחמת חשיבותו לא הו בכלל נכסי, וע"כ כתב כיון שאר ספרים ולא חשיבי א"כ הו בכלל נכסי וכדבר פשוט.

ובמש"ב בן הנוצ"י ברשז"ס דדוקא ס"ת מחמת קדושתה היתירה אינה בלשון צנ"א בכלל נכסי ונקרא מלואה משא"כ שאר ספרים, דבריו ז"ע, כיון שהרכיב פירוש הרשז"ס ופירוש הריטב"א והגמ"י לפירוש אחד, והרי לכאורה הם שני פירושים נפרדים, ולפי הרשז"ס ינא מפורש דהאיצעיא הוא גם על שאר ספרים וכדיוק המרדכי ועוד, והמחנה"ש וכנ"ל ודלא בדברי בן הנוצ"י, ודברי בן הנוצ"י לפום ריהטא ז"ע.

וצריך לומר דבן הנוצ"י הצין דאה"נ בדברי הריטב"א צ"צ שהם מקור הגמ"י, אי אפשר להעמיס דברי הרשז"ס,

דכבר הצאנו לעיל דברי הריטב"א שפירש דהאיצעיא רק אם חשיבותו גורם לו שם בפני עצמו ולא הציא כלל דברי הרשז"ס דס"ת לא הו מלבוש.

אבל הגמ"י יוסף שהציא חלק מדברי הרשז"ס וחלק מדברי הריטב"א שכתב או דלמא תפילין שהם מלבוש הם בכלל נכסי וחלק זה הציא מדברי הרשז"ס, ומש"כ אבל ס"ת שהוא דבר חשוב יש לו שם לעצמו זה כבר הוסיף מדברי הריטב"א. וע"ב יש לומר דהגמ"י הצין דאפשר להעמיס פי' הריטב"א כהוספה לפירוש הרשז"ס וע"כ כתב דספרים אינם בכלל.

ועפי"ז פירש בן בן הנוצ"י גם ברשז"ס שספרים לא הו בכלל הספק אבל מ"מ לפום ריהטא בדברי רשז"ס עצמו קצת קשה לומר בן וכמו שמצינו שדייקו בן הראשונים מדבריו דספרים יהיו בכלל הספק.

גירסת הבית אפרים בדברי המרדכי בשיטת הרשב"ם

ה. שוב ראיתי בספר צית אפרים (תנינא) סי' כז ד"ה וצאמת כתב אך לפמ"ש הרשז"ס וז"ל וכו' עכ"ל ולפום הך טעמא דאף שיכול למוכרם וכו' א"כ י"ל דס"ת לאו דוקא וה"ה שאר ספרים דהם מלואה וכו' וכן נראה מדברי המרדכי סי' תרכג שם שכתב דמשמע מפירוש הרשז"ס כיון דספרים לא הו מלבוש הרי הן כס"ת, אע"פ שיכולני לפרש דספרים פשיטא להו

דהוי בכלל שאר נכסי דהא אסמכתייהו דעלמא עלייהו כשאר מטלטלין אצל ס"ת ותפילין אין דרך לקנותם אלא לזורך מנזה (ר"ל ולכך הוצרך לחלק בין תפילין לס"ת משום דתפילין הוו מלבוש, ולשון זה דאף שהיה יכול לפרש כן מ"מ פשיטות לשונו לא משמע [דס"ל כן], אך מסוף דבריו שכתב וגם רבינו אבי העזרי כתב דדוקא נקט ס"ת וכו' משמע דהכי ס"ל, ואפשר שט"ס במרדכי וז"ל ואעפ"כ יכולני לפרש וכו'.

ובחמשוך דבריו דד"ה ועכ"פ כשנסתפק בדברי הנמ"י שהדיוקים בדבריו סתרי אהדדי וכו' כתב ולכן נראה שדעת הנמ"י כמ"ס המרדכי ומחלק בין ס"ת לשאר ספרים וכו'.

ובבסוף התשובה דד"ה ותנא לדינא כתב וז"ל ובספר נודע ביהודה וכו' וזהגה"ה מנן המחבר מ"ש על דברי המג"א ס' קנ"ג והציא דברי צעל מחצית השקל והשיג עליו ע"ש. ובמחכ"ת אשתמיט להו דברי המרדכי פרק מי שמת שהבאתי לעיל,

והצ"י כל רז לא אניס ליה ושם צסי' רמ"ח סיים בזה וכו"כ המרדכי ור"ל דבמרדכי מצואר דאף להרשב"ם י"ל דשאר ספרים בכלל נכסי וכמס"ל וכו' עכ"ל.

ובדברי הבית אפרים נמצא מהלך חדש דהמרדכי בעצמו מפרש דגם להרשב"ם ספרים יהיו בכלל נכסי, וגם הצ"י נתכוין לזה במ"ס וכו"כ המרדכי.

וזה דלא כהמחנה"ש שהצין צרש"ס דספרים הוו בכלל הספק, וגם לא כבן הנוצ"י שפירש דברי הרשב"ם ביחד עם פירוש הנמ"י והריטב"א וע"כ פירש דספרים בכלל, רק צרש"ס עצמו פירש כן.

ויש לציין שצספר ראצ"ה ס' תתקנ"ה שהוצא ג"כ התשובה הנ"ל שהציא

המרדכי צ"צ ס' תרכ"ג ושם ג"כ מדייק מרשב"ם דספרים הוו בכלל האיציא, אין שם ההוספה שכתב המרדכי אעפ"י שיכולני לפרש וכו', וכנראה שחלק זה שיכולני לפרש זה הוספת המרדכי עצמו בציאור דברי הרשב"ם וכנ"ל.

ענף כה:

לשון "בל" נכסי אם ס"ת בכלל

וכמו שנתבאר בענף כד ויש לדון כשהוסיף לשון כל אם בזה כבר נכלל גם ס"ת או דלא שנא, וגם בזה יהא האיציא.

ידועים דברי הלחם משנה צפ"ו מהלכות ערכים וחרמים הלכה ג' שחידש

יש לדון כשאחד כתב צוואתו שהוא נותן כל נכסיו לפלוני, האם כשהוסיף תיבת כל י"ל דנכלל בזה גם ספרי תורה או לא.

דהרי כשאחד נותן נכסיו לאחרים איציא בגמרא צ"צ קנ"א ע"א אם ס"ת בכלל

שאם אמר לשון כל נכסיו ס"ת בכלל, וכל האיבעיא הוא רק כשאמר לשון נכסי שלי לשון כל.

ודבריו הם על דברי רמב"ם שם בהלכה ג' וז"ל וכל מי שהחריס או הקדיש כל נכסיו לוקחין כל מה שיש לו ואפילו תפילין שבראשו ואין צריך לומר כלי אומנתו ובגדיו שהכל בכלל הקדש או חרס עכ"ל.

ובתב הלחם משנה ע"ז וז"ל ובהלכות זכיה ומתנה (פי"א הט"ו) גבי שכיב מרע שנתן נכסיו כתב רבינו ז"ל דהוה ספק אם נכנס ס"ת בכלל, וכאן [לא] כתב כן, משום דשאני הכא דאמר "כל" ונכנס גם כן ספר תורה, אי נמי מקדיש צעין יפה הוא מקדיש ואפילו לא קאמר כל נכנס ס"ת בכלל, עכ"ל.

ומבואר מדבריו דכש אחד כותב לשון כל נכסי פשיטא ליה להלח"מ דס"ת בכלל.

וראה גם בלח"מ בחידושו על הלכות זכיה ומתנה פט"ו הי"א דנראה שם לכאורה דנוטה די"ל דס"ת בכלל אף כשלא אמר כל, דכתב שם על דברי הרמב"ם שכתב אזל ס"ת יש בו ספק וכו' לפיכך אם תפסו אין מוציאין מידו, כתב ע"ז אמאי לא פסק לא קנה כמו שפסק לעיל פ"ט ה"ד בצעיא יהנה בן וכו', דפסק דלא קנה משום דהוה אציעא דלא איפשטא וי"ל וכו' (יעו"ש) ועוד דהסבירא מוכחת שספר תורה בכלל כדהקשו שם התוס' ז"ל. עכ"ל.

ומבואר מדבריו דע"כ פסק הרמב"ם דהוה ספק ומהני תפיסה משום

דהסבירא מוכחת דס"ת בכלל וכמ"ש, ועפ"ז יש מקום להצין דכשהוסיף גם לשון כל פשיטא ליה להלחם משנה כדבר פשוט דצוה הוה ס"ת בכלל.

אבל חידושו של הלחם משנה לכאורה נ"ע מדברי הרשב"א בתשובה שהביאה המחבר גם בשו"ע סי' רמח שהאיבעיא סעיף יב וכן מדברי המרדכי צ"ב תרכ"ג שמבואר שהאיבעיא צגמרא הוא אף כשאמר לשון כל נכסי, ואעפ"כ הגמרא נשאר בספק ע"ז ולא הכריעו אף כשיש לשון כל, וכן תמה להדיא בשו"ת חיים שאל ח"צ סי' לא אות ג' מדברי הרשב"א והמרדכי (ובשו"ת חיים שאל לא הביא מדברי הרשב"א הוצאו גם בשו"ע וליין רק שהוצאו צ"י שם).

וז"ל הרשב"א (בחדשות סי' שכט) הוצא צ"י סי' רמח מחודשות ד', שאלת ראובן נתן לשמעון כל מה שיש לו וזה לשון השטר נתן לו ד' אמות קרקע ואגבן כל מטלטל שיש לו בכל העולם בין זהב וכסף בין שאר כלים וכו' וכל ששמו ממון וכל מה ששמו נכסים אם יכול שמעון לתבוע בכח מנה זו כל הקרקעות שהיו לראובן, תשובה לא קנה קרקעות וכו' ולא ספר תורה וכו' וספר תורה נמי לא נקנה דהא לשון נכסי כולל יותר מלשון מטלטלי כדאיתא צפרק מי שמת ואפילו הכי אמרינן באומר נכסי לפלוני דקנה הכל ואפילו הכי איבעיא לן ספר תורה מאי וסלקא בתיקו וכו' יעו"ש.

ומבואר להדיא דהרי הרשב"א נשאל בלשון כל מטלטל וכל מה ששמו ממון וכל מה ששמו נכסים, ואעפ"י כן כתב

דס"ת לא קנה, וא"כ מצואר דס"ל להרשצ"א דאין חילוק בין אמר נכסי לבין אמר כל נכסי ובשניהם לא קנה הס"ת ודלא כחילוקו של הלחם משנה הנ"ל.

ודברי הרשצ"א הוצאו גם בשו"ע סי' רמ"ח ס"ז וז"ל הכותב לחצירו שנתן לו ד' אמות קרקע וכו' כל מטלטלין וכו' וכל מה ששמו ממון וכל מה ששמו נכסים לא קנה וכו' ולא ספר תורה. והרמ"א הוסיף ע"ז מיהו צס"ת אם תפס אין מו"אין ממנו ע"כ.

גם צד"מ הארוך אות טו הביא דברי רשצ"א שהוצאו צ"י.

ומבואר דלהלכה פסק השו"ע דאף כשאמר לשון כל מה ששמו נכסים לא נכלל ס"ת בכלל דהוה ספק ודלא כהלח"מ.

גם מדברי המרדכי צ"צ סי' תרכג מצואר כהרשצ"א דאף כשאמר כל נכסי הוה איבעיא, וז"ל המרדכי ואלמנה שתפסה ספרים שהיו של בעלה ורוצה לגבות כתובתה מהם וזני בעלה הציאו שטר שהקנה להם כל נכסיו קודם שנשאה ואיבעיא להו אם ספרים מקרי נכסי או אם דינס כס"ת וכו' ואמנם פרק מי שמת פרשצ"ס איבעיא להו ס"ת מאי וכו' וא"ת כיון דכתב כל נכסיו קודם שנשא אשתו וכו' עכ"ל.

ומבואר להדיא דאף באחד שאמר לשון כל נכסי אעפ"כ ס"ל להמרדכי דגם ע"ז האיבעיא צגמרא.

וראיה זו מדברי המרדכי הציאו ג"כ בשו"ת חיים שאל לתמוה על הלח"מ הנ"ל.

וראה בגליון הש"ס צ"צ ק"נ ע"צ גמרא אמר נכסי לפלניא, בתוס' לעיל ס"צ ע"א ד"ה ואי היה להם הגירסא כאן אמר כל נכסי עכ"ל.

וראיתי להוסיף עוד גם עפ"י דברי הרש"ש צ"צ דף ק"נ ע"צ ד"ה אמר דכתב אמר נכסי לפלניא עבדי איקרי נכסי דתנן הכותב כל נכסיו וכו' קשה דילמא דוקא צכל נכסי הוא צכלל אצל צלא כל לא כדלעיל גבי מטלטלי לפלניא ולעיל צריש דף ס"צ ע"א משמע צפי' רשצ"ס ותוס' דגרסי הכא כל נכסי לפלניא וכו' יעו"ש עוד.

עב"פ מצואר דכתב דלרשצ"ס ותוס' שם גרסינן צגמרא צנדונינו כל נכסי, וע"ז דנה הגמרא גלימא מיקרי נכסי וכו' צהמה מקרי נכסי איבעיא להו ס"ת מאי והיינו דקאי על מה דאמרינן לעיל כל נכסי ואעפ"כ יש להגמרא דד לומר דס"ת אינו צכלל ומצואר כהרשצ"א והמרדכי הנ"ל. דאף צכל נכסי איבעיא להו אי ס"ת צכלל.

גם צרצינו גרשום שם צ"צ ק"נ ע"צ כתב, שביז מרע שאמר כל נכסי לפלוני עבדא איקרי נכסי וכו' יעו"ש, ומצואר כנ"ל.

ענף בו:

**בריא או שכיב מרע שאומר נכסי לפלוני אם ס"ת בבלל
בדרך צוואה – ס"ת שקנה ע"מ למכרה**

שאינ להם אחריות, מ"מ לא היו צכלל נכסים לפי שאינו יכול למכרו אלא ללמוד תורה ולישא אשה כדאמר צפרק צתרא דמגילה (כ"ז.). מ"ר עכ"ל.

ונראה להדיא דהתוס' ג"כ לא גרסו את האיצעיא בגמ' כיון שאסור למכרו, ומ"מ פירשו צענמס דזהו צדי הספק כיון דאסור למכרו יש צד שלא יהיה צכלל לשון נכסי.

והנה הצית יוסף סי' רמ"ח העתיק לשון הגמרא כנוסח הנדפס צגמרא שהספק הוא כיון שאסור למכרו יעו"ש.

"בריא" שאומר נכסי לפלוני אם ס"ת בבלל

ב. הנה יש לדון האם האיצעיא צגמרא הוא רק צשכיב מרע או גם צצריא שנתן כל נכסיו, יש ג"כ צד צגמרא דס"ת צכלל נכסיו.

בתב הרמז"ס פי"א מהל' זכיה ומתנה הלכה ט"ו וז"ל "שכיב מרע" שאמר נכסי לפלוני נוטל כל המטלטלין וכו' אצל ספר תורה יש צו ספק עכ"ל.

ומה דהציא הרמז"ס דצרי הגמרא לגצי שכיב מרע משמע לכאורה דס"ל דהאיצעיא הוא רק צשכיב מרע.

ויש לדון האם צצריא ג"כ יהא הדין כן או לא.

ב"ב קנ"א ע"א איצעיא להו ס"ת מאי כיון דלא מיזדבן דאסור לזוניה לאו נכסי הוא או דלמא כיון דמיזדבן ללמוד תורה ולישא אשה נכסי הוא תיקו.

ובגמרא מגילה דף כ"ז ע"א ת"ר לא ימכור אדם ס"ת אע"פ שאינו צריך לו יתר ע"כ ארשצ"ג אפילו אין לו מה יאכל ומכר ס"ת או צתו אינו רואה סימן צרכה לעולם.

והרשב"ם צד"ה ס"ת כתב ספר תורה מי מקרי נכסי כתפילין דמו או דלמא תפילין היינו טעמא דהוי מלבוש אצל ספר תורה מנוה היא ולא נכסי ואע"פ שיכול למכרו לא מקרי נכסי תיקו.

ומבואר דהרשצ"ס לא גרס צגמרא דהספק הוא כיון דאסור לזוניה וכו' וכל הספק אי דמיא לתפילין או לא.

גם המהרש"ל וכן הצ"ח מחקו צגמרא את צדי הספק וגרסו איצעיא להו ס"ת מאי תיקו.

גם התוס' צד"ה איצעי להו ס"ת מאי כתבו וא"ת מאי קמצעיה ליה על כרחך הוא צכלל נכסים שאין להם אחריות דנקנין צמשיכה או נכסים שאין להם אחריות שנקנין צכסף צשטר וצחזקה דמי נפיק מצנייא, ואומר ר"י דאע"ג דהוי לענין קניה צנכסים

ובשו"ע חו"מ צהלכות מתנה סי' רמ"ח
סי"א כתב נכסי לפלוני נוטל כל
המטלטלים וכו' אבל ס"ת יש בו ספק וכו'
עכ"ל (ומצואר דהשו"ע סתם הדברים וס"ל
דאין חילוק בין מתנת בריא למתנת שכיב
מרע ובשניהם מיידי דין הגמרא דס"ת הוה
ספק אם הוא בכלל נכסי.

וב"ב צפת"ח חלק קנינים פט"ו הערה
קנא דמסתימת השו"ע משמע דס"ל
דגם בצריא הדין כן.

והנה צהלכות מכירה פכ"א הי"ח כתב
הרמב"ם וז"ל ואם אמר לו כל נכסי
אפילו עבדים ובתים וכל המטלטלין הידועים
לו ואפילו תפילין שצראשו בכלל המכר עכ"ל
ובדין אם ס"ת בכלל לא כתב הרמב"ם
כלום אם הם בכלל או לא.

והאור שמת כתב ע"ז וז"ל אבל ס"ת ודאי
כיון דאסור למכור אף לצורך חייו
לפסק רבינו (ה' ס"ת פ"י ה"צ) ודאי דלא
כיוון למכור, ודוקא צמתנת שכ"מ שהיא
חלה אחר מיתתו דבזה לא עבד איסורא,
מספקא אם הוא בכלל נכסי כמו שפסק רבינו
לקמן פ"א מוכיה הט"ו עכ"ל.

ומבואר דנקט דדברי הרמב"ם כדבר
פשוט דצריא שמוכר כל נכסיו
פשוט דאין ס"ת בכלל.

ולבאורה קשה על דברי האו"ש הרי ע"פ
גירסת הגמרא כל האיבעיא הוא
אם ס"ת בכלל כיון שיש איסור למכרו
ולדברי האו"ש יצא לנו אחרת, דכל האיבעיא
הוא רק במקום שאין איסור, דמקום שיש

איסור הרי ס"ל דאין שום איבעיא כלל כיון
שאסור למכור

ונצטרך לומר דהאו"ש יסבור דהרמב"ם
ס"ל כהרשב"ם והיינו דכל
האיבעיא אינה כלל אם במקום איסור נותן
הס"ת רק השאלה היא אם דמיא לתפילין
וכו' וניחא עפ"ז דברי הרמב"ם.

או דהאו"ש יפרש כמו שפירש החת"ס
צגהותיו לשו"ע או"ח סי' קנב ודבריו
יוצאו להלן אות ד'.

אבל המעשה רוקח שם צהלכות מכירה
כתב צאות ט' וז"ל אך אחתי קשה
קצת אמאי לא הזכיר רבינו כאן דין ס"ת
כמו שהזכירו שם שהרי כאן הזכיר אף
התפילין וצריך לומר דסמך אמה שכתב שם
עכ"ל.

והיינו דס"ל דגם צהלכות מכירה שלא
הוזכר דמיירי בצכ"מ אלא אפילו
צצריא אעפ"כ הוי ס"ת בכלל הספק.

והנה צהלכות ערכים וחרמים פ"ו ה"ג
כתב הרמב"ם וז"ל וכל מי שהחריס
או הקדיש כל נכסיו לוקחין כל מה שיש לו
ואפילו תפילין שצראשו ואין צריך לומר כלי
אומנתו וצגדיו הכל הקדש או חרס עכ"ל.

ובאן הרמב"ם ג"כ השמיט מה יהא דין
ס"ת אם יקחו ממנו הס"ת או לא.

והל"ח"ב כתב וז"ל וצלכות זכיה ומתנה
(פ"א הט"ו) וכו' כתב רבינו
דהו ספק אם נכנס ס"ת בכלל וכאן [לא]
כתב כן משום דשאני הכא דאמר "כל"

ונכנס ג"כ ס"ת, אי נמי מקדיש ואפילו לא קאמר כל נכנס ס"ת בכלל עכ"ל.

אבל המשנה למלך כתב וז"ל ומיהו ס"ת הוי צעיא דלא איפשיטא צפרק מי שמת דף קנא ע"א.

ובספר יקר הערך, ערכין דף כ"ג ע"ב ד"ה המקדיש כתב דז"ל לפי דעתו דהר"מ ז"ל סמך אמ"ש זה' זכיה ומש"ה לא כתב כאן הא דס"ת הוי ספק.

וא"ב לדברי המל"מ חולי אפ"ל דמה דהרמב"ם לא כתב דין ס"ת צהלכות מכירה מפני דסמך אמ"ש זה' זכיה וכמו דאנו אומרים זה' ערכין דסמך אמ"ש שם, א"כ ה"ה צדיני מכירה סמך ג"כ על הלכות זכיה, וכמו שכתב המעשה רוקח להציא צהלכות מכירה דהרמב"ם סמך ענמו על הלכות זכיה.

נותן ס"ת גוף מהיום ופירות לאחר מיתה

ג. יש לדון בדברי האור שמח שכתב דכשנותן צמתנת שכיב מרע אין איסור למכור ולתת ס"ת ומשא"כ צמתנת צריא יש איסור, יש לבאר מה יהא הדין כשנותן הס"ת צנוסח הסטנדנרתי צנוואות שנותן כל נכסיו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה והאם צזה יש ג"כ ההיתר לדברי האור שמח או רק בשכיב מרע מותר לשיטתו דאז חלה מתנתו רק לאחר מותו.

(וראה מה שהארכתי צזה צענף יט אס מפסיד המצוה).

ונאמר כיון דכל ימי חייו למעשה הס"ת צרשותו ועכ"פ לגבי פירות הס שלו לגמרי, ואין מוציאים הס"ת מידו אינו עובר על איסור דנתינת ס"ת, או דנאמר דהאור שמח פירש דבשכיב מרע אין איסור כיון דמתנת שכיב מ"מ חל רק לאחר מותו וא"כ הרי ע"פ דין כל ימי חייו הס"ת שלו, וע"כ ל"ש שיעבור ע"ז איסור ולפי"ז כשנתן גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, א"כ כיון שהגוף יצא כבר צחייו מרשותו אע"פ שלמעשה נשאר תחת ידו, מ"מ יש איסור צנתינה כזאת והצבר צריך הכרע.

נתינת ס"ת בצוואה אם אסור — דברי החת"ם בתשובה

ד. אחרי שצארנו כל הנ"ל צדין איסור נתינת ס"ת צצריא או בשכיב מרע וצמהיום לאחר מיתה, ראינו לצרר דברי החת"ם צתשובה חו"מ סי' קמ"ג וז"ל החת"ם שם שנשאל אי צויה וחילק נכסיו ונתן כל ספריו וכו' והחת"ם לא ציין צלשון השאלה אס היה אז צריא וצקנינים או צלי קנינים ומדיני מצוה לקיים דברי המת או שהיה שכיב מרע צעת צוואתו.

בתב החת"ם צסוף התשובה ד"ה צזה סליקנא דלהפוסקים דטעמא דאיציעיא משום חשיבות ס"ת א"כ ה"נ הוי ספיקא וכיון דהיורשים מוחזקים אין להוציא מחזקתם אע"ג דהכא ס"ס ספק כמאן דמפרש טעמא משום דאסור למכור וזה לא שייך הכא" ואפילו את"ל כמ"ד טעמא משום חשיבות הא הוי ספק תיקו צש"ס, מ"מ לא מוציין ממון צס"ס וכו' ע"כ צריך

ראיה ברורה להוציא מיד היורשים וכו' עכ"ל.

ובבואר לכאורה מדברי החת"ס שצוואה ל"ש הטעם שאסור למכור ומסתמא כוונתו כיון דכל המדובר הוא רק על לאחר מותו וא"כ כשנתן צוואה אין טעם זה שאסור למכרו.

אלא שלא נתבאר בחת"ס באיזה צוואה מיירי אי דווקא במתנת שכ"מ (וכדברי האור שמח) או עכ"פ במתנת גוף מהיום ופירות לאחר מיתה כיון שנשאר אללו כל ימי חייו, או דווקא צוואת צריא צלי קנינים ורק מדיני מלד"ה ואז כל ימי חייו זה באמת שלו ולא עבר על שום איסור ורק על היורשים יש מצווה לקיים דבריו, ויש לעיין בכל זה.

אך לפו"ר ז"ע דברי החת"ס התשובה דהחת"ס בהגהותיו לשו"ע או"ח על המג"א ס"ק כז כתב וז"ל ועוד נ"ל דע"כ לא פליגי אלא בשיש לו ס"ת וכיו"צ אבל אין לו כיו"צ מזה לא מיירי הש"ס והפוסקים ואפילו רק ביהכ"ג אינו נמכר בשערה טובי העיר במעמד אנשי העיר אם אין להם כיוצא בו וא"כ האי דצ"צ מיירי בהכי וכיון דכל ימי חייו לא יוכל למכרו אינו נכלל בסתם נכסיו להיות ניתן לאחר במתנת שכ"מ ובהכי מיירי נמי בשו"ע יו"ד ס"ס ע"ר וכו' יעו"ש.

ובבואר לכאורה דלמד דברי הגמרא צ"צ קנ"א כשהיה שכיב מרע והיה לו

ס"ת אחד ונסתפקו כיון שאסור לו למכור לא נכלל בכלל נכסיו, ואף שהיה שכ"מ, (וראה לעיל שעוד אחרונים פי' דברי הגמרא בשכ"מ) וא"כ לפוס ריהטא ז"ע דברי החת"ס.

אם לא שנאמר שהחת"ס צתשובה מיירי צוואה צלי קנינים וע"כ כל ימי חייו הס"ת רק שלו ורק לאחר מותו יש על יורשיו אחריו דין מלד"ה לקיים דבריו ולתת הס"ת לאחר [וכמו שצארכו לעיל] וז"ע.

ס"ת שקנה ע"מ למכרה — בבלל נבסי לפלוני

ה. החוות יאיר צספרו מקור חיים או"ח סי' קנ"ג ס"י ויש מי שאומר צמג"ד דאם קנאה ע"מ למכרה או קבלה צחוב שרי למכרה ונ"ל צכה"ג הוי צכלל נכסי צאומר נכסי לפלוני עכ"ד.

ולפי הנראה ס"ל להחוי"י דכל האיבעיא צגמרא הוא מפני שיש איסור למכור ס"ת וא"כ כיון צצב"ת זה שקנה ע"מ למכרה אין איסור למכרה או לתתה א"כ פשוט דס"ת זה צכלל נכסי, ומשא"כ לפי הרשב"ם אין חילוק צין ס"ת זה לסתם ס"ת שכתבה לעצמו

אמר לשון נבסאי או נבסי לפלוני
אם ס"ת בבלל

ו. ראה ילקוט ציאורים (מתצתא) צ"צ ק"נ עמוד שכג כמה מהלכים צראשונים צזה.

ענף בז:

ספר תורה וספרים סתם האם הם בכלל מטלטלין

לעומת זה מצינו במצ"ט ח"א סי' ק"ה שפסק בפשיטות מדין ודאי ולא מדין ספק דספרים אינם בכלל לשון מטלטלים ואף כשאמר לשון כל המטלטלים, וז"ל המצ"ט, ש"מ שאמר כל מטלטלי הבית וכו' אם הספרים הם בכלל, תשובה צפרק מי שמת וכו' ס"ת מאי תיקו ולא מפקינן מיניה וכתב בח"מ סימן רמ"ח בשם הרמ"ה ז"ל דשאר ספרים (אינן) בכלל וכן כתב צנמקי יוסף בשם הרשב"א ז"ל והיינו בכלל נכסי אצל בכלל מטלטלי ואפילו אמר כל מטלטלי נראה דלא נכללו ספרים דהא בכלל כל מטלטלי לא הוו אלא רחים תחתונה ועדדי הוי צעי' אי הוו בכלל מטלטלי או לא ובתר הכי קאמר נכסי לפלוני עבדא איקרי נכסי וכו' והדר קאמר גלימא ושטרי ובהמה דמשמע דדוקא בכלל נכסי הוו הני כולהו ולא בכלל מטלטלי דהא עבדא דמיציעא לן אי הוא בכלל מטלטלי פשיטא לן דהוו בכלל נכסי ולא בכלל מטלטלי דהא קאמר כולהו דאיקרו נכסי ולא קאמר דאיקרו מטלטלי משום דמטלטלי לא כ"ל כולי האי נכסי משום דלא משמע צלישנא דמטלטלי אלא כלי תשמיש וכתב בח"מ סימן רמ"ח ואם אמר נכסי לפלני' קנה כל המטלטלים ועצדים וקרקעות וצגדים ובהמה ועוף וכו' משמע דהדיא דדוקא בכלל נכסי הוו כל הני ולא בכלל מטלטלי. ואם כן צדון זה שאמר כל מטלטלי הבית אין הספרים

הנה הרבה אנשים כשכותבין צוואה כותבים בלשון כל המטלטלים יזכו בהם פלוני ופלוני ויש לדון כשיש לו גם ס"ת האם נכלל ס"ת בכלל לשון כל המטלטלים או לא.

א. כתב הרשב"א בתשובה (חדשות סי' כט) והציאה הצ"י בחו"מ סי' רמ"ח מחודש ד' ראובן נתן לשמעון כל מה שיש לו וזה לשון השטר וכו' ואגבן כל מטלטל שיש לו בכל העולם צין זהב וכסף צין שאר כלים גדולים וקטנים וכו' תשובה לא קנה קרקעות וכו' ולא ספר תורה, וכו', וס"ת נמי לא קנה דהא לשון נכסי כולל יותר מלשון מטלטלי כדאיתא צפרק מי שמת ואפילו הכי אמרינן צאומר נכסי לפלוני דקנה הכל ואפילו הכי איציעא לן ספר תורה מאי וסלקא בתיקו וכיון שכן יד בעל השטר על התחתונה עכ"ל.

ובן פסק המחבר צו"ע חו"מ סי' רמ"ח סי' צ וז"ל הכותב לחצירו שנתן לו ארבע אמות קרקע ואגבן כל מטלטלין שיש לו וכו' לא קנה לא קרקעות וכו' ולא ספר תורה (מיהו צספר תורה אם תפס אין מוציאין ממנו עכ"ל).

ומבואר דס"ל להלכה כהרשב"א דאין ס"ת בכלל לשון מטלטלין, ומ"מ הוסיף הרמ"א דתפיסה יועיל כיון דהוה איציעא דלא אפשיטא.

בכלל ומשום דקאמר כל מטלטלי דצית לא כלל יותר דמטלטלים נמי משמע כלי צית כמו שכתבו שם בח"מ מטלטלין כל כלי ציתו בכלל משמע דמטלטלי היינו מטלטלי צית ואין הספרים בכלל מטלטלי צית גם כן וכו' עכ"ל.

ובש"ך חו"מ סי' רמ"ח, על שו"ע סי' שכתב המחבר הנותן מתנה ואמר מטלטלין שיש לי לפלוני נוטל כל כלי תשמישיו כתב הש"ך בס"ק י"א וז"ל חוץ מס"ת וכמ"ס בסעיף יב, ובתשובת מבי"ט פסק דאף שאר ספרים לא הוי בכלל לשון מטלטלים והוכיח מלשון הטור ע"ש וק"ל עכ"ל.

ובהגהות רע"א בגליון השו"ע כתב וז"ל נ"ב וזה שלא כהרמ"א סעיף יב דהלמצי"ט לא מהני תפיסה דדוקא נכסי מספקינן אלא לא במטלטלים עכ"ל.

והיינו דהצין דלהרמ"א והוא ע"פ דברי השו"ע הצי"י ושו"ת הרשב"א דמטלטלין הוי כלשון נכסי והוה ספק כמו כלשון נכסי ומהני תפיסה אצל להמצי"ט מטלטלין ודאי לא כולל ספרים וה"ה ס"ת וע"כ לא יועיל תפיסה.

ולבאור דברי המצי"ט צ"ע ק מדברי הרשב"א שמבאר מדבריו להדיא כלשון מטלטלין הוי ג"כ בכלל הספק, (ודברי הרשב"א הוצאו גם צ"י וז"ע).

גם הערך לחם בחו"מ סי' רמ"ח בהגהותיו על שו"ע סי' כתב וז"ל נ"י וספרים נראה ברור דלאו בכלל כלי תשמישו ניהו

כשאמר מטלטלין אפילו אמר כל כיון דלא מפליג בהכי ועיין רשד"ס סי' רג עכ"ל.

וצי"ן לדבריו גם בשו"ת חיים שאל ח"צ סי' לח אות ז"ו וז"ל שוב ראיתי שכ"כ הרב מהר"י קשטרו בהגהותיו בפשיטות [דאינס בכלל] יעו"ש.

גם בשו"ת מהרשד"ס חו"מ סי' ר"ג מסתפק אם ספרים בכלל מטלטלין ומנכד דאינו בכלל, וא"כ נראה פשוט דס"ת ג"כ אינו בכלל.

וז"ל המהרשד"ס עוד יש מקום להוציא הוצאות הקצורה מן הספרים, שאף על פי שהניח המטלטלין לה"ר שמואל, ודעתי היה מקודם שהספרים בכלל, אצל אחר העיון אני מסופק, וכמעט דעתי נוטה שאין הספר בכלל. וזה שהנה הר"י בעל הטורים ז"ל בחו"מ סי' רמ"ח, כתב בריא או שכיב מרע שאומר אני נותן לפלוני מטלטלין, והניח ג' חילוקים, מטלטלין, כל מטלטלי, דמטלטל, ובשום אחד מהם לא הזכיר דין ס"ת ולא שאר ספרים, וכשנא לבאר דין האומר נכסי, שזה כולל כל הדברים, קרקע, עבדים, בהמה, חיה ועוף, ואפילו תפלין, כתב דס"ת מיציעא ולא איפשיטא, ולפיכך אם תפס אין מוציאין מידו, והרמ"ה חלק בין ס"ת לשאר ספרים, ובשאר ספרים כתב שהן בכלל. על כן נראה דדוקא בכלל נכסים, דכליל טובא הוי, הא בכלל מטלטלים לא הוי, דאי לא תימא הכי אלא דהווי בכלל מטלטלין, היכי תסיק אדעתין דלא הווי בכלל נכסים דאצטריך

עליה מאחר דגם הרצ מהרשד"ס דעתו נוטה שאינם בכלל כדאמרן ולזה לא כתב אלא תשובת הרצ מצי"ט, ויעו"ש מש"כ מדברי הערך לחס.

והנה גם זה לפלא קצת שלא הביא מהרשד"ס דברי הרשצ"א שהוצא צ"י שנסתפק להדיא בזה, וכמו שהמצי"ט לא הביאו וי"ע.

וראה גם צשו"ת הסבא קדישא (אלפנדרי) ח"צ חו"מ סי' כו (עמוד קכ"א) אחרי שהביא דברי מהרשד"ס כתב הנה מלבד דנראה דדעת הצ"י נוטה יותר דאינם בכלל מטלטלים וסמיכתו שמנא דברי המרדכי לא מכרע מידי וגם הרצ כתב סמך מה וכו' יעו"ש שהאריך.

אבל החת"ס צשו"ת חו"מ סי' קמ"ג כתב דדברי הרשצ"א הנ"ל הם רק עפ"י מה דבארנו בענף כו אות א' דיש שני הסברים בראשונים צביאור הגמרא אם ס"ת בכלל נכסי, או משום דס"ת אסור למכרו ואינו נו"נ בהם או שמחמת חשיבותו אינו בכלל נכסיו סתם.

והביא החת"ס דברי הנמ"י ושאר ראשונים שהטעם מפני עולם חשיבות ס"ת מזהב וכו' שכולם בכלל נכסי אבל דבר חשוב כזה אפשר אינו בכלל סתם נכסי אם לא פירש להדיא וכו'.

ובתב החת"ס צד"ה ונ"ל ונ"ל, ונ"ל שזה דעת הרשצ"א בתשובה דמייתי צ"י סס"י רמ"ח מחודש ד' דמי שאמר מטלטלי איכא לספוקי אי ס"ת בכלל כמו שמסופק ש"ס בנכסיו ולכאורה אינו דומה בשלמא

למימר דהרמ"ה כתב דשאר ספרים הוו בכלל נכסים, אלא ודאי נראה כדכתבין.

מבל מקום היה אפשר לומר דשם מטלטל כשאמר כל נכסים, הספרים שהם מטלטלים. ומנאחי סמך מה שנקראים מטלטלים במרדכי ז"ל פרק מי שמת (צ"צ סי' תרמז), כתב וז"ל, כתב בספר החכמה, ואלמנה שתפסה ספרים וכו' עכ"ל רשצ"ס, משמע מתוך פירושו כיון דספרים לא הוי מלבוש, הרי הן כס"ת. ואע"פ שיכולני לפרש הספרים פשיטא דהוו בכלל שאר נכסי, דהא אסמכתייהו דעלמא עליהו, כשאמר מטלטלין וכו', (עכ"ל), משמע (כיד) [קצת] דהוו בכלל מטלטלין, וא"כ אפשר דכשאמר מטלטלין נכנסו גם הספרים, אבל כשאמר נכסי כו' היה אפשר שיעלה על הדעת שאין אדם מחזיק הספרים לנכסים, לכך אינטרך הרמ"ה למימר דלאו הכי הוי, אלא (דנכסים) [כנכסים]. אבל יותר נראה צעניי אחר העיון הראשון, דאינם נכסים בכלל מטלטלין, על כן נראה לי שסוף סוף מכלל ספק אינו יוצא וכו' עכ"ל.

וראיתי צשו"ת חיים שאל ח"צ סי' לח אות נז וז"ל כל המטלטלים שנוטל הכל חוץ מספרים שאינם נכללים בכלל ואף דמהרשד"ס חו"מ סי' רג נראה כמסתפק מ"מ מבואר מדבריו שדעתו נוטה שאינם בכלל ועוד שהרצ מצי"ט צח"א סי' ק"ה פשיטא ליה שאינם בכלל, והוסיף החיים שאל וכן הרצ ש"ך ס"ק י"א כתב דברי הרצ המצי"ט לחוד, הגם שנגלה לכל מראה עיני הכהן תשובת מהרשד"ס ורמזה ס"ק י"ג, אלא דלא חש להביא תשו' מהרשד"ס ולחלוק

נכסי לא מקרי כיון שאינו נושא ונותן בהם, אבל מטלטל כל שאינו מחובר ומתלטל ממקום למקום מקרי מטלטל, אע"כ ס"ל לרשז"א מחמת חשיבותו איננו בכלל סתם דבריו עד שיפרש ודברי רשד"ס סי' ר"ג לא הצנתי עכ"ל.

וראיתי להכנה"ג חו"מ סי' רמח הגה"ט אות נח כתב וז"ל נ"צ הרשד"ס בחח"מ סי' רג נסתפק אם אמר כל המטלטלין אם נכנס ג"כ ספרים ומהר"ם מטרנאני ח"א סי' ק"ה כתב דאפילו אמר כל המטלטלין אין הספרים בכלל עכ"ל.

ומדברי החת"ס משמע דדברי הרשז"א שהם הם דברי השו"ע צ"ע במ"ח דס"ת הוי איבעיא אי נכנס בכלל מטלטלין הם רק אם נפרש בטעם האיבעיא, דס"ת הוא דבר חשוב וע"כ אינו בכלל נכסי אבל להטעם דאינו נו"נ בהם, הרי מ"מ ס"ת מטלטל הוא והוי ככל המטלטלים והיה צריך להיות הדין דהוי בכלל.

ובשו"ת הסבא קדישא (אלפנדרי) ח"צ חו"מ סי' כ"ו (עמוד קל"א) ד"ה ויש ד"יק מזה דיש לתמוה על דברי הכנה"ג הנ"ל, דנראה מדבריו דס"ל דעד כאן לא מספקא ליה להרשד"ס אלא באומר כל המטלטלין, אבל באומר מטלטלין הספרים אינם בכלל, ולענ"ד נראה דאפילו אם נאמר דגם באומר כל המטלטלין לא צריח ליה להרשד"ס, מדכתב ומ"מ היה אפ"ל דסמ מטלטלין כשאמר כל נכנסים, הרי דבלשון אפשר אמרה, מכל מקום גם כשאמר מטלטלין לאחד מספקא ליה בסוף דבריו דשמא הספרים בכלל עכ"ל.

וב"מ החת"ס למעשה לא יחלוק על דין השו"ע שכתב דהוי ספק, וכדברי הרשז"א בתשובה, ורק יסבור שהרשז"א וכן השו"ע סוברים בטעם זה וע"כ נקט דברי הרשז"א ויל"ע בכל זה.

וראה להלן אות ד' שיטת החת"ס בספרי הקודש כשאמר לשון מטלטלין.

אם יש חילוק בין אמר מטלטלין או "כל" מטלטלין

ג. כבר הבאנו לעיל לשון הרשז"א בתשובה וכן לשון המחבר בשו"ע חו"מ סי' רמח סי"ב ולשון המצי"ט בתשובה דכולם נקטו בדצריהם לשון כל, ומשמע דה"ה כשאמר לשון כל מטלטלין, דלהמצי"ט לא יכלול ספרים ומדין ודאי ולהשו"ע רק מדין ספק וכנ"ל.

ושם בסוף התשובה ד"ה ואחר החיפוש הביא דברי החיים שאל שהוצא לעיל וכתב ע"ז ומכותלי דבריו נראה דגם הרב הצין בשו" הרשד"ס דסי' רג דעד כאן לא מספקא ליה כי אם באומר כל מטלטלין וכמו שנראה ג"כ ממש"כ בכנסת הגדולה והצוחר יצחר יעו"ש.

ושם צד"ה מעתה כשדן אם יש חילוק בין לשון כל מטלטלין או לשון מטלטלין לאחד הביא דברי הרשז"א שכתב שהוצא לעיל, כתב ע"ז ואין לומר דבגדון הרב שאני דאף שאמר בתחלה כל מטלטלין וכו' הרי פרט אחרי כן ואמר בין זהב וכסף וכו' ואם

כן לשון כל לאו דוקא ועיין בזה מש"כ הכנה"ג בתשו' צעי חיי סי' קפ"ח וצבנה"ג סי' רמח הגה"ט אות ב"ן, דהא ודאי מיהא דהרשב"א לא אחי עלה מטעם זה וכמו שיראה הרואה וכו' יעו"ש.

ספק ויועיל תפיסה, והיינו דהרמ"א והמצי"ט מחולקים להדיא אם יועיל תפיסה וא"כ כיון דהמצי"ט מייירי מספרים א"כ הרמ"א יחלוק גם על ספרים ויסבור דהוי ספק, כן נראה לכאורה.

אלא דנראה לי לכאורה, דהחת"ס שהוצאו דבריו לעיל אות ג' יסבור דשאר ספרים הם בכלל מטלטלים ומדין ודאי, ולהיפך משיטת המצי"ט וכדלהלן.

דהרי החת"ס ינא לחדש ולומר דא"א להצין דברי הרשב"א הג"ל רק אם נסבור דדי הספק באינציא בגמרא הוא מפני חשיבותו של ס"ת ולא מפני שאסור למכור וע"כ ס"ל להרשב"א דגם צמטלטלין הוא ספק.

אבל מעיקר הדין הרי כתב החת"ס דס"ת בכלל מטלטלי הוא כיון שאינו מחובר ומתטלטל ממקום למקום, וא"כ פשיטא ופשיטא דשאר ספרים ודאי דהוי בכלל מטלטלי, וטעם החשיבות שיש לס"ת הרי אין בשאר ספרים.

ובן מצואר דדברי הריטב"א שפירש דס"ת חשיבותו גורם לו שם צפני ענמו כלשון בנ"א ואח"כ כתב דשאר כתבי הקודש הרי הם בכלל נכסים, וכ"ה כעין זה צנמ"ג, ומצואר דשאר ספרים אין להם החשיבות שיש לס"ת שגורם לו שם צפני ענמו.

וא"ב עפי"ז נראה לכאורה דלפי דברי החת"ס צביאור שיטת הרשב"א ינא לנו דספרים הוו בכלל מטלטלים.

ספרי קודש אם הם בכלל מטלטלין ד. עד הנה ביארנו אם ס"ת בכלל לשון כל מטלטלין והבאנו דמהרשב"א והשו"ע צסי' רמ"ח ס"י מצואר דהוה ספק. ולהמצי"ט לא הוי בכלל ומדין ודאי וכמו שדייק רעק"א וכנ"ל.

ויש לדון האם סתם ספרים הם בכלל לשון כל מטלטלים או לא.

הגה המצי"ט מייירי להדיא מספרים וכתב דאינם בכלל ואף כשאמר לשון כל, גם רשד"ס הג"ל מייירי מספרים ומצואר דנוטה יותר דאינו בכלל וכמו שנתבאר דבריו לעיל.

ולא נותר לנו לזרר אלא לשיטת הרשב"א והשו"ע צסי' רמח שכתבו שס"ת אינו בכלל לשון מטלטלין מדין ספק וכמו צנכסי, מה יהא הדין לדבריהם צספרים סתם האם גם בזה יהא הדין דהוי ספק אם הם בכלל או לא.

ולפום ריהטא מדברי הש"ך שניין להמצי"ט, וכתב ע"ז רעק"א בגליון "זוה שלא כהרמ"א סעיף יב וכו'" והיינו דהצין הרעק"א דצמה שכתב המצי"ט דספרים אינם בכלל מדין ודאי, מספקא ליה להרמ"א ואינם בכלל מטלטלין אבל רק מדין

ואולי זהו ג"כ כוונת החת"ס מש"כ ודברי
רשד"ס סי' רג לא הבנתי, די"ל דצא
לחלוק ולומר דוודאי ספרים היו בכלל
מטלטלים ולא שייך טעם חשיבות וכמו
צ"ת.

ויצא לנו לפי"ז ללהחמ"ס יהא ספרים
בכלל לשון מטלטלים ולהיפך משיטת
המצי"ט, כן נראה לפוס ריהטא, וצ"ע.

וראה מש"כ צענין אס ספרים בכלל נכסים
צענף כד להרשצ"ס נכלל בכלל
הספק וללא כמו שנפסק בשו"ע דהו בכלל
ויעו"ש מש"כ צזה צשס המחצה"ש וכן
הנוצ"י, צנוצ"ת חו"מ סי' מג צהגהה מצן
המחצה, ומ"מ נראה דאין לזה שייכות
ולהחמ"ס אפ"ל דספרים הם בכלל מטלטלים
וכנ"ל וצ"ע.

ענף כח:

צוואה בלשון "הספרים יהיו לפלוני" - מה בכלל

אם כולל ס"ת - מגילת אסתר, ספרים
עתיקים - ספרים בכתב יד, מכתבים מצדיקים
וגדולי ישראל, "ספרים המיועדים למכירה.

מעשה באחד שעשה צוואה כשהיה שכיב
מרע או בריא ובקנין המועיל וכתב בצוואתו
שהספרים יהיו לפלוני, והיה לו ברשותו
ספרים רבים ובתוכם היה לו גם ספר תורה,
וגם מגילת אסתר, וכן ספרים עתיקים
ששוים הון רב, וגם ספרים בכתב יד, וכן
מכתבי תורה עתיקים שהיו מגדולי ישראל
השוים הון רב וכן היו לו ספרים המיועדים
למכירה: וגשאלה השאלה האם כל אלו
בכלל ספרים או לא והכוונה רק לספרים
מודפסים שאין להם ערך בתור עתיקות
ובדומה או לא.

אם ספר תורה בכלל ספרים
א. צשו"ת נוצ"ת חו"מ סי' מ"ג נשאל
צאחד שכתב שכל ספריו יהיו לצנו פלוני
וכו' והיה לו ס"ת ונסתפקו אס ס"ת בכלל
ספרים כתב הנוצ"י צד"ה ומה וז"ל: "ומה
שנסתפק על ספר תורה אס נכלל בכלל
המתנה שכתב צה שנותן לו כל הספרים שיש
לו, לא ידעתי מקום להסתפק צזה ואדרצה
כל הספרים שלנו שנדפסו על הנייר אינם
נקראים ספר כי אס צלשון מושאל מספר
תורה, כי עיקר ספר צלשוננו העברי הוא על
דבר הנכתב על הקלף וכמו שכתב צגיטין
דף כא ע"צ, ספר אין לי אלא ספר וכו'
ולכן ספר תורה שנכתב על הקלף הוא
הנקרא ספר צאמת, ושאר ספרים שלנו
הנדפסים על הנייר אינם נקראים ספר צאמת

רק שם מושאל מספר תורה. ומה שכתב מעלתו שזלשון בני אדם אין ספר תורה בכלל ספרים, לא ידעתי מי הגיד לו נביאות זה, ומה שהציא מדברי הסמ"ע בסימן מ"ז ס"ק כ"ח שהולכין בשטרות אחר לשון בני אדם הנה הוא מדברי הריב"ש בסימן ר"ו והיינו מה שזרור זלשון בני אדם והרי מצואר שם בריב"ש שזמה שאין לשון בני אדם זרור הולכין אחר לשון תורה עיין שם, ואם כן אפילו אם היה לנו ספק זלשון בני אדם והיה לשון תורה מוכיח שספר התורה הוא בכלל ספרים קל וחומר שלדעתי גם זלשון בני אדם הפשוט שספר תורה קוראים ספר סתם זרור פעמים. ומה שכתב מעלתו כיון שאסור למכור ספר תורה יש כאן על כל פנים ספק כמו גבי "נכסי לפלוני" פ' מי שמת וכו', גם בזה אחר מחילת כבודו לא דק, דאין הכוונה שהואיל ואסור למכור ספר תורה לכן לא כוון הנותן לספר תורה דודאי אם היה ספר תורה קרוי נכסי אין אנו משגיחין צמה שאסור למכור ואוליין אחר מה שנכלל זלשון המתנה, אבל הספק שם בגמרא צפרק מי שמת דף קנ"א ע"ב, דספר תורה כיון שאינו ראוי למכור לא מקרי נכסי ע"ש ויראה שכן הוא. אבל נדון ידידיה שכתב צמתנה שנתן לו כל הספרים וכיון שספר תורה בכלל ספרים הוא אין כאן שום ספק שהספר תורה גם היא נקנית לו צמתנה, עכ"ל, ויעו"ש עוד מש"כ בציאור הגירסא בגמרא ב"ב קנ"א קנ"א כשאמר נכסי לפלוני והיה לו גם ס"ת אם ס"ת בכלל נכסים יעו"ש.

אבל החת"ס ב"ש"ת חו"מ סי' קמ"ג ג"כ נשאל בשאלה כזאת באחד שצוה

וחילק נכסיו ונתן כל ספריו לשנים מצויו והניח ס"ת אחריו שזה כמה מאות אדומים ונסתפקו היורשים אם ס"ת בכלל וכתב החת"ס ב"ד"ה והנה, וז"ל: והנה שאלה זו נפתחה בגדולים ונשאלה לפני הגאון נוב"י תנינא חת"מ סי' מ"ג דעת השואל לפשוט מצ"ב קנ"א ע"א דעלמה בתיקו אי ס"ת בכלל נכסים, ודחה נוב"י בכלל נכסים לית' אבל בכלל ספרים איתא אדרבה עיקור לשון ספר הוא מה שנכתב על עור אבל ספריו שעל הנייר נקראים ספר מלשון מושאל מס"ת אלו דבריו שם, הנה מ"ש ספר הוא עור דבריו תמוהים ספר הוא ספירת דברים וכל גולם שנכתב עליו ספירת דברים נקרא החומר על שם נורתו ספר רק כתבי הקודש היכי שכתב בספר או הספר רומז על הספר הידוע בהלכה למשה מסיני לכתוב על עור צהמה טהורה דוקא וכל בספר או הספר אהא סמיך וע"כ גבי כריתות דלא כתיב בספר אלא ספר סתם כשר אפילו אעלה של זית וחתימת עדים השטרות ואפילו אגטין דנפיק מקרא וכתב בספר וחתימת אע"ג דכתיב בספר מ"מ כיון דשטר לאו מילי דמנזה הוא לא סמיך אהלכה למשה מסיני להיות דוקא חותמים אעור צהמה טהורה אע"ג דכתיב בספר מכל מקום כשר כל גולם וחומר המקבל נורת ספירת דברים והדברים מזכירים לכל מצין ודברי הגאון נוב"י בכלל אינם מכריעים.

ואח"כ ב"ד"ה אמנם ינא לדון בציאור הגמרא ב"ב קנ"א שנסתפקו אם ס"ת בכלל נכסי, האם הטעם בהספק על ס"ת דאינו בכלל הוא מפני שאסור למכור

ס"ת כמ"ש התוס' שם וע"כ אינו בכלל נכסיו, או כהטעם של הנמ"י ושאר ראשונים שהטעם מפני עולם חשיבות ס"ת מזהב ואזני גדולה שכולם בכלל נכסי, אבל דבר חשוב כזה אפשר איננו בכלל סתם נכסי אם לא פירש להדיא וכן מצינו במלך ארם ששלח למלך ישראל שיפקיר לו כל אוצרותיו ונתרצה אך כששלח לו ופירש גם מחמד עיניו שהוא ס"ת לא נתרצה, מבואר שאין ס"ת בכלל אוצרותיו וצ"ח נכותו ע"כ מספקא להש"ס ויעו"ש עוד שהאריך רבות בכל זה ולדדי הספק.

ובר"ה זהו כתב וז"ל זהו סליקנא דלהפוסקים דטעמא דאיבעיא משום חשיבות ס"ת א"כ ה"נ הוי ספיקא וכיוון דהיורשים מוחזקים אין להוציא מחזקתם אע"ג דהכא ס"ס, ספק כמאן דיפרש טעמא דהכא משום דאסור למכור וזה לא שייך הכא, ואפילו את"ל כמאן דאמר טעמא משום חשיבות הא הוי ספק תיקו צש"ס מ"מ לא מוציאין ממון צס"ס ועוד הא כ' הצ"ח צח"מ סי' נ"ז נראה דהיינו דוקא לדורות הראשונים שהיו לומדים מס"ת יעו"ש מכ"ש ס"ת כי האי דחשיב ושוה כמה מאות אדומים, ומכ"ש אם הצנים האלו ת"ח הם טפי מאחריני הרי קמן כוונת הנותן שהם יעסקו בתורה בהספרים העשויים ללמוד מתוכם משא"כ ס"ת מאי אולמי דהני מהני ע"כ צריך ראייה ברורה להוציא מחזקת היורשים לפע"ד עכ"ל.

ובבואר דנקט למעשה דהוי ספיקא ואין מוציאין מיד היורשים.

[ומצאתי צשו"ת דובצ משרים ח"א סי' ק"כ שתמה על החת"ס, וכתב עיין גיטין מ"ה אין לוקחין ספרים וכו' ש"מ ס"ת שנמצא ציד נכרי קורין צו וכו' ומבואר אע"ג דצמתני' תנא סתם ספרים מ"מ ס"ת בכלל, וצ"ג על החת"ס צחו"מ סי' קמ"ג שדן בענין זה אי ס"ת בכלל ספרים ולא העיר מש"ס הנ"ל, ועיין נדרים מ"ח ואיזה דברים של וכו' והספרים וצ"ח שם ס"ת ששניהם נחנו צו מעות וכו' יעו"ש].

ובן צשו"ת צית אפרים תנינא (מה"ק) סי' כ"ב, נשאל באחד שצויה שהספרים יתנו לשני בניו ויש צעזצונו ס"ת וטוענים שאר הצנים שאין ס"ת בכלל סתם ספרים, וע"ז השיב תשובה, הדבר פשוט צעני דודאי ס"ת ג"כ בכלל ספרים, ואם היה דעתו שלא לכלול הס"ת היה מפרש דבריו שאין הס"ת בכלל, והציא הסוגיא דצ"צ קנ"א ע"א אם ס"ת בכלל נכסי, וכתב אבל מה"ת לומר שאינו בכלל ספרים, והציא ראייה מהא דצ"מ דף נ"ו ר"י אף המוכר ס"ת וכו' אין להם אונאה וכו', וכן מהא דאמרינן בסוף צ"ק המכיר כליו וספריו ציד אחר וכו' וכתב התו"ט שם וכו' יעו"ש, וצ"צ היינו טעמא די"ל דספרים בכלל נכסי ולא ס"ת, שדרך צנ"א לקרוא נכסים מה שהוא נו"נ וצ"ח וכו' להוציאם כפי רצונו משא"כ ס"ת שאינו כולל אותו בכלל נכסיו לפי שא"י למוכרו לצורכו רק ללמוד תורה ולישא אשה, ויעו"ש שהאריך צביאור הדין אם מותר למכור סתם ספרים וכן יצא לדון צגירסת הגמרא באיבעיא אי ס"ת בכלל נכסי.

הורה זקן הגאון בנוצ"י ז"ל וכתב שאין להסתפק בזה כלל עכ"ל יעו"ש.

אם מגילת אסתר בבלל ספרים – ספרי נביאים בתוכם

ב. בכדי לבאר דין זה נקדים מהא דצ"צ קנ"א. איבעיא להו ס"ת מאי (אי הוה בכלל נכסי) כתב הריטב"א וז"ל פירוש אע"ג דמטלטלי הוא דמקני צאגז קא מיבעיא לן אם חשיבותו גורם לו שם צפ"ע בלשון צנ"א שאין כוללן אותן בכלל נכסי ועוד שאסור למוכרו אלא"כ ללמוד תורה ולישא אשה כדאיתא בפרק בני העיר ולא אפשר ללמודא ולחומרא ונראין הדברים דדוקא ספר תורה אצל שאר כתבי הקודש הרי הם בכלל נכסי עכ"ל וכ"כ הנמ"י שם בשמו יעו"ש.

ובבואר דספרי נביאים כתובים אינם בכלל וא"כ ה"ה מגילת אסתר בכלל ספרים.

ובשו"ת חלקת יעקב חו"מ סי' כ"ג דן באחד שכתב צוואתו שמהלק ספריו לפלוני והיה לו מגילת אסתר (חשובה מאוד מסופר קדוש ואבותיו הק' קראו בתוכה) ונשאל אם הוא בכלל ספרים או מפני חשיבותה אינה בכלל הספרים, וממילא שייכת לעיקר היורש.

ויצא לדון בדבר והציא דברי הנוצ"י הנ"ל והציא ראיות לדבריו ואח"כ הציא דברי החת"ס הנ"ל. והציא מסקנת החת"ס שא"א להוציא הס"ת מחזקת היורשים, כתב ע"ז אח"כ א"כ לני"ד לעניין מגילה לא שייך לומר סדרת החת"ס לענין ס"ת (וכן מבואר

ובתב צד"ה ועכ"פ נראה דלא מספקא ליה התם צנ"ת אלא משום די"ל שאינו נכלל בכלל נכסים או משום דמנחה היא או משום דאסור למיזבן, משא"כ כשאומר צהדיא ספרים שפיר נכלל בזה מה דאיקרי ספר ואפילו ס"ת יעו"ש, וינא להוכיח אח"כ מנוסה שטח"ז חוץ מספרים שאין מקצלים הצנות מס"ת דהו בכלל ספרים יעו"ש באריכות.

ובסוף דבריו כתב צד"ה ותצנא לדיננא שהדבר ברור דאף לפי צד האיצעיא דס"ת אינה בכלל נכסי, מ"מ אם אמר כל ספרים שלי לפלוני, כולל בהם גם הס"ת, ולא מיבעיא צוואת שכ"מ דלא שייך לומר דלא שבק מנחה ידיה, אלא אפילו צמחנת צריא לא אמרינן הכי שהרי לדעת הרא"ש והאחרונים מנחה יותר בספרי התלמוד והפוסקים שהוגים בהם, ואם איתא שדעתו לשייר הס"ת, היה לו לפרש, כיון דהלשון צתתם כולל גם שאר ספרים, ושז מנאתי את שאהבה נפשי בדברי מופת דורינו צשו"ת נוצ"י מה"ת חת"מ סי' מג שנשאל על ענין זה ותשובתו הרממה שכיון שכתוב צשטר המתנה שנותן לו כל הספרים וס"ת ג"כ בכלל ספרים הוא, אין שום ספק שהס"ת גם היא נקנית לו צמתנה ע"ש טעמו כי טוב הוא ולא העתקתי כי הספר מצוי ציד כל אדם, ויעו"ש צהמשך דבריו מה שדן בדברי צן הנוצ"י צהגה"ה על התשובה הנ"ל ומה שהאריך לדון בזה, וצסו"ד כתב ועכ"פ צנד' שאמר כל הספרים שלי ויש לו ס"ת אפילו נתנו לצה"כ לקרות צו רבים שפיר הוא נכלל בכלל ספריו, וכבר

- והמוריש ע"ז, נריכים אנו אומדנא חזקה לומר כן ולהוציא הדבר מחזקתו, ויש עוד ריעותא לומר כן דא"כ היה לו לפרש להדיא שספר זה אינו בכלל, וע"כ סתמא נריכים לפרש ולומר דספר עתיק בכלל.

אבל מ"מ לכאורה יש לדון ולחלק, ותלוי בסוג הספר העתיק ובשווי וכן בהתייחסות המוריש לספר ודבר זה קשה מאוד לאמוד.

והוא דתלוי דאם הספר העתיק משמש גם בתורת ספר, והיינו דלומדים בו כשנריכים אותו או שמונה בארון הספרים בתוך הספרים בתורת ספר פשוט, בזה נראה דהיה בכלל ספרים וכן מוכח מהתייחסות המוריש לזה כספר פשוט, אבל באופן שהספר אינו משמש בתורת ספר ואינו למוריש אלא "נכס יקר" שמונה בכספת או במקום שמור מעינא בישא וגנבים וכל היחס אליו בתורת עתיקות ולא בתורת ספר בזה יש אופנים לומר דבאופן כזה אין הספר בכלל ודבר זה נריך אומדנא בכל ענין לגופו.

ויש להוסיף ע"ז מהא דהבאנו להלן אות ד' הבאתי דברי הניץ אליעזר צנדון כת"י מגדולי ישראל אם הם בכלל ספרים ושם דן כשהם שוים הון רוב ומ"מ לא התייחס לזה שם מהא דשוים הון רב וע"כ הם אינם בכלל ספרים. ומבואר דס"ל דסתמא אף כששוים רב, אם הם נקראים ספר הם בכלל ספרים יעו"ש, וגם שם בתוך דברי התשובה כתב לדון ע"פ אומדנא דנתנס לבן הת"ח שילמוד בכחצי היד של החידו"ת והיינו כנ"ל דמשתמש בכתי"י

להדיא צנמ"י שם בשם הריטב"א ודוקא ס"ת אבל שאר כתבי הקודש הרי הם בכלל נכסים משמע להדיא דגם מגילה בכלל. וכנראה מהר"א דמלך ארם דרק ס"ת היא בכלל מחמד עיניו ולא מגילה אף כשהיא חשובה למאוד, דחשיבות כזה ימצא גם צין שארי ספרים כמו ספר עתיק וכדומה, הכי יעלה על הדעת שספר כזה לא יהיה בכלל הצוואה וכיון דגם לענין ס"ת דעת הנוצ"י דאין מוציאים מיד היורש וכו', וא"כ אף בס"ת יש סברא לפסוק כהנוצ"י ומכ"ש צנ"ד לענין מגילה דמשמע להדיא דאף החת"ס מודה בזה יעו"ש, ומ"מ צמ"כ דבריו גם על מגילה עתיקה שיש לה חשיבות מיוחדת ראה להלן אות ג' מש"כ לדון בזה ע"פ דברי החת"ס הנ"ל באות א'.

אם ספר עתיק בכלל ספרים

ג. יש לדון באחד שכתב כל ספריו לפלוני והיה לו גם ספרים עתיקים ששוים הון רב ונשאלת השאלה אם הם בכלל ספרים.

ראה לעיל אות ב' מש"כ החלקת יעקב צתו"ד כדבר פשוט דהוי בכלל שכתב דכשימצא גם צין שאר ספריו כמו ספר עתיק וכדומה, הכי יעלה על הדעת שספר כזה לא יהיה בכלל הצוואה. והיינו דהצין כדבר פשוט דכל ספר אפילו הוא עתיק ואפילו הוא שוה הרבה, הוא בכלל ספרים.

ויש להוסיף בסברת הדבר כיוון דצענ"ס אף ספר עתיק נקרא ספר ואין לו שם מיוחד ולכל היותר נקרא ספר עתיק אבל שם ספר נשאר עליו, וא"כ אם אנו רוצים באומדנא לומר שצוודאי לא נתכוין המקנה

בתורת ספר ללמוד זו וע"כ יש להצין ולומר
דהוי בכלל ספר ולא בתורת נכס עתיק.

וב"מ ז"ע קצת מדברי החת"ס הנ"ל באת
א' שנשאל באת שיהיה ס"ת וכתב
לזנו הספרים וכתב החת"ס בהשאלה דהס"ת
היה שזה כמה אדומים, ובסוף התשובה
הוסיף החת"ס על הספק וכתב מכ"ש ס"ת
כי האי דחשיב ושוה כמה מאות אדומים
וכו' ומבואר דהצין דכששוה הרבה יותר יש
גד לומר שאינו בכלל.

ב"מ נראה דאינו סותר למש"כ דבכל מקום
ששוה יותר צריך לדון איך נראה
האומדנא של החפץ והתייחסות המוריש לזה
וא"א לומר שסתמא הם בכלל, אבל זה אינו
אומר שכל דבר ששוה יותר יהא אינו בכלל
ספרים זה לא שמענו ודין זה צריך הכרע.

כתבי יד של גדולי ישראל קדמונים
עתיקים ויקרים ובן ספרים בבת"י אם
הם בכלל ספרים

ד. מעשה באת שכתב צוואתו שספריו
יתנו לפלוני והיה לו מכתבים שיש להם
ערך גדול מחמת עתיקותם, והם מגאוניס
וצדיקים קדמונים ונשאלת השאלה האם הם
נכללים בכלל ספרים או לא.

בשו"ת ניץ אליעזר ח"ה סי' כ"ט נשאל
בשאלה על כת"י אלו ונדון השאלה
היה באת שכתב "הספרים שלי יקח בני
פלוני ויתר החפצים בני פלוני, ונשאלה
השאלה אם הצין שזכה בספרים זכה גם באלו
וגם מזה שאפילו אגרת נקרא ספר וכמו

שכתוב ספר כריתות או השני שזכה
בהחפצים.

וע"ז השיב כידוע הולכין צוואות בעיקר
אחר לשון בני אדם ואחרי אומדן
דעת המלווה, ולכאורה הרי בלשון בנ"א לא
נקרא כת"י בלשון ספר אם לא שכרוכין
במחצרת וגם אז לא נקראים בשם ספר סתם
כי אם צירוף שם לוואי "ספר כתב יד"
ואם כן הדין נותן לכאורה שהצין שזכה
בספרים לא זכה בכלל זה גם בכתב"י אלא
הצין השני שזכה בחפצים יזכה גם בזה.

אבל באמת זה אינו, דגם הצין השני לא
זכה בזה כיון שכת"י אינם נכללים
בכלל חפצים ובלשון בנ"א אינו בכלל, (יעו"ש
שהאריך) וא"כ לפ"ז דין הכת"י כאילו לא
היה עליו שום צוואה ויש לכל היורשים זכות
בהם, או שיש מקום לומר שלפ"ז הדעת
נותנת לומר שכוונת המלווה היה לכלול את
הכתבי יד יותר תחת המושג ספרים מלומר
שכיון לכלול זה תחת המושג חפצים, וי"א
לדון דאין ספרים בכלל מטלטלים יעו"ש
שהאריך.

ואח"כ כתב ושנית ישנו מקום של אומדנא
שזה שהמלווה סידר צוואתו לתת
לבן זה ספריו הוא מפני שידע צנפשו שכן
זה יפיק יותר תועלת מהספרים בהיותו
היודע תורה או ששער צנפשו שצונתנו לבן
זה ספריו יהא לו לעילוי נשמה יותר כשצנו
זה יחזיק הספרים לעצמו וילמד בהם ומהם
תורה ויר"ש, וא"כ מאומדן דעת זאת עצמו
יש לומר שצוודאי היה גם כוונתו לתת לו
גם כתב"י שיש בהם דברי תורה. מכל הדין

בלנד הדין נוטה כבר ביותר לזכות בכתיב היד לזן צעל הספרים.

ואח"כ כתב עוד, והתכוונתי וראיתי שדבר השאלה תלוי באשלי רבצא בפלוגתא שישנה בין שני עמודי עולם אשר כל בית ישראל נשען עליהם והם הנוצ"י והחמ"ס שהוצאו לעיל אות א'.

והביא דברי הנוצ"י וכתב דלמדנו מזה שאליצא דאמת רק דבר הכתוב על הקלף נקרא ספר, וספרים המודפסים על הנייר נקראים כן רק בשם מושאל, וא"כ לפי"ז אין לך אלא חידוש, ונקראים בשם ספרים רק ספרים המודפסים על הנייר מכיון שכבר נקראו בשם זה בלשון צנ"א אבל לא כתיב יד הכתובים לא על קלף כי אם על הנייר, מכיון שבכגון זה לא נקראים בשם ספר לא בלשון תורה, מכיון שאינם כתובים על הקלף ולא בלשון צנ"א דמעולם לא שמענו שצנ"א יקראו לעלי כתיב יד צודדים בלתי כרוכים יחד בשם ספר, וגם בכרוכים יחד קוראים זה בשם ליווי "ספר כתב יד" וכנ"ל וכו', ויוצא לנו להלכה צנדונינו שאם כתיב היד כתובים על קלף הרי הם בכלל ספר מכיון שבלשוננו העברי נקראים כן ואם אינם כתובים על קלף לא הוו בכלל ספר.

ואח"כ הביא דברי החמ"ס הנ"ל (באות א') וכתב ולפי זה יוצא לנו דכל נייר שכתוב עליו לורת ספירת דברים נקרא החומר על שם לורתו ספר וא"כ צנדונינו הדבר פשוט אליצא דחמ"ס דגם כתיב היד נכללים תחת השם ספרים שנתנם המלוא לזן האחד והזן הזה זכה גם בכתיב היד, ויעו"ש

עוד מה שיצא לדון בדברי החמ"ס בראיותיו יעו"ש.

ואח"כ כתב וסכום מספר התיבות שבגללן יכול להחשב כבר הנייר לספר, עולה בדעתי דאולי מספר הסכום צריך להיות שמונים וחמש אותיות, דומיא דמצינו בשבת דף קט"ז ע"ב לענין הצלת הספר בשבת מפני הדליקה וילפינן לה מפרשת ויהי בנסוע הארון דעשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ולמטה והחשיבה לספר צפני ע"ש.

ובמ"ק ונראה לומר דבכגון נדו"ד גם הנוצ"י יודה שכתיב היד שייכים לזכותו של צעל הספרים כי לעומת שנאמר שכתיב היד כלולים תחת שם החפצים שנתן לזן השני, צודאי מסתבר כבר יותר לומר שכתיב היד כלולים בהקדוה לו יותר דהיינו תחת שם הספרים שנתן לזן הראשון. וצירוף כל הלין שנתבאר עד כה נלפע"ד שהזן צעל הספרים זכה בכתיב היד ע"כ יעו"ש.

ובבבואר מדבריו דתחילה נטה לומר דכתיב יד של גדולי ישראל וכן ספר כתב יד לא נכללים בכלל ספרים, ואח"כ כתב כיון דלשני נתן חפצים, ובלשון חפצים זה ודאי לא נכלל וע"כ או דנאמר דכאילו לא אמר על זה כלום ויחזור הדין לדין ירושה.

ואח"כ יצא לדון צנדונו יש אומדנא שרצה שיקבלם הזן שיקבל ספריו, וכן נוטים הדברים. ואח"כ כתב דנחלקו בזה הנוצ"י והחמ"ס דלהנוצ"י אם יהא הכתיב

לזה ספר וע"כ נראה כיון דבלשון בנ"א אינו בכלל ספר, נראה שלא נכלל בכלל ספרים ולא יזכה בהם המוטב שנפלו לחלקו הספרים מכח הצוואה, ודברי הציץ אליעזר בזמנינו לפוס ריהטא ז"ע.

ספרים המיועדים למכירה

ה. יש לדון כשהמוריש שצוה שספריו ילכו לפלוני, ויש לו ספרים למכירה וכגון שיש לו חנות ספרים או שהו"ל ספר ונשארו הרבה למכירה אם ספרים אלו בכלל הספרים שנתן לפלוני.

הנה צטרך חלק חצי זכר נהגו לתת לצנות חצי זכר חוץ מקרקעות וספרים שמוה לא קבלו הצנות כלום והרבה טעמים נאמרו ונשנו בזה והארכתי רבות במשפט הצוואה ח"א עמוד קפ"א וצעמוד קצ"א יעו"ש, וחלק מהטעמים מפני שכשמעביר קרקע וספריו לצנות יש בזה עגמת נפש שנראה שמעביר נחלתו, וספרים ביאר החינוך בית יהודה בסי' קי"ב שהרי דרך כל אדם לחתום שמו על ספרו ואם ילא מתחת יד חתנו וצחו יתגלה לעין כל שהעביר נחלתו וע"כ יש עגמת נפש. ועוד טעם יש מפני שצנות אינן מצוות על לימוד התורה וע"כ אין להשאיר להם ספרים.

ושם צעמוד קצ"א כתבתי לדון כשהוריש ספרים שמסתחר בהם, והבאתי דברי מהרש"ש"ך שנדפסה תשובתו בספר חינוך בית יהודה סי' קיג דקרקע וספרים שמסתחר בהם אם איתא דלא יטלו מן הקרקעות וספרים כאלו אכתי מה הועילו חכמים בתקנתם כי עדיין יכול להצריח כל

על קלף אז יזכה בעל הספרים, וצ"ל זה לא יזכה ולהחת"ס יזכה דכל נייר שכתובים עליו נורת ספירת דברים נכללים בכלל ספר, ולסיכוס צנדותו כתב דהנוצ"י ג"כ יודה דיותר הם בכלל ספרים ממה שנאמר דהם בכלל חפצים (וכאן לא הזכיר הצד שי"ל שאין הכת"י בכלל הצוואה ויחזרו ליורשו ע"פ התורה).

[ובספר הסכס ממון פ"ד סעיף ז' כתב בלשון כל הספרים לפלוני, כתב יד אף אם הוא כרוך במחברת אינו כלול בלשון זה ע"כ, ובהערה ציין לציץ אליעזר ה"ל].

אבל אה"נ שהציץ אליעזר בריש דבריו כתב כן, וכן מה שמסיק צנדותו כן בצירוף מפני שאינו נכנס בכלל חפצים, אבל הרי ציץ אליעזר הציץ כדבר פשוט דלהחת"ס יאה כת"י בכלל ספרים, וצנדותו ר"ל דגם הנוצ"י יודה בזה, אבל להחת"ס פשוט דהוי בכלל ספרים, וא"כ מש"כ בהסכס ממון כן כדבר פשוט דאינו בכלל, ז"ע.

אבל גוף דברי הציץ אליעזר זע"ט, דאה"נ דכתבנו לעיל אות ד' דספר יקר ערך יש לומר דקורין לו ספר ותלוי באומדנא וכמו שכתבתי שם, אבל לומר דכתב יד של גדול בישראל או מכתב אף שיש בו חידושי תורה, לומר דנקרא בזמנינו בלשון בני אדם בשם ספר, קשה מאוד לומר כן דאין אחד שיקרא למכתב חד"ת ספר, ואה"נ שספר בכת"י בזה יש לדון ולומר דכן נקרא ספר בלשון בנ"א (ורק יש לדון כשהוא יקר ערך כנ"ל) אבל מכתב אין אנשים בזמנינו שיקראו

חו"מ קמ"ג יאל לדון בזה עפ"י מה שכותבים בשטח"ז חוץ מספרים וס"ת בכלל ויעו"ש מה שדן בזה ואם זה ראיה יעו"ש.

ובן צבית אפרים שדן ג"כ כנ"ל אם ס"ת בכלל ספרים הוכיח ג"כ מהא דשטח"ז שאין הצנות נוטלות בספרים וע"כ גם מספר תורה אין נוטלים, ומבואר דס"ל דיש לדמות צוואה לפני מותו להא דשטח"ז להוכיח מה נכלל בכלל ספרים.

ב"ב למעשה צריך לאמוד בכל פעם צאומדנא דמוכח מהי דעת הנותן, כיון דלמעשה הם נקראים ספרים ואע"פ שמיועדים למכירה וצריכים צאומדנא להוכיח שלא ע"ז נתכוין ואה"נ דיש להוכיח קצת מהא דשטח"ז דאינם בכלל וכנ"ל, מ"מ שם י"ל דרצה להוריש לצנתיו חצי זכר וחוף מספרים מפני עגמ"נ או שאין מלוות בתלמוד תורה ומשא"כ ספרים המיועדים למכירה ל"ש בזה טעמים אלו וע"כ שם נקטינן צפשוטות כן, אבל כאן ל"ש טעמים אלו וע"כ מה"ת להוציאן מכלל הספרים, מ"מ יש קצת ראיה שספרים אלו דין אחר יש להם, וכן צאומדן דעתו של אדם יש ג"כ סברא לחלק בזה, וכן יש לבדוק איך חילק שאר נכסיו בצוואה ועפ"ז יש לדון, וע"כ צריך לדון בכל נדון לגופו ולהכריע בזה.

ובצוואת הגאון רבי מרדכי וינקלר צעל לבושי מרדכי, דן בצוואתו בספר יגל יעקב חו"מ סי' כ"ז דכתב בצוואתו שהספרים (שהדפים) ימכרו ומחצית לרצנית והיה לו כתבי יד והדפיסם אחרי כתיבת הצוואה לפני מותו ושם דנו אם גם אלו

נכסיו צאופן זה שיקנה בכל מעותיו קרקעות צח"י וישכירו וכו' יעו"ש.

ובשבות יעקב ח"צ סי' קכא הביא דבריו וכתב ע"ז והנה צאמת אי משום הא לא אריא דלא חיישין חששא רחוקה כי האי דלא יתן אדם כל מעותיו בקרקעות וכו' וכן בספרים הן ותגרי תגריהן אינו רואה סימן צרכה לעולם ועוד לא ידעתי איך נעלם ממנו שהרי כתב ג"כ צנוסה שטח"ז צש"ח וצח"ח שלא להפקיע כח שטח"ז וכו'. ומ"מ הדין דין אמת כיוון דעיקר הטעם דכותבין חוץ מספרים וקרקעות לפי שקרקעות אדם מניח לצניו שמחזיק בנחלה ואחזות אצותיו וכו' וכן ספרים שיוצא מאצו אין דרכו למכור אותם אמת קנה ואל תמכור מש"ה אינו נוטל מהם שטח"ז אבל קרקעות וספרים שמסתחר בהם גם הצת נוטלת וכו' יעו"ש.

ובן צשז יעקב חו"מ סי' י"ד כתב ג"כ צחו"ד הגע צעמך וכי איש המוכר ספרים וכל אשר לו הוא צמו"מ בספרים וכי לא תטול הצת שטח"ז כלל ותצא נקי מנכסי אציה וכו' יעו"ש.

ורעק"א צתשובה צח"א ס"ס קכט יאל לדון ע"ז וכתב דמזה אין ראיה כיוון דצברים שדרכם למוכרם הצת נוטלת בהם צין כך וכו' יעו"ש.

ובבואר מכל הני דצשטח"ז פשוט דנוטלת ואין זה בכלל ספרים שמיעטם צשטר ענמו.

וראה לעיל אות א' מש"כ לדון אם ספר תורה בכלל ספרים וצשו"ת חת"ס

צכלל, יעו"ש שהארץ, ומ"מ אין מזה ראה לנדונינו כלל, דשם פשוט היה שכוונתו שימכרו ספריו שהדפיס ומהכסף יתנו לרציית ודנו אם גם על שאר הספרים היה הכוונה, אבל באופן סתמי שאחד נותן לאחד ספריו בזה יש לדון, וכנ"ל.

נדבנו בסוף לחברת תיקון ספרים –
אם ס"ת בבלל

ו. מעשה באחד שהתנדב סכום כסף לחברת תיקון ספרים ורוצים כעת לתקן בכסף זה ס"ת ונשאלה השאלה האם מותר להם לעשות כן ולומר דס"ת צכלל ספרים, או לא, דצנרון זה דרך החברה לתקן ספרים קרועים וכדומה ולא לס"ת.

וראיתי בשני ספרים שנשאלו בשאלה זו להדיא א. צשו"ת דברי יהושע ח"ד סי' י"ז וצשו"ת שצט הלוי ח"צ סי' קכ"ד.

בשו"ת דברי יהושע ח"ד סי' יז כתב ולפענ"ד אף להנצ"י דוקא צלשון ספרים קאמר דגם ס"ת צכלל, אבל צנודצ צשציל חברת תיקון ספרים הלא ידוע דחברת תיקון ספרים נוסדה רק לתקן ספרים אחרים הקרועים וצלוים שלא יתפזרו הדפים ויהיו מונחים בציון, אבל תיקון ס"ת אינו משום שמונח בציון דהא מונח בארון הקודש, אלא שפסולין לקרות בהם צניצור ואם יתקנו יתוסף ס"ת כשר, אבל לא צשציל שיחוספו ספרים צצהכ"נ נתיסדה חברת תיקון ספרים ואין זה תפקידם ולא שייכו צמנאות כתצו לכס ולא אדעתא דהכי נידצ המנדצ אלא צשציל להציל הספרים שלא יהיו

מושלכים בציון וזה לא שייך צס"ת פסול יעו"ש, וראה שם עוד מדין אם מותר לשנות מכוונתו כיון שחברת תיקון ספרים דין ציצור יש לו וכו' יעו"ש ומסיק שמותר יעו"ש.

ובשו"ת שצט הלוי ח"צ סי' קכד נשאל ג"כ צשאלה זו וכתב באחד שנדצ כסף עבור תיקון ספרים שמטרתם לתקן ספרים וכו' (וכנ"ל) כתב הנה אין ספק צלצי צצומן הוה סתם ספרים דנקטו אינשי צלשונם אין ס"ת צכלל וצפרט חברת תיקון ספרים או קנין ספרים שאין מטרתם על ס"ת ואין דברי הנוצ"י שהציא כצ' ענין לכאן דודאי מי שמוריש ספריו או שאומר או כותב כל ספריו ולא הוציא ס"ת, אעפ"י שס"ת הוא נכס נכדד ולא כללו עם שאר חלקי הירושה ולאחר כתב ספרים סתם, הדבר נוטה יותר דנכלל ס"ת עם לשון ספרים מדכלל עם שאר חלקי ירושה, אמנם אם הי' שאלה באחד שהי' מנחה או נותן צמתנה לכל אחד ספר מספריו והי' אחד מן המקצלים טוען שהוא יקח ס"ת שגם הוא נקרא ספר מסופקני אם הי' הנוצ"י פוסק כזאת וגם אם יתעקש כצודו דאין ראי' מדצרו לחלוק הנ"ל, מ"מ הרי הח"ס חו"מ סימן קמ"ג חולק על פסקו של הנוצ"י ודעתו נוטה דאין ס"ת צכלל ספר סתם, ואי אפשר להוציא מהיורשים המחזיקים הס"ת לשאר היורשים שקצלו הספרים סתם, דספק מיהא הוי אם ס"ת צכלל ספרים סתם.

אמנם הא דידן אין ספק כלל דאם יתצבר שתיקון ספרים זה עוסק לתקן או

לקנות ספרים להועיל לאחרים בלמוד התורה אומדן דעת שלם יש כאן שגם הנותן הזה רוצה לזכות למצוה זו, וכעין מש"כ הס"ס חו"מ שם בסוף תשובתו ומכ"ש אם הצנים האלו ת"ח הם טפי מאחריני הרי קמן כוונת הנותן שהם יעסקו בתורה בספרים העשויים ללמוד מתוכם משא"כ ס"ת וכו' וע"ש, ואין מחלוקת הפוסקים יו"ד סי' ע"ר צענין מצוה כתיבת ס"ת בזה"ל ענין לזה דכלל הדברים האלו בחר אומדנא אזלינן ועיין ש"ך יו"ד סי' רנ"א סק"ט בשם תשובת מהר"א מורחי סי' נג מזה.

ויעו"ש בהמשך דבריו אם מותר לשנות מדין ציבור ותלוי איך ובאיזה תנאים ועל איזה דברים נתייסדה חזרת תיקון ספרים יעו"ש.

ציודה בצוואתו לבל בן ספר מספריו
— אם ס"ת בבלל

ז. ראה מש"כ לעיל אות ו' דברי השצט הלוי ח"צ סי' קכד באחד שצויה צוואתו שנותן לכל אחד ספר מספריו, ואחד מן המקבלים טוען שהוא יקח ס"ת שגם הוא נקרא ספר, מסופקני אם היה הנוצ"י (שסובר שס"ת בכלל ספרים) פוסק כזאת יעו"ש מש"כ עוד בזה.

בל זבויותי יזבה פלוני — זכות החזקת ס"ת ובעלותה

ח. מעשה באחד שהכניס ס"ת צהכ"נ על תנאי שכל זמן שידרוש מהם להחזירו חייבים הם להחזירו לו, וכתב צוואה שכל הנכסים בלי יוצא מהכלל שיש לו וכל זכויות

שיש לו וכו' יהיו שייכים לאלמנתו חוץ מחפץ פלוני וכו', והאלמנה באה בתוקף הצוואה ודורשת שיחזירו לה הס"ת היות ובעלה נתן לה כל נכסיו וכל זכויותיו, ולבעלה הרי היה הזכות לתבוע הס"ת בחזרה, והרי גם זכות זה נתן לה.

בשו"ת חדות יעקב (עדס) חו"מ סי' כז
דן באריכות בשאלה זו וכתב דממה שכתב כל נכסיו הרי הוי איבעיא בגמרא והציא דברי הראשונים וכן דברי הנוצ"י והסת"ס לגבי ס"ת אי בכלל ספרים יעו"ש שהאריך בכל זה ומסיק דהוה ספק ועל המוציא עליו להציא ראיה.

ביאור משמעות "ספר" ושיעור גודלו
ז. במאמר זה נבאר ציבור משמעות ספר וראה לעיל אות א' שהבאנו דברי הנוצ"י שהצין שכוונת ספר, הוא שנכתב על קלף "כי עיקר ספר בלשוננו העברי הוא על דבר הנכתב על הקלף" וכו' וכנ"ל.

והחת"ם שהבאנו לעיל (אות א') הצין "דספר הוא ספירת דברים וכל גולם שנכתב עליו ספירת דברים נקרא החומר על שם נורתו ספר וכו', וכנ"ל.

ובציאתי מהלך ציבור כוונת ספר בספר
רס"ג בהקדמת הגר"י פערלא שקרא לספר הרס"ג, ספר המצוות ולא מניין המצוות כתב לפרש רצונו וכוונתו וכתב בתו"ד שדן במה שכתוב וכתב עליהן את כל דברי התורה הזאת שכבר ציאר הגאון ז"ל שיכתוב עליהן מניין תרי"ג מצוות בלבד וכו', וכיוון שקראן הכתוב כל דברי התורה אין לך ספר גדול יותר מזה וצילתי ספק שזהו

מקור דברי רבינו נחשון גאון ז"ל שהציא בערוך (ערך תפל) ודברי רבינו האי גאון ז"ל בתשובת הגאונים שערי תשובה סי' קמ"ט שכתבו דמה שאמרו ספר תורה בזרועו (סנהדרין כ"א ע"ב ברכות כ"ג ע"ב) היינו שלא היו כתובים בו אלא עשרת הדברות מן אנכי עד אשר לרעך שהן תרי"ג מצוות הכוללים תרי"ג מצוות התורה וכו' הרי דגם רמזי תרי"ג בקצור ביותר נמרץ כבעשרת הדברות קראו ספר תורה לדעת הגאונים ז"ל וכו'.

ואח"כ כתב וזר מן דין הלא מודעת זאת לכל יודעי ספר כי אין גבול ושיעור קצוב לדבר להקרא ספר "וכל ענין שלם לפי תכנון ציון רב וציון מעט נקרא ספר", כי שטר מקנה השדה של ירמיה הנציא ע"ה קרא הכתוב ספר (ירמיה ל"ב י"ב י"ד ט"ז) וגם אגרת איש לרעהו נקרא ספר (שמואל ב' י"א מלכים ב' ה') ושאר מקומות, ופרשת סוטה קראה הכתוב ספר (צמדבר ה' כ"ג) ועי' סוטה (י"ז ע"ב י"ח ע"א),

ושטר גירושין נקרא ספר כריתות (דברים כ"ד ישעי' נ' ירמיה ג') אף כי גם ע"פ המנהג אין בו יותר מן י"ב שיטין, ומעיקר הדין גם בתרתי או תלת שיטין סגי כמבואר בירושלמי (פרק בתרא דיבמות ה"ו) ובירושלמי דגיטין (פ"ג ה"ג) עי"ש, ובא"ז ח"א סי' תשל"ב וגם פרשת ויהי זנוסע הארון שאין בה רק פ"ה אותיות קראה ספר בפני עצמה בתלמוד (שבת קט"ז ע"א) ובמדרש (בראשית רבה פס"ד) ובפ"ק דב"ב (י"ד ע"א) אמר ר"א כתב ארבע מאה ספרי תורה, ומסקינן שלא כתב בהן רק תורה נזיה לנו משה וגו' עי"ש, ובמש"כ תוס' שם ובמש"כ שם הר"י אבן מגאש ז"ל, ומיהו לפמש"כ בש"מ שם שם הראב"ד והרא"ש ז"ל וציד רמ"ה להרמ"ה שם אין ראיה לזה משם יעו"ש.

וב"מ לגופו של דבר לגבי כתבי יד כיון דלמעשה צלשון צנ"א אינו צלל. נראה דגם לדינא יהא הכי וכמו שכתבתי לעיל.

סימן ב

דין הירושה באסון המטום

מעשה שהיה לפני כמה שנים בארה"ב במשפחה עשירה שהיה ברשותם מטום פרטי, ולדאבון לב כאשר נסעו הסב והסבתא יחד עם בנם ובתם וגם עם נכדם בן בתם במטום הפרטי שלהם, אירעה תקלה והמטום התרסק ומתו ל"ע 5 נפשות, שהם הסב והסבתא, ובנם, ובתם, ובן בתם – נכדם, יחד, ואנשי ההצלה אמרו שאין אפשרות לברר ולקבוע מי מת ראשון ומי מת אחרון, והתעוררה השאלה לגבי הירושה שלהם, וכדלהלן.

הסב אברהם כהן נשא לאשה את שרה למשפחת לוי, וגולדו להם ב' ילדים, הבן יעקב והבת לאה, הבת לאה נישאה ליצחק למשפחת ישראל, ולזוג זה נולד בן ושמו ראובן, ובאסון זה נפטרו הסב אברהם והסבתא שרה, ובנם יעקב, ובתם לאה ובנה – נכדם – ראובן.

אז, ועתה צאו שלושה משפחות לבקש חלקם בעזרון. ה"ה: א. משפחת כהן, אציו של אברהם. (ולהלן יקרא בשם ז' א'). ב. משפחת לוי, אציה של שרה. (ולהלן יקרא בשם ז' ב'). ג. יצחק למשפחת ישראל, חתנם של אברהם ושרה. (ולהלן יקרא בשם ז' ג').

צד א' [אציו הסב] טוען שזנס אברהם מת אחרון, וע"כ הם יורשים את חלקו, וגם את חלק אשתו שרה, שהבעל יורש את אשתו, וע"כ טוענים שירשים הכל. [וכן אם נכדם יעקב בן אברהם מת אחרון, הם ג"כ יורשים את הכל, שהוא ירש את אציו ואח"כ זקינו יורש אותם].

צד ב' [אציה הסב] טוען שזנס אברהם מת אחרון, וע"כ הם יורשים את חלקו, וגם את חלק אשתו שרה, שהבעל יורש את אשתו, וע"כ טוענים שירשים הכל. [וכן אם נכדם יעקב בן אברהם מת אחרון, הם ג"כ יורשים את הכל, שהוא ירש את אציו ואח"כ זקינו יורש אותם].

צד ג' [אציו הסב] טוען שזנס אברהם מת אחרון, וע"כ הם יורשים את חלקו, וגם את חלק אשתו שרה, שהבעל יורש את אשתו, וע"כ טוענים שירשים הכל. [וכן אם נכדם יעקב בן אברהם מת אחרון, הם ג"כ יורשים את הכל, שהוא ירש את אציו ואח"כ זקינו יורש אותם].

למעשה יש כאן עוד טענה שטוען ז' ג' שצריך לירש, והוא כיון שהסבא - חמיו התחייב לחמותו צבתה את הנכסי כאן צרזל, ועל כן צריך הוא לקבל את חלק חמותו שהיה בעלה חייב לה. והוא שנאמר

צד ז' טוענים שזנס שרה מתה אחרונה, וע"כ בעלה ובנה וצתה אינם יורשים

שקודם מת חמיו, ועמה יש חוב חיוצי כתובה לחמותו, ואח"כ מתה חמותו, ואח"כ מתו או אשתו או בנו לאחרונה, וע"כ צריך לירש בנוסף לנכסי מלוג של חמותו, גם את חלק חיוצי הכתובה שחמיו התחייב לחמותו, ואח"כ שאלם נניח שירש את הכל, צין את חמיו וצין את חמותו וכו"ל, כפי שבאמת רוצה נד ג' לירש, אין נפ"מ בכל זה, אך גם על הנד שנאמר שאין יורש אלא את חלק חמותו, מאיזה סיבה שהיא, מ"מ טוען שרוצה לקבל חיוצי הכתובה מחמיו לחמותו וכו"ל.

ובדי לזרר דין זה צריכים אנו להקדים דברי השו"ע, צאצן העזר וצחושן משפט שדנו בכעין שאלות אלו, וצאת נצוא למסקנת הדברים צנדון דנן.

נפל הבית עליו ועל אשתו

ב. צשו"ע אצן העזר סי' נ' סעיף ו' כתב המחבר וז"ל: נפל הבית עליו ועל אשתו, ואין ידוע איזה מהם מת תחלה, ואין לו צנים ממנה, יורשי הצעל יורשין עיקר הכתובה והתוספת, ויורשי אשה יורשין נכסי מלוג, וצין שניהם חולקים נכסי צאן צרזל. עכ"ל.

והנה כאמור לעיל שנידונינו הוא גם על חלק האצ אצרהם, וגם חלק האשה שרה שנכסיה היו נכסי מלוג.

וע"פ דברים אלו יצא הדין שצד א' יורשים חצי הנכסים שהם הרשומים על שמו, וצד צ' יורשים את הנכסי מלוג שלה דהיינו חצי הנכסים שהם הרשומים על שמה.

אך למעשה נד ג' טוען שהוא יורש את שניהם, כיון שאלם צנו או אשתו מתו צאחרונה יורש הוא את הכל ויצואר צהמשך.

נפל הבית עליו ועל אמו - ועל בתו נשואה - ועל בן בתו - ועל אשתו ובנותיו

ג. צשו"ע חושן משפט סימן ר"פ נצצארו כמה מסוגי שאלות אלו, ונצארכ על הסדר.

במע"ף י' כתב המחבר וז"ל: נפל הבית עליו ועל אמו, יורשי הצן אומרים: האם מתה תחלה, ויורשי האם אומרים: הצן מת תחלה, מעמידים נכסי האם צחזקת יורשיה, שהם יורשים ודאים. עכ"ל.

ובהמשך כתב המחבר צסעיף זה וז"ל: והוא הדין לנפל הבית עליו ועל צמו נשואה, ואין ידוע איזה מהם מת תחלה, שנכסי האצ צחזקת יורשי האצ, ואין הצעל יורש צהם כלום, עכ"ל.

במע"ף י"א כתב המחבר וז"ל: נפל הבית עליו ועל צן צמו, ואין ידוע איזה מהם מת תחלה, יחלוקו יורשי האצ עם יורשי צן הצת. והוסף הרמ"א ע"ז: ויש אומרים דהנכסים צחזקת יורשי האצ (טור צשם הר"ר ישעיה ומשובת רצצ"א סימן תשכ"ו), עכ"ל.

ובמע"ף י"צ כתב הרמ"א וז"ל: ראצן ואשתו עם ארצע צנותיהן שהיו צצית, ונפל עליהם הבית ומתו, יורשי ראצן אומרים שמה ראצן או אחד מצנותיו מתו צאחרונה, והם יורשין הכל, אפילו הכי

אציו, והדין הוא שהנכסים נשארים בחזקת יורשי האשה שהם ז' ז'.

והנה צנידונינו טוען ז' ג' שנכסי האם ירש האב תחילה, שהאם מתה ראשונה ואח"כ מת האב, והאב ירש את אשתו, והוא ז' ג' יורש את האב, ואולם טענה זו אינה נכונה כיון שכבר נתבאר לעיל ע"פ השו"ע אה"ע שאם נפל הבית עליו ועל אשתו, אין הצעל יכול לטעון שהאשה מתה תחילה.

אלא שעדיין צנידונינו יש עוד טענה שטוען ז' ג' והוא שיש לו עוד ז' לזכות גם מצנו, וטוען שהוא מת אחרון, וכמ"ש הסמ"ע ס"ק כ"ב שליוצאי חלציו יכול הבן להנחיל בקבר את נכסי אמו, ויבואר להלן.

ה. ובשו"ע בהמשך הסעיף שם כתב וז"ל: והוא הדין לנפל הבית עליו ועל בתו נשואה, ואין ידוע איזה מהם מת תחלה, שנכסי האב בחזקת יורשי האב, ואין הצעל יורש בהם כלום, עכ"ל.

וע"פ דברי שו"ע אלו צנידונינו יש לדון על חצי הנכסים הרשומים ע"ש האיש, שז' ג' צא לרשת את אשתו שנפל הבית עליה ועל אביה, כיון שיש ספק מי מת האחרון מציניהם, הדין הוא כמו בספק הקודם בסעיף זה שהנכסים בחזקת יורשי האב, ואין לצעל - ז' ג' יורש הבת הנשואה בחצי הנכסים הרשומים ע"ש האיש, כלום.

ובן יש לדון ע"פ דין זה, גם על חצי הנכסים הרשומים ע"ש האשה - האמא, שהצעל - ז' ג' אין יורש את אשתו הבת הנשואה, [מלבד מש"כ לעיל שאין יורש

חולקין עם יורשי האשה, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. אבל אם הבנות נשואות וצא צעל של כל אחד ומבקש חלקו, חולקין הממון על ששה חלקים, ארבע חלקים לצעלי הבנות, וחלק אחד ליורשי ראובן, וחלק אחד ליורשי האשה (מרדכי פרק מי שמת). עכ"ל.

ד. עתה נבוא לדון לפי סדר הסעיפים בשו"ע חו"מ.

בשו"ע חושן משפט סימן ר"פ בסעיף י' כתב המחבר בחלק הראשון וז"ל: נפל הבית עליו ועל אמו, יורשי הבן אומרים האם מתה תחלה, ויורשי האם אומרים: הבן מת תחלה, מעמידים נכסי האם בחזקת יורשיה, שהם יורשים ודאים. עכ"ל.

וברתב בסמ"ע שם ס"ק י"ט, ומיירי שהנכסים היו לאמו ואין לבן זכות בהן בחייה מכא אציו ע"ש, ועוד שם בסמ"ע ס"ק כ"ב, וכשמתה אמו אח"כ קי"ל (לקמן סימן רע"ו ס"ה) דאין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לקרוביו מנד אציו, אע"ג דיכול להנחיל בקבר ליוצאי חלציו אף שכבר מת ע"ש.

ע"פ דברי שו"ע אלו היה מקום לדון עכ"פ על חצי הבית הרשום ע"ש האשה ושהיה שלה מדין נכסי מלוג, אם יוכל ז' ג' לטעון שאשתו מתה אחרונה והוא יורשה, ובשו"ע מבואר דאין מקבל ז' ג' כלום, כיון שיורשי האם - האשה דיינו ז' ז' טוענים שהאם - האמא מתה אחרונה, ואין הבן יורש את אמו בקבר להנחיל לקרוביו מנד

מנל דברי השו"ע בתחילת הסעיף מנפל הבית עליו ועל אמו וה"ה מדין נפל הבית עליה ועל בתה הנשואה].

ו. והעיקר מה שיש לדון בזה שיזכה בהם גם הצעל - נד ג', הוא ע"פ המצואר בסעיף י"א, ע"פ דברי המחבר שהם דברי הרמב"ם, שכתב נפל הבית עליו ועל בן בתו, שכן היה צידונו, שנהרגו הסבא והנכד בן הבת, שפסק המחבר יחלוקו יורשי האב עם יורשי בן הבת, דהיינו המתן יחלק, ואה"נ להרמ"א לא יזכה בהם המתן - הצעל, וכמ"ס הרמ"א וי"א דהנכסים בחזקת יורשי האב, ודברי הרמ"א יצארו להלן [אות ט].

ובדרי לבאר דין זה נביא קודם את דברי הרמב"ם שהם דברי המחבר, ומש"כ הטור על דבריו, ומש"כ הרא"ש בתשובה לייסד דברי הרמב"ם, וע"פ דברים אלו כתב הסמ"ע כאן הסבר לסעיף זה, וע"פ כל הדברים הללו נבוא לדון ולבאר האם יזכה הצעל - נד ג' בטענה שירש את בנו הנכד, שירש את סבו אבי אמו.

בתב הטור וז"ל: "נפל הבית עליו ועל בן בתו, אם מת האב תחילה יירשנו בן בתו ומוריש לקרוביו שהן אחיו מאביו, ואם בן בתו מת תחילה הנכסים של יורשי האב שאין האיש יורש את אמו בקצר להנחיל לאחיו מאביו, וכתב הרמב"ם ז"ל שירשי האב חולקין עם יורשי הבן, וה"ר ישעיה כתב שמעמידין הנחלה בחזקת יורשי האב, וא"א הרא"ש ז"ל כתב בתשובה להעמיד

דברי הרמב"ם בדוחק, ודברי ה"ר ישעיה מרווחין ביותר, עכ"ל הטור.

וז"ל הרא"ש כלל פ"ד סימן ג' [עם תיקונים ע"פ דברי הצ"ח בסימן ר"פ]: "לכן נראה לי לחלק דאם נפל הבית עליו ועל אמו, שאם מת הבן תחלה ואחר כך האם באו הנכסים ליד קרובי, לכן מעמידים כל הנכסים לאחר צד קרוביה. אבל בנפל הבית עליו ועל בן בתו, ממה נפשך הנחלה ממשמשת בקצר לבת שהיא קרובה לבת, וספק מת האב תחלה [ומן הבת תמשמש הנחלה לבן] וספק מת בן הבת תחלה ותחזור ותמשמש למעלה לקרוב קרוב קודם, הלכך הואיל וממה נפשך ממשמשת הנחלה מן האב לבת אעפ"י שהיא עדיין בחזקת אותו השבט, הואיל וינאה מיד מי שהיתה עד היום הזה וספק תורידנה למטה או תעלנה למעלה יחלוקו", עכ"ל.

ודברי הרא"ש אלו הוצאו צ"י בקצרה וכן בפרישה וכן בצ"ח, יעו"ש, [וראה בהגהות והערות ב"ש ותיקון הגירסאות בדברי הרא"ש הנ"ל].

והנה בשו"ת הרשב"א ח"צ ס"ס ל"א הביא את דברי הרמב"ם שירשי האב חולקין עם יורשי הבן, ותמה עליו, וכתב דעם כל זה לא רצה לחלוק על דברי רבינו הלכה למעשה, ע"כ, והציאו הצ"י שם אות ח' ט'.

ואולם ראה גם שו"ת הרשב"א ח"א סי' תשכ"ו דשם סמך למעשה דלא בהרמב"ם, והוצא דעתו ברמ"א הנ"ל, [ויוצאו דבריו להלן בשיטת הרמ"א].

ובסמ"ע ס"ק כ"ה הציא את דברי הרא"ש האלו ביתר ביאור, ליישב את הקושיא הנ"ל על שיטת המחבר שכתב בדברי הרמב"ם שחלוקו יורשי האב עם יורשי בן הבת. וז"ל הסמ"ע: ס"ל דלא אמרינן גם כהאי דמוקמינן הנכסים בחזקתייהו, והיינו בחזקת האב כמו שהיה בראשונה, כמו דאמרינן בסעיף שלפני זה בנפל הבית על אם וצנה, דשאני צוה דנפל הבית עליו ועל בן בתו, דאף אם נאמר דמת בן הבת תחילה, מ"מ כשמת אח"כ האב לא באו הנכסים מיד ליורשיו, אלא הנחלה ממשמשת וצאה ליד בתה, ואף שכבר מתה מ"מ כל נחלה ממשמשת לצוה תחילה ליד יוצאי חלציו, וכשאותו יוצא חלציו מת ולא הניח זרע אחריו, חוזרת הנחלה וממשמשת וצאה ממנו למעלה, וכיון דעכ"פ יוצאת הנחלה מיד אציה וצאה ליד בתה, וספק אם תרד ממנה ולמטה, והיינו כשמת אציה תחילה שאז באה ממנה ליד צנה ומצנה ליורשיו מנד אציו, וספק שתחזור ותעלה למעלה לקרובי אציה, והיינו כשמת הבן תחילה, ומשו"ה אמרינן יחלוקו, משא"כ כשהספק הוא צין האם והבן, דשם לא אמרינן דלכתחילה עכ"פ תצוה ליד צנה, דהא כשמת הבן תחילה ואחר כך האם אין הנחלה באה ליד צנה בקצר להנחיל לקרוביו מאציו, אבל באב ובתו אף שמתה הבת ויוצאי חלציה תחילה ואח"כ האב, אין היזק צוה שהנחלה תצוה לידה בקצר, שהרי תחזור ליורשי אציה דהא אין לה קרובים הראוים לירש כי אם קרובים יורשי אציה, וק"ל. ועיין פרישה [סעיף ח'] שם כתבתי שכן

היא דעת הרא"ש בתשובה [כלל פ"ד סי' ג'] והציאו הצ"י וכו', עכ"ל.

הנה ע"פ שיטת הרמב"ם הסובר דנפל הבית עליו ועל בן בתו יחלוקו, יש לדון ולזכות את הצעל - דג' שיקבל חלק מהעזבון.

וקודם דברינו נחלק את העזבון - הנכסים הרשומים ע"ש שניהם לב' חלקים, חלק א' חצי הנכסים שרשומים ע"ש האבא, אברהם לבית כהן, וחלק השני חצי הנכסים הרשומים ע"ש האשה, שרה לבית לוי ושהיה נכסי מלוג ושייך לאשה.

הנה ע"פ דברי הסמ"ע שהציא דברי הרא"ש בתשובה שביאר את שיטת הרמב"ם נחבאר לנו, דזה פשוט וצורר שהצעל - דג' לא יזכה ולא יקבל כלום מחלק דג' - האשה האמא.

והוא, דהרי ראינו בדברי הסמ"ע שהסביר שהטעם שכן בתו מקבל חצי, כיון שכל נחלה ממשמשת לצוה תחילה ליד יוצאי חלציו, וכשאותו יוצא חלציו לא הניח אחריו זרע, חוזרת הנחלה וממשמשת וצאה ממנו למעלה, וכיון דעכ"פ יוצאת הנחלה מיד אציה וצאה ליד בתו, וספק אם תרד ממנה ולמטה, והיינו כשמת אציה תחילה שאז באה ממנה ליד צנה ומצנה ליורשיו מנד אציו, וספק שתחזור ותעלה למעלה לקרובי אציה, והיינו כשמת הבן תחילה, ומשו"ה אמרינן יחלוקו, משא"כ כשהספק הוא צין האם והבן, דשם לא אמרינן דלכתחילה עכ"פ תצוה ליד צנה, דהא כשמת הבן תחילה ואח"כ האם אין הנחלה באה ליד צנה בקצר

להנחיל לקרוביו מאציו, אבל באצ ובתו אף שמתה הבת ויוצאי תלציה תחילה "אין היזק בזה" שהנחלה תצוא לידה בקצר, שהרי תחזור ליורשי אציה, דהרי אין לה קרובים הראויים לירש כי אם קרובים יורשי אציה, ע"כ.

ומבואר מתוך דברי הסמ"ע דהא דאומרים דנפול הבית עליו ועל בן בתו, שהנחלה יורדת לבתו, ומשם יש ספק אם תעלה למעלה או תרד למטה, וכיון שיש ספק הדין שיחלוקו.

וביאור הדברים, דהטעם שיורדת הנחלה לבתו, כיון "שאין בזה היזק" שהנחלה תצוא לידה בקצר, כיון שהיא יכולה לחזור ליורשי אציה, וכיון שיכולה לחזור ליורשי אציה, ע"כ יכולה הנחלה לירד לבתו, ואח"כ שירד הנחלה, נולד לנו ספק אם תעלה או תרד, וע"כ הדין יחלוקו.

ומבואר מדבריו אלו דזה שייך רק על חלק האב, דהיינו על חלקו של האיש - נד א', כיון שהיה לו בת ואף שנאמר שנפטרה בחייו, מ"מ יורדת הנחלה אליה, כיון שהיא בעצם יורשת אציה, והרי מצידה אין שום מניעה שהנחלה תחזור ליורשי אציה, והוא כיון דאם אין לה יורשים וכגון שצנה נפטר קודם, הרי היא יורשת אציה, והנחלה חוזרת לאציה, ויורשים אותו קרובי האב, ובאופן זה שהנחלה יכולה לרדת מטה ולעלות חזרה למעלה אזי אנו אומרים הדין שהנחלה יורדת לבת, ואח"כ נעשה ספק כיון שכבר יצא מחזקת השבט, ויחלוקו.

אבל על חלק האם דהיינו חלקה של נד ב' - האשה, לא שייך כל זה, כיון "שיש היזק" אם תרד הנחלה לבת, והוא דאם נאמר דירדה הנחלה לבתה, דהיינו נחלת נד ב' - האשה ירדה לבתה, הרי לא תוכל הנחלה לחזור אח"כ ליורשי האם, כיון שהדין הוא שאין דין ירושה במשפחת אם, וע"כ אין יורשת את צנה, ונצטרך אז לומר שהנחלה רק תרד, כיון שלא תוכל לעלות חזרה, וע"כ כיון שאין לנו 2 האופציות צין שהנחלה תרד וצין שתעלה, באופן זה אנו אומרים, שאין הנחלה יורדת לבת כלל, ונשאר לנו ספק מי מת קודם, והנחלה נשארת בחזקת יורשי השבט, דהיינו יורשי האם האשה - נד ב', ואין הנחלה יורדת כלל.

ולפי"ז פשוט דלא יקבל נד ג' כלום מנכסי חמותו, דהיינו מחצי הנכסים הרשומים ע"ש חמותו, כיון שאין הנחלה יורדת לבתה הנשואה - אשתו.

ורק בחלק של נד א' - האיש, בזה יזכה לשיטת הרמב"ם, ובהסברו של הרא"ש בתשובה, לחצי מנכסי האב, דהיינו רבע מהנכסים, שזה חצי מחלקו של הצעל.

שוב ראיתי בדרוש וחדוש רבי עקיבא איגר מכת"י שכתב לבאר את דברי הסמ"ע ס"ק כ"ה על דרך זה שכתבנו, וז"ל: "נלע"ד דעיקר הסברא דכשהספק הוא צין האם והבן, בזה אם הבן מת ראשון אי אפשר לומר דהבן יורש בקצר ע"י משמוש, דאם איתא דיורשו צמה תחזור המשמוש למעלה, אף דאינו מוריש למשפחת אציו,

מ"מ לו יהא דאין לו יורש כלל, מ"מ אין אמו יורשו, כמו בצן שתוקי לעיל [סימן רע"ז סעיף ד'] בהגה"ה, אבל בספק דעליו ועל בן בתו, בזה שפיר עכ"פ הנחלה מממשמת לבתו, אלא דכיון דהדין דבנה אין יורש בקצר להנחיל למשפחת אביו, הוי כלית לה יורש כלל, וחוזר הנחלה וממשמת ממנה לאביה, עכ"ל.

ודבריו מבוארים כמו שביארנו בדברי הסמ"ע, שתלוי אם יוכל למשמש אח"כ למעלה, ולא יהא היזק, או שלא יוכל לעלות למעלה, וע"כ יש היזק בזה, ובה יהא הדין שאינו מממשם בקצר כיון שלא יוכל לעלות חזרה למשפחת האב.

ונראה דגם נה"מ הדין כן את מהלך הסמ"ע, שתלוי אם יש היזק כשתרד למטה או לא, והיינו באופן שיכול לעלות אח"כ גם למעלה.

והוא שכתב הנה"מ ס"ק ז' "יחלוקו יורשי האב, עיין סמ"ע ס"ק כ"ה עד אין היזק בזה וכו'. לא ידעתי מה יענה לחלק בין זה לנפל הבית עליו ועל בתו נשואה [לעיל סעיף י'], דג"כ הנחלה באה ליד בתו בקצר, דהא אין הצעל יורש בראוי, והוי ממש כדין בן בתו הנ"ל. ואפשר דס"ל כיון דירושת הצעל דרבנן יורשי האב מיקרו מוחזקין יותר לגביה". עכ"ל.

ולפי מה שכתבנו ההסבר בסמ"ע הוא שתלוי אם יש היזק במה שהנחלה יורדת לבת שלא תוכל לעלות אח"כ, וכשאין היזק היינו כשהנחלה יכולה לעלות כמו לרדת, ובה הדין דיחלוקו.

ולפי"ז מוסבר קושיתו של הנה"מ כיון שצנפל הבית עליו ועל בתו נשואה ג"כ אין היזק כשתרד הנחלה, כיון שיכולה לעלות חזרה לאב, כיון שהדין שאב יורש את בתו, וע"כ הקשה למה לא יהא הדין בזה דיחלוקו.

וביית צד ג' בעזבון ע"פ דברי שו"ע
בסעיף י"ב

ז. הנה יש לדון עוד לטובת דג' - הצעל שיזכה מהמבואר בשו"ע סי' ר"פ סי"ז בדברי הרמ"א וז"ל: ראובן ואשתו עם ארבע בנותיהן שהיו צבית, ונפל עליהם הבית ומתו, וכו', אם הצנות נשואות ובא צעל של כל אחד ומצקש חלקו, חולקין הממון על ששה חלקים, ארבע חלקים לצעלי הצנות, וחלק אחד ליורשי ראובן, וחלק אחד ליורשי האשה (מרדכי פרק מי שמת), עכ"ל.

עפי"ז יש לדון שיזכה דג' בחלק מהנכסים, כיון דלכאורה זה ממש כמו נידונינו שנפל הבית עליו ועל אשתו ועל בתו נשואה.

ובאמת בנידונינו לא היינו צריכים להגיע לזכות מדין זה, כיון שדג' יכול לזכות מצד בנו וא"צ לצד אשתו, אעפ"כ יש לברר פרט זה, אם יוכל לזכות גם מצד אשתו, וכן יתבאר אם שייך שירש מצד אשתו גם בנכסי אבן ברזל שהתחייב חמיו לחמותו, ויבואר להלן [אות ח].

והנה יש להקדים, בביאור דעת המרדכי שהביא הרמ"א שצעלי הצנות חולקים בנכסים, שנראה לכאורה שדעת המרדכי הוא

הרמ"א כאן שהבעל יורש את אשתו הנשואה מה שירשה מאציה, וכן קשה שהרמ"א לא זיין שחולק על המחבר.

וקושיא זו הקשו הנה"מ על השו"ע כאן, וכן האולם המשפט, ומנאמי כזר קושיא זו בדברי הערך לחס להמהריק"ש שכזר הקשה כן.

וז"ל הערך לחס סעיף י' בסופו "ועיין הכתוב בסוף הסימן [בערך לחס] דין ד' צנות הנשואות, ותראה שאין לבעליהן כלום במקום יורשי אציהן שירש את אשתו". עכ"ל. ובסעיף י"ג הביא דין הרמ"א בשם המרדכי, ומסיק וז"ל "ועיין לעיל סוף דין י' דאמרינן בהיפך צנתו נשואה, ונראה שמפני כן השמיטה המחבר ז"ל לפסק הלכה בספר זה", עכ"ל.

ומבואר דס"ל דדין הרמ"א סותר לדין הנ"ל, והמחבר השמיטה מפני דלא ס"ל כוותיה דהמרדכי.

ועתה ראיתי שגם הגרעק"א בדו"ח הנדפס מכת"י הקשה בדברי הרמ"א בסעיף י"ג סותרים לדברי המחבר בסעיף י' בשני ההלכות, ושם כתב עמ"כ בהגהת שו"ע סעיף י"ג, וז"ל: "מאד מאד תמוה לי, דאמאי יחלוקו עם יורשי האשה, הא עכ"פ אף אם מתה האשה באחרונה, מ"מ יורשי האם הם היורשים לנכסים, אלא דהם בעלי חוב לשלם לה הכתובה, ויכולין לסלקה בזוז, וכיון דהם יורשים ודאי, ועיקר הספק בחוב הכתובה אם מגיע לה, א"כ באיזה כח יגבו החוב מספק לומר שמא מתה אחר הבעל, גם תמוה לי, דאמאי יטלו בעלי

לפסוק כדעת המחבר [שיטת הרמב"ם] בסעיף י"א דס"ל בנפל הצית עליו ועל בן צמו, שהדין יחלוקו, וחולק על שיטת היש אומרים [שיטת רבינו ישעיה] המוצא ברמ"א שם, שהדין שמעמידים הנכסים בחזקת יורשי האב, דלשיטת היש אומרים צריך להיות הדין גם בסעיף י"ג שמעמידים את הנכסים בחזקת היורשים, ואין לבעלי הצנות בנכסים כלום, ולפי"ז צ"ע מה שהביא הרמ"א בסעיף י"ג את דברי המרדכי שלכאורה סותר את מה שהביא הרמ"א בסעיף י"א את דעת הי"א.

אולם ראה מש"כ להלן אות ח' מדברי האולם המשפט שלפ"ד אין דברי הרמ"א בסעיף י"ג סותרים למש"כ בסעיף י"א.

אלא בדברי הרמ"א נסתרים משני דינים שכתב המחבר לעיל בסעיף י', מדין הראשון שכתב נפל הצית עליו ועל אמו שנפסק בשו"ע שהנכסים בחזקת האם, ויורשי הבן לא מקבלים כלום. וזה סותר לדברי הרמ"א שכתב כאן שהבעל זוכה בנכסי אשתו כשנפל הצית עליה ועל אמה.

וקושיא זו מנאמי בדברי רעק"א בדו"ח מכת"י, וכדלהלן.

ועוד קשה דברי הרמ"א שדבריו נסתרים גם מהדין השני בסעיף י' שכתב המחבר נפל הצית עליו ועל צמו נשואה ואין ידוע איזה מהם מת תחילה, שנכסי האב בחזקת יורשי האב, ואין הבעל יורש צמו כלום, ומבואר דאין הבעל יורש את אשתו נשואה שחירש נכסי אציה, וזה סותר למש"כ

הצנות, דהא אין לצעל זכות אלא היכא דמתה האשה באחרונה, דהרי בלא"ה הו' ראוי, והרי לגבי יורשי הצעל וכן לגבי יורשי האב, אמרינן בספק כזה אין ספק מו"א מידי ודאי להו"א הנחלה מחזקת השבט, כמו שכתב המחבר סעיף י', וא"כ ממה נפשך האיך יזכה הצעל בספיקתו, ואלע"ג. עכ"ל.

גם הנה"מ סק"ח עמד על סתירה זו, וז"ל: צהגה"ה חולקין הממון ל' חלקים. תמוה לי, דהא מבואר לעיל סעיף י' דנפול עליו ועל צמו נשואה דאין הצעל יורש, ודוחק לחלק כיון דאין החזקה ברורה של איזה שבט אם של הצעל או של האשה, משו"ה אף הצעלים של הצנות יורשין, דזה אין שום סברא, דהטעם דדין חלוקה בין יורשי הצעל והאשה הוא משום דהוי כאילו שניהם מוחזקין בנכסי לאן ברזל, והכא בנכסי לאן ברזל מיי"ר, וא"כ הוי ג"כ כאילו שני המורישים ג"כ מוחזקין בו והאיך יירשו צעלי הצנות. ויותר נראה שהמרדכי פליג אהא דסעיף י' שהוא מדברי הרב המגיד [פ"ה מנחלות ה"ו] וסובר הסברא שכתבתי לעיל [סק"ז], והמרדכי שהוא מרא דהך דינא דסעיף י"ב לא ס"ל סברא הנ"ל שכתבתי לעיל בסמ"ע ס"ק כ"ה ע"ש, ומ"מ הרמ"א שהציאו ז"ע, עכ"ל.

ומבואר דהבין דהמרדכי שהוא דעת הרמ"א דסעיף י"ב חולק על אהא דסעיף י' דנפול הצית עליו ועל צמו נשואה, ויסבור דהדין הוא דיחלוקו.

וא"כ לפי"ו, לפי דעת המרדכי והרמ"א דסעיף י"ב יזכה ז' ג' הצעל בחלק מהעצובן.

ויש לדון בדברי הנה"מ על איזה חלק מהעצובן כתב דבריו דיקבל הצעל, האם רק בחלק האב או גם בחלק האם.

ולפ"ם ריהטא מתוך דברי הנה"מ שכתב ודוחק לחלק כיון דאין החזקה ברורה של איזה שבט אם של הצעל או של האשה, משו"ה אף הצעלים של הצנות יורשין וכו' יעו"ש, ומשמע דהצעלים של הצנות יקחו מהכל, גם מחלק האם.

ולבאורה קשה לומר כן, דהרי משנה מפורשת היא נפל הצית עליו ועל אמו, אין מקצלין יורשי הבן כלום מנכסי האם, וא"כ הכא למה יקבלו מנכסי האם, הרי מפורש שאין הבן או הצת יורשין את האם בספק זה, ואין מו"אין מספק מחזקת השבט, וז"ע צוה לפוס ריהטא, וראה להלן סוף אות ח'.

ירושת נכסי צאן ברזל

ח. וראיתי באולם המשפט שיצא לצאר הדברים וחולק על דברי נה"מ, וכתב ליישב הסתירה כדלהלן, וז"ל: חולקין הממון לששה חלקים. משמע דאין צעליהן חולקים אלא בנכסים אלו הבאין מספק ירושת האם וספק ירושת האב, אבל בלא"ה בנכסי ראובן גופיה אין להם חלק, והיינו כמש"כ בסעיף י' דעליו ועל צמו נשואה אין הצעל נוטל כלום, וכן יש להוכיח יותר, דאם יש לצעלי הצנות זכות בירושת ראובן לצדו ג"כ, וכן

צירושת האם לצד, א"כ היה להם לבעלי
הבנות ליטול כנגד שניהם, דהא אם האם
היה לה בן חוץ מאלו הבנות, ואין להבנות
זכות בחלק האם, ולא היו בעלי הבנות באין
אלא בזכות כח האב, ודאי היו חולקין
הנכסים לחצי האב וחצי האם, והיה חצי של
האם יורש בנה, וחצי האב היו חולקים בעלי
הבנות חלק בחלק עם יורשי האב, וכן
להיפוך, אם היה להאב בנים נוטלים בעלי
הבנות בחצי של חלק האם, וא"כ לכאורה
כשאין לשניהם בנים היה להם לבעלי הבנות
לחלוק עם שניהם, והיה לנו לחלק עכשיו
ג"כ הנכסים לחצי האב וחצי האם, ובעלי
הבנות יחלקו עם שניהם חלק בחלק, וא"כ
יש לבעלי הבנות פ"ש כנגד כל אחד, ולא
כמש"כ הרב, וע"כ דזה אינו, דעם יורשי
האב לחודייהו בנכסי האב, אין נוטלין בעלי
הבנות כלום, כההיא דסעיף י' דנפל הצית
עליו ועל בתו נשואה, וכן בנכסי האם לחוד
דינא ג"כ הכי, ומה שפסק הרב לזכות גם
בעלי הבנות היינו כיון דהכא חזקה השבט
גופיה אינו מצורר אם להבעל או להאשה,
[בנכסים הללו דדין יחלוקו יורשי האיש עם
יורשי האשה, עיין סוגיא דסו"פ מי שמת],
אליס לנו חזקה הבנות [מטעמא דדרך
פורענות כמש"כ התוס'] לחלוק בנכסים,
כיון דאין לכ"א חזקה מצוררת כנגדו, וכיון
דכל זכותן אינו אלא מכח הספק א"ש דאין
להם שני חלקים, דאין זכותן אלא כנגד
שניהן, וא"כ יש לדון הספק כאחד, וזה
צורר, דלא כהנתיבות, ודו"ק, עכ"ל.

ומדבריו נתבאר, דבאמת אין סתירה
מדברי הרמ"א דסעיף י"ב

לסעיף י', ובסעיף י' פשוט דאין הבת
והחתן יורשים כלום, לא את חלק האב ולא
את חלק האם, כיון שיש ספק על הירושה,
מספק נשאר הכל בחזקת השבט, והחלק של
האב יירשו יורשי האב, והחלק של האשה
שהם נכסי מלוג יירשו יורשי האשה,
והנכסים ישרו מספק בחזקת השבט.

ורב בסעיף י"ב, בזה יירשו גם הבעלים של
הבנות, והוא דמיירי רק על נכסי לאן
ברזל, כיון דחזקת השבט אינו מצורר אם
להבעל או להאשה, וע"כ הדין דיחלוקו
יורשי הבעל עם יורשי האשה, ע"כ בזה
אליס כח הבנות לחלוק בנכסים, כיון דאין
לכ"א חזקה מצוררת כנגדו.

ומש"כ בנכסי האב או בנכסי מלוג של
האם, פשוט וברור שגם הרמ"א
יודה שאין הבעל - החתן יורש ומקבל כלום.

ונראה לומר שע"פ דברי האולם המשפט
תתיישב גם הסתירה שכתבנו לעיל
מתחילת סעיף י' שנתבאר נפל הצית עליו
ועל אמו, שנפסק בשו"ע דהנכסים בחזקת
יורשי האם, ויורשי הבן לא מקבלים כלום,
וכקושיית רעק"א הנ"ל, אף שהאולם
המשפט לא הקשה מזה.

והוא דא"נ דבנכסי האם פשוט דאין
החתן - הבעל יכול לירש את אשתו,
מדין נפל הצית עליו ועל אמו, ומה שכתב
הרמ"א דסעיף י"ב, שהחתן מקבל חלק,
והרי מקבל גם חלק מנכסי האם, מיירי רק
מנכסי לאן ברזל שבה מספק ילאו מחזקת
האב והאם, וע"כ הבעל נעשה ג"כ חלק
מהספק, ומשו"ה הדין דיחלוקו את הנכסי

לאן ברזל לג' חלקים, כשנז' ג' מקבל שליש שהוא גם מחלק האז וגם מחלק האם.

והנה יש בחיובי הכתובה שהם כדין נכסי לאן ברזל, כמבואר בשו"ע אכן העזר סי' פ"ה סעיף ז' עו"ש פרטי הדינים, וא"כ ינא לנו כיון דהאז אברהם התחייב לאשתו שרה חיובי הכתובה, וא"כ י"ל דהחתן יקבל השליש של חיובי הכתובה מחצי הצית הרשום ע"ש הבעל, ואשר כתבנו למעלה שזה יקבלו יורשי האז. ולפי"ז יחלקו את חוב האז לאשתו של נכסי לאן ברזל לג' חלקים, ומחלק הבעל - האז יקוּזו שליש עבור הבעל.

וראיתינא לדברי האולם המשפט יתיישב גם מה שכתבנו להקשות שדברי המרדכי שהציא הרמ"א סותר לדעת הי"א שהציא הרמ"א בסעיף י"א, ולפי האמור בדברי האולם המשפט, דברי המרדכי בסעיף י"ז שהדין יחלוקו, אמורים רק בנכסי לאן ברזל, ואולם סעיף י"א שמדובר לענין ירושת נכסי מלוג, לא דיבר המרדכי כלל ומיושבים דברי הרמ"א כמין חומר.

וע"פ דברי האולם המשפט יש לדון בנידונו שיקבל נז' ג' - הבעל שליש מנכסי לאן ברזל, כיון שנאן ברזל ינא מחזקת השנז, ויש ספק אם להבעל או להאשה, וכן יש גם ספק אם להצת אשתו, ויטלו כל נז' שליש מנכסי לאן ברזל.

[**ונראה** דגם נתייה"מ דלא ס"ל כל זה, ג"כ סובר באמת דדברי המרדכי בסעיף י"ז איירי דוקא בנכסי לאן ברזל, ועיקר קושייתו היה מחלקו של האיש].

שיטת הרמ"א והפוסקים בדבריו ז'. כבר הצאנו לעיל שיטת הרמ"א בסעיף י"א על דברי המחבר בנפל הצית עליו ועל בן צמו שפסק המחבר שיחלוקו, ועפי"ז כתבנו כל דברינו לדון בנידונו לטובת החתן או לא, והרמ"א שם הוסיף ע"ז: "ויש אומרים דהנכסים בחזקת יורשי האז (טור) בשם הר"ר ישעיה ותשובת הרשב"א סי' תשכ"ו)", עכ"ל.

וראה בבאר הגולה אות ז' שהעתיק דברי הה"מ שהוצא גם צ"י וכתב אע"פ שהרשב"א הקשה עליו [על הרמב"ם] והאריך בזה, וסוף דבריו ועם כל זה לא רצה לחלוק על דברי רבינו הלכה למעשה, ע"כ.

אבל ברמ"א צוין דברי הרשב"א במק"א והוא בח"א סי' תשכ"ו ששם פסק להדיא דלא כהרמב"ם, גם להלכה למעשה.

ובן בספר עטרת נצי סי' ר"פ אות ו' פסק כהרמ"א, שכתב: "וי"א דהנכסים בחזקת יורשי האז, וכן עיקר, דדומה לדין נפל הצית על האם ועל הבן, והכלל שלעולם הולכין אחר חזקת נכסים, והמע"ה", עכ"ל.

ובן פסק כהרמ"א בספר מאמר קדישין אות ט': "וי"א דהנכסים בחזקת יורשי האז, וכן עיקר, דדומה לדין נפל הצית על האם ועל הבן, והכלל שלעולם הולכין אחר חזקת נכסים, והמע"ה", עכ"ל.

ולפי דברי שני פוסקים אלו פשוט דאין שום זכות וחלק לנז' ג' - הבעל בנכסי חמיו וחמותו.

דין נפל הבית עליו ועל בן בתו -
 בשיש לבתו גם אח - שהוא בנו
 י. אחרי ככלות הכל, יש לדון ולחלק ולשדות
 נרגא, שגם לפי שיטת המחבר בסעיף
 י"א נפול הבית עליו ועל בן בתו, שכתב
 שהדין יחלוקו, וגם לפי דין הרמ"א סעיף
 י"ב נפול הבית עליו ועל אשתו ועל ד'
 בנותיו הנשואות, שכתב יחלוקו, שצנידונינו
 יהא הדין שאין לז' כלום לא מנכסי חמיו
 ולא מנכסי חמותו כלום.

והוא כיון צנידונינו היה לז' א' - האיש,
 בנוסף לז' [שהיתה נשואה לז' ג'],
 היה לו בנוסף גם בן שגם הוא נהרג באסון
 המטוס, והרי ציארנו דכל דברי הרא"ש
 בתשובה שהסביר דברי הרמב"ם שפסק
 כוותיה המחבר בסעיף י"א שיחלוקו, מיירי
 שהיתה לו "בת יחידה" ויורשת, וע"כ כיון
 שהנחלה יורדת ממ"נ לבתו, הנחלה יכולה
 אח"כ גם לעלות חזרה ליורשי האב וגם
 לרדת ליורשי הבן, וע"כ כיון שהנחלה ירדה
 לבת, ועמה נולד לנו ספק לאן תמשיך
 הנחלה, ליורשי האב ונאמר שהבן מת קודם,
 או ליורשי הבן ונאמר שהאב מת קודם, ע"כ
 הדין דיחלוקו.

וב"ז שייך רק באופן שנפל הבית עליו ועל
 בן בתו כשהיתה בתו זאת "בת
 יחידה" וצוודאי יורשת, דאז אמרינן דממ"נ
 צוודאי ירדה הנחלה לבת, שהיא כבר אינה
 בחזקת השבט, וצוודאי יאחז הנחלה מחזקת
 המוריש, ועמה יש ספק לאן תמשיך, וכנ"ל.
 לאור הנ"ל צנידונינו שהיה לז' א' - האיש
 גם בן חוץ מהבת הנ"ל, שגם הבן
 נהרג באסון המטוס, ויש ז' שהבן נהרג

האחרון, צדיוק כמו הז' שהבת מתה
 האחרונה, וע"כ כיון שיש ז' שהנחלה ירדה
 לבן, וא"כ בטל ונעלם הממ"נ שכתבנו, כיון
 שיש לנו ספק השקול מי נהרג תחילה, והרי
 יש ז' לומר שהבן של ז' א' אח של האחות,
 נהרג אחרון, וע"כ כל הדין שהבת יורשת
 ודאי, וספק לאן תלך הנחלה אח"כ, אין
 כאן, כיון דאין שום וודאות כלל שהבת כלל
 ירשה, וא"כ על הז' שהבן מת אחרון אין
 לה להבת כלום, וע"כ כיון שיש ז' שלא יא' כלל
 מחזקת השבט, דהיינו יורשי האב, ע"כ
 לא יזכה ז' ז' ג' כלל, ורק כשאין בן,
 והבת ודאי יורשת, וצוודאי כבר יא' מחזקת
 השבט, והספק אם תעלה או תרד, ע"כ יש
 דין יחלוקו.

ביטול טענות צד ג'

יא. ע"פ האמור באות י' יא' לנו דאין
 לז' ג' שום זכות, לא מדין סעיף י"א
 מנפל הבית עליו ועל בן בתו, וכן לא מדין
 סעיף י"ב נפל הבית עליו ועל אשתו ועל
 בנות נשואות, ששם בא הצעל לדון לירש את
 אשתו שהיא בת במקום שאין לה אח יורש,
 אבל כשיש לה אח יורש, הרי יש ספק אם
 בכלל אשתו - הבת יורשת כלל, ולא יא' מחזקת
 השבט, ומספק לא יקבל החתן כלום, כן
 היה נראה לעלות צדדן זה.

ובנוסף יש לזכור לחידוש זה עוד ז' שאין
 לז' ג' צנכסים כלום, דהרי כבר
 הצאנו לעיל אות ו דברי הרא"ש ליישב שיטת
 הרמב"ם בסעיף י"א, והטור הביא דברי
 הרא"ש וכתב דהדעה החולקת, דברי הר"ר
 ישעיה, מרווחין ביותר.

ויש לסנף עוד, דברי המאמר קדישין והעטרת
צ"י שנקטו הלכה למעשה כדברי הרמ"א
שהציא בסעיף י"א את שיטת הי"א דס"ל
שהנכסים בחזקת יורשי האב, א"כ צ"ל הספק
שצ"ד ג' - הצעל יקבל חלק, נפל יותר צבירא.
וע"ב היה נראה לומר דאין לחתן שום חלק
ונחלה לא בנכסי צד א' - האיש ולא
בנכסי צד ב' - האשה כלל.

ומ"מ יש לצדד שיקבל צד ג' - הצעל,
שליש מנכסי צאן ברזל, ע"פ האולם
המשפט, כיון שצאן ברזל יצא מכלל חזקת
השצט, וכנ"ל, ומ"מ גם חלק זה נכסי צאן
ברזל, נראה שלשיטת הערך לחם והנתיב"מ
לא יקבלם, כיון שהמחבר השמיט דברי
המרדכי, מוכח שלא ס"ל להמחבר
כהמרדכי.

סיכום

זאת תורת העולה, כפי שכתבנו לעיל וכפי האמור בשו"ע אבן העזר סי' צ' סעיף
ו', יש לדון בנכסים הרשומים על שם שני בני הווג האבא והאמא, שחלק האשה
שרשום על שמה הוא כנכסי מלוג ששייך לאשה לגמרי, ולכן הדין הוא לחלק
את הנכסים הרשומים ע"ש שניהם ל-2 חלקים שווים, חצי הנכסים הוא של האיש
והחצי השני הוא של האשה.

והנה בחצי הנכסים השייכים לאיש, הדין הוא לפי מה שכתבנו לעיל אות ו', לפי
שיטת הרמב"ם והמחבר, יש לחלק את חצי הנכסים אלו ל-2 חלקים שווים, וחצי
מהחצי דהיינו 1/4 מנהבסים יקבלו יורשי האיש - צד א', וחצי מחצי השני דהיינו
1/4 מהנכסים יקבל הבעל - צד ג', ולפי שיטת הרמ"א בסעיף י"א יקבלו יורשי
האיש - צד א' את כל חצי הנכסים בשלימותם, והבעל - צד ג' לא יקבל כלום.
וחצי הנכסים הרשומים ע"ש האמא שהם נכסי מלוג, יקבלו יורשי האשה - צד
ב' את כל חצי הנכסים בשלימותו.

אך למרות זאת, גם בחצי הנכסים השייכים לאיש, על פי מה שכתבנו לחדש
לעיל אות ו' י"א עדיין יש צד גדול ומסתבר שהדין הוא, שיורשי האיש - צד
א' יקבלו את כל חלקם בשלימותו [כל החצי הנכסים] ויורשי הבעל - צד ג' לא
יקבלו גם בחלק זה כלום, ולמעשה צריך הכרע.

ולפי המבואר לעיל אות ח' הדין הוא שמנכסי צאן ברזל וכן יש מחיובי הכתובה
שדינם כנכסי צאן ברזל, לאולם המשפט הנ"ל יזכה הבעל - צד ג' בשליש מנכסי צאן
ברזל וחיובי הכתובה, אך גם בזה יש צד להסתפק שלדעת הערך לחם המובא לעיל
אות ז' לא יקבל הבעל - צד ג' גם מנכסי צאן ברזל וחיובי הכתובה כלום, וכנ"ל.

ויה"ר שיהיה מאמר זה לעילוי נשמתם ושלא יהיה עוד שוד ושבר בכל בית
ישראל, ויקיצו בקרוב עם גאולתן השלימה של ישראל אמן

סימן ג

ירושת ש"ס שקנה המוריש מאחר, ונמצאו בתוכו שמורות בסף

מעשה בראובן שמכר בשנת תש"ן את ביתו וכל תכולתו, ותחלה מכר את הש"ס לשמעון ואח"כ בהמשך מכר את ביתו וכל תכולתו, בשנת תש"ע נפטר שמעון קונה הש"ס, וציווה בצוואתו שהש"ס יזכה בזה חתנו לוי, ואחרי 5 שנה בשנת תשע"ה, מצא לוי חתן שמעון בתוך הגמרא 16 שמורות של 100 דולר בס"ה 1600 דולר, ונשאלת השאלה מה דין הכסף ולמי זה שייך ע"פ דין תורה. ואכתוב אשר נראה בזה לענ"ד להלכה ולא למעשה.

בשהבסוף היה בוודאות או בספק של הקונה
א. אם ידוע שהכסף היה של שמעון
הקונה, פשוט שיש על הכסף דין חלוקה וכמו שחילקו את כל העיזבון.
בש"אין ידוע למי היה שייך הכסף, הדין ג"כ כנ"ל, כי חזקה כל מה שתחת יד אדם שזה שלו, ואמרינן שזה היה של שמעון.

בשהבסוף היה בוודאות של המוכר
ב. כשיודעים שהכסף היה של מוכר הש"ס ראובן, ולא הוליא הכסף צעת מכירת הש"ס, יש לנו לדון על 3 אפשרויות.
א] שזה של המוכר ויורשיו.
ב] שזה של שמעון הקונה ויורשיו.
ג] שזה של לוי חתן שמעון המוצא.
וקודם שנצאר דברינו, יש להקדים שזה פשוט שמספר השמורות וסכום הדולרים דינו כסימן מובהק.

[עוד יש להוסיף כי צו"ת שאלת שלום מהדו"ת סי' רכט והוצא גם דברי גאונים כלל ע סי' מא וצפתחי חושן ירושה פ"ד סוף הערה עט, כתב מי שצויה צוואתו לתת ספריו לזהכ"נ וצעה שמסרם היורש אמר להם שצאם ימצאו כסף בתוך הספרים שיחזירו ליורשים, ואח"כ נמצא כסף ופסק שיחזירו ליורשים, וראה צפתחי חושן שם שכן כשלא אמר להם אם ימצאו כסף, איך יזכו בהם כלל הבהכ"נ בכסף כיון דאינו שלהם יעו"ש].

אבירה שיש בה סימן ועבר זמן רב

משנאבד

ג. הנה צה"מ סי' רס"ז סעיף ה' כתב וז"ל מצא דבר שנתייחסו הצעלים ממנו כגון שאמרו וי לחיסרון כים אפי' יש צו סימן הוא של מוצאו וכן המוצא דבר שמוכיח צו שיש זמן רב שנאבד ונתייחסו הצעלים הוא של המוצאו אפילו יש סימן בגופו או במקומו עכ"ל.

ובבואר שאפילו יש צו סימן כיון שעבר זמן רב אנו אומרים שנתייחס ושייך למוצאו דהיינו לוי.

אך הסמ"ע צס"ק י"ז כתב דהמחבר מיידי שנאבד דאז מסתמא מייאש לאפוקי אי מלאו במקום המשתמר או מלאו טמון באשפה או בחור דאיכא למימר דרך הינוח או מטמון בא שמה וכמ"ש צס"ק ר"ס יעו"ש.

וע"פ דברי סמ"ע אלו נטרך לומר שצריכים להחזירו לאבד דהיינו המוכר ראובן, כיון שהניחו במקום המשתמר ודרך הינוח לא מתייחס וצריכים להחזיר לו או ליורשיו את אבידתו.

אך למעשה יש לחלק ולומר דצנדונינו גם הסמ"ע יודה דהוי אבידה ודינו כמבואר בסעיף ה' הג"ל.

וחו"א דהסמ"ע מיידי כשהניח במקום משומר ונשאר שם עד שמלאו, צוה יש סברא שאינו אבידה ולא מתייחס, אבל צנדונינו צרגע שמכר הש"ס לשמעון אבד לו הדין והמציאות של מקום המשתמר ומעתה הש"ס יכול להתגלגל ולהגיע בכל מקום

ומקום הן שמור והן להיפקד, וא"כ חזר הדין לדברי המחבר שאחרי שעבר זמן רב אפילו יש צו סימן הרי הוא של מוצאו.

ובגוסף לזה, השו"ע הרב צהלכות מציאה ופקדון סעיף י"ז חולק על הסמ"ע וז"ל אם ניכר הדבר ששכחה כגון מעות שהעלו חלודה שניכרין שהן כאן מזמן רב ובודאי שכחו הצעלים אנה הגיעו ונואשו מהן כי אין דעתם סומכת כלל שימצאם אחד ויכריז כיון שהגניען במקום נגוע ומשתמר, לפיכך הרי הן של מוצאן אפי' יש בהם סימן בכים עכ"ל, וצניונים כתב רא"ש סי' ט' ע"י סמ"ע רס"ז ס"ק י"ז ולשיטתיה אזיל כמ"ש צדרישה ר"ס דהרמב"ם ושו"ע צעו תרוייהו אבל לפמ"ש"כ הש"ך שם זה אינו ודו"ק.

ולפי הנ"ל י"ל צנדונינו גם הסמ"ע יודה וכנ"ל.

ואף אם נאמר שיש מקום לדון צוה אם הוי יאוש, אם היה מוכר רק את הש"ס לצדו, כיון די' של לא נזכר המוכר אף פעם אח"כ צימי חייו שהכניסם צס"ס וחשב לחפשו במקומות אחרים, מ"מ צנדונינו צוה שראובן מוכר הש"ס, מכר אח"כ גם את ביתו וכל תכולתו, צוה נפשט לנו הספק ואנו אומרים שבדאי יתייחס מהדולרים צהקדס שהרי יודע שאחרי מכירת הצית וכל תכולתו כבר לא יוכל לחפש הכסף בציתו ובתכולתו והוא יאוש צעלים לכו"ע.

לפי המתבאר ינא לנו שהמוכר הפסיד הכסף [וראה להלן מש"כ לפי הרעק"א אם אעפ"כ שייך לראובן] ועתה

נבוא לדון האם זוכה זהם שמעון הקונה או רק לוי המוצא.

הגה אס נאמר שכשהגיע הש"ס ליד שמעון כבר נתיאש המוכר ראובן מזה, פשוט שזכה בכסף שמעון הקונה ונריכים לחלקם בין יורשיו, וראה להלן אות ו' שיש נד שגם בזה לא יזכה שמעון הקונה.

אך היות ואין אנו יודעים אם ראובן כבר נתיאש בעת מכירת הש"ס או רק אח"כ דהיינו רק אחרי כשהיה כבר הש"ס בידי שמעון הקונה, ומ"מ למעשה אנו אומרים שצוודאי אח"כ התיאש וצפרט כשמכר הבית ותכולתו דוודאי נתיאש אח"כ, א"כ יש לנו נד גדול כשהגיע הש"ס צפועל לידי שמעון עדיין לא נתיאש ראובן המוכר וא"כ לא זכה שמעון בדולרים כיון דצאיסורא אתא לידיה ודינו כדלהלן אות ד.

[וע"פ האמור מיושנ מש"כ בספר ערך המשפט סי' ל"ג לדון ע"ז יעו"ש].

דין באיסורא אתא לידיה – דין חיוב ההשבה

ד. רק יש לנו לדון כיון שיש נד גדול שרק אח"כ צמשך הזמן שהיה ציד שמעון או התיאש המוכר, וא"כ יש לדון כיון שצאיסורא אתא לידיה לא זכה זהם שמעון.

הגה הרא"ש צאלו מציאות סי' ט' כתב שכיון שהאז לא זכה זהם שצאיסורא אתא לידיה, א"כ גם יורשיו לא יזכו זהם וצפלפולא חריפתא אות ז כתב שגם הלוקח אינו זוכה זהם ורק המוצא יזכה זהם.

וז"ל הרא"ש מצא בגל או צכותל ישן הרי אלו שלו וכו' ועוד י"ל מה שנשאר טמון מן האמוריים לא היו לאותו שנפל הקרקע לחלקו כי השלל היה מתחלק לכל ישראל ואחר שעמד שם הרי הוא כאבוד מכל ישראל והרי הוא של מוצא, וכי תימא תקנה לו חצירו אחרי שנתיאשו ישראל, לא עדיפא חצירו מידו, דאילו צא קודם יאוש תו לא קני הואיל וצאיסורא אתא לידיה הלכך חצירו נמי צבי האי גוונא לא קניא ליה וכיון דהראשון לא קנאה ה"ה צנו וצן צנו לא קנאה ע"כ.

ומבואר כנ"ל כיון דצא ליד המוצא צאיסורא כל מי שיצא אח"כ לזכות בזה, יזכה זהם.

ועתה יש לנו 2 נדדים לדון [1] כיון שצאיסורא אתא לידיה שמעון הקונה אינו יכול לזכות זהם ונתחייב כבר בהשצה, א"כ הוה כאילו שראובן לא נתיאש והוה של ראובן, [2] או שלוי הזוכה צו צפועל, כשמצאס יזכה זהם.

ידועים דברי הפוסקים שדנו על השאלה הידועה ולדוגמא לאחד שגר צקומה מינוס ויש לו חצר הפונה לרחוב ומדי פעם נופל שם מאנשים חפצי ערך עם סימן וצלי סימן ואין יודע מה לעשות, כיון שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו, א"כ זכה זהם ונתחייב בהשצה מיד כשנפל שם, ואף שאחר שעה מתיאש האוצד מזה, אך הוא כבר התחייב כיון שצרגע שנפל זכה זהם ונתחייב בהשצתם וצאיסורא אתא לידיה ולא יועיל יאוש הצעלים אח"כ.

אלישיב הערות ז"מ דף כ"ג ע"ב וכ"כ האור לציון ח"א תמו"מ סי' י'.

וזו הפתרון לכל האצידות הנמצאים בחזירו כיון שאינו רוצה לזכות בהם, אינו זוכה וכשיגביהם אחרי זמן רב שוודאי כבר נתיאשו הצעלים יזכה בהם מיד.

לפי"ז צדונינו כיון ששמעון לא זכה בהם בקנין חצר, ולפי הנראה גם במשך ימי חייו לא הרגיש בהם, דאל"כ היה מוציאם מהש"ס, א"כ כיון שעשה מגביהם החתן, כדי לזכות בהם, פשוט שהחתן יזכה בהם לצדו ולא ינטרף למיתם לגיסיו.

וא"כ לפי"ז יצא לנו הדין דיזכה בהכסף לוי זה שזכה בש"ס ומצא בפועל את הכסף.

אך ידועים דברי הגרעק"א החולק וס"ל כיון דבאיסורא אתא לידיה נתחייב כבר צעל החצר בהשגה ולא יועיל אח"כ יאוש של המוכר כלל, א"כ לפי דבריו, כיון כשזה הגיע ליד שמעון היה באיסורא אתא לידיה לפני יאוש, א"כ לפוס ריהטא חזר הדין דשייך לאוצד דהיינו ראובן המוכר וינטרכו להחזיר הכסף לו או ליורשיו.

וז"ל רעק"א צדור"ח ז"מ השמטות לדף כ"ו ד"ה ולזה וז"ל כיון דהחיוצ עליו להגביה את האצידה וליטול מדין השגה וא"כ צע"כ צריך להתרצות שיזכה לו חזירו שיהיה צידו חיוצ השגה, ואף דמצינו וכו' אבל באצידה דהאיסור להתעלם ומוטל עליו ליטלו גם בחצר נעשה ידו צע"כ, עכ"ל.

והנה הנתיבות המשפט סי' רס"ב ס"ק א' יצא לדון ולומר כיון שאינו רוצה לזכות בו, הוי כאילו לא קנה לו חזירו כלל, וממילא זוכה בהגבהה כשהגביה אחר יאוש, יעו"ש.

וז"ל הנה"מ לכן נראה דדוקא כשצא לזכות מחמת חזרו כגון שמצאו אחר וטען צעל החצר שהוא זכה בו מקודם ע"י חזירו וכיון דצא לקנות מחמת חזירו ולומר שחזירו הוא כידו וא"כ הרי זה צא לחזירו שהוא כידו קודם יאוש דלא קנה, אבל כשאומר לא ניחא לי בקנין ובשליחות החצר ורוצה לקנות בהגבהה דוקא ודאי דאין חזירו קונה לו דלא עדיף מזיכה ע"י אחר וזוהי כששמע דאינו זוכה כמצואר צב"ב דף קלז, וה"נ בחצר לא נעשה חזירו כשלוחו וידו כשאינו רוצה לזכות על ידו, והוי כאילו לא קני ליה חזירו כלל וממילא זוכה בהגבהה כשמגביה אחר יאוש עכ"ל.

וראה גם מחנה אפרים קנין חצר סי' ה' יעו"ש.

גם במאירי ז"מ דף כ"ג ע"ב משמע כנה"מ ושם צד"ה יש צדדין כתב בתו"ד ומ"מ אם מצאה צעל היקב קנאה ג"כ ואין אומרים הואיל וצאה ליד חזירו שלא בזיכה לא יחא הוא קונה אותה אף במציאה שאחר יאוש אלא ודאי קונה עכ"ל.

ובדבריו כתבו גם האמרי משה סי' ל"ז והחזו"א צ"ק סי' י"ח ס"ק ד' [יעו"ש דבריו וטעמו צענין זה] והגרי"ש

דין לחטוף ממי שמצא אבירה בשהיה באיסורא אתא לידיה - ובשמצא האבירה בחצר

ה. ועמה אכתוב הדין באופן שבאיסורא אתא לידיה, וכגון לשיטת רעק"א ששמעון הקונה התחייב בהשגה וחזירו קנה לו להתחייב בהשגה ויש כאן הדין באיסורא אתא לידיה, האם יכול אדם שלישי - דהיינו החתן לוי - לתפוס מיד המוצא - חמיו - ויזכה בו או לא, ונפ"מ אם לוי יכול לזכות בכסף אחרי שחמיו שמעון כבר נתחייב בהשגה.

ואציין הדברים בקוצר אמרים, הריטב"א צ"מ דף כ"א כתב מפורש שאם באיסורא אתא לידיה לא יוכל כבר אחר לזכות בזה ושייך לאובד.

וז"ל הריטב"א בסוגיא דיאוש שלא מדעת צדף כ"א ואפילו בא אדם אחר והחזיק בזה אחר יאוש מיד המוצא קודם לאו כלום הוא דכיון שהמוצא נתחייב להחזירה משום דבאיסורא בא לידיה גם מאן דמחזיק מידיה דמוצא לאו כלום הוא עכ"ל.

והנה האמרי משה סי' ל"ז סק"ג תלה דין זה אי מועיל תפיסה מהמוצא במחלוקת הרמב"ן ותוס', דלהרמב"ן דהטעם דהיכא דבאיסורא אתא לידיה אינו יכול כבר המוצא לזכות בזה, משום דנעשה המוצא שומר של האצידה ולא מועיל היאוש כלל דהוי ברשותו או דלא מיקרי אבוד כלל כיון דמשומר הוא ויאוש אינו מועיל רק בדבר שהוא באמת אבוד ממנו, אבל בזה אף שלא

ידע שכבר נמצא האצידה וע"כ נתייאש זה מיקרי יאוש בטעות.

אבל להתוס' צ"ק דף ס"ז דס"ל דמועיל היאוש וכו' רק המוצא אינו יכול לזכות דכבר נתחייב בהשגה וכו' לפי"ז אחר יכול לזכות גם עכשיו בזה דאלו הוא בהיתרא.

אך בהמשך הקשה ע"ז וכו' וכתב דגם להתוס' גם אחר לא יוכל לזכות ובהריטב"א.

ויעו"ש בהמשך אות ז' וכן בסוף הסי' מה שהאריך אם יוכל אחר לתפוס ממוצא האצידה.

וראיתי ציד המלך [לנכד הנוצ"י] פט"ז מגזילה ואצידה הלכה א' שינא לדון מה הדין כשמוצא האצידה נאבד ממנו האצידה אחר שנתייאש הצעלים הראשון, ומנא מוצא שני אחר יאוש הצעלים.

ובתב לדון ע"פ המחלוקת מה דינו של מוצא אצידה אם כשומר חינוס או כשומר שכר, וע"כ אם הוא כשומר חינוס ופטור מגניבה ואצידה, או גם להסוברים דהוי שומר שכר, ונאנס ממנו ופטור מאונסין, באופן זה כיון שהמוצא אצידה אינו חייב להחזירה לאובד, הדין הוא שזכה בזה מוצא האצידה השני יעו"ש שהאריך בזה.

גם הדברי משפט סי' ר"ס סק"א ינא להסתפק בזה ומסיק כנ"ל דתלוי אם המוצא הראשון צריך את האצידה להחזירו לראשון צריך להחזירו, וכתב דאף דבא האצידה לידו אחר שנתייאשו צעלים, מ"מ כיון דהמוצא הראשון לא נתייאש אין מוצא

שני יכול לזכות בה כיוון שהמוצא נרץ להחזירה לבעלים חייב לשלם.

ובסוף הסימן יא הדברי משפט לחדש עוד יותר, שיכול לזכות אדם שלישי לחטוף האצידה מיד המוצא הראשון אם כבר נתיאשו הבעלים הראשונים אז.

ונצטרך לומר כדי שלא יסתרו דבריו להנ"ל, דצוודאי אם יגיע הבעלים הראשונים וידע המוצא הראשון מיהו, וכגון שחייב המוצא הראשון בהשגחה, צוודאי ינטרף החוטף להחזירו להמוצא שיפטר מחיובו, ורק מיירי כשאין ידוע עדיין מיהו האוצר וממילא בין כך אינו יכול להחזירו צפועל אז מועילה תפיסתו.

וע"ב אה"נ שלרעק"א נתחייב האצ הקונה בהשגחה כיוון דחזירו זכמה לו, מ"מ הצאנו דיש פוסקים הסוברים דגם צאופן שהראשון נתחייב בהשגחה זוכה בהם המוצא השני וא"כ גם לדידהו יזכה בהם החתן לו, ואה"נ להריטב"א וע"פ שיטת רעק"א לא יועיל ויזכה בהם האוצר הראשון דהיינו ראובן המוכר.

אבל למעשה צנידונינו נראה שגם הרעק"א והחולקים על הנה"מ הנ"ל צאות ד', ידו כאן דזכה לו חתן שמעון גדולרים וכדלהלן.

הנה כל דברי הריטב"א הנ"ל אם אפשר לתפוס מיד המוצא אצידה שצאיסורא אחת לדידה אחרי שהבעלים נתיאשו, הוא

רק כשתופס "מיד" המוצא וזכה יש לדון וכנ"ל.

אבל צנידונינו שלוי זוכה הש"ס מנא את הדולרים לצד ולא ציד המוצא פשוט שאין דין צאיסורא אחת לדידה.

וראיה מוכחת לזה, הוא הדין שהוצא צריש סי' ר"ס צסעיף א' וכותל חדש דהיינו שידוע שאצותיו של זה שהוא דר שם צנאוהו ולא יצא מרשותם מציאה הנמצאת בו מחציו ולחוך הוא של מוצאו אפילו יש בו סימן והוא שהעלה חלודה שוודאי נתיאשו בעליו ממנו כיוון שארך לו שם הימים ע"כ.

וחקשו הראשונים למה לא יזכה בהם בעל הכותל מדין קנין חצר, וגאמרו צזה כמה תירוטים, וראה צדרישה שהציא תירוטי הראשונים, והנה הרא"ש [הוצא לעיל תחלת אות ד'] תירץ כיון שצאיסורא אחת לדידה ע"כ לא זכה בהם בעל הכותל וצנו וצן צנו וכו'.

וא"ב לכאורה לפי הריטב"א הנ"ל איך יוכל המוצא לזכות בהם הרי אי אפשר לתפוס המציאה מידו של המוצא שצא לידו צאיסורא, וכאן הרי המוצא תופס מצעל הכותל שצא לידו צאיסורא.

ומובח מכאן שאם המוצא אין תופס מידו של המוצא הראשון ורק מוצאו אצל החצר אין עליו שום חיוב השגחה ויכול לזכות בהם כדת וכדין, וא"כ גם צנידונינו יוכל לוי לזכות בהם לכו"ע גדולרים שמנא אף לשיטת הריטב"א והרעק"א הנ"ל.

חצר שאין המציאה הווה להמצא שם - או אין המציאה רגיל שיבא לחצר ו. הנה המוס' צ"מ שם דף כ"ו ע"א ד"ה דשתיך כתבו וז"ל וא"ת וליקני ליה לבעל הגל או לבעל הכותל וי"ל דאין חצר קונה בדבר שיכול להיות שלא ימצאו לעולם כמו הכא שהוא מונע בעובי הכותל וכו' לפי שהמעות הם דבר קטן ואין סופו הווה להמנא עכ"ל.

וב"ב שם הרא"ש סי' ט' וחזירו אינו קונה לו בדבר שאינו עמיד להמנא ע"כ.

וב"ב המוס' צ"ב דף נ"ד ע"א ד"ה אדעתא דנצי וא"ת מנא בגל וכו' אמאי לא קניא ליה חזירו וי"ל בדבר שאין הווה שימנא לא קנה חזירו שלא מדעת עכ"ל.

ובפשטות כוונת דבריהם הוא דרך דבר שאין הווה להמנא אינו קונה לו חזירו, ועפ"י צנזונינו שהכסף שהיה מונח בתוך הש"ס היה הווה להמנא קונה לו חזירו, וע"כ היה צריך הקונה לזכות בהם אי לאו דיש דין באיסורא אתא לידיה וע"כ או שלא נתכוין לזכות בהם כנה"מ או שכבר התחייב בהשגה וכדברי רעק"א הנ"ל.

הגה ידועים דברי המרדכי צ"מ פ"ב סי' רנ"ח וסי' ר"ס והעתיק דבריו הדרכי משה צסי' רס"ח ס"ק צ' וז"ל כתב המרדכי פרק אלו מציאות (סי' רנ"ח) לענין מטמון הנמנא זכותל דלא קנה לו חזירו משום דאינו דבר ההוה להיות כשאר מציאות דפעמים רגילין לבוא ולכן לא זכתה לו חזירו כו' וכתב המרדכי עוד שם מעשה באחד

שקנה כסף בחזקת גדיל ומכרו אח"כ לחזירו ונודע שהיה הכל כסף ופסק אבי העזרי דלא זכה צו הראשון והוא של שני ולא אמרינן דחזירו של ראשון זכה לו מאחר שלא ידע צו כלל, וכן פסק בשם ריב"א לענין נכסי הגר שהיו בחצר אחת וצא אחד והחזיק בהן דאפילו חצר המשתמרת אינו קונה לאדם בדבר שאינו יודע צו, וכן פסק ר' אביגדור שם בגוי שאצד מעות צבית ישראל ומנאו ישראל אחר דזכה בהן המנא ולא קנה החצר והטעם שאינו רגיל להיות ועי"ש שהאריך, וכדברי המרדכי כתב נמוקי יוסף פרק אלו מציאות עכ"ל.

בתב הרמ"א צסי' רס"ח סעיף ג' וז"ל ואין חזירו קונה לו אלא ביודע צמציאה או דאסיק אדעתיה אצל בדבר שאינו רגיל לזא אין חזירו קונה לו אע"פ שצאה המציאה לשם וצא אחר ונטלה שם זכה הואיל ולא ידע בעל החצר צמציאה אשר שם קודם שזכה בה השני (נמו"י ומרדכי פרק אלו מציאות) ועיין לעיל סי' רל"ב סעיף י"ח עכ"ל

וע"פ דברי הרמ"א אלו ינא לנו כדבר פשוט שאין האב הקונה זוכה בהם כלל, כיון שלא שכיח שימנא צ"מ כסף, ועפ"י פשוט שיזכה בהם החתן שקיבל הש"ס.

אך כבר תמה על דברי רמ"א אלו הנה"מ צסק"ג וז"ל תמוה לי דהא דין זה למדו המרדכי ממנא בגל וכו' וע"כ הרמב"ם והרא"ש לא ס"ל סברא זו דהא הרא"ש כתב הטעם משום יאוש שלא מדעת,

מה הוא וכיוצא בזה נדבר שדרכו להוודע זכה וכו' יעו"ש.

והערוך השולחן סי' רס"ח ס"ח הביא ג"כ פי' הנה"מ לדברי הרמ"א.

ולפי דבריו חזר הדין למש"כ למעלה שיש צד גדול לומר ששמעון הקונה זכה בהם כיון דאין זה דבר שאינו הוה להמנא וגם הרמ"א לא נתכוין ליותר מדברי התוס'.

אבל בספר משפט האצידה [שע"ל אות ס] הביא דהרצה פי' דמיירי בכל גווני דאין רגיל לצוא וללא כנה"מ, וליין שם שכ"נ בשו"ת חינוך בית יהודה סי' י"ג והוצא במשנה ברורה סי' תמ"ח ס"ק י"ח עיי"ש, וכן משמעות רעק"א בהגהות לעיל רס"י ר"ס דאינו רגיל לצוא אינו זוכה הוא סיבה צפ"ע, וכן מוכח בשו"ת פרי הארץ [ח"ג] חו"מ סי' ה' [בשדה הארץ] שו"ת בית יצחק או"ח סי' ק"י ויור"ד סי' פ"ד אות ב' ובהגהות מהרש"ם תענית כ"ד. דדנו ע"פ הרמ"א בשמן שנתרצה ע"י נס ללא זוכה בקנין חצר, וכ"כ בפשיטות בשו"ת לחם שלמה או"ח סי' ע"ג אות י"ד וכו' יעו"ש.

והוסיף עוד שם במשפט האצידה ללהלכתא אם מהני בחפיסה בגוונא דהרמ"א עי' קצוה"ח סי' קפ"ג סק"ט יעו"ש.

ע"פ כל זה יש להוסיף עוד לדברי הפוסקים הסוברים דסגי באינו רגיל להיות בחצירו, א"כ לדצריהם אולי י"ל כיון דאינו זוכה בהם ע"י קנין חצר, א"כ נאמר דג"כ ל"ש לומר בזה באיסורא אתא לידיה, ויועיל תפיסת ומציאת לוי אח"כ אף לשיטת

והרמב"ם כתב הטעם משום דאצודה מכל אדם וכן התוס' כתבו הטעם משום דאין הוה להמנא, וכו' וע"ק שדרכי משה כתב שכדברי המרדכי כתב הנ"י, וזנ"י שם כתב בהדיא דעת התוס' דדוקא דבר שאין הוה להמנא לצעל החצר שאפשר שלא ידע צו צעל החצר לעולם כגון מטמון בכותל משמע דבמציאה שצוודאי יצוא לצעל החצר כשלא יטלנה זה קנה אף שמציאה נמי לא שכיח כגון מעות וחפצים והרי חולק הנ"י עם המרדכי.

ובתב הנה"מ לכן נלפענ"ד בהד"מ והרמ"א שכוונתם צמ"ש אצל נדבר שאין דרכו לצוא היינו דמחמת זה אפשר שלא יצא לידו כלל ומ"ש דאסיק אדעתיה הכוונה שאסיק אדעתיה לפעמים לצוא במקום זה ועתיד לפעמים להמנא ולצוא לידו אצל טמון בגל וצכותל דלא מסיק אדעתיה לעולם לבקש שם מציאה ואפשר הוא שלא יצוא לידו לכך לא קנה, ופי' כן גם נדברי המרדכי מדהשוה דעת המרדכי לדעת הנ"י שהן כדברי התוס' אף שצריך לפ' בדוחק קצת כדי להשוות דעתן לדעת הרמב"ם והרא"ש ורש"י ותוס' והנ"י ושאר הרצה פוסקים כמבואר בשיטה, ואם אין הפי' כך נלפע"ד שחס' בהגהה תיבות יש מי שאומר דדיעה זו רק דעת יחיד שהוא דעת המרדכי וכל הראשונים חולקין על דיעה זו והעיקר תלוי אי הוא הוה להמנא כנ"ל ברור עכ"ל.

ורא"ה גם דברי הנה"מ צסי' רל"ב ס"ק ח' שכתב כדבריו כאן וכתב משא"כ במנא כסף שהיה כרוך במטפחת ולא ידע

שיטת מהרש"ל, אצל למעשה קשה מאוד להוציא עפ"י, והש"ך מסיק שם נמצא לענין דינא אין חולק בזה דחזירו כידו וכן עיקר ודלא כמהרש"ל ודו"ק.

וראה גם בתורת הקנינים ח"ב עמ' קי"ד אות קפ"ד שכתב דכן מתבאר בקצות החושן סי' ר' סק"א דתוס' ושאר ראשונים חולקים ע"ז וס"ל דקונה אפילו אם באיסורא אחא לידיה, ומ"מ בשו"ת אמרי יושר ח"א סי' קי"ב [א] האריך בזה ומסיק וגם דברי הש"ך שהחליט דכ"ע סברי חזר כיד כנמו"י ורא"ש ז"ע דלענ"ד ע"כ הרמב"ן פליג ע"ז ודו"ק.

ויש להוסיף דלפי המתבאר באות ו לעיל דיש פוסקים הסוברים דכל אצידה שאינו רגיל להמלא אין זוכה בהם בקנין חזר, וכין דהדולרים הם צמצב שאינו רגיל להמלא אף דהוו צגדר שהם הווה להמלא, א"כ לשיטתם גם למהרש"ל לא יזכה בהם שמעון הקונה אף דאין לשיטתו דין באיסורא אחא לידיה בזה, כיון דלמעשה הדולרים אינם רגילים להמלא.

מדין קנין יד - קנין הגבהה

ח. שוב התעוררתי שיש לדון לזכות לקונה מסיבות אחרות, והוא שהרי הקונה צמשך ימי חייו הוציא הש"ס מארון הספרים הרבה פעמים והחזירם, ומסתבר שהוציאם מהארון גם אחרי שהתיימש ראובן וא"כ למה לא קנאם שמעון הקונה בקנין יד, והרי יד הוא כחזר וחזר א"ל דעת לקנות וא"כ אף שלא נתכוין לקנות הכסף, יקנס מדין יד וחזר.

רעק"א החולק על נה"מ לעיל אות ד' כיון דכאן הרי לא בא ליד הקונה שמעון באיסורא. ובן נראה דס"ל כן גם להדברי משפט בסי' רסב סי"ז שכתב בתו"ד מ"מ מודה הראב"ד אם היה אצידה מדעת דהיו מונחים בחפירות כיון דחזר א"א להקנות לבצל החזר כיון דאין עתידים למנול חזירו ל"ק, כמבואר תוס' צ"מ דף כו ד"ה דשתיך, א"כ אם הגזיה את המעות אח"כ זכה בהם, ול"א כיון דהיה בחזירו קודם יאוש ובאיסורא בא לחזירו קודם יאוש צעלים לא מהני אם בא לידו אחר יאוש צעלים יעו"ש.

דין באיסורא אתא לידיה רק בידו או גם בחצרו

ז. הנה היה מקום לדון ולומר שהקונה דהיינו שמעון זכה בהם, והוא כי ידועים דברי המהרש"ל צחכמת שלמה צ"מ דף כ"ו ע"א על התוס' ד"ה דשתיך שהוכיח שהתוס' סוברים דאין דין באיסורא אחא לידיה רק באדם הזוכה ולא בחזר.

ועפ"י זה היה מקום לומר כשהכסף הגיע לחזר הקונה, אזי לא זכה בהם אז כלל ולא התחייב עליהם כלום, ורק אחרי שנתיימש ראובן המוכר, דאז כבר לא היה באיסורא כיון שהמוכר כבר נתיימש, צו הרגע יזכה שמעון הקונה בהכסף בקנין חזר. ונערכו לפי"ז לחלקם ליורשי האב.

אך המהרש"א שם האריך לחלוק עליו באריכות, וכן הש"ך בסי' רס"ב סק"א וכן בסי' רס"ח סק"ב האריך לחלוק על המהרש"ל, וא"כ לדבריהם לא זכה האב, אצל רעק"א צד"ה ואולם הראשון יישב

במו כן יש לדון למה לא יקנס לכה"פ בקנין הגזזה גם ללא קנין יד וחצר.

ואציין הדברים שראיתי בזה בקוטר אמריס: הקצות החושן צסי' רס"ח סק"ב הביא מהרי"ט ח"א סי' ק"ג דיד קונה שלא מדעתו.

אך הקצות החושן יצא לחלוק וכתב דתליא בפלוגתא דרש"י ותוס' בכתובות ל"א ע"א ואה"נ לתוס' מהני אבל לרש"י צעי הגזזה ג' טפחים ואינו קונה בתורת חצר רק מדין הגזזה וכל קנין צריך כוונה ושלא מדעתו אינו קונה.

אבל הנתיבות המשפט שם צסי' רס"ח סק"ב הביא דברי הקצות וכתב וז"ל ולפענ"ד ידו לא גרע מחצירו, רק דבעינן שיהיה כל החפץ מונח בחלל ידו ואז הוא מחצירו, אבל אם תופס רק מקצתו צידו והשאר מונח חוץ לחלל ידו, דמחצירו ג"כ כשמונח מקצת חוץ לחצירו לא קנה, ואז צידו ג"כ לא קנה מטעם ידו רק מכח הגזזה ובעינן הגזזה ג' דוקא, עכ"ל.

וב"ב נה"מ צסי' ר ס"ק ט"ו יעו"ש

וב"ב הנה"מ צסי' קצ"ח סק"ג דצעי שיהא צידו ויעו"ש כשצולט למעלה נגד אויר ידו וכן לנזדים

והמשנה צרורה צסי' סס"ו צביאור הלכה צריך להגזיה מן הקרקע טפת, הביא דברי הנתיבות הנ"ל צסי' קצ"ח דאם העירוב מונח כולו צידו א"צ להגזיה כלל וכו' יעו"ש.

וראה שד"ח כלל מ' צדין קנין ידו שלא מדעתו, ואם יד הוא מדין קנין חצר, יעו"ש.

והרבה האריך בזה בהערות על הקצות צמילואי חושן ובהערות על הנתיבות צמילואי משפט והנני מציין רק חלק מהדברים בקצרה כפי שצייננו.

ראה מילואי חושן סי' רס"ח הערה 42 הביא בעיקר חי' של הנתיבות דצעי צידו כ"כ רעק"א צתש' סי' רכ"ב אות ג' והמורה גיטין סי' קל"ט סק"ו והמקנה קידושין דף כ"ו וראה אבן האזל הל' נזק"מ פ"א ה"א שהוכיח מהתוס' צ"ק כ"ט ע"ב דקונה אף מה שחוץ לידו ויעו"ש עוד מה שהקשו ודנו האחרונים בזה.

קנין הגבהה בלי דעת לקנות ב. ועתה נבוא לדון אם מהני הגזזה בלא דעת לקנות, ולפי"ז יוכה שמעון הקונה בכסף הנמצא.

הבאנו כבר לעיל דצברי הקצות דהגזזה צעי דוקא דעת וכוונה לקנין.

וראה מילואי משפט על הנתיבות סי' ר' ס"ק ט"ו בהערה 107 שכן משמע בראשונים, ברשב"א צ"ב דף פ"ד ע"ב וכן בשיטמ"ק צ"מ דף י' ע"א יעו"ש.

עפ"י תמה צמילואי משפט על הנתיבות דמשמע שם דקנין הגזזה מהני גם בלא דעת והוסיף שכן כתב החת"ס צתשו' יו"ד סי' שי"ח, ותמה מהנ"ל.

והביא צמילואי משפט שצשו"ת בית שלמה חו"מ סי' ס"ז תמה על הנתיבות

שסותר עצמו צמורת גיטין סי' קל"ט ס"א
 וכן תמה מצ"ק דף כ"ט ע"ב מהופך את
 הגלל אם לא נתכוין לזכות לא קנה ויעו"ש
 במילואי חושן באריכות.
 ע"פ כל הנ"ל נתוספו לנו קצת זירופים
 שיזכה בהם שמעון הקונה, אצל על
 אף הכל שכתבנו, הרי לרוב רוצם של
 הפוסקים צעי לקנין יד שיכנס כל החפץ
 צידו ולגבי קנין הגזזה לדעת רוב רוצם של
 הפוסקים צריך דעת לקנות וכאן לא היה
 דעתו לקנות, וצפרט שהוא החתן מוחזק
 בפועל ככסף, ע"כ פשוט שיוכל החתן לטעון
 קים לי ולהחזיק הכסף עצורו.

סיכום

ע"פ כל הנ"ל יצא לנו שאם היו הדולרים של שמעון או שהם ספק שמא הכנים
 שמעון בש"ס, במקרים אלו יזכו בני שמעון, ואם היו הדולרים בוודאות של ראובן
 המוכר, הדין הוא שזכה בהם לוי המוצאם וע"פ האמור להלן.

א. שמעון הקונה לא זכה בהם בקנין חצר כיון שבאו לידו באיסורא, וגם שמעון
 לא מצאם בחייו, ולוי המוצא יכול לזכות בהם אף אם נאמר שבאיסורא אתא
 לידה, ע"פ דברי הנה"מ הנ"ל.

ב. אפילו לשיטת רעק"א החולק על הנה"מ וסובר דכשבא לידו באיסור כבר
 נתחייב הראשון בהשבה, יש לדון דזכה לוי אליבא דהני פוסקים הסוברים דמותר
 לתפוס האבידה מיד המוצא ולזכות בה.

ג. ואפילו להחולקים שא"א לתפוס האבידה מהמוצאה, יש לומר דבנידונינו שלוי
 לא הוציאה מידו רק מצאה לכו"ע זכה בה, וכהיא דהמוצא בכותל חדש מחציו
 ולחוף.

ד. עוד יש לדון להני פוסקים הסוברים דבאם אין האבידה רגיל להמצא אין זוכה
 בהם בעל החצר, א"כ ודאי שזוכה בזה לוי כיון דאין על האבידה כלל דין
 באיסורא אתא לידה.

ה. גם לשיטת המהרש"ל דבחצר אין דין באיסורא אתא לידה, ועפי"ז צריך שמעון
 הקונה לזכות באבידה, מ"מ להני פוסקים דס"ל דאינו זוכה כשאינו רגיל להמצא,
 א"כ אף אם יסברו כהמהרש"ל ג"כ לא יזכה בהם שמעון רק לוי המוצא.

ו. מ"מ יצאנו לדון על הצד ששמעון יוכל לזכות באבידה אף שהיא בחזירו ושיזכה בזה רק אחר יאוש המוכר ראובן, אף שלמעשה לא ידע מהאבידה ולא נתכוין לזכות, מ"מ יש לדון מדין קנין יד וקנין הגבהה בלא דעת לקנות, והבאנו דעות הפוסקים בזה, מ"מ נראה שעם כל זה כיון שלמעשה מצא לוי את האבידה והיא בידו שיכול לוי לומר קים לי ככל הגי פוסקים הנ"ל שהוא הזוכה באבידה ועכ"פ מטעם קים לי.

ז. יש אופנים שנפסק בשו"ע להלכה שיש להחזיר לאובד לפניו משורת הדין, וכן יש אופנים שיש להחזיר מדין דינא דמלכותא דינא, ולא נכנסתי לדון כאן בזה.

סימן ד

פתרון לעריכת צוואה על רכוש שיזכה בו לאחר מותו

יש מקרים שאנשים באים לערוך צוואה על נכסיהם כדת וכדין, אך רוצים לערוך צוואה גם על רכוש שיזכו מכח דין ירושה לאחר מותם.

ונחלקו לג' סוגים כדלהלן.

א. אלו שעורכים צוואתם בגיל מוקדם [מסיבות הכרחיות], והוריהם בחיים לאורך ימים ושנים, ורוצים לערוך צוואתם שיחול גם על הרכוש שיירשו מהוריהם לאחר מות הוריהם.

ב. אלו שיש להם אח ל"ע שאין לו יורשים - בנים ובנות, [ואעפ"י שיש לו אשה, הרי היא אינה יורשת ע"פ הלכה] והאחים הם יורשיו ע"פ הדין, ורוצים לערוך צוואה גם על רכוש שיירשו מאחיהם לאחר מות אחיהם.

ג. הסוג השלישי הוא דוגמא רחוקה יותר אך למעשה זה ג"כ נוגע להלכה, מדיון ירושה לאחר מותו, והוא, כשאחד עורך צוואה על רכושו ואין לו הורים ולא אחים מורשים, אך אחד מיורשיו כגון אחד מבניו של עורך הצוואה אין לו יורשים ל"ע (אין לו בנים ובנות) והאב עורך צוואה על נכסי עצמו, וגם במקרה שהאב ילך לב"ע לפני בנו שנים רבות, ובנו ילך לב"ע רק אחרי שנים רבות אחרי פטירת האב, אך כיון שאין לבן יורשים הרי היורש הוא אביו, אף לאחר שנים רבות, ונמצא שהאב קיבל מנכסי בנו לאחר מותו.

ויש לבאר אם צוואת האב יחול גם על חלק זה שיגיע לחלקו רק לאחר שנים רבות, והאם חלוק הדבר אם יציין האב שצוואתו כוללת גם מה שמגיע אליו גם אחרי מותו, או שלא יועיל לו לאב ואף שיכתוב כן, צוואתו לא תכלול חלק זה.

א. ג' שאלות הנ"ל אפשר לדון בכל אחת בשני אופנים שונים.

בשבותב צוואתו לדוגמא שנותן הכל לאשתו [וצאופן המועיל שלא יהא לה רק דין אפוטרופוס כמצוה בספרנו משפט הצוואה (מהדורת תשע"ז) חלק א' אופן ב. צמצם שכותב צוואתו לדוגמא לחלק כל נכסיו לבניו ולצנתיו שווה צוואה [וצאופן שאין האיסור של לא תיהוי צי עיצורי אחסנתא, כגון שיש היתרים], כולל עמוד 6/מ] כולל מה שיגיע גם לאחר מותו מכח דין ירושה, וכמו שיתבאר להלן.

מה שיגיע גם לאחר מותו מכח דין ירושה וכמו שיתבאר להלן.

ושאלות אלו מתחלקים לשנים, א] האם אנו אומרים שהמוריש צוואתו התכוין בכלל גם לחלק זה, ב] אף אם נאמר שנתכוין לזה, האם יועיל צוואתו ע"ז.

פדר ותוקף הצוואות המתוקנות
ב. הנה סדר ותוקף הצוואות הוא כלהלן, והוא כי על רכוש שאפשר כהיום [דהיינו ציוס עריכת הצוואה] להקנות דהיינו דברים שהגיעו לרשותו כבר היום, רכוש זה מקנה למוטצי הצוואה באופן המועיל וצדך כלל הוא מקנה גוף הנכסים מהיום ופירותיהם לאחר מיתה [הנקרא גוף מהיום ופירות לאחר מיתה] ועל רכוש שכהיום עדיין לא הגיע לרשותו, ורק יגיע לרשותו אח"כ צמשך ימי שנותיו, אחרי כתיבת הצוואה, הרי מעיקר הדין אי אפשר להקנות דברים שלא באו לעולם ולרשותו.

אך כדי שיהא תוקף לצוואתו גם על רכוש כזה, עושים את הצוואה כתקנת חכמי ספרד וכדרך שטר חלק חצי זכר דהיינו שהמלווה מודה שחייב לכל מוטצ סכום גדול למאוד (הרבה יותר ממה שנותן לכל מוטצ וכנוסח שהיה מקובל לעשות בכל שטר חצי זכר, וכן כפי נוסח הצוואה המופיע צמשפט הצוואה - נוסח הארוך) או שמתחייב סך השווה לחלקו של כל מוטצ כפי שעת חלוקת העיזבון [נוסח הצוואה צספר משפט הצוואה צנוסח הקצר וכן נוהגים רבים כהיום לכתוב כן צצוואות] וזאם המוטצים יקבלו חלקם

כפי המופיע בחלוקת הנכסים צצוואה יפטרו היורשים מהחוב וכו', כמפורט צנוסח הצוואה שם.

ובנוסח זה מרוממים שהצוואה וחלוקת הרכוש יהא להם תוקף ע"פ הלכה, הן על דברים שיש לו כהיום והן על מה שיגיע לרשותו רק אחרי עריכת הצוואה.

והיינו שהצנים היורשים ע"פ ד"ת את אציהם המוריש ירצו [צצרון או שלא צצרון] לקיים הצוואה, כי אם לא יקיימו הצוואה, יצטרכו לשלם יותר כיון שיש לאציהם חוב שהתחייב למוטצי הצוואה, והרי החובות הם קודמים לפני חלוקת הירושה ע"פ דין.

ובזה האופן לכאורה אפשר לערוך צוואה גם על רכוש שיגיע לאחר מותו, והיינו שכותב צצוואתו מתחייב גם לרכוש שיגיע לאחר מותו ויכתוב מפורש גם על ירושה שיגיע לו ממורישיו.

ואח"כ כשכותב שמתחייב למוטצים סך השווה לחלקם צעיזבון, יולא שהחוב הוא גם כנגד מה שיירש אחר מותו וכמה שיהיה הירושה שיירש, כנגד זה מתחייב למוטצים וזה יצטרכו יורשיו לקיים צוואתו גם על רכוש זה שיגיע לרשותו.

נוסחאות הצוואה בספר משפט הצוואה

ג. צספר משפט הצוואה מהדורות תש"ס - תשס"ה נכתב צנוסח הצוואה שהצוואה מתחייבת לרכוש שיגיע לרשותי שעה אחת קודם פטירתי (הנוסח שם לא כ"כ צרור,

אך זוהי הכוונה בנוסח שם, וכמפורש שם בהקדמה בהסבר נוסח הצוואה).

הנה צוואה שנערכה בנוסח זה, פשוט וברור שהצוואה לא תתייחס לרכוש שיגיע לאחר מותו, ואדרבא הצוואה תתייחס להדיא רק על מה שיהיה ברשותו שעה אחת קודם מותו, ומה שיגיע אח"כ יחולק רק לפי דיני ירושה ע"פ ד"ת דהיינו אך ורק לבניו הזכרים.

אבל בנוסח הצוואה בספר משפט הצוואה מהדורת תשע"ז הוספתי על זה בסעיף א' בזה הלשון, "וגם לרבות כל סוגי רכוש שיגיע לזכותי גם לאחר פטירתי", ע"כ לעניינינו, ובנוסח זה כתבתי בדווקא לשון יגיע לזכותי ולא כתבתי לשון יגיע לרשותי, כי לא שייך כ"כ רשותי לאחר מותי ומש"כ לזכותי שייך קצת לומר.

ובנוסח זה תהא כוונת הצוואה גם על רכוש שיגיע לאחר מותו ומסתבר שזה כולל גם ירושה שזכה לאחר מותו, (אע"פ שיש לדון בזה אם יועיל, ע"פ האמור להלן אות יד - טו) ותוקף הצוואה ע"ז יועיל מדין התחייבות וכנ"ל.

מבוח אבוח דאבא - מבוח אחוח -

מבח אחוח דאבא קאתינא

ד. אלא דיך לדון מנל אחר ולומר שאין כל תוקף לצוואתו לגבי רכוש זה, אף שיכתוב בפירוש שצוואתו מתייחסת גם לירושה מסוימת המיועדת לו להורשה.

וחוא דירשיו ע"פ דין תורה דהיינו הצנים הזכרים יכולים לטעון שהם עוקפים

את המוריש ויורשים ישיר את המת, וא"כ אין לצוואה שום תוקף כיון שירושת הסבא כלל כלל לא הגיע לידי רשות המצווה.

[והעירני לעיקר טענה זו הג"ר משה אורי מרק שליט"א]

ובאופן הראשון, שיש למוריש, הורים בחיים שעתיד לירש אותם, באופן זה יאמר הנכד דהיינו בן הנפטר שהוא נכד להסבא, שהוא יורש את אביו ישיר, ומכוח אבוח דאבא קאתינא.

וא"כ לא זכה צהם אביו הנפטר וזה לא הגיע כלל לרשותו של אביו, ואביו לא ירשו כלל, והוא ירש את הסבא ישיר.

ובן באופן השני שיש למוריש אחים וכתב צוואתו שתתייחס גם על רכוש שיירש מאחיו, יכולים בניו הזכרים לטעון שיורשים ישיר את דודם אחי האב, ומכוח אחוח דאבא קאתינא.

ובן באופן השלישי באב שערך צוואה, וכתב שצוואתו כוללת גם מה שיירש לאחר מותו, ואחד מבניו לא היו לו יורשים - צנים וא"כ האב אע"פ שנפטר לפני שנים רבות, הוא היורש ע"פ דין של בנו וא"כ לכאורה היו צריכים לקיים צוואתו גם על חלק זה, אעפ"כ יכולים בניו הזכרים לטעון שיורשים ישיר את אחיהם וטוענים מכוח אחוח קאתינא, וא"כ א"צ לקיים צוואת האב כלל.

והנה בג' אופנים אלו שכתבנו שיכולים היורשים לטעון מכוח אחר קאתינא ולא יקיימו צוואת המוריש.

אעפ"ב פשוט שהמוריש ישאר צעל חוב למוטצי הצוואה והיינו כיון דהמוריש כתב צוואתו שמודה שהחייב סך השווה לכל מוטב לפי חלקו בעיזבון וכולל מה שיגיע לאחר מותו, א"כ הרי החייב גם כנגד הסך שיגיע לרשותו מירושת האחר.

אעפ"ב אין היורשים חייבים מעיקר הדין לשלם חובות מורישם כשלא הוריש להם נכסים שיש מהם לשלם החוב וראה שו"ע חושן משפט סי' ק"ז צענין לשלם חובות אציהם כשלא השאיר להם ממה לשלם דפסק דפטור [וראה במשפט הצוואה ח"א עמודים תסח-תעד דברי הפוסקים החולקים והסבר הדברים].

במענת אבוב דאבא - לא יהא חוב על המוריש

אלא דיש לדון דצאופן שלא כתב צוואתו מפורש כולל גם מה שיירש מפלוני, רק יכתוב רק מה שיגיע לזכותו גם לאחר מותו, צוה יש לדון ולומר דלא ישאר האב המוריש צעל חוב, כיון [דעל הנד] שהם יורשים את המוריש, א"כ יוצא שהאב לא ירש, ואם האב לא ירש, א"כ גם לא הוריש, וא"כ גם לא החייב כנגד זה כיון שזה לא הגיע לרשותו, והכל על מקומו יבא בשלום.

[וראה להלן אות ט"ו מש"כ צענין ראוי שנכתב בשטר חצי זכר מה זה כולל ומה אפשר להכליל בדבריו].

אלא גם על הנד שיכתוב מפורש שכולל גם מה שיירש מאביו - אחיו - בנו, גם צוה יש נד לומר שכיון שבאמת לא ירש

ומאזיה סיבה שהיא, א"כ החוב לא יהיה נגד זה.

ורק צאופן שיכתוב שהחוב הוא גם כנגד עיזבון אביו - אחיו - בנו, והמכוון יהיה ברור אף שלא יגיע לידו מאזיה סיבה שהיא, צוה הצאופן פשוט וברור שהאב ישאר חייב כנגד העיזבון שרצה לירש. ונפ"מ בכל זה אם יש חוב או לא.

הנה צאופן שהאב נתן הכל לאשתו, א"כ צוה הצאופן יקחו היורשים הכל והאב ישאר חייב לאשתו.

אך צאופן שהאב יחלק נכסיו לדוגמה צין צניו וצנותיו שווה בשווה, צוה הצאופן יצא שאם צניו הזכרים יטענו מכח אצוה דאבא, או אחוה דאבא או אחינו אנו יורשים, וכוונתם שיירשו את אציהם לצד ללא אחיותיהם - הצנות, א"כ יצא דהאב חייב חוב למוטצי הצוואה וצוה הצאופן יצא שהצנים הזכרים שירשו את האב ממה שהיה לאב בעצמו ללא הירושה, הם הם יורשי האב והם ינטרכו לפרוע חוב אציהם מהחלק שהם כן ירשו את האב עצמו.

וא"כ יהא תלוי כמה ירשו מאציהם, ללא חלק זה שהגיע אחר מותו, דאם ירשו רק חלק קטן, והירושה הצאה אחר כך היא חלק גדול, צאופן זה יהא כדאי להם לירש ישיר את המוריש אע"פ שינטרכו לפרוע החוב מהחלק שירשו כיון שחלק הישיר הוא הרבה יותר, ומשא"כ כשיירשו מאציהם חלק גדול, וירושה הצאה אחר כך היא חלק קטן, צוה הצאופן לא יהא כדאי להם לירש ישיר את המוריש החדש, כיון

שצוה האופן לא ירוויחו כלום כיון שינטרכו לפרוע את כל מה שירשו, ולא ירוויחו כלום.

בשיש למוריש חובות לאחרים

ה. והנפ"מ הגדולה בכל זה הוא, לא רק כשערך צוואה ע"י התחייבות, רק גם באופן שהאז כלל לא ערך צוואה, רק שלהאז המוריש היה חובות שהיה חייב לאחרים, וא"כ באופן זה לא ירשו יורשיו כלום, כיון שכל ירושת אציהם או דודם או אחיהם, הכל ילך לבעלי החוב.

וגם באופן שיתן לבניו הזכרים ע"י קנינים ולא רק דרך ירושה, מ"מ בדרך כלל בכל צוואה כותבים שהצוואה מתחייבת רק אחרי נכיו כל החובות, וא"כ לא יקבלו בניו כלום כיון שיש לאז חובות, ויראה עוד להלן אות ו' כשנתן לבניו ע"י קנינים].

ומשא"כ כשירשו יסיר את אצי אציהם - או דודם - או אחיהם צוה לא יקבלו בע"ח של אציהם כלום, כיון שזה לא הגיע כלל לרשותו.

והגרעק"א צו"ת קמא סי' קל"ב ונתוספות על המשניות כתב נפ"מ זו לגבי ירושת אח אם יורשים יסיר את האח או רק דרך אציהם, והנפ"מ אם היה לאז חובות.

בשעשה המוריש צוואה עם קנינים גם לבניו הזכרים - היורשים

ו. הנה יש 2 נוסחאות צוואה, ונמשפט הצוואה בנוסח הארוך, הנוסח הוא שהבנים הזכרים יורשים הכל מבח דין ירושה

ע"פ דין תורה, ורק לבנות שאין יורשים ע"פ דין, להם הוא מקנה בקנינים, ועל החלק שא"א להקנות מתחייב להם כנגד מה שיזכו ע"פ הצוואה.

אולם הנוסח שם בנוסח הקצר, וכן יש כהיום שעושים כן, שגם הבנים הזכרים מקבלים חלקם בעיזבון רק ע"י קנינים וע"י התחייבות וכמו שהבנות מקבלים, וכל מוטצי הצוואה בנים ובנות מקבלים חלקם ע"י קנינים והתחייבות ומשאירים דבר מסויים שצוה יקויים דין ירושה דאורייתא. ויש סיבות למה עורכים הצוואה בנוסח זה (ואכ"מ).

וראה גם להלן סי' כ' אות ב' חלק מהסיבות שנותנים לבנים הזכרים בתורת מתנה ולא בתורת ירושה.

בנוסח זה שהבנים מקבלים חלקם בקנין והתחייבות יש לדון באופן שהאז ערך צוואה לדוגמה לבנים ובנות שווה בשווה ועמה הגיע ירושת סבא או דוד או אח, והאזא כתב צוואה שתחייב גם לזה, שכתבנו לעיל, שצוה ירושת הסבא וכו' הוא חלק גדול והחלק שקבלו הבנים בעיזבון אציהם זה חלק קטן, כדאי להם לומר שיורשים יסיר את הסבא, הדוד, האח, ואע"פ שינטרכו לפרוע לאחיותיהם ולמוטצי הצוואה את חוב אציהם כנגד נכסים אלו, אעפ"כ ירוויחו כיון שירשו בפועל רק קצת, ויחזירו חוב אציהם רק מהמקצת שקיבלו וכנ"ל.

עפ"י"ז יש לדון באופן שהבנים זכו בעיזבון אציהם ע"י קנין והתחייבות

ולדוגמא, כשכל נכסיו היו צעין צעת עריכת הצוואה וזכו רק ע"י קנין.

[יש צוואות שהנוסח הוא שמה שאפשר להקנות מקנים ומה שא"א להקנות מתחייבים כנגד זה, אך יש צוואות שהנוסח הוא שמקנים הכל וגם מתחייבים כנגד הנכסים על אף שהם צעין ושייך להקנותם בזה ללא צורך בהתחייבות יש לדון אם יהא שייך האמור להלן]

הנה בזה יש לדון ע"פ המצואר בשו"ע אכן העזר סי' ק' סעיף א' וז"ל מדינא דגמרא הכתובה דהיינו עיקר כתובה ותופסת אינם נגזים אלא מן הקרקע ומתקנת הגאונים נגזים אף מן המטלטלים וכו' ודווקא מטלטלי בני חרי אצל אם מכרם הבעל או נתנם צמתנת צריא אינו גובה מהם, והוסיף הרמ"א הג"ה וי"א דווקא שנתן לאחרים, אצל אם נתן ליורשיו צמתנת צריא אשה גובאת כתובה מהם דכל מה שנתן ליורשיו אינו אלא כירושה והאשה גובאת כתובה משם ע"כ.

וראיה בח"מ סק"ז וצ"ש סק"י דאין הדברים מוסכמים ויש חולקים ע"ז, וצ"ש הוסיף מיהו צתשובת רש"ך סי' א' סי' ל"ד כתב היורשים י"ל קים לן כהני פוסקים דאין חילוק בין אם נתן ליורשיו לבין אם נתן לאחרים גם כתב שם מלווה צע"פ אינו גובה מיורשים, ע"כ, ויעו"ש הדברים באריכות וצנו"כ כל דין זה.

ועפ"י יש לדון באופן שיהיה הצוואה גם ע"י קנינים והתחייבות וכנ"ל האם

באופן זה יגזו מצניו הזכרים, החלק שזכו בצוואה ע"י קניינים דהיינו האם יגזו רכוש שהיה לאציו צעת עריכת הצוואה ואשר הקנס בקניינים מהיום ולאחר מיתה, כיון דא"א לגבות ממתנת צריא שנתן להם האב, וכן אם יש חילוק בין מתנת צריא למתנת גוף מהיום ופירות לאחר מיתה.

ובן יש לדון איזה דין יש להתחייבות הצוואה כיון שצמלווה ע"פ כתב הרש"ך הנ"ל דאינו גובה מהיורשים.

אך נוסח הצוואה בספר משפט הצוואה, הינה צוואה עם עדים כדין שטר בעדים ודינם כמלוה בשטר, וא"כ יש לדון בכל זה ולא באחי בזה לצרר פרטים אלו והדברים ארוכים, רק לזיין שבנדון זה יהא תלוי בכל הנ"ל.

בצוואה שנכתב שהמסרב יפסיד חלקו – וחלקו יחולק לשאר מוטבי הצוואה

יש להוסיף שצוואות המתקנות וכן צוואה בספר משפט הצוואה הוסיפו שמי שמסרב יפסיד את חלקו וצנוסח מהדורת תשע"ז נוסף שחלקו יחולק לשאר מוטבי הצוואה, בזה האופן, אף שיקנה האב לבנו נכסיו בקנין ולא רק ע"י ירושה ינטרף הבן לקיים צוואת אציו, דאל"כ יפסיד כל חלקו בעיזבון אציו, ואה"נ דאם יהא כדאי לו להפסיד והוא כשהירושה מהזקן הוא הרבה יותר, אין זה ענה ופתרון לזה.

בשהמוריש של המוריש עשה צוואה
על נכסיו

ז. יש לדון באופן שאני המוריש - הסבא
או אחיו או בנו ערכו צוואה על נכסיהם,
וערכו הצוואה כדת וכדין עם קניינים
והתחייבות כנוסח הצוואה המתוקנת.

הנה באם ערכו צוואתם קודם לצוואת
המוריש, או אפילו אח"כ אך קודם
פטירת המוריש, א"כ יא' שכבר צעת כתיבת
הצוואה או קודם פטירתו זכה כבר בירושת
מורישו ע"י קניינים וע"י התחייבות, א"כ
פשוט וברור שלצוואתו תהא תוקף גם על
רכוש זה שכיון שכבר הגיע לזכותו לפני מותו,
ואף שיכולים לחזור בהם, אך כ"ז שלא חזרו
בהם, זכה בהם, וא"כ פשוט שיהא תוקף
לצוואתו גם ע"ז, אלא דהיה מקום לדון על
החלק של המורישים שאי אפשר להקנות וכל
התוקף לצוואתם הוא רק ע"י חוב אס זה
ג"כ נקרא הגיע לזכותו כיון שהמוריש
התחייב כנגדם למוריש האמצעי וע"כ כבר
זכה בחוב, ומסתבר שיועיל גם ע"ז.

אך באופן שערכו צוואה רק לאחר פטירת
המוריש האמצעי - האב - וכו', הנה
אם כתבו צוואה שנותנים גם לבן זה הנפטר,
באופן זה פשוט שנפטר א"י לזכות ולא יהא
תוקף לצוואתם, וחלק זה יכנס חזרה לרכוש
שלא נערך ע"ז צוואה כלל, וירשוהו יורשי
המוריש, אלו שירשים אותו ע"פ ד"ת.

ואולי יש מקום לדון שיש אומדנא שנתכוין
לילדי הנפטר ולא לנפטר עצמו,
ועפ"ז יש לדון בדין זה ואכ"מ.

מבא אבוב דאבא קאטינא
ח. עתה נצא את דברי הגמרא והראשונים
ודברי הפוסקים ומהם יצוה דין זה.

בבא בתרא דף קנ"ט ע"א איתמר בן
שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת,
בנו מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה
בדיני ממונות, ולימרו ליה אבך מזבין ואת
מפיק, ומאי קושיא דילמא מצי אמר מכח
אבובא דאבא קאטינא מדע דכתיב תחת
אבותיך יהיו בניך תשיתמו לשירים בכל
הארץ, וכו', ובהמשך הגמרא אלא לעולם
כדאמרינן מעיקרא ודקא קשיא לך תחת
אבותיך יהיו בניך, ההוא בצרכה הוא
דכתיב, ומי מצית אמרת בצרכה כתיב אצל
לענין דינא לא, והתניא נפל הבית עליו
ועל אביו עליו ועל מורישיו והיתה עליו
כתובת אשה ובעל חוב, יורשי האב אומרים
הבן מת ראשון ואח"כ מת האב, ובע"ח
אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן,
מאי לאו יורשי האב בני, מורישיו אחי, ואי
ס"ד לא מצי אמר מכח אבובא דאבא
קאטינא דכי כתיב תחת אבותיך יהיו בניך
בצרכה כתיב, כי מת הבן ואח"כ מת האב
מאי הוה נימא להו בע"ח ירושת אבובא
קא שקילנא, לא יורשי האב אחיו מורישיו
אחי דאבובא.

ומבואר בגמרא שאם הבן דהיינו בן הזקן
היה חייב לאחרים יכולים בניו
דהיינו נכדי הזקן המוריש, לומר שירשים
ישיר את אבי אביהם וע"כ אע"פ שאביהם
היה חייב לאחרים, אעפ"כ הם עוקפים
אותו ויורשים ישיר את זקנם ומעולם לא

הגיע הירושה לידי אציהם וע"כ אינם חייבים לפרוע חוב אציהם.

ויש ראשונים שיצאו לדון שהנכדים א"צ לשלם חוב אציהם - בן הזקן - מטעם אחר, והוא דאין בע"ח נוטל בראוי, והוא כיון דהירושה לא הגיע ליד הבן בחייו ורק אחרי מותו ירש את אביו בקבר מיקרי ראוי ואין בע"ח גובה חובו בראוי, וא"כ אין צריכים כלל לכל הטענה של מכח אציה דאצא קאחינא, וראה תוס' שם ד"ה ולימרו ליה שדנו בעיקר הדין אם בע"ח נוטל בראוי או לא, ונחלקו הראשונים בדיון זה אי בע"ח גובה ויוצאו דברים להלן אות יא, ועל כד זה שאין בע"ח נוטל בראוי נוסף לנו עוד טעם שהיורשים א"צ לשלם חוב אציהם.

ובשו"ע חושן משפט הוצא דין זה פעמיים: א. בסי' ק"ד סעיף ט"ז וז"ל [כפול לקמן סי' ר"פ סי"ב] לזה שאין לו מה לפרוע ונפל הבית עליו ועל מורישיו ובני הלזה אומרים אבינו מת ראשון וירש את מורישו בקבר והורישו לנו ואין לבצל חוב ואין לבצל חוב ליטול ממנו כלום (שהרי אין צעל חוב נוטל בראוי, טור ס"ס זה) והמלוה אומר המוריש מת ראשון ונמנא שזכה הלזה בנכסים מחיים ובע"ח גובה מהיורשים הדיון עם היורשים עכ"ל.

[ובשו"ע סי' ר"פ סעיף י"ב כתב וז"ל נפל הבית עליו ועל אביו או על אחד ממורישיו ואין ידוע איזה מהם מת תחלה והיתה עליו כתובת אשה ובע"ח הנכסים בחזקת היורשים ואין לאשה ולצלל חוב כלום, עכ"ל]

ודין זה הוצא עוד גם בסי' רי"א סעיף ג' וז"ל היה אביו נוטה למות ולא היה לו צרכי קבורה ומכר לאחד לצרכי קבורה ואמר ליה מה שאירש מאצא היום מכור לך בכך וכך ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת האב בן הבן מוציא מיד הלקוחות ואינו צריך להחזיר דמים שהרי אביו מכר דבר שלא בא עדיין לרשותו ונמנא הנכסים ברשות האב וזה יורש אבי אביו, עכ"ל.

ירושת אח וירושת אחוה דאבא מבח משמוש או לא

ב. נחלקו הראשונים האם כשאח יורש את אחיו כשאין לו בנים, האם יורש את אחיו ישירות, או כיון דבאמת כשאחד מת בלא בנים יורש אותו אביו, ורק כשאין לו אב יורש אותו אחיו, וז"ל דבאופן זה האב יורש את בנו בקבר, ובניו דהיינו אחי הנפטר יורשים אח"כ את האב והיינו שהאחים יורשים את אחיהם מכח משמוש האב בקבר, ונחלקו בזה הראשונים והאחרונים בזה ויש הרבה נפ"מ בזה.

ואחד מהם הוא: כשהיה לאב חובות, אם נאמר שהאב יורש את בנו, והאחים יורשים אותו מכח משמוש אזי יכול בע"ח של האב לגבות, (צלי לדון בשאלה האם בע"ח גובה מראוי), אבל אם אח יורש ישיר את אחיו, אין כאן מקום לבע"ח של האב כאן כלל, כיון שזה לא הגיע כלל לאציהם, ונפ"מ זו כתב הגרעק"א בשו"ת קמא סי' קל"ב.

ודחיות והדברים ארוכים למאוד, ע"כ נקצר בזה ונציין רק עיקרי הדברים:

ולדבריו לא יוכל לטעון אם שורש ישיר את אחיו.

ובשיטת התוס' אם את יורש מכה משמוש או לא, ראה צמח"ש"א ק"ח ע"א על תוס' ד"ה ואחין וכן צמח"ש"א ש"ף, וכן יעוין צמח"ש דף קי"ג ע"ב ד"ה מקיש וצמח"ש"א שם ורעק"א צמח"ש סי' קל"ח דן מדברי התוס' דף ק"ח ע"ב יכול (השני) יעוין בדבריהם.

ובשיטת הרשב"ם, ראה מח"א זכיה ומתנה סי' מ' וצקונן שיעורים סי' שד"ם וצקהלות יעקב סי' מ"ב ד"ה ומדברי יעו"ש.

ובשיטת הרמב"ם ראה דברי המ"מ נחלות פ"א ה"ג, וראה צמח"ש"א שסת דבריו בשיטת הרמב"ם כי צמח"ש"א החדשות סי' ט"ו הוכיח מהרמב"ם נחלות פ"ב ה"ז דהיה מדין משמוש וצחי' על השו"ע סי' רפ"א ס"א כתב מדברי הרמב"ם נחלות פ"ו הלכה א-ב דאינה מדין משמוש, וראה גם רמב"ם צפי' המשניות דמשמע דהוי מדין משמוש, וכ"כ בשיעורי ר"ש יעו"ש עוד בדברי הרמב"ם, וראה גם צמח"ש"א סנהדרין סי' י"ט סק"ג מה שהביא דברי הרמב"ם (רו"ח פ"א ה"ב-ג)

[וראה משפט הצוואה חלק ב' סי' ל"ז אם יש דין דהנחלה דרבי יוחנן בן ברוקה בן אחיו והבאתי לדון בדברי האחרונים אם את יורש מכה משמוש או לא וזה אחד מהנפ"מ אם את יורש ישיר או שזה רק מכה משמוש, וראה שם שיטת הקל"ה"ח סי' רפ"א סק"א ודברי נה"מ שם

הבעל התרומות בשער מ"ח חלק ג' סעיף ב' כתב וז"ל ומנאמי כתוב דאיכא לעיוני אי אמרינן הכי בשאר יורשין או לא, כגון חנוך שירש אחי אבא אם צמח"ש דראובן גובה מחנוך, מי אמרינן דלימא דאבי אביו הוא דאיתיה להאי דינא משום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך, או דלמא לא שגא, ומיהו לכאורה נראה כן מהגמרא דה"ה לשאר יורשין, דהא מקשינן מנפל הבית עליו ועל אביו ועל מורישיו מאי לאו יורשי האב בריה מורישיו אחי, ופירוש מורישיו אחי כגון שנפל הבית על ראובן ועל שמעון וקאמרי יורשי האב שהם בני ראובן מת ראשון ואח"כ מת שמעון ומיניה דשמעון ירתינן ולא מראובן אביו, אלמא אפילו בשאר יורשין אמרינן שאין צמח"ש גובה מהן, אי נמי י"ל יורשי האב בני מורישיו אחי דקא אמרינן צמח"ש אעליו ועל אביו קאי, אבל אעליו ועל מורישיו שהן אחי יורשי האב נמי אחי כגון שנפל הבית עליו ועל שמעון ואומרים לוי ויהודה אחיהם ראובן מת ראשון ואח"כ מת שמעון ואין אנו יורשים מראובן כלום, אבל לעולם דווקא באבי אביו דא"ל תחת אבותיך יהיו בניך אבל בשאר יורשין לא, וכיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי אזלינן בתר סברא ואין לך צו אלא חידושו בלבד, והוא אבי אביו, אבל בשאר יורשין לא, וכן ראוי לדון, ע"כ כתב הכותב, עכ"ל

הגה אע"פ שהצעה"ת כתב דבריו לגבי אחיה דאבא ולא על ירושת את, אעפ"כ כתבו הרבה דה"ה ירושת את

סק"א דהצינו דיש דין הנחלה דריצ"צ אף צירושת משמוש ודלא כדברי רעק"א בגליון השו"ע שם יעו"ש וראה עוד בקצוה"ח סי' רנ"ג סק"ח דס"ל כהד"מ דהוה מדין משמוש].

ובדברי הרמב"ן בסוגייתנו ד"ה האב כתב דהוה מדין משמוש, וכ"כ בפירושו לתורה במדבר כ"ז ט' יעו"ש, וראה רמב"ן יצמות ל"ז ע"ב ד"ה ספק ומה שכתב באבי עזרי נחלות פ"א ה"ג לדון בדבריו דמשמע להיפך יעו"ש.

גם הצי"י והדרכי משה נחלקו בזה, ובחו"מ סי' רנ"ג ד"ה ואמאי, ס"ל דירש את אחיו לא מדין משמוש כ"א צעממותו יורש את אחיו, והדרכי משה שם אות ח' חולק וסובר דאח יורש מכח משמוש, וכ"כ רעק"א בתשובה קמא סי' קל"ח ודייק כן מהצי"י והצי"א דברי הד"מ שחולק ויעו"ש מש"כ לדון אם נריכים לשלם חוב אציהם יעו"ש, וראה אמרי משה סי' ל"ח מש"כ לפרש דעת הצי"י יעו"ש, אמנם בשו"ת רעק"א החדשות סי' ט"ו הקשה שדברי הצי"י סותרים למש"כ סי' רע"ז סכ"ד דעת הרמב"ם, ולכן כתב שצריך לחלק שאם אחיו קיים הוא יורש צעממותו אבל אם גם אחיו מת הירושה באה אליו רק דרך האב, יעו"ש.

י. ולמעשה הנה היות ונחלקו גדולי הפוסקים בזה והגרעק"א בשו"ת קמא סי' קלח נשאל ע"ד סילוק הנחלה אב מצניו שישנם כעת צבית אמם הגרושה, ויאל לחפש ענות מה לעשות יעו"ש ובסו"ד כתב אחרי שהצי"א דברי הצי"י הנ"ל שאח יורש ישיר

כתב ואולם הד"מ שם ס"ל דירושת אח מדין משמוש, א"כ אפשר דלפי דינא דצעה"ת דצירוש אחי אציו צריך לשלם חוב אציו, ה"נ צירוש אחיו, צריך לשלם חוב אציו, עכ"פ יהיה מקום וערעור גדול לדינא, וצפרט דפשטא דמילתא נראה יותר דא"צ לשלם חוב אציו, ולא שמענו מעולם מי שירש אחיו צריך לשלם חובות אציו, ולא מנאחי תרופה לזה לסלק נחלה זו כנלע"ד עכ"ל

וראה צפתחי תשובה שם סי' ק"ד ס"ק י"ד שהצי"א דברי השב יעקב סי' י"ח מש"כ לדינא צירושת אח מכח משמוש בדין פריעת חוב אציהם יעו"ש וגם רעק"א בגליון השו"ע ציינו.

וב"ב מידי פלוגתא לא נפקא וצנוסף מה שכתב הגרעק"א כי מעולם לא שמענו מי שירש אחיו שמשלם חובות אציו וא"כ לכאורה אין הכרעה בזה להלכה לזד אחד ויכולים לומר ק"ל שירשים ישיא את אחיהם.

בעל חוב אב גובו חובו מראוי יא. נחלקו הפוסקים הראשונים ואחרונים אם צע"ח גובה חובו מראוי, והיינו כשראונו לווה משמעון כסף ואח"כ מת ראובן ואחרי פטירת ראובן נפטר אציו של ראובן דהיינו יעקב והניח מעות, האם שמעון גובה חובו מהם או לא, כיון דלא הגיע הכסף לידי הלווה צחיו ורק אחרי מותו.

הנה לדעת הפוסקים הסוברים שאין צע"ח גובו חובו מראוי, א"כ לכאורה אין הנכד צריך כלל לדין מכח אביו דאבא

קאמטיגא, דצין כך לא יוכלו לגבות חובות שהבן - האב חייב, כיון שדינס כדין ראוי, וא"כ אין הנכד צריך לשלם חובות אביו מעיזבון הסבא.

ויצא לנו שיש צ' סיבות למה אין הנכד צריך לפרוע חובות אביו א. מכח אצוה דאצא קאמטיגא, ב. אין צע"ח גוצו חובו מראוי.

ובן לא ינטרך לקיים נוואת אביו על ירושה שיקבל רק אחרי מותו ממורישיו ואף אם אביו יתחייב למוטצי הנוואה גם כנגד מה שיגיע אחר מותו בפירוש, כיון שאין לנוואתו חוקף רק מדין חוב, שהרי אי אפשר להקנות דבר שלא הגיע עדיין לידו, והרי אין צע"ח גוצה חובו מראוי, ואה"נ להני פוסקים הסוברים דצע"ח כן גוצה חובו מראוי, ננטרך לדון לפטור הנכד מלשלם חובות אביו רק מדין מכח אצוה דאצא קאמטיגא. הנה דין זה אם צע"ח גוצו חובו מראוי נחלקו בזה הראשונים וכן גדולי הפוסקים ונניין כאן רק מקצתם בקולר אמרים.

ראא רשז"ס צצ"צ קכ"ה ע"א ד"ה ועוד, וצרמז"ן צ"צ שם: צשם רבינו שמואל, וכן במלחמות פרק שנים אוחזין דף ז ע"א, והרא"ש צכורות נב ע"א והרשז"א צצ"צ שם צע"צ ד"ה ומ"מ, וצטור חו"מ סי' ק"ד, סצירא להו דאין צע"ח נוטל מראוי.

לעומת זאת הרא"ש צכורות הביא דברי רבינו אפרים לגובה.

ובן צצעה"ת שער מג ח"ד צשם הרא"ש מלוניל שגוצה [וראה צש"ך חו"מ סי'

ק"ד ססקכ"א הביא דמהר"ם מלוניל סי' י"ד הצין שזהו הרא"ש והקשה שהרא"ש סתר דבריו, והש"ך כתב שזה טעות והצע"ת הביא רק דברי הרא"ש מלוניל שקדם הרבה להרא"ש שהוא תלמידו של מהר"ם מרוטנבורג, ואה"נ הרא"ש יסבור דאין צע"ח גוצה מראוי ואין שום סתירה בדבריו יעו"ש צאריכות הוכחותיו]

והרא"ש צכורות כתב צשם ר"ח דמסקא ליה מילתא וצצעה"ת שער מ"ג ח"ד כתב צשם הרמב"ן שהוא מקובל מפירושי ר"ח שאין צע"ח גוצה מראוי.

התום' צצ"צ דף קנ"ט. ד"ה ולימרו ליה ג"כ נסתפקו אי צע"ח גוצה חובו מראוי, וראה צפנים דצריהם צאריכות וצעוד ראשונים שדנו בזה.

והנה צשו"ע חו"מ סי' ק"ד סעיף ט"ז כתב המחבר וז"ל לווה שאין לו ממנה לפרוע ונפל הצית עליו ועל מורישיו וצני הלווה אומרים אבינו מת ראשון וירש את מורישו צקצר והורישו לנו ואין לצעל חוב ליטול ממנו כלום [והוסיף הרמ"א שהרי אין צעל חוב נוטל צראוי, טור ס"ס זה] והמלוה אומר המוריש מת ראשון ונמנא שזכה הלוה צנכסים מחיים וצע"ח גוצה מהיורשים הדין עם היורשים, עכ"ל.

והש"ך שם צס"ק כ"א כתב אמת שכ"כ הטור אבל אינו מוכרח אלא טעם אחר יש צדין זה שהוא מתני' פ' מי שמת כדאיתא צתום' דף קנ"ט ע"א והגהת אשרי

שם דמנאי אמר מאצוה דאצא קאחינא ונ"מ היכא דלא מנאי אמר הכי נוטל צע"ח מראוי, ויע"ש צע"ח שהציא דברי הפוסקים שדנו אם צע"ח גוצה חוצו מראוי, וכתב אי לאו דמסתפינא הייתי מכריע דצע"ח נוטל צראוי יעו"ש ראיתו מפיו"נ [וראה בקצוה"ח סקט"ו מה שדחה ראיתו].

והש"ך כתב שהרמ"א בתשובה סי' ג' וז' שדן בזה לא הכריע בשאלה זו כלל, ורק מה שהוסיף כאן על דברי המחבר שהרי אין צע"ח גוצה נוטל צראוי לאו משום דס"ל להלכה הכי, אלא לדבריו דהמחבר קאמר מדכתב וצני הלווה אומרים אצינו מת ראשון וירש את מורישו בקצר והורישו לנו אלמא דלא סבירא ליה דמנאי למימר מאצוה דאצא קאחינא אלא מכא אציהם שירש אציו בקצר וא"כ אמאי זכו היורשים אלא ודאי משום דאין צע"ח נוטל צראוי וכמו שכ' הטור, ע"כ.

וע"פ מה שהרצה פוסקים ס"ל דאין צע"ח נוטל צראוי, כתב הפתחי תשובה צסי' ק"ד ס"ק י"ד, ליישב קושיתו הגדולה של הגרעק"א בתשובה סי' קל"ח שכתב וחידוש צעיני על הצ"י והאחרונים שלא הציאו דברי צעה"ת אלו לדינא, והיינו שיטת הצעה"ת שרק נכד יורש ישיר את זקנו מכא אצוה דאצא, ואין לך צו אלא חידוש וכל שאר היורשים רק מכא משמוש,

וברתב הפתחי תשובה דלכאורה על הצ"י אין חידוש שהרי צסי' ק"ז מחודש ק' הציא דברי צעה"ת שער מ"ג לוה שכתב בשטרו דאקנה ומת ולא הניח ולא הניח

נכסים ואח"כ מתו מורישיו וכו' וכתב אח"כ דהרמז"ן צס"ח כתב דצע"ח אינו נוטל צראוי ע"ש ומשמע שכן דעתו וכן משמעות דבריו כאן צשו"ע וכמ"ש צס"ך, וא"כ איך יציא הצ"י דברי צעה"ת שער מ"ח הנ"ל דצירש אחי אציו לא מנאי למימר מכא אחא דאצא קאחינא וצריך לשלם חוצ אציו שהרי צאמת א"צ לשלם מזה חוצ אציו מטעם אחר משום דאין צע"ח נוטל צראוי (והצעה"ת ענמו לא כתב זה רק לשיטת הרא"ש מלוניל שהציא צשער מ"ג הנ"ל שצ"ח גוצה מאותן נכסים, ויש לעיין בצעה"ת שם) ואפשר דמ"מ נפקא מינא שאי משום דאציו נוטל צראוי עכ"פ איכא משום מצוה משא"כ היכי דמנאי למימר מכא אצוה דאצא גם מצוה ליכא והי"ל להציא דברי צעה"ת הנ"ל דלא מנאי לומר מכא אחא דאצא וצריך לשלם עכ"פ חוצ אציו משום מצוה עי' בקצוה"ח ונה"מ מזה) יעו"ש צדבריו.

ומש"ב ע"פ הקצוה"ח והנה"מ יוצאו דבריהם לקמן אות יב.

במעם דצריבים לב' המעמים

יב. הקצוה"ח צסי' ק"ד ס"ק ט"ו כתב דצריכים לשני הטעמים א. מכא אצוה דאצא קאחינא ואין צע"ח גוצה מראוי, כדי שהיורשים יוכלו לירש ישיר את זקנם ולא יצטרכו לפרוע חובות אציהם, הציא הטור כאן הציא דאין צע"ח נוטל צראוי וצסי' רי"א כתב הטעם דמכא אצוה דאצא, וכן הנה"מ שם הציא דבריו והוא דודאי משום טעמא דמכא אצוה וכו' לא סגי, דהצעה"ח י"ל אציק זכה קודם והוא משועבד לי מכוחו

וכו' ולזה צריך טעם כיון דראוי הוא לא משתעבד, רק דע"פ יש משום מלוא לפרוע חוב אציו מנכסים של אציו, ולזה הוצרך לטעם דאנא מאצוה דאצא, דמלוא ליכא רק במקום שלא היה אפשר לצוא להצב כי אם מכא אציו, אצל כשאפשר לצוא לידו הנכסים מכא אציו צלא אציו ליכא מלוא ע"ש, [ולזה ציין הפ"ת הג"ל].

דין תפיסה

יג. הקלוא"ח שם כתב אמנם היכא דנפל הבית עליו ועל אציו ותפס מלוא, מפקינן מינייה, דהא משנה ערוכה שנינו נפל הבית וכו' ומשמע דאינו גובה, וע"כ הטעם או משום דאין צע"ח נוטל צראוי או משום דתחת אצותיך יהיו צניך דא"כ לא מצי מלוא לומר קים לי דצע"ח נוטל צראוי, וקים לי דל"א תחת אצותיך יהיו צניך, דא"כ הרי הוא חולק על המשנה וזה פשוט וצור, ויע"ש מש"כ צוה צדצרי המל"מ יעו"ש.

גביית שמר חצי זכר מנכסי חזקן בשמית בנו - החותן - בחיי אביו, ומה בולל הלשון הן בראוי יד. נחלקו אצות הפוסקים: ה"ה המהרש"ל צסי' מ"ט (והוצאו דבריו גם צשו"ת הרמ"א סי' ד') והרמ"א צשו"ת סי' ג' ומהר"ם פדוואה שם צהמשך תשו' הרמ"א והשארית יוסף צשו"ת סי' א', ועוד הרבה פוסקים, צמעשה שהיה צראובן שהשיא את צתו צעוד אציו יעקב קיים ונתן לצתו שטר חצי זכר כמנהג הארץ דהיינו שכ' צמתנה חלוטה שחייב לצתו ולחתנו אלק זהובים, ואלו

אלף זהובים מחוייבים יורשיו לשלם, אך הצריכה צידם שאם ירצו לתת לחתנו חצי חלק זכר בכל דבר הן צמוחזק הן צראוי יהיו נפטרים מן החוב הג"ל, והנה אח"כ מת ראובן צחיי יעקב אציו וקודם שצאו היורשים לחלוקה מת גם יעקב והניח אחריו צרכה ותוצע חתנו גם חצי חלק מירושת יעקב כי אמר שהם ראויים לגצי ראובן חמיו והרי כתב לו צמוחזק וצראוי והיורשים משיבים כי אין לו חלק צו וכו'.

ויצאו לדון אם צני ראובן - נכדי יעקב יכולים לטעון מכא אצוה דאצא קאחינא וא"כ ירשנו ישיר את הסבא ומעולם לא הגיע לידי אציו ועוד יצאו לדון אם צע"ח גובה מראוי כיון דירושת הסבא הוה ראוי, ופלפלו צבות צסוגיית הש"ס צ"צ קנ"ט וצסוף נקטו הן המהרש"ל והן הרמ"א והסכים על ידו גם המהר"ם פדאוה שהדין עם החתן ומקבל חצי זכר גם מנכסי הסבא, אצל השארית יוסף יצא לחלוק עליהם וג"כ דן מהא דהג"ל, וצשו"ת עצודת הגרשוני סי' ע"ה הציא דצריהם וכתב דהשארית יוסף מוכה להיורשים הזכרים מכא צ' טעמים, א' שיכולים לומר לאחותם מכא אציו אציו אנו צאים, צ' ועוד אף שכתוב צשטר חצי זכר ראוי ומוחזק, מ"מ נכסי אצא דאצא הוה ראוי גרוע משום שמעולם לא צא הממון לידי אציהם ואינו דומה למלוא שקודם ההלוואה היה הממון ציד האצ ע"כ אין לכלול ראוי זה צכלל ראוי וכו' [וראה שם עוד מה שכתב לדון גם על הצד שזה כולל גם ראוי כזה יעו"ש צפנים צאריכות] וראה צעצודת הגרשוני מה שיצא

לחלוק עליו וכתב גם דתריין אריוותא המהרש"ל והרמ"א כתבו דאין לחלק בין ראוי לראוי וכו' והוסיף ובלבד זה נראה כיון דבלשון שטח"ז כתוב שאם יאותו בניו הזכרים ליתן כחלק חצי זכר בכל נכסים שיניח אחריו כו' מדכתב חיצת כל משמע להדיא שרצה לכלול אפילו דבר שלא היה נכלל אם לא נכתב כל וכו' יעו"ש.

ורא"ה גם בשו"ת נמח נדק סי' קי"ד שדן בשאלת עבודת הגרשוני, והציא דברי השארית יוסף הנ"ל לחלק בין ראוי לראוי, וכתב אבל כבר נחלקו עליו שלשה גדולי עולם המהרש"ל והרמ"א והמהר"ם מלוצלין ודברי בעל ש"י בטלים ברוב וכו', ותו איכא בנוסח שטח"ז שלפנינו כמה לשונות שמוכיחים שכולל כל ראוי ול"ד ראוי סתם כגון הלואה כיון שקודם לכן נזכר להדיא כסף וש"כ ומשכנות כו' אלמא ראוי דקאמר אח"כ היינו אפילו דגרוע מחובות גם כתוב בו דכל ל' דמשתמע לתרי אפי' יהא נדרש לטובת הצת וכו' יעו"ש.

ורא"ה בפתחי תשובה חו"מ סי' רפ"א סק"ט שהציא כל דבריהם באריכות, ועוד מדברי גדולי הפוסקים שדנו בזה ובעין זה יעו"ש.

והנהגה הש"ך בחו"מ סי' ק"ד סקכ"א הציא דבריהם והוא האריך שם מאוד בדין אם צ"ע גובה חובו מראוי, והציא דברי הסמ"ע שכתב שהרמ"א חולק על המהרש"ל הנ"ל, והש"ך יצא לחלוק עליו וכתב וז"ל וליתא דמהרש"ל שם הציא מחלוקת הפוסקים בזה ולא הכריע, וגם כתב שם

דאפילו היה צ"ע נוטל בראוי היו הצנים יכולים לומר מאצוה דאצא קאחינא, וגם מ"ש שם בשם תש' מור"ם ליתא דגם מור"ם מסכים לדינא למהרש"ל וכדאיתא בתשו' מהרש"ל שם ובתשו' מור"ם אי' סי' ג' וסי' ז' להדיא ולא פליגי אלא בפלפולי הסוגיא פ' מי שמת והפוסקים שעליה אבל לדינא שווים דנוטל בשטח"ז בראוי ולא מטעם דצ"ע נוטל בראוי אלא דיכול להתנות על ראוי ואם לא ירצו לקיים התנאי ישלמו לו כל החוב (וכה"ג כתב הרב באצה"ע סי' ק"ח סעיף ג'), ולפי"ז מיירי דחמיו הניח צירופה כדי החוב של שטח"ז דאל"כ אין היורשים חייבים לשלם וגם אין מחוייבים ליתן מן הראוי ע"ש ודוק היטב ותמלא כדברי, מיהו בתשובת שארית יוסף חולק ע"ז וס"ל דאף שכתוב בשטח"ז הן בראוי הן במוחזק הא דיינינן ליה בראוי כזה ואמרין יד בעל השטר על התחתונה ודברי מהרמא"י ומהרש"ל שם הם שלא כדבריו ע"ש וכן עיקר, והציא הש"ך בהמשך דברי מהר"ם מלוצלין סי' י"ד שהכריע ג"כ כמהרש"ל, ולא כשארית יוסף וכמ"ש, רק שהוסיף לומר צענין שח"ז הנ"ל דלא זכה החתן אלא כשמת אבי חמיו קודם שצאו לחלוק עם החתן בנכסי חמיו דבשעת החלוקה גם בנכסי אבי חמיו עומדים לחלוק דאלו צאו לחלוק בחיי אבי חמיו קודם שנפל להם הראוי אין להחתן חלק בראוי וכתב ג"כ דדברי מהרש"ל אמורים כשיש כאן איזה עיזבון מחמיו אבל אם אין כאן שום עיזבון מחמיו או שיש כאן איזה עיזבון מועט והיורשים רוצים ליתן להחתן אותו

עיצובן בעד חובו אין להחמין שום זכות נכסי אבי חמיו אפילו מת אבי חמיו קודם שצאו לחלוק עכ"ל.

[וראה פתחי חושן ירושה פרק ד' הערה קט"ו שכתב שחילוקו נ"ע קצת דמה נ"מ אם עמדו לחלוקה או לא, סוף סוף בשעת מיתת אביהם לא היו נכסי אבי אביהם ברשותם ואיך נחייב אותם לתת גם חצי ממה שצא להם אח"כ].

עב"פ מבואר מזה דראוי [דהיינו נכסי הזקן שגייע אחר מות חתנו שהוא חותנו של זה שמוצע בזה עתה חלק] אם זה נכלל בכלל ירושת חמיו והאם חמיו כיון בכלל גם לזה, נחלקו המהרש"ל והרמ"א עם השארית יוסף אם זה נכלל בכלל דברי המנזרה דלהמהרש"ל והרמ"א כולל גם את זה ולהשארית יוסף אינו נכלל, ועבודת הגרשוני הוסיף לטעון דמלישנא יתירא בשטר חצי זכר "כל" כולל גם זה.

לשון ראוי מהו בולל ובן לשון כל מה שיגיע לרשותי - לזכותי
פו. הנה בכל צוואה על ירושה לאחר מותו יש צ' שאלות, א] האם נכלל נכסיו המוריש בצוואתו בחלוקת נכסיו גם לזה, ב] באופן שכן נכסיו לזה וכגון שכתב להדיא כולל הירושה שיגיע לידי מאבי - אחי אחי - אחותי, ג] - בתי, השאלה היא אם חייבין לקיים דבריו בכלל, ומכאן אצוה דאצא או דאין בע"מ נוטל בראוי, וצוה יש לדון כשהשאר צעצונו יותר מירושת מורישו וצדק חוב שאז ינטרכו לקיים צוואתו, דאל"כ יהא עליהם לשלם חוב מורישם.

הנה צאות יד לעיל, הצאנו שנחלקו השארית יוסף עם המהרש"ל והרמ"א ועוד האם הלשון הן צמוחזק הן בראוי שנתנו לצאת צעת נישואיה בשטר חצי זכר, כולל גם ירושת הסבא זקנו של חתנו, והרמ"א והמהרש"ל ס"ל דזה כולל גם זה, והשארית יוסף כתב דזה גרע ורק הלוואה נכלל בכלל ראוי.

אולם ראיתי שיש מקום לדון ולחלק בין סוגי היורשים כיון שהם דברו רק בראוי מירושת הסבא אצו של החותן.

הנה בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' ק"י בענין שמעון שהשיא בת אחת לראובן בחייו ונתן לה שטח"ז כנהוג ואח"כ מת שמעון בלא צוואה והניח אחריו בן אחד פנוי ושתי בנות קטנות פנויות, ואמדו צ"ד דעת שמעון הנעדר והפרישו לחלק הצנות סך מסויים, ואח"כ קודם הנישואין מתו הצנות ונשאל האם יש לראובן חתנו זכות בנח שטח"ז שלו באותו סך שהופרש לחלק צ' הצנות או לא, וינא לדון בזה ובתו"ד ואף אח"ל שירוש, מ"מ הו"ל ראוי, ואף דכתב בשטח"ז שיטול בראוי כצמוחזק, מ"מ ראוי גרוע כזה אינו נוטל וכדאיתא בשו"ת שארית יוסף סי' א', הגם שהאחרונים צתשובותיהם דוחים כל דבריו ופסקו דלא כוותיה, מ"מ צניידון דידן דגרע וגרע יותר אפשר דגם הם מודים כו' [וראה שם אח"כ מה שכתב לדון ועוד אף אי נימא דזה נכלל בכלל ראוי מ"מ וכו'] יעו"ש, והוצא דבריו גם צפתחי תשובה סי' רפ"א סק"ט.

והנה הפתחי תשובה שם כתב ג"כ כסדרא
 זו לדחות דברי השב יעקב בתשובה
 סי' י"ח, שכתב אודות ראובן שהיו לו ג'
 בנים ובה אחת נשואה, ונתן לה שטח"ז
 כנהוג, ומת ראובן וקודם גמר החלוקה
 מת אחד מן הבנים הנ"ל בלי זרע קיימא
 ועזב גם הוא סך מסויים, אם שייך להבנת
 חלק בעיזבון הבן מכח שטח"ז שיש לה
 שנזכר בו בין בראוי וכו', והציא דברי
 הרמ"א והמהרש"ל והשארית יוסף ותשובת
 מהר"ם מלוצלין ויאל לדון בירושת אח אם
 זה דרך משמוש וכו' יעו"ש באריכות,
 והפתחי תשובה הנ"ל האריך לחלוק עליו
 יעו"ש, ובתו"ד כתב גם מש"כ השב יעקב
 בזנזון דידן גם השארית יוסף מודה וכו'
 לכאורה נ"ע מדוע לא הזכיר טעם השני
 שכתב השארית יוסף בזכות הבנים, דאף
 שכתב בשטר ראוי ומוחזק, מ"מ נכסי אבא
 דאבא ראוי גרוע הוא משום שמעולם לא
 בא הממון ליד אביהם וכו' וא"כ גם בזנזון
 דידן שייך לומר כן, ובפרט דאפשר קצת
 לומר דגם הגאונים הנ"ל החולקים על
 השארית יוסף מודו בכה"ג דזה הוא ראוי
 גרוע וגרוע יותר, דוודאי לא סלקא אדעתיה
 שימות בנו תיכף אחרי מותו בלי זרע קיימא
 ותחזור הירושה לעזבנו [ומדברי תשובת
 שבות יעקב שיוצא לקמן בסמוך (הוצא לעיל)
 קצת ראיה לזה] ונ"ע, עכ"ד הפתחי תשובה.

ועפ"י דברים אלו יש מקום לדון בכל לשון
 לגופו, אם זה כולל גם מה שיגיע

לו ממורישיו, וכן יהא חלוק מי הם מורישיו
 האם זה אביו או בנו, וכמו שראינו בדברי
 השב"י והפ"ח לחלק כשכתב לשון ראוי
 בשטח"ז, שתלוי מי הם מורישיו, ויל"ע בכל
 זה.

ולבאורה יש מקום לדון עפ"י גם
 כשיכתוב צוואתו לשון כולל
 מה שיגיע לזכותי גם לאחר פטירתי ולא
 יכתוב מפורש כולל הירושה שיירש ויל"ע
 בזה.

בשהתחייב מפורש גם נגד הראוי
 לבוא אח"כ

בזו. מדברי הש"ך והפוסקים הנ"ל למדים
 אנו לענין שאלתינו שבאם המלווה
 יתחייב כנגד הירושה שעדיין צריך לירש
 לאחר מותו, יוכל, ורק בתנאי שהמלווה
 ישאיר רכוש פרטי כנגד החוב ואז אם לא
 יתנו למוטצי הצוואה חלקם גם בנכסים
 שהגיעו אחר מותו יהיה חוב מהמוריש כנגד
 זה וע"כ יתחייבו לקיים, אך באם לא ישאיר
 רכוש לצד או שמה שישאיר אחריו מממנו
 יהיה פחות ממה שהוא ירש לאחר מותו
 מאביו, אזי לא יהא שום תוקף להתחייבותו
 כיון שבניו יאמרו שאה"נ שאביהם ישאיר
 חייב, אך אנחנו לא מחוייבים לפרוע חובותיו
 מנכסיו שלא הגיעו לידנו מעזבנו, וכל זה
 כתב הש"ך לגבי שטר חזי זכר שצריכים
 לקיים צוואתו גם מנכסי הזקן וזה רק בתנאי
 שחמיו השאיר לצד עזבון כנגד הסך שהשאיר
 הזקן, וכנ"ל.

סיכום הדברים

א] לאור הדברים האמורים לעיל, יצא לנו שבירושת אבי אביו יכול הנכד למעון שירש ישיר את זקנו, וע"כ אינו מחוייב לקיים צוואת אביו מה שצוה על ירושת זקנו, וגם באופן שאביו יכתוב בצוואתו שמתחייב למוטבי הצוואה חוב גם כנגד ירושת זקנו, אין הבן מחוייב לשלם חובות אביו, והוא א. מטעם מכח אבזה דאבא קאטינא. ב. אין בע"ח גובה חובו מראוי ונכסים אלו מיקרי ראוי, ואף להני פוסקים הסוברים שבע"ח גובה חובו מראוי, יש להשיב ע"ז שהרבה חולקים עליהם וגם הרבה שדנו בזה, לא הכריעו, וע"כ אין להוציא מהירשים, ובפרט שהרי כתבו הפוסקים שהרי זה משנה מפורשת וא"א לחלוק ע"ז יהיה הטעם מה שיהיה, ובמשנה מפורש נפל הבית וכו' שאין הנכד משלם חובות אביו בן הנפטר.

ב] בכל שאר הירושות, דהיינו ירושת אח, ירושת דוד - אחזה דאבא וכו', בזה נחלקו הפוסקים אם יורשים ישיר את המוריש וכמו באבזה דאבא, או דנאמר אין לך בו אלא חידושו ורק באבזה דאבא יורש ישיר אבל בשאר ירושות יורשים מכח משמוש דרך מורישם בקבר.

והיות ונחלקו בזה הראשונים וכן נחלקו בזה הב"י והדרכי משה, וזאת בנוסף שסובר המחבר שאין בע"ח גובה חובה מראוי, גם רעק"א בתשובה סי' קל"ח כתב מעולם לא שמענו בירושת אח שמשלמים חובות אביהם כיון שיורשים דרך משמוש אביהם, א"כ הרי היורשים יכולים למעון קים לי כהני הסוברים דיורשים את מורישם ישיר ולא דרך משמוש, וכן קים לי כהפוסקים דאין בע"ח גובה חובו מראוי ואין אנו צריכים לשלם חובותיו.

ג] ובאופן שהמוריש יתחייב בצוואתו כנגד ירושה זו שצריך עוד לירש [ויתחייב בפירוש או אפילו שלא בפירוש וע"פ הנתבאר לעיל אותיות ג - ד, טו דיש לדון בכל לשון וכן תלוי מי הם מורישי המוריש], אז יצטרכו לקיים צוואתו אם ישאיר בעצמו ליורשיו סכום מקביל שיוכלו לממש את החוב באם לא יקיימו צוואתו.

ד] [ובאופן שהאב בצוואתו הקנה נכסיו לבניו הזכרים בקנין ולא רק ע"י ירושה, אם חייבים לשלם חוב אביהם מרכוש זה, וכן כשהוסיף בצוואתו שמי שיסרב לקיים צוואתו יפסיד חלקו וחלקו יחולק לשאר מוטבי הצוואה באופן זה אם יהיו חייבים לקיים צוואת אביהם גם מהחלק שהקנה להם, ראה לעיל אות ו'].]

ה] אך באופן שאין למוריש בעיזבון רכוש והון עצמי, סכום כנגד מה שירש ממורישיו וגם רוצה שיקיימו צוואתו גם בנכסי מורישו, [וכן במקרה שיתן הכל או כמעט הכל לאשתו באופן זה הרי לא השאיר ליורשיו כלום, אף שהיה לו הון עצמי רכוש רב], כיון שאין להם מה להפסיד לא יצטרכו לקיים צוואתו, ולא יעזור אף כשיעשה דרך חוב, ועדיין לא מצאתי עצה ופתרון בזה שיקויים רצונו.

סימן ה

כתב צוואה לבניו ומת אחד מהם בחייו - אם הנכר הבכור מקבל פי שנים בנכסי זקינו - [כשזכה בנכסים מדין מלד"ה]

מעשה שנדונה בהיכלי התורה ואצל יושבי על מדין, בעקב שערך צוואה על נכסיו כדת וכדין עם קנינים והתחייבות, וכתב שכל זה "בתנאי אם לא אחזור בי". ולדאבון לבו מת אחד מבניו בשם שמעון בחייו לאחר כתיבת הצוואה, ולאחר כמה שנים מת יעקב, והנה הדין הוא שיש שיעור שיעור שמעון עומדים במקום אביהם להתחלק עם אחי אביהם בירושת הסבא יעקב.

אמנם נתעוררה השאלה בין הנכדים בני שמעון בן יעקב, כאשר הם באים להתחלק בחלק אביהם שקיבל בנכסי אביו, האם הבכור נוטל פי שנים בחלק זה או לא, דהנה הכלל הוא שיש שיעור אינו נוטל בראוי פי שניים, ואם מת אביו בחייו זקינו אינו נוטל בירושת זקינו פי שנים מפני שלא הוחזק ממון זה אצל אביו, אמנם בנדון דגן טוען הבכור שאין זה נחשב ראוי אלא נחשב מוחזק, שהרי יעקב כתב צוואה עם קנינים ובו הקנה לכל אחד מבניו מהיום ולאחר מיתה חלק מעזובו, ונמצא ששמעון בן יעקב זכה כבר בחייו בנכסי אביו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, וא"כ כבר נחשבו הנכסים מוחזקים לאביו שמעון בחייו, וכיון ששמעון כבר זכה בנכסים אלו מיד בשעת כתיבת הצוואה, א"כ בשעה שמת שמעון הרי זה מוריש חלק זה לבניו וזכה הבכור פי שניים, ומאידך יש לדון שכיון שהנכסים עדיין לא הגיעו באותה שעה לידי שמעון בן יעקב, ויש לסבא יעקב זכות לחזור בו אין זה נחשב מוחזק לגבי ירושת בנו הבכור, אלא נחשב ראוי ואינו נוטל פי שניים.

צוואת גוף מהיום ופירות לאחר מיתה עם תנאי חזרה - אם נחשב ראוי או מוחזק

והרמ"א זצ"ל רע"ח ס"ס י' צ"ע
ח"מ הצי"ח וכתב היה לו קרקע מהיום ולאחר מיתה וכו' מיקרי מוחזק (נ"י) ומרדכי ריש פרק יש נוחלין עכ"ל.

וב"ב הרמ"א זצ"ל ס"י ז' ס"א וז"ל כתבו לה מוריסה קרקע מחיים

גוף מהיום ופירות לאחר מיתה
א. הנה המרדכי צ"צ פרק יש נוחלין ס"י תקעה הצי"ח מספר החכמה וז"ל אם נתן הנכסים לזת מהיום ולאחר מיתה אע"פ שמתה צ"ח [האז] והזקנה, הצעל יורשה

וב"מ מדברי גדולי הפוסקים הנ"ל והרמ"א צח"ס מצואר דקיי"ל כהמרדכי והרמב"ן ויל"ע לדינא. [וצפחמי חושן ירושה פ"צ סעיף מ"ז הביא דברי הרמ"א צח"מ ולא הוסיף ע"ז כלום].

ועפ"י"ז היה נראה דצנדונינו פשוט דהבן הזכור - הנכד יקבל מנכסי המוריש - הסבא, בחלק אציו פי שניים כיון דצנכסים שיש לאציו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה מקרי מוחזק.

בשהוסיף תנאי חזרה מהמתנה ב. אלא שיש לשדות נרגא בכל זה, והוא דצנדונינו כיון שהסבא המוריש עשה תנאי שיכול לחזור בו מצוואתו, וכמו שכותבים בכל הצוואות וא"כ יש לדון ולומר כיון שהסבא המוריש אף שנתן נכסיו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, אך כיון שצפועל השאיר לעצמו תנאי שיכול לחזור בו, א"כ י"ל שזה גופא שיכול לחזור בו, עושה את גוף הנכסים רק דין ראוי ולא דין מוחזק כיון שצדצר שיכולים לחזור בהם, קשה לומר שהבן כבר נקרא מוחזק כיון שצרגע אחד יוכל האצ לחזור בו.

סוגיא דנכסי ל'סבתא ובתרא ל'ירתאי ג. הנה המשוזה לשאלה זו הוא ע"פ הסוגיא צצא צתרא קכ"ה ע"א ההוא דאמר להו נכסי לסבתא וצתרא ל'ירתאי הו"א ליה צתרא דהוה נסיצא שכיצא צחיי צעלה וצחיי סבתא, צתר דשכיצא סבתא אתא צעל קא תצע, אמר רב הונא ל'ירתי ואפילו ל'ירתי ירתי ורב ענן אמר ל'ירתי ולא ל'ירתי ירתי,

ופירות לאחר מיתה הצעל יורש אותה קרקע ממנה (מרדכי ריש יש נוחלין) עכ"ל, (וראה צח"מ וב"ש לגבי הפירות אם הצעל זוכה), ומצואר דנקט כן הרמ"א להלכה דמקרי מוחזק. וראה גם צשו"ת חוט השני סי' נג שדן צמתנת גוף מהיום ופירות לאחר מיתה וס"ל דמקרי מוחזק והביא דברי הרמ"א צאע"ז הנ"ל דס"ל דהוי מוחזק, יעו"ש צאריכות.

אך הרמב"ן צצ"צ קכ"ה ע"צ צסוגיא דאין הצעל נוטל צראוי צצמוחזק כתצ דלדעת צינו אפרים הוי ראוי ואין הזכור נוטל צה פי שניים, והרמב"ן חלק עליו ודחה דצרו וס"ל דהוי מוחזק. וראה צשו"ת מהר"ם אלשיך סי' י"ח שכתצ דכהרמב"ן נקטינן.

ובבבנה"ג חו"מ סי' רע"ח הגה"ט אות יד כתצ כנ"ל והוסיף דכן הסכים מהר"ם מטרנאי צח"צ סי' ק"ס וכתצ דכן נראה הסכמת הרצ צעל המפה צסוף סי' זה (חו"מ סי' רע"ח) וכן יש לדקדק מתצוצות הרשב"א ז"ל ח"צ סי' יח וצמה שכתצתי צסי' רנו צהגה"ט אות יח.

אך הוסיף הכנה"ג אצל מהרע"י ז"ל צתצוצה כ"י כתצ כיון דאיקא פלוגתא דצצותא יכול המוחזק לומר קים לי ועיין מה שכתצתי צסי' רנ"ז צהגהות הטור שם עכ"ל.

וראה עוד צכנה"ג חו"מ סי' ק"ז הגצ"י אות י"צ שצ"י לעוד ראשונים הסוצרים כן, ושם לא כתצ צדין קים לי כלום.

שלחו מתם הלכתא כוותיה דרב ענן ולא מטעמיה, הלכתא כוותיה דרב ענן דבעל לא ירית ולא מטעמיה דאילו רב ענן סבר אע"ג דהויא ליה צרא לצתריה לא ירית ולא היא דאילו הוה ליה צרא לצתא ודאי ירית ובעל היינו טעמא דלא ירית משום דהוה ליה ראוי ואין הצעל נוטל צראי כצמוחזק, מכלל דרב הונא סבר בעל נוטל צראי כצמוחזק, א"ר אלעזר דבר זה נפתח בגדולים ונסתיים בקטנים כל האומר אחריו כאומר מעכשיו דמי ע"כ, ונחלקו הראשונים בציאור הסוגיא, לב' דעות.

דעה אחת ה"ה הרשב"ם בד"ה מסתברא וכן הרי"ף (נד:) והשגות הראב"ד על הרי"ף והרמב"ן במלחמות הם סוברים, דמסתברא טעמא דבני מערבא דאי קדים סבתא וזבנה זביני, מוכרחים לומר דהאומר אחריו לאו כמעכשיו דמי, דאי כמעכשיו דמי איך יכולה הסבתא למכור, וע"כ כיון שיכולה למכור ע"כ דאחריו לאו כמעכשיו דמי וע"כ לא ירית לה הצעל.

לעומת זה תוס' בד"ה לטעמיהו (צע"א) ובצעל המאור והרבינו יונה כתבו דאפילו למ"ד דכל האומר אחריו כאומר מעכשיו דמי אין הנכסים קנויים לשני, רק אם שיירם הראשון צרותו עד שמת, אבל אם קדם ומכר בחייו אין לשני כלום וסוברים דאף דהוי כמעכשיו, מ"מ כיון דיש כח ציד הסבתא למכור הנכסים כח זה עושה את הנכסים ראוי ולא ירית לה הצעל.

ומדברי התוס' וצעל המאור יש להוכיח דבגדולינו כיון שיכול לחזור צו

מיקרי ראוי, אף שזכה הצן בנכסים מעכשיו, וכמו בנכסי לסבתא דאף דהוי כמעכשיו כיון שיכולה למכור זה עושה הנכסים ראוי, א"כ ה"ה בגדולינו.

לעומת זה מדברי הראשונים החולקים על התוס' וצעל המאור וכנ"ל אין ראיה שסוברים להיפך.

אך יש לדייק קצת מדברי הרמב"ן במלחמות שכתב וז"ל וא"ת מ"ש הכא צהא דאמרינן אע"ג דאמר לה מעכשיו אי קדמה סבתא וזבנה זבינה זביני, ומ"ש גבי כותב נכסיו לבנו לאחר מותו דאמרינן מכר האב מכורין עד שימות ותו לא, תשובתך, משום דאמרינן צהא היא שמעתתא אחריו ששני, ותו אמרינן אלא אחריו נמי תנאי היא, כלומר למכור שאפילו פי' לו כדצריך ואמר כשתרד בנכסים שישיר לך ראשון קנס מהיום מוחזק הוא "ולא מנינו תנאי כמעכשיו שיצטל כלום מן המעשה והוא שיתקיים" וכו' ע"כ.

ולבאורה משמע מלשונו דה"ה בגדולינו כשנותן גוף מהיום מעכשיו, לא יצטל התנאי שיכול לחזור צו מן המעשה כלום וכשיתקיים, וא"כ י"ל דמוכח מהרמב"ן דלגדולינו שנותן בתנאי שיכול לחזור צו מ"מ יהא הדין דמקרי מוחזק. כיון דנתן מעכשיו ולא חזר צו.

וראה גם צהשגת הראב"ד שם ד"ה מעתה כעין זה.

ולמעשה צשו"ע נפסק להלכה דאחריו לאו כמעכשיו דמי, וע"כ לא הוזכר

דין כשאומר מעכשיו עם תנאי חזרה אם מקרי ראוי או מוחזק.

דברי המהרי"ט אלגאזי המפורשים ברין זה

ד. שוב הראוני דהמהרי"ט אלגאזי צהלכות צורות להרמזין פרק שמיני צסופו ד"ה איצרא דן להדיא צשאלתנו והוכיח מסוגיא דנכסי לצבתא את דצרי וכו"ל.

וז"ל צד"ה איצרא וכו' ע"כ נראה דקרא דאשר ימנא אצטריך לדידהו למעט ראוי שהיה אפשר לציו ליתנו צמתנה וכגון צממון שנתן לו אציו מתנה דייטיקי דהיינו שהתנה הנותן מהיום אם לא אחזור צי עד אחר מיתה ומת אציו המקבל צחיי הנותן ואח"כ מת הנותן ולא חזר צו כל ימי חייו, דצכה"ג זוכה המקבל משעה ראשונה כיון שלא חזר, ואילו היה רוצה אציו המקבל ליתנה צמתנה צחיי לאחר מתנתו מתנה כיון דלמפרע הוא זוכה משעה ראשונה ואיגלאי מילתא דצשעת מתנה שלו היתה אצל הצכור אינו נוטל צה פי שנים צאותם נכסים דממעטינן להו מקרא דאשר ימנא לו דצכה"ג ראוי הוא כיון דציד הנותן לחזור צו ומפקיר מתנתו וכל שיש צד שיכול להפקיע זכותו ראוי הוא, וכיונא לזה כתב רצינו יונה ז"ל ושאר מפרשים צהדיא דנכסי לצבתא וצתרא לירתאי וכו' דאע"ג דהאומר ואחריו לפ' כאומר מעכשיו דמי וכאילו אמר צפירוש מה שתשאר אחריו יקנה פ' מעכשיו, עכ"ז אמרינן דחשיב ראוי אצל הצעל כיון דאי קדים צבתא וצנה ציני וציני, וכיון דציד הצבתא שלא לשייר הנכסים

כלל הוי ראוי ואין הצעל נוטל צראוי צצמוחזק, וא"כ ה"ה צנדון זה כיון דציד הנותן לחזור צו להפקיע זכותו, אם לא חזר צו מקרי ראוי (יעו"ש עוד מה שדן צדיני ראוי) עכ"ל.

הרי שדן ממש צשאלתינו ופשט הדברים מסוגיא דנכסי לצבתא, וכשיטת הראשונים דהוי כמעכשיו ואעפ"כ הוי ראוי. כיון שיכולה למכור הנכסים וא"כ צנדונינו שיכול לחזור צו מקרי ראוי ואין הצכור נוטל מהם פי שניים.

וב"ב הרי הצאנו קודם די"ל דלהחולקים שם צסוגיא דנכסי לצבתא וכו"ל יצברו דהוי מוחזק ויל"ע.

[ובין העניין לציין דברי הקצות החושן סי' רע"ח ס"ק ט"ו שדן צאחד שנשבע לתת מתנה לצדדו חפץ פלוני ומת המקבל קודם שהגיע המתנה לידו אם הוי ראוי לגבי צכור כיון דצצועה אינו עושה קנין, אי נימא כיון דצריך לקיים צצועתו ואסור לו לחזור ה"ל החפץ שנשבע לתת לו כמו מוחזק יעו"ש מה שהאריך צזה, והציא אח"כ דברי הצעל המאור הנ"ל וכתב צתו"ד דדעת רוב הפוסקים אינו כן ואח"כ הציא משו"ת מהרי"ל סי' ע"ו מה שדן צזה יעו"ש].

בירור שיטת רעק"א והבית מאיר ה. והנה לפוס ריהטא היה אפשר להוכיח דמקרי מוחזק מדברי הבית מאיר והרעק"א וכדלהלן, דהנה מצינו צשאלה ששאל הגאון רעק"א להגאון הבית מאיר והיא נדפסה צשו"ת רעק"א תנינא סי' פח וצשו"ת צית מאיר כת"י סי' צ' העתיק

כמעט כל דברי רעק"א וע"ז כתב משוואתו. ושם דנו צנזר צוואה שנתן לצניו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה והשאיר לעצמו זכות לחזור בו ודנו צענינים אחרים (וכדלהלן) מדין ראוי ומוחזק, ואף אחד משניהם לא יצא לדון כלל דפשוט דהוי רק ראוי לגבי צכור כיון שהאב התנה תנאי שיוכל לחזור בו, א"כ הרי מנצח זה לחוד ראוי, ומדלא כתבו כן, היה נראה לכאורה שהצינו, שמתנה שמקבל הצן גוף מהיום ופירות לאחר מיתה אע"פ שהמוריש יכול לחזור בו אעפ"כ דין מוחזק יש לזה והצכור יכול בהם פי שנים.

וזוהי היה המעשה ששאל הגרעק"א את הצית מאיר, צדצר הצוואה שנעשה צקנין צמתנת צריא מעכשיו (ואח"כ מצואר דהיה גוף מהיום ופירות לאחר"מ) ונוסחו צית פלוני אני נותן לצני פלוני צמתנת צריא מעכשיו, נגד זה מחוייב ליתן לעכצוני סך ש' ר"ט, צית זה וכו', וצפירוש התנאי שצדי לחזור ממתנה זו צכל עת שארצה, אולם אם לא יתצבר ע"פ צ' עדים שחזרתי נתקיימו המתנות שלי צמעכשיו וכו' וקנינא, והמלווה הסתיר הדצר מצניו ולא נודע להם מזה צחייו, וכעת שצאו לזכות צמתנתם ליתן דמיהם שקצב להם אציהם וציניהם צכור, וראיתי ממכתצו שפשוט צעניו דהצכור נוטל מהמעות אלו פי שניים, ולדידי מספקא טוצא וכו' יעו"ש שהאריך צוה.

ובשו"ת צית מאיר (מכת"י) סי' צ' השיצ יראה לע"ד פשוט דאינו אלא מלוה וראוי הוא וכו' יעו"ש.

והנה הני תרי צברא צוואת שדנו צוואה אי הוי ראוי או מוחזק לגבי המעות וכו' וכו"ל, ולא יצאו לדון כלל צדצריהם, מהא דהמוריש - המלווה התנה להדיא שיוכל לחזור בו וכיון שכל ימי חייו היה יכול לחזור בו פשוט דהוי ראוי, משמע לכאורה דצברי דאם נתן צמעכשיו גוף מהיום ופירות לאחר"מ עם תנאי חזרה, שהתנאי חזרה לא מגרע הדין של מוחזק מהם והצכור מקבל צנכסים אלו פי שניים.

אבל פשוט שזה טעות ואין הצדון דומה לכאן כלל וכלל.

דבל שאלתינו הוא צנזרן שהמוריש - הצן שמקבל מאציו אינו צטות שישאר צידו הנכסים כיון שיש ציד המוריש להמוריש דהיינו הסצא לחזור בו כל רגע ממתנתו וא"כ יוצא שהצן המוריש להנכד אינו מוחזק צנכסים, כיון שהם שלו רק צספק ואין צידו לעשות כלום לא לכאן ולא לכאן, וההחלטה אם אציו יחזור בו מהמתנה, היא רק ציד אציו, וע"כ י"ל דצוה מקרי הנכסים ראוי.

משא"כ צנזרן הרעק"א והצית מאיר, הרי שם השאלה רק צמוריש ויורש אחד ולא צמוריש למוריש, וע"כ אף שהאב יכול לחזור ממתנתו, מ"מ כיון שהחלטה לחזור בו ממתנתו הוא רק צידו - ציד המוריש, א"כ פשוט דמקרי האב המוריש מוחזק צנכסיו, והוי שלו, וא"כ ע"ז דנו הרעק"א והצית מאיר כיון דמקרי מוחזק לאב, א"כ היורש הצכור מקבל פי שניים צנכסי אציו שאציו היה מוחזק בהם.

וע"ב אין שום נד וראיה לפשוט שאלתינו מדברי הני גדולים.

בשנפטר הבן ועדיין לא גבה הנכסים ומת - זביית מתנת שב"מ ראוי או מוחזק

ו. הנה יש לדון צענינו מנד אחר והוא, כי הרמ"א בשו"ע אכן העזר סי' ק' סעיף ב' הביא תשובת מהרי"ו סי' מ' וז"ל הגה האב שצויה לתת מתנה לבנו לאחר ב' או ג' שנים או שצויה לא לתת לו חלק ירושתו רק אחר ב' או ג' שנים מקרי ראוי ואין אשת הבן גובאת כתובתה מזה עכ"ל.

ונחלקו הח"מ והצ"ש צביאור הדברים, הח"מ בס"ק י"ג כתב וז"ל משמע אם צויה סתם ליתן מתנה לבנו, אשת הבן גובה כתובתה ממתנה זו, אעפ"י שלא באה לידי הבן בחייו לא מקרי ראוי, אבל המעיין בתשו' מהרי"ו אע"פ שהתחיל בלשונו כיון דכתב בשטר לפרוע לאחר שנתיים ומעולם לא זכה המומר בגוף המעות וכו' המדקדק אח"כ בלשונו שמדמה לה לשכר שכיר אע"ג דקודם מיתתו מיד כשגמר המלאכה יש לו חוב אלל ב"ה, מ"מ מאחר שלא גבה עדיין מקרי ראוי וכו' אבל מתנה שניתנה לו ולא זכה בה עדיין דמיא ממש לשכר פעולה שלא זכה בה א"כ ל"ד נקט הרב מהרי"ו בתחלה כיון שכתב השטר לפרוע לאחר שנתיים, רק דקושטא דמילתא נקט שמעשה כך היה שם, אבל לדינא אף שצויה ליתן לבנו מתנה מיד ומת הבן ולא גבה הו"ל כשכר פעולה ומקרי ראוי עכ"ל.

אבל הצ"ש שם ס"ק י"ג יצא לחלוק עליו והביא דברי הח"מ ובהמשך כתב וז"ל והמעין בתשובה יראה דלק"מ כי שם בתשובה איירי שהאב התחייב את עצמו ליתן לבנו איזה סך או אפילו אם הגיע הזמן הו' ראוי אבל אם צויה ליתן לבנו במתנות שכ"מ לנדן שלו איזה סך הו' כמסורים לידו לכן אם לא קצב זמן לא הו' ראוי ודומה כמ"ש בס"י ז בשם הרב רבי צללאל (סי' מ"א) אם נתן מתנה לאשה ולא גבתה עדיין ומתה הצעל יורש המתנה משום דהו' כמסורים בידיה אלא אם לא הגיע הז"פ אז הו' ראוי ודומה למ"ש בסמוך מי שצוה שלא ליתן לו חלק ירושתו עד אחר ב' או ג' שנים והכל חד טעמא הוא, עכ"ל.

ומבואר דנחלקו במתנה שעדיין לא הגיע ליד המקבל, לדברי הח"מ הו' ראוי ולדברי הצ"ש הו' מוחזק.

והנה הקלות החושן סי' רנ"ג סק"י הביא מחלוקתן וכתב דנראין דברי הח"מ דכן מבואר להדיא בתה"ד סי' ש"ן בראובן שצויה מחמת מיתה שינתן מנכסיו לבת בנו עשרים ליטרא ותקנה בהם חגורה אחת יפה ונפטר ראובן, אח"כ כמו חודש ימים נפטרה גם האשה בת בנו קודם שהגיעו המעות לידה והניחה בן קטן והיה חי אחר פטירתה וכו' ואח"כ נפטר גם הוא, והנה צעל האשה תוצע הכ' ליטרא מחמיו בן ראובן כי עדיין לא הוציאם מידי וכו', וכתב ונראה דוודאי אם לא היה שום זרע לאשה זאת לא הו' מידי מששא בתציעת הצעל משום דצכה"ג לא בא ממון זה ליד אשתו מעולם ומחוסר גוביינא וחשיב ראוי ואין הצעל יורש את

אשתו בראוי וגרע טפי ממלוה בשטר דאית לה לאתתא מנכסי מלוג שלה דלא ירית לה צעל משום דחשיב ראוי, אע"ג דהאי ממון אחי לידה כבר וכו' ע"כ, וכתב הקצוה"ח דמצואר מדבריו להדיא דמתנת שכ"מ שלא גבתה חשיב ראוי.

וברתב הקצוה דגם הדברי ריבות סי' קכח פסק דאין הצעל יורש ממתנת שכ"מ שנותן לאשתו דהוי ראוי ע"כ.

[ולחלן נביא מש"כ הקצוה"ח צהמשך דבריו לחלק בין דבר מסוים לבין שנותן חלק מנכסיו סתם].

אבל השער המשפט סי' רג סק"ו הביא דברי קצוה"ח הנ"ל שהשיג על הצ"ש ושהוכיח כן מדברי תה"ד ודברי ריבות דמתנת שכ"מ שלא גבתה מקרי ראוי, וכתב ואני אומר אף דהאמת דכן מוכח מדברי תה"ד ודברי ריבות, מ"מ הלכות גדולות שנו כאן, וכתב דהלכות גדולות סוף הלכות נידוי מצואר כדברי ר"צ אשכנזי והצ"ש. וז"ל צעל הלכות גדולות מאן דאית ליה הלואה או פקדון גבי חברה ואית ליה צרתא ואית לה צעל ופקדיה לההוא הלואה או פקדון לצרתיה ושכיב הוא ושכיבת צרתיה, אע"ג דלא מטא לידיה דצעל מחיים דילה ירית לה צעל לההוא ממונא דתנן (גיטין יג ע"א) האומר תנו וכו' תנו מנה לפלוני ומת יתנו לאח"מ ומסקנא דברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמי, ואח"כ כתב וז"ל איתתא דירתית ממונא מבית נשא ממילא בדלא איתפקיד צה אי נמי אית לה ממונא גבי אינש מעלמא הלואה או שטרא ושכיבת לא

ירית לה צעל, מ"ט דמחסר גוצינא, ולא דמיא לקמייתא, דקמייתא אמרו רבנן דברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמי, אבל האי ראוי הוא וצעל אינו נוטל בראוי כצמחוק. עכ"ל הרי להדיא דס"ל לצה"ג דמתנת שכ"מ חשוב כצמחוק יעו"ש.

ומב"ל זה מצואר דנחלקו גדולי עולם צוה, אס מתנה שזכתה ועדיין לא הגיעה לידה אס נקראת מוחזקת והצעל יורשה או לא.

חילוק בין נתן דבר מסויים לנתן סתם חלק מנכסיו

ז. ואשר נראה להוסיף צוה, כי מצינו ראינו גדולי הפוסקים שיצאו לחלק בין נתן השכיב מרע דבר מסויים דאז זכה הנותן מיד, ומיקרי מוחזק, לבין נתן לו חלק מנכסיו וללא דבר מסויים שצוה הוי ראוי.

ראה צספר נתיבות משפט (פי' על רבינו ירוחם) נתיב כג ז' דף קנ"א ג שכתב לחלק בין דבר מסויים דהוי כגבוי ומוחזק ולאס נתן לה דבר ולא סיימו דהוי כמלוה וכראוי יעו"ש.

ובי"ט חילוק זה מצינו ראינו גם צהפלאה הלכות כתובות סי' ק' אות י' שהביא דברי הח"מ והצ"ש הנ"ל, וכתב וז"ל ולענ"ד יש לחלק דוודאי אס צוה ליתן איזה חפץ או אפילו איזה מנה צרור פשיטא שזוכה המקבל מיד ולא הו"ל ראוי כדאיתא צח"מ סי' רנ"ג סי"ג דהאחריות על היורשים נמצא דהו"ל ראוי כמו צהתחייב האב את עצמו וכו' יעו"ש.

והוא דבשו"ע חו"מ סי' רנג סי"ג מבואר
דשכיב מרע שאמר תנו לפלוני שוה
ק"ק מייני והחמין קצת מהיין ההפסד לפי
חשבון וכו', הגה נתן לו דבר מסויים כגון
חצית אחת צין החציות ונאצד אחד מהן
ההפסד על המקבל, צוה ליתן לאחד מנה
מנכסיו וצוה לאפוטרופוסים לזרור לו היפה
וצירר לו מנה יפה ונאצד צריכין ליתן לו
מנה אחר הואיל ולא סיים הנותן רק אמר
ליתן מנכסיו עכ"ל.

ועפ"י צנה ההפלאה חילוקו, דרק כשנותן
דבר מסויים, זכה מיד ומקרי
מוחזק ומשא"כ כשנותן דבר שאינו מסויים
מקרי ראוי כיון שיש אחריות על היורשים
אם נפסד וכנ"ל.

גם הנוצ"י צההותיו על שו"ע אכן העזר
סי' נ' בדגול מרצנה על דברי הב"ש
בשם ר"צ אשכנזי הנ"ל כתב וז"ל עי' תה"ד
סי' ש"ן דמשמע שדינו כמלוה, "ואמנם
בחפץ מסויים ודאי יורש הצעל" ולזה העירני
בני הרב מו' שמואל עכ"ל.

גם הקטוה"ח הנ"ל צסי' רנ"ג סקי"א כתב
בסו"ד וז"ל מיהו נראה דהיינו דוקא
שנותן מנכסיו דחשיב מחוסר גוצינא אבל
שכיב מרע שנתן דבר מסויים כגון חפץ
וכיוצא בכל היכא דאיתא ברשותא דמקבל
איתיה ואינו אלא כמו פקדון ולא הוא ראוי
צין לכמוצה צין לירושת הצעל עכ"ל.

ובבואר דגם הקטוה"ח מודה דאם נותן
דבר מסויים מקרי מוחזק וכנ"ל,
וכל דבריו שכתב כהח"מ וכתה"ד דהוי ראוי
מיידי רק כשנותן מנכסיו סתם, יעו"ש.

וראה גם צשו"ת רע"א (צחדשות) צח"ג
סי' ס' (וכן נדפס צחי' רעק"א על
מס' צ"צ דף קלז) שדן באב שצוה לתת
לצחו סכום מסויים וכוס כסף פלוני והיה
מזוה מחמת מיתה ואח"כ מתה הצת
וצעלה בא לירש מתנה זו, והשיב ע"פ דברי
תה"ד והשב יעקב ח"צ סי' כ"ו דכ"ז שלא
גצתה הוי ראוי ואין הצעל יורשה וכו'
ומסיק אך אם מתה הצת אחר מות אביה
נראה לענ"ד דהצעל זכה לירש הכוס כסף
אבל לא המנה עכ"ד.

ולפי הנ"ל מבוארים דבריו דרק בדבר
מסויים ככוס פלוני צוה זכתה וזוכה
הצעל ומשא"כ צמנה הוי ראוי ולא זכתה
ולא זוכה צהם הצעל.

חילוק במתנת גוף מהיום ולאח"מ בין
דבר מסויים לסתם

שוב ראיתי שגם הכנה"ג הביא כעין זה
לדמות דין מתנת גוף מהיום ופירות
לאחר מיתה להא דיש חילוק צין דבר מסויים
לסתם, והוא צחו"מ סי' רע"ח הגה"ט אות
ט"ו כשהציא דברי המרדכי בגוף מהיום
ופירות לאחר מיתה דהוי מוחזק והציא דברי
רבינו אפרים שחולק וכתב דהרמב"ן חולק
על רבינו אפרים וס"ל כהמרדכי כתב וז"ל
אפילו לדעת הרמב"ן היינו דוקא שנותן דבר
מסויים או דבר שעכ"פ יתקיים אותה
מתנה, אבל צנות מעכשיו ולאחר מותו בכל
אשר ימצא לו כאחד מצניו הזכרים, חשיב
ראוי ולא ירית לה הצעל, מהרע"י צתשובה
הנז' וזרור הוא דאין צכור נוטל צה פי

שניים דאין הצכור נוטל זהם פי שנים עכ"ל.

ומבואר כנ"ל דיש חילוק בין דבר מסויים לסתם אחד שמקבל חלק מנכסיו כאחד מזניו הזכרים, וכן דימה דין ראוי לגבי צעל לדין ראוי לגבי צכור בזה ודו"ק.

ובמ"מ יש להצין דברי מהרע"י צמה שהוסיף "ואו דבר שעכ"פ יתקיים אותה מתנה" ואם זה נוגע לדינא צוואות, וי"ע.

(ראה גם צספר משפטיך ליעקב ח"ז סי' כ"ז מה שהאריך לדון צכעין שאלה זו צטוטו"ד).

מ' שכתב אצל צאמת נראה מדברי הגמרא גיטין י"ד ע"ז היכא דמת נותן צחיי מקבל דיתנו ליורשי המקבל הלא מוכח דצכר זכה המקבל וכ"כ רש"י שם ד"ה דמית נותן וז"ל הלכך משעת מיתת נותן זכה זה המקבל משום דמנזה לקיים דברי המת, ויורשי המקבל נוטלין מתורת ירושה, ולכאורה צכור נוטל פי שניים צמתנה זו, עכ"ל.

אך לפוס ריהטא דבריו ז"ע דהרי נקטינן דמלד"ה לא הוי קנין וא"כ כל זמן שלא הגיע ליד שמעון לא זכה זהם ואיך יקבל זהם צנו הצכור של שמעון בזה פי שניים.

ובן תמה עליו הגר"י אולמאן שליט"א צהסכמתו לספר משפט הצוואה חלק א' צאות י"צ והוסיף דבריו ע"פ הרמ"א צסי' רנ"צ דמלד"ה לא הוי קנין יעו"ש צאריכות.

בשובה מדין מלד"ה

ח. יש לצאר כשראובן השליש נכסיו וצויה לתתם לשמעון והשלישם לשם כך שיש בזה דין מלד"ה אם מקרי מוחזק לגבי צכור, ראיתי צחידושי רצי שלמה היימן צכתצים סי'

סיכום

א. מתנת גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, פסק הרמ"א בחו"מ סי' רע"ח סעיף י' ובאבן העזר סי' צ ס"א דמקרי מוחזק.

אעפ"כ יש מהפוסקים שחלקו ע"ז, אבל רובם ככולם נקטו כהרמ"א ובהראשונים הסוברים כן, אע"פ שהכנה"ג סי' רע"ח הגה"ט אות יד כתב בשם מהרע"י די"ל קים לי כהחולקים, אבל כאמור רובא דרובא דהפוסקים לא נקטו כן.

ב. כשהוסיף במתנתו תנאי שיוכל לחזור בו, יש לדון ע"פ הסוגיא בבב"ב דף קכה בנכסי לסבתא, דמדברי בעל המאור והתוס' ורבינו יונה מבואר דעושה את המתנה ראוי ומדברי רוב ראשונים שחלקו עליהם בביאור הסוגיא אין ראיה ע"כ, אע"פ שיש להוכיח מהרמב"ן דהתנאי לא מגרע דין מוחזק, והמהרי"ט אלגאזי כתב בזה דברים מפורשים כשעשה תנאי חזרה והוכיח משימת רבינו יונה דהוי ראוי, אך כאמור רוב הפוסקים פירשו הסוגיא אחרת.

ג. אך יש לדון מהא דיש פוסקים שכתבו דמתנה שקבלה האשה, כ"ז שלא גבאתם בפועל מיקרי רק ראוי ולא מוחזק, וכן מי שקבלה מתנת שכ"מ ומתה אח"כ ולא גבאתם מקרי ראוי א"כ יש לדון בנדונינו לומר שהבן הרי לא גבה את גוף הנכסים שזכה מאביו, אך יש חולקים הסוברים דכיון שזכו בהם אף שלא גבאום מקרי מוחזק וכן במתנת שכ"מ, וכמבואר לעיל דבריהם באות ו.

ד. ויש שהוסיפו עפ"י לחלק בין קבלת דבר מסויים וחפץ מסויים או מנה מסויים דבאופן זה יודו אפילו החולקים באות ג' הנ"ל דבזה זכו ומקרי מוחזק, לבין נתן סתם מנכסיו חלק, שאין זה דבר מסויים, שבאופן זה דוקא אם גבאתם מקרי מוחזק אבל כשלא גבאתם הוי רק ראוי.

[וראה אות ז מש"כ הכנה"ג בשם מהרע"י לחלק ג"כ כנ"ל וכתב דבין לגבי בעל ובין לגבי בכור דינם שווה לגבי ראוי ומוחזק בזה].

ה. כשזכה בנכסים מדין מלד"ה ומת, מסתבר שבנו הבכור לא יקבל בזה פי שניים וכנ"ל.

סימן ו'

דיני ופרטי פשרה במעוות בצוואות וירושות

- א. נתפשר בחלק ירושתו מפני שאמרו לו אחיו שיש נכסים מועטים.
- ב. פשרה במעוות כששני הצדדים טעו ולא ידעו האמת
- ג. כשהתפשרות על הירושה היא עם מי שאינו קרובו
- ד. פשרה על ירושת אביו במעוות [בסברו שאחיו מת אחרי אביו]
- ה. קבלו בוררין לחלוקת הירושה ואח"כ מצאו צוואה מהמוריש
- ו. כשמצאו צוואה אח"כ שאין לה תוקף או שיש מחלוקת הפוסקים לקיימה
- ז. פסקו ב"ד שבועה וצד השני ויתר ונתפשר בלשון מחילה על כל מה שיש לך
- ח. כשידע בעת הפשרה שיכול להיות שצד השני יודע
- ט. קיבל קנין לקיים צוואה חתומה שלא ידע תוכנה או ונתברר שאין לה תוקף
- י. יורשים שקבלו עליהם או שתקו לקיים הצוואה ולא ידעו תוכנה או מדין מלד"ה
- יא. פשרה כשהיתה צוואה שקיימת בדיניהם וידעו מזה

הנה כל פרטי ודיני פשרה בטעות ראה
 בחו"מ סי' יב פרטיהם ודיניהם
 [וראה גם בספר הלכה פסוקה שם מדברי
 גדולי הפוסקים בטו"ד] וכאן צאתי רק
 לצאר כמה פרטי וסוגי פשרה בטעות לגבי
 נוואות והרואה לעמוד על כל פרטיהם
 יעיין שם.

מירוסת אציו צעצור סך מה, כאשר היה
 סבור שלא היו הנכסים מרוצים כאשר היו,
 וכן אמרו לו אחיו שלא היו הנכסים
 מרוצין ועל זה סמך ופטר את חלקו
 לאחיו בשביל דבר מועט לפי המגיע
 לחלקו, ושוב נודע שהיו הנכסים מרוצים
 שהיה מגיע לחלקו כמעט כפליים ממה
 שנתפשר עם אחיו.

נתפשר בחלק ירושתו מפני שאמרו
 לו שיש נכסים מועטים

שיטת המהרי"ק

א. מעשה צאח שפטר ואחד מן האחים
 נתפשר עם שאר אחיו לפטור חלקו

שאלה זו נשאל עליה המהרי"ק שורש
 קי"א והשיב נראה לענ"ד דבר
 פשוט שאין צאח פשרה ממש שהרי הלכה
 רווחת היא בישראל דכל קנין וכל מחילה
 בטעות חוזרים, כדמוכח צפרק חזקת הצמים
 (דף מא ע"א) גבי רב ענן שקל צדקי

בדברי גדולי הפוסקים וכמו שיתבאר להלן שהציאו דבריו.

בשאומו שיהיה בדעתי למחול אפילו בשימצא שיהיה יותר

בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' ק"צ נשאל על אחד שמת והשאיר ב' בנות ואחת קטנה וחלקו הנכסים וכתבו שטר בין האחיות והודית הקטנה איך קבלה כל חלקה משלם ולא נשאר אצל אחותה כלום וכתבו זו לזו מחילה כנהוג, ושז נודע שהיו שם נכסים אחרים שהעלימה אחותה ולא הכירה הקטנה.

השיב ע"ז המהרי"ט וז"ל תשובה נראה דכל מה שהודית שנטלה חלק וקנו מידה מחילה בטעות הו"א, דכי היכי דאינהו טעו דבדברי שהיה כח ציד האופטרוקים לתת חלקה לאחותה הגדולה הכי נמי אינה טעיא צהא והיתה סבורה דצדין נטלה אחותה והני מעות דאשתדיף צרשותה אשתדיף דומיא דהא דפרק חזקת דף מ' וכו' (והאריך רבות בזה) וכן הציא העיטור מתשובת הרי"ף ז"ל הציאה צבית יוסף צהלכות דיינים והרשב"א כתב בתשובה ח"צ סי' רע"ח הציאה צבית יוסף סי' י"ב מחודש י"ג על ראובן שהיה חייב לשמעון והיה כופר ראובן בכל ונתפטר עמו צחמישים וזו ועשה לו מחילת שמים ומחילת צריות, השיב הרשב"א ז"ל דאונס היה צמחילה זו ועוד כתב ועוד שנדון דידן פשרה בטעות היה וכו' ולגבי מחילת שמים הנה צמחים עדו וסהדי שלא מחל אלא באונס, ואפילו לא נאנסה כלל וסבור שאין

בארעא וכו' ח"ל מחילה בטעות הוא וכו' כ"ש וכ"ש הכא, ח"כ הוא שהטעוהו אחיו באמרם שלא היו הנכסים שוים כמעט החלי ממנה שהיו שוים, וגם כי מוכיח מתוך הטענות שגם אחיו לא היו יודעים שהיו הנכסים מרוצים כ"כ, איכא למימר דכי היכי דאחיו לא הוו ידען איהו נמי לא הו' ידע וכו' וכ"ש דאומדנא דמוכח הוא שאם היה יודע שהנכסים מרוצים כ"כ שלא היה מוחל דלא עבד איניש דשקיל מגמלא אונא ולא מיציעיא אם יתבאר שאחיו הטעוהו צפון הנכסים אלא אפילו מן הסתם רגלים לדבר איכא דבטעות היה שהרי אין דרך למחול מאתים צמנה וכו' כ"ש אם יתבאר שהטעוהו בפירוש דדבר פשוט שאין לך מחילה בטעות גדולה מזו וכו' יעו"ש עכ"ל.

ובספר דרכי משה חו"מ ס"ס כה אות ה' הציא דבריו וכתב וז"ל וכתב מהרי"ק שורש קיא אחד שנתפטר בחלק ירושתו בדבר מועט כי אמרו לו שלא היו נכסים מרוצים ואח"כ נודע שהיו נכסיו מרוצים ושהיה מגיע לחלקו כמעט כפליים הוה פשרה בטעות עכ"ל.

ובן הסמ"ע ס"ס כ"ה סק"ל הציא דברי הד"מ הנ"ל בשם מהרי"ק.

גם המהרשד"ס צחו"מ סי' שמ"ח הציא דברי מהרי"ק הנ"ל יעו"ש באורך.

גם הכנה"ג חו"מ סי' כה הגה"ט אות נ"ו הציא דברי מהרשד"ס ומהרי"ק הנ"ל [והוסיף וכתב הרשד"ס דאפילו כתב שטר מחילה חוזר ואפילו בקנין חוזר] והוצא גם

לו צידו יותר ונמצא שיש לו מחילת בטעות
 דכל דלא ידע לא מצי מחיל, ואע"פ שהוא
 כותב לו הריני מוחל לך בדלא שגוי בדלא
 אניס כדרך שנהגו כותבי שטרות אין בדבריו
 כלום, עד שיאמר מרצונו בלא שום אונס
 יודע אני שיש לי צידך וכדתיא [ב"מ נא:]
 מוכר שאמר ללקוח חפץ זה שאני מוכר לך
 במאחיס יודע אני שאינו שוה אלא מנה
 ע"מ שאין לי עלי אונאה עכ"ל. והרב
 מהר"י קולון בשורש קי"א כתב על אחד
 שנחפז בחלק ירושה וכו' הוי פשרה
 בטעות ובטלה.

ובמה שטען בעלה של גדולה שתשבע האחות
 הקטנה או תקבל חרס אם כשנתרנית
 ונטלה קנין לא היה בדעתה שאף על פי
 שיימצא צירור שלקחה אחותה הגדולה יותר
 על חלקה הרבה שהיתה מתרנית, אין
 בטענה זו ממש שכל שצאונה שעה לא היה
 צרור לה וגם לא פירשו לה מה שלקחה
 יותר וגם כי שלא כדין לקחו לא גמרה
 ומחלה, ואע"פ שתאמר עכשיו צאונה שעה
 ודאי היה בדעתי למחול בין שיימצא אחר
 כך בין שלא יימצא, מ"מ לא גרס לה למחול
 אלא מפני שלא היה צרור לה ומחמת כן
 אמרה בדעתה הואיל ואין צדי לצרר מה
 תועלת שאעכב במחילה ואולי מפני כן שלא
 אמחול יבקשו עילה לגרום לי הפסד, לכך
 נתרנית, וכיון דצאונה שעה לא היה צרור
 לה אותה מחילה אינה כלום, תדע דהא
 הונאה דבעי רבא לאוכוחי מינה דמחילה
 בטעות אינה מחילה כשאמרו לו ע"מ שאין
 עלי אונאה, אטו מי לא מספק בדעתיה
 שמה יש בו אונאת שות או יותר על שות

ונתרנה שאף על פי שיהיה צו הונאה לא
 יחזיר ואפילו כן לא מהני דכל דלא ידע אף
 על גב דמחיל לא הויא מחילה, וכן מוכח
 מדברי הרשב"א ז"ל שהצאנו למעלה שכתב
 דכל דלא ידע לא מצי מחיל, מדלא כתב כיון
 דלא ידע לא מחל משמע דאע"ג דמחל
 ואמר בלבו אפילו יהיה כן הריני מוחל לא
 הויא מחילה עד דאתצריך ליה והדר מחיל
 כגון דא"ל יודע אני צו שאינו שוה אלא
 מנה, ועוד הויא דאסמכתא לא קני דמפרש
 לה ר"ת מטעם מחילה בטעות, מי לא
 מספק בדעתיה שמה לא אוכל לפרוע בתוך
 זמן ותהיה חלוטה לו, ומ"מ כיון דלא
 ברירה ליה אע"ג דמספקא דעתיה לאקנויי
 אסמכתא היא ואמרינן הדרא ארעא והדרי
 פירי מטעם מחילה בטעות.

ועוד צפ' הכותב (כתובות פד.) דפסיק רב
 כרשב"א בכותב דין ודברים אין לי
 בנכסייך בחייך וצמותך אם מתה אינו יורשה,
 ופרכי' וסבר רב תנאו קיים האמר רב
 האומר ע"מ שאין עלי הונאה יש לו הונאה,
 והקשו התוספות מאי פריך שאני התם דלא
 ידע ומחיל, ותירו דהתם נמי לא ידע
 שתמות אשתו קודם שימות הוא.

והרמב"ם ודאי לא היה התנאי אלא שאם
 תמות היא בחייו לא יירשה ונתירו
 בדבר צאונה שעה בלב שלם ואעפ"כ יש
 לבטל דבריו לפי שלא היה צרור לו שתמות
 היא בחייו, וכל שלא היה צרור לו אינה
 מחילה אע"פ שצאונה שעה נתירו בלב שלם,
 אף כאן צנ"ד כל שלא פירשו לה כמה היה
 נוגע בחלקה כדי שתוותר וכל שלא היה
 צרור לה להיות שלה שהרי הם היו טוענים

למחול בלב שלם כיון שצוואתה שעה לא הוה
צריך ליה אינה מחילה.

איברא דאני לעצמי מזה שנים שעמדתי
על דבר זה וראיתי שדבר זה

במחלוקת שנויה בין הראשונים נ"ג דאיברא
שמדברי התוס' בר"פ הכותב הכי מוכחא
כשכתבו גבי ההיא דפריך תלמודא לרב
דאמר הלכה כרשב"ג ופרכינן וסבר רב תנאו
קיים והאמר רב על מנת שאין עליך אונאה
יש לו עליו אונאה, והקשו בתוס' מאי פריך
שאני התם דלא ידע ומחיל ותיירו דהכא
נמי לא ידע שתמות אשתו קודם עכ"ד. הרי
שאע"פ שזה נתראה ואמר שאם תמות אשתו
קודם לא ירשנה אעפ"כ כיון דלא ברירה
ליה היא שעתא שתמות היא קודם אין
מחילתו מחילה וכמו כן יש ההיא שעתא
שתמות איהי קודם אין מחילתו מחילה וכמו
כן יש ללמוד בג"ד, אבל הריטב"א ז"ל שם
בחידושו חולק על דברי התוס' וכתב דכל
כה"ג לא קרינא ליה דלא ידע ומחיל שלא
אמרו כן אלא בסתם מקח שחושב שאין זו
שום אונאה, אבל זה כבר ידיע שהיה ראוי
לירש את אשתו ומיתה שכית ואפילו הכי
מחל ותנאו קיים אלו דבריו, וגם הרב
מהר"ר צללאל ז"ל הביא בחידושו משם
ריב"ש דבאונאה דוקא הוא דאמרינן לא ידע
דמחיל היינו מפני שהוא סבור שאין זו
אונאה כלל דסבר אנא צדיקנא צדיקני אלן
ושו כמה דיהצינא: עכ"ל.

אבל לכאורה לפי המהלך של המח"א
יסתרו דברי הרשב"א אהדדי, כי
הרי המהרי"ט הביא דברי הרשב"א בתשובה
כדבריו, ולעומת זה הרשב"א בחידושו

שכדין לקחו לפי סברתם, אותה המחילה
שמחלה אפילו היתה בלשון מחילה ראוי
אינה כלום דכל דלא ידעה לא מציא מחילה,
א"כ אין כאן עסק שבועה ולא חרם בדבר.

ועוד אני אומר שאפילו אם היה תלוי
בדעתה שאם תאמר אפילו על דעת
כן מחלתי, דהויא מחילה, לאו כל כמיניה
שתאמר עכשיו כן, דהוי במקום שחז
לאחרים שמפקיע כחו של בעל, עכ"ל.

אבל המחנה אפרים ה' שותפות סי' ו'
ינא לחלוק על המהרי"ט שדן בענין
שני שותפין ואחד מחל להשני השבועה
והציא דברי תשו' הרשב"א והמהרי"ט הנ"ל
וז"ל וכיוצא לזה כתב הרב בעפ"מ בח"א
סי' נ"ז בשותפין שמחלו זה לזה יע"ש
דמדמה לה לההיא דע"מ שאין לך עלי
אונאה דקי"ל דיש לו אונאה משום דלא ידע
ומחיל עד שיאמר יודע אני שאינה שוה אלא
חמשים, וכן נראה מתשו' הרשב"א ז"ל
שהציא הב"י סי"ז ולצי מחילת שמים הנה
בשמים עדו שלא מחל אלא באונס, ואפילו
לא נאנס וסבור שאין לו צידו יותר ונמצא
שיש לו אין מחילתו מחילה דכל דלא ידע
לא מצי מחיל ואע"פ שהוא כותב לו הריני
מוחל לך עד שיאמר יודע אני שיש לי צידך
יותר עכ"ל, מוצא מדבריו שאע"פ שצלצו
של זה היה שאפילו אם המצא ימצא שיש
לו צידו יותר מזה הרי הוא מוחל לו אעפ"כ
אין מחילתו מחילה.

וב"ב בפשיטו' הרב המהרי"ט ח"א סי'
ק"ב שאף על פי שנתראה בלבו

לכחוצות פד. ד"ה וסצר כתב להדיא כדברי הריטב"א, וא"כ יסתרו לכאורה דברי הרשב"א אהדדי.

ישוב קושית המח"א וסתירת דברי הרשב"א

הנה לכאורה יש מקום ליישב קושיית המח"א על המהרי"ט, ונאמר דבנידונינו גם הריטב"א יודה לדברי מהרי"ט, ואפ"ל דרק שם חולק הריטב"א והראשונים דשם הרי כ"א יודע שאחד ימות קודם רק אין אחד יודע מי הוא וא"כ תוס' ס"ל דגם זה מקרי לא ידע דמחיל והראשונים חלקו דזה מקרי ידע.

ואפשר להסביר דזה נכנס בסיכון שלמד זה יפסיד אף שבאמת חשב שהוא ימות קודם אבל גם יודע שיש אופניה אחרת והוא שאשתו תמות קודם.

אבל דנידונינו מה שיך לסיכונים ואופניות, הוא חשב עכשיו שאין יותר וע"כ מוחל וא"כ י"ל דבנידונינו כולו יודו לדברי מהרי"ט לדינא.

והיה אפ"ל דעיקר מה שנחלק המח"א על מהרי"ט הוא על החלק שכתב בדבריו שאע"פ שכלצו של זה היה שאפילו אם המנא ימנא לו יותר הרי הוא מוחל לו.

ובזה הרי יש שני אופניות שי"ל שאין לו יותר ויש נד שיש לו יותר ואעפ"כ מוחל.

וע"ב דומה דין למתנה על כתובת אשתו לדין זה דגם שם שיש שני נדדים. וכן נראה דזה עיקר דברי המח"א.

אבל לפוס ריהטא ג"כ קשה דכאן אללנו אע"פ שאומר שהיה כלצו מ"מ זה היה טעות דהרי כבר נמנא אז הכסף אלל השני אעפ"כ מוחל מ"מ מכלל לשון טעות לא ינא, והרי המהרי"ט האריך שלא רצו לתת לה וכו'.

משא"כ צנדון התוס' הרי שם לא שיך טעות כלל רק דרך גורל מי ימות קודם וע"כ צוה יותר שיך לומר סביר וקיבל ומחיל ולא נאמר צוה לא ידע וא"כ אולי יודו הני ראשונים לדברי המהרי"ט.

ודאתאן להכי, נחייצו גם דברי הרשב"א אהדדי כי חילוק גדול יש בין נידון הרשב"א בתשובה לבין דברי הרשב"א בחידושו, ורק שם כתב דהוי מחילה כיון דשני האופניות שוות וכו' ומשא"כ הכא וכנ"ל.

וראה ישועות ישראל סי' י"צ חה"מ סק"ז שהציא דברי המהרי"ט והמח"א ונקט כמהרי"ט, אך הוסיף דמש"כ המהרי"ט דגם אם מודית היתומה דמחלה כלצ שלם גם אם מגיע לה יותר לא מהני, צוה נראה עיקר כדברי המח"א יעו"ש, והציא גם דברי הפר"ח בספרו מים חיים סי' י"ג יעו"ש צאריכות.

פשרה במעות בששני הצדדים מעו
ולא ידעו האמת - חידוש הנחלת
שבעה

ב. הנחלת שבעה סי' כד אות ז' ינא לחדש דכל זה דאמרנו פשרה בטעות חוזר הוא

דווקא כשנזכר אחד ידע האמת והוא הטעה את הנזכר השני, אז אמרינן דיש דין פשרה בטעות והנזכר שלא ידע האמת יכול לחזור בו.

אבל באופן ששני הנזכרים טעו ושניהם היו שוים בטעות ושניהם לא ידעו האמת, אזי הדין להפשרה קיימת ואין ע"ז הדין דפשרה בטעות חוזר.

וזה"ל הנחלת שצעה ועוד נראה דלא אמרינן דהוי פשרה בטעות אלא היכא שהאידיך ידע ואי שנתאנה לא ידע כנדון של מהרי"ק שורש קי"א שהאחין הטעו לאחד מן האחין ואמרו שאין העצבון הרצה, וע"פ דבריהם עשה פשרה ואח"כ נודע שהעצבון היה הרצה מאוד יותר מכפליים, וזה הוי פשרה בטעות, משא"כ אם האז לא ידע כמו האז, ושניהם נכנסים בספק שמא ירויח או יפסיד ואין שם אחד יודע מי יפסיד ומי ירויח כגון הא דריב"ש ותרומת הדשן הציאו רמ"א בחו"מ סי' רג סעיף י', זה לא מקרי פשרה בטעות [במהדו"צ הוסיף עיין בסמ"ע ריש סי' רטו סק"צ] עכ"ל.

ובן היה אפשר לדייק מלשון הדרכי משה חו"מ סי' רה אות ה' כשהציא דברי המהרי"ק הציאו בזה"ל אחד שנתפטר בחלק ירושתו בדבר מועט כי "אמרו לו" שלא היו נכסים מרובים ואח"כ נודע לו וכו' יעו"ש וגם הסמ"ע סי' כה ס"ק ל' העתיק דברי הד"מ בלשון זה.

והיה אפשר לכאורה לדייק להצינו דברי המהרי"ק דמיירי דוקא כי אמרו לו והיינו ששמעו שהם ידעו האמת רק

רימוהו, ורק הוא לא ידע אבל כשניהם לא ידעו אין דין פשרה בטעות.

שוב ראיתי בגליונות מהרש"ס על נה"מ חו"מ סי' כה סק"כ שכתב דס"ל לנה"מ כהנ"ש והבאתי דבריו להלן בזה"ל.

דעות הפוסקים שחלקו עליו **אבל** המעיין בדברי המהרי"ק נראה צרור לכאורה דלא כהנחלת שצעה ואף כששניהם לא ידעו ושניהם טעו יש דין פשרה בטעות ואין חילוק בזה בין אחד ידע ואחד לא, לבין שניהם לא ידעו ולהלן נביא לשונו.

והנה הראשון שמנאנו שינא לחלוק להדיא על הנחלת שצעה הוא בשו"ת זכרון יוסף חו"מ סי' ד' שכתב בחו"ד וזה"ל מ"ש מר דהוי מחילה בטעות, יכולנא לשנויי ליה כיון דגם האחרים לא ידעו שחמות היתומה וא"כ לא הטעו לא הוי מחילה בטעות וכמ"ש בספר נחלת שצעה סי' כד אות ב' בהדיא וכו', אך כבר הוכחתי נגד סברת הנחלת שצעה הנ"ל מהך דא"ל רב נחמן לרב ענן בבב"ב דף מא ע"א כי היכי דאם לא ידעת הוא נמי לא הוי ידע, והוי מחילה בטעות, וכן מוכח בהדיא במס' בבב"ב דף ס"ו ע"ב גבי אסמכתא דהדרי ארעא והדרי פירי, וכן מהא דרבא בעא לאתווי התם מאונאה כו', רק דבנדון דידן לא הוי מחילה בטעות כלל וכו' עכ"ל.

ודבריו הוצאו גם בפתחי תשובה חו"מ סי' רמ"א סק"ג יעו"ש, ומבואר דחולק וס"ל כדבר פשוט דלא כחידוש הנחלת שצעה.

שגם אחיו לא היו יודעים שהיו הנכסים מרוצים כ"כ איכא למימר דכי היכי דאחיו לא היו ידעין איהו נמי לא הוה ידע וכו' כ"ש וכ"ש דאומדנא דמוכח שאם היה יודע שהיו הנכסין מרוצין כ"כ שלא היה מוחל ללא עזיד איניש דשקל מגמלא אונא, ולא מיבעיא אם יתברר שאחיו הטעוהו בסך הנכסים אלא אפילו מן הסתם רגלים לדבר איכא דטעות היה שהרי אין דרך למחול מאתים צמנה ואין לחלות דשפיר הוה ידע ואפ"ה מחל וכו' דאין אדם מוותר על ממונו חנם, כ"ש אם יתברר שהטעוהו צפי' דדבר פשוט שאין לך מחילה בטעות גדול מזו וכו' עכ"ד.

ומבואר צמחרי"ק דגם כשהאחים לא ידעו הוה מחילה בטעות רק הוסיף שכ"ש כשהאחים הטעוהו, והיינו כשהאחים הטעוהו זה כ"ש שהוא מחילה בטעות אבל גם כשלא ידעו גם האחים ג"כ הוה מחילה בטעות וכמ"ש בצאמנע דצריז איכא למימר דכי היכי דאחין לא ידע איהו נמי לא ידע, וכן ממ"ש אח"כ ולא מיבעיא אם יתברר דאחיו הטעוהו אלו אפילו מן הסתם רגלים לדבר וכו' משמע שגם כששניהם לא ידעו ג"כ יש דין מחילה בטעות.

ומה שדייקנו צריש דצרינו מדצרי הד"מ שהיה נראה לכאורה כהנ"ש, י"ל דאין שום ראיה דהרמ"א נקט לשון השאלה ובלשון השאלה מבואר וכן אמרו לו אחיו, אבל בהמשך מבואר דגם כששניהם לא ידעו יהא הדין כן, וכן גוף הדיוק אמרו לו אחיו

גם המהרש"ס צו"ת ח"ג סי' רס"א ד"ה והנה רו"מ, הביא דברי הנ"ש הנ"ל והביא דברי השואל לדחות דברי הנ"ש ויעו"ש מש"כ ע"ז המהרש"ס, ואח"כ כתב אבל לענ"ד גוף דברי הנ"ש ז"ע דהרי מחילה עדיף מפשרה שא"ל קנין ומבואר צ"כ מ"א ע"א גבי עוצדא דרוב ענן דשקיל צידקא צארעא וכו' והא אחיל דאחא וסייע בגודא צהדיא א"ל מחילה בטעות הוא וכו' כי היכי דאח לא ידעת הוא נמי לא ידע וכו' ומבואר דגם היכי דשניהם אין יודעים אפ"ה לא הוה מחילה וכן שהיה בטעות והמעין צתוס' צ"מ ס"ו ע"ז ד"ה התם זיני וכו' שהשוו מחילה ושומא והקדש וקנין בטעות והביאו לגבי דין מחילה מהא דגיטין י"ד ע"א צעוצדא דגינאי ומבואר שם דשניהם טעו ואפ"ה הוה קנין בטעות ולכן דברי הנ"ש ז"ע גדול וכו'.

ובר"ה סוף דבר כתב, סוף דבר שדברי הנ"ש נע"ג וכבר נתבאר ראיתו להיפוך צפרט צתשו' דברי ריבות סי' שע"ו הנ"ל מפורש להיפוך וכו' יעו"ש עכ"ל.

עתה נחזה צלשון המהרי"ק אם מוכח כהנ"ש או לא, הנה צלשון השאלה מבואר, כאשר היה סבור שלא היו הנכסים מרוצים וכו' וכן אמרו לו אחיו וכו' ושז נודע שהיו הנכסים מרוצים ושהיה מגיע לחלקו כמעט כפליים ממה שנתפטר עם אחיו, ובצאמנע התשובה כתב כ"ש וכ"ש הכא אם כן הוא שהטעוהו אחיו בצמרם שלא היו הנכסים שוים כמעט החצי ממה שהיו שוים, וגם כי מוכיח מתוך הטענות

וירשו אציו ואח"כ מת אציהם ושמעון לא היה כאן שהרחיק נדוד, אח"כ צא שמעון לתבוע חלקו בירושה, ענה לו ראובן שלוי מת כבר והשאיר כל נכסיו לי וסלק את זכות ירושתך מהנכסים [רק השאיר לו סכום מועט] והוצרך שמעון להתפשר עם ראובן, אח"כ נודע לשמעון שאחיו לוי כבר מת בחיי אציהם יעקב באופן שיעקב ירש את לוי א"כ שיך לשמעון חצי מנכסי אציו בשלימות, ולא כמו שחלקו מתחילה לג' חלקים ושמעון קיבל רק שליש, נמצא דכל הפשרה הייתה בטעות.

על שאלה זו נשאל מהר"ש הלוי חחו"מ סי' ג' והשיב נראה ודאי דק שמעון בטענתו וכמ"ש הב"י חו"מ ס"ס י"ב צ"ב צעל העיטור בעשה פשרה מפני שאין לו שטר וכו' ואח"כ מצא דהוה פשרה בטעות והציא ג"כ דברי מהרי"ק שורש קיא, ומצואר כנ"ל דהוה בטעות, ואין תוקף לפשרתו יעו"ש, [ועיי"ש על שקריו של אחיו ראובן שהחליף כל פעם טענותיו וכו' יעו"ש].

קבלו בוררין לחלוקת הירושה ואח"כ
מצאו צוואה מחמוריש

ה. מעשה באחד שנפטר, וצאו יורשיו לידי ריב ומדון צענין ירושת אציהם, לצסוף קצלו עליהם צוררין ופסקו סדר חלוקת הנכסים, ואחרי פסק הדין שניתן ע"י הצוררין מצאו צוואה צכת"י אציהם ונשאלת השאלה האם יש תוקף לקבלתם פסק הדין של הצוררין, או דנאמר דהוי קבלה בטעות,

אין ראיה שהם ידעו, דאולי גם הם לא ידעו ורק אמרו לו כפי מה שהיה נראה להם.

עב"פ מדברי המהרי"ק משמע דאף כששניהם לא ידעו יהא דין הפשרה כפשרה בטעות וחוזר ודלא כמ"ש הנחלת שצעה וכנ"ל.

[וראה בכל זה גם בהלכה פסוקה חו"מ סי' יב עמוד ר"ה הערה 495].

בשהתפשרות על הירושה היא עם מי
שאיננו קרובו

ג. צשו"ת מהרשד"ס חו"מ סי' שמ"ח צנדון שאחד נפטר לצ"ע בלי בנים ובנות ובני אחיו יורשים אותו וכל הנכסים היו בידי אלמנתו וצן אחיו הוצרך להתפשר עמה וכו' על הירושה.

בתב צחו"ד צנדון שהתפשרו על הירושה הציא דברי מהרי"ק שורש קסא וכתב ועדיף נ"ד טובא דצאח עם אחיו אפשר היה לומר דסביר וקביל וגמר בלבו למחול כי אחיהם צשרם הם ואינם מקפידים כ"כ זה על זה, אמנם נ"ד שהיא נכרית אללו אין הדעת סובל שאם היה יודע זה היורש שהיו לה נכסים שיניח לה כדי שתלך ותנשא לאיש וישמחו שניהם צנכסי דודו פשיטא ופשיטא שכל מה שמחל הכל היה בטעות וצנהעלם גמור שהעלימו ממנו הנכסים אין צורך להאריך בזה.

פשרה על ירושת אביו בטעות
[בסברו שאחיו מת אחרי אביו]

ד. מעשה היה באחד שהיה לו ג' בנים ראובן שמעון ולוי, ולוי נפטר בחיי אציו

דאילו ידעו שיש צוואה מהמוריש לא היו מסכימים לצוררות.

והנה בשו"ע חו"מ סי' י"ב סי"ד כתב המחבר וז"ל הכופר בפקדון ונתפטר עמו ומחל לו ואח"כ מלא עדים יכול לחזור בו ע"כ.

ובסעיף ט"ו כתב וז"ל וה"ה למי שנתפטר מפני שלא היה לו ראיה או שטר ואח"כ מלא עכ"ל.

ודברים אלו מוסכמים בכל דברי הפוסקים. וראה גם בספר פנים במשפט חו"מ סי' יב אות כט שהאריך הרבה בזה והציא דעת גדולי הראשונים הם כהרש"א שהוא מקור ההלכה יעו"ש.

ועיי"ש עוד שכתב בסו"ד ועיין למהריק"ש ז"ל בתשו' אהלי יעקב סי' מז שנראה מדבריו בתוך התשובה דבפשיטה גם כשימצא ראיה אינו קוטר הפשיטה ע"ש, וז"ע דהרי דינא הוי איפכא ואין חולק בזה כנזכר יעו"ש שהאריך.

[ובבב"ר הלכות דיינים הלכה פסוקה הציא ג"כ הרבה ראשונים דסברי כן וזיין גם לדברי הפנים במשפט הנ"ל].

והנה בספר קובץ תשובות להגריש"א ח"א סי' רטו (עמוד תלא) פסק עפ"י דשו"ע אלו צנדונו שקבלו היורשין צוררין בסדר חלוקת הירושה ואחרי הפסק, מלאו הצוואה, ורצו המוטעים צוואה לבטל קבלת הצוררות בטענה שהיתה קבלה בטעות דאילו ידעו שיש צוואה לא היו מסכימים לצוררות.

והשיב הגריש"א צמו"ד דזה פשוט שאין תוקף לפסק הדין של הצוררין שאילולי ידעה על קיום הצוואה צודאי לא היתה מסכמת למסור את הדין לצוררין והיה פשרה בטעות ויכולה לחזור בה וכמצואר צמו"מ סי' יב סעיפים יד - טו יעו"ש.

בשמצאו צוואה אח"כ שאין לה תוקף או שיש מחלוקת הפוסקים על תוקפה

ו. יש לצאר צאופן שנחלקו היורשים על הירושה ולצסוף צאו לידי הסכמה וקבלו צוררין ואחרי פסק הדין מלאו צוואה, וכפי שצארנו לעיל אות ה' דכשמלאו צוואה בטלה דין הפשיטה, מה יהא הדין כשהצוואה לא נעשתה כהוגן ואין לה תוקף ע"פ ההלכה או שיש מחלוקת הפוסקים אם צריך לקיימה, האם גם אז בטלה הצוררות ואמרין דהוה פשרה בטעות או דצאופן זה לא בטלה הפשיטה.

הנה צאופן שנחלקו הפוסקים בתוקפה של הצוואה, מצינו בדברי הגריש"א בקובץ תשובות ח"א סי' רטו שדן בשאלה כזו וצנדונו היה אחד מוחזק וכתב כיון דהוא מוחזק וע"כ אין מוציאין מידו וצטלה הפשיטה כיון דהיתה בטעות.

אך נשאלת השאלה צאופן דיש מחלוקת פוסקים, אם לקיים הצוואה אך אין אחד מהם מוחזק או צאופן שאין לזה תוקף מה יהא דין הפשיטה.

ואשר נראה לומר בזה הוא, דהנה כמעט בכל צוואה יש איזה דעות דצריך

אחיו או אחותו ואמר להם ממון צבית אצי ולא מנאחי אותו, ופסקו עליהם שצועה, ועשו ציניהם פשרה ונתנו לו דבר מועט ומחל להם את השצועה וקנו מידו, אי קנו מידו בלשון הזה שנטלת ממון זה ומחלת כל שיש לך, אע"פ שנתגלה עליהם ממון אציו מה שעשה עשוי שהרי מחל להם, אבל אם בלשון הזה קנו מידו שנטלת ממון זה ומחלת שצועתך, ולאחר מיכן נתגלה עליהם ממון בית אציו, שצועה מחל ממון לא מחל, ומחזיר מה שנטל ומחזירים מה שנתגלה עליהם וחזרה השצועה למקומה עכ"ל.

ודבריו זה"ג אלו הציאם הש"ך צסי' כה ס"ק מח ולא הוסיף עליהם כלום.

ולבאורה הרי בדברי זה"ג אלו מבואר דלא בדברי מהרי"ק בשורש קיא שכתב דפשרה על ירושה בטעות בטלה ולמה סובר הבה"ג דהוה מחילתו מחילה כשקנו מידו בלשון שנטלת ממון ומחלת כל מה שיש לך.

אך המהרי"ק עצמו כבר התייחס לקושיה זו שם בתשובה והציא צקוף דבריו דברי הבה"ג וז"ל ואשר הציא הטוען ראיה ממה שמנא כתוב בתשובה צס"ה על אדם שתפס צדין בעל אחותו וכו' דמה שעשה עשוי שהרי מחל עכ"ל, פשיטא דשאני התם דמאחר שהיה ציד המוחל להשציע את אחותו ולא חש להשציעה אלא נוטל דבר מועט שלא להשציע גליא דעתיה דגמר ומחיל, דהאיך נאמר דהויה מחילה בטעות דאדעתא דהכי שיהיה הממון מרובה לא

לקיימה אף שיש חולקים ע"ז, ובאופנים שאין דעות לקיים, יש דעות שיש ענינים לקיים הן מצד מלות כצו"א וכו' או מדין מלוא לקיים דברי המת, או מדין מלוא מחמת מיתה דהמהר"ם כתב דאיכא אף צצריא וכבר בארתי צמשפט הצוואה ח"א באריכות מעמוד רפה והלאה כל צירופי דברים אלו, וא"כ נראה דצאופן שמקבלים צוררין לפשר צענין צוואה, זה פשוט דצאם היו יודעים שיש צוואה, אף שאין כל הפוסקים סוצרים לצריך לקיים הצוואה רק חלק מהפוסקים, ויועיל תפיסת הזוכה צנכסים, וגם צצוואה שאין לזה תוקף אעפ"כ ענינים וצירופי סצרות ושיטות יש צהם וכנ"ל, וא"כ וודאי וצוודאי היו מתחשצים צעת שדנים על הירושה צעסקי הצוררות, וא"כ כיון שלמעשה הרי היה צוואה אלא שהם לא ידעו, ואם ידעו היה הפסק דין שונה מזה הפס"ד שנתנו, א"כ יצא לנו דהוה פשרה צטעות.

וא"כ נראה דאף צאופן זה בטלה הפשרה והוה פשרה צטעות, ואז אם ירצו יוכלו לקיים צוררות חדשה ושידונו ע"פ נוסח צוואה זו, או שיעשו מה שירצו, אף לפסק הצוררות שנתנה קודם הידיעה מהצוואה זו, בטלה ואין לה תוקף, כן נראה לכאורה ולדינא יל"ע.

פסקו ב"ד שבועה, וצד השני ויתר ונתפשר בלשון מחילה על כל מה שיש לך

ז. כתב בעל הלכות גדולות סוף הלכות נידוי וז"ל אדם שתפס צדין בעל אחותו או

מחל והרי הוא לא חש לצרר הענין ולהשביע את אחותו כדי לדעת סך הממון אם רצ ואם מעט הוא, ע"כ גמר ומחל בכל ענין ומשום הכי קאמר דמה שעשה עשוי שכבר הוחל, אבל בנדון זה שסמך על דברי אחיו והטעה בסך עזרון אציו פשיטא ופשיטא דהויא מחילה בטעות ולא הויא מחילה עכ"ל.

ובבואר להדיא דחילק בין נדונו לנדון הבה"ג, דבנדון הבה"ג מוכח דמחל להם שהרי היה יכול להשביעם ועי"ז להטוודע באמת כמה היה וכשויתר ע"ז מוכח דגמר ומחל, משא"כ בנדונינו לא עלה כלל וכלל על דעתו שיש כאן נד שהטעו אותו אחיו או שגם הם טעו ורק ע"כ הסכים לפשר בענין הצוואה, וא"כ באופן שנתצרר שהיה כמעט כפליים יותר ממה שקיבל, יוצא דפשרתו היתה בטעות ובטלה הפשרה, כן נראה דברי מהרי"ק.

והנה צנתיבות המשפט סי' כה ס"ק כ' יצא לבאר דברי הבה"ג שהציאו הש"ך וכתב וז"ל והוא תמוה מאוד דהא מבוחר צסי' יב סעיף יד דאם כפר ונתפטר ואח"כ הציא עדים דיכול לחזור בו, והבא נמי ממש כן הוא דמעיקרא כפר ואח"כ נתגלה ועל כרחך צעדים, לכן נראה לי דמייירי שאח"כ נתגלה עליהם ממון מה שלא ידעו הם ג"כ מעיקרא ולא היה טעות הפשרה כלל, כי כן היה משא ומתן צינייהם, אבל כשנתנו לו רק צעד השבועה שהיה עליהם ואח"כ נתצרר קצת הממון שהיה תוצע הם יכולים לחזור ולתבוע המעות שנתנו, כי כבר נתצרר מקצת מהממון שנתע

כי צודאי אם אחד תבע לחצירו אלף זהובים פקדון ונתפטר צעד שבועת שומרים בסך ת"ק זהובים, ואח"כ הוכר הגנב מסך ת"ק זהובים או אפילו מפחות שמחוייב המפקיד להחזיר לו דמי הפטר שקיבל דהוי פטר בטעות דהא נתצרר שלא היה עליו שבועה רק מסך ת"ק זהובים וצודאי אילו היה ידוע לדיינים בשעת הפטר, היו מפשרין בפחות לזאת נתבטלה הפשרה וחזרה שבועה למקומה וכו' וצוה עולה יפה דברי הבה"ג וכו' עכ"ל.

ובחידושים אות לה כתב מי שנתע קרוביו וכו' ואח"כ נמצא מקצת מעות אציו שלא ידעו הם ג"כ בשעת פטר אם קנו מידו שנוטל כו"כ ומוחל כל מה שיש לו אללם מנכסי אציו, הפשרה קיימת, אבל אם לא אמר בשעת פטר וכו' בטל הפטר ומחזיר הממון והן מחזירין ממון הנמצא וחייבין בשבועה כמקודם עד שיחזור ויעשו פשרה אבל אם נודע שהיה להם ממון שידעו בשעת פשרה הוי פטר בטעות אפילו אם פירש בשעת הפטר שמוחל הטעות (ש"ך ס"ק מ"ח) עכ"ל.

אלא דלכאורה דברי נה"מ הם דלא כהצנת המהרי"ק בדברי הבה"ג הנ"ל, והוא דהרי המהרי"ק הקשה מדברי בה"ג על דבריו ותירץ דתלוי אם ויתר על הציור של השבועה כשיכול לצרר, רואים דמחל ומשא"כ סתמא וכו"ל.

ולדברי מהרי"ק יצא לנו דאף באופן שצודאי ידעו האחים שנמצאו צבית המוריש שהיה יותר נכסים, אך אחיהם

קיימת אף שגודע א"כ שהיה ממון כזר אף כיון שהם לא ידעו הוי הפשרה והמחילה קיימת ומש"כ כשידעו מקודם בזה האופן לא יועיל כלל מחילת האח לאחיו כיון שהם ידעו והוא לא ידע אפילו כשפירש צעת הפשרה שמוחל הטעות.

והנה אף דענאם הנתיבות לא הביא כלל דברי מהרי"ק ולא התייחס בדבריו לדברי מהרי"ק בישב הסתירה לדבריו מדברי הבה"ג וכמו שהבאנו לעיל, אבל במהלך המהרש"ס שהסביר דנה"מ סובר כהנחלת שצעה באו לכאורה הדברים על דיוקם, ומהרי"ק סבור דתלוי כששניהם טעו יש תוקף לפשרה והמחילה וצוה מיירי הבה"ג ומש"כ בנדונו דהטעוהו אחיו (כהצנת הנ"ש) דצוה הוי מחילה ופשרה בטעות.

אלא דכבר המהרש"ס עצמו בגליון זיין דהזכרון יוסף תמה עליו על הנ"ש וכנ"ל וגם המהרש"ס עצמו בח"ג סי' רס"א כתב לחלוק עליו וכנ"ל.

ולפלא שאף אחד לא זיין שהנה"מ סובר כחידושו הגדול של הנחלת שצעה [חוץ מגליונות מהרש"ס הנ"ל] והיו צריכים להביאו להיות לעזר ולאחיסמך לדברי הנחלת שצעה.

והנה אף דנחלת שצעה כתב כיסוד זה דכששנים טעו הפשרה קיימת, אבל צענאם יש כאן שני דינים א. דין הנ"ל כששנים טעו. ב. באופן שאף שיש לומר שאחד ידע והשני לא ידע וזה שלא ידע הסכים לוותר על צירור ע"י שצעה והסכים למחול כל תצעותיו דצוה כתב מהרי"ק

ויתר ונתפטר ומחל, א"כ יועיל מחילתו אף באופן שידעו ולא נחית לחלק כלל וכלל כדברי נה"מ דבאופן שצאמת ידעו שיש יותר אין שום תוקף למחילתו אבל המהרי"ק הצין להדיא דגם באופן זה יכול המחילה והיתור כיון שלא חש להשביע וכו' וכנ"ל.

וא"ב דברי נה"מ לפוס ריהטא צריכים עיון דהם להדיא דלא כמהרי"ק בהצנת דברי הבה"ג.

וראה אות (ח') מש"כ השו"מ לחלוק על נה"מ וליישב דברי הבה"ג באופן אחר.

אלא שראיתי דבגליונות מהרש"ס על נה"מ כתב על דברי נה"מ וז"ל כ"ה גם [בנ"ד] [בנ"ש] סי' כד ועי' פ"ת סי' רמ"א סק"ג בשם שו"ת זכרון יוסף סי' ד' שהשיג ע"ז מצ"ב מ"א וצ"מ ס"ו.

ומבואר דהצין דנה"מ הצין בדברי מהרי"ק כשיטת הנחלת שצעה שנתצאר באות (ב) שסובר דבאופן שאחד ידע והשני לא ידע בזה סבור המהרי"ק כיון דהטעוהו, אז יש דין פשרה בטעות אבל באופן ששניהם לא ידעו האמת ושניהם טעו ושניהם נכנסו בספק אזי גם המהרי"ק יודה דלא אמרינן פשרה בטעות ונתקיימה הפשרה והמחילה, ובנדון המהרי"ק מיירי שהטעוהו אחיו לאותו אח, וע"כ פסק דאין תוקף למחילה ופשרתו.

וזה צא המהרש"ס לחדש ולומר דגם נה"מ הצין כדברי הנ"ש וע"כ כתב הנה"מ דאם שניהם לא ידעו מהממון, אזי הפשרה

דאמרינן דויתר והפשרה קיימת אף באופן שאחד ידע.

וא"ב אה"נ בדין הראשון תאמו יחדיו דברי נה"מ לדברי נ"ש, אבל בדין השני אף שכתב נה"מ דלא יועיל המחילה וההתפשרות כשאחד ידע האמת אבל מדברי מהרי"ק הרי לא משמע כן, ומשמע דהסכים לוותר ולמחול אף באופן זה.

וגם יש להוכיח כן מדברי הנ"ש והוא דגם לנ"ש שייך קושית המהרי"ק מדברי הבה"ג דהרי שם רואים אף שאחד ידע והשני לא ידע אמרינן דהמחילה והפשרה קיימת וא"כ קשה על חידוש המהרי"ק, וע"ז הולך המהרי"ק לתרץ וכנ"ל, אבל בדברי נה"מ אין התחלה לקושית מהרי"ק מדברי הבה"ג דהרי מיירי באופן אחר לגמרי והוא דשניהם אין יודעים, וא"כ אף בדברי נה"מ תאמו לגבי פרט זה כששניהם לא יודעים דהפשרה קיימת אבל בדין השני נראה דגם הנחלת שצעה יחלוק עליו.

בשידע בעת הפשרה שיבול להיות שצד השני יודע

ח. בשו"ת שאל ונשיב מהדורה ג' ח"ג סי' קס כשדן בענין פשרה בטעות הציא דברי נה"מ בסי' כ"ה שהקשה על הבה"ג מהא דמבואר בסי' יב דאם כפר בפקדון ונתפטר עמו וא"כ מלא עדים דחוזר ע"ש.

בתב השו"מ ולפע"ד לא קשה כלל דשם עיקר ההתפשרות היה לפי שזה כפר בפקדון וא"כ אחר שמלא עדים פשיטא שלא לנה לפשר בסך כזה ופשרה בטעות היה,

אבל כאן גם הוא ידע שהיורשים שהן צריכים יוכלו לעשות עלילות ויטמינו המעות וע"ז נכנס בפשרה וא"כ לא הוה פשרה בטעות עכ"ל.

קיבל קנין לקיים צוואה חתומה שלא ידע תוכנה ונתברר שאין לה תוקף ז. מעשה היה באחד שהיה שכ"מ וכתב צוואה וזוהי שאפטרופסים יחלקו ויטיצו עס קרובו וכו'. לאיש היה רק בת אחת ואחיס, וזוהי לעדים שצעת מותו לא יפתחו הצוואה ולא יודיעו לחתנו צוואתו עד שיקבל תחלה לקיים כל דברי השכ"מ, וכן עשה חתנו קיבל קנין לקיים כל דבר הכתוב בצוואה הנזכרת, וע"ז השליש נכסי עזרון ראובן לקיים כל דברי הצוואה וכאשר נגלו לו דברי הצוואה שהיו חתומים תחלה נפל מחלוקת בין היורש הנ"ל דהיינו חתנו של ראובן ובין אחי ראובן הנזכר אשר נתמנו אפטרופסין לחלק נכסי ראובן אחיהם לעניים כמוזכר בצוואה כי הם רוצים לחלק לקרוביו עוד מנכסיו וכו' ואף העדים שהיו אצל הצוואה אומרים שכן היה דעת המצווה, והחתן אומר שא"כ אין לדבר סוף שהם יחלקו כל אשר לו לעניים וינא הוא נקי מנכסיו וכו'.

על שאלה זו השיב הרמ"א בשו"ת בסי' כ"א וז"ל נראה לי דברי היורש ולא מטעמיה וזה כי בודאי משמעות לשון הצוואה היא כדברי האחים הנ"ל וכו', אבל כד דייקנן בזה טובא מצינו שאין בצוואה זו ממש כדפסק המרדכי (סוף פרק יש נוחלין בשם ר"ג מ"ה) וז"ל השיב ר"ג על

ראובן שזויה לשמעון וכו' אבל אם אמר ידך בידי ופיך כפי ועשייתך כעשייתי לחלק לבני צין רב וצין מעט יש ללמוד שלא נתן מחיים כלום אלא שסכים לאותו מעשה שיעשה שמעון אחר מיתת ראובן ומשעת יציאת נשמתו נפלו הנכסים לפני הצן ויצאו מרשות ראובן ואין לו לאפוטרפוס שלו אלא לנהוג בנכסי היורש כשאר אפוטרפוס וכו' והאריך שם בראיות, הרי שמעיין דצוואה זו שזויה שאחיו יחלקו מעות לאחר יחפזו לאו כלום הוא דמיד בנאת נפשו נפלו הנכסים לפני צמו ואין לאפוטרפוס רשות צה, ואע"ג דכתב שם המרדכי דרשב"ם מפקפק בדברי ר"ג ואמרי כיון שמינהו אפוטרפוס צחיים וכו' נראה שיכול האפוטרפוס לרבות ולמעט דמנזה לקיים דברי המת ודברי שכ"מ ככתובים וכמסורים דמי וכו' ודוחה ראיות ר"ג מ"מ יש לי לדון בדברי ר"ג, דהרי הרשב"א כתב בתשובתיו כדבר ר"ג, וכתב מהרי"ק בתשובה סי' נד דמדכתב המרדכי והרשב"ם מפקפק בזה ולא כתב ורשב"ם חולק משמע דדעת המרדכי כדעת ר"ג, ואף אם היה פלוגתא דרבוותא יש לדון בדברי הר"ג דהנכסים בחזקת יתמי קיימי והמע"ה כמו שהאריך שם מהרי"ק וכו'.

ובעתה אומר מאחר דהצוואה צענין זה אינה כלום אף הקבלת קנין שיקבל החתן לקיים צוואת חמיו אינו כלום צענין זה דלא עדיף מגברא דאחי מחמתיה ואומדן דעתא הוא שלא קיבל קנין להוסיף על מחנת חמיו במקום דא"צ לקיימם רק שיקיים מה שזויה חמיו וראוי לקיים, וא"ל

דא"כ קנין זה למה לי דהרי בדבר שצריכים לקיים צלאו הכי אין אנו צריכים קנינו דאיכא למימר דקנין זה צא לחזק הענין וכו', ועוד אמר דאף אם נודה שקנין קאי על כל דבר המוזכר בצוואה זו מ"מ אין בקנין זה ממש מחמת שלשה טעמים חדא דאין הנכסים שלו אלא של אשתו וכו', ועוד אפשר לומר דקנין זה הוי קנין דברים שכתב הטור בסי' ר"ג מטלטלין קונין זא"ז וכו' חוץ מדבר שאין בו ממש וכו' וה"ה צנדון זה נראה דהוי בקנין דברים שהרי לא שעבד נפשיה למאומה אף קיבל קנין שרונה לקיים והוא כמקבל שרונה לחלוק וכו' וא"כ צנדון זה נמי שקיבל הקנין לקיים הצוואה הוי כסילוק בעלמא והוא קנין דברים.

ביהו איכא למימר דבכה"ג לא מקרי קנין דברים וכו' מיהו איכא למימר דבכה"ג דין קנין ומחילה צטעות דלא הוי קנין, דידוע אילו ידע החתן הנ"ל דברי הצוואה שהיא בכה"ג לא קבל קנין דמה לו לנרה ליכנס בקנין לוותר סך מרובה כזה דהיינו שייטצו האחים הנ"ל לכל קרובים מה שירצו, ומחילה שאנן סהדי שנעשה צטעות ל"ה מחילה אפילו בקנין כמו שהאריך בזה מהרי"ק שורש כא, ואף שאפשר לחלק ולומר דבכאן הוצרך לוותר דהרי ראובן ז"ל פסק עליו בקנס ה' אלפים למלכות אם לא ירצה לקיים הצוואה כמו שזויה כולה וצריך לעשות מה שעשה מ"מ נראה דאי צלאו האי קנס לא היה צריך לקיים גם ע"י קנס זה א"צ לקיים דמאחר שלא היה עליו חיוב מחמת דין תורה אף מהקנס היה פטור ולכן אומר ברור אם

האמת שהוא קיבל קנין ולא אשתו פשוט דא"ל לקיים ואם גם אשתו קבלה קנין מ"מ נריך להתיישב אם נריך לקיימה מטעם שאמרתי המוציא מחזירו עליו הראיה ונכסי בחזקת יתמי קיימי וכו' עכ"ל, יעו"ש באריכות.

הגה לבאורה מסקנת דברי הרמ"א נריך ביאור, במש"כ לכן אמר ברור אם האמת שהוא קיבל קנין ולא אשתו פשוט דאין נריך לקיים הנ"ל, ואם גם אשתו קבלה קנין נריך להתיישב אם נריך לקיימה מטעם שאמרתי המע"ה ונכסי בחזקת יתמי קיימי וכו' עד סוף התשובה.

הגה לבאורה נריך להצין מה הם נדדי הספק כשהאשה חתמה, יותר ממה שהאיש חתם, הן אמת שכבר כתב למעלה דאין שום חוקק לחתימת הצעל - חתנו של המוריש וכו"ל בטעם הראשון, וטעם זה אינו שייך כשהאשה - הבת חתמה, אבל הרי אח"כ כתב עוד שני טעמים למה אין חוקק לחתימת חתנו אף אם היה הוא היורש בעצמו וכמו שהאריך בזה וכו"ל, וא"כ מהו הספק שיש להתיישב כשבת המוריש חתמה, דהרי ב' הטעמים האחרים שייכים גם כשהיא חתמה.

ואם נאמר דהספק הוא מ"ש בתחלת התשובה ע"פ המחלוקת מרבינו גרשום ורשב"ם כשמינה אפוטרופוס וא"ל פין כפי וידך כידי וכו' אם יכול לחלק בראיונו והרמ"א נקיט כר"ג וגם מהא דהרשב"א ג"כ סובר כן וכו"ל וגם מלשון המהרי"ק דרשב"ם רק מפקפק ולא כתב

שחולק, ואח"כ מסיק הרמ"א ואף אם היה פלוגתא דרבותא יש לדון כדברי הר"ג דהנכסים בחזקת יתמי קיימי והמע"ה כמו שהאריך שם מהרי"ק וכו', והיינו דהרמ"א עצמו אף דס"ל יותר לדינא כר"ג, מ"מ נסתפק בזה ולמעשה נוקט כר"ג מהא דנכסי בחזקת יתמי והמע"ה.

וע"ב אם נפרש דזה הוא מש"כ הרמ"א דאם הבת חתמה נריך להתיישב מטעם "המע"ה ונכסי בחזקת יתמי קיימי" וזהו גם לשונו לעיל וכו"ל.

אבל לבאורה נ"ע לומר כן והוא דהרמ"א שם בהמשך דבריו אחרי הביאור פלוגתא ר"ג ורשב"ם כתב ומעתה אומר דהצוואה צענין זה אינה כלום וכו' ומשמע דלמעשה אין לו שום נד ספק בזה לדינא, וכן מצוה בהמשך דבריו אחרי כתבו הטעם הראשון דהצעל אינו הצע"ד לחתום ורק הבת היורשת היתה נריכה לחתום כבת אינה חייבת לקיים אלא מה שהיא חייבת לקיים מחמת מתנת אביה בשכ"מ ומה שאין במתנה אביה כלום א"ל לקיים כלום, "וא"כ אין צוואה הנ"ל ממשות כלל" וכו' ומצוה כנ"ל.

[וב"מ ראה שו"ע חו"מ סי' ר"נ ס"א בהגה הביא הרמ"א ב' דעות אלו ולא הכריע]

וצריך לומר דהרמ"א נסתפק בטעמים האחרים מה שכתב אח"כ והוא דהרמ"א בא לומר בריש ד"ה ומעתה דאף דקיבל קנין אינה כלום, דאומדן דעתיה שלא יקבל להוסיף על מתנת חמיו במקום דא"ל

במקום מאתיים וע"כ פשוט דהווה פשרה בטעות.

ומשא"ב בנדון הרמ"א יש לצדד ולדון ולומר דכאן צעת שאמרו לו שלא יפתחו ויראו לו את הצוואה לפני שיקבל קנין שיקיים כל מה שכתוב בצוואה, והרי חתנו ידע שיש כל סוגי האופניות בצוואה בסדר חלוקת הנכסים שיכול להיות שחילק הכל לאחרים או רוצ הנכסים ואעפ"כ מחוסר צריה הסכים וי"ל דע"ז אין שייך לומר דזה נקרא פשרה ומחילה בטעות דרחוק קצת לומר דנופל ע"ז שם טעות כיון שידע שהכל יכול להיות.

וע"ב לא היה הדבר צרור להרמ"א לומר כדבר פשוט דזה נקרא קנין ומחילה ופשרה בטעות ורק נסתפק בזה ולידד לומר דנקרא פשרה בטעות וע"כ כתב בסו"ד מ"מ צריכים להתיישב אם צריך לקיימה מטעם שאמרתי המע"ה ונכסי צחוקת יתמי קיימי. ורא"ה אות (ח) מש"כ בשם השואל ומשיב באופן דידע זה שנתפטר שיכול להיות שמפסיד כאן ואולי יש לדמותו קצת לזה.

יורשים שקבלו עליהם או שתקו לקיים הצוואה – ולא ידעו תוכנה או, מדין מלד"ה

י. מעשה באחד שמסר צוואה סגורה לבניו ואמר להם לקיים הצוואה וקיבלו עליהם או שתקו לקיימה. אבל לא ידעו בשעת מעשה את תוכנה ולא הרשה להם האב לפותחה רק עד אחרי מותו.

לקיימם רק שיקיים מה שזיה חמיו וראוי לקיים וכו', והיינו דס"ל דכל מה שקיבל קנין זה רק על הנד שחייב צאמת לקיים.

ואח"כ כנראה דנסתפק הרמ"א בזה וכמ"ש הוא בעצמו ועוד אמר דאף אם נודה שקנין קאי על כל דבר המוזכר בצוואה זו מ"מ אין בקנין זה ממש, והיינו דנראה דנסתפק בזה בגוף הדבר די"ש נד לומר דכוונתו בקבלת הקנין היה על נד שאין לצוואה תוקף אעפ"כ קיבל עליו לקיים.

וע"ז בא לדחות מפני ג' טעמים, (א) דכשחתם חתנו אין תוקף לחתימתו שזה אינו שלו, (ב) והוסיף ואף אם הצת היורשת חתמה לא יועיל מפני שאינו נקרא ממון אציה וכו' ואף אם נאמר דעדיין הוא ממון אציה, ג"כ לא יועיל דהוי דבר שלא בא לרשותו וכו', (ג) ואח"כ כתב לדון דהוי קנין דברים, רק בזה נסתפק הרמ"א דאולי יועיל כיון דשעצד נפשיה לעשות הצוואה, ע"ז כתב הרמ"א בהמשך מיהו איכא לדון בכה"ג דהוי קנין ומחילה בטעות ע"פ המהרי"ק וכו'.

ויש להסביר ספיקו דהרמ"א בזה דקנין בטעות, ולכאורה הרי המהרי"ק סובר בנדון דהוי טעות די"ל דבנדון המהרי"ק הסכים האב להתפטר על חלק אציו לפי ידיעתו שידע צעת הפשרה, והיינו דאז ידע שיש כך וכך מירושת אציו וע"כ הסכים להתפטר על חלק זה. אבל זו צרע שנתצרר שיש קרוב לכפלים המגיע לחלקו א"כ נתצרר דמה שהסכים היה בטעות גמור דמעולם לא היה מסכים להתפטר ולוותר וליקח מנה

וכן באופן שהמעשה היה דמסר צוואתו לאחר ואמר לבניו שמסר הצוואה לפלוני ואמר להם שיקיימו מה שכתוב שם וקבלו עליהם או שתקו לקיימה.

ונשאלת השאלה לדעת הריטצ"א והרא"ה דס"ל דיש דין מלוה לקיים דברי המת אעפ"י שלא הושלש לשם כך אם קבלו עליהם או שתקו וכמו שהארכתי במשפט הנואה בח"א (עמוד רל) אם אמר להם האז שיקיימו הנואה ואין יודעים תוכנה והסכימו, אם יכולים לומר אח"כ אילו היו יודעים שכן כתב צוואה לא היו מסכימים או שאין יכולים לומר כן.

עפ"י"ז יש לומר אף צנזונינו כשלא היה קנין צוואה ואנו צאים לדון מדין מלד"ה ע"פ דברי הריטצ"א והרא"ה דצעי שינוה למי שסיפק צידו לעשות או ליורשו וקבלו עליהם או שתקו אם באופן זה כשאין יודעים תוכן הנואה, ואעפ"כ הסכימו לקיים הנואה וקבלו עליהם לקיימה.

יש לומר כיון דידעו דיש נד גדול שכתוב שם דברים שאינם לרוחם ולרצונם והרי אציהם לא ציקש סתם הסכמתם רק מפני שהיה לו ממה לחשוש שלא ירצו לקיימם ואעפ"כ הסכימו לקיים הנואה א"כ י"ל דיהא זה דין מלד"ה.

ואולי יש להוסיף בטעם הדבר בדרך אפשר דכמו דלהפוסקים דיש דין מלד"ה רק בהשלש לשם כך וכתב הריטצ"ש צסי' ר"ז בטעם הדבר דאל"כ אנו אומרים דמהמל ומפליג בדברים, א"כ אולי י"ל דגם להריטצ"א והרא"ה הסובר דא"ל הושלש

ומ"מ צעי ציוה ליורשים או למי שסיפק צידו וקבלו עליהם או שתקו, י"ל דצוה יש למוריש - למלוה, גמירות דעת שיקיימו דבריו, וא"כ י"ל דצוה שהסכימו לאציהם שיקיימו לוואתו אף שהם - היורשים עדיין לא ידעו תוכנה, יש ע"י הסכמתם כבר גמ"ד של אציהם, ויהא דין מלד"ה להריטצ"א והרא"ה, כן נראה לומר לפוס ריהטא בדרך אפשר.

פשרה בשהיה צוואה שקיימת בדיניהם וידעו מהצוואה

יא. מעשה באחד שהשאיר צוואה שנמצאת בעזבונו, וכתב שם שכל נכסיו יהיו לאחר מותו לקהילה שבמקומו וכתב שם עוד דגם מה שיבוא לידו מעזבון גיסתו לאחר מיתתה כפי צוואתה ג"כ יהא שייך לקהילה, ולאחר פטירת המצווה ערערו יורשיו על הצוואה ומענו שאין בזה יפה ע"פ ד"ת וכו'.

באחיעזר ח"ד סי' ס"ו ילא לדון צידון זה, והנה הקהל יורשי המלוה מסרו הענין לצ"ד וקבלו בקגא"ס לעשות פשרה ציניהם ולפני הקנין הודיעו הצ"ד להלדדים הספיקות שיש להם בזה ונעשית הפשרה שכל הנכסים שהיו ציד המלוה צעת הנואה יהיו להקהלה ומה שנתוסף אח"כ על ממונו אח"כ יהיה ליורשים, והספיקות שבהם יהיו חילוקי דעות וא"א לצררם ע"ז ישפטו הצ"ד הן לדין והן לפשרה וכעת ערכו הצ"ד ג' ספיקות בדבר.

והם פיקות הם א' לפי"מ שיש צמי דינין נוהגין לקיים הנואות אם הן קיימות צדיניהן אפילו לא נעשה בהם שום

לפני הקנין הודיעו הדיינים להזדדים יסודי הספיקות וא"כ אין לדון בזה מטעם פשרה בטעות ע"כ.

ולפום ריהטא דברי האחיעזר ז"ע קצת, דהרי בלשון השאלה של פשרה בטעות, הוא, כיון דיש ב"ד הנוהגין לקיים צוואות צערכאות, וא"כ לכאורה על ספק זה לא השיב האחיעזר ע"כ.

דאילו היתה השאלה כיון שמצינו שצריך לקיים הצוואה מדין מלד"ה ע"פ הרמב"ם ומהרי"ט וקצוה"ח וכו"ל, וא"כ כיון שטעו בזה הדיינים הוי פשרה בטעות, וע"ז היה משיב דאין זה טעות כיון דהרמ"א והטור הם דלא כהרמב"ם, וע"כ אין זה נקרא טעות והיינו כיון דיש חולקים וסוברים דא"כ לקיים א"כ מכלל פשרה "בטעות" יצאת.

והיינו אף שנתברר רק לאחר פסה"ד של הפשרה דיש ב"ד המקיימים הצוואה אעפ"כ לא נקרא טעות במקום שיש חולקים הסוברים דא"כ לקיים.

אבל על מה שנשאל האחיעזר כיון דנודע לדיינים שיש ב"ד המקיימים צוואות וזה לא ידעו הצ"ד ושאלתם היתה אם זה נקרא פשרה בטעות לא השיב ע"ז לכאורה.

ואולי י"ל דאח"כ דעל גוף שאלתם דיש ב"ד המקיימים צוואות שיש להם תוקף צערכאות ע"ז כבר השיב קודם שילא לדון מדין נדר ומת והוא מש"כ בד"ה והנה לדון דשם דן אם יש כח לשטר מדין קנין ומדין ערכאות ואח"כ בד"ה ותמיד כתב ותמיד הייתי מפקפק על הצוואות של בריא

קנין - אי הוי פשרה בטעות (ב וכו' ג) בענין הנכסים שירש המנוה מגיסתו ע"פ צוואתה שהצוואה שלה נערכה באופן המועיל צדיניהם קודם זמן צוואתו אלא שהנכסים הגיעו לידו אחר מיתתה היינו איזה שנים אחר שכתב צוואתו וכו'. ויעו"ש מש"כ האחיעזר ע"ז.

ובר"ה וצנד"ד כתב להשיב עפ"י דברי הרמב"ם בפכ"ב מהלכות מכירה הל' ט"ז דאם נזיר השכ"מ כל מה שיוציא אילן זה לעניים זכו העניים וכתב שם דה"מ דאף דאין הנודר קיים מ"מ מנוה לקיים דברי המת כמו שהיה מחויב אם היה קיים, ובקצוה"ח סי' רנב ס"ב וסי' ריב סק"ג כתב לצאר ד' דה"מ וז"ל והיינו אע"ג דדעת הרמב"ם דל"א מלד"ה היכא דלא הושלש אבל צנודר ומת כיון דאילו היה קיים היה מחויב ליתן א"כ צמת נמי אמרו מלקד"ה אע"ג דאין על היורשין משום נדר ומ"מ מלקד"ה ומשום דהחיוז שחייב מחיים לקיימו לא גרע מהושלש עכ"ל וכו"כ המהרי"ט צראשונות סי' לט וכו', יעו"ש מש"כ דזה גם כשהקדיש על לאח"מ.

ובר"ה וצשו"ת צנין כותב צמו"ד והנה בדבר הספק אולי הוי פשרה בטעות, צוודאי לא שייך צנד"ד, דמ"מ אין דין מצורר כ"כ דהא כ' הטור (הוצא גם צשו"ת הר המור סי' לו) וגם פשטות דברי רמ"א בסי' ריב ס"ז משמע דלא ס"ל כפסק הרמב"ם וא"כ ליכא צכה"ג משום מלקד"ה אף דמחיים מחויב לקיים נדרו, גם הרי

הנעשית בערכאות לאח"מ שאין שטר לאח"מ ואעפ"כ ז"ד של ישראל מקיימין דבריהם וכו' ואמרתי דזהו משום מלד"ה ואף דבעינן הושלש מתחלה לכך ומ"מ כיון דמהני בערכאות שיש לזה תוקף ע"פ חוק המלכות לא גרע מהושלש מתחלה לכך אלא שלא מנאחי גילוי מפורש לזה ע"כ.

ע"פ דברי הרמב"ם והה"מ ומהרי"ט וקצוה"ח וא"כ לכאורה תהא פשרה בטעות רק מפני זה לחוד, ע"ז צא להשיב ולומר שאף צנדונו אף שכתב כן ע"פ הרמב"ם וכנ"ל מ"מ הרמ"א והטור לא ס"ל הכי וע"כ לא הוי פשרה בטעות כיון דיט חולקים וכנ"ל.

וא"ב י"ל דעל נוואות המקיימים בערכאות תמיד פקפק בזה וינא לצאר לקיימם מדין מלד"ה אלא שאין לו ראיה לזה, וא"כ נראה דהבין כדבר פשוט דמפני סיבה זו אי אפשר להחשיצו כפשרה בטעות כיון דכל מה שמקיימים אינו דבר ברור וע"כ פשוט דא"א להחשיצו כפשרה בטעות מפני אותם הב"ד שמקיימים אותם ולא הו"ר להשיב ע"ז.

ואולי זהו כוונתו מש"כ האחיעזר בלשונו והנה בדבר הספק אולי הוי פשרה בטעות צודאי לא שייך צנד"ד, וכו', והיינו דגם צנד"ד דיט עוד נד לדון בקיום הצוואה ומדין נדר ומלד"ה ולא כשאר נוואות המקיימים בערכאות אעפ"כ לא הוי פשרה בטעות.

ודברי האחיעזר האחרונים דהדיינים הודיעו לפני הקנין להצדדים יסודי הספיקות וע"כ אין הפשרה בטעות, דברים ברורים הם.

רק היות וצנדונו שנשאל מענין נדקה ונדר ינא לדון ולומר דחייבים מדין מלד"ה

סימן ז

מסר המוריש שטר צוואה שאין לה שום תוקף או שמרי חוב לידו נוטריון או לידו שלישי או לידו הזוכה

מעשים בכל יום שאנשים מסדרים צוואותיהם בינם לבין עצמם וברוב הפעמים אין לצוואתם שום תוקף ע"פ ההלכה, ואח"כ מוסרים הצוואה לידו שלישי או לידו המוטב הזוכה בצוואה שישמרם לעת פקודה.

וכן יש פעמים שיש לאנשים שמרי חוב על אחרים או שמרי הלוואות על גמחי"ם שהפקידו שם ממונם ומוסרים שמרי החוב לידו שלישי או לידו הזוכה שיגבו החובות לעת פקודה ובחו"מ ס' ס"ו נתבארו דיני מכירת ומסירת שמרות דצריך שיכתבו לו קני לך איהו וכל שעבודיה וימסרגו וכאן הרי לא כתב לו בן ולא הקנם בדין.

ציד שמעון וכתב לו זכתב ידו וז"ל אני הח"מ וכו' (צלשון לע"ז) ונתן לו הכת"י שניתנו עס השטר ויעשה מה שיש בו וכו' ועכשיו נסתפקנו אם זה כתב יד שיש בו ממשות וקנתה זמו ריוח הנכסים כמו שכתב או לא שהרי אין בו שום דרך מדרכי הקניה לא לשטר ולא לדינרים ואם הוא צדריך הצוואה הרי אין ציד שלישי שום דבר כדי לומר מזוה לקיים דברי המת לדבר הזה וכו'.

ובתב שם צדף ז' ע"צ צסוף התשוצה וז"ל צד"ה אמנס לענ"ד לקיים זאת המתנה מטעמא אחרינא והוא משום דקיי"ל מלד"ה, כמ"ש הטור חו"מ ס' רנ"ב וכו' וכ"פ מרן צשו"ע והכא צנ"ד הרי מסר השטר ציד שלישי לשם כך וכתב לו זכת"י שהוא מניח לו השטר כדי שיעשה כל מה

ונשאלת השאלה צשני דינים אלו הן מסירת צוואה שנערכה צלי שום תוקף והן מסירת שטרי חובות צלי קנייני כתיבה ומסירה, אם יש להם תוקף מלד דין מזוה לקיים דברי המת.

ובדי לצארס, נקדים קודם צדצרי הפוסקים צדנו להדיא צמסר שטרי חוב לידו שלישי או לידו הזוכה צדנו שיש לזה תוקף אע"פ שלא הקנס כדין, ומדין מלד"ה. ואח"כ צצוא לצאר דין כשמסר צוואה שאין לה שום תוקף לידו השלישי או לידו הזוכה.

מלד"ה כשמסר שטר חוב שאין גופו במזון ביד שלישי

א. כתב צספר מטה יוסף ס' ה' (דף פ"ג ע"צ) ראובן היה לו שטר עיסקא על צנו ורצה ללכת אל ארץ הצבי ומסר השטר

שצויהו זכ"י כיון שכן הא איכא מלד"ה וכו' אלא שהוא אומר לשליש שהוא מניח לו צידו השטר כדי שעי"כ יעשה כל מה שמלוה לו וא"כ מלוה על היורשין לקיים דבריו.

ובסו"ד יצא לקיימה מדין מלד"ה וכ"כ בד"ה מ"מ דאין לומר דוקא כשמסר ממון ציד שלישי וכו' אבל כשמסר שטר שאין גופו ממון לא מהני, דאין טעם לחלק דהא טעמא דלריך שימסור ציד שלישי הוא משום דצריא שמלוה דבר צדיצור לצד נראה כמהתל ומפליג בדברים כמ"ש הריצ"ש צסי' ר"ז הנ"ל וא"כ כיון שעשה מעשה המוכיח מתוכו שאינו כמהתל אלא כוונתו לקיים דבריו די זכך, וא"כ הכא כיון שעשה מעשה שמסר השטר ציד שלישי וגם הוסיף אומץ לזוות לה ועשה מכתב לחזק דבריו, זה מורה וצא שכוונתו שלמה לתת מתנה זו לצמו כיון שכן מלוה לקיים את דבריו עכ"ל. ודבריו הציאו האחרונים להלכה למעשה כשמסר שט"ח ציד שלישי דינו כמו שהשליש החפץ צדי כך.

גם בצרכות המיס צדף רמ"ז ע"ד דן במסר השטר ליד הזוכה, וכתב ועיין לה' מטה יוסף חו"מ סי' ה' בסופו וא"כ צנדונו שמסר לבן הזוכה ודאי דמוכח דכוונתו לקיים דבריו.

גם המטה שמעון חו"מ סי' רנ"ז הגב"י אות יד הציא דבריו וליין גם לצרכות המיס הנ"ל, ודבריו הצאתי צקיצור צמשפט הצוואה ח"א עמד רעט אות א יעו"ש.

ובן הציאו צויאמר יחזק דקע"ח ע"ד זיין לדברי המטה שמעון הנ"ל צשם המטה

יוסף וכתב צנדונו כיון שמסר השטרות ציד המורשים הו"ל כהשליש הממון צידם ע"פ המטה יוסף הנ"ל.

ובן צשער אשר ח"צ חו"מ סי' כ"ז דף נח ע"א הציא דברי המטה יוסף והמטה שמעון הנ"ל וכתב וא"כ הכא צנ"ד מסתמא ודאי שהמנות מסר החוגיטוט מכל הקרקעות שהי"ל ציד המו' כיון שלהם צאים כל הפירות העולים מתוכם כדי לחלק ע"י לכל אחד מהמקצלי מתנות וההקדשות חלקו המגיע לו וא"כ גם מצד זה דין מלד"ה אמרו לדעת ר"ת ודעמיה וכו' ויעו"ש שצ"ן גם למשאת משה והגו"ר וכדלהלן.

גם צשו"ת משאת משה חיו"ד סי' יט דף ע"ד נשאל צאחד שצויה קודם מותו לפני שני עדים שכוונתו רצויה להניח צידם אלף גרושים למען יעמדו להספקת הת"ח מפירותיהם וכו' וסידר ונכתב שטר צוואתו כראוי ומסר צידם פוליסה א' מסך אלף גרושים שיש לו צהלואה לריות היום צכוללות הקונצינטו של הלועזים היוונים וכו'.

ובדף ע"ה כתב שם צתשובה לשאלה זו ויצא לדון מדין מלד"ה כתב ואין להחזקת ולומר דהתינח אי גוונא דנ"ד הוה כמוסר צידם גוף הנכסים ודאי דשייך מלד"ה, אכן כיון דצנ"ד לא כך היה מעשה אלא שמסר להם השט"ח והפוליסאס שהיו לו על הקונצינטו יאמרו דלעת הרא"ש והר"ן ור"ת דמצרכי הצאה מרשות לרשות דאין זו חשיבה נתינתה עד דיהצינהו להו צעיניהו ממס הא לאו הכי אין כאן משום מלד"ה דהא ודאי ליחא דמאין הרגלים לחלק

וראה להלן (אות ג) דברי המהר"ם חנינ
בגינת ורדים שהציאם בשער אשר
הנ"ל.

ומדברי כל הני פוסקים מוצא דהיכא
דמסר שט"ח ציד שליש מהני
והוי כהושלש ציד שליש לשם כך דאמרינן
זוה מלד"ה. וכשמסר השט"ח לידי הזוכה,
זכה, וכן"ל בשם ברכות המים.

ומ"ב בכל הני אופנים נראה דמיירי דהיה
ברור פרטי המעשה שמסר השטר
לידי שליש, וכגון בעוצדא דהמטה יוסף
דכתב בכת"י לשליש שמוסר לו השטר ויעשה
לו כו"כ, וכן בעוצדא דהמשאת משה הנ"ל
דמיירי שמסר לשני עדים שטר החוב
והפוליסאס ומצא דלא היה ויכוח בפרטי
המסירה, ורק דנו לקיימה מדין מלד"ה
וע"ז כתבו דמועיל כיון דמוכח דלא היתל
כשמסר השטרות לידי שליש.

מסר שטר הצוואה ליד גומריון או
לידי שלישי מדין מלד"ה
ב. עתה נשוב לדון כשאחד עשה צוואה
שאין לה שום תוקף ע"פ ההלכה ומסר
הצוואה לידי שליש אם יועיל מדין מלד"ה.

הנה ראיתי בספר המשפט וישראל פי"ג
שכתב בדבר פשוט, אם אחד כתב
צוואה ומסר הצוואה לידי שליש, צריך לקיים
הצוואה מדין מלד"ה כיון שמסר הצוואה
לידי שליש הוי כהושלש לשם כך.

ובהערות ציין לדברי ר"ת והפוסקים
והשו"ע חו"מ צס"י רנ"ב

בכך מסביר בעלמא דלכאורה הדעת נוטה
דכך לי מסירת נכסים ממנו כמו מסירת
השט"ח שמשלש צידם בשגם אין גופם
ממון, וטעמא דמילתא אמינא דכל עצמו לא
הוצרכו לדעתם שיוצאים מרשותו ואשר
יצאם ליד שליש אלא לאפוקי נפשין מידי
החשש דשמא לא גמר להקנותם בכל לב
ודבריו אינם אלא כחוכא ויהי כמנחק וכמ"ש
הריצ"ש בתשובה סי' רז סוף התשובה וכו'
אלמא שמעינן דלמאן דמצריך הוצאה מרשות
לרשות היינו טעמא לאפוקי מלב שאינו
כמהתל ומפליגים בדברי הצאי כי לא מקבלו
וכו', ומינה דנ"ד דעציד עוצדא צנפשיה
ומסר השט"ח והפ"י לידי הבוררים דבר
פשוט דמפקא נ"ד מידי חששת ההיתול
והפלגת דברים דכי נמי אין גופן ממון
התפסת השטרות לידם עדות היא כי צנפשו
היא ולבו שלם דגמר ומקני ויש בזה משום
מלד"ה.

ויצא עוד לקיים דבריו אף לשיטת ר'
אפרים דס"ל דלא אמרינן מלד"ה
רק היכא דלא שייך קנין צאחה מתנה,
דאילו כששייך קנין ולא אקנייה לית ביה
משום מלד"ה וכמ"ש המרדכי בשמו צפ' מי
שמת סי' תרכז וכו' יעו"ש שהאריך, ומסיק
צסו"ד כ"ש צבי הא דנ"ד דהווי שט"ח
דגויים דהאיכא למ"ד דלא אהני זהו כתיבה
ומסירה דלדבריהם פשיטא דנ"ד נקיים
אנחנו מדעת רבינו אפרים דהא דנ"ד לא
הוי מידי דקנין גמור בהן וכו' יעו"ש.

ובשער אשר הנ"ל ציין לדברי המשאת
משה הנ"ל יעו"ש, וכתב שם
דבריו ע"פ המטה יוסף והמשאת משה אלו.

הסוצרים כדי שיהא דין מלד"ה נריך שישלישנו לשם כך.

אבל צאמת דבריו תמוהים מאוד דהכוונה הפשוטה שישלישנו היינו על הנכסים, והיינו כשמשליש הכסף או החפצים ביד שלישי, אז יש דין מלד"ה, וזה יש להוסיף גם סדרת הריצ"ש בסי' ר"ז דבעי מסר בידי שלישי דאז אמרינן דלא היתל והפליג בדברים כיון שהוסיף הנכסים מרשותו ומשא"כ כשלל השליש בידי שלישי לשם כך דאז אין ראייה שכיון לדבריו צרנינות דאולי היתל והפליג בדברים.

אבל צאופן שלא מסר הכסף והנכסים רק מסר שטר הצוואה בידי שלישי מה"ת שלא היתל והפליג בדברים.

ולא מצינו בדברי הפוסקים שדנו בצוואות שאין להם תוקף ע"פ ההלכה, שיצטרכו לקיימה מדין מלד"ה כיון שמסר "הצוואה" לידי שלישי, והוא דבר פשוט וצורר למאוד.

חידושו של המהר"ם חביב דמועיל **אולם** מצינו בדברי מהר"ם חביב צשו"ת גינת ורדים חשו"מ כלל ה' סי' יא שנחלק עם הג"מ אברהם הלוי בנושא צוואה אחת, ושם משמע מדבריו דיועיל לכאורה מדין מלד"ה כשמסר שטר הצוואה וכדלהלן. וברדי להצין דבריו נקדים בזה, דהנה ידוע שיטת ר"ת דכדי שיהא דין מלד"ה נריך להשליש הנכסים בידי שלישי. וע"ז תמה הרמב"ן בחי' לגיטין דף יג ע"א ד"ה ועוד ראיתי שכתב צחו"ד וז"ל ושוב מצאתי כתוב

במס' צ"צ צאומר נתתי שדה פלוני לפלוני נתתיה לו נתונה תהא שלו והרי היא שלו לא אמר כלום, יטול פלוני בנכסי ויקנה בנכסי ויחלוק פלוני בנכסי ויזכה פלוני מנכסי הרי זה מתנה נתתן לו ר' אומר זכה וחכמים אומרים לא זכה וכופין את היורשים לקיים דברי המת, פי' ר"א זכה שהוא צאומר הריני נותן שדה פלוני לפלוני וכולם בשטר, וחכ"א לא זכה ואין זה אלא כמנזה שנתתן לו אצל הוא אינו נותנה לו עכשיו ואע"פ שמנזה לקיים דבריו, למדנו מכאן אע"פ שאינו מוציא שדהו מתחת ידו כיון שאמר נתתן מנזה לקיים דברי המת וכופין כמנזה זו את היורשין וכו' עכ"ל.

ובן הר"ן בגיטין דף יג ג"כ הקשה על ר"ת וכתב ולא מחזור דצתוספתא דצתרא תניא נתתן שדה פלוני לפלוני וכו' וכנ"ל ברמב"ן לפיכך תירץ הרמב"ן ז"ל דליכא פלוגתא בין מוציא מרשותו או לא וכו' עכ"ל.

והיינו דהוכיחו דגם בשדה יש דין מלד"ה, והרי בשדה לא שייך שיוציאו מתחת ידו, ומוכח דא"ל שישלישנו בידי שלישי לשם כך.

וראה עוד במשפט הצוואה ח"א עמוד רס"ו מש"כ צענין אי יש דין מלד"ה בקרקע כיון דלא שייך שישלישנו לשם כך.

והבאתי דנחלקו בזה החלקת מחוקק והרצ"י רצי העשיל, דהר"ר העשיל ס"ל דל"א מלד"ה בקרקע, כיון דל"ש בקרקע הושלש כדאיתא בר"ן, וכתב

והגינת ורדים שם בכלל ה' סי' יד ינא להשיב על דברי מהר"ם חציב הנ"ל שם צסי' יא ולא מנאמי שהתייחס לדבריו אלו לדחותם ורק ינא לדחות דבריו האחרים יעו"ש.

ובדברי מהר"ם חציב אלו מבואר לכאורה דכשאחד כתב שטר נוואה שיתנו לפלוני כך וכך ומסר שטר הנוואה לאחר - לשליש, אעפ"י שלא עשה נוואה ע"פ קנינים המועילים ע"פ ההלכה, מ"מ יש דין מלד"ה ומקרי הושלש הנוואה ביד שלישי לשם כך דס"ל לר"ת דיש בזה מנזה לקים דברי המת.

והוא דהרי מה שכתב בשטר תנתן שדה פלונית לפלוני לא היה בזה דין שטר מתנה כיון דלא זכה בשטר זה מעכשיו ויש בזה רק ראייה וזיווי זה שמנזה שנתן שדה פלונית לפלוני וע"ז כתב המהר"ם חציב כיון דמסר לו יש דין מלד"ה.

ובמהר"ם חציב משמע לכאורה דמיירי במסר ליד הזוכה, ומ"מ ה"ה במסר לידי שלישי דמאי שנא, ובשער אשר ח"צ חו"מ סי' כו דנ"ח ע"צ הביא דברי המהר"ם חציב והציאו באופן דמסר שטר המתנה לידי שלישי, ומבואר דלא שנא, ומסירת שטר הנוואה שהוא שטר ראייה וזיווי שיתנו מקרי מסר לידי שלישי לשם כך. ויועיל מדין מלד"ה.

וב"ב דברי מהר"ם חציב לכאורה הם דברים מחודשים ולא מצינו בדברי הפוסקים שהצינו דהושלש סגי גם כשלא מסר הנכסים ובמסירת השטר לאחוד יועיל.

שם לזאר דכיון דהרמב"ן הקשה על התוס' מהא דתוספתא, ומדהתוס' לא חיישי לקושיא זו, על כרחך דס"ל דתוספתא זו נדחית מההלכה ולא אמרינן באמת בקרקע מלד"ה.

והחלקת מחוקק ינא לחלוק עליו דבאמת שגם בקרקע שייך כעין שלישות אם החזיקו בקרקע ויעו"ש מש"כ בהמשך דבריו אי ס"ל כר"ת או כרמב"ן יעו"ש.

ושם הבאתי גם דהקדוה"ח סי' רנ"ב סק"ב ינא ליישב קושית הרמב"ן על ר"ת בדרך אחר יעו"ש באריכות.

ויעו"ש מש"כ עוד בשם טבעת החושן צסי' רנ"ב דרך אחר בזה.

ועתה מנאמי וראיתי שהגאון המהר"ם חציב ינא ליישב דברי ר"ת ולהנילו מקושית הרמב"ן בדרך אחר.

והוא דכתב בגינת ורדים חו"מ כלל ה' סי' יא (דקמג ע"א) דד"ה ועוד וז"ל ועוד יש לתרץ דכיון דמיירי התוספתא בכותב בשטר תנתן שדה פ' לפ' ומסר לו השטר אע"ג דלא זכה בשטר זה מעכשיו מ"מ שייך זו מלד"ה, כיון דמסר לו שטר ראייה וזיווי זה שמנזה שנתן שדה פ' לפ' ואמרינן ביה מלד"ה באופן דלא קשיא מתוספתא זו לדחות חילוק ר"ת ועכ"ל כן משום דראיתי בריב"ש סי' ר"ז דכתב דחילוק ר"ת הוא יותר נכון מדברי הרמב"ן וכו' וכשראיתי דברי הריב"ש הללו תמהתי איך לא ראו דברי שהתוספתא שהציאו הרמב"ן והר"ן הוא היפך דברי ר"ת וכשעמדתי על ציבור פי' התוספתא ראיתי דיש ליישבה לדעת ר"ת כדכתיב, עכ"ל.

ונראה שדברי המהר"ם חציצ'ה הם חידוש גדול, ומריהטא דהפוסקים שלא הזכירו ולא דנו לקיים צוואות ע"י מסירתן ליד אחר משמע דלא ס"ל הכי.

וע"ב להלכה למעשה צ"ע כיון שהפוסקים לא הזכירוהו ומשמע דלא ס"ל הכי.

ובן בדברי הפוסקים מצינו שדנו רבות בצוואה שנעשתה בערכאות אם יש לקיימה או לפוסלה, ולפי הנראה לכאורה מוסרים גם הצוואה אז לידי הערכאות ולא משאירים אותה אצל המוריש, ואף אחד מהפוסקים לא יצא לדון שיועיל מדין מלד"ה כיון שמסר הצוואה היא מקרי עי"ז הושלש.

סימן ח

צוואות בלשון מה שתרצה תעשה – ופרטיהם ולשונויותיהם

מעשים בכל יום שבהרבה נוסחאות צוואות כותב הבעל לאשתו שתוכל לעשות בנכסיו מה שתרצה [וכן כשמסדר חלוקת נכסיו במקרה שישאר אחרי אריכות ימים ושנים של אשתו] ונשאלת השאלה מהי משמעות לשון זה מה שתרצה תעשה האם הכוונה שתוכל באמת לעשות מה שתרצה דהיינו לחלק וליתן ולעשות ככל העולה על רוחה, או הנאמר דהכוונה היא רק שתוכל להלוות ולהפקיד ולהשאיל למי שתרצה אבל אין בזה נתינת מתנה לאשה שתוכל באמת לחלקם לאחרים לצמיתות.

וכמובן תלוי גם אם הצוואה נעשתה בקנינים או לא, וכן יש אופנים שיש לדון מדין קנין שטר וכן כשאין קנינים אם יש דין מצוה לקיים דברי המת, ואנו באנו לדון בגוף לשון זה מהי הכוונה בדבריו אלו.

והיות ויש כמה חילוקי לשונות בזה באיזה נוסח אמר, וכן מה אמר קודם, ומה אמר אח"כ, וכן אם הקנם בקנין או לא, ע"כ נבארם בעז"ה.

ואלו הענינים שנתבארו בלשונויותיהם ובכוונתם.

א. לשון מה שתרצה תעשה – הכוונה.

ב. חילוק כשכתב בן מה שתרצה בחייו ובין על לאחר מותו

ג. מינה לאשה אפטרופסית על נכסיו ובשעת פטירתה תחלק הנכסים כמו שתרצה.

ד. לשון "תחלק" הנכסים כמו שתרצה.

ה. חלוקת הנכסים רק ליורשים או גם לאחרים.

ו. חילוק בין תחלק בחייה ובין תחלק בשעת פטירתה.

ז. מדין נכסי לך ואחר כך ליורשי.

ח. מדין נכסי לך ואחר כך לבני ובנותי, או סדר חלוקה אחרת.

ט. מדין נכסי לאשתי ואחריה ליורשיו.

משפט

סימן ח

הצוואה

קצט

י. חילק נכסיו בצוואתו וכתב אשתו תוכל לעשות מה שתראה כל ימי חייה.

יא. בהנ"ל חלוקת הנכסים לאחר פטירתה.

יב. מדין נכסי לך כל ימי חיך.

יג. מה שתראה תעשה ומה שישאר אחריה יחולק וכו'.

יד. קני ע"מ להקנות למי שתראה.

טו. מה שתראה תעשה בנוסח צוואה ע"פ ספר משפט הצוואה.

טז. שכ"מ שמינה אפוטרופוס וא"ל שיעשה מה שירצה ועשייתו יהא כעשייתו.

יז. שכ"מ שכתב לאשתו שתעשה מה שתראה.

דברי הרא"ש בתשובה

א. ראשית דבר מצינו ראינו שהרא"ש בתשובה כלל סג ס' ג' המייחס לנוסח זה באחד שכתב לאשתו מה שתראה תעשה ולפוס ריהטא משמע מדבריו דאין הכוונה שתוכל לעשות נכסיו ככל העולה על רוחה, וז"ל הרא"ש הצעל שאמר לאשתו שתעשה בצגדיה מה שתראה והלכה האשה ונתנה צמתנה לאחר אין צאונה מתנה כלום כי הצעל חייב לכסות לאשתו והיא אינה יכולה למכור וליתן לאחר הכסות שהוא קונה לה כי אדעתא דהכי שתתכסה בהן קנאם להם ולא שתתנס לאחר ואפילו הכניסה לו הצגדים מצית אציה הדין כאילו קנאם לה דאלו תתנס לאחר הוא צריך לקנות לה אחרים והמלצושים שהכניסה לו צין שיש להם דין נכסי מלוג צין שיש להם דין נכסי צאן צרזל אינה יכולה למוכרם ומה שאמר לה שתעשה בצגדיה (וכשתצגנה) מה שתראה אין זה הלשון מועיל להסתלק דאפילו צנכסי מלוג שהגוף לאשה ואין הצעל צהן אלא

פירות אם כתב לה דין ודברים אין לי צנכסיך לא חשיב סילוק אם לא צכתב לה צעודה ארוסה קודם שזכה צנכסים כ"ש הכא שגוף הצגדים הן שלו ולשון גרוע כזה יש אני יכול לפרש שתעשה צהם מה שתראה להשאילן או להפקידן ציד אחר כדי שלא יוכל לקחם הצעל כמו שעשה צבר לא חשיב סילוק ואין מתנה מתנה עכ"ל.

ודברי הרא"ש אלו הציאם הטור צאצן העזר ס"ס ז', והוצאו להלכה צשו"ע ס' ז' סעיף י"ט וז"ל אשה שאמר לה צעלה שתעשה צצגדיה וצתכשיטיה מה שתראה אם מכרה או נתנה צטל, עכ"ל.

ושם צח"מ ס"ק ס"צ וצצ"ש ס"ק ס"ז הציאו דברי הרא"ש הנ"ל דיש לפרש כוונתו להשאיל או להפקיד וכו' יעו"ש.

[ודברי הרא"ש אלו הוצאו גם צשו"ת מהר"י צן לצ ח"א כלל יב ס' עד וציין גם לדבריו צספר קהלת יעקב מענה לשון ח"ג אות קכג יעו"ש].

ובדברי הרא"ש מצואר להדיא דמה שתרצה תעשה הכוונה להשאילן או להפקידן ציד אחר וכנ"ל.

אבל לכאורה נראה לומר דהרא"ש כתב דצריז רק צנדונו צצעל שכתב כן לאשתו צנוגע לצגדיה, שחייב לקנות לה אחרים אם תתנס לאחר וכו' וע"כ נצטרך לפרש דצריז דהכוונה דצצריז רק להשאילן או להפקידן אבל צתם צוואה צאחד שיכתוב נוסח צזה"ל מה שתרצה תעשה נוכל לפרש כפשוטו דהכוונה דתעשה גם לתת מתנות ולא רק להשאילן או להפקידן.

אלא דלכאורה מצינו צשו"ת צרכת יוסף (לנדא) סי' יט צתשובה שהשיב להרה"צ רצי נפתלי צבי מטצריה נכד הצעש"ט זיע"א, [וויין לדצריז גם צספר ארחות המשפטים ערך צוואה], נראה דהצין דאין הכוונה מה שתרצה תעשה כפשוטו רק הכוונה להשאיל ולהפקיד וכו' וכנ"ל וז"ל שם צסי' יט גי"ק הגיענו ע"ד אשר נפטר צמח"ק ר' ישראל צר' מנחם והשאיר אחריו צרכה רכוש וגם חצר ולא נשאר אחריו שום זרע ולא אחים ואחיות רק זרע אחיות ואלמנת המנוח הנ"ל שלחה ידה צכל עוצונו עצור צצעלה עשה שטר צוואה קודם פטירתו ומינה אותה לאפוטרופוס על כל אשר לו ושיש לה רשות וכה לעשות צכל אשר לו צרכונה וכחפצה וכעת הצני אחיות תוצעין ממנה כל אשר נשאר מהמנוח הנ"ל והאלמנה טוענת לאשר שכתב שיש לה רשות לעשות צכל אשר לו צרכונה והיא אין רצונה ליתן לצניו אחריו.

הנה זה מילתא דפשיטא דאף אם לא כתב שמינתה אפוטרופוס רק אם לא הי' כתב כ"א שתעשה צכל אשר לו צרכונה וכחפצה כל שלא כתב לה צלשון מתנה אין זה מתנה וכמצואר צרמב"ס פ"ג מה' זכי' וז"ל כיצד הנותן מתנה לאשה וא"ל הרי מעות האלו נתונים לך צמתנה ע"מ שתלצשי צהם ע"מ שתשתי צהם ותעשה מה שתרצה וכ"כ צלשון זה צש"ע אצה"ע סי' פ"ה סעיף י"א ומצואר שאם לא אמר הרי המעות נתונים לך צמתנה רק שאמר הרי המעות האלו תעשה צהם מה שתרצה אין זה מתנה לה וכ"ש צג"ד שכתב להדיא שלא מינתה רק אפוטרופוס וגם אין לומר דכיון שכתב לה לעשות צכל אשר לו צרכונה וכחפצה יש רשות צידה ליתנס צמתנה לאחר דז"א כמצואר צטור שו"ע א"ע סי' צ"ז צשם הרא"ש צתשובה והטור העתיק לשונו ע"ש וכ"מ צנמו"י פי"ג גצי מ"ש אי נמי שפירש צשטר שמהא רשאי למכור וכו' ע"ש וה"ה צג"ד אנו מפרשינן שמה שכתב לה צרכונה וכחפצה היינו להלוות ולהשאיל למי שתרצה או להפקיד ולהשכיר למי שתרצה' אבל הכל לטובת היורשים ולא שייך לחלק צין צחייו וצין לאחר מותו דו"ק וא"כ כיון שמצואר צא"ע סי' ק"ז צח"מ סק"צ וצצ"ש ס"ק ג' צאם היורשים הם גדולים יכולים לומר אין אנו צריכים שום אפוטרופוס ויכולין לחלק צהירושה ע"ש ה"ה צג"ד וגם ל"ש לומר צג"ד מצוה לקיים דצרי המת דהא צצר הי' תחת ידה ועי' סי' רנ"ב צהג"ה והי' מהראוי להשיצו מפני הכבוד צאריכות אף מגודל טרדתי וגם תש כחי אין הענין

סובל לקבל אריך קצתי דברי ידידו ואה"נ.
הק' יוסף לנדא עכ"ל.

ובש"ב בתו"ד כמבואר בטור ושו"ע אע"ז
סי' נז בשם הרא"ש בתשובה
והטור העתיק לשונו ע"ש.

ואולם צבי' נז לא מנאמים ואם נאמר
דהכוונה לדברי הרא"ש בתשובה
הנ"ל שכתב דהכוונה מה שתרצה תעשה
היינו להשאיל ולהפקיד וכו' אבל לא לתתם
לאחרים נחא, דהרי תואמים הדברים לדברי
הרא"ש שהוא ציין.

ומדברי הזכרת יוסף מבואר דס"ל כדבר
פשוט דבעל שכותב לאשתו
צוואתו שתעשה בנכסיו מה שתרצה, דלא
מיצטריך דבאופן שמינה אותה אפטרופוס
להדיא דבזה פשוט דהכוונה לא היתה רק
להלוות ולהשאיל וכנ"ל.

אלא אפילו באופן שכתב סתם ולא כתב
שעשה אפטרופוס, אעפ"כ אסורה
לחלק הנכסים לאחרים דאין בזה לשון מתנה
כלל ומפרשים שתעשה כפי מה שתרצה
להלוות ולהשאיל ולהפקיד ולהשכיר למי
שתרצה אבל הכל לטובת היורשים.

חילוק בין בתב שתעשה מה שתרצה
בחיייו ובין לאחר מותו

ב. אלא דלכאורה יש לדון ולומר דלא כהצנת
הזכרת יוסף והוא, דהרי הרא"ש כתב
בתשובה דהכוונה מה שתרצה תעשה הוא
להשאיל וכו', וכתב בטעם הדבר, "דאל"כ
יצטרך לתת לה אחרים" וכו' יעו"ש.

וא"ב יש לחלק ולומר דהיינו דוקא אם
כתב לה שתעשה מה שתרצה
"בחיייו" דאז כיון שיצטרך לתת לה אחרים
ע"כ מוכרחים אנו לפרש דבריו דכוונתו
להשאיל, אבל באופן שכתב צוואתו שתעשה
בנכסיו לאחר מותו מה שתרצה, דאז אין
הוא מחוייב לה כלום, א"כ מה"ת נבוא
ונוציא הכוונה ממה שתרצה תעשה דסתמא
משמע כפשוטו ככל העולה על רוחה, ונפרש
דהכוונה רק להשאיל, דמהיכי תיתי לומר
כן.

והרי לכאורה הדברים מבוארים, דחילוק יש
צין כתב בחיייו דתעשה מה שתרצה
לצין כשכתב לאחר מותו תעשה מה שתרצה.

אבל בדברי הזכרת יוסף עצמו מצינו
שגרגש מקושיה וחילוק זה, שהרי
בסו"ד הוסיף "ולא שייך לחלק צין בחיייו
וצין לאחר מותו ודו"ק".

ונראה דרצה להפקיע גוף חילוק זה ולומר
דאין שום חילוק אבל באמת דבריו
נ"ע דהרי לפוס ריהטא הרי סברא פשוטה
לחלק ציניהם.

ובאמת מדבריו מבואר, דס"ל דציסוד
משמעות הדברים הם, שלא
נתכוין לתת לה מתנה ולא דוקא מהא
דיצטרך לתת לה בגדים אחרים, רק מפני
שאין בלשון זה שום לשון מתנה וכמו שראינו
שכתב בתחלת דבריו אמר לה הרי מעות אלו
נתונים לך במתנה ע"מ שתעשה מה שתרצה
ומבואר דצריך להוסיף לשון מתנה ובלא זה
לא יועיל לשון מה שתרצה תעשה.

מינה לאשתו אפוטרופסית על נכסיו
ובשעת פטירתה תחלק הנכסים כמו
שתרצה

ג. מעשה היה באחד שכתב צוואתו שאר
כל נכסיו לבנו ואמו תהא אפוטרופסית
כל ימי חייה ולית מי שימחה בידה ואם ח"ו
יפטר הנער לא יוכל שום יורש לתבוע
מאשתו אם הנער הגו' כל ימי חייה שום
דבר אלא בשעת פטירתה תחלק היא הנכסים
כמו שתרצה.

שאלה זו נשאל עליה הרדב"ז בח"א סי'
רעט, והביא שם שאיזה צ"ד פסקו
על נדון צוואה זו וכן ישיעו לאלמנה הגו'
שבשום זמן לא תתן שום דבר לשום אחת
מהצנות אם לא שתתן לכל א' בהלואה מפני
שהיא אפוטרופא לבד ואין יכולת בידה לתת
מהנכסים למי שתרצה.

והרדב"ז יצא לחלוק עליהם כיון שכתבו
שפסקו על פי דין, ויצא לחלוק
כי מה שפסקו אינו מן הדין וכתב בתוך
הדברים וז"ל ומודה אני שאינה יכולה ליתן
מנכסי בעלה כלום בחייה עד שעת פטירתה
ואם נתנה אינה מתנה עד שעת פטירתה
וכו' וא"ת א"כ תוכל ליתן מתנות לאחרים
ולעשות בנכסי' מה שתרצה כדמשמע פשוט
לשון הצוואה שכתוב בה תחלק היא הנכסים
כמו שתרצה הא לא קשיא דקיי"ל לעולם
אומדין דעת הנותן או המצוה ולא היתה
כוונת המצוה שתתן היא הנכסים לאחרים
שאין ראוי ליורש דאין אדם מניח בגיו ונותן
לאחרים, גם לא היה דעתו שיחלקו היורשים
הנכסים בחייה אלא שהיא תהיה מכנסת

ומ"מ כבר כתבנו דדבריו צ"ע לכאורה
דהרי יש לדייק מהרא"ש דרק מפני
שצריך לתת לה אחרים ע"כ מפרשים כן,
אבל באופן שנותן על לאחר מותו אפשר
לומר דהכוונה כפשוטו דתוכל לעשות ככל
העולה על רוחה.

אולם אחרי כל הנ"ל יש לציין כי זה
שכתבנו שמדברי הרא"ש בתשובה
משמע דתעשה מה שתרצה בנכסי, הכוונה
שתוכל גם לתתם צמתנה ורק כשאמר על
בגדיה בחייו הכוונה רק להשאלים, והצרכה
יוסף סובר דלשון מה שתרצה תעשה הכוונה
בכל אופן רק להשאל אף שאמר מה שתרצה
תעשה ולאו דוקא בגדים.

יש להוסיף דבאופן שיאמר הבעל לאשתו
שתעשה צגדיה "לאחר מותו" מה
שתרצה, בזה יש לדון אם תוכל האשה לתת
הבגדים לאחרים צמתנה או רק להשאלים
וכמו כשאמר לה כן בחיים.

והוא ע"פ המבואר בשו"ע אע"ז סי' עג
סעיף ז' כל מי שיש לו עליו מזונות
צין בחייו צין אחר מותו יש לו כסות וכלי
בית ומדור וכו' יעו"ש.

ומבואר דבעל חייב בכסות אשתו גם לאחר
מותו, וא"כ יש לדון עפ"י
כשאמר לה שתעשה "לאחר מותו" צגדיה
מה שתרצה מה יהא הכוונה אז, אם גם
לתתם צמתנה או רק להשאלים, וכן יש לדון
מכיוון נוסף כשיכתוב לה שמה שנותן לה
נכסיו או חלק מהם הם ע"פ חובי הכתובה
שחייב לה מה יהא הדין בזה וכן יש לדון
מעוד דברים ואכ"מ.

ומוציאה כל ימי חייה ולית דימחה בידה, ומזה הטעם אני אומר שאם רוצה שיהיו המעות ביד מי שהם קרובים או רחוקים אין מוחין בידה וכו', גם מה שפסקו שיציעו לאלמנה שלא תתן לבנות אלא בהלוואה וכו' קרוב אני לומר שהיא שצועת שוא, לפי שאני סובר שיכולה למעט לזו ולהרבות לזו כפי מה שתרצה ובלבד שיהיו יורשי צעלה שאם הכוונה שתחלוק בשוה מה נורך לכתוב מה שתרצה אלא כוונת המצווה היתה כי הנכסים יעמדו בחזקתה כל ימיה ובשעת פטירתה תחלק הנכסים לבנות כפי הזמן ההוא אפשר תהיה א' ענייה וא' עשירה ולפיכך תלה הדבר בדעתה וברצונה כפי זמן פטירתה וזה פשוט מאוד לכל מי רוצה להודות על האמת וכו' עכ"ל.

אולם ראה בשו"ת דברי ריבות (מהר"י אדרבי) סי' ק"כ שהוא הוא החולק על דברי הרדב"ז אלו, והציג דבריו באריכות הכנה ג' חו"מ סי' רמ"ח הגה"ט אות ח' ובסי' ר"צ הגה"ט אות ל"ה יעו"ש באריכות.

אבל עכ"פ בנקודה זאת שתחלק צעת פטירתה ליורשיו לפי ראות עיניה לא נחלקו.

וראה גם בכנה"ג סי' ר"צ אות ל"ה סוד"ה אשה שכתב אצל בשעת מיתה יכולה להרבות ולמעט וכמו שאמר מהר"י אדרבי ז"ל והדין עמו מפני שצויה צעלה, ובשעת פטירתה תחלק היא הנכסים כמו שתרצה, ומפני שהבין הרשד"ס ז"ל מדבריהם שאפילו בשעת מיתה אינה יכולה

להרבות ולמעט אלא שזה בשוה, הקשה עליהם לפי דעתם שהצוואה קיימת יש לה לחלק שלא בהשוואה, ואם דעת הרשד"ס ז"ל לומר דאפילו צעת מיתה אינה יכולה להרבות ולמעט, הדבר תמוה שממה שצויה בשעת מיתה תחלוק הנכסים כרצונה מוזן שיכולה להרבות ולמעט, אי מפני מוזן הדברים, אי מפני ליטנא יתירא, שאם הכוונה שתחלוק שוה בשוה, מילי דכדי נינהו, דאפילו בלא חילוק שלה, יורשים הם הנכסים שוה בשוה יעו"ש באריכות מה שנחלק מהר"א עם הרדב"ז צעניינים אחרים, אבל צוה שיכולה לחלק למעט ולהרבות לא נחלקו, יעו"ש.

לשון "תחלק" הנבטים כפי שתרצה ד. הנה מדברי הרדב"ז אין לפשוט שאלתינו באחד שכתב לאשתו תעשה בנכסיו מה שתרצה, מפני שבגדונו אמר להדיא "תחלק" הנכסים כפי שתרצה ומסר לה להדיא רשות לחלק וא"כ אין ראיה לנדונינו כלל.

וראה להלן (אות ה') צענין חלוקת הנכסים רק ליורשים או גם לאחרים.

חלוקת הנבטים רק ליורשים או גם לאחרים

ה. בדברי הרדב"ז הנ"ל מצינו שינא לומר דאעפ"י שאמר שאשתו תחלק הנכסים כפי שתרצה, אעפ"כ אין לה ליתן לאחרים כלל דאמדינן דעת הנותן שלא רצה שיעצרו נחלה מיורשיו ויתנו לאחרים, ומה שכתב כפי מה שתרצה הכוונה שהנכסים יעמדו ברשותה כל ימיה ובשעת פטירתה תחלקם

כפי הזמן אפשר תהי' א' עניה וא' עשירה
דאז נתן לעניה יותר ולכן תלה הדבר
בדעתה ובכונה כפי זמן פטירתה.

והנה עפ"י היה מקום לדון ולומר דכלשון
מה שתרצה תעשה הכוונה רק שיהא
מותר לאשה לחלק בין יורשיו אבל לא לתת
לאחרים כיון דיש אומדן דעת דאין רוצה
להעביר מירשיו וליתן לאחרים.

אבל נראה דפשוט דאי אפשר ללמוד מנדון
הרדב"ז להכא שכתב סתם מה שתרצה
תעשה.

והוא דכיון דנדון הרדב"ז מינה את אשתו
אפוטרפוס ולא נתן לה צענם שום
צעלות על נכסיו שהיא שלה ורק שהיא
תהיה אפוטרופסית כל ימי חייה וצעת
מותה תחלק נכסיו, והיינו דצענם הוא -
המוריש - עצמו רצה לחלק הנכסים רק
רוצה לחלקם בזמן המאוחר יותר וכדי לדעת
מי יטרוך יותר למעות דהיינו מי יעני ומי
יעשר וההחלטה איך לחלק, זאת מסר
לאשתו, אבל לא נתן לה שום צעלות על
הממון.

וע"ב כיון שלפי"ז הכוונה שהוא צענם
משאיר הממון ליורשיו ולא העביר
נחלתו בזה משם לאשתו, כיון שלא מסרם
לה רק לאפוטרפוס וע"כ עד עת פטירתה
עדיין שייכים הנכסים ליורשיו, א"כ בזה יש
אומדנא גדולה דרצה שישאר נכסים ביד
היורשים, וראיה לזה שהשאירם ג"כ עד
עתה ליורשיו, ורק רצה שצאם א' יטרוך
ליותר מעות דהיינו שאחד מהם יקבל
יותר וע"כ כתב תחלק כפי מה שתרצה

וסמך עליה וכאילו הוא מחלק נכסיו בזמן
פטירתה.

משא"ב כשכתב בסתם שאשתו תעשה מה
שתרצה, מה"ת נאמר דהכוונה
רק להשאל דכאן הרי אין האומדנא שיש
בדון הרא"ש שיטרוך לקנות לה בגדים
חדשים וא"כ בזה י"ל דהרא"ש יודה
דסתמא הכוונה למתנה גמורה וחלוטה
וכנ"ל וצ"ע.

ובמש"ב הרדב"ז דיכולה לתת לעני יותר
ולעשיר פחות, ראה להלן אות טו
ויל"ע בזה מכא מה יכולה לעשות כן.

חילוק בין תחלק בחייה - ובין תחלק
בשעת פטירתה

ו. הנה יש לדון באופן שאחד כתב לאשתו
שצעת פטירתה תחלק נכסיו כמו
שתרצה - וכמו שהיה צעודא דרדב"ז הג"ל
(אות ג') אם יש בזה אומדנא שתחלק נכסיו
רק ליורשיו מפני דאין אדם מעביר נחלה
מירשיו ונותן לאחרים או כיון שכתב
שתחלק למי שתרצה הכוונה כפשוטו למי
שתרצה.

ובדברי הרדב"ז מצינו דכתב דיש אומדנא
דאין רוצה שתתן לאחרים דאין
אדם מעביר נחלה מירשיו וע"כ צריכה
לחלק רק בין יורשיו ומה שנתן לה רשות
לחלק למי שתרצה כוונתו היינו לאחד שהוא
עני יותר ולאחד שהוא עשיר פחות.

וא"ב לכאורה מצוה דבאופן שכתב לה
תחלק צעת פטירתה הכוונה ליורשיו
וכדמשמע מדברי הרדב"ז.

אבל נראה דאין ראייה מתשוצת הרדצ"ז דהרי כבר הצאנו לעיל (אות ג') לשון הרדצ"ז ושם מבואר דלא נתן לה כלל נכסיו רק עשאה אפוטרופוס לכל ימי חייה וא"כ נראה דרק באופן שעשאה אפוטרופוס, ולה אין שום זכות בנכסים, באופן זה יש לומר כיון דהנכסים לא באו לרשותה והם נכנסו מיד צעת פטירתו ברשות היורשים, א"כ אף שכתב שמתחלק נכסיו בצעת פטירתה כמו שתרצה, בזה כיון דהם באמת של היורשים יש לומר דאיכא אומדנא דאין אדם מעביר נחלה דהרי אנו רואים שלא העביר נחלתו עד עתה ומה שרצה צלשון מה שתרצה הכוונה רק לעני יותר ולעשיר פחות וכנ"ל.

אבל באופן שהיה לנו ברור שנתכוין לתת לאשתו מתנה גמורה לא אפוטרופוס ולא לדברים אחרים, רק שהוא שלה לגמרי ורק הוסיף תנאי שמתחלק הנכסים צעת פטירתה כפי שתרצה, אין בזה שום אומדנא ושום ראייה לומר שלא תוכל ליתן לאחרים כיון דהרי צין כך העביר נחלה מיורשיו, בזה שנתנם לאשתו וע"כ אין כאן שום אומדנא, והזכות צידה לעשות כפי מה שתרצה, כן נראה לכאורה.

[וראה גם מש"כ במשפט הצוואה ח"א צדיני העצרת נחלה ח"ב ציבורים פט"ו עמוד קמו].

מדין נבסי לך ואחריו ליורשי

ז. אלא שיש לדון בכל זה מהא דסוגיא דנכסי לך ואחריו לפלוני דקיי"ל דאם קדם ראשון ומכר מכור וכו' וכמבואר בחו"מ סי' רמח, והרמ"א בהג"ה שם

בסעיף ז' כתב וז"ל ואין כל דברים אלו אמורים אלא שאמר נכסי לך ואחריו לפלוני, אבל אם אמר אחריו לי או ליורשי אם מכרן הראשון ומת הנותן או יורשיו מוציאים מיד הלוקח עכ"ל, וראה בנ"כ פרטי דינים אלו באריכות.

ועפ"ז יש לדון צנדונינו באופן שמתחלק נכסיו צין יורשיו ע"פ דין תורה דהיינו צניו הזכרים, וכתב אח"כ שאשתו כל ימי חייה תוכל לעשות מה שתרצה בנכסים, יש לדון דנאמר דבאופן זה שנתן אחריו ליורשיו שלא תזכה אשתו בנכסים ויהא לה רק זכות פירות.

והיה מקום לדון צנדונינו שכתב מה שתרצה תעשה אם כוונתו רק להפקיד ולהשאיל או שיהא לה גם פירות שיהא לעצמה ואכ"מ.

אלא דיש לומר דצנדונינו שכתב להדיא מה שתרצה תעשה, שאני, כיון דהוסיף להדיא שנתן לה הזכות לעשות מה שתרצה א"כ מבואר להדיא בצדו דאין כוונתו רק לפירות כהיה דסי' רמ"ח.

אף דבאמת היה צד לומר דצנדון זה נודה ונפרש לשון מה שתרצה תעשה היינו רק להשאיל או להפקיד, ומהא דאנו רואים אומדן דעתו צהא דכשנותן ליורשיו אח"כ דבזה אמרינן דלראשון נתן רק פירות וגם כאן נאמר כן, מכאן אומדנא זו.

אבל אעפ"כ יש לומר דעל הצד דאנו סוברים דלשון מה שתרצה תעשה הכוונה כפשוטו א"כ י"ל דצנדונינו כיון שאמר כן להדיא צא להפקיע ולומר דכאן

כוונתו לתת צמתנה גמורה ורק מה שישאר אחריה יהא ליורשים.

ואף להצגת הצרכת יוסף דס"ל דסתמא לשון מה שתרצה תעשה היינו רק להשאיל מ"מ הרי כתב להדיא דכשזה צלירוף לשון מתנה מודה דהכוונה הוי למתנה גמורה ולא להשאיל ולהשכיר א"כ צאופן שיהא לשון נכסי לך דצסוד הדין הוי לשון מתנה ורק מפני שאמר ואחריו גרע א"כ בזה י"ל דגם הוא יסבור כיון דלשון מתנה מטטרף ללשון מה שתרצה תעשה א"כ הכוונה למתנה גמורה וכנ"ל ואף שזה ואחריו ליורשי דסתמא אמרינן דהוי רק לפירות וכנ"ל, מ"מ הכא שאני כיון דאמר מה שתרצה תעשה, וי"ע בזה.

מדין נכסי לך ואחריו לבני ובנותי או סדר חלוקה אחרת

ח. [אם חילק נכסיו בין בניו ובנותיו דהיינו שאמר נכסי לאשתי ואחריו לבני ובנותי, כיון דכאן כלל גם הצנות אף שאין יורשים עפ"י דין תורה, וכן צאופן שחילקו בין בניו הזכרים סדר חלוקה אחרת, אם יש בזה דין ואחריו ליורשי בכל זה יש לדון, וראה גם באצן העזר סי' קז ס"ט צח"מ וצ"ש מש"כ בכעין זה וכן צחו"מ סי' רמח וצנו"כ, וראה להלן אות ט' ואכ"מ].

מדין נכסי לאשתי ואחריו ליורשי
ז. צשו"ע אצן העזר סי' קז סעיף ט כתב הרמ"א וז"ל מי שכתב נכסיו לאשתו ואחריו ליורשיו הוי מתנה ולא אפטרופסות (הגהות מרדכי צ"ב) עכ"ל.

והח"ב שם ס"ק יז פקפק על דברי הרמ"א וצ"ש ס"ק יז כתב ליישב דברי הרמ"א יעו"ש.

וב"ב נראה דאין זה שייך לנדונינו דשם צסי' קז נתבארו ההלכות באחד שכתב כל נכסיו לאשתו דלא עשאה אלא אפטרופא ודנו שם בהרצה לשונות ואופנים צדיינים אלו, וע"ז הוסיף הרמ"א דינו דצאופן שכתב ואחריו ליורשיו אף דכתב נכסיו לאשתו והכוונה לכל נכסיו וא"כ היה צריך להיות הדין דלא עשאה אלא אפטרופא וע"ז צא הרמ"א לומר דכאן הדין דנתכוין למתנה גמורה ואחד מהטעמים שכתב הגהות מרדכי והוצאו גם צח"מ וצ"ש דכשאמר ואחריו ליורשים פשיטא למתנה נתכוין דא"כ למה ליה למימר אחריה ליורשים אלא מאן לירות וכו' יעו"ש, וע"כ צריכים לומר דודאי לא נתכוין לאפטרופוס רק למתנה.

וראה שם צח"מ שפקפק על דברי הרמ"א לדינא יעו"ש באריכות.

אבל צנדונינו הרי אין שום שאלה אם כוונתו היתה לאפטרופסית או לא, דמייירי שכתב לה צהדיא דלא כאפטרופסית או שעשה קניינים צאופנים שמועיל לסלק טענת אפטרופוס, או דמייירי שלא כתב לה כל נכסיו, דאז לא אמרינן כלל דעשאה אפטרופוס דרק צכתב כל נכסיו לאשתו אמרינן דעשאה אפטרופוס וכל מה שיש לנו לדון אם כוונתו למתנה גמורה ומה שתרצה תעשה הכוונה כפשוטו לעשות צה בכל העולה על רוחה ואף לחלק לאחרים, ומה

שישאר ילך ליורשיו אחריו, או דנאמר דהכוונה כהצנת הצרכת יוסף דמה שתרצה תעשה היינו להפקיד ולהשאיל, ומה שיש לדון מהא דס"ל גם להצרכת יוסף דאם עשה קנינים אין הכוונה מה שתרצה תעשה להפקיד וכנ"ל רק למתנה גמורה, צוה ראה מש"כ לדון (באות ז') מדין נכסי לך ואחריו ליורשי.

וראה לעיל (באות ח') באופן שיכתוב נכסי לאשתי ואחריה לצני וצנתי או בסדר חלוקה אחרת מה שציינתי שם וראה גם בח"מ ס"ק יז ובצ"ש ס"ק יז באופן שיכתוב נכסי לאשתי ואחריה לאחד מיורשיו יעו"ש, וראה גם בצ"ז ובצית מאיר שם יעו"ש כל פרטי דינים אלו, וכתבתי כאן רק לצר דאין נדונינו דומה לזה.

חילק נכסיו בצוואתו וכתב אשתי תוכל לעשות מה שתמצא בל ימי חייה

י. בהרצה נוואות, מסדר המצוה סדר חלוקת נכסיו כפי רצונו לפלוני כך ולפלוני כך ואח"כ כותב אשתי כל ימי חייה תוכל לעשות בנכסי מה שתרצה, צוה יש לדון לומר אם יועיל וכדלהלן.

וחוץ דהרי רואים להדיא דכוונתו היה לחלק נכסיו ע"פ סדר מסויים כפי מה שסידר וחילק נכסיו, ואף שכתב שאשתו תוכל לעשות בנכסיו כל ימי חייה מה שתרצה, צוה אפשר לומר שכוונתו שיהא לה זכות שימוש בנכסיו להשתמש בנכסיו ושהצנים לא יוציאוה מהבית ומנכסיו אצל אין הכוונה שיהיה שלה, או שנאמר דאעפ"כ

כיון שכתב שמוכל לעשות מה שתרצה א"כ אם תרצה לחלקם לאחרים תוכל כיון דגם זה נכלל בלשון מה שתרצה תעשה, אעפ"י שכתב קודם לזה סדר חלוקת נכסיו איך לחלקם, מ"מ נאמר, דסדר החלוקה יהא בתוקף רק באופן שישאר, ודבר זה צריך הכרע.

בהנ"ל חלוקת הנכסים לאחר פטירתה יא. צהנ"ל נראה דאף אם נלדד ונאמר דיכולה לעשות בנכסים צחייה כל מה שתרצה, מ"מ נראה דלא תוכל לחלק הנכסים על לאחר פטירתה ע"י שתסדר נוואה, מפני דמשמעות מה שתרצה כל ימי חייה הכוונה רק לימי חייה ולא על לאחר פטירתה.

ואף שנתעשה הנוואה באופן המועיל בקנינים המועילים דהוי כעין מתנה מחיים, מ"מ כוונתו היה רק על ימי חייה, ולחלק על לאחר מותה נראה דאין זה בכלל דבריו, כן נראה לכאורה וצ"ע.

מדין נכסי לך בל ימי חייד יב. אלא דיט לדון בכל זה מהא שכתב הרמ"א בס"י רמח דדין נכסי לך ואחריו לפלוני כתב הרמ"א שם בסעיף ז' וז"ל ואפילו לא אמר ואחריו לי או ליורשי רק אמר נכסי נתונים לך כל ימי חייד אין לו צוה רק פירות ואם מכרן הנותן או יורשיו מוציאים מיד הלוקח (ריב"ש סי' תע) עכ"ל.

ובריב"ש מצינו שם בתשובה זו, ואפילו באומר נכסי לך כל ימי חייד דמשמע שהם שלו לגמרי במתנה מאחר

שאמר נכסי לך, אפי' הכי כיון שפירש כל ימי חייו אינו יכול למכור ואין לו אלא פירות בלבד, ולא דמי לנכסי לך ואחריו לפלוני, דהתם הוא שהניח אחר ראשון לאיש זר, אבל כשהניח לעצמו או לבניו, כגון האומר נכסי לך כל ימי חייו, שאחר מות המקבל חוזרים הנכסים לנותן או ליורשיו, זה אינו יכול למכור כדאמרינן פרק יש נוחלין בעובדא דרבי ציבי דהוא דיקלא דאפילו רשב"ג לא קאמר אלא לאחר אבל לעצמו לא כפי מה שפירש רבינו שמואל ז"ל וכ"כ שם בצאור הרמב"ן ז"ל ששכיב מרע שאמר נכסי לך כל ימי חייו אין המקבל יכול למכור ואם מכר יורשי הנותן מוציאים מיד הלקוחות וכו' עכ"ל.

ועפ"י זה היה מקום לדון דהרי לשון נכסי לך הו' לשון מתנה ומועיל בכל אופן, ואעפ"כ כיון שהוסיף בדבריו כל ימי חייו, אמרינן דכוונתו היה רק על פירות והגוף נשאר לנותן הראשון, כיון שאמר כל ימי חייו.

וא"כ בנדונינו כשכתב צוואתו שאשתו תוכל לעשות בנכסיו בחייה כל מה שתראה א"כ אפילו באופן דהוי לשון מתנה כיון שאמר לשון בחייה גרע א"כ לכאורה ה"ה בנדונינו ג"כ נאמר כיון דאמר בחייה לא תוכל לעשות בהגוף כלום רק להשאיל או להשכיר, אבל לא לתתם לאחרים.

אבל פשוט וברור שאין לזה שום שייכות כלל לנדונינו, וכל הריעותא דכל ימי חייו הוא רק מה שהשאיר הנכסים לאחר ימי חייו המקבל לעצמו או ליורשיו וכמבואר

בלשון הריב"ש שהוצא לעיל, ואין מיסרון בעצם המתנה בלשון כל ימי חייו, וא"כ אין לדון בנדונינו לומר דגרע כיון דנתן לה כל ימי חייה, דאין צוה שום ריעותא כלל, וכל מה שיש לדון הוא מה שהשאיר אחריה לאחרים וזה כבר כתבנו כאן לדון צוה מנדונינים אחרים.

כתב מה שתראה תעשה ומה שישאר
אחריה יחולק וכו'

יג. יש לבאר באופן שכתב צוואתו שאשתו תעשה בנכסיו מה שתראה ומה שישאר אחריה יחולק כלהלן לבני וכו' לבתי וכו' לצדקה וכו', באופן זה יש צד גדול לומר דמבואר כוונת דבריו דלמתנה נתכוין ולא רק להשאיל ולהשכיר ולהפקיד, מהא דכתב ומה שישאר אחריה דמבואר דהיא מנדה יכולה לעשות הכל ורק מה שישאר אחריה יחולק אם בכלל דישראל קצת.

וא"כ לשיטת הרדב"ז נראה דבאופן זה פשוט דיועיל.

אף דהיה מקום לדון דכוונתו ומה שישאר אחריה דהיינו שיהא לה רק זכות להשתמש בנכסיו בחייה וע"ז מסיק מה שישאר אחריה יחולק ונסדר חלוקת נכסיו, מ"מ נראה דהלשון ומה שישאר אחריה שהוסיף אחרי לשון שתוכל לעשות מה שתראה הכוונה דתוכל לחלק מה שתראה ורק מה שישאר אחריה יהא סדר החלוקה כמו שסידר, כן נראה לכאורה.

וב"ב יש לדון אם הצרכת יוסף יודה בנדונינו דמוכחת כוונתו לזה או

דנאמר דאעפ"כ כיון דלא כתב לשון מתנה לא יועיל, וז"ע.

שוב מנאמי בשו"ת הר"ן סי' פ"ד באחד שנתן כל נכסיו לאחיו ע"מ שכל מה שישאר אחריו יהיה הקדש מעכשיו וכו', והר"ן כתב בתו"ד הלכך צדקו שלפנינו אע"פ שאמר שמה שישאר אחריו מעכשיו יהיה הקדש וכו' וכ"ש שאמר מה שישאר עכשיו, שיש בכלל משמעות לשון זה שיוכל הראשון למכור ולעשות צרכים ככל חפצו אלא שמה שישאר אחריו שיהא הקדש, שלפי דעתי יותר כולל זה הלשון זכותו של ראשון משאם יאמר נכסי לך ואחריו להקדש וכו' יעו"ש.

ועפ"י יש לדון צנידונינו בהוספת לשון ומה שישאר שמוסיף צד לומר שמותר לה להשתמש.

ובעזה"י צסימן כו יתבאר הדין בלשון מה שישאר אחריו.

קני ע"מ להקנות למי שתמצה יד. הנה אם אחד רוצה שאשתו תחלק נכסיו כפי שתמצה ורוצה שסדר החלוקה תקבע היא לפי ראות עיניה וכן שתוכל לתת למי שתמצה.

לבאורה היה נראה דיקנה לה נכסיו צקני ע"מ להקנות למי שתמצה ואז תוכל להקנות למי שתמצה.

וב"ב צפתמי חושן ירושה פ"ד סוף הערה לד כשדן צענין מינוי אפוטרופוס לחלק כפי מה שירצה ודן צדצרי הפוסקים

בזה, כתב ומ"מ נראה צקני ע"מ להקנות למי שתמצה לכו"ע מועיל יעו"ש.

אבל זה פשוט שצאופן זה לא יהא רשות לאשתו להשתמש צנכסיו לצורך עצמה כלל, ורק יהא לה רשות לחלקם ולהקנותם למי שתמצה וע"כ נראה דאין זהו דרך להציע לעשות ואה"נ צאופן שירצה רק שתוכל לחלקם ולא להשתמש בהם יכול לעשות כן.

לשון מה שתמצה תעשה בנוסח צוואה ע"פ ספר משפט הצוואה ב"ד. יש לדון צאופן שאחד כתב צוואה צנוסח שנדפס צספר משפט הצוואה, וכתב לחלק נכסיו לכל יורש ויורש וסידר סדר החלוקה.

ואחרי חלוקת הנכסים כתב אשתי תוכל לעשות צנכסי כל מה שתמצה והיות וצנוסח הג"ל מופיע אח"כ הנני מודה וכו' כי החלקים אשר צרצוני שיונתן למוטצים הג"ל הקנתי להם צמתנת צריא וכו' וכן אח"כ צנוסח ההתחייצות מופיע, התחייצתי לכל אחד מהמוטצים הג"ל סכום וכו'.

ועפ"י יש לדון אם מה שכתב שאשתי תוכל לעשות צנכסים מה שתמצה, אם היא נכללת גם כן בכלל המוטצים שלהם הקנה וכן התחייצ צדת וצדין, וא"כ הרי הנכסים שלה צקנינים המועילים.

ומה שסידר סדר חלוקת הנכסים, צוונתו פשוטה, צצאופן שהיא לא תממש זכותה צחלוקת הנכסים צכולם או צחלקם צין

בחיייה וצין בשעת פטירתה אזי יחולק כנ"ל
כפי שכתב בתחלת דבריו לחלק הנכסים.

הגה לפום ריהטא נראה שתלוי אם נאמר
שלשון מה שתראה תעשה הכוונה,
כפשוטו, וא"כ על דל זה נראה שהיא בכלל
המוטצים צוואה וגם לה הקנה והתחייב
הכל כדת וכדין, וא"כ יכולה לעשות נכסים
כפי שנראה לעיניה, לחלק ולתת ולעשות הכל
מה שתראה.

אבל אם ננקוט ונאמר שלשון זה צעמנו
אינו לשון מתנה צעמם וכפי שהצאנו
שמשמע כן בדברי הזכרת יוסף הנ"ל (אות
א') ועל דל זה שאינו לשון מתנה ורק לשון
כעין אפוטרופוס שתוכל להלוות ולהשאיל
ולהפקיד כפי ראות עיניה, א"כ אף
שבהמשך נוסח הצוואה מצוה שהקנה
והתחייב לכל המוטצים וכנ"ל, מ"מ הרי
לאשה לא הקנה כלום ורק נתן לה כח
אפוטרופוס וע"ז לכל היותר הקנה והתחייב
כדין שיהא תוקף למינייה כאפוטרופוס אבל
לא יותר.

ולצד זה ינא לנו דאף שכתב הנוסח הנ"ל
לא יועיל כיון שלא נתן לה צעמם
כלום וכנ"ל.

וב"מ כפי מה שכתבנו תחלה משמע דיועיל
והוא מתנה גמורה וכנ"ל.

ואולי נגדון כזה גם הזכרת יוסף יודה אף
שלא יהא כתוב לשון מתנה דנדרף
לשון הקנאה והתחייבות למוטצים, אף לגבי

אשתו, אף שלא כתב מפורש לשון מתנה
עצורה ומ"מ דין זה צריך הכרע.

ובאופן שמפורש צוואה אחרי שכתב
שתוכל לעשות כל מה שתראה,
וכל מה שישאר אחריה, יחולק וכו', באופן
זה ראה לעיל צאות יג יעו"ש.

שב"מ שמינה אפוטרופוס וא"ל שיעשו
מה שירצו ועשייתם יהיה בעשייתו
מזו. הנה צו"ע חו"מ סי' ר"נ סעיף א'
כתב הרמ"א צדיני מתנת שכיב מרע
וז"ל ואם לא צויה לתת רק מינה
אפוטרופוסים ונתן להם רשות לחלוק נכסיו
כפי מה שירצו ועשייתם יהיה כעשייתו י"א
דאין בדבריו כלום דמיד שמת נפלו נכסיו
קמי יורשיו והתצטלה מתנתו (מרדכי ס"פ
יש נוחלין בשם ר"ג וכתשוצת הרשב"א סי'
תשד) וי"א דדבריו קיימין, (מרדכי שם בשם
רשב"ם וכתשוצת רד"ך בית ל') עכ"ל.

וראה צו"ת רמ"א סי' כא כתב,
דהרשב"א כתב כר"ג ומהרי"ק
צורש דל כתב מדכתב המרדכי ורשב"ם
מפקפק בזה ולא כתב ורשב"ם חולק משמע
דדעת המרדכי כדעת ר"ג, ואף אם היה
פלוגמא דרבותא יש לדון בדברי הר"ג
דהנכסים בחזקת יתמי קיימיה והמע"ה
יעו"ש, וראה גם שו"ת מהריצ"ל ח"א סי'
ס"ב.

והגה בגוף דין זה לא צאתי כאן לצאר
הפרטים והדינים והרואה יצר ענין
זה בפוסקים ומש"כ בזה לדינא.

ולא צאתי רק לצאר דלכאורה דברי הרדצ"ז הנ"ל (באות ג') תלויים בדיון זה שהרי בעובדא דהרדצ"ז מינה לאשתו אפוטרופוס וא"ל שתחלק בשעת פטירתה כפי מה שתרצה.

ולבאורה דברי הרדצ"ז יהא תלוי בשני דעות אלו במרדכי הנ"ל.

וראיתי צפתחי חושן ירושה פ"ד סעיף יז הציא דינים אלו (וכן בחלק קנינים פרק ט"ז סעיף ו' האריך בדיון זה) וכתב עיין פרק ה' הערה (ו) [ה] שמדברי הרדצ"ז נראה דס"ל כדעה הראשונה ועכ"פ יכולין היורשין לטעון קים לי יעו"ש.

ושם צפרק ה' הלכות אפוטרופוס הערה ה' הציא דברי הרדצ"ז הנ"ל והדין דס"ל כדעה הראשונה והוא דכתב הרדצ"ז דאין יכולה לתת לאחרים ורק ליורשים יכולה לתת.

אבל לפוס ריהטא, נ"ע דהרי הרדצ"ז אף דכתב דאין יכולה לחלק לאחרים, הרי התיר לאשה לחלק ליורשים לא' פחות ולא' יותר, ואע"פ שאם נאמר שדינה כדיון אפוטרופוס גרידא, אין שום היתר לחלק לא' יותר ולא' פחות ונ"ע בזה.

ובבב"ל דין זה לא צאתי לצאר פרטי דינים אלו רק להעיר וכנ"ל והרונה לעמוד על צירור הדברים יצררם בשו"ע ונו"כ.

שב"מ שבתב לאשתו שתעשה מה שתרצה

יז. מעשה בשכיב מרע שכתב לוואה שאשתו תעשה בנכסיו מה שתרצה, ולא כתב יותר. ונשאלת השאלה אם זכתה האשה בנכסים, או לא, רק שהנכסים שייכים ליורשים, ואשתו אינה אלא אפוטרופוס, ויכולה לעשות מה שתרצה שכתב, הכוונה להשאיל וכו' אבל לא שזה צאמת שלה.

ובא"ן בשכיב מרע הרי לא צריך צעמס לשון קנין דהרי דברי שב"מ ככתובין וכמסורין דמי. וא"כ לא מיציעא להלד שכתבנו דלשון מה שתרצה תעשה הוא כפשוטו לעשות ככל העולה על רוחה, א"כ פשוט דה"ה בשב"מ נאמר ג"כ הכוונה לזה.

אלא אפילו להצנת הצרכת יוסף הנ"ל (באות א') דס"ל דאין בלשון זה לשון מתנה ורק כשהוסיף בדבריו לשון מתנה אז יועיל וכההיא דאע"ז סי' פה סי"א וא"כ עפ"י"ז יש לדון דאולי בשב"מ דדברי שב"מ ככתובין וכמסורין דמי וא"ל לקנינים אולי בזה גם הוא יודה דלשון זה בשב"מ הוי הכוונה למתנה גמורה, או דנאמר דס"ל דכיון דהוי לשון גרוע צעמס א"כ לא יועיל הא דדברי שב"מ ככתובין וכמסורין דמי, ולא יועיל אף בשב"מ ונ"ע.

סימן ט

להורות בדיני נחלות וירושות בשמיעת רק צד א'

מזה וכן צדיני שטרי נוואות יש הרצה פעמים שאין נכלל בכלל זה.

יש לצאר אם מותר להורות ולהשיב דין התורה צדיני נחלות וירושות כשנזכר א' פונה לצרר הדין או דאסור להורות עד שישמע הרצ שני הצדדים.

דברי הפוסקים דשאני דיני נחלות א. כתב הרמ"א בתשובה סי' קיב צענין שנשאל מאחד צדיני ירושת אשתו אשר הלכה לעולמה בעיפוש האויר ב"מ ולא נודע עדיין מה נעשה עם הצת אשר היתה לו עמה ז"ל, אם הצת עודנה בחיים או אולה ח"ו צת שצקה או קדמה לאם צפטירתה, וא"כ היו נופלים חילוקים צעניני ירושת אשתו כאשר יתבאר וכו' אף כי נאמר שמעו בין אחיכם ואסור לדיין לשמוע טענת אחד קודם שישמע טענת חצירו והרי הוא בכלל לא תשא מ"מ שאני כאן כי אין זה תלוי בטענה שצין איש לחצירו רק צדיני נחלות אשר מממשמים וצאים ואין חילוק בזה צענין טענה עד שצריך הדיין לשומען ועוד כי אף לא יהיו דברי דרך פסק רק כמראה לו מקום אשר מנז זה לא יכול לזכות צדינו אף לא יהיו חילוקים אחרים צינו לצין יורשי אשתו רק הספק הגלוי צעניני כל, וצוה אני מחוייב להורות לו ולא למנוע ממנו דבר אשר יקצוהו לאומים, השאלה הנה ר' מרדכי הג"ל אומר שהיה איזה קטט צינו לצין אשתו והיה בחשקה לגרשו וכו' ולכן מתיירא לנפשו שלא יאמר עליו שנתן עיניו לגרשה ואינו יורש אשתו וכו' (יעו"ש באריכות אם שאני

ידועים דברי הרמ"א בחו"מ סי' יז ס"ה בהגה שכתב וז"ל ולא יכתוב שום חכם פסק לא' מצעלי הדינים בדרך א"כ [פי' א"כ הוא כאשר אמר לפני צעל דין זה אז הדין כן הוא (צאה"ג)] או שיכתוב לו דעתו בלא פסק כל זמן שלא שמע דברי שניהם שמא מתוך דבריו ילמדו לשקר גם משום שאח"כ יטעון השני בדרך אחר ויטטרך לכתוב להיפך ואיכא זילותא לחכם (רשצ"א וריב"ש סי' קעט) עכ"ל הרמ"א.

ובבואר דאסור לשמוע לנזד א' וראה באחרונים מש"כ רבות צדינים אלו וצאיזה אופנים יש מקום לדון ולהקל, וראה כנה"ג שם וצפתחי תשובה שם סקי"א וכן צספר קובץ הפוסקים שהציא רבות מדברי הפוסקים בזה, וכל הרוצה לעמוד על דינים אלו יעיין שם.

ואנו נצוה לדון אפילו דנאמר דאסור להורות לנזד א' מ"מ י"ל דדיני ירושות ונחלות שאני דצוה י"ל דכו"ע יודו דמותר לשמוע גם נזד א' וכדלהלן, ופשוט דזה רק צדיני ירושות ונחלות שאין צהם טענות וכפירות ולא צדצרים המסתעפים

בזמניו שאין מגרשין בע"כ ועוד אם חזר
 בו במחשבתו מלגרשה יעו"ש (שהאריך)
 ובהיות כי איני דיין בדבר זה רק באתי
 להראות כי הדין ר"מ הנ"ל ושהוא יורש
 אשתו ונתו אם ח"ו נפטרה וכו' עכ"ל.
 ודבריו הוצאו גם בפ"ת בחו"מ סי' יז ס"ק
 יא.

ובשו"ת שבות יעקב ח"א סי' סד דן אם
 מותר לדיין להשיב לזד אחד
 וכתו"ד הביא דברי הרמ"א בחו"מ סי' יז
 ס"ה דאין לעשות כן וכתב ואף שראיתי
 מקצת האחרונים שנדדו לפעמים להשיבו
 לשואל לזדו ומקלו יגיד לו, וגם רמ"א עצמו
 בתשובתו סי' קיב התנצל את עצמו להשיב
 בדין נחלה לא' מצעלי דינין במה שא"צ
 לטענת התובע ונתבע יעו"ש ובספרי חק
 יעקב עשיתי סמוכות לדבריו וכתבתי
 דהמקרא מסייע קצת שנאמר ותקרצנה בנות
 ללפחד לאמור אבינו מת במדבר וגו' תנה
 לנו אחוזת נחלה ולא נזכר שאחי אביהם
 טענו נגדם ואעפ"כ שמע משה ואהרן
 והזקנים דבריהם לפסוק להם הדין ע"פ
 שאלתם וכו' עכ"ל.

ובבואר דס"ל ג"כ דדיני נחלות אפשר
 להשיב לזד א' וראיה ממשה
 ואהרן בעובדא דבנות ללפחד (ויעו"ש עוד
 בנוגע לשמיעת זד אחד בשאר דיני תורה
 בחו"מ) ודבריו הוצאו גם בפ"ת חו"מ סי'
 יז סק"א.

ובצאתי בשו"ת רצי יהודה מילר סי' נו
 נשאל ג"כ דיני נחלות והביא
 דברי הרמ"א והשבות יעקב ואע"פ שדחה

ראייתו ס"ל כן, בשאלה בראובן היו לו שלשה
 אחיות ומתו שלשתן בחיי ראובן ושקדו חיים
 לכ"י, ואח"כ הלך גם ראובן לעולם שכולו
 ארוך ולא הניח אחריו ז"ק והנה הבנים
 זכרים והבנות מן הג' אחיות הנ"ל באין
 לירש העזבון של ראובן ואיזה מן הבנות
 הנשואים יש להם שטר חצי חלק זכר מן
 ראובן וקצת בנות המה עדיין פנויות ואותן
 פנויות אין להם שטר חח"ו, לכן יש לשאול
 באיזה אופן יחולק העזבון בין הבנים זכרים
 ונקבות או אם הבנות שאין לה שטחח"ו לא
 ירשו כלום.

והשיב דביסוד הדין אין להשיב בדיני
 ממונות לזד אחד וכו' אבל כבר
 תבר הרמ"א לגזיזה בעצמו והתיר הרצועה
 בנ"ד דהיינו בדיני נחלות דמותר להשיב
 כמבואר בשו"ת הרמ"א סי' קיב והגאון
 בשו"ת ש"י כתב שמא סמוכות לזה
 מהתורה מבנות ללפחד.

ובתב ולדעתי סמוכים אלו אינם עשויים
 באמת וביושר, א' מי יימר ללא
 היה צמעמד בני דודיהן דהא כתיב (צמדבר
 כז ב) וכל העדה ודאלת"ה היאך שמע
 משרע"ה טענות בעלי דין אחד, ובלא"ה הא
 באמת משרע"ה לא השיב להן הדין, רק
 אמר עמדו ואשמעה מה יטוה ה' (ראה
 בהערה שם דל"ל רק הקריב משפטן, ואילו
 עמדו ואשמעה הוא בפ"ד בהעלותך ט' ח'
 גבי טמאים בפסח ראשון), מ"מ הדין של
 רמ"א הוא דין אמת דבדיני נחלות יכול
 הדיין להשיב לזד אחד דשני הטעמים שכתב
 הרמ"א בהגהותיו אינם שייכים בדיני נחלות
 ולא יכולים ללמוד לשקר וגם לא שמא יטען

חזירו צדק אחר ומה גם שאלתא דא שאיל קדמאי חד מחבריא מפי כתבו וידעתיו בשם שהדבר לא נוגע אליו וגם ראובן ואחיותיו את שמותם לא ידעתי, ופשוט וברור הוא דאין זה בכלל האיסור שכתב הרמ"א בסי' יז כנ"ל.

גם בשו"ת שמש נדקה חו"מ סי' ח' כתב באחד שכתב שיתנו לאחיות החברים סך כו"כ בזמן נשואיהם אם נכללה ג"כ אחות האם או אחות האב לצד, וינא לדון בזה דאין להשיב לצד אחד, אכן בראיתי שהשאלה הנ"ל בנויה על מציאות שאין זו מחלוקת וסתירת הטענות תלויה בהצגת ומשמעות מלות דמי וחוקי החברה יע"א וכו' יעו"ש.

וראה גם בשו"ת ודבר שלום (הדאיה) חו"מ סי' א' שנשאל אם מותר להורות צדיני נחלות אשר דבר שאלה זאת אין זה טו"ת ולא כפירה והודאה רק דורש משפט ע"פ ספרי דרצנן וינא להאריך רבות בזה ביסוד הדין וצדק פד ע"צ כתב דכל הנ"ל לא נאמר אלא בדבר שיש בו טענות ונציעות והכחשות והודאות שהדבר צריך לדברי התובע והנתבע אבל בדבר שאינו מענין זה כגון ירושות ונחלות ונזקי שכנים ומזרנות שהתו' אין צריך לומר דבר כי אם שמודיע לדיין ומגלה מציאות הענין האין הוא והנתבע אין לו פה להשיב בכה"ג צודאי אין כאן ליחא דאיסורא לשמוע דברי צע"ד לא דאורייתא ולא דרצנן, והא קמן תשו' יונאה צהינומא מהגאון מור"ם ז"ל בסי' קיב וכו' וגם הרב שבות יעקב וכו' וכ"כ ג"כ הרב שמש נדקה חו"מ סי' ח' וכו' עכ"ל.

ומבואר כנ"ל דצדיני ירושות א"צ לשמוע שני הצדדים.

ובהגהות על ספר דבר שלום שם הגה"ה ז' מנן המחבר כתב שהגאון הראש"ל הישא ברכה בספרו עולת איש חו"מ סי' ח' כתב ע"ד אציו הנ"ל תמהני על כבודו שלא השגיח בקיום תשובתו שכתב ואני לא אהיה דיין בזה דמשמע דדוקא מפני שלא היה דיין בזה וכו' וכתב ע"ז בנז ואנכי העבד עיינתי בעיקר תשו' הרמ"א ז"ל הנ"ל וראיתי שכתב בזה"ל ועוד שאין כוונתי להיות דיין בזה וכו' יעו"ש, ודברי הללו יעידון ויגידון כי חדא ועוד קאמר, חדא משום שהוא ענין ירושות ואינו תלוי בטענות, ועוד גם שיהיה הדבר תלוי בטענות בלא"ה אני לא אהיה דיין ובה סרה תלונתו מעל עט"ר מ"א וכו' יעו"ש.

ומבואר מכל הנ"ל דצדיני ירושות ונחלות שהוא צירור הלכות נחלות גרידא ולא שייך בהם כפירות וטענות צין הצדדים בזה יכולין להשיב לשואל אף שלא שמע דברי הצד השני.

בששאל לרב אם יכולים לתובעו אח"כ לבוא לפני ב"ד לרדון ב. ראה באנן המשפט (מאסף תורני אנן העזר וחושן משפט סי' יב י"ל ע"י חו"ר כולל בית אולפנא דרבינו יוחנן) שדן אם מותר לשאול שאלות צדיני ממונות לדיין אחד וכמו בהוראות איסור והיתר וראה שם באות ח' ט' י', והמבואר משם דצדיני ממונות אף שידוע צעמנו ההלכה או שאחד מורה ענה לו ההלכה אעפ"כ אם השני

משפט

סימן ט

הצוואה

קצה

תוצעו אח"כ צ"ד חייב לצוא מפני שדיני ממונות נחתכין דוקא ע"י בית דין של ג' ואין יכול לטעון כזר הורה לי חכם ואינו רוצה לדון בכל הדין.

וע"ז כתב דיש מקום לומר דאולי צדיני ירושה כשהשאלה היא בירור דין

מסויים צהלכות ירושה שלא שייך בזה טענות משני הצדדים, בזה י"ל דאם שאל למורה הדין וענה לו, אז אף כשיצא צד השני לתוצעו צ"ד יכול לומר לצ"ד, כזר הורה לי חכם הדין ואינו חייב לדון בפניהם וא"צ ע"ז תורת צ"ד, יעו"ש שהאריך צדין זה.

סימן י

צוואה בלשון יעבור לפלוני - עוברות - יעבור - יעבור על שם
- יועבר

מעשה באחד שהיה לו קלסר עם כתבי יד מגדולי ישראל השווים הון רב, ואחרי פטירתו ראו יורשיו שאביהם הניח פתק בתוך הקלסר בזה הלשון, הקלסר בשלימותו יעבור לפלוני, ובאו לשאול אם חייבים לקיים דברי אביהם או לא.

הנה יש לדון מהו לשון עובר או יעבור, אם הוא לשון מתנה או לשון ירושה, והנפק"מ דאם הוא לשון ירושה אם נתן למי שאינו יורשו לא יועיל וכדלהלן.

ובמדין מנזה לקיים דברי המת כבר בארנו באריכות במשפט הצוואה ח"צ סי' כב דאין דין מלד"ה בלשון ירושה, ואף לנה"מ צסי' רמח דס"ל דאיכא דין מלד"ה וכמ"ש שם מ"מ כבר כתבנו דכולם חלקו עליו.

ובמ"מ בנדונינו פשוט דאין דין מלד"ה, כיון דמלד"ה צריך שישלישנו ציד שלישי לשם כך וכמבואר במשפט הצוואה צח"א עמדו ריא, וכאן הרי לא השלישו, ואף להני דסברי דא"צ הושלש ציד שלישי לשם כך מ"מ צריך שיצוה למי שיש ספק צידו לעשות וקבלו עליהם או שתקו וכאן לא היה המעשה כך, וא"כ מדין מלד"ה פשוט דאין מקום לקיים הצוואה.

ולא נותר לנו לדון אלא מדין כצו"א שהארכנו בזה במשפט הצוואה ח"א עמוד תסז שנחלקו גדולי עולם אם יש לקיים צוואות מדין כצו"א, מ"מ בנדונינו פשוט דליכא.

כל זכויותי עוברות לאשתי - חפץ זה יעבור לפלוני

א. מנחתי צשו"ת קובץ תשובות ח"צ סי' קע שיצא לדון צוואה שכתב זה המוריש במקרה של מותי כל הזכויות עוברות לאשתי, וכתב ע"ז בסוף התשובה, גם מצד הלשון הכתוב בו כל זכויותי עוברות לאשתי יש לדון דצמקום הצריכה לשון מתנה ה"ז גרוע ושייך יותר לשון ירושה ועוברות ממילא משמע צלי פעולת הקנאה ע"כ, ודבריו נדפסו גם בצפד"ר ח"א עמוד 29.

וא"כ כיון שנראה דהוי יותר לשון ירושה, א"כ אף כשהמנזה היה שכיב מרע לא יועיל דכשכ"מ אומר שפלוגי יירשני לא אמר כלום דמתנה עמ"ש בחורה, וע"כ לא יועיל.

ואם היה צריא, ג"כ לא יועיל דהרי אין כאן לשון מתנה ומעשה הקנאה, רק ציווי לאחד בלשון ירושה, וע"כ אין לדון שיעיל.

ממילא לפלוני, וא"כ הו' לשון ירושה ולא מועיל, ב. יש עוד דרך לפרש לשון יעצור שמצווה שיעצורם לפלוני, וזה הדרך לא הו' לשון ירושה, רק ציווי לחוד והדבר צריך הכרע, [ואולי יותר נוטה לומר דהו' לשון ירושה וא"ע].

וראה להלן לשון יעצור "על שם" פלוני.

יעבור כל הרבובש "על שם" פלוני
ג. מעשה היה בזוג שכתבו צוואה הדדית וכתבו שהחליטו שניהם במקרה של מות אחד משניהם דהיינו אם ח"ו ימות הבעל ראשון יעבור כל הרבובש בנדל"ן וכל חשבונות הבנקים וכל עו"ש פק"מ רגמות ביטוח לאומי וכל סכום שנמצא קיים ע"ש אשתו, ואם ח"ו וכו' להיפך. ובסוף הצוואה כתבו הרינו להודיע שכתבנו צוואה זו בדעה צלולה וכו' וזו היא בקשתנו האחרונה בענין זה שיש לכבדה ככבוד המת אח"כ מת הבעל ראשון.

ונשאלה השאלה אם יש תוקף לצוואה, והנה למעשה לא היה שם קנינים, ולא צאנו עתה לדון אם מועיל מדין זה, רק אם לשון זה הוא לשון ירושה כיון שאמר יעצור או לא, ונפק"מ באופן שיש לדון מדין מלד"ה וכדעת הפוסקים דל"מ מלד"ה כשצויה בלשון ירושה, אם יש לומר דלא הוה לשון ירושה או לא, (ראה משפט הצוואה ח"צ סי' כב).

הנה יש לומר דצנדונינו כו"ע יודו דאף דכתב לשון יעצור מ"מ לא מקרי לשון ירושה, דהרי מה שכתבנו בלשון עוצר הוה לשון ירושה היינו דהו' ממילא כמו

והוא דהרי הצאנו שם צעמוד תעמ דברי התהלה לדוד דליכא דין כצו"א, דמה כצו"א שייך בזה דמיעקר נחלה דאורייתא וכו' יעו"ש ואף שכתבתי לדחות דבריו לכאורה דכאן הרי שייך מקצת ליורשיו וליכא רק איסור העצרת נחלה ויש הרבה התירים בהרבה אופנים ע"ז, והגרד"י אולמן בהסכמה לספרי משפט הצוואה יצא ליישב דבריו של התהלה לדוד דכוונתו על איסור העצרת נחלה ואין כוונתו על עקירת נחלה וראה כל זה באריכות שם, מ"מ צנדונינו כיון דהו' לשון ירושה א"כ בזה וודאי וצודאי דהו' עקירת נחלה והוה מתנה עמ"ש בתורה וא"כ רחוק מאוד לומר דיש דין כבוד אב, כשאחד צויה לעשות נגד התורה שפלוני יירשנו.

ובאופן שהוסיף גם לשון מתנה יש אופנים שמועיל ואכ"מ.

וע"ב נראה דלפוס ריהטא אין כאן חיוב של כצו"א, ומ"מ לפעמים יש לדון ע"פ האומדן דעת בלשון המצווה בזה אם הוה לשון ירושה, וצריך לעשות שאלת חכם בכל מקרה לגופו.

חילוק בין עוברות ליעבור
ב. אע"פ שכתבנו כל הנ"ל, מ"מ יש לדון ולומר דאח"כ דלשון עוברות משמע ממילא וע"כ הו' לשון ירושה ולא מהני למי שאינו ראוי ליורשו.

אך בלשון יעצור יש לדון ולומר דיועיל, כי יש צ' דרכים איך לפרש לשון יעצור, א. דהו' כמו עוצר והיינו שיעצור הנכסים

ירושלם דעוברת ממילא, אצל כאן צנדונינו
הרי כל צוואת הצעל היה על דברים רשומים
על שמו דהיינו נדל"ן חשבונות צנק פק"מ
רנטות ציטות לאומי (אף שכתב וכל סכום
שנמצא קיים אעפ"כ נראה דהכוונה מה
שנמצא צצנק וראיה לזה שהרי לא כתב שום
דבר על מטלטליו) כל זה יעבור "על שם"
אשתו דהיינו שיעצירו את כל נכסיו לרשום
ע"ש אשתו ופירוש הדברים שצצנק וצטאצו
הדרך להעביר צעלות משם אחד לשם אחר
והיינו דכל כוונתו לא היה כאן כלל ללשון
ירושלם רק שמצא שצצנק וצטאצו יעצירו כל
נכסיו שרשומים על שמו, על שם אשתו, וצוה
י"ל כיון דאין הכוונה כאן שיעבור ממילא

וכמו שכתבנו בסתם לשון יעבור דזהו לשון
ירושלם א"כ י"ל דמועיל הצוואה באופן שיש
לקיימה מדין מלד"ה [וצנדונינו היה אפשר
לקיימה מדין מלד"ה ואכ"מ], ומ"מ למעשה
צכל לשון צריך הכרעת חכם אם יועיל.

רבושי "יועבר" לפלוני

ד. יש לדון כשאמר לשון יעבור לפלוני, די
לומר דשאני מלשון עובר דמשמע
ממילא, רק דצריך מעשה וצריכים להעצירו
לפלוני וכן נראה לכאורה דלשון יעבור
לפלוני שהכוונה שיעצירום ולא שיעבור
ממילא, ואע"פ שלא יכתוב יעבור "על שם"
פלוני, כן נראה.

סימן יא

חלוקה לצדקה בצוואה - הלוואתם לעניים - הקמת קרן גמ"ח - לשון ינתן לעניים

מעשים בהרבה צוואות שהמוריש מצוה לתת חלק מנכסיו לצדקה ואו שהקנם בקנין לצדקה או ע"י התחייבות, ועתה רוצים הבנים ליקח הכסף ולעשות מהם גמ"ח לעילוי נשמת אביהם - להקים לאביהם שם עולם, אם מותרים להקים קרן גמ"ח מזה או שחייבים לחלקם לצדקה - לעניים, וכן אם יש חילוק כשאמר בלשון ינתן לעניים.

צעו"ה נתפשטו להיתר שמלוים צריצת קצוזה אפילו גוף המעות שהוקצה לעניים והוא כמעות הדיוט לכו"ע וג"כ עוזרים על אין משתכרים במעות של עניים, הלכך אני אומר ומזהיר לגבאים להסיר מדרך זו שלא להלוות הריצית קצוזה כלל וכו' ואינו מותר אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד משום מזה כמו דשרינן ליתומים ואפ"ה לא שרי בצתם צדקה משום אין משתכרין בממון של עניים ואפילו יש הרצה מעות בקופה של צדקה אין לפלוג בחלמוד, דלמא יקדמנו ג"כ עניים הרצה "אצל להלוות לעני גופ' צחנס פשיטא שמותר שחשיב יותר מצדקה" אצל לעשיר אסור דיכול ללוות צריצת מן הגוי או למכור שום חפץ מנכסיו צול, אא"כ במעות שנתנדב לצדקה יען זה שיהיה הקרן קיים ופירות לעניים, אזי שרי צריצת דרבנן לישראל וריצית קצוזה לגוי עכ"ל.

והמתבאר מדבריו דמותר לקחת מקופה של צדקה של עניים ולהלוותם

הלוואה לעני - המעולה שבצדקות
א. גמרא שבת ס"ג ע"א א"ר אבא א"ר שמעון בן לקיש גדול המלוה יותר מן העושה צדקה ומטיל צבים יותר מכולן.

הרמב"ם צהלכות מתנות עניים פ"י ה"ז כתב וז"ל שמונה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק צד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלוואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לצריות ולא ישאל, ועל זה נאמר והחזקת צו גר ותושב וחי עמך כלומר החזק צו שלא יפול ויצטרך עכ"ל.

ובן הטור ציו"ד סי' רמט הביא דברי רמב"ם אלו להלכה.

ובן נפסק צשו"ע יורה דעה סי' רמט ס"ו יעו"ש.

וראה ציס של שלמה צ"ק צסוף פרק החובל סי' עב שיאל לדון אם מותר להלוות מעות צדקה וכתב צסו"ד ועכשיו

לעני והוא מטעם שכתב שחשיב יותר מזדקה.

ויצא לנו עפ"י דאם כתב צוואתו שיתנו כו"כ לזדקה א"כ כיון שנתבאר שהלואה לעני מקרי זדקה והיא המעולה שבכולן, א"כ לפי"ז לכאורה שפיר דמי ציד היורשים ליקח הכסף ולהקים מהם גמ"ח לעילוי נשמת אביהם המוריש.

צדקה בלשון בני אדם – הלואה או נתינה

ב. אלא שראיתי להחפץ חיים צאהצת חסד ח"צ פי"ח עיין מעשר כספים כתב טוב שירגיל את עצמו להפריש מעשר מכל מה שיזמין לו ה' ריוח צעניניו ומזה יפזר שני שלישים לזדקה כי עניים שצריך ליתן להם צמתנה מצוי יותר ושליש יהיה מונח אצלו כדי לקיים צו מדת החסד וכתב שם בהערה הג"ה דאף דעיקר מעשר הוא ליתנו לעניים הלא להחזיק ידי מן צהלואה גם הוא לזדקה יחשב כמבואר ברמב"ם בהלכות מתנ"ע ובספר המנוות שלו מ"ע קצ"ה ע"ש ציו"ד סי' רמט ס"ו ולפי המבואר שם לכאורה נראה דאפילו אם אמר בהדיא סלע זו לזדקה יכול ליטול סלע זו ולהלוות לעני אפילו אם עומד עני אחר שיכול ליתן לו מתנה גמורה, אך לפי זה יקשה לי הא דאיתא בסי' רנט ס"א האומר סלע זו לזדקה עד שלא בא לידי הגבאי מותר ללוותו צין לעצמו צין לאחר ויפרע אחר תחתיו [ומיירי שלא נזדמן לו עתה עני ליתן לו דאל"ה אסור ללוות ועובר צבל תאחר וכמש"כ בסי' רנו וע"כ מסיים השו"ע

ויפרע אחר תחתיו היינו לצסוף כשיזדמן לו עני] ולפי דברינו הנ"ל היה לו להשו"ע לחלק ולומר דלעני מותר ללוות דגם זה הוא צכלל זדקה וא"צ לפרוע אחר תחתיו דזה גופא הוא זדקה ואם יחזיר לו העני ההלואה יהיה מותר להלוות עוד לעני וכן לעולם, וכן מה שפסק השו"ע אה"כ דמשבא ליד גבאי אסור ללוותו היה לו לחלק ולומר דלעני מותר להלוות דגם זה הוא צכלל זדקה גופא, [היינו אפילו להפוסקים דלשאר דבר מצוה אסור לשנות] ואולי אף דמה"ת הלואה לעני הוא צכלל זדקה מ"מ צנדריס הלך אחר לשון צ"א "ולשון בני אדם צשם זדקה אין צכוונתם להלואה לעני רק למתנה גמורה, וכענין שכתב מהרי"ק (שורש ז) לענין פדיון שבויס דאין זה צכלל לשון זדקה [הוצא צט"ו צסי' רנו ועין צנה"כ שם שמסכים למהרי"ק] אצל צעניניו לענין מעשר שלא אמר צלשונו רק שיפריש מעשר לכאורה צוודאי יכול להחזיק המעות להלוות להמתמוטטים ועניים כדרך סתם גמ"ח וצכלל זדקה הוא ואפילו אה"ל להחמיר צזה עכ"פ צעניניו שמכוין צעת תחלת קצלתו את המצוה זו צשביל זה דשרי עכ"ל.

ובדברי אהצת חסד אלו נראה דאי אפשר להקים מהכסף קרן גמ"ח לעילוי נשמתו, כיון דצוואתו כתב שנותן לזדקה וצלשון צנ"א הכוונה זדקה נתינה לעניים ממש ולא הלואה א"כ יצטרכו הצנים לקיים דברי אביהם כפשוטם ולחלקם לעניים.

אלא שכבר הצאנו לעיל דברי הים של שלמה ומדצרו מבואר שכסף זדקה שמונת צקופה של זדקה לעניים, ומסתמא

מיירי שהאנשים שהתנדבו לדקה אעפ"כ מתיר המהרש"ל בשופי להלוותם לעניים ומצואר דלא כהאזהנת חסד הג"ל.

וראיתי בספר דקה ומשפט פרק ח' סעיף ח' שכתב דין מסר הדקה לידי הגבאי אסור להלוותם בין לאחר וצין הגבאי לעצמו, ובהערה כ' כתב שם עיין לעיל הערה יג בשם אהבת חסד (הג"ל) ועיין להלן הערה יט דפשיטא ליה להיש"ש (הג"ל) שמותר להלוות לעני, ואפשר שהיש"ש מיירי כשיש הרבה מעות בקופה ואפ"ה אסור לשיטתו אבל לעני מותר ואילו קושית האהבת חסד היא אפילו כשאין הרבה מעות יהא מותר שגם זה בכלל דקה יעו"ש, ומ"מ נ"ע צוננת דבריו ליישב הסתירה.

חילוק בין הקמת קרן גמ"ח לצמיתות או גמ"ח שנשאר רבושו ג. ואולי נראה לומר דיש אופנים שגם האהבת חסד יודה דזה נכלל בלשון דקה אף בלשון בני אדם כדלהלן.

הנה ציטוד הדין כל מי שמלוה לעניים מקיים מצות דקה והוא המעולה שצדקות, והיינו שמלוה לחצירו סכום כסף וכשחצירו פורע לו חוצו חוזר הממון אליו והם רכושו לכל דבר ואינו של כספי דקה כלל ואעפ"כ קיים מצות הלואה ומצות דקה.

ובאופן זה יכול גם לנהל גמ"ח ממועותיו, וכל זמן שאחד פורע לו, נכנס המעות חזרה לרשותו אע"פ שמלוה עוד

פעם לאחר קיים צוה מצות הלואה ונדקה נוספת.

ובגמ"ח שמלוה מעותיו הפרטיים וכו"ל, צוה י"ל דאעפ"י שבלשון תורה מקרי דקה, מ"מ בלשון גמ"ח לא מקרי דקה אלא באופן שיואל המעות מרשותו לגמרי וע"כ כיון שבלשון גמ"ח לא מקרי דקה צוה האופן אם היורשים ירצו לעשות מהמעות שהשאיר אביהם לדקה גמ"ח והמעות ישארו ברשותם וממונם הפרטי צוה י"ל דאין יכולים לעשות כן, כיון דזה אין נקרא דקה בלשון גמ"ח.

אבל באופן שהפריש מעותיו לדקה לחלוטין והוא נותנס בגמ"ח לחלוטין וכשימות לא יחזרו ליורשיו והיינו שיואל לגמרי מרשותו אף דלמעשה לא יחלקו המעות לעניים בפועל, אבל הכסף יהא מוקדש לעניים לקרן קיימת להלוות להם צעת דוחקם, צוה י"ל כיון דלמעשה מצות הלואה היא המעולה שצדקות, הרי דמעיקר הדין מקרי דקה, וצוה נראה דאף בלשון בני אדם צומנינו נקרא דקה כיון שמפרישם לגמרי לדקה לעולם.

וע"ב אם יפרישם לגמרי נראה לכאורה דיכולים היורשים להקים מירושת אביהם קרן גמ"ח לעילוי נשמת אביהם המוריש וצתנאזי זה שיוחלט לגמרי לדקה ולא ירשום יורשיהם הצאים אחריהם.

ואולי יש להוסיף עוד כדמות ראה לזה דמצינו באהבת חסד שם צפי"ח שדן בקיום גמחי"ם להלוות לעניים, ומדבריו נראה דיש שני סוגי גמחי"ם. א. דמלוה

מעומיו הפרטיים וכשיחזיר לו העני ילוּם לאחר אצל הכסף נשאר שלו ונפק"מ שירשו יורש הממון, ולעומת זה כותב כמה פעמים להפריש המעות לגמרי וכדלהלן.

דחגה החפץ חיים שם בהמשך פרק יח כתב אמנם צעו"ה שהי"ר וכו' נ"ל שיפריש המעשר מן הקרן לעשות צוה גמ"ח לעניים וגם הוא יהיה מותר להלוות לעצמו כשיצטרך להם אך צחנאי שכשיצו"א מי שהשעה דחוקה לו ללוות יראה ללוות מאחר וליתן לו כדדי שיעור מה שלוה בעצמו מאלו המעות ויוצא צוה ידי חובת מעשר שגם זה נקרא בשם נדקה וכנ"ל ויעו"ש מש"כ לדון בהמשך בשיטת הרמב"ן.

ובחגה"ה שם כתב והמעות הם צע"ס שלו ונ"מ לענין ירושה ולענין כמה דברים אלא שמעצד את עצמו למנוה זו כל עוד שיש בכוחו להלוות לעני צעת דחקו עד מעשר מנכסיו, ומ"מ לא ברירא הדבר כ"כ דאף דלענין נדקה מקיים צוה המ"ע אפשר דלענין מעשר וכו' חמיר טפי דהוא דומיא דשאר מעשרות שאינו מיירי בתורת הלואה, אך מדהתירו ליקח צמעות מעשר ספרים להשאילם לאחרים אף דשם הוא נותן לו רק בתורת שאלה לצד ואח"כ יוחזר אליו משמע דשפיר דמי, אך יש לדחות דשם עכ"פ הוא מפריש ע"ז לחלוטין אצל צעניינו שלבסוף יוחזר אליו ואל יורשיו אין לנו ראייה דיוצא צוה, אצל מ"מ יש לנו ללמוד דאם מפריש המעות לחלוטין לשם גמ"ח דהיינו שהמעות לא יהיו צע"ס שלו לבסוף דיוצא צוה ידי מעשר וכו' יעו"ש.

וראה שם גם שהמשיך בתו"ד לדון בשיטת הרמב"ן (יוצאו דבריו להלן) ומסיק אך היכא שמפריש המעות לחלוטין לשם גמ"ח לדעת הרמב"ם ושו"ע צודאי מותר אם מתנהג כן בתחילת קבלתו את המנוה וכו' יעו"ש.

ומזה נראה לפוס ריהטא דסתם כוונת אהבת חסד מש"כ להלוות המעות הכוונה להלוותם ומ"מ ישארו שלו ויורשיו ירשוהו, וא"כ לפי"ז אולי נראה דיש לחלק וכנ"ל צאופן שיפריש המעות לחלוטין לקופת נדקה ושגם יורשיו לא ירשוהו וילווים לעניים לעולם, צוה י"ל דגם אהבת חסד יודה דצאופן זה שפיר דמי וגם נקרא נדקה בלשון בני אדם ויכולו היורשים לעשות מהמעות גמ"ח לעילוי נשמת אביהם.

שיטת הרמב"ן במצות הלואה ד. כתב הרמב"ן בספר המצוות מנוה טז שנצטוונו להחיות גר ותושב וכו' וכ"ש אחינו ישראל וכו' והוא אומרו יתעלה וכו' ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת זו וכו' ומנוה זו מנאה בעל הלכות החיה את האם והרב כולל אותה עם מצות נדקה צמנות קלה מפסוק פתוח תפתח את ידך והם שתי מצוות באמת עכ"ל.

ובאהבת חסד פי"ח כשדן צענין מעשר אם מותר להלוות את הכסף כתב וז"ל אך כל זה הוא לשיטת הרמב"ם והשו"ע שמכנה את החזקת ידי עני שמך בהלואה בשם מצות נדקה, אצל להרמב"ן בספר המצוות שאין מכנה זה בשם נדקה רק הוא מנוה צפני עצמה, אין לנו ראייה צוה

דהכסף מיועד להלוואה, מ"מ זכו העניים בממון לגבי הלוואות וזוה שפיר מקרי נדקה. ובנוסף יש להוסיף דהרי לדברי הרמב"ם הוה מנות נדקה והטור הציאו ג"כ וכן נפסק בשו"ע [וכבר בארנו לעיל דבאופן שמפריש לגמרי המעות י"ל דגם האהבת חסד יודה דזה מקרי נדקה אף בלשון בנ"א].

וע"ב נראה לכאורה דאפשר לסמוך ע"ז להפריש המעות לעניים וילווים בגמ"ח וכתנאי שהמעות יאלו לגמרי מרשותו.

ולמעשה יעשה שאלת חכם בכל מקרה לגופו.

לשון ינתן לעניים

ה. בשו"ת אור לציון ח"א חו"מ סי' י"ג ד"ה ועל נידון, באחד שצוה ליתן רכשו לעניים, ושאלו אם יכולים לתת העיזבון לקופת גמ"ח להלוואות לנזקקים כדי להשאיר לו זכר כי נפטר עירי רח"ל, כתב עיינתי בספרים ולא מצאתי מי שיכתוב זוה, ולכן נראה שיתנו הכל במתנה גמורה לעניים, יעו"ש.

וב"ב נראה דלשון ינתן לעניים שאני מלשון נדקה סתם, והכוונה לתת לעניים, היינו כסף שזרכים בפועל לתת אוכל לטף, ובנוסף חלק גדול מהעניים אינם מסוגלים ללוות וד"ל, וע"כ פשוט דהכוונה לעניים בפועל ומשא"כ נדקה שזה שם כולל ויש בו שמונה מעלות נדקה אפשר לומר שנדקה לגמ"ח לעולם שיאל מרשות הנותן, נכלל בכלל לשון נדקה האמור בצוואה.

לומר שמקיים מנות מעשר היכא שהמעות יוחזר לצסוף לו ליורשיו אף היכא שמפריש המעות לחלוטין לשם גמ"ח לדעת הרמב"ם והשו"ע צודאי מותר אם מתנהג כן בתחלת קבלתו את המנוה כמבואר פ"ה בהג"ה ואפילו לדעת הרמב"ן נראה דיש להקל בזה [היינו לפי מה שכתב הש"ך שם בשם הפוסקים דאפילו שאר דבר מנוה מותר לעשות ממעות מעשר וכו' יעו"ש מש"כ לדון בזה] ע"כ.

ובבואר דס"ל להרמב"ן דאין הלוואה בכלל מנות נדקה וא"כ לכאורה להרמב"ן לא יוכלו היורשים להקים מהמעות קרן גמ"ח להלוותם לעניים.

ב"ב נראה אולי לומר דבאופן שמפריש המעות לחלוטין להקים קרן גמ"ח ושיאל מרשותו לגמרי וגם לירושא לא ירשו יורשיו, בזה י"ל דאולי גם הרמב"ן מודה, והוא דהכוונה דהוא מפריש המעות לעניים, ע"י שמפרישים לקופה של נדקה, והקופה שייכת לעניים שילוו מתי שרוצים וא"כ הרי הפריש המעות לחלוטין לעניים, בזה י"ל דגם הרמב"ן יודה דקיים מנות נדקה, כיון דלמעשה הפריש כל המעות לגמרי לעניים ויאלו מרשותו לגמרי.

והרמב"ן שכתב דמנות הלוואה הינה מנוה נפרדת ואינה בכלל נדקה מיירי באופן שלא הפריש המעות לעניים רק הממון נשאר שלו, וברשותו, וזוה י"ל דאע"ג דמקיים מנות הלוואה, מ"מ מנות נדקה לא קיים, אצל באופן שהפריש לגמרי המעות לקופה של נדקה לעניים, אע"ג

סימן יב

צוואה בכתיבת ידו של המוריש ולא חתם עליה - וכשמסרה בפני עדים - וכשכתב שמו בתחלת השטר - כשחתימת המוריש הוא קודם כתיבת הקנין בשטר הצוואה

מעשה היה בראובן שכתב צוואתו בכתיבת ידו וכתב שם סדר חלוקת נכסיו ואח"כ עשה בה קנינים והתחייבות כדין שטרי צוואות המתוקנים, אבל לא כתב שמו בהצוואה לא בתחלה ולא חתם ג"כ לבסוף ומכירים שזוהי צוואתו ע"י הכתב יד, ויש לבאר אם יש תוקף לצוואתו.

וכן יש לבאר באחד שכתב תחת צוואתו אני הח"מ ולבסוף לא חתם כלל אם יש תוקף לצוואתו. וכן יש לבאר כשבסוף הצוואה אין חלק כלום, דין הצוואה.

עוד יש לבאר דין צוואה בכתיבת ידו ולא חתם שמו אבל מסרה בפני עידי מסירה אם יש לזה תוקף מדין שטר בעידי מסירה.

עוד היה מעשה באחד שכתב צוואה בכתיבת ידו ולא חתם עליה שמו אבל בתחלת הצוואה כתב שמו דהיינו אני פלוני בן פלוני מצווה לחלק נכסי כדלהלן וכו' הנני מודה שהקנתי וכו' הנני מודה שהתחייבתי וכו' אם בזה שכתב שמו בכתיבת ידו בתחלת הצוואה יועיל להבשיר הצוואה או לא.

כל העליון כתב יד אחר גובה אצל כשחתם שמו למעלה צריך שיהא הכל זכיתת ידו דשמה חתם שמו צראש המגילה ומלאו אחר וכתב תחתיו אצל כשהכל הוא כתב ידו ליכא למיחש לזיופא, אפילו לא כתב שמו אלא שכתב אני חייב לפלוני כך וכך כיון שהוא כתב ידו חייב לפיכך הפיתקות שהשומפים מוציאים זה על זה הואיל והוא כתב ידם אפילו אין בו חתימה כלל אלא קצלמי ציוס

צוואה בכתב ידו ולא כתב שמו בתחלת השטר ולא חתם בסוף השטר
א. הנה לפוס ריהטא היה נראה שיועיל צוואה זו מהא דמבואר בשו"ע חו"מ סי' ס"ט ס"א שכתב המחבר וז"ל הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין כו' והוא הדין אם לא חתם למטה אלא כתב אני פלוני בן פלוני חייב לך מנה אלא שזה יש חילוק שכשחתם למטה אפילו

פלוגי כך וכך" גוצים צו מנכסים צני חורין ואינו נאמן לומר לא היו דברים מעולם וכו', עכ"ל.

ומבואר מזה דכתב ידו שמתחייב צו מועיל אף כשלא חתם לצסוף ואפילו לא כתב שמו רק אני חייב לפלוגי וזה כתב ידו מתחייב צוה, וא"כ לפי"ז הרי צריך שיועיל גם צוואה כזאת כיון שזה כתב ידו ומתחייב שם כדרך שטר חצי זכר וכן מודה שהקנה נכסיו כדין כדי שיהא לצוואתו תוקף.

אלא כד נזכר דין זה נראה שדין זה צמחלוקת שנויה וצפרט כשאין נוהגין להתחייב בדרך זו, אם זה יועיל כלל או לא, ונצארכ צעז"ה.

כתב הטור צסי' ס"ט וז"ל וכתב הרמב"ן דהוא הדין נמי לא חתם למטה אלא כתב אני פלוגי צר פלוגי חייב לך מנה אלא שצוה יש חילוק כשחתם למטה אפילו כל העליון כתב יד אחר גוצה, אבל כשחתם שמו למעלה צריך שיהא הכל כתיבת ידו דשמה חתם שמו צראש המגילה ומצאו אחר וכתב תחתיו, אבל כשהוא הכל כתב ידו תו ליכא למיחש לציופא, אפילו לא כתב שמו אלא שכתב אני חייב לפלוגי כך וכך כיון שהוא כתב ידו לפיכך הפיתקות שהשותפין מוציאים זה על זה הואיל והוא כתב ידם אפילו אין צו חתימה כלל אלא קצלתי ציום פלוגי כך וכך גוצין צו מצני חורין ואינו נאמן לומר לא היו דברים מעולם, עכ"ל.

וברתב ע"ז הצ"י וכתב עוד שם (הצעה"ת צשער יג ח"א סי' א-צ) השצי הרמב"ן (שו"ת סי' כג) שאם כל השטר

כתיבת ידו אע"פ שאינו חתום צו כשר והרואה מדתנן (גיטין פו ע"א) גצי שלשה גיטין כתב צכתב ידו ואין עליו עדים כשר ומפרש צירושלמי שלשה גיטין הללו גוצין מצני חורין ואי אפשר לפרש חתם ידו דדומיא דכתב סופר קאמר מה חתם כתב ולא חתם אף זה כן, ועוד מדפליגי צטופסא דשטרא שמע מינה טופסא דידיה צלא חתימה כשר וכן נראה מפ"י ר"ש (יש גורסין רש"י וראה צהגהות והערות צאריכות צציאור שיטת רש"י וגירסת הצ"י) ומכאן אני דן צתצירא שהשותפין מוציאים זה על זה כמו חתם [ידו] לגצות מצני חרי עכ"ל וכ"כ נמ"י פרק גט פשוט. וזה לשון הריטב"א צפרק הנושא (כתובות קצ ע"א ד"ה ופרכינן מדרבנן) ולענין דינו של רש"י שכתב להוציא עליו כתב ידו ולא היה שמו חתום צו אלא שנתנו צפני עדים וזה טוען שלא נתחייב לו ולא הודה לו מעולם אלא שכתב כעין מזכרת [מהסך] או ע"פ אחר שהיה רוצה לחתום צו וכעין טופסי דשטרי צעלמא, היה אומר רצינו תם צשם רצותיו דלא מהני כיון שלא חתם לא צתחלה ולא צסוף וכ"כ צעל העיטור ואפילו נתקיים צצית דין שזה כתב ידו, אלא שמצאתי לרצינו הרמב"ן ז"ל כתיבת ידו שחתם צראש המגילה ולא צסופה פסול מההיא דלא לחתום איניש אלא צריש מגילתא ומעוצדא דאצי עס ההוא כוזצנא אבל אם טופס השטר הוא כתב ידו כשר ואפילו לא היה חתום צו אלא שכתב צכתב ידו לויחי מפלוגי כשר וראה ממחניתין דפרק המגרש שלשה גיטין פסולים וכו' וכתב ידו דומיא דכתב

סופר קאמר מה התם כתב ולא חתם אף זה כן, ועוד מדאפליגו בטופסא דשטרי וכו' וכן נראה מפירוש רש"י, ומכאן אני דן שהשותפין מוציאין זה על זה בכתב ידו עכ"ל, ושפטים יסק, אבל סוגיא דגיטין כשהצעל מודה או שיש עדים שנחנו לה לגירושין ודכוותה אמרינן בירושלמי שגובין בשטרות אבל כשזה טוען שלא כתבו אלא לטופס צעלמא כדרך סופר ולא נתנו לו להתחייב עדיין יש לומר כדברי רבינו וצעל העיטור ומיהו במה שהשותפין מוציאין זה על זה מנהג השותפין הוא וכיון שכתוב בפנקסיהם למדים מהם לבני חורין ועדיין הוא צריך תלמוד עכ"ל, עכ"ד הצית יוסף.

ובדרבי משה כתב דהרשב"א בתשובה ח"ג סי' נה כתב כדברי הרמב"ן.

והנה הצ"ח (צאות ד) יצא לחלוק על הרמב"א וכתב ונראה דלא אמר הרמב"ן אלא דתו ליכא למיחש לזיופא כיון דהכל כתב ידו ואפילו לא כתב שמו כשר ולא מצי טען להד"ס פירוש דלא מצי טען שכתב זה שכתבתי ונתתי לידו אינו אלא כמשחק ולא כלום הוא אלא כשר וגובה זו, אבל אי טוען שלא כתבו אלא לטופס צעלמא ולא נתנו להתחייב זו מודה הרמב"ן דנאמן בטענתו בשבועת היסת דאפילו היכא דכתב אני פלוני בן פלוני חייב לך מנה וגם חתם למטה אפילו הכי כתב רבינו דנאמן בטענת אמנה וכו' כ"ש כשלא כתב שמו כלל דנאמן לומר שלא כתבו אלא לטופס צעלמא וכו' ובשבועת היסת מיגו דפרעתי.

וב"ב הצ"ח צהמשך דבריו (צאות ו') בדברי הרמב"ן אבל אי טעין דלא כתבו אלא לטופס צעלמא או אמנה היסת פשיטא דנאמן הוא בשבועת היסת צמיגו דפרעתי ומודה זו הרמב"ן, וכן נראה לי אמת וישר ודלא כנראה מדברי הרמב"א דלהרמב"ן אינו נאמן לטעון שלא כתבו אלא לטופס צעלמא וכו' וליתא ודו"ק.

והש"ך בסק"ד כתב וז"ל אפי' לא כתב שמו אלא שכתב אני חייב לפלוני כו'. ומיהו כשטען שלא כתבו אלא לטופס צעלמא כ' הרמב"א בשם רבו בשם רבותיו ובשם צעל העיטור דנאמן אף דשותפים שאני כיון שנהגו בכך ע"ש ומציאו צ"י ודלא כהרמב"ן והצ"ח כ' דאף הרמב"ן מודה בזה דנאמן צמיגו דפרעתי דהא אפי' צחתימת ידו נאמן אף להרמב"ן בסעיף ב' לו' אמנה וכו' ג צמיגו דפרעתי ולא קאמר הרמב"ן אלא כשטען כת"י זה שנתתי אין זו כח לחייבני שאינו אלא כחרס וכמשחק ודלא כהרמב"א כו' עכ"ד ולכאורה דעת הרשב"א בתשובה דלקמן סעיף קטן ט"ז אינו כן ואפשר לו' דיש חילוק בין טוען לטופס כתבתי ובין טוען להחשק כתבתי אף בד"מ כ' על דברי הרמב"א והרשב"א כ' בתשו' כדברי הרמב"ן וגם דברי הצ"ח אינן מבוררין דפשט דברי הרמב"ן משמע דכ' יד הוי כחתם יד בכל דיניו לגמרי וכן נראה מדברי הטור והמחבר וכן משמע במהרי"ק סוף שורש קי"ח ובשאר אחרונים ומה שהביא הצ"ח מאמנה דלק' סעיף ב' אינה ראייה דהא התם היכא דאיכא נאמנות אינו נאמן וא"כ ה"ה צכ"י שיש בו נאמנות

ובביאור שיטת הריטצ"א ראייתי בספר פנים צמשפט (סי' סט אות ו') שהציא דברי הריטצ"א בפרק המגרש גבי הא דאמר רב כתב ידו שנינו וז"ל וש"מ דבעלמא דאמרינן הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין דכתיבה בלא חתימה קאמר ואפ"ה מהני דהא כת"י אמרינן והיינו כת"י ממש ולא תימא דוקא דומיא דגיטין כשר דאיכא נמי חת"י דהא בגיטין נריך לכתוב שמו דזה אינו כלום דשמו שכתחלה אינו עדות למה שלמטה הימנו אלא משום כת"י בלחוד בלא חתימתו מהני עכ"ל הריטצ"א.

ומבואר מזה דס"ל כהרמב"ן והרש"א דכת"י לצד בלא חתימה מהני וכו' והרש"ך ז"ל סק"ד נקט בפשיטות שהריטצ"א פליג ארמב"ן ואחריו נמשכו התומים בסי' קכא וכו' הנה בראותינו דברי הריטצ"א בגיטין הנו' דכתב להדיא כרמב"ן וכו' יעו"ש באריכות הוכחתו וביאור דבריו. ובין בערך השולחן סי' סט אות א' הציא דברי הריטצ"א בגיטין ונקיט בפשיטות בסברתו כס' הרמב"ן וכו' והציאו בפנים צמשפט שם.

גם באמרי בינה חו"מ הלואה ס"ס סד הציא דברי הריטצ"א הנ"ל בהמגרש שמודה להרמב"ן.

פלוגתא דרבוותא

ומסיק בפנים צמשפט אלא דמ"מ מידי פלוגתא לא נפקא דהאיכא כמה מרבוותא דס"ל דכתיבתו לצד בלא חתימתו אינו כלום וכמו שקצנ"ס הרב ש"ך ז"ל והו

אם הכל בכת"י אפי' בלא הזכרת שמו אבל אם אין מחייבים עצמן בכך כמו האידנא שמעולם אין אדם מוציא על חברו כתב בלא הזכרת שמו רק בשותפי' וכה"ג א"כ פשיטא דיכול לטעון לטופס כתבתי לך אפי' יש בו נאמנות, וגם בלאו הכי הא דחה הריטצ"א ראיית הרמב"ן מההיא דגיטין וגם יש עוד לדחות דההיא דגיטין מיירי בהזכרת שמו וכמ"ס הר"ן פ' המגרש וכן נראה דעת הר"ן שם דכת"י בלא הזכרת שמו לא מהני שכ' וז"ל ויש לדחות ולומר דגיטין שאני דכיון שהוא נריך לכתוב שמו הא איכא חתם ידו ומהני אפי' למה שכ' משמו ואילך כיון שהכל כתיבה אחת אבל כתיבתו בלא חתימתו כלל אפשר דלא מהני עכ"ל וגם בצעה"ת כ' דאיכא מ"ד כ' ידו היינו דוקא חתם ידו וגם ירוחם נ"ו ח"ג כ' בכתם בשם הרי"ב"ס כתב ידו היינו ח"י כי הכתיבה לא מעלה ולא מוריד בין שלו בין אחרים עכ"ל ולא הציא שום חולק ע"ש וע"כ נלפע"ד לדינא כמ"ס ודוק, עין בתשו' מצי"ט ח"ב סי' רנ"ב דף קמ"ז ע"ב עכ"ל.

ובערוך השולחן סי' סט ס"ה כתב דברי הש"ך וכתב ע"ז וכן הסכימו האחרונים והוסיף ע"ז ויראה לי דאם לא טען בעצמו טענה זו אכן לא טענינן לה אלא הצ"ד אומרים לו הלא כתב ידך הוא אם משיב שלטופס בעלמא כתבו נשבע היסת ופוטרינן אותו ואם לא טען אומרים לו שצריך לשלם ויכול להשביע להתוצע שמגיע לו כך וכך עכ"ד.

וראה אמרי בינה הלואה סוף סי' סד מש"כ בזה דהש"ך לשיטתו יעו"ש.

דעת רש"י והתוס' ר"פ הנושא וכן יש להוכיח לע"ד גם מדברי התוס' בקמא דק"ד ע"ז גבי אין משלחין מעות בדיוקני דבעינן דוקא כתיבתו וחתימתו, אבל כתיבתו ודיוקני לא מהני ע"ש, וא"כ כ"ש כתיבתו לבד וכ"נ מדברי רש"ל צ"ש ש"ש שם, ולפי מ"ש הרב אור"ת ז"ל לקמן רס"י קכ"א כך הוא דעת רי"ף ז"ל כ"ע"ש, והמוחזק יכול לומר קים לי דכת"י בלא חתימה לאו כלום הוא ופטור יעו"ש.

וראה במקצוע בתורה סק"ה שחמה על דברי השו"ע מ"ד אחר וז"ל צ"ע הא יכול לטעון אתה צוית לי לכתוב ואם שמו של המוציא ראובן יכול לטעון אתה צוית לכתוב אני חייב לראובן אחר וחתום עצמן ועתה אתה תוצע ממני בשביל שהוא כ"י ואפילו לא הוחזק ראובן אחר מ"מ מה לו לכתוב לחקור ע"ז כיון שצויה לו לכתוב ע"ד שיחתום עליו, ועוד שמא כתבו לאחר שיחתום שחייב לראובן ואח"כ מכרו האחר לראובן זה שיוציא כת"י על הכותב, לכן נלע"ד עיקר כדברי הב"ח אלא שא"צ לדחוק כמ"ש הב"ח שטוען כת"י זה אין זו כח לחייבני אלא כפשוטו שאם כפר ואמר אין זה כת"י כדלקמן ס"ז מקרי הוחזק כפרן אבל אם טוען כתבתי לך בשביל אחר ודאי נאמן במיגו דפרעתי, ומ"ש הש"ך צ"ש זו נאמנות נראה דבהא לא קאמר הרמב"ן דודאי אפילו יש בו נאמנות נאמן במיגו דאי צעי אמר לא כתבתי אלא לטופס שחתום אתה על החיוב ואפשר זה כוונת הריטב"א ג"כ כמ"ש עכ"ד.

וראה תפארת יעקב סק"ד מה שחמה על הרמב"ן דסופר שמבקשים ממנו שטר מה יעשה שהרי יתצעו ממנו אח"כ יעו"ש מה שחירץ.

בשרוצה להתחייב בכך אף בזמנינו ב. כתב הנה"מ סק"ז בתיקון בלשון הש"ך כתב, וכן ז"ל דהרמב"ן לא קאמר אלא מדינא, פירוש, דמדינא דש"ס כתב ידו דינו כחתימת ידו לכל דיניו, אבל האידנא דהמנהג דאין מחייבין עצמו בכתב ידו בלא חתימת ידו, ודאי דיכול לומר לטופס כתבתי מחמת שידוע שאין מדרך העולם לחייב עצמו בכך וע"ז כתב דנפק"מ פירוש דאף האידנא שאין מדרך העולם לחייב עצמו בכך, מ"מ נפק"מ אף לדין שיכול לחייב עצמו בכתב ידו בלא הזכרת שמו אם רוצה לחייב עצמו, עכ"ל.

וב"ב צנה"מ בחידושים אבל אם מחייב בכתב ידו בלא הזכרת שמו נחתיב וא"י לומר כתב כזה אין זו לחייבני עכ"ל.

ומבואר דס"ל דהכוונה בדברי הש"ך הוא דבאמת אף בזמנינו שייך להתחייב, רק כהיום אין הדרכ להתחייב, אבל באופן שיהא צרור שהתחייב יועיל.

מענינן ליורשים שאביהם כתבו **לחופם**

ג. הנה צוואה שכתב בכתב ידו ולא חתם, הרי כשאנו צאים לדון כהיום כשכבר מת המוריש וא"כ הרי הוא לא טען שכתבו לטופס, מ"מ הרי הדין פשוט דיש דין

טענין ליורשים, וא"כ אגן הצ"ד נטעון ליורשים דאלי כתבו אציהם לטופס. ולא יוכלו להוציא מיד היורשים.

ובן מבואר שם צסי' סט סעיף ה' לגבי טענת פרעתי וז"ל הוציא כתב יד הלוה על יורשיו אע"פ שמודים שהוא כת"י אציהם אנו טוענים להם שהוא פרוע ופטורים אף משבועת היורשים אצל מחרימים סתם צמעמד היורשים אם שום אדם יודע שאציהם לא פרעו, הגה וכן עיקר ודלא כהי"ח ואומרים דירשי הלוה צריכין ליטבע שאין יודעים שאציהם נשאר חייב לו ומ"מ נהגו צדורות האחרונים להחמיר על היורשין ליטבע אם יש קצת רגלים לדבר ויש להסתפק אם הוא חייב לו וכו' עכ"ל.

וא"ב ה"ה צנדונינו נטעון להם שאציהם כתבו לטופס, כיון שאציהם הרי יכול לטעון טענה זו לכו"ע ואף להרמז"ן דס"ל דא"י לטעון לטופס, וכמו שכתב הש"ך כיון שבזמנינו אין הדרך להתחייב צזה.

ואע"פ שכתבנו צסם הנה"מ שהסביר דברי הש"ך דצנעס אפשר להתחייב ע"י זה, מ"מ מודה דסתמא אינו מתחייב צזה וא"כ טענין ליורשים שאציהם לא רצה להתחייב צזה.

וב"ב יש אופנים צצ"ד יכולים להחרים על מי שידע אם כיון המוריש להתחייב או לטופס וכמו שמבואר לגבי טענת פרעתי צשו"ע וכו"ל ומ"מ לא נכנסתי צזה ותלוי בהכרעת הצ"ד וצפרטי הדינים צזה ואכ"מ.

כתב אני הח"מ ולא חתם ד. צתומים סי' סט צאורים סק"ד כתב ועיין כה"ג די"ש צו מחלוקת הפוסקים ולכו"ע אם נכתב אני פלוני הח"מ ולא חתם זהו מורה דלא נגמר הענין וצקש לחתום ולא חתם יעו"ש.

כתב ידו ובסוף השטר אין חלק ה. כתב צתומים צסי' סט צאורים סק"ד וז"ל וכן אם צסוף הכתב אין חלק כלום ג"כ פסול דאמרינן הוא כתב טופס לאחר שיחתום וכן נעשה ואחר חתמו ועכשיו דגייז חתימת אחר ומוציא עליו כת"י עכ"ל.

וראה לעיל אות א' מש"כ צסם המקצוע צתורה יעו"ש.

צוואה בכתב ידו ולא חתם ומסרו בפני עידי מסירה ו. יש לדון איך יהא הדין כשמסר צוואה כזאת צפני עידי מסירה וכן כשאמר להם מפני מה מוסרה או כשלא אמר מפני מה מוסרה, דין הצוואה.

בענין זה אציין רק חלק מראה מקומות צזה והמעין יצרר הדברים צפנים.

בלשון הצ"י צסי' סט כשהעתיק לשון הריטצ"א (הוצא לעיל אות א') העתיקו אפילו כשמסרו צפני עדים לא יועיל וראה ע"ז צראש יוסף סי' סט אות ה' מש"כ לדון צזה למה לא יועיל מדין עידי מסירה ועכ"פ מצני חרי יעו"ש מש"כ ליישב הדברים ומש"כ צזה כמה צדדים.

הבנה"ג סי' סט הגב"י אות א' הביא בשם שו"ת מהרש"ח סי' כו להגיה בדברי הריטב"א ולא נתנו צפני עדים דאל"ה למה לא יועיל.

והבנה"ג עצמו כתב דאפשר דמיירי דמסר צפני עדים ולא פירש מטרת מסירתו וכתב דאולי מהרש"ח ס"ל דאפילו לא פירש על מה מסרו כיון שמסרו צפני עדים לא מהימן לומר שמסרו לטופס.

ובאמת בריטב"א בכתובות דף קב ע"א ד"ה ופרכין מדרבנן כתב וז"ל ולענין דינו של רש"י ז"ל שכתב להוציא עליו כתב ידו ולא היה חתום בו שמו "אלא שמסרו צפני עדים נראה דאפילו מדין הודאה מהני לרבי יוחנן דקיי"ל כוותיה ואפילו לשיטת רבינו ז"ל דאע"ג דלא אמר אדם עידי דאלימא מילתא דשטרא, אצל כשלל מסרו צפני עדים" וכו' ומבואר דנחמך חלק מדבריו צ"י.

ובחידושי הגהות על הטור צ"י לדברי הראש יוסף והכנה"ג ולדברי ריטב"א עצמו בכתובות.

ובביאור דין זה ראה עוד בשו"ע סי' מ' ס"ב וצנו"כ שדנו בנושא זה ובגביית משעבדי ומצני חרי יעו"ש כל זה.

צוואה בכתב ידו שכתב ולראיה באה"ח ולא חתם ונמצא אצל הזוכה (אשתו)

ז. בשו"ת רבינו יוסף מסלונק סי' נז, באחד שערך לוואה בכתב ידו ולצדק כתב

ולראיה באתי על החתום ציוס ושנה פלונית ולא חתם

ובתב השואל צהשקפה ראשונה נראה דצטילה ומצוטלת כיון דלא חתם ולא הזכיר זמן וכו'.

והשיב וצ"י לדברי הש"ך חו"מ סי' ס"ט סק"ד וס"ק ט"ז וכו' דעת הרמב"ן ודברי הר"ן שחולק וכו' והאריך להוכיח כרמב"ן וכו' ומדיני תפיסה

והביא דברי הריטב"א (צסוד"ה ולפי הנתבאר) כשטוען שנכתב לטופס וכו' נאמן, כתב דזה דוקא כשהוא צעמנו טוען אצל לא בניו הטוענים טענת שמת צמילתא דל"ש.

אח"כ יצא לדון אם הגיע השטר לידה מידו או שלקחה השטר צעמנו יעו"ש באריכות.

ואח"כ צד"ה אמנם הביא דברי התומים דשכתב אני פלוני הח"מ ולא חתם

חת"י, זה מורה דלא נגמר הענין, ע"כ כתב דכאן לא רצה לחתום דחשב דצמשיך הזמן יתוסף לו עוד איזה דבר, וזכר לדבר דהא אח"כ הוסיף בו עוד דברים וכו' או דלא רצה לחתום על דבר רע דלא ליתרע מזליה ומסיק לפשר.

ובתשובה הצאה סי' נח האריך צביאור שיטת הרמב"ן והר"ן וכתב

דהר"ן אינו יחיד, וצעלי המוס' בכתובות דף ק"ב ע"ש ד"ה אליבא כתבו בשם ר"ת דלא כרמב"ן וגם בריטב"א וכו' הוכיח דגם הרמב"ם פיי"א ממכירה הל' ט"ו סובר כדעת הרמב"ן ומסיק צסוף התשובה אם

היורשים הגדולים לא ירצו לקבל פשרה, יעמידו על קו הדין והעיקר כהרמז"ן.

צוואה בכתב ידו וכתב שמו בתחלת הצוואה ולא חתם עליה בסופה

ח. מעשה בראובן שכתב צוואתו בכתב ידו ולא חתם, אבל בתחלת הצוואה כתב שמו בכתב ידו אני פלוני בן פלוני מצווה לחלק נכסי כלהלן לאשתי וכו' לבתי וכו' לבני וכו' לזדקה וכו', ואח"כ כתב הנני מודה בהודאה גמורה שהקנתי כל דבר בקנין המועיל ביותר וכו' ואח"כ כתב הנני מודה בהודאה גמורה שהתחייבתי לכ"א וכו' וכנוסח שטרי הצוואה המתוקנים בקנין ובהתחייבות, ונשאלה השאלה אם יש תוקף לצוואתו כיון שלא חתם שמו או דמועיל כיון דכתב בכתב ידו שלו בתחלת השטר, [וכל זה מיירי כשלא כתב בתחלת השטר אני הח"מ דאז נראה כדבר פשוט לדריך לחתום בסוף השטר וכמבואר לעיל אות ד].

[חלק מהדברים הוצאו כבר לעיל (אות א) וחזרו ונשנו כאן מפני שלימות הדברים].

בתב רש"י בכתובות דף קא ע"ב דד"ה ה"ג לעולם דלא אמר להו אחס עדי והכא במאי עסקינן בשטרא שמסר לו שטר בפנינו וכתוב בו אני חייב לך מנה ואע"פ שכתב ידו הוא הואיל ולא חתם פטור והא דתנן (כתובות כא ע"א) הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין כגון "שחתם בו אני פלוני לוייתי מנה מפלוני" כדמוכח פרק האשה שנחארמלה

דאמר אביי לכתוב חתימת ידיה אחספא אבל אמגילתא לא מ"ט דלמא משכח ליה וכו' ותנן הוציא עליו כת"י וכו' אלמא בחתימת ידיה קא מיירי אבל הכא הכי כתב ליה חייב אני לך מנה ולא חתם בו עכ"ל.

ומבואר להדיא דכשכתב אני פלוני דהיינו שכתב שמו בתחלה מהני.

ובבעל העיטור בדיני חוב דף סב ע"ג כ' וז"ל הוציא עליו כת"י וכו' כגון אני פ' לוייתי מנה מפלוני אע"ג שלא חתם או שכו' אני החתום לוייתי מפ' וחתם לבסוף "אבל רבינו שלמה פי' הוציא עלי כת"י חייב אני לך מנה וחתם לבסוף ומסר לו צעדים ופלוגמא דר"י ור"ל שלא חתם לבסוף ומסר לו צעדים ולא דיין לן מ"ל בתחלה מ"ל צסוף ועוד וכו' עכ"ל.

ובתב צערך השולחן סי' סט דין א' דמשמע דהוא ס"ל דאני פלוני חייב לפלוני הוי כחתימה ורש"י ס"ל דצעינן חתימה צסוף אבל לשון רש"י משמע דכו' אני פ' וכו' הוי כחת"י, ומ"ש רש"י בד"ה מאי לאו וכו' וכתוב בו קבל עליו כך ואין שם לא קנין ולא חתימה וכו' כבר כתב הר"ב צס' א"י שם וז"ל ויש לדקדק וכו' דהרי כ' לעיל אבל הכא הרי כ' חייב אני לך מנה ולא חתם משמע להדיא דלא צעינן שיכתוב שמו כלל לא בתחילה ולא צסוף דכל שכותב השם הרי כאן חתימה ויש לחלק בין מדבר כנגדו כגון פ' קבל ללשון מדבר הוא עצמו לנוכח חייב אני לך דהא ודאי אילו קאמר אני פ' חייב וכו' הוא כאילו חתם לבסוף וכו' עכ"ל יעו"ש.

וב"ב התוס' בכתובות שם ד"ה דאמר ליה וז"ל ולא מיירי נמי כשכתב לו אני פלוני חייב לך מנה דהא נמי כחתם תחתיו דמי וכו' עכ"ל.

ודברי התוס' ורש"י והעיטור הציא גם הצי"י צריש סי' סט (הוצאו דבריו לעיל אות א').

בגמרא ז"צ דף קעז ע"א מצואר הוא שטרא דנפק צבית דין דרב הונא דהוה כתיב ציה אני פלוני בן פלוני לוימי ממך.

ובתב ע"ז הצי"י ריש סי' סט בשם הצעה"ת שער יג (ח"א סי' א-ב) וז"ל והרי שם היה חתום שמו בראש המגלה והכשירוהו דחתם מיירי שכל השטר היה מכתיבת ידו של לוי ומשום דחתם שמו צריש מגילתא לא נפסל בכך ע"כ.

ובבבזור שם בהמשך כתב וז"ל וכתב הרמב"ן דהוא הדין נמי לא חתם למטה אלא כתב אני פלוני צר פלוני חייב לך מנה, אלא שצוה יש חילוק כשחתם למטה אפילו כל העליון כתב יד אחר גובה אצל כשחתם שמו למעלה צריך שיהא הכל כתיבת ידו דשמא חתם שמו בראש המגלה ומנאו אחר וכתב תחתיו אצל כשהכל כתב ידו תו ליכא למיחש לזיופא עכ"ל.

ואח"כ המשיך הרמב"ן בחידושו אפילו לא כתב שמו אלא שכתב אני חייב לפלוני כך וכך כיון שהוא כתב ידו.

ובפרישה אות ד' כתב על דברי הטור שהציא דברי הרמב"ן הנ"ל שם

בגמרא פרק גט פשוט אתמר ההוא שטרא דנפק צבי דינא דרב הונא וכו' (וכנ"ל) ויש לומר דשם הייתי אומר דלאו דוקא קאמר אלא מיירי דהוה חתימתו למטה ולא צא ללמדנו שם אלא שאין צריך שיהא שם המלוה מוזכר שם ומשום הכי כתבו רבינו בשם הרמב"ן עכ"ל.

וב"ב הר"ן צגיטין פרק המגרש (דף מו ע"א מדפי הרי"ף) ד"ה ומהא שמעינן שכתב צמו"ד ויש לדחות ולומר דגיטין שאני כיון שהוא צריך לכתוב שמו הא איכא חתם ידו ומהני אפילו למה שכתב צו משמו ואילך כיון שהכל כתיבה אחת אצל כתיבתו בלא חתימתו כלל אפשר דלא מהני וכו' יעו"ש.

ובבבואר ג"כ דאם כתב שמו צריש דבריו מהני וכ"כ בשמו הערך השולחן תחלת סי' סט יעו"ש, והש"ן הוצאו דבריו לעיל (אות א') הציא דברי הר"ן וכנ"ל לדחות דלא כהרמב"ן יעו"ש אצל מ"מ כשחתם שמו בתחלה יועיל.

ובשו"ע צסי' סט ס"א כתב המחבר וז"ל אצל כשחתם שמו למעלה צריך שיהא הכל כתיבת ידו דשמא חתם שמו בראש המגילה ומנאו אחר וכתב תחתיו אצל כשהכל הוא כתב ידו ליכא למיחש לזיופי עכ"ל.

ובבבואר מכל זה דצאופן שכתב צוואה בכתב ידו אע"פ שלא חתם לבסוף, אם כתב בתחילת דבריו אני פלוני בן פלוני מנא מהני מדין כתב ידו, וצוה כו"ע יודו דמועיל.

וראה גם קצוה"ח סי' מה סק"א מש"כ
בזה יעו"ש.

הן אמת דבדברי הריטב"א בגיטין פרק
המגרש הבאחי דבריו לעיל היה נראה
דחתימת שמו בתחילת השטר לא מעלה ולא
מוריד דכשרתה לדחות מהלך הר"ן בגיטין
דמייירי שם כשחתם שמו בראש המגילה, כתב
לא מועיל כלום חתימתו בראש דבריו שכתב
וז"ל ולא תימא דוקא דומיא דגיטין כשר
דאיכא נמי חת"י דהא בגיטין נריך לכתוב
שמו, דזה אינו כלום "דשמו שבתחלה אינו
עדות למה שלמטה הימנו" אלא משום חת"י
בלחוד בלא חתימתו מהני עכ"ל הריטב"א,
הרי מבואר מדבריו דאם נסבור דכת"י לחוד
לא מועיל א"כ גם כתיבת שמו בתחלה לא
מועיל, וא"כ לפי"ז לא יועיל בדדונינו.

ב"ב נראה כיון דלמעשה הרי הריטב"א
עצמו האוחז בסברא זו הרי ג"כ ס"ל
להדיא דמהני, ומדין כתב ידו לחוד, ואפילו
בלא חתימת שמו והחולקים האחרים ה"ה
הרמב"ן ושיטתו הרי סוצרים דאפשר
להתחייב בלא שמו לחוד, ורק בכת"י לחוד
מהני, וגם אלו החולקים על הרמב"ן
וסוצרים דא"א להתחייב בכתב ידו לחוד,
מ"מ מפרשים סוגיא דגיטין דמייירי צחתם
שמו בתחלה דמועיל וכו"ל, וכן רש"י ותוס'
והעיטור סוצרים דמועיל וכו"ל.

ובן פסק הטור וכן פסק השו"ע א"כ
נראה דבאופן זה לכו"ע יועיל וצוואה
זו תהא תקיפה ע"פ ההלכה כדין שטר
בכתב ידו.

עוד יש להוסיף כדבר פשוט דאע"פ שאין
נוסח הצוואה אני פלוני בן פלוני
מתחייב לבתי כך ולפלוני כך, רק הנוסח הוא
אני פלוני בן פלוני מצוה לחלק נכסי
כדלהלן: לאשתי כך ולבתי כך, ולנדקה כך,
ואחרי סדר חלוקת הנכסים מתחיל לכתוב
ההתחייבות והקנינים כדי שיהא לצוואה תוקף
ע"פ ההלכה ושם כותב הנני מודה צהודאה
גמורה שהתחייבתי וכו' והנני מודה שהקנתי
וכו' אעפ"י דשם בלשון זה לא כותב עוד
פעם את שמו אני פלוני בן פלוני מודה
שחייב או אני פלוני בן פלוני מודה שהקנה
ומ"מ נראה דאעפ"כ יועיל כיון שבתחלת
השטר והצוואה כתב שמו אני פלוני בן פלוני
מצוה לחלק נכסי כדלהלן וע"ז מוסיף והולך
וכתב אני מתחייב ואני מקנה וכו' זה הכל
המשך דבריו מתחלת השטר והוי כמו שכתב
אני פלוני בן פלוני מודה שהקנתי ומודה
שהתחייבתי בן נראה לכאורה.

**צוואה שחתימת המוריש הוא קודם
בתיבת הקנינים בשטר הצוואה**

ט. מעשה באחד שערך וכתב צוואתו וסדר
חלוקת נכסיו ובסוף דבריו מבקש מיוורשיו
לקיים צוואתו ורצונו וחתם שמו.

ומתחת לחתימתו נדפס בנוסח שטר הצוואה
כדלהלן:

כל הנ"ל נעשה בקבלת קנין אגב סודר באופן
המועיל ביותר עפ"י ד"ת דלא כאסמכתא
ודלא כטופסי דשטרא:

**ונשאלה השאלה האם יש תוקף לקנין
שכתוב בשטר שנעשה, כיון שאין**

כאן הודאת צע"ד שהיה קנין כיון שחתימתו היה קודם להודאה שהיה קנין.

נראה דאין לזוואה תוקף מדיני קנינים כיון שאין הודאת צע"ד שהיה כאן כלל וכלל קנין, ומה שנדפס אחרי החתימה נוסח הנ"ל אין לזה שום תוקף כיון שאין החתימה מעידה ע"ז כלל, וגם הרי יכול להיות שנחוסף אח"כ שורה זאת בנוסח השטר.

ובן הוא עפ"י המצואר צשו"ע חו"מ סי' ס"ט ס"א וז"ל הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין צין שכתב אני פלוני הבא על החתום מודה שאני חייב לפלוני מנה וחתם למטה, צין שכתוב בכתב יד אחר והוא חתום למטה, וה"ה אם לא חתם למטה אלא כתב אני פלוני צן פלוני

חייב לך מנה אלא שבזה יש חילוק שכשחתם למטה אפילו כל העליון כתב יד אחר גובה אצל כשחתם שמו למעלה צריך שיהא הכל בכתבת ידו דשם חתם שמו צראש המגילה ומלאו אחר וכתב תחתיו אצל כשהכל הוא כתב ידו ליכא למיחש לזיופי אפילו לא כתב שמו אלא שכתב אני חייב לפלוני כו"כ כיון שהוא כתב ידו חייב וכו' עכ"ל.

ועפ"י ז' מצואר כדבר פשוט דאם חתימתו היה רק מתחת חלק השטר הנדפס למעלה, אזי אין אומרים שחתימתו קאי גם על חלק התחתון של השטר שנכתב אחר חתימתו וינא לנו דאין לזוואה תוקף מדין קנין כיון שחתימתו היה רק על חלק זוואתו וחלוקת נכסיו ולא על ההודאה שנעשה הכל בקנינים המועילים, כן נראה.

סימן יג

בענין ירושת מלית

מעשים בכל יום שאנשים מחלקים נכסיהם, ויש שנותנים גם לבנותיהם, וכדי לקיים ירושה דאורייתא משאירים דברים מסויימים שבזה יקויים דין ירושה מהתורה, ואת שאר כל העיזבון מקנים בקנינים ובהתחייבויות, או ע"י מתנת שכ"מ שא"צ קנין.

יש להעיר בזה דעדיף דהמלית יתנו לבנים לחד וללא לבנות והוא מהא דיתבאר להלן די"א דאין לבנים לברך על מלית שיש בו שותפות לאשה, וע"כ לא יתן לאשתו ובנותיו חלק במלית, [והיינו באופן שמחלק כל נכסיו בלי לפרט מה לבניו ובנותיו], ובאופן דכן זכו הבנות במלית, אזי הבנות יקנום לאחיהם כדי שיוכלו לברך על המלית וכדלהלן.

א. בשו"ע או"ח סי' יד סעיף ה' כתב המחבר וז"ל מלית של שותפין חייבת צליית דכתיב על כנפי צגדיכס עכ"ל.

וראה מנחת שלמה ח"צ סי' ד' אות א' סק"ד, מש"כ למה אין מצרכין דהרי לדידן דאשה לונשת צעממה מצרכת יעו"ש מש"כ ליישב.

ובמשנה ברורה צס"ק יז פסק כארצות החיים (וצדין שותפות עם נכרי יעויין צפוסקים הג"ל).

וראה בכל זה צספר מאסף לכל המחנות צס' יד, וצספר צינית, הלכה פסוקה עמוד רפז - רפד וצספר הלכה ברורה וצפסקי תשובות מש"כ בכל זה וצדין שותפות עם נכרי.

ולפי"ז נראה דהמלית עדיף שיתן רק לצניו הזכרים כדי שיוכלו לברך עליה בשופי, וצאופן שזכו הצנות בהמלית אז צריך

הנה צמלית שאיש ואשה שותפים זה אם חייבת צליית, ראה צספרי פרשת שלח אות קטו מפורש דחייב צליית, וכן פסקו בשו"ת נחלת יוסף סי' יט, וצשו"ת לצ חיים ח"א סי' ז' וכתב דהיינו דוקא אם נתנה לו האשה רשות להתעטף זה.

אמנם מפירוש רבינו גרשום צמסכת מנחות דף מג ע"א דייקו בשו"ת צית אב קמא סי' יז וצספר אורח נאמן צתשובה צסוף הספר שפטורה, ועיין צספר צירור הלכה מש"כ לדון צראייתס.

וב"ב צספר אמרי צינה או"ח סי' ח' וצספר חתן סופר (שער הגדילים והכלאים סי' כ' אות יא) וכן צערוך השולחן צסעיף יד כתב דפטורה וסיים צצריך עיון.

שיקנוס או יתנוס צמתנה לאחיהם שיוכלו
לצרך ע"ז כדין.

בשירשו הטלית רק הבנים הזכרים
ב. ויש להוסיף עוד דאף כשירשו הטלית רק
בניו הזכרים, אין לצרך עליה רק אם
הסכימו כל היורשים השותפים שיתעטף בו
הא לאו הכי אסור, וכמו שהביא צמחנה
צורה סי' יד סקי"ח צ"ס הפרי מגדים,
טלית שותפין חייבת ואיירי שחזירו מרונה
שילך חזירו בו והוא בלא צינית חייב לעשות
בו צינית, אבל שותפין ויש בו צינית ואחד
מקפיד על חזירו שלא ילך בו אפילו יש בו
כדי חלוקה ובכל חלק שיעור טלית אפ"ה אם
לוצשו בגזילה ומצרך עליו עובר בלא תשא,
כי חלק האחד שבו צ' ציניות אינן שלו, וכ"ס
אם אין בו עדיין צינית, פמ"ג, והוסיף ע"ז
המ"צ ולפי"ז בטלית שנשאר להיורש מאביו
ושאר אחיו מקפידין עליו יש ליזהר שלא
לצרך עליו עד שיתפטר ביניהם ע"כ.

וע"ב צריך ליזהר בשני דברים אלו בירושת
טלית, הן שטלית שאיש ואשה
שותפים בה לא יצרך עליה, וכן שצריך
שיסכימו כל היורשים הזכרים השותפים בה
שיתעטף בה.

נתינת הטלית בתורת ירושה לבנים
או גם לאחרים ובדרך התחייבות
ג. יש להוסיף פרט חשוב כי כבר בארנו
בסימן א' ענף יט צענין ספר תורה, צ"ס
יש לאדם ספר תורה ועורך לוואה עם קנינים
כדת וכדין על נכסיו הרי מיד שערך לוואה
הקנה למוטצי הלוואה את נכסיו גוף מהיום

ופירות לאחר מיתה, וכחצנו שאם יש לו ס"ת
הרי הפסיד המלווה כיון שכבר נתנם עתה
למוטצי הלוואה, וצנוסף יש איסור לתת ס"ת,
יעו"ש באריכות, וע"כ כתבתי שאת הס"ת
ישאיר רק לירושא או שיתנם רק דרך חוב
ואז כל ימי חייו הס"ת שלו.

עפ"י"ז יש לדון בכל אחד ואחד שיש לו
טלית שיעשה עם הטלית כמו עם
ס"ת, דאל"כ הרי יצא הטלית מרשותו וכבר
לא יהיה הטלית שלו או עכ"פ יהיה לו זכות
רק בשותפות בטלית וכמבואר שם בצ"ת,
וע"כ אם נותן גם לצנותיו, הרי יש שם
שותפים נשים ודין הטלית כמבואר לעיל אות
א, ואם נתן רק לבניו דרך קנין הרי זכויותיו
בטלית כמו טלית בשותפות וכנ"ל אות ב.

ע"ב הדרך הנכונה הוא שאת הטלית יתן
או ע"י ירושה רק ליורשיו ע"פ ד"ת,
או לאחרים רק דרך חוב ואז כל ימי חייו
הטלית שלו ויקיים מצוות צינית כדת וכדין
בשלימות, אבל לא יחלק הטלית למוטצים ע"י
קנינים.

[וב"מ"ב יש להוסיף, כי אם צמחן ימי חייו,
אחרי תאריך עריכת הלוואה יחליף
טלית חדשה, אזי יצא ע"פ הנ"ל, שרק
בטלית האחרונה שישתמש לפני פטירתו, בזה
יש לדון שלא יצא, אבל כל שאר הטליות
שיהיה לו מיום עריכת הלוואה אך ציוס
פטירתו כבר יתבטלו ולא יהיו כבר צרשותו,
בזא וודאי יצא המלווה, כיון שאם נשתמש
בזה הוי כמו מכר ואכל, שכבר כתבנו
במשפט הלוואה ח"צ סי' ט' אות ה' שזה
גופא מיקרי חזרה מהקנינים בלוואה, וכדברי
הנז"י חו"מ מהדו"ק סי' כ"ט] ויל"ע בזה.

סימן יד

בשהבן ניסח והבין הצוואה לאביו – מדין מלד"ה

מעשה באחד שביקש מבנו שינסח לו נוסח הצוואה בסדר חלוקת נכסיו והבן ניסח הצוואה ומסרו לאביו והאב חתם אח"כ ע"ז ומסרו לאחר.

הגה דעת הריטב"א והרמב"ן דכשצויה למי שיש סיפק צידו לעשות וקבלו עליהם או שתקו מהני וראה צאריכות צמשפט הצוואה ח"א עמוד ר"ל רל"ח מה שהארכתי בזה, ואם יכולין לומר קים לי כוותיהו יעו"ש צאריכות.

וייש לדון אם זה גופא שהבן הכין הנוסח ומסרו לאביו מיקרי שקיבל עליו או דבעי דוקא שהאב ימסור הצוואה לידי שו"ב הבן והבן ישמוק אז, אזי נאמר דמיקרי דקיבל עליו או שתקו, אבל כשהבן הכין

ונראה דהדין נוטה יותר לומר דלא מקרי צויה למי שסיפק צידו לעשות. כיון שלמעשה האב לא צויה לבן ולא היה כאן שתיקת הבן או הסכמתו צשמיעת הצוואה, אף שהכינו, ולמעשה צ"ע

סימן טו

ציוה את דבריו רק לחלק מיורשיו איך לחלק נכסיו וקבלו עליהם או שתקו, מדין מלד"ה

מעשה באחד שקרא לחלק מבניו וציוה להם איך לחלק נכסיו, והבנים שהיו שם קבלו עליהם דברי אביהם או שתקו, ולא היה בצוואתו שום קנין ויש לדון אם יש לדברי המת תוקף מדין מצוה לקיים דברי המת.

או שתקו, והוא דנאמר דדינא דציוה ליורשיו הכוונה לכל היורשים, וכיון דננדונינו ציוה רק לחלק מהם א"כ י"ל דהאחרים על חלקם א"צ לקיים דברי אציהם וזאת אף באופן שמאמינים לאחרים שכן צוה, והוא מפני שעל חלקם אין דין מלד"ה, ועפ"י י"א לכאורה דאם ציוה לחלק מבניו לתת סכום מסויים לאחד, יקבל ההוא רק החלק היחסי מהני יורשים ששמעו הצוואה ולא מסתבר שיטרכו לתת מחלקם עבור חלק היורשים האחרים שלא שמעו הצוואה באזניהם. כל זה נראה לכאורה, אע"פ שיש נד לומר דא"צ האב לקרוא לכל בניו ולצוות בפניהם, ומהני כשמצוה רק לחלק מהם ואזי כולם מחוייבים לקיים דברי האב מדין מלד"ה, ולדינא ז"ע.

ובאופן שהיורשים האחרים אין מאמינים לאחיהם, שכן ציוה אציהם והרי אין להם דין נאמנות דהרי הם קרובים ופסולים לעדות א"כ נראה פשוט דבאופן שאין מאמינים לאחיהם וגם אין כח ציד אחיהם מדין סיפק צידו לעשות, דאין צריכים לקיים דברי אציהם לפי מה שאומרים אחיהם שכן ציוה להם, כן נראה לכאורה.

הנה לשיטת הפוסקים דס"ל דצעי הושלם לשם כך, וכן נפסק בשו"ע רנז ס"א א"כ פשוט דאין כאן מלד"ה, דהרי לא השלים הנכסים לשם כך.

ומה שיש לדון הוא ע"פ שיטת הריטב"א והרא"ה דס"ל דציוה למי שסיפק צידו לעשות וקבלו עליהם או שתקו יש דין מלד"ה וכ"ה בשו"ת הריטב"א סי' נד דאפילו לא הוציא מתח"י לכך כל שציוה ליורשים, או למי שסיפק צידו לעשות וקבלו עליו או שתק יש צו משום מלד"ה יעו"ש, וראה משפט הצוואה ח"א עמוד ר"ל שהוצאו הדברים, וכן צעמוד רל"ח שיטת הש"ך והסמ"ע בזה.

ועפ"י יש לדון דננדונינו דא"נ דבאופן שיהא ציד חלק היורשים שציוה בפניהם סיפק לעשות וכגון שהכסף צידם וכדומה, פשוט דיש צוה מלד"ה דלא גרעי מאחרים אצל באופן שציוה לחלק מיורשיו, ואין צהם כח מיוחד יותר מבניו שלא שמעו הצוואה, א"כ אף שבניו שמעו דבריו קבלו עליהם או שתקו, מ"מ מה"ת יוכלו לכפות דעת האב על היורשים האחרים שלא קבלו

סימן טז

דין סיפק בידו לעשות – בשחממון אינו ברשותו ממש אך בשליטתו

מעשה באחד שכתב צוואה וסידר חלוקת נכסיו כפי רצונו, ומסר הצוואה לאחד שהיה נכנס ויוצא בביתו ומטפל בו כל הזמן.

צוואתו, ונשאלת השאלה האם גם באופן זה מיקרי ציוה למי שסיפק בידו לעשות כיון דלמעשה היורש לא היה מגיע לבית המוריש, ורק הוא היה היוצא ונכנס והיה יכול כל הזמן לקחת מה שרצה ולעשות ככל העולה על רוחו, א"כ אע"פ שלא היו הנכסים בציתו וברשותו ממש של בנו חורגו מקרי ציוה למי שסיפק בידו לעשות כיון דהכל היה בשליטתו, או דנאמר דרק באופן שהנכסים נמצאים ממש ברשותו של זה שצוה לו, אזי מקרי סיפק בידו לעשות.

ובשנדייק מדברי הראשונים נראה דמשמע דזה נקרא סיפק בידו לעשות.

והוא דהריטב"א כתב דבריו הנ"ל בכמה מקומות, ובצ"צ דף קמט ע"א כתב וז"ל ובעינן וכו' שיהא סיפק בידם לעשות כגון שהדבר ברשותם, ולפיכך לא משכחת לה אלא צורשין או באחר ובמטלטלין שתחת ידם אצל לא בקרקעות עכ"ל.

ובבתובות דף ע' ע"א כתב ואפילו וכו' אלא כשיאמר בלשון למי שסיפק בידו לעשות כגון שצוה ליורשים או לאחרים שהממון ברשותם או שניתן להם כח

למעשה צוואה זו נעשתה עלי קנינים המועילים ע"פ דין תורה, אלא שיש לדון לקיימה מדין מלד"ה, אך היות וכבר נפסק בשו"ע סי' רנב ס"ז דכדי שיהא דין מלד"ה צריך שיהא מושלש לשם כך, וכאן הרי לא השליש הנכסים ביד שלישי לשם כך, וא"כ לכאורה הרי אין דין מלד"ה.

אך יש לדון בקיום הצוואה ע"פ שיטת הרמב"ן הריטב"א והרא"ה דסוצרים דיש דין מלד"ה אף שלא הושלש כשיש ג' תנאים והוא דציוה ליתן ולא בלשון שהוא הנותן וכן ציוה למי שסיפק בידו לעשות וכן שקבלו עליהם או שתקו, וראה משפט הצוואה ח"א עמוד ר"ל ועמוד רמ"ג דיש פוסקים ד"ל קים לי כוותיהו יעו"ש באריכות.

הנה צנזונינו היה צוואה בלשון ציווי ליתן, אלא דיש לדון בהא דציוה למי שסיפק בידו לעשות, דמעשה שהיה כך היה, למוריש היה קרוב רחוק שירש ע"פ ד"ת, ושלא היה מגיע לבית המוריש כלל, ולמוריש היה לו בן חורג מזיווגו השני שהוא שכר לו הבית והוא טיפל בו והוא היה היוצא ונכנס בציתו תמיד ולבן חורגו זה ציוה ומסר

בדיבורו שאמר כן בפניהם ושתקו או קבלו עליהם וכו' עכ"ל.

ובן במיוחדים לריטצ"א גיטין דף יג כתב וז"ל וכן נמי יהא סיפק בידם לעשות כגון שהדבר ברשותם וכו' עכ"ל.

ומב"ל הלן לכאורה אולי היה אפשר לדייק דדוקא כשהממון ברשותו אזי מקרי סיפק בידו לעשות.

אבל מנ"ד הסברא אין נראה כן כיון דלמעשה במציאות הרי סיפק בידו לעשות א"כ נריך שיהא דין מלד"ה.

ויש להוכיח כן מדברי הריטצ"א בתשובה ס"ס קכג (הביאו הב"י בס"ס רנב) וז"ל ומורי הרא"ה היה אומר דבעינן שינוה למי שסיפק בידם לעשות כגון יורשים או מי שהממון בידם "שיש להם השלטה לעשות כן" וקבלו עליהם או שתקו וכו'. ע"כ.

ומדבריו אלו מוצא דעיקר הוא הטעם כמו שכתב שיש להם השלטה לעשות כן וא"כ נראה דגם בנדונינו כיון דיש לו השלטה לעשות כן, א"כ מקרי ניוה למי שסיפק בידו לעשות, כן נראה לכאורה.

וראיתי בכתביו של הג"ר חיים וין שליט"א בענין צוואה בערכאות שדן ממש בשאלה זו וס"ל דהעיקר דבעי שיהא הממון בידו, וכתב דהן אמת שבשו"ת הריטצ"א בסי' קכ"ג הלשון הוא "או מי שהממון בידו או שיש להם השלטה לעשות" ומצאנו דהם שני דברים נפרדים וצדד מיינייהו סגי, כתב ע"ז דט"ס דמוכח הוא דכלל דברי הריטצ"א בכמה מקומות כתבם כדבר אחד, וכ"ה בשו"ת הריטצ"א סי' ו' ומי שהממון [בידם] יש להם השלטה לעשות וכו' וכן הב"י בסי' רנ"ב כשהביא דברי הריטצ"א בשו"ת סי' קכ"ג הג"ל כתב ג"כ או מי שהממון בידם שיש להם השלטה לעשות ומצאנו דזה טעות הדפוס בשו"ת הריטצ"א שנדפס תיבת או, עכ"ד.

אבל לענ"ד על אף שאין תיבת או מפסקת ביניהם, מ"מ עיקר כוונת הריטצ"א בדבריו הוא מי שיש לו השלטה בנכסים לעשות ולא דווקא מי שהממון בידם, רק בדרך כלל ברוצ הפעמים הולכים יחד מי שהנכסים בידו הוא גם שולט בהם, אבל אה"נ אם יהיה השלטה בידו, אף שלא יהיו הממון בידו יהא מקרי סיפק בידו לעשות כן נ"ל לכאורה.

סימן יז

מלד"ה בשאחד מהזוכים היה מוחזק בנכסים

מעשה היה באחד, שהפקיד נכסיו ביד אחד, וקודם מותו אמר לנפקד שיחלק נכסיו לאח"מ לד' חלקים, חלק אחד יקח לעצמו וג' החלקים האחרים יחלק לג' אנשים אחרים, והמוריש לא עשה שום קנין ע"ז ויש לדון בקיום הצוואה מדין מלד"ה.

צוואתו ציטוי לגמירות דעתו ושלא רצה להחל ולהפליג בדבריו, ולא נחלק ונאמר דרך על חלק א' יש גמ"ד ועל השאר לא, או דנאמר דכיון דלמעשה על ג' החלקים האחרים הרי אין למעשה ראייה לגמ"ד כיון דלא השלישם ציד שלישי לשם כך, וגם אין ג' הזוכים האחרים מוחזקים בנכסים א"כ אין לחלקם המגיע להם ע"פ הצוואה דין הושלש, אע"פ שלגבי חלק האחד יש דין מלד"ה ולא נרף כל הד' חלקים יחד, וכן נראה לכאורה דלא יהא צג' החלקים האחרים דין מלד"ה, ועכ"פ לדעת הפוסקים דצעי הושלש לשם כך, וצ"ע.

וב"ב יש לדון בקיום הצוואה מדין מלד"ה מצ' טעמים אחרים והוא א' כי נרף גם את הדעה שהוצא בשו"ע סי' ר"נ סכ"ג שכתב וז"ל וי"א דלא אמרינן מלד"ה אלא היכא דאחפסיה ציד שלישי ע"כ, והיינו כדעה זראשוניס דנריך הושלש ולא נריך שיהא גם מושלש לשם כך, ואה"נ דהרמ"א הוסיף ע"ז ועיין צסי' רנ"ז ומסתמא כוונתו דשם נפסק למעשה דצעי הושלש לשם כך, מ"מ אולי לצירוף יועיל, צן יש להוסיף דברי הריטב"א והרא"ה דמי שצוה למי שסיפק

הנה בשו"ע חו"מ סי' רנז ס"ז פסק דמלד"ה נריך שיהא מושלש ציד שלישי לשם כך, וכאן הרי לא השלישו ציד שלישי לשם כך.

ומה שיש לדון בזה הוא מהא דהזוכה היה מוחזק בנכסים וכמו שבארתי בספר משפט הצוואה ח"צ סי' כט' ל' דכשהזוכה היה מוחזק בנכסים הוי כמו הושלש ציד שלישי לשם כך, והבאתי שם גם צסם זרכות המים דף רמז ע"ד כן והוסיף לקיימה מדברי הריצ"ש סי' רז דכל מה שנריך הושלש ציד שלישי לשם כך דאל"כ מהתל ומפליג בדברים וכשמסרו צידי הזוכה מקודם ל"ש מהתל ומפליג בדבריו, יעו"ש באריכות בטעם הדבר.

עפ"י"ז יש לדון צנדונינו דכשצוה לחלק נכסיו לד' חלקים ורק אחד מהמוטצים היה מוחזק בנכסים מקודם וגם בחלק האחרים אם נאמר כיון דאחד מהמוטצים מוחזק בנכסים א"כ כיון דלדידיה הוי כהושלש ציד שלישי לשם כך ויש דין מלד"ה, א"כ נאמר דיש דין מלד"ה גם לגבי חלק ג' האחרים, כיון דלמעשה הרי יש

הצוואה

סימן יז

משפט

רכב

צידו לעשות וקבלו עליהם או שתקו יש דין צידו לקיים דברי המת אע"פ שלא הושלם מלד"ה.
צידו לשם כך.

וא"ב בנידון דידן הרי להריטצ"א יועיל וא"ב יש כאן עוד צ' אירופים בקיום מדין מלד"ה כיון שצנעם סיפק הצוואה, ולמעשה צ"ע.

סימן יח

צוואה בלשון מהיום ולאחר מיתת שנינו – מהיום ולאחר פטירתנו

מעשה היה באיש ואשתו שערכו צוואה יחד על נכסיהם (על מסמך אחד) וכתבו סדר חלוקת נכסיהם, ואח"כ כתבו אנו הח"מ מקנים כל נכסינו מהיום ולאחר מיתה, וכתבו שם בהמשך שלא יתחלקו הנכסים עד לאחר מיתת שנינו.

ונשאלת השאלה היות והבעל מת קודם, והאלמנה בין החיים, למי שייכים אז פירות נכסי הבעל מחלק של הבעל, האם שייכים לאשה, או ליורשים ע"פ דין תורה, או למוטבים ע"פ הצוואה לפי סדר החלוקה.

א. והוא דזה נראה דמש"כ בצוואה, הנכסים יחלקו לאחר מיתת שנינו, נראה דהכוונה דגם הקנין שעשו מהיום ולאחר מיתה, ג"כ נכלל זה בהכוונה לומר דקנין הגוף מהיום והפירות של שניהם הן של הצעל והן של האשה יזכו המוטבים רק לאחר מיתת שניהם.

וא"כ כיון שלא נתן הפירות מנכסיו לאף אחד, יזאל דמיד כשמת זכו בניו יורשיו הזכרים ע"פ ד"ת בפירות נכסיו ולא האשה, ולא המוטבים ע"פ הצוואה, כיון שלא נתנם בפועל לאף אחד, ורק אחרי שתמות אשתו אזי יתנו הפירות של נכסיו למוטבים ע"פ הצוואה לפי סדר החלוקה בצוואה.

ובאמת היה לנו לומר דיש עוד נד והוא דנאמר דכל אחד נותן הפירות לאחר פטירתו לחוד, ולא אחר פטירת שניהם, ומש"כ בצוואה לשון לאחר מיתת שנינו, כיון שכתבו השטר יחד הצעל והאשה, כתבו הכל בלשון רבים, ולפי"ז יזכו מוטבי הצוואה בפירות של זה שמת מיד עם פטירתו.

ובאמת נראה כדבר פשוט שרצון שניהם היה שלאחר פטירת אחד מבני הזוג או הצעל או האשה, זה שנשאר חי יזכה בפירות הנכסים עד פטירתו ורק אחרי פטירת שני בני הזוג יזכו היורשים בפירות הנכסים של שניהם.

אבל כיון דרצון לחוד ומעשים לחוד והיינו אף דנאמר דרצה דלא יחלקו הפירות אף של נכסי עצמו עד אחרי אריכות ימיו ושניו שלו ושל אשתו, מ"מ הרי למעשה לא נתנם בצוואתו לאף אחד ואין שום איזכור ורמז שמקנה פירות נכסיו לאשתו שתזכה בהן אחר מותו מיום פטירתו עד יום

אך אין הדבר פשוט ויותר מסתבר כהלך השני.

[ובפרט שכתבו צוואה שלא יתחלקו הנכסים עד אחר פטירת שנינו, ויותר נכון לנו לומר שלא סתר עצמו צוואה, שקודם כתב לאחר פטירתנו ונאמר של כל אחד לחוד ואח"כ כתב שלא יתחלק רק אחר פטירת שנינו שהם דברים מפורשים שיקצלו רק אח"כ, וע"כ נראה יותר כהלך שכוונתם היתה אחר פטירת שניהם יחד ולא של כל אחד נפרד, כן נראה לכאורה].

וביזו שהדבר ספק, הרי בכל ספק היורשים מוחזקים וכמבואר בריב"ש סי' ק"ס הוצא במשפט הצוואה ח"א עמוד תרכ"ז באריכות, וע"כ מספק יזכו היורשים בפירות הנכסים מיום פטירת האב עד יום פטירת האם, וראה להלן מדברי מהר"ם רוטנבורג.

בשכתב בצוואה שהמסרב לקיום הצוואה יפסיד חלקו

ב. ואפילו אם יהיה כתוב צוואה מי שמסרב לקיים צוואתו יפסיד חלקו בעיזבון וחלקו יחולק למוטצי הצוואה האחרים בנוסח הצוואה בספר משפט הצוואה, אעפ"כ לא תזכה בהם האשה כיון דלמעשה לא נתן לה צוואתו כלום, ומי שלא ירצה לתת לאשתו איננו בכלל מסרב, ורק באופן שיוסיפו צוואה בנוסף למהיום ולאחר פטירתנו, אם יוסיפו שלא יתחלק רק אחר פטירת שניהם, ע"ז י"ל דאח"כ דאם יתחלקו קודם, יהא דינו כמסרב שיפסיד חלקו, אף

שצאמת זכו בהם כבר הזנים או המוטצים, אצל למעשה הרי אסור להם לחלק העיזבון קודם פטירת שניהם, כן נראה לכאורה.

מהיום ולאחר פטירתנו

ג. באופן הנ"ל כשכתבו צוואה יחד מהיום ולאחר פטירתנו, נראה לכאורה דהוא הדין והוא הטעם, כן נראה.

כתב הבעל לבד צוואה וכתב בלשון אחר פטירת שנינו

ד. בשו"ת מהר"ם רוטנבורג ד"פ סי' רמ"ג כתב וז"ל שהרי לא כתב לה לאחר מיתתו יהא כל הנכסים שלה ואחריה ירשו בניו הזכרים ואחת מצנותיו עמהם, אלא כתב מהיום ולאחר מיתתנו תטול בתנו חלק כאחד [מן הזנים], הרי לא נתן לאשתו מאומה אך תלה המתנה [באשתו] והיו כאיניש דעלמא כאילו אמר מהיום ולאחר מיתת פלוני שלא השליטה לבתו צמתנה עד זמן שימות פלוני וכו' יעו"ש.

נראה כי אין להציא ראיה מדברי מהר"ם רוטנבורג לנדונינו ולומר דהכוונה הוא לאחר פטירת שניהם, כיון דמהר"ם מיירי כשרק הבעל כתב צוואתו ללא אשתו, ואמר בפירוש לאחר פטירתנו וא"כ פשוט שהכוונה גם לאחר פטירת האשה, ולא מיד אחר פטירתו, אצל בנדינונינו אולי יש לומר דכוונת כל אחד היה מיד אחר פטירתו ואפילו לפני פטירת השני, ומש"כ לשון פטירתנו, כיון שכתבו הצוואה יחד, ע"כ כתבו בלשון רבים.

מדין ירושה אין לה הפסק
 ה. אלא דיט לדון לפי מה שכתבנו,
 שהירשים הצנים הזכרים יורשים את
 פירות הנכסים מיד בפטירת האב, ורק אחר
 פטירת האם יתחלקו הפירות עם הצנות
 כיוון שהם מוטבי הצוואה, והם זוכים
 בפירות הנכסים אחרי פטירת האב והאם,
 והרי נפסק בשו"ע חו"מ סי' רמ"ח ס"א
 דירושא אין לה הפסק וכיוון שזה הגיע
 ליורשים דאורייתא, לא יקבלו כבר אח"כ
 המוטבים אחרים - הצנות, את הפירות.

אבל פשוט שאין לומר כן כלל, והוא דשם
 בסי' רמ"ח ס"ז כתב בשו"ע וז"ל אין
 כל הדברים הללו אמורים אלא באומר
 ואחריו לפלוני ולא אמר מהיום אצל אם
 א"ל ואחריו מהיום לפלוני ומכר הראשון
 השני מושיא מיד הלכותו, וכתב הרמ"א
 הגה וי"א דלא אמרינן בכה"ג דירושא אין
 לה הפסק (ב"י בשם תשו' הרשב"א והיא
 בתשו' להרמב"ן סי' מ"ה) ויש חולקין וס"ל
 דאין לחלק בין אמר מהיום או לא (שם
 בשם תשו' הרשב"א סי' תש"ד וכ"כ הנמ"י
 בשמו ס"פ י"ג) אצל הסבא הראשונה
 נראה עיקר עכ"ל.

והנה לדעת הקצוה"ח שם סקי"א כשנותן

לשני מעכשיו אין כלל הדין דירושא אין לה
 הפסק, אצל לדעת הסמ"ע ס"ק כ"ז ולדעת
 נה"מ סקי"א נחלקו בזה ב' הדעות ברמ"א,
 אצל למעשה הרי כבר הכריע הרמ"א בין
 כך כדעה שיש לה הפסק, וא"כ גם צנדונינו
 לא יפסידו הצנות מדין ירושה אין לה
 הפסק.

וייש להוסיף עוד, דהרי צנדונינו הרי לא
 נתן לאף אחד הפירות צינתיים מיום
 שימות עד שתמות אשתו, וא"כ הוי רק
 ירושה דממילא שלא נתן בפירוש ליורש,
 ונחלקו בזה הראשונים אם אומרים בזה
 ירושה אין לה הפסק, והרמ"א בסי' ר"ג
 סעיף א' כתב ואין חילוק בין צוה לתת מיד
 לאחר מיתה, או שצוה ליורשיו ליתן לאחר
 זמן, יעו"ש, [וראה דברי חיים מתנת שכ"מ
 סי' י' שכתב דאין ראייה מדברי הרמ"א],
 אך הנה"מ בסי' רמ"ח סק"ה הכריע ע"פ
 דברי רמ"א אלו דצושה דממילא יש לה
 הפסק.

וא"כ חזר הדין, דאף דנאמר דיזכו בהם
 יורשיו ע"פ דין, אעפ"כ אחרי
 פטירת האשה יזכו בפירות כל מוטבי
 הצוואה כולל הצנות.

סימן יט

ציוה שיעשו מנכסיו גומע ואבין – דברים טובים – המוטב

מעשה באחד שהיה לו מעות אצל חבירו וחבירו התעסק בהן לרווחים עבדו שנים רבות, ושאלו ביום מן הימים מה יעשה עם נכסיו לאחר אריו"ש שלו, אמר לו שיעשה בהם גומע ואבין – דברים טובים. ונשאלת השאלה מה נכלל בכלל דברים טובים.

המוטב או הטוב שאפשר לעשות, או אמרינן דהמוטב הוא ליתן ליורשיו, אבל כשאמר לדברים טובים, הרי דברים טובים יש הרבה וגם נדקה הינה בכלל דברים טובים, והרי לא אמר דבר הכי הטוב, וראה משפט הצוואה ח"א (עמוד קלא והלאה) צענין דברי מהר"ם ומה שכתבתי לתמוה דהרי יש לתת נדקה קודם מותו, ולמה לא נאמר לנדקה זהו המוטב, וכתבתי כמה מהלכים ליישב יעו"ש, ומ"מ כאן כיון דלא אמר המוטב רק דברים טובים א"כ היה מקום לדון ולומר לנדקה ג"כ בכלל.

וב"ב נראה יותר כהצד הא' דיתנהו ליורשיו ויהא כוונתו דברים טובים, הדבר הכי טוב וכמציאר דרמ"א לגבי לשון המוטב וזה נתינתם ליורשים, וז"ע.

וייש להוסיף עוד צטעם הדבר דלו יהא אלא ספק, מ"מ צספק מוקמינן את הנכסים בחזקת היורשים וא"כ ה"ה צנדונינו.

והמהר"ם צ"צ עצמו צנדונו כשציוה לעשות המוטב הוסיף וז"ל ואפילו הוה מספקא לן מוטב מאי הוה נכסים בחזקת יורשים קיימים להבא להוציא מן עליו להציא

הנה ידועים דברי מהר"ם צ"צ ד"פ סי' תקנ"ח דאם אמרה האשה שאם היא תמות יעשה בהן המוטב, נ"ל דהמוטב שיש לו לעשות היינו שיש לו ליתן כל הממון שצידה ליורשים שלה ואין לו ליתן אותם לנדקה ולא לשום דבר מזה צלי דעת יורשיה וכו' עכ"ל.

והרמ"א הציא דבריו פעמיים הן צסי' רנב ס"ב והן צסי' רפב ס"א ושם כתב צלשון ציוה לעשות צנכסיו הטוב שאפשר לעשות [וצסי' רנ"ב ס"ב הלשון יעשה צהם המוטב] יתנוהו ליורשיו כי אין טוב מזה עכ"ל.

ועפ"ז יש לדון צנדונינו אי דמיא לזה או לא, דסתמא דמיא דכמו כשציוה לעשות המוטב אמרינן דהדבר הכי טוב שיש זה ליורשים כי כן רצה הקצ"ה, א"כ ה"ה כשציוה לעשות דברים טובים ואנו צריכים לדון מהו בכלל דברים טובים, א"כ צאופן פשוט צריכים לתת לדבר הכי טוב דזהו ודאי טוב וא"כ כיון שזהו המוטב א"כ דינס כדין צוה לעשות המוטב.

או דנאמר דרק צאופן שציוה לעשות

ראיה וכו' עכ"ל, וא"כ ה"ה צנזונינו ג"כ נראה כן.

וזה נראה פשוט דבאופן שצניו עניים הדבר פשוט דאז יתנהו ליורשיו הן מצד דהמוטב הוא ליתן ליורשים והן מצד מצות נדקה וכמו שהארכתי בזה במשפט הצוואה בעמוד נז ע"פ החכמת אדם כלל קמד סי"ב וכ"כ בפת"ח ירושה פ"ד ומדיני קדימה דיני נדקה דקרוז קרוז קודם.

אולם ראיתי צערוך השולחן סי' רפב אות ד' שהציא דברי הרמ"א הג"ל אלא שהוסיף וז"ל אמנם אם ידוע שכל אמירתו היתה מפורש מפני שלא רצה להוריש ליורשיו ודאי אם זהו קרקע או אפילו מטלטלין ומעות שלא נתן לשליש שזכה בהם לעשות כרצונו הטוב שאפשר לעשות ממילא דזכו בהם היורשים מדינא דמיד כשמת זכו יורשיו אצל כשמתם ליד שלישי בהם אפשר דאין לו להשליש לעבור על דעתו וז"ע לדינא עכ"ל.

[אחרי כתיב כל זה ראיתי צספר מעם לועז פרשת פנחס (כו ו-יא ציון יז) נ"וה אדם שיעשו צנכסיו "דבר טוב" הדין הוא שנותנים נכסיו ליורשים שאין לך דבר טוב מזה ואפילו להקדש קודמים היורשים].

שוב ראיתי באמרי יעקב [שטרן] על שו"ע הרב חו"מ סי' א' סעיף ח' צביאורים שהציא דברי הרמ"א הג"ל וכתב לתמוה דכיון דמסר נכסיו ציד שלישי וציוה לעשות המוטב, הרי ע"כ דאין כוונתו ורצונו שיעצרו נכסיו ליורשיו, דאם כוונתו היתה ליורשיו לא היה צריך לצוות כלום, ורצונו

היה מתקיים ממילא, דהרי ממילא הם יורשים אותו לגמרי ועו"ש שהוכיח כן מסוגיא דנכסי לטוביה ומהטור סי' רנ"ג יעו"ש.

ובתב ליישב דברי הרמ"א דוודאי אה"נ שלא היה בזה כוונה לתת ליורשיו, אולם מאידך גם לא שלל אותם להדיא, אלא נתן את ההחלטה ציד השליש שהוא יעשה צממונו דבר הכי הטוב, ואין סהדי שבה שהוא מעציר נכסיו מהיורש הוא עושה איסור ועצירה, אז צוודאי שלא היה חפץ בכך שהרי רצונו לעשות המוטב והרי זה היה בקשתו וציוויו וכו' יעו"ש.

ועפ"י מסיק שם צביאורים וכתב אולם לדינא נלע"ד דלפי מה שפסק כאן הרב [שו"ע הרב] וז"ל אצל אם מניח גם ליורשים דבר המספיק מותר כמו שנתבאר בהלכות נדקה, א"כ נפקא לן דבאדם עשיר שהפקיד איזה סכום וציווה לעשות מזה דבר טוב, ואנו יודעים שליוורשים יספיק להם שאר נכסיו שהניח להם, א"כ בזה יש צורך לתן לנדקה והקדש, שהרי בזה ל"ש טעמו של המרדכי שהוא מקור דינו של הרמ"א שכתב דלכן יתנו ליורשים דאם יעצירו מהם ויתנו לנדקה לאו שפיר עבד ואין זה "המוטב" שצוה לעשות, אצל אם מניח ליורשים דבר המספיק להם, הרי באופן זה ליכא למימר דלאו שפיר עבד, וא"כ יש לעשות כפי פשטות כוונתו, שיעשה מזה דבר של נדקה והקדש, ואף שהרמ"א סתם ולא חילק בזה, מ"מ לדינא נראה נכון כמו שכתבתי, שהרי הרמ"א עצמו ציו"ד סי' רמ"ט סעיף א' כתב דלאחר מותו אדם

רשאי לחלק נכסיו לנדקה [והיינו כשמניח ליורשיו דבר המספיק] ועכ"ל כחילוקו של הרב דבזה שפיר עבד, יעו"ש בדבריו.

והנה אף שהוא דן בלשון שאמר שיתנו לדבר טוב ולא לשון המוטב שהכוונה הכי הטוב ששייך, מ"מ לפוס ריהטא נראה דאין לחלק בזה.

וב"ב למעשה ז"ע, כיון שהרמ"א סתם דבריו ולא חילק בזה.

והנה מנינו צענין אחר בחו"מ בסי' רנ"ג סעיף כ"ט שכתב המחבר שכיב מרע שאמר נכסי לטוביה ויש שני טוביה וכו' אחד שכן ואחד קרוב, שכן קודם.

ובבב"ב סעיף מ"ו כתב בדין זה בשם י"א דמייירי דהקרוב אינו ראוי ליורשו שאם ראוי ליורשו הוא קודם, והטור עננו חולק ע"ז וכתב ולא נהירא דאדרבה כשהוא ראוי ליורשו איכא הוכחה שלא היה דעתו עליו, שלא היה צריך לזוות עליו דבלא"ה ראוי לירשו.

אך הש"ך בסי' ק ל"ח וכן הב"ח כתבו דהעיקר כ"א יעו"ש.

וישם בפתחי תשובה ס"ק כ"ג הביא דברי השכות יעקב ח"א סי' קס"ט שכתב בדברי הטור לא צריך כ"כ להשיג על הי"א אך מסיים שם וז"ל אכן כיון ששאר כל גדולי הראשונים לא חלקו כלל בין ראוי ליורשו או לא כיון דלא מחלק בן בשר"ס, גם בשו"ע ושאר אחרונים סתמו בדברי הטור, לכן לא מלאני לצי לדחות דברי הטור מהלכה וכ"ש למעשה עכ"ל, והפ"ת כתב ואפשר משום דלא ראה דברי הב"ח הנ"ל, וראה שם עוד מש"כ בשם עבודת הגרשוני סי' ל"ג יעו"ש.

ויש לדון בנדונינו אם שייך לדמות לפלוגת הטור והי"א בזה או לא, וראה באמרי יעקב הנ"ל שג"כ דן בזה. אך לא הביא שם דברי הש"ך והב"ח דנקטו להלכה דלא כהטור רק כ"א שאם ראוי ליורשו הוא קודם.

שוב ראיתי בהגהות חתם סופר חו"מ סי' רפ"ב מצנו הכתב סופר שצ"ע על דברי הרמ"א מי שצוה עיין סי' רנ"ג סעי' כט ובש"ך ס"ק לח יעו"ש.

סימן כ

נתינה בצוואה לבנים הזכרים בתורת ירושה או בתורת מתנה - קיום מצוות ירושה

ע"פ דין התורה בנים הזכרים יורשים את אביהם מיד במות אביהם וא"צ לשום קנין כלל, לעומת זה כשרוצה לתת לבנותיו או לאשתו או לצדקה דהיינו למי שאינו זוכה בתורת ירושה, אזי צריך הוא להקנות להם בחייו נכסים דאל"כ הרי מיד במותו יירשוהו בניו הזכרים.

ומקדמת דנא כשנהגו שנתנו לבנות שטר חצי זכר היינו שתקבל הבת במות אביה חצי חלק זכר, ואז לא הוצרכו לעשות צוואות לפני מותם כיון שהבנים הזכרים קבלו חלקם בתורת ירושה, ולבנות הרי נתן להם כבר בעת הנשואין שטר חצי זכר, ובזה זכו בחלקם חצי זכר במות אביהם, וע"כ לא הוצרכו לעשות צוואה (אעפ"י שכשרוצה לתת לאשתו או לצדקה צריך לעשות צוואה אבל עכ"פ בשביל הבנים והבנות לא הוצרך לעשות צוואה).

אלא שבזמנינו אנו, הרי אין נוהגים לתת לבנות בעת הנשואין שטר חצי זכר, וסומכין לתת לבנות בעת כתיבת הצוואה קודם מותו, וכמו שביארנו באריכות במשפט הצוואה ח"א (עמוד סט) וכשכותבין כבר צוואה אזי מפרטים כבר הכל ונותנים בצוואה הן לבניו הזכרים והן לבנותיו אע"פ שבניו הזכרים בעצם יורשים חלקם בלי שום קנין.

אעפ"כ כשמסדר צוואה כותבים רבים בדרך כלל נוסח אחד בקנינים והתחייבות לכל המוטבים בצוואה הן הבנים והן הבנות.

ועפ"י יוצא שבעצם נותנים לבנים הזכרים חלקם בתורת מתנה והתחייבות ע"י קנינים, וכמו שנותן לבנות חלקם כיון שמקנה ומתחייב כל נכסיו למוטבים בצוואה והרי הן הבנים והן הבנות הם המוטבים בשטר הצוואה.

ומה שיש לדון בזה, דלפי"ז לא יקבלו בניו הזכרים חלקם בתורת ירושה רק בתורת מתנה וקנין והתחייבות דהיינו שיוזכו בנכסי אביהם ע"י קנין שהקנה להם אביהם בחייו וכמו חלק הבנות שזכו רק ע"י קנין ולא בתורת ירושה.

א. ונשאלת השאלה האם צדריך זו הפסיד צזה מצות ירושה מהתורה כיון דלמעשה לא הוריש כלום לבניו הזכרים, או לא, כיון דלמעשה הרי עשה רצון התורה ונתן לבניו הזכרים ירושה [ומה שנותן קצת לבנות הרי מצונו שנהגו כבר בשטר חלי זכר מזמנים קדומים וכמו שנתבאר באריכות במשפט הצוואה ח"א (עמוד סו והלאה)].

הנה צכמה נוסחאות צוואה שראיתי, לא ירדו לפרט זה כלל וכן בנוסח הצוואה צמנחת יצחק ח"ז סי' קלצ כתב שמקנה ומתחייב וכו' ואח"כ כתב הריני מחלק נכסי לבני וכו' לבתי וכו' וצזה אפרט כל נכסי וכו' כל זה אמר צפנינו צתורת מתנת צריא מעכשיו.

ובן צנוסח הצוואה צדיני ממונות ח"ג שער ד' פ"ז כתב צנוסח, אמרתי לעדים וכו' צקנין גמור צמתנת צריא למר וכו' וליורשי מר וכו'.

ולא נחתי לפרש שהצנים יזכו חלקם צתורת ירושה והצנות צתורת מתנה, וכנראה שלא חששו לזה.

אך צפתחי חושן חלק ירושה פרק ד' צדיני העצרת נחלה סוף הערה ט' כתב ונלע"ד דכשאמרו שצריך לשייר ליורשים, היינו שצריך להשאיר שיהא צדריך ירושה דממילא כדין תורה, אצל כשמחלק כל נכסיו אע"פ שנתן גם ליורשיו כשיעור השיר סו"ס עקר דין ירושה ע"כ.

ושם צהערות על הצוואה הוסיף עוד פעם וכתב צכדי להנצל מחשש איסור איעצורי אחסנתא לא יחלק כל נכסיו עפ"י

צוואה ומתנה אלא ישאיר חלק הגון שיתחלק עפ"י דיני ירושה וכמו שנתבאר לעיל. ואפילו מחלק צאופן שכל יורשיו יקבלו חלק עפ"י הצוואה, נראה שמוטב שיזכו צתורת ירושה ולא צתורת מתנה ע"כ.

ועפ"י ד' אלו כתב שם צנוסח הצוואה אני הח"מ צרצוני "שצחלק מנכסי" המפורטים להלן יזכו וכו' האנשים המפורטים להלן וכו' הריני מודה וכו' שהקנתי וכו' את גוף הנכסים המפורטים להלן לאנשים המפורטים להלן כו', נכס פלוני אני נותן לפלוני, "שאר נכסי שלא נכללו צצוואה זו יש לחלקו צין יורשי צדיני ירושה ע"פ תוה"ק" וכו'.

ומבואר מדצריו דהצוואה אינה מתחייסת לכל נכסיו רק על חלק מנכסיו והם אלו שמפורטים להדיא, אצל שאר נכסים שלא נכללו צצוואה זו והיינו שלא פירטם קודם צזה יתקיים ירושה מדאורייתא.

והצעם כנ"ל כדי לקיים מצות ירושה צנכסים אלו, ומ"מ אף לדצריו יוצא שהחלקים שפירטם להדיא צצוואתו והם [כנראה] רוב הנכסים צזה יזכו גם צניו הזכרים צתורת מתנה והתחייבות ורק אלו שלא פורטו צצוואה צזה יקיימו ירושה צדאורייתא, וכדי לקיים המצוה.

אבל למעשה צדריך כלל קשה מאוד לערוך צוואה ע"פ דצרי הפתחי חושן דהיינו חלוקת דצר זה לזה ודצר זה לזה, כי צדריך כלל אין החלקים שווים ואין החצפים שווים ואין הקרקעות שווים ולא יהיה החלוקה שווה צין ילדיו.

ומסיבה זו העדיפות הגדולה בחלוקה לפי אחוזים, כו"כ אחוזים לפלוני, וכו"כ אחוזים לפלוני, וע"כ הנוסח שלו בהרצה פעמים לא מומלץ.

וב"ב אף שמחלק ע"פ אחוזים, יכול להשאיר דבר מסויים לירושה דאורייתא כגון ספרים וטלית ותפילין וכו' וסכום כסף מסויים, והכל על מקומו יבוא בשלום.

ועתה נחזור לגוף השאלה, הנה לכאורה היה אפשר להציא ראייה לזה מהא דנחלקו המהרש"ל והנחלת שבעה בטעם שתקנו בתקנת שטר חזי זכר שהצנות מקבלים מירושת אביהם, ומ"מ מספרים וקרקע לא מקבלים הצנות כלום (והוצאו הדברים במשפט הצוואה ח"א עמוד קעו) וז"ל מהרש"ל בתשובה סי' מט כמו שהדרך שמשייכים ספרים וקרקעות שלא יהא כמעציר אחסנתיה והצ"צ צסי' ז"ה הציאו וז"ל כיון דעיקר הוא להוריש לבתו כחזי ח"ז הוא כמעציר אחסנתיה לכך כותבין חוץ וכו' יעו"ש.

ובנחלת שבעה סי' כ"א ס"ד אות ו' כתב וז"ל כתב צח"ש ד"ק דאפשר דנוהגין לכתוב כך משום שאין להעציר נחלה אפילו מצד ציטא וכו' והוא כעין הנ"ל.

אבל הנחלת שבעה שם תמה ע"ז דא"כ גם במטלטלין שייך טעם זה, ועוד טעם זה לא שייך כלל רק אם אין מניח הירושה כלל משא"כ הכא לא הוא מעציר על נחלה אפילו היה לבת שזה נחלה ואפילו ספרים וקרקעות עיי"ש.

ומבואר לכאורה מדברי מהרש"ל דצריך להשאיר חלק מסויים לירושה דאורייתא וע"כ משאירים ספרים וקרקע. ולעומת זה הנחלת שבעה חולק וסובר דגם אם מחלק נכסיו שזה צוה בין הצנים והצנות ואפילו ספרים וקרקעות, כיון שהצנים הזכרים מקבלים חלק א"כ לא הוא מעציר נחלה.

ישם במשפט הצוואה ח"א צעמוד קעו כתבתי בשוב דברי מהרש"ל דס"ל למהרש"ל דאע"ג דמשייר מקצת ליורשיו מ"מ צריך שחלק מנכסיו יתקיים דין התורה לגמרי דהיינו רק יורשיו וא"כ אפ"ל דס"ל דמש"ה צריך לשייר ספרים וקרקע שבהם יתקיים דין התורה והצחתי סמך לזה מכתובת בנין דכרין יעו"ש.

ועתה נראה לי דיש לומר דלא מיבעיא להנ"ש פשוט דיוצאים ענין זה בחלק שזוכה ע"י החוב ודשלב"ל, דהרי צעם יורש חלק זה מכת דין ירושה.

אלא אפילו להמהרש"ל הסובר דצריך לשייר ספרים וקרקע לקיים דין ירושה, לא כתב דצריכו רק לגבי פרט דין העצרת נחלה, והיינו דס"ל למהרש"ל דאם נותן לבן ולבת באותה חלוקה, אזי נראה כעוקר דין הירושה ומשא"כ כשנותן לבן יותר דהיינו ספרים וקרקעות ניחא, דהרי נתן לבן יותר וזאת עפ"י ציווי התורה.

אבל לא נחית המהרש"ל כלל לדון ולומר דצעי שיתן לו הספרים וקרקע בתורת ירושה דממילא וכלא שום קנין, דאפשר לומר דהמהרש"ל יודה דאם נותן

לזנים יותר דהיינו ספרים וקרקעות לא איכפת לן אם נותנם לו ע"י ירושה דממילא או ע"י קנינים וכמו בנזכרות הצוואות, רק העיקר הוא שהבן יקבל יותר מהבת, וזה הרי יתקיים אף באופן שהקנס בקנין.

וא"ב לפי"ז י"ל ג"כ איפכא דמהנחלת שצעה אין שום ראיה למש"כ דא"צ שיזכו בתורת ירושה, דהרי הנחלת שצעה לא נחית בדבריו לחלוק על המהרש"ל רק על פרט אחד, האם כשאחד נותן לבניו ולבנותיו שיהיה צוה עזר על איסור העצרת נחלה או לא, ותו לא מידי, וע"ז כתב הנ"ש דלא עזר על האיסור, והאיסור רק אם אין מניח כלום וכו'.

וא"ב י"ל דיסבור הנ"ש דאה"נ דלריך שיזכו הזנים בחלקם בתורת ירושה ולא בתורת קנינים, וכמו שצאמת היה בזמן הנ"ש דהזנים זכו בחלקם בירושה כדין תורה והצנות קבלו צעת נשואיהם שטח"ז וזוהי זכו בחלקם ע"י התחייבות וכו'.

וב"ב מדברי מהרש"ל למדנו דיש ענין שהזנים יזכו באיזה חלק יותר מהבנות, אף שיתן לבנים חלקם בכח ירושה דאורייתא, דהרי כשנתנו בזמנם שטח"ז זכו בעצם הזנים בחלקם רק מכח דין התורה דין הירושה, אעפ"כ ס"ל למהרש"ל דלריך שיזכו הזנים באיזה חלק יותר ומדין איסור העצרת נחלה אצל לא מדיני ירושה וכמו שכתבנו לעיל.

[וראה במשפט הצוואה ח"א עמוד פט בשם הפני משה ח"א סי' ע' דס"ל דאפשר דלריך שישיר מהנכסים עצמם

שמוריש לאחרים יעו"ש באריכות מש"כ ע"ז].

שוב ראיתי שגם הגריש"א בקובץ תשובות ח"ג סי' רכ"ו כתב גם כן שיש ענין להשאיר חלק מסוים מרכושו לקיים צו מצות ירושה, וזה לשונו: אף כי החולק נכסיו לבניו ולבנותיו והשוה את הזכור דבריו קיימים, אם הוא מתנה מחיים, מכל מקום ראוי הדבר להשאיר חלק מסוים מרכושו לקיים צוה משפט הירושה כמו שכתב בתורה, בניו הזכרים יטלו חלקם מתורת ירושה והזכור יטול פי שנים, עיי"ש.

התועלת ע"י קנינים שהמסרב לקיום הצוואה יפסיד חלקו בעיזבון ב. כדי להסביר מה התועלת הגדולה צנתינה לבניו הזכרים דוקא ע"י קנינים והתחייבות ולא ע"י דיני ירושה נקדים, כי אנחנו הוספנו צוואות בנוסח ספר משפט הצוואה פרט חשוב ונכבד, שכל מסרב לקיום חלוקת העיזבון, יפסיד את חלקו וחלקו יחולק בין שאר מוטצי הצוואה, וזה למעשה מהווה גורם הרתעה חזק שכולם יסכימו לחלוקה המופיעה בצוואה כי המסרב ישאר לצוקף בלי כלום, ומשא"כ באם היורשים יקבלו חלקם מכח דין ירושה ע"פ תורה, לא יוכל לעשות תנאי שאם יסרבו לחלוקת העיזבון יפסידו חלקם בירושה כיון שהירושה היא ממילא, וע"כ בדרך כלל עדיף לתת את עיקר הרכוש ע"י קנינים שיוכל לעשות תנאי שהמסרב יפסיד את חלקו.

ואפ"ל אם יכתוב צוואה שכן זה שמסרב יפסיד את חלקו וחלק זה יחולק

למוטצים ע"י קנינים והתחייבות ושאר הצנים יזכו בחלקם ע"י ירושה, וירויות שלכה"פ שאר הצנים יזכו בחלקם ע"י ירושה.

אך למעשה לא יועיל, כיון שהבן המסרב יצוא אח"כ לחלוק עם אחיו הזכרים בחלק שירשו הם, שהרי החלק שירשים בפועל יתחלק לכל היורשים כולל גם לבן המסרב, כיון שלמעשה אם יש לדוגמא מליון שקל שיש ע"ז דיני ירושה הרי זה יתחלק לכולם.

ורק אם יש בן יחיד וכמה אחיות והבן יחיד מסרב לקיים הצוואה, באופן זה יזכו האחיות כולם בחלקו שהיה אמור להגיע לבן, והם יזכו בזה כולם בתורת קנינים, והבן המסרב יפסיד לגמרי כיון שלא נשאר למעשה חלק שיש ע"ז דיני ירושה.

והנה היה אפשר לתקן בעיה זו בנוסח הצוואה, ולומר שבמידה ואחד מהיורשים דהיינו אם אחד מבניו הזכרים יסרב על חלקו אזי כל מה שצויה לתת לכל בניו הזכרים בצוואה בתורת ירושה, יזכו בהם כל אחד בחלקו בתורת קנינים והתחייבות, וחלקו של זה המסרב יחולק בקנינים למוטצים האחרים כולל גם בניו הזכרים, והיינו דבאמת נותן לבניו הזכרים בתורת ירושה ורק במידה ואחד מבניו יסרב, אזי במצב זה הוא נותן גם לבניו הזכרים חלקם כמו שאר מוטצי הצוואה ע"י קנינים והתחייבות.

אבל פתרון זה נראה קצת רחוק מלהשתמש בזה, ועדיף כבר לתת

מיד לבניו הזכרים את חלקם בקנינים והתחייבות, כנלע"ד.

ג. ומהא דלכאורה שנתבטל ע"ז דיני ירושה, לא קשה. דהרי אין עובדים בזה על מצות התורה כשנותן לבניו בתורת מתנה, דהרי לא העביר נחלה מבניו, והרי נותן נכסיו למי שצויה עליו התורה, ומה שנותן חלק גם לבנותיו הרי כבר הארכתי במשפט הצוואה ח"א עמוד סט והלאה דשרי לעשות כן יעו"ש.

ובעצם דין השארת ירושה לבניו אחריו, כבר הארכנו במשפט הצוואה ח"א (עמוד יט פ"ח ס"ב) בשם אביו של השל"ה בספר יש נוחלין שאין שום מצוה להשאיר ירושה, ורק כשנשאר נכסים אחריו יש דין ירושה שבניו יירשוהו.

וע"ב צנדונינו כיון שלא נשאר כלום אחריו כיון שחלקם צמתנה א"כ לא ציטל דיני ירושה.

אלא דמ"מ יש לדון דהרי אם היה משאיר קצת לבניו בתורת ירושה, היה מקיים מצוות ירושה, וכשנותן דרך מתנה אע"פ שלא עבר על דיני ירושה, מ"מ מפסיד דין ירושה, שהיה יכול לקיים.

קיום דין מצוות ירושה בחלק הצוואה שתוקפה ע"י התחייבות

ד. ואשר נראה ליישב בזה הוא דהרי בארנו דכל צוואה תוקפה ע"י שני דברים א. ע"י קנין, ב. ע"י התחייבות, והיינו דברים שאפשר להקנות מועיל ע"י קנין ודברים שא"א להקנות כגון דבר שלא בא לעולם

צעת כתיבת הצוואה וכו' וכדי שיהא תוקף לצוואתו מודה שחייב למוטצ'ים סכום גדול ואם יקיימו סדר חלוקת נכסיו יפטרו מהחוב, ונתבאר כל זה במשפט הצוואה ח"א (עמוד כב).

וא"ב נראה שחלקים אלו שזוכה רק ע"י התחייבות, מקיים המוריש דין ירושה בחלק שיזכו בניו הזכרים, והוא דהרי מנהו בחלוקת נכסיו שבניו וצנתי יקבלו כל אחד ואחד סך פלוני ופלוני וגם יקבלו בדבר שעדיין לא בא לעולם ויצאו לעולם אח"כ, והרי לא כתב מאיזה כח וזכות יקחו חלקם בזה.

וא"ב יש לומר דחלקים אלו יזכו בניו הזכרים בתורת ירושה, ואף שעשה תנאי בצוואתו שאם לא יקבלו המוטצ'ים חלקם אזי יגבו החוב, מ"מ אין זה מגרע זכות הצנים בנכסים מכח ירושה, והרי הם זוכים בנכסים אלו מיד צמות אציהם המוריש ע"פ דין תורה, כיון שאציהם לא הקנס ולא הורישם לאחרים בחייו.

ובזה שעשה התחייבות ג"כ, הרי לחלק הצנים צעם א"צ לשום התחייבות כיון דזוכים מדינא מכח הירושה, א"כ ההתחייבות לא יוסיף ולא יתן כלום, ורק לחלק שנתן לצנות בזה צריכים להתחייבות האב, דכלא זה, הרי לא זכו בנכסים אף שזיה להם ליתן כיון שלא הקנס, ומדין ירושה הרי אין זכות בנכסים, ומה שמקבלות הצנות הוא רק מפי שאל"כ יתחייבו הצנים לשלם סכום הגדול שהתחייב.

והיינו דרך צאופן שלא יקיימו הצוואה יהיה חוב גם לצנים, אבל צאופן שכן מקיימים הצוואה, צמצם הזה לא ינטרו כלל להתחייבות וזוכים מדין ירושה ע"פ ד"ת.

ועפ"י יש לומר דכל מה שזוכים הצנים בנכסים אלו זוכים בהם מדין ירושה, וכיון דלמעשה צרוז הפעמים יש להמוריש נכסים כאלו שמגיעים לרשותו אחרי כתיבת הצוואה וכן דברים שא"א להקנות וכו', א"כ יוצא דבנכסים אלו קיים המוריש דין ירושה דאורייתא.

נוסח הצוואה בספר משפט הצוואה

- נוסח הארוך ונוסח הקצר

ה. צנוסח הצוואה בספר משפט הצוואה ח"א - צנוסח הארוך תוקן גם פרט זה, וצנוסח זה יזכו הצנים הזכרים "בכל חלקם" בתורת ירושה והוא דו"ל הצוואה בסעיף ב, רצוני כי לאחר אריכות ימי ושנותי "יירשו בני נכסי כפי חוקי התורה" עם זאת צרצוני כי יותן לבתי וכו' לצדקה וכו' ובסעיף ג' ע"פ האמור יחלקו נכסי צאופן דלהלן לבני וכו' לבתי וכו'. ובסעיף ד' הנני מודה וכו' כי החלקים הנ"ל אשר צרצוני שיתן למוטצ'ים המפורטים לעיל "סעיף ב" הקנתי להם צמתנת צריא וכו'. ובסעיף ה' הנני מודה צהודאה גמורה וכו' שהתחייבתי למוטצ'ים הנ"ל, בסעיף ב' - סך של וכו'. ע"כ.

וביאור הדברים הוא דצעם צנוסח צוואה זה יורשים צנים הזכרים כל חלקם מכח ירושה דאורייתא, ורק כיון שרואה שגם

צנתיז יזכו בחלק מנכסיו ע"כ מסדר צסעיף ג' סדר חלוקת נכסיו כפי שרואה, וצסעיף ד' מקנה רק למוטציס צסעיף ז' והמוטציס הם רק הצנות ורק להם מזכה ומקנה וכן צסעיף ה' רק למוטציס אלו מתחייב ולא לצנים, וא"כ יוצא שלצנים לא הקנה להם חלקם ולא התחייב להם כנגד חלקם והם יזכו בחלקם רק מכח ירושה ע"פ דין תורה.

ובנוסח זה הרווחנו שפשוט שיתקיים דיני הירושה בכל הנכסים שיזכו הצנים, ואה"נ שהפסדנו צנוסח זה את ההרתעה לצנים הזכרים שיקיימו הצוואה.

ובנוסח הצוואה - נוסח הקצר צמשפט הצוואה צח"א שם [ונוסח זה הוא הנוסח המומלץ להשתמש צזה] לא נכנסו לתקן פרט זה וצנוסח זה מי שירצה לתת לצניו מדין ירושה, יצטרך לשנות הנוסח כדי

לקיים דין ירושה בחלק צנים הזכרים, ומ"מ צצר כתצנו לעיל שהרצה לא נחתו כלל לזה, וגם כתצנו שצדצרים שלא צאו לעולם צעת כתיצת הצוואה ושכל חוקף מתנתו צהם הם רק מכח ההתחייצות וכנ"ל, צזה יזכו צניו הזכרים מכח הירושה ע"פ דין התורה, וצרוצ הפעמיס צאים לרשות המוריט דצרים שלא צא לעולם צעת כתיצת הצוואה וא"כ נראה שיקיים מצות הירושה צזה.

השארת דבר מסויים לירושה דאורייתא

ו. הנה אע"פ שהארכנו שא"צ להשאיר חלק ירושה ממש, מ"מ מהיות טוב נראה דעדיף להשאיר קצת ירושה דאורייתא וכגון סכום כסף מסויים והספרים והטלית ותפילין, וצזה יקויים מצות ירושה צפועל.

סימן כא

צוואה הדדית – מדין כתב כל נכסיו לאשתו – אם עשאה אפטרופוס

מעשה בזוג שכתבו יחד צוואה הדדית דהיינו דבמות אחד משני בני הזוג יזכה בן הזוג השני הנשאר בחיים בנכסים בין אם הבעל ימות קודם ובין כשהאשה תמות קודם, והמצווה היה שכ"מ או אפילו בריא ובקנינים ובאופנים המבוארים בשו"ע אע"ז סי' ק"ז ס"א.

מסתבר לומר דכוונתו היה למתנה גמורה כמו שהאשה נותנת לצעלה צמתנה גמורה. ובמ"מ גוף סברא זו צריך ראיה והוכחה לומר כן.

ועוד יש צד לומר להיפך דהכוונה היה רק לאפטרופוס דהרי צעלם האשה אינה נותנת לצעלה כלום, כיון דהרי בין כך כשמתה האשה קודם, צעלה יורשה וגם אין יכולה לתת לאחרים ע"פ דינא דגמרא מדין אשה שמכרה בנכסי מלוג צחי צעלה הצעל מוציא מיד הלוקח וכמו שהארכתי במשפט הצוואה ח"א עמוד כה סעיף יא, ורק ראוי או נכסים שאין ידועים לצעל, נכסים אלו אין הצעל יורש, [וצה ראיה להלן בסי' ל"ב דין צוואת האשה ע"ז] ח"כ יוצא דלמעשה האשה לא נתנה לצעלה כלום ע"פ ד"ת, וא"כ מה"ת לומר דהאיש יתן לאשתו כל נכסיו למתנה גמורה ולא בתורת אפטרופוס, כיון שהאשה ג"כ לא נתנה לו למעשה כלום, [ואולי כן שע"פ חוקיהם צעל יורש אשתו, רק חצי והחצי השני יורשים בנים וצנות ואולי מפני זה נתכוונה לעשות צוואה ולתת לו גם ע"פ חוקיהם, אבל למעשה ע"פ דין תורה הרי לא נתנה לו כלום] ומ"מ דין זה צריך הכרע.

ונשאלת השאלה כיון דהרי נפסק בשו"ע אכן העזר סי' קז ס"א וז"ל הכותב כל נכסיו לאשתו בין צריא בין שכ"מ אע"פ שקנו מידו לא עשאה אלא אפטרופא על יורשיו וכו' יעו"ש צנו"כ וצפרטי הדין.

ועפ"ז נשאלת השאלה אם גם בנדונינו צוואה הדדית שהצעל כתב שאם ימות הראשון תזכה אשתו בכל נכסיו והרי כיון שכתב לה כל נכסיו הרי הדין דאמרין דלא עשאה אלא אפטרופוס, וא"כ לא תזכה אשתו בנכסיו כלל אלא בתורת אפטרופוס.

אלא דלפי"ז לא יהיו כאן צוואה ההדדית, שני הצדדים שווים, דיוצא לפי"ז כשהאשה תמות קודם צה יזכה הצעל בכל נכסיה ונאמר דנתכוונה למתנה גמורה לצעלה, ומשא"כ כשהאיש ימות קודם, צה נאמר דכאן הכוונה לא היתה כלל לומר דנתכוון למתנה ולא נתכוון אלא לעשותה אפטרופוס.

ועפ"ז היה אפ"ל דכמו דזה ברור כשהאשה אמרה שיזכה צעלה הרי הכוונה לגמרי א"כ הוא הדין והוא הטעם להיפך כשהצעל כותב לה שתזכה א"כ

סימן כב

צוואה בתנאי חזרה רק ע"י מתנה ומכירה וחזר ע"י מתנת שב"מ
- סתירת דבריו לגבי פרטי חזרה מהצוואה

מעשה באחד שערך 2 צוואות, בצוואה הראשונה חילק נכסיו לאשתו ולצאצאיו בחלוקה מסוימת, והצוואה גם נערכה בקנינים כדת וכדין, והוסיף תנאי שיוכל לחזור מהצוואה רק ע"י מתנה ומכירה ולא ע"י שום צוואה ובצוואה השניה חזר בו וחילק נכסיו בחלוקה אחרת מזו הראשונה, הצוואה ה-2 נערכה עם 2 עדים ובלי שום קנין בפועל, אך היה למוריש דין מתנת שכיב מרע, שע"פ דין א"צ קנין.

וא"כ כיון שחילק כל נכסיו בקנין והתנה מפורש שיוכל לחזור רק ע"י מתנה ומכירה ולא ע"י שום צוואה.

וביז שצוואתו ה-2 שערך אף שיש לצוואה דין מתנת שב"מ שא"צ קנין, מ"מ דינה כדין צוואה לחוד, שזה עצמו צא למעט שלא יוכל לחזור על ידי זה.

והמעם א] שעל הצוואה עצמה היה כתוב כותרת "צוואה" ופשוט שהכוונה לצוואה ולא למכר ולא למתנה, ב] הרי מה שרצה שיהיה לזה תוקף חוקי [לצוואתו השניה] הרי כוונתו לתוקף חוקי של צוואה, וזה הרי נוסח צוואה חוקי ולא נוסח של מתנה או מכר לא מיניה ולא מקצתיה, ג] מתנת שכיב מרע חל רק לאחר מיתה ולא קודם וזה כל השורש ותוקף של צוואה שאחר מותו יעשו צנכסיו כך, א"כ פשוט שזה נכלל בכלל צוואה על נכסיו מה יעשו בהם לאחר מותו, וע"ז גופא עשה צסעיף י' תנאי מפורש שלא יוכל לחזור בו.

וביז שצנכסיו חזר רק ע"י צוואה ולא ע"י מתנה או מכר, פשוט וצרור

ונשאלת השאלה האם ע"פ ד"ת היה יכול לחזור מצוואתו הראשונה ע"י צוואה או לא.

א. הנה אחרי מה שכתב בצוואתו הראשונה צסעיף י' וכמבואר להלן, פשוט שלא היה יכול לחזור מצוואתו הראשונה ע"י צוואה, וע"כ אין שום תוקף לצוואתו השניה והראשונה שרירה וקיימת.

וז"ל הצוואה צסעיף י': זאת היא צוואתי האחרונה והיא מצטלת כל צוואה קודמת שכתבתי אם ישנה כזו, התנתי תנאי במתנה זו שאני יכול לחזור בי ממתנה בכל עת שארצה, חזרה מצוואה זו יכולה להיות אך ורק ע"י שטר מכירה או מתנה גמורה, אבל באופן של צוואה איני יכול לחזור ממתנה זו, גם התנתי שלא אהא נאמן לא אני ולא שום אחד מצאי כוחי בטענה שחזרתי ממתנה זו אלא ע"י שטר גמור החתום בחתימת ידי וצעדים כשרים המעידים כי קבלתי בקנין בלא שום אונס או לחץ וכן שהייתי צדעה ללולה בזמן המכירה או המתנה החדשה עכ"ל.

שאין לצוואתו ה-2 שום תוקף והצוואה ה-1 היא היא הצוואה שצריכים יורשיו לקיים.

ובן ענו לי כמה דיינים, שפשוט וברור שאחרי מה שכתב בסעיף י' דברים אלו, אינו יכול לחזור בו בשום צוואה שיערוך, גם לא צוואה שיש לה תוקף ע"י מתנת שכיב מרע.

ב. ויש להוסיף כי אע"פ שבסעיף ח' צוואתו הראשונה סתר דבריו לסעיף י' וכדלהלן, אך הרי כבר נפסק להלכה שדבריו האחרונים עיקר וכדלהלן.

וז"ל בסעיף ח': כדי לקיים דברים אלו ע"פ תורתנו הקדושה בלי פקפוק, הנני נותן לנהנים מצוואה זו את רכושי המפורט לעיל בקנין גמור במתנת בריא שתחול מהיום ולאחר מיתה וכו' ובשעת נתינה התנתי שמתנה זו עשיתי בתנאי אם לא אחזור בי הן במכירה והן במתנה והן בכתיבת צוואה אחרת, שאם אחזור בי ואכתוב צוואה אחרת בפני עדים צין בכל נכסי המגויים בזה צין במקנאם, מהיום עד עת פטירתי מן העולם או שאמכור במכירה גמורה או שאתן במתנה אחרת את הנכסים הנ"ל הרי מתנה זו בטילה מעיקרא ולא חלה כלל עכ"ל.

וע"פ האמור בסעיף זה הרי פשוט שהיה יכול לחזור ע"י צוואה אחרת בעדים והרי הצוואה השניה ערך עם 2 עדים והיה צריך שיהיה ע"פ דין תורה תוקף לצוואה ה-2.

אך כבר הצאנו לעיל את מה שכתב בסעיף י' וזה כתב מפורש שלא יכול לחזור ע"י צוואה אחרת.

וביון שנפסק הדין בשו"ע חו"מ סי' מ"ב סעיף ה' וז"ל היה כתוב בו למעלה דבר אחד ולמטה דבר אחר ואפשר לקיימם (שניהם) מקיימים אותם אבל אם הם סותרים זה את זה כגון שכתוב למעלה מנה ולמטה מאתיים או איפכא הולכים אחר התחתון וכו' עכ"ל.

ובסמ"ע ס"ק י"א הולכים אחר התחתון, הטעם הוא כיון דסותרין זה את זה ודאי תורה היא ועמ"ש בס"ק י"ב עכ"ל. ע"פ זה כיון שבסעיף י' סתר דבריו הראשונים של סעיף ח', הולכים אנו רק לפי דבריו האחרונים שלא יכול לחזור בו ע"י שום צוואה, וצוואתו הראשונה היא העיקר.

ביהודה ועוד לקרא [אחרי דברי השו"ע בסי' מ"ב הנ"ל] אפשר להוסיף עוד ב' דברים שרואים מזה שהעיקר בדברי המצווה הם סעיף י' ולא סעיף ח', והוא [1] סעיף ח' הוא סעיף שבו נכתבו בעיקר הקנינים ותוקף השטר ע"פ הלכה, ובסוף הוסיף גם תנאי החזרה, לעומת זה סעיף י' מיועדת בעיקר לזרר ולפרט הדק היטב איך יכול לחזור ולא נכתב בהצבעת דבר אחר. [2] התנאי בסעיף י' שלא יכול לחזור גם ע"י צוואה ורק במכירה ומתנה, זהו דבר חריג מאוד בצוואות, ובדרך כלל כל אחד שעורך צוואה מסתפק בתנאים המופיעים בסעיף ח', וכיון שרואים כאן מה שהוסיף שלא יכול לחזור גם ע"י צוואה, דבר כזה לא נכתב בטעות ובפליטת קולמוס רק ביועצין ממש ורואים שזה היתה כוונתו, וכאמור שכל זה הם רק כיהודה ועוד לקרא וכנ"ל.

סימן כג

צוואת אשה עם עירי נשים

מעשה באשה אחת שערכה צוואה על נכסיה והחתימה על צוואתה שתי נשים לעדות. ונשאלה השאלה האם יש מקום לומר שיש תוקף לעדותן אף שהם רק נשים מ"מ הרי גם המצווה אשה.

אבל נראה פשוט דאין עריכת צוואה בכלל דברי הרמ"א, ופשוט שלא יועיל צוואה כזאת עם עדות שתי נשים.

והוא דהרי הרמ"א כתב דבריו רק בדברים שאין אנשין רגילין להיות, והרי בעריכת צוואה רגילין להציא ולהזמין עדים ומציאין עדים כשרים, וראיה לזה דגם כאן הזמינה את העדים ולא היה דבר אקראי.

ועוד דהרי הנוצ"י חו"מ סי' נח כשהציא דברי הרמ"א כתב ד"ה ועוד, וז"ל כי נראה לענ"ד דע"כ לא אמרו שדבר דלא שכיח עשו תקנה להאמין הפסולים, אלא דבר שנעשה פתאום ונגמר הדבר לגמרי, כגון הכאה או מסירות שמי שלא היה בשעת הכאה או בשעת מסירות שוב אי אפשר לו להעיד ע"ז וכו' עכ"ל, וצפתחי תשובה סק"ט הציאו.

וא"כ מצוה להדיא דרך דבר שנעשה באקראי, אבל פשוט דאין עריכת צוואה בכלל זה.

[עוד יש להוסיף דהרמ"א הנריך עוד תנאי "והוא שהתוצע טוען ברי" וצמ"ע ס"ק לא כתב ר"ל לאפוקי אם טוען שמא

הגה מסתמא הרי כיון דאשה פסולה להעיד וכמצוה שו"ע חו"מ הלכות עדות סי' לה סי"ד אשה פסולה וכו' וא"כ דין הצוואה, כלצוואה שנערכה בפני שני עדים פסולים.

אלא דהיה אולי מקום לכאורה לדון על פי דברי הרמ"א שם שכתב וז"ל הגה וכל אלו הפסולים פסולים אפי' במקום דלא שכיחי אנשים כשרים להעיד, וכל זה מדינא אבל י"א דתקנת קדמונים הוא דמקום שאין אנשים רגילים להיות כגון צ"ה של נשים או צשאר דבר אקראי שאשה רגילה ולא אנשים כגון לומר שגדים אלו לבשה פלונית והן שלה ואין רגילין אנשים לדקדק בזה נשים נאמנות ולכן יש מי כתב דאפילו אשה יחידה או קרוב או קטן נאמנים בענין הכאת וציון ת"ח או שאר קטנות ומסירות לפי שאין דרך להזמין עדים כשרים לזה ואין פנאי להזמין והוא שהתוצע טוען ברי עכ"ל.

ועפ"י אולי היה מקום לדון להכשיר הצוואה כיון שהמצווה אשה, וע"ז יהיו נאמנים גם עדות נשים וכדברי הרמ"א.

ותצעו מכח עדות אלו העדים דאין עדותן כשרה וכו' יעו"ש, ובהרצה אופנים צוואות אין התוצע טוען צרי'.

ובבירור פרטי דינים אלו ראה שם צשו"ע וצנו"כ והדברים ארוכים ואכ"מ, ומ"מ זה נראה פשוט דבעריכת צוואה ומזמינים עדות נשים, דאין דין זה בכלל דברי הרמ"א.

ובאופן שמאמינים להם לעדות הנשים, הפסולים, יש לדון הרצה בדברי

הפוסקים שהאריכו רבות בזה וראה גם צמשפט הצוואה ח"א עמוד רפ-רפא וצעוד הרצה מספרי הפוסקים ואכ"מ.

ובן יש לדון כשעשתה קנין צוואה והאם נאמנים ע"ז וכו' ולא צאתי לדון עתה בזה.

ובאין לא צאנו לדון אלא אך ורק עפ"י דברי הרמ"א הנ"ל האם יש לנשים נאמנות צוואות עפ"י או לא.

סימן כד

לשון שייד בהסכם לחלוקת הנכסים – החילוק בין לשון שייד
בצוואה

מעשה באחד שמת ואחרי פטירתו ישבו האלמנה ובניה לחלק הנכסים [האב בצוואתו לא נתן לאשתו כלום וכתב דמה שכתוב ע"ש אשתו הם שלה ולא הוסיף לה יותר].

ובנוסף ההסכם כתוב כדלהלן: הסכם שנתקבל בהחלטה ע"י כולנו הנאספים באסיפה בראשות א"מ תחי' בנוגע לחלוקת הנכסים שמירושת אאמו"ר ז"ל ובהתאם לרוח הדברים שבצוואת אאמו"ר ז"ל הוחלט כדלהלן: כל הנכסים שבמקום פלוני שייכים 50% לאמנו ו-50% ל-5 הבנים היורשים כדן תורה וכו', ולא עשו קנין בחתימת ההסכם, ונשאלה השאלה האם הבנים חייבים לקיים ההסכם מדין הודאת בע"ד שהודו שזה של האם כבר מזמן.

מפני דדבר אחד כן צרור צוואה, שהמוריש רוצה שאחרי מותו יהיה הציט או החפץ לפלוני וע"כ הוצרך לכתוב ציט זה שייד לפלוני וזה כל כוונתו, רק אין לנו יודעים אם הוא נותנו עכשיו על לאחר מותו צלשון מתנה או שמודה שמזמן רב זה כבר שייד לפלוני וצוה יש לנו שני דדדים אעפ"י שצידדנו יותר דהוי לשון הודאה וכמ"ש שם במשפט הצוואה.

אבל צנודינו כשיצנו יחד האם והצנים לסדר חלוקת הרכוש הרי אין כאן שום כוונה לחלק ולתת אחד להשני מנכסיו, כי הרי אין הם המורישים ואין הם הנותנים. רק צאים לעשות סדר צנכסי אציהם לאחר מותו וע"כ כתבו 50% שייכים לאמנו ו-50% הנותרים שייכים לצנים. ואין כאן

הנה שמעתי צוה מהגאון רבי שלום מרדכי הלוי סגל שליט"א דנראה לחלק דאע"פ שכתבתי לדון צמשפט הצוואה ח"צ סי' כ"ו צלשון שייד צוואה האם הכוונה שמודה שהציט והחפץ שייד כבר מזמן לפלוני או דצאמת הוא שלו רק רוצה שיהיה שייד לאחר מותו לפלוני וזה כוונתו שייד, שיהיה שייד, והנפ"מ צין אם הוא לשון הודאה או שיהיה שייד והיינו לשון מתנה אם צריך קנין דצהודאה א"צ וצלשון מתנה צריך.

אעפ"כ צנודינו נראה לכאורה דכו"ע יודו דהוי לשון הודאה ונפ"מ דגם צאופן שצהסכם לא עשו קנין יועיל כיון דהוי לשון הודאה.

וחוץ דאע"ג דצכל צוואה יש שני צדדים אם הכוונה הודאה או מתנה, היינו

שום רמז וכל שהם הם הנותנים כאן מתנה לאמם, וכמו כ-50% שכתבו ששייכים לצנים היינו שהם שייכים באמת כיון שירשו ולא שאחד נתן להם אותם, כן גם ל-50% האחרים שנתנו לאמם כן.

וע"ב כיון שאין כאן שום נזקך לומר שייכים כמו צוואת האב לכוונה שהם הנותנים, ע"כ מסתבר לומר שצנדינו הוי לשון הודאה והיינו שמודים שחלק שייך לאמם וחלק שייך לצנים.

[ולפי"ז יאל לנו דבאופן סתמי לשון שייך הכוונה הודאה ולא מתנה ועפי"ז

מש"כ שם לדון באחד שכתבה לו אמו בשם אביה (במכתב) כי הספרים שלו שייכים לצנו פלוני שגר בחוץ לארץ וכו' ובקנה בושם דן בזה ולא יאל לדון מדין הודאה ובפתחי חושן תמה עליו וכו' יעו"ש.

ולפי הנ"ל נראה דבאופן זה כיון דאין זה צוואה שצריך לומר לשון זה, א"כ מסתבר יותר דהוי לשון הודאה ולא נאמר שצוה הלשון גופא בא לתת מתנה לפלוני].

ובלשון יהא שייך לפלוני יעו"ש במשפט הצוואה מש"כ שם.

סימן כה

לשון כל רכושי מגיע לפלוני – לכם מגיע הכל

מעשה היה בשכיב מרע שקודם מותו אמר בקשר לירושתו לאחד שטיפל בו רבות אמר לו בזה"ל אני יודע שאתה ואשתך עשיתם עבורי הרבה יותר מכולם, ולכם מגיע הכל, למעשה השכיב מרע הפקיד כמה שנים קודם בידי המטפל חלק מתכשיטיו השווים הון רב וכשהפקיד אמר תשמור על התכשיטים.

עתה צא המטפל ושאל אם מותר לו לקחת התכשיטים שהפקיד אליו השכיב מרע צורת פקדון על סמך מה שאמר לו המפקיד קודם מותו, לכם מגיע הכל, האם יש בלשון הזה לשון מתנה, נתינה, זיכוי וכו' או לא.

ומסתבר ג"כ כשאחד יכתוב צוואה ויכתוב כל רכושי מגיע לפלוני כשלא יהיה בו לשונות אחרים וכדומה ורק לשון זה, נראה שהוא רק כמו משאלת לב ורצון לחוד בלי שום לשון המורה על נתינה לפלוני כן נראה לכאורה.

נראה לכאורה דאף שנראה שהיה "רצון" המוריש ליתן למטפל אצל למעשה לא נתן ולא אמר שום לשון המורה על נתינה וכדומה, הלא לשון לכם מגיע הכל, הוא

סימן כו

צוואה שהמוריש הקנה נכסיו לאשתו ואחריה כתב בלשון - יתרת הנכסים לבנו ולבתו - ואשתו נתנה בחייה את הנכסים במתנה לבנה

נשאלתי ע"י יושבי על מדין במעשה שהיה באחד שכתב בצוואתו כדלהלן: הנני מצוה נותן ומקנה מעכשיו ושעה אחת קודם פטירתי מן העולם לפי הקנין המועיל ביותר בכל דבר לפי דין תורתנו הק' ולפי כל דין כדלקמן. כל רכושי וכו' הנני מצוה, נותן ומקנה מעכשיו ושעה אחת קודם מותי לפי הקנין המועיל ביותר לכל דבר לפי דין תורתנו הק' ולפי כל דין לאשתי מרת שרה שתחי', ולאחר מותה אני מצווה 40 אחוז מיתרת נכסי העזבון לבתי מרת רבקה. ו-60 אחוז מיתרת נכסי העזבון לבני יצחק. אם אשתי תחי' תמות לפני, אני מצוה 40 אחוז מכל נכסי העזבון שציותי לה לבתי רבקה, ו-60 אחוז מכל נכסי העזבון שציותי לה לבני יצחק ע"כ.

ויש לברר באופן שהאשה שקיבלה הנכסים, נתנה בחייה חלק מנכסיה לבנה, האם בכך נפקע כוחה של הבת בנכסים אלו או לא, והנני לכתוב בזה הנלענ"ד.

כל רואה ישפוט בצדק שבנוסח הצוואה שלפנינו נשקפת הילך דברי הצוואה שבא לחלק רכושו באופן מסויים מאיזה סיבות שראה לנכון, ומבואר דעתו וכוונתו שבא להפקיע שהבן שהוא היורש עפ"י דין תורה יקבל אך ורק כפי החלק שהקצה עבורו, והחלק האחר תזכה בו בתו, אך מה שיש לברר האם יש כאן דין האומר לחבירו שדה זו לך ואחר כך לפלוני, שנפסק עליו להלכה בשו"ע חו"מ סי' רמ"ח ס"א שאם הראשון קדם ומכר מכרו קיים, ויש לברר אם גם בנידונינו מה שהאשה נתנה במתנה לבנה בשעה שהיו הנכסים ברשותה חל, והפקיעה בכך את המתנה מרשות הבת, או לא.

ולפי מה שיתברר להלן בעז"ה נראה מב' טעמים שמתנה זו שנתנה לבנה אינה חלה, ולא זכה בו כלל: א. כיון שהאב הקנה את גוף הנכסים לבת בקנין 'מעכשיו', ומסקנת הפוסקים שבאופן כזה כבר זכתה הבת ואין המקבל הראשון יכול להקנות לאחרים. ב. כיון שבנידונינו האשה הקנתה המתנה לבנה ולא לאדם זר, ודעת השו"ע שאין המקבל יכול ליתן במתנה ליורשיו.

הן אמת שהיו שנקטו לדינא שהדין עם הבן הזוכה, אך הנלע"ד כתבתי. חלק ממאמר זה העירני הג"ר דוד בריזל שליט"א

במאמר שלפנינו נבאר שני טעמים אלו משרשיהם, וזה החלי צעזר נורי וגואלי.

דעת השו"ע והרמ"א שאם הקנה לשני 'מעבשיו' אין הראשון יכול למכור

א. צו"ע צסי' רמ"ח סעיף ז' כתב: אין כל דברים הללו אמורים אלא באומר ואחריו לפלוני, ולא אמר מהיום, אצל אם אמר ליה ואחריו מהיום לפלוני, ומכר הראשון, השני מוציא מיד הלקוחות. הגה, וי"א דלא אמרינן כפי האי גוונא דירושה אין לה הפסק (צ"י צס"ס תשובת הרשב"א והיא בתשובה להרמב"ן סימן מ"ה). ויש חולקין וס"ל דאין לחלק בין אמר מהיום או לא (צס"ס תשובת הרשב"א סימן תש"ד וכ"כ הנ"י צס"פ י"ג), אצל הסב"א ראשונה נראה עיקר, עכ"ל.

והבב"ע סקכ"צ נקט שגם השיטה שניה שהציא הרמ"א מודים שאין אפשרות לראשון למכור, ואם מכר אינו מכור, וחלקו רק לענין ירושה אם יש לה הפסק עיי"ש, וכן הסכים הנתיב"מ צביאורים ס"ק י"א וצחידושים שם.

אמנם הקצוה"ח שם ס"ק י"א חולק ונוקט שלשיטה זו יכול למכור, אצל עכ"פ כבר כתב הרמ"א שהעיקר כסב"א הראשונה שאין יכול למכור, ואין יכול לומר קי"ל כשיטה זו, שכבר כתב הרמ"א שהעיקר כסב"א ראשונה, וצפרטו שלדעת הסמ"ע והנתיב"מ גם לשיטה השניה אין יכול למכור.

ובצוואה זו מפורש שהקנה לצת את חלקה מהיום ושעה אחת קודם מותו, וא"כ אין האשה יכולה למכור, מפני שהמקצלים שאחריה כבר קנו מחיים את הגוף מאציהם.

לשון יתרת הנכסים - לשון מה שישאר אחריו - אם הראשון יכול למכור

ב. והיה אפשר להעלות טענה שנידון דין אין דומה לדברי השו"ע והרמ"א, כיון שלשון הצוואה הוא "יתרת הנכסים יהיו ליורשים", ואולי נפרש כוונתו שהוא נותן לאשה רשות למכור ולתת את הנכסים צעה שיהיו צרשותה, ולכן כתב שרק יתרת הנכסים שהיא תשאיר יהיה לצנו ולצמו.

אבן נראה צרור שנידו"ד שכתב הלשון יתרת הנכסים דומה לכל אחריו שאם אמר מעבשיו אין יכול למכור וכמו שאבאר.

הנה לשון יתרת הנכסים דומה לאחד שאמר למקבל המתנה נכסי לך, ומה שישאר אחריו יהיה לפלוני, ויש לצרר האם כוונתו בתוספת זו של ישאר - שיש ציד המקבל הראשון שלא להשאיר אחריו את הנכסים ע"י שימכרם צעה שיהיו צרשותו, או שמטרתו צמה שכתב ישאר הוא מפני שאין אדם יודע מה יהיה צנכסיו צעה שיהיו ציד המקבל הראשון, שאפשר שיתחדפו ויתקלקלו, או ע"י השימוש הרגיל של הראשון או ע"י סיבות אחרות, לכן אומר שרק מה שישאר אחריו יקבל השני, אצל אין

כוונתו ליתן לראשון; רשות שלא להשאיר לשני ע"י שימכור או יתן במתנה.

ובצ"ננו דברים מפורשים בזה בשו"ת הר"ן (סי' פ"ד, ומקור התשו' בשו"ת חכמי פרוצינא, ותשו' זו הביא הכנה"ג בסי' רמ"ח כמה פעמים), הר"ן דן שם בראובן שנתן כל נכסיו לאחיו ע"מ כן, שכל מה שישראל אחריו יהיה הקדש מעכשיו, וכתב הר"ן בתוך דבריו וז"ל [הנוגע לעניננו]: יראה צדוק שלפנינו שיש לאחיו של ראובן זה זכות צנכסיו בגוף הפירות, ויורד ומוכר ואוכל, ומה שישראל אחריו שלא מכר ולא אכל יהא הקדש, וזה כדעת קצת המפרשים שסוברים דכ"ע אית להו כל האומר אחריך כאומר מעכשיו דמי וכו', לפי שיטת המפרשים האחרים שסוברים דכ"ע מודו דאחריך כאומר מעכשיו, כי קאמר יורד ראשון ומוכר ואוכל אפי' צנכסיו קאמר, דהא אחריך כאומר מעכשיו הוא, הילכך צדוק שלפנינו אף על פי שאמר שמה שישראל אחריו מעכשיו יהא הקדש, יורד ראשון מוכר ואוכל, וכ"ש שאמר מה שישראל אחריו, שיש בכלל משמעות לשון זה שיוכל הראשון למכור ולעשות צנכסים ככל חפציו, אלא שמה שישראל אחריו שיהא הקדש, שלפי דעתי יותר כולל זה הלשון זכותו של ראשון משאם יאמר נכסי לך ואחריך להקדש, ולענין מעשה ודאי ראוי לסמוך על דברי הרב אלפסי ז"ל שדבריו דברי גאונים הם ודבריהם דברי קבלה, הילכך כל היכא דאמר מעכשיו צפירוש אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד, עכ"ל.

ודבריו ברור מללו שצדוק שכתב המצווה שמה שישראל יקבל השני, לפי השיטה שגם צדוק לשני מעכשיו יכול הראשון למכור, הרי זה יכול למכור, ופירש שכלן עדיף מפני שאמר במפורש שמה שישראל יהיה להקדש שנתן לו רשות למכור, אבל גם לאחר שהעלה טענה זו המשיך הר"ן וכתב שלפי שיטת הר"ף שאם נתן לשני מעכשיו אין יכול למכור, גם צדוק זה אין יכול למכור ואף שאמר מה שישראל יהיה להקדש.

ובמפורש כד השני שכתבנו, דלמאי דנקטינן להלכה שצדוק שכתב שהשני יקבל מעכשיו, אין הראשון יכול למכור, כן הדין גם אם לשון הצוואה היא שמה שישראל יקבל השני, ומפרשים כוונתו צמה שכתב מה שישראל שהוא מפני שאין אדם יודע מה יהיה צנכסיו שאפשר שישתדפו ויתקלקלו או ע"י השימוש או ע"י סיבות אחרות, ולכן אומר מה שישראל אחריו, אבל אין כוונתו ליתן לראשון רשות למכור.

ולפי דברי הר"ן, גם צדוק דידן, אף שאמר יתרת הנכסים מסתבר שאין כוונתו שיוכל למכור או ליתן במתנה, אלא כוונתו שכל מה שישראל אחריה צדוק טבעי, והיינו שלא התקלקל וכדומה, יעבור למוטצים שנתן להם כבר מעכשיו ואין האשה יכולה למכור וליתן בחייה.

[ויש להוסיף שצגמ' נקטו לשון שייר צדוק אחריך, שאמרו אין לשני אלא מה "ששייר" ראשון, וכן הוא לשון הראשונים, עיין חי' רשב"א דמה שאמר אחריך משמע

מה שישאר אחריו, וכ"ה צרכינו יונה הוצא דבריו בטור ריש סימן רמח ובסמ"ע שם ס"ק א, וכן הוא צעוד ראשונים, ומצואר כנ"ל שלשון מה שישאר הוא כמו אחריו וכל דיני אחריו נוהגים בו וכמשנ"ת].

ועוד נראה, שאף לולי דברי הר"ן האמורים, ואפי' אם נפרש כוונתו שמסכים שמתכור בנכסים ורק מה שתשאר יהיה לבנו ולבתו, בכל זאת אין יכולה למכור את כל הנכסים כולם, שאפשר שהיות שהקנה מחיים את כל נכסיו ליורשים, לכן היה מוכרח להסכים שתוכל למכור בנכסים כדי לזכרה וסיפוקה והתיר לה למכור ולהוציא כדרכו וכמנהגו של עולם, אבל לא נתכוין להקנות לה רשות שתוכל ליתן את עיקר הנכסים להבן ולנשל את הבת, שהרי זו היתה כל מטרתו בצוואתו, ונמצא שאין לה רשות כלל ליתן לבן במקום הבת, ויל"ע בזה.

בתב מעבשיו לראשון ולא חוסיה מעבשיו אצל האחריו
ג. ויש לזכר בצוואה זו, שהלשון מעבשיו כתב בתחילה כשהקנה לאשתו, אך כשכתב ואחריה ליורשיו לא כתב עוד פעם שזה יהיה מעבשיו, שלשון הצוואה הוא כדלהלן: הנני מצוה, נותן ומקנה מעבשיו ושעה אחת קודם מותי לפי הקנין המועיל ביותר לכל דבר לפי דין תורתנו הק' ולפי כל דין לאשתי מרת שרה שתחי', ולאחר מותה אני מצוה 40 אחוז מיתרת נכסי העזבון לבתי וכו'.

ויש לזכר האם המעבשיו שכתב אצל אשתו מוסב גם עבור בנו ובתו, ונמצא שאין האשה יכולה ליתן הנכסים לאחרים, או נימא שהמעבשיו חל רק על המתנה לאשתו אבל בנו ובתו לא יקבלו מעבשיו, ונמצא שהאשה יכולה ליתן לבנה במתנה.

ויש לפשוט שאלה זו מדברי הטור באבן העזר סי' ז' שכתב שם צדין המוריש לפלוני ואחריו ליורשיו ומתה היורשת קודם בעלה, שאין הבעל זוכה בו כיון שבשעת מיתתה היה ראוי, וכתב הטור וז"ל: מי שאמר נכסי לפלוני ואחריו ליורשי קיימא לן דה"ה נמי ליורשי יורשיה. ואם היה לו בת ומתה בחיי אותו פלוני, וה"ה בן לבת, הבן עומד במקום אמו לירש לפלוני. אבל אם אין לבת יורש אלא בעלה, אינו יורש אותו פלוני דהוה ליה ראוי, ואם אמר מעבשיו נכסי לפלוני ואחריו ליורשי הוה ליה מוחזק ובעל הבת יורש עכ"ל.

והנה הצ"ח שם על דברי הטור כתב וז"ל: ומ"ש רבינו ואם אמר מעבשיו נכסי לפלוני ואחריו ליורשי וכו', תימה דבסוגיא משמע דלשון מעבשיו צריך לאומרו אצל השני דהיינו שאומר נכסי לפלוני ואחריו מעבשיו ליורשי, דכיון דאמר מעבשיו ליורשי זכה היורש בגוף לפרע כשימות המקבל וה"ל מוחזק ובעל הבת יורש דלא ה"ל ראוי. אבל כשאומר מעבשיו נכסי לפלוני ואחריו ליורשי משמע דלא זכה היורש בגוף כיון דלא אמר ואחריו מעבשיו ליורשי. וצריך לפרש דסבירא ליה לרבינו כיון דלא צריך לומר מעבשיו נכסי לפלוני שהרי הראשון זוכה בנכסים אף על פי דלא אמר מעבשיו

אם מכר הראשון דהשני מוציא מיד הלוקחות וכו', עכ"ל.

ולאור דברי האגודה קשה מאד לומר שיש טעות סופר בדברי הטור, והדעת נוטה שאילו היה הב"ח רואה דברי האגודה לא היה מגיה כן בטור, וכיון שהפרישה והמהרש"ל והאגודה גם פירשו כן בדברי הטור, יש לנקוט לדינא כפשטות דברי הטור שגם צכה"ג מוסב המעכשיו על המתנה לכן ולצט.

ובלבד הכי, שנראה שנדון דידן אינו דומה כלל לדברי הטור, שהרי צוואה זו כתב בתחילת הצוואה בזה"ל: הנני מצוה נותן ומקנה מעכשיו ושעה אחת קודם פטירתי מן העולם לפי הקנין המועיל ביותר בכל דבר לפי דין תורתנו הק' ולפי כל דין כדלקמן ע"כ, וכיון שהזכיר בתחילת הצוואה שהכל יהיה מעכשיו, הרי הוא כולל צוה כל המוטעים בצוואה זו, ואינו דומה לנדון הב"ח שלא כלל בתחילה שכל הצוואה יהיה מעכשיו, ולכן גם להב"ח הוי מעכשיו ואין האשה יכולה ליתן לצנה.

וביותר יש לדון צוה, דהנה שיטת הקצוה"ח סי' רמ"ח סק"ד והנתיב"מ שם סק"ד דאם לא אמר מעכשיו והיה צריא אין ההקנאה חל להשני אם הנותן כבר מת בשעה שמת המקבל הראשון, והנה לפי שיטתם אם נפרש צוואה זו שלא התכוון שהבן והבת יקבלו מעכשיו נמצא שלא חלה כל הצוואה, וכיון שכתב בתחילת הצוואה שיהיה הכל באופן המועיל ביותר, הרי רצה שכל הצוואה יחול כפי הנצרך עפ"י

אחני ליה האי מעכשיו על מ"ש אח"כ ואחריו לשני כאילו אמר ואחריו מעכשיו ליורשי דה"ל מוחזק. אלא דקשה מנ"ל לרצינו להורות כך ודילמא דוקא דאמר בפירוש ואחריו מעכשיו ליורשי וכמ"ש בחשן משפט צסימן רמ"ח להדיא וכו'. לכן נראה עיקר דהאי מעכשיו נדפס בטעות, וכנ"ל ואם אמר נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו ליורשי ה"ל מוחזק וכו', עכ"ל.

ובשו"ע שם ס"ז כתב וז"ל ואם אמר נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו ליורשי, הוה ליה מוחזק, ובעל הבת יורש עכ"ל.

וברב"ה סק"ד אצל אם אמר מעכשיו לפלוני ואחריו לבתי לא מהני מלת מעכשיו שאמר לראשון עי' צ"ח ודרישה עכ"ל.

והפרישה שם סק"א כתב על דברי הטור וז"ל: ומהני האי לשון מעכשיו על ואחריו ליורשי, וכאילו אמר הריני נותן נכסי לפלוני ואחריו ליורשי מעכשיו עיי"ש.

ומצינו להמהרש"ל בהגהותיו על הטור שם (במהדורת מאורות) וכן בט"ז שם, (במהדו' ראש פינה, הודפס מכת"י) שפירשו דברי הטור כפשוטן ולא הגיהו כהב"ח.

וייותר מכך מצינו לאחד מהראשונים בספר האגודה שכתב ממש כלשון הטור, וזה לשון האגודה מסכת צבא בתרא אות קע"ח: ומודה נמי רשב"ג היכא דאמר הנותן מעכשיו נכסי לפלוני ואחריו לפלוני,

ההלכה, ולפי שיטתם אינו חל אלא כשהיה הקנין מעכשיו, א"כ ודאי שהמעכשיו מוסב גם על הבן והבת.

ובדבריהם כתבו גם הגרעק"א בשו"ת סי' קל"ב והמחנה אפרים הל' זכיה ומתנה סי' מ'.

אמנם צאמת ע"י בשו"ע סי' רמ"ח ס"א דמזואר שאפילו הצריא שנותן מתנת צריא יכול הראשון למכור, וע"י מחנה אפרים שם שהקשה שהרי ע"כ מייירי בנותן מעכשיו לשני [שאל"כ לא מהני צריא] וא"כ הא"ך אפשר למכור, ותירץ דצאמת סובר הרמב"ם שהאומר אחריו כאומר מעכשיו דמי ולכן מהני גם צריא, אלא שמ"מ יכול למכור ורק במפרש צהדיא מעכשיו אז אינו יכול למכור, ולפי"ז צנידון דידן אי ניימא "דמעכשיו" קאי רק על מתנת האם ולא על מתנת הבת, אע"ג שע"כ מעכשיו הוא, שהרי במתנת צריא צעינן מעכשיו, מ"מ כיון שלא פירש להדיא הרי יכולה האם למכור.

ועיי' גם בשו"ת בית מאיר סי' לב שעמד בקושיה זו שא"ך כתב בשו"ע שהצריא שנותן לאחד ואחריו יכול הראשון למכור והרי צריא לא מהני רק כשנותן לשני מעכשיו וא"כ איך יכול למכור.

ותירץ שאפילו צריא שנותן סתם לאחד ואחריו לאחר אין כוונתו מעכשיו אלא שנותן לראשון ע"מ להקנות לשני, ומ"מ יכול למכור.

ולפי"ז צנידון דידן י"ל כמו"כ דאע"ג דהוי מתנת צריא מ"מ יכולה האם

למכור וליתן, וע"ע בספר גט מקושר סי' י"א.

ולמעשה עוד אחרונים חולקים על שיטת הקל"ח והנתיב"מ, ראה חזו"א חו"מ ליקוטים סי' י"ג ס"ק י"ז והגרש"ש במערכת הקנינים סי' ז'.

וב"ב נראה כיון שכתב צוואתו שעה באופן המועיל ביותר, ודאי נייח"ל שיהיה לו תוקף גם לשיטת הקל"ח והנתיב"מ ועוד אחרונים וכו"ל ודו"ק.

הקנה הראשון הנכבדים ליורשיו אין מתנתו מתנה

ד. ואף אם יצא בעל דין ויטעון שאין הוכחה גמורה מדברי הר"ן לדברינו, ואפשר שלשון יתרת הנכסים צא להורות שצד הראשון שלא להשאיר כלום לשני, אף ע"י מכירה או מתנה לאחר, מ"מ אף לפי טענה זו היינו דווקא באופן שנותן הראשון לאחרים, אבל אם נתן ליורשיו ע"פ דין תורה אין מתנתו כלום כמפורש בשו"ע כדלהלן, ולכן צנידונינו נראה שאין מתנתה של האם חלה כלל, ואין צידה להפקיע חלקה של הבת ע"י מתנה לבן.

בתב השו"ע בסעיף ד' שם: צד"א, כשמכר הראשון או נתן מתנה לאחרים. אבל אם מכרם לאחד מיורשיו או נתנם לו במתנה, לא עשה כלום. ומקור הדברים ברמב"ם (זכיה ומתנה פי"ב ה"י).

ובמע הדבר כתב המ"מ שם והוצא צ"י שם, וז"ל: מפני שכוונת הנותן כשאמר ואחריו לפלוני לא היה בדעתו שיוכל

המקבל הראשון לתתם לבניו או ליורשיו, שאם כן לא עשה ולא כלום בשירורו, שכל מה שיש לאדם הוא נותן לבניו, אבל כשאינו יכול לתתם לבניו או ליורשיו, אף על פי שיכול לתתם לאחרים, אין אדם חוטא ונותן לאחרים, עכ"ד.

ועיין בחי' הר"ן ז"ל דף קל"ז: והוצא בשיטתו"ק שם שהוסיף טעם נוסף בדעת הרמב"ם וז"ל דמאי דאמר אחריו לסלק יורשיו [של מקבל ראשון] נחכוון, דהא אמר ואחריו איני רוצה שיזכו יורשיו אלא פלוני, ולפיכך אין הנותן רשאי לתתם ליורשיו בכדי שיזכו בו אחריו עכ"ל, וסברא זו כתב גם הט"ז שם עיי"ש, [וביאור הסברא, שאם הסכים שיתנו לבניו, לא היה צריך לומר ואחריו לפלוני, שהרי ממילא יעבור ליורשיו לאחר מותו, וזהכרח שנתכוין להפקיע שלא יוכל המקבל ליתנו ליורשיו].

ולפי דברי השו"ע יוצא מפורש שבגדון דידן שצויה המוריש שהאשה תקבל את הנכסים, ולאחריה יתחלקו בין בנו ובתו, אין האשה יכול ליתן כל הנכסים ליורש שלה - בנה, ולהפקיע בכך את חלקה של הבת, ומחמת צ' הסברות הנ"ל, שכוונת המוריש היתה להדיח שלא תנהג בנכסים אלו כבשלה ויתחלקו ליורשיה עפ"י רצונה, אלא יתחלקו אחר מותה לשני מוטבים אלו שצויה להם.

ואין לחלק שהשו"ע והרמב"ם כתבו כן רק בכל אחריו לפלוני בלא מעכשיו, שזוהי אף שיכול הראשון למכור או ליתן לאחרים בשעה שהנכסים ברשותו, ולהפקיע מתנתו של שני, אעפ"כ אין זה אלא לאחרים ולא

ליורשיה, אבל בגדון דידן שאמר יתת הנכסים הרי זה כנותן לה רשות ליתן גם ליורש שלה. אכן זה אינו, שהרי בכל אחריו לפלוני בלא מעכשיו מפרשים כוונתו שהקנה במתנה גמורה להראשון לגמרי ויכול למוכרו לאחרים, ובכל זאת סובר הרמב"ם שלא הסכים רק שיתן לאחרים ולא לבנו, וא"כ גם אם נפרש כוונת המנהיג במה שכתב יתת הנכסים, שציד האשה למכור או ליתן הנכסים, מ"מ לא גרע מכל אחריו לפלוני בלא מעכשיו, שמפרשים כוונתו שרק לאחרים יכול הראשון למכור או ליתן ולא ליורשיו, וז"ל בחר טעמא, שהרי זו היתה כוונתו בהוספת אחריו, שלא תנהג האשה בנכסים כבשלה שינתנו ליורשיה, אלא כפי רצונו. [וביותר שייך כאן טעם הר"ן והט"ז, שאם הסכים שיעבור הכל לבן, לא היה צריך להוסיף אחריו וכו', שהרי ממילא יעבור הכל אליו, וזהכרח שכל מטרת האחריו היתה כדי לבטח שהנתן תקבל חלקה, ולא שהבן יקבל הכל].

והנהגה הדברי חיים [אורבך] שם בסי' רמ"ח כתב אם נתן מתנה לבנו כל המתנה שנתן לו הנותן נתבטלה, ולפי"ז חזר הדין שהאשה הפסידה כל מתנתה, ולפי"ז יצא הדין דיזכה הבן היורש בכל הנכסים מדין ירושה ע"פ דין תורה.

אבל מלשון השו"ע שכתב לא עשה כלום ל"מ כן, ומבואר דלא עשה כלום לא לכיוון זה ולא לכיוון האחר, רק לא עשה כלום, כפשוטו, וע"כ לא נתבטלה מתנת האם ולא ירשם הבן.

הקנה המקבל הראשון לבן בין הבנים ה. ואין לזעל דין מקום לומר שכאן לא שייכים דברי הרמב"ם שאין יכול ליתן לבנו, כיון שהמ"מ ציאר בטעם הרמב"ם שכיון שידוע שיתן לבנו ודאי לא נתכוין שיוכל ליתן לבנו, אבל לא עלה בדעתו שיתן לאחרים ולכן לא הפקיע רשותו של ראשון ליתן לאחרים, ואם זו סברת הרמב"ם היה מקום לחלק שלא כתב כן אלא כשאמר ואחריו לפלוני, שנתכוין להפקיע שלא יתן ליורשיו שמסתמא יתן להם, אבל בנדון דידן שאמר שאחריה יהיה לבנו וכתו, לא עלה בדעתו שתתן לבן יותר מלכת ולא שייך בזה סברת המ"מ בטעם שאין יכול ליתן לבנו.

אבן מנאנו בזה דברים מפורשים בשו"ת בית יוסף (דיני כתובות סי' י'), שהציא שם תשו' המצי"ט שדן ממש בנדון כעין דידן, באב שהקנה לבתו ואחריה לשני בניה, ובשעה שהיו הנכסים ציד האם נתנה הכל לאחד מבניה, וכתב המצי"ט שלפי הרמב"ם שאין יכול המקבל הראשון ליתן

ליורשיו גם כאן אין מתנתה של הבת לבנה מתנה, וכתשו' הצ"י שם הסכים לדברי המצי"ט שאין מתנתה מתנה, וחזינו מדבריהם להדיא שגם בזה שייך סברת המ"מ, שאמנם לא עלה על דעת הנותן שיחלק המקבל הראשון לאחרים ולא ישייר ל'אחריו', ולא הקפיד על זה, אבל זאת עלה בדעתו שיחלק הראשון לאחד מיורשיו על חשבון האחר, ולזה לא הסכים.

ואמנם יעויין במגיה צמשל"מ על הרמב"ם הנ"ל, שכתב להוכיח מדברי המשל"מ בפרשת דרכים דרך האחרים דרוש ג' שגם בנתן לבן בין הבנים אין מתנתו מתנה, ושם כתב להסתפק שאין ראוי מדבריו.

אבן לאחר שמנאנו מפורש שדעת המאורות הגדולים המצי"ט והצ"י שאין מתנתו לאחד מהבנים מתנה, פשוט שכן ההלכה שלא מהני נתינת האם לבן כלל, ואריך לקיים רצון המנוה שאחר מות האם יתחלקו הנכסים כפי שצוה האב.

סימן כז

אומדנא בצוואה – אילו ידע מנכסיו היה נותנם לו

מעשה היה באחד שכתב צוואה ופירט נכסיו ולא כתב לשון כל נכסי וכדומה, ולמעשה רוב ככל נכסיו נתן לבן אחד ולאחרים השאיר דברים של מה בכך, והבית וכל דברים שווי ערך נתן רק לבן אחד.

ולמוריש היה מכתבים מגדולי ישראל לפני השואה, רק שלא ייחס להם חשיבות וברור שלא ידע ששוויים בכלל, ובצוואתו לא פירט מכתבים אלו.

ועתה בא הבן ואומר שברור הוא שאם אביו היה יודע שיש להם ערך, וודאי היה כותב שהוא יזכה בהם כמו שכתב לו רוב ככל נכסיו, והוא מודה שאביו לא ייחס להם חשיבות וע"כ לא כתבם לו.

וע"כ רוצה הבן לומר שכיון שאילו היה יודע שהם שווים ודאי היה נותנם לו וא"כ צריך הוא לקבל המכתבים האלו.

אומדנא בביטול מעשה ולא בקיום מעשה – ובצוואות

ובל זה הם דברים פשוטים וצוררים שא"א לומר שהיה אומדנא שהיה נותן, ועפ"י שזכה זה שרוצה לזכות.

ובן מצוה צשו"ת הרא"ש כלל פ"ד סי' ד' הוצא גם צטור סי' רפ"א סעיף י' צסס הרא"ש צנדון אחיות שרצו שאחיהם לא יירשם ונתנו מתנות זה לזה וכו' ולא הועיל להם כלום, ואף שהיה אומדנא צרורה שכל המתנות נתנו כדי שלא יזכה אחיהם, מ"מ לא הועיל.

וז"ל הרא"ש שם צתו"ד ומה שכתבת אם יש לילך צתר אומדנא כגון וכו', לא

נראה דדבר פשוט שאין לזן שום טענה כלל צזה וצריך לחלקם צין אחיו כדין תורה, דאין שום צד וצצרא לומר אילו ידע היה נותנם, אצל הרי עכשיו שלא ידע, הרי לא נתנם וכיון שלא נתנם שייכים המכתבים לכל האחים ואין דין כזה צאומדנא אילו ידע היה נותנם.

רק להיפך יש דין כשנתן לאחד מפני שחש צ שאין לו צנים ונודע שיש לו וכדומה, ע"פ אומדנא זו מצטלים מתנתו או שיש אופנים שיש לפרש הלשון צצוואה, אצל צאופן זה אין שום צד והוא אמינא לומר שזכה הבן, ואע"פ שהצן מוחזק צריך הוא להוציא המכתבים מתחת ידו ולחלקן צין אחיו.

דמי דכל היכא דאזלינן בתר אומדנא אנו מבטלים האי מעשה שעשה ושאר הענין כמו שהיה בתחלה, כמו שמע שמת בנו אנו אמדינן ליה אילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותב נכסיו לאחרים הלכך כשבא בנו יורש ולאומדן דעתיה אנו מבטלינן [המעשה] ונשארו הנכסים בחזקתם, אבל בגדון זה אף כי ידוע שכיוונו להצריח מן האח לא עשו דבר שיש בו הצרחה וצדצרים שכלב לא מיעקרא נחלה דאורייתא, עכ"ל. ומבואר כנ"ל.

ודברי הרא"ש הוצאו להלכה ברמ"א שם סעיף י' וצמ"ע יעו"ש כדבר פשוט, (וראה גם מדין אומדנא בשו"ת חת"ס חו"מ ח"א סי' קנ"ב בשם רעק"א).

שוב ראיתי בשו"ת שערי דעה סי' נ"ט שהציא ג"כ דברי הרא"ש הנ"ל

ואח"כ יצא לדון אם הרשב"א יחלוק ע"ז וכתב דאינו מוכרח.

שיטת השבט הלוי וצ"ע

בשבט הלוי ח"ט סי' רנ"ג דן צאלמנה שקנתה לבנה טבעת קידושין ומתה לפני הנשואין, וקידש החתן בזה הטבעת ואח"כ דנו בזה אם זה שלו או ששייך לכל היורשים ודן שם מהא דקנתה האם הטבעת עבור בנה ומהאיא דצ"ק דף קב דקנה לאשתו סנדלים והקדיש נכסיו.

ובתו"ד כתב דאומדן דעת דהורישה הטבעת לבנה, ומשמע דסבור דיש אומדן דעת גם להוריש, אבל דבריו תמוהין מכל הנ"ל ונ"ל דל"ד כתב כן והעיקר סמך על הטעמים האחרים.

ולמעשה דברתי עם כמה דיינים וכולם פה אחד אמרו שא"א להקנות צאומדנא, והבן לא זכה בכתבים אלו.

סימן כח

אי קיום תנאי החזרה בצוואה המתייחסת רק לרכוש שיהיה בידו שעה אחת קודם מותו

מעשה באחד שכתב צוואה בנוסח הצוואה המופיע בספר משפט הצוואה והוא
שצוואתו מתייחסת לרכוש שיהיה תח"י שעה אחת קודם פטירתו.

וכוונת הדברים הוא שמקנה הכל בקנין מהיום ולאחר מיתה מה שיש לו עכשיו
ובתנאי שישאר תחת רשותו קודם פטירתו, אח"כ עושה תנאי שלא יכול לחזור
בו מצוואתו רק ע"י צוואה אחרת חתומה על ידו ואשר נערכה בפני עדים ובקנין.

צוואתו השניה אף שלא יהיה צעדים כפי
תנאו וכנ"ל, ולכאורה נראה דיועיל לצטל
צוואתו הראשונה על אף תנאו.

אולם צאם צוואה כזאת שערך שמתייחסת
למה שיש צידו שעה אחת קודם
מותו, אם יתן גם להשני צוואה באותו נוסח
כל נכסיו שיהיו ברשותו שעה אחת קודם
מותו, ויתן לו גוף מהיום ופירות לאחר
מיתה, ויעשנו צלא עדים וקנין, לא יועיל
ולא תצטל הצוואה הראשונה.

ובמעם הדבר הוא, כיון שמה שנתן לשני,
כבר נתן לראשון.

אבל באופן שיתן לשני סתם גוף מהיום
ופירות לאחר"מ, ללא הוספת מה
שיהיה ברשותי שעה אחת קודם מותי, אה"נ
יהיה חזרה וכמו כשנתן מתנה גמורה בחייו
אחרי שערך הצוואה.

יש לדון צאם יעשה צוואה חדשה ויחלק
נכסיו בסדר חלוקה אחרת או למוטצים
אחרים והצוואה יעשה כדין צלא עדים,
דלפי תנאי הצוואה הראשונה לא יהא לה
תוקף כיון שהתנה שחזרה מהצוואה זו תהא
דוקא ע"י צוואה אחרת בחתימת ידו ובקנין
וצעדים, והרי צוואה זו לא נעשתה בפני
עדים.

אלא דיס לדון שיועיל מטעם אחר, כיון
דאם נתן נכסיו לאחרים צוואתו
החדשה גוף מהיום ופירות לאחר"מ, א"כ
כיון שכתב בתחלת הצוואה שצוואה זו
מתייחסת למה שיהיה תחת רשותי שעה
אחת קודם מותי וא"כ כיון שע"פ צוואתו
החדשה שעשה לא נשארו הנכסים שעה אחת
קודם מותו ועכ"פ הגוף כבר הקנה מזמן
עשיית הצוואה השניה וא"כ הרי הצוואה
הראשונה לא מתייחסת לזה ולמה לא יועיל

אולם שמעתי אח"כ מכמה ת"ח לדון ולשדות נרגא בכל חילוק וחידוש זה שכתבנו שהצוואה השניה תהא בתוקף כיון שלמעשה לא נשאר הצית אללו שעה אחת קודם פטירתו, וטענתם כיון דצורר לנו שזה היה רצונו במה שכתב הצוואתו שלא יוכל לחזור רק ע"י צוואה אחרת ע"י עדים ובקנין, וא"כ כיון שכאן ערך צוואה ללא עדים, א"כ לא קיים תנאי החזרה, ואע"פ שלמעשה הרי הצית שחזר בו לא נשאר ברשותו שעה אחת קודם מותו, כיון דלמעשה

זה גופא צא להפקיע, כי הרי כל מטרת נתינתו זו הרי הוא רק לזמן של אחר מותו, וזהו סתם צוואה.

ובמה שכתב הצוואתו רכוש שישאר שעה אחת קודם מותו, כוונתו היתה רק שבאם ירצה למכור או לתת הצית במתנה גמורה בחייו שיוכל לעשות כן, ושזה לא ייקרא בכלל חזרה מהצוואה כיון שלא נשאר הצית אללו שעה אחת קודם פטירתו.

סימן כט

צוואה ללא קנינים והתחייבות וכתב בסופה שהכל נעשה באופן המועיל ביותר ע"פ ד"ת – תוקף הצוואה על דשלב"ל

מעשה באחד שכתב צוואה איך לחלק נכסיו וציוה לבניו כו"כ אחוזים ולבנותיו כו"כ אחוזים וכדומה ונתנם גם לאלו שאין יורשים אותו ע"פ דין תורה. ולא עשה בצוואתו שום קנינים והתחייבויות כנהוג בצוואות המתקנות, ובסוף הצוואה כתב שמודה שכל זה נעשה באופן המועיל ביותר ע"פ ד"ת, ונשאלה השאלה מה תוקף צוואה זו.

לכל מוטב סכום יותר מחלקו (או השוה לחלקו) והתנה עם היורשים כשיתנו למוטבים חלקם אזי יפטרו מהחוב כי אדעתא דהכי נתחייב, וזהו הדרך בכל הצוואות המתקנות שעושים, כדי שיועיל גם על דשלב"ל וכדרך שעשו שטר חצי זכר כמצאנו ברמ"א חו"מ סי' רפ"א ס"ז, וזהו הדרך יועיל אף דשלב"ל.

אבל לכאורה קשה לומר כן, דהרי אין לנו יכולים להכניס צהודאמו שנעשה הכל באופן המועיל דהיינו נזקק להודאה שהקנה הכל נאמר שגם שהודה שנתחייב לפלוני והתנה תנאי וכו', ולפוס ריהטא אין זה בכלל הודאמו כלל וכלל, והכוונה הפשוטה לכאורה צהודאמו הוא רק שהקנה כדין הדברים שאפשר להקנות ומה שא"א להקנות לא יועיל.

אך להלכה למעשה שמעתי שנחלקו הדיינים בזה, ויש דיינים שסוברים שלא יועיל על דשלב"ל ויש דיינים שסוברים שאפשר להכניס בזה גם שהודה שהתחייב למוטבים

הנה צמה שמודה שנעשה באופן המועיל, נקטינן שיש כאן הודאה שנעשה באופן המועיל והיינו שהקנה כל נכסיו הנ"ל כל דבר ודבר בקנינו המועיל ע"פ ד"ת, כ"א בקנינו הנריך וע"כ מועילה נוואתו, וגם על חובות שא"א להקנות אפשר לומר דקודם שהלום לאחרים הקנה למוטבים הכסף או שכלל הודאמו היא גם שהודה שהקנס צמעמד שלשתן שזוהי הדרך להקנות חובות.

אבל על דברים שלא צאו לעולם צעת כתיבת הצוואה לכאורה לא תועיל נוואתו כלום, ואף שמודה שעשה הכל באופן המועיל ביותר ע"פ ד"ת היינו שהקנה כל דבר ודבר בקנינו המועיל, אבל דברים שלא צאו לעולם, הרי אין דרך להקנותם וא"כ לא הועילה הודאמו ע"ז ולא יהא תוקף לנאוואתו ע"ז כלום.

ובדי שיועיל אף על דבר שלב"ל היינו נריכים לחדש ולומר דכוונת הדברים שנעשה הכל באופן המועיל היינו להתחייב

כפי סך חלקם בעיזבון, ובהסדר הדברים שעשה הכל באופן המועיל, דהיינו מה שאפשר לקנות מודה שהקנה ומה שא"א להקנות מודה שהתחייב למוטבים כנגד זה, וכל זה נכלל בכלל צוואתו.

והיה אפשר לומר שבאמת יש צ' דרכים ונוסחאות בקיום צוואה ע"י התחייבות, א. היינו שמודה שחייב למוטב סך יותר מחלקו ואפילו סך השווה לחלקו, ובאם יקבל המוטב חלקו יפקע החוב, בזה יש נד לומר שאין להכניס כ"כ בדבריו שמודה שחייב ועושה תנאי בחוב שיפקע אם יקבל החלק שנתן לו המצווה.

הדרך הצ' הוא, כי לעומת זה יש דרך אחרת והיינו שמודה שחייב למוטב סך השווה לחלקו, והמוטב מקבל חלקו מעיזבון בתמורה לחוב, וללא שום תנאי בחוב וכו', וצדדך זה שייך יותר לומר שזה נכנס בכלל הודאתו שנעשה הכל באופן המועיל ביותר, וכמו שחלק זכה ע"י קנין, כך זכה בחלק האחר ע"י חוב.

אך למעשה לא נראה שחילקו ביניהם, והמכשירים צוואה בלשון הכל נעשה

באופן המועיל ביותר ע"פ דין תורה, יכשירו גם אם יהא תנאי בחוב וכדרך הא' ולא כמו שכתבנו לחלק.

מדין סיטומתא על דשלב"ל
ויש להוסיף עוד צירוף לקיים הצוואה והוא כי נחלקו הפוסקים אם מועיל קנין סיטומתא על דשלב"ל, וראה בתורת הקנינים ח"צ פרק יב ענף צ' אות ו' שכתב הקנה דבר שלא בא לעולם בקנין סיטומתא יש אומרים דלא קנה ויש אומרים דקנה ויש שמחלקים בזה ולדבריהם אם הוא מנהג ברור שקונים גם דשלב"ל בסיטומתא קונה לדברי הכל ואם אינו מנהג ברור לקנות דשלב"ל בסיטומתא לדברי הכל לא קנה.

וראה שם בהערות דעות הפוסקים באריכות בטעמים ונימוקים וסברותיהם בטו"ד.

וע"ב י"ל דלהני הסוברים דאפשר להקנות, נראה דיכולים לומר שכוונתו שהודה באופן המועיל והיינו את הדברים שלב"ל הקנה בקנין סיטומתא ויועיל להני הסוברים דיכולים להקנות.

סימן ל

ירשו חנות ואחד מהאחים מוכר שם לבד

מעשה באחד שהיה לו חנות ונלב"ע, והשאיר אחריו ה' בנים, ואחד מבניו, המשיך לנהל החנות לאחר פטירת האב וקנה סחורה ושילם מכספו עבורם, והרווחים לקח לעצמו וכך נוהג כבר כמה שנים, ועתה בא לשאול היות ואף אחד מאחיו לא ביקש ממנו כלום לא מרווחי החנות וכן לא בקשו ממנו שכירות עבור מה שהשתמש בחנות, ונפשו בשאלתו האם צריך לשלם לאחיו חלק או לא, ויכול להמשיך לבד בחנות.

אלא יש לדון בזה מדברי נתיבות המשפט שם ס"ק י"ז שכתב וז"ל ואם לא השתמש בו והשכיר לאחרים פשיטא דהשכר לאמצע, עכ"ל.

ומבואר לכאורה דאם עשה מזה ריווח שייך הכסף לכל השותפים.

ובן נראה לכאורה מדברי השער המשפט סק"ה והביאו גם בפתחי תשובה סק"ט וז"ל השער המשפט ונראה דדין זה לא שייך אלא בצית של שותפים שהוא רק לדירה לדור צו ציחד, אבל אם הוא צית של אכסניא שכל מי שמתאכסן שם משלם שכירות צכה"ג שייך השכירות לשני השותפין ולא יכול לומר צשלי אני משתמש, דזה דומה להא"ה דסי' שס"ג ס"י צהגה דשני שותפין צצית והשכיר אחד מן השותפין כל הצית שלא מדעת שותפו צריך השוכר ליתן לשותף השני חלקו אם לא שהמשכיר אמר לו צפירוש שאינו משכיר לו אלא חלקו, ועי"ש צסמ"ע ס"ק כ"ה וגם צתשובות הרשצ"א ח"צ סי' קמ"א מסיים צטעמו (הוצא לעיל

נראה דאין צריך לשלם לאחיו כל זמן שלא תבעוהו ולא צקשו ממנו כלום.

וחוא מהא דמצואר צשו"ע חו"מ הלכות חלוקת שותפות סי' קע"א סעיף ח צרמ"א וז"ל הגה לא חלקו והשתמש צו אחד מן השותפין כמה שנים לא יוכל אח"כ האחר לומר אשתמש ג"כ זמן שנשתמשת דכל זמן שלא חלק כל אחד צשלו הוא משתמש עכ"ל.

ומקורו טהור צשו"ת הרשצ"א ח"צ סי' קמ"א ושם מסיים צטעמו דכל שלא חלקו צשלו הוא משתמש ואילו רצה צצירו היה ג"כ משתמש צו ג"כ עכ"ל.

ומבואר דאם השותפים - האחים האחרים לא תבעו כלום, אנו אומרים שהוא השתמש צשלו וא"צ לתת להם אח"כ להשתמש סך השנים שהוא השתמש והיינו דכוונת הדברים הוא דא"צ לשלם להם עבור מה שנשתמש הוא.

דבריו) וכו' וזה לא שייך באכסניא שכל אחד מתאכסן שם מדעתו ואין לגרע כח השותף צמה שלא דר בו וכו' כן נראה לי ודו"ק עכ"ד.

ובשו"ת צית יצחק חו"מ ס"ס מ"ד הביא דבריו יעו"ש, וכן בפתחי חושן שותפין ומכרנות פרק ד' סעיף לד הערה ס"ד הביאו יעו"ש מש"כ לדון בדבריו כשהצית אינו עומד להשכיר.

ועפ"י"ז לכאורה י"ל כיון שהאח שנשאר בחנות עושה מזה כסף, א"כ יהא הדין דשייך הריוח לכל השותפים - האחים וימטרך לחלוק עמהם.

חילוק בין השכיר הבית לעובר בעצמו בחנות

אך נראה לחלק בין הנידונים, דהיינו צנזון שמשכיר הצית לאחר וכמו אכסניא - מלון, לצין חנות שהוא מציא שם סחורה והוא עומד שם למכור סחורתו ואינו משכיר החנות לאחרים.

וחו"א דכשאחד משכיר הצית לאחרים וכמו אכסניא, הרי זה כקיצל שכירות מהדירה, וע"ז כתב הנתיבות דהשכר לאמנע כיון דהשכיר הצית ששייך לכולם.

ומשא"כ בחנות, הרי לא השכיר החנות, רק הוא משתמש בחנות ויכול לומר לאחיו - לשותפיו, בואו ג"כ לעמוד בחנות ולמכור סחורה ציחד, וא"כ הרי מה שנשתמש בחנות הרי זה כדברי הרמ"א שמשתמש בחלקו שא"צ לשלם לאחיו.

שוב ראיתי כחילוק זה צצית יצחק שם אות צ' שכתב צנזון צדו"ד בין אחים שהניחה להם אמם צית לג' צנים וצחי' היתה משכרת לכל אחד צית וכיפה ולאחר מותה לא חילקו העיזצון תיכף, כי היה סכסוכים בין האחים וכו', וכתב ע"ז הצית יצחק וז"ל ובשעה"מ פוסק באכסניא דמחייב לשלם שכירות אף קודם חלוקה ולכאורה ה"ה צכיפה, אך יש לחלק דבאכסניא, כיון שבאכסניא משלמין שכר לינה הוי כקיצל שכירות מהדירה דמצואר צנתיצות דהשכר לאמנע "משא"כ צכיפה הוא השתמש לעצמו דהקונים משלמין עבור הסחורה ולא עבור הדירה" וכו' יעו"ש.

ומבואר כחילוקנו הנ"ל דאם האח עוצר צעצמו בחנות א"צ לשלם שכר.

וא"כ כיון דצנזונינו אף אחד מהאחים לא צא ולא שאל ולא ציקש שכר מהחנות, יכול האח להמשיך בחנות למכור והכסף והרווחים יקחם צעצמו, כנלע"ד.

סימן לא

כסף שמופקד בגמ"ח ורוצה שיתנום לבניו רק בעת נישואי צאצאיהם

מעשה בא לפנינו בא' שיש לו ה' בנים, ויש לו סכום של 50,000 דולר ורוצה לחלקם לה' בניו שזה בשוה, ובתנאים כדלהלן.

הכסף מופקד עכשיו בגמ"ח ורוצה שאחר אריכות ימים ושנים שלו, יחזירם בעל הגמ"ח לבניו לצורך נישואי צאצאיהם, דהיינו כשכל א' מה' בנים כשישיא א' מצאצאיו יקבל הבן הג' סך 3000 דולר עד שיגמר חלקו, ויחזירם רק בעת ההיא ולא קודם, ועד הזמן הג' יישאר הכסף בגמ"ח וילווה כפי תקנת הגמ"ח הג'ל.

הנה לפנינו יש 2 ספיקות צקיום דברי המוריש, א' יכול להיות שזעל הגמ"ח מאיזה סיבה שהיא לא ירצה לקיים דבריו, ב' שירשיו ירצו את הכסף מהגמ"ח קודם והם לא ירצו לקיים דבריו.

וע"ב כדי לפתור צעיות אלו, יענונו לו שהדרך הכי טובה שיעשה נוואה על כספים אלו שיהא תוקפה רק מדין מנה לקיים דברי המת, כמבואר בשו"ע סי' רנ"ב.

אלא דבשו"ע שם מבואר דנריך שיהא הכסף מושלש ביד השליש לשם כך, וכאן הרי כבר השלישם לזעל הגמ"ח קודם, ע"כ יטורך כאן לקבל בחזרה כספו ולהפקידם עוד פעם.

וימנה את זעל הגמ"ח לאפטרופוס על הסכום הג'ל שילווה כל הזמן וגם אחרי אריו"ש שלו עד שישיאו בניו לאצאיהם ואז יחזיר לכ"א הסכום המגיע לו.

ובמובן שיתנה שיהא צידו [של המנוחה] לחזור בו כל ימי חייתו מכל הג'ל, וינחה למנהל הגמ"ח הג'ל שלא יתן לבניו כלום קודם הזמן של כל סכום ושל כ"א כדין אל תתנו לבני אלא שקל וכו' דאין לו ליתן אלא שקל ופי' הרצה מהראשונים מדין מלד"ה יעו"ש צרשצ"ס וכו'.

וראה משפט הצוואה ח"צ סי' י"ד מש"כ צענין מינוי אפטרופוס לבניו הגדולים ומדין מלד"ה.

והנה אע"פ דיש דין כאן מלד"ה וכמבואר בשו"ע שם צסי' רנב מ"מ כתב הרמ"א שם דאם קדמו היורשים ומכרו מה שעשה עשוי, והיינו דסובר דלא הוי קנין רק מנה על היתומים ויכולים להפקיע

[וראה משפט הצוואה ח"צ סי' י"ג מש"כ לדון צדין הושלש לשם כך, אם הפקדה בגמ"ח מקרי לשם כך או לצורך ענמו ועכ"פ יהא תלוי צמ"כ שם יעו"ש].

מדין קנין אודייתא

ג. קנין אודייתא, ראה בקט"ח ס' קנ"ד סק"ג ד"א דיכול להקנות חוב בקנין אודייתא וא"כ לכאורה יוכלו היורשים להפקיע החוב מדין קנין אודייתא, וראה להלן.

הארבת תאריך הפרעון

אבל באמת זה אינו, דאפילו יקנה החוב בקנין מעמ"ש או אגב או אודייתא מ"מ פשוט הוא דהלווה דהיינו מנהל הגמ"ח א"צ להחזיר הפקדון/החוב תו"ז ודוגמא לדבר אם אחד הלוח לחצרו וזמן הפרעון כתב לשנת תש"ס והוא מת קודם, וירשו בניו זכות החוב, פשוט דא"י לגבות החוב מהלוח קודם הזמן כיון דעדיין לא הגיע זמנו להחזיר, וא"כ ה"ה כאן אפילו כשימכרו צהני ג' קנינים את החוב, מ"מ לא ירויחו כלום דבין כך ינטרכו לחכות עד שיגיע זמן הפרעון דהיינו כשישיאו צאצאיהם, וא"כ א"צ לחוש לזה כלל, ויכול לעשות הצוואה כפי שכתבנו.

וע"ב גם הצנים כבר לא יהיה כדאי להם לתת החוב לאחרים, כי לא ירויחו בזה כלום.

ובדי שיקויים רצונו יתנה עם צעל הגמ"ח שזמן הפרעון החוב הוא בתשלומים, וכשכל א' מנכדיו נושא אשה יגיע זמן פרעון של 3000 דולר ובתנאי שרק הבן שמחתן מקבל את כל ה-3000 ובאם א' משאר יורשיו יתבע חלק מה-3000, אזי דוחה הוא את תאריך הפרעון מעתה של

המלווה, וא"כ לכאורה גם צוואה זאת יוכלו הצנים למכור החובות ואז ינטרך צעל הגמ"ח להחזירם קודם הזמן הנ"ל ולא יתקיים רצונו של המלווה, ואע"פ דאסור לעשות כן, מ"מ הרי הדין אם עשו, עשוי.

וחייבו דאח"כ דפתרנו את החלק שצעל הגמ"ח, שלא יוכל לתת ליורשים קודם כיון שיש לו דין מלד"ה, אך עדיין לא פתרנו את החלק השני מנד היורשים, כיון שהיורשים יכולים לרוקן את כל דין מלד"ה ע"י שימכרו את החוב לאחרים.

אבל למעשה לא יוכלו לעשות כן, דהרי יש ג' דרכים שיכולים למכור החובות, א' צמעמד שלשתן, ב' קנין אגב, ג' קנין אודייתא. ועתה נבוא לבאר שלא יוכלו להפקיע

מדין מעמד שלשתן

א. מעמד שלשתן, צסי' קכו ס"ז מבואר דיכולים להקנות צמעמ"ש גם כשלא ירצה הלוח או הנפקד [וכדברי ר"ת ועוד] וא"כ גם הכא לכאורה יכול להפקיע החוב אפילו כשלא יתרצה צעל הגמ"ח, אבל הש"ך שם סקכ"ח הביא דהרצה חולקים וכתב דכן עיקר צש"ס דא"י, וא"כ יכול צעל הגמ"ח לטעון ק"ל כהש"ך.

מדין קנין אגב

ב. קנין אגב צשו"ע ס' ס"ו ס"י הוצא צ' דעות אי יכול להקנות שטרות באגב וכתב הרמ"א דקיי"ל דיכול ויעו"ש באריכות וא"כ לכאורה יוכלו היורשים להפקיע מדין קנין אגב, וראה להלן.

3000 דולר אלו עד תאריך נישואי נכד הבא, ואז יהא זמן הפרעון של 6000 דולר וכל א' מ-2 בניו שמחתן יקבל 3000 דולר וזוה יקויים רצונו, שלא יהא לשום א' מבניו תועלת בגביית החלק מאחיו.

והיינו שמתנה שזורת הפרעון יהא דוקא צעת נישואי נכדיו ודוקא לאותו בן שמחתן, ואם יתצע אחיו חלק אזי דוחה זמן הפרעון וכנ"ל, וזוה ירויח שלא יתצעו שאר אחיו חלקם ויקויים רצונו.

ובמשא"ב כשיעשה זמן פרעון של כל 3000 דולר צעת נישואי כל נכד סתם, יצואו כל בניו בכל חתונת נכד לבקש חלק מהכסף שיטטרך להתחלק ה-3000 דולר לכל בניו, ע"כ יעשה כנ"ל.

ובן היה יכול לעשותם צדין מתנה לזמן דהיינו שנותן כל הכסף לבעל הגמ"ח לזמן, ובתנאי שיחזיר כנ"ל, אבל נטטרך

להכנס לקניינים ותנאים דחוקים וגם כשלא יקויים התנאי תחבטל המתנה וירשו בניו כפי דין ירושה דאורייתא, והוא הרי אינו רוצה שיקבלו נכסיו רק בתנאי הנ"ל, אבל כשיעשה מדין מלד"ה ירויח כל הנ"ל והיא הדרכ המוצהרת שיעשה ויקויים רצונו וכנ"ל.

ובדרך זה שבעל הגמ"ח יהיה חייב לקיים דבריו מדין מלד"ה, ובניו לא יוכלו לקדם את תאריך הפרעון, גם לא ע"י מכירת החוב לאחר, ויקויים רצונו בשלימות, שיהיה לעזר לבניו צעת נישואי נאצאיהם.

וב"ב צריך ליזהר מאוד בצוואה זו שתוקפה רק מדין מלד"ה, כשיערוך צוואה כללית וסתמית על שאר נכסיו שלא ילקל זוה צוואה זו, כמו נוסח הסטנדרטי שכתוב שם שצוואה זו מבטלת כל צוואה קודמת, רק יזכיר צוואה ההיא גם חלק זה שלא תחבטל בטעות, ומ"מ יהא מצואר שם שיזכו בזה רק מדין מלד"ה ולא ע"י קניינים.

סימן לב

צוואת אשה בקנינים או בערכאות בחלוקת נכסיה לילדיה - ולא לבעלה - נכסים ידועים לבעל ושאינ ידועים - נכסי ראוי

מעשה באשה אחת שעשתה צוואה בערכאות וחלקה כל נכסיה לילדיה או חלק מנכסיה, בין נכסים הידועים לבעל ובין נכסים שאין ידועים לבעל ובין נכסי ראוי, ובעלה האריך ימים אחרי אשתו, מה דין הצוואה, וכן אם הבעל ילך לבית עולמו קודם לאשתו מה דין הצוואה.

מדין מלד"ה

נראה דיש להוסיף ע"ז דאף דינא חלק מהפוסקים לדון בקיום צוואה בערכאות מדין מלד"ה וכיון שיש גמירות דעת צמי שעושה צוואה בערכאות הוי כהושלש והוא מדברי האמרי עוזר ח"ג סי' ל"ד והארכתי רבות בזה במשפט הצוואה ח"א עמוד רמד והלאה.

וא"כ היה מקום לדון דיטרכו לקיים גם צוואה זו אליבא דהני פוסקים כשנערכה בערכאות ומדין מלד"ה.

אבל נראה פשוט דנודונינו לא יטרכו לקיים הצוואה כלל וכלל מדין מלד"ה, והוא דעד כאן לא דנו הפוסקים בקיום צוואות מדין מלד"ה, היינו רק צמי שצוה צוואה מה יעשו "צנכסיו" לאחר מותו ולא הקנס בקנינים המועילים, ע"כ יאזו לדון לקיים הצוואה מדין מלד"ה כיון שצוה על נכסיו מה לעשות אעפ"י שעתה הנכסים של היורשים ואינם שלו וע"כ צמי שעשה

הנה זה פשוט שאשה אין יכולה לעשות צוואה על נכסיה ולא יהא תוקף לצוואתה אם היא תמות קודם צעלה, והוא דהרי אמרו בגמרא האשה שמכרה צנכסי מלוג צחי צעלה ומתה מוציא מיד הלקוחות והוא מתקנת אושא שתקנו דבעל דינו כלוקח צנכסי אשתו וא"כ אף אם האשה תעשה צוואה עם קנינים הכי מועילים ע"פ דין תורה, והיא תמות קודם, לא יהא תוקף לצוואתה כלל.

ואם היא רוצה שיהא תוקף לצוואתה שמחלקת לילדיה או לאחרים אף שצעלה יהא חי צעת מותה, אזי צריך הצעל להסכים ע"ז או שיכתוב צכתב ידו או שעדים יעידו שהסכים ע"ז והארכתי בזה במשפט הצוואה ח"א עמוד כה (פ"ח סי"א).

ואה"נ אם הצעל ימות קודם לאשתו אזי כשהצוואה תהא מנוסחת כדין ועם קנינים אזי יועיל צוואתה ע"פ דין תורה.

ההלכה שאין לזה תוקף ואעפ"כ עשמה את זה רק לצד כשזעלה ימות קודם, אזי אין כאן גמ"ד, אבל אם לא ידעה כלל, אזי יש יותר מקום לדון בזה.

בשהבעל ילך לבית עולמו קודם פטירת האשה

אם עשמה האשה צוואה בקנינים המועילים ע"פ דין התורה וזעלה מת קודם לפטירתה אזי יש תוקף לצוואתה, ורק כשהזעל חי לאחר פטירת אשתו נפקע הצוואה מדין תקנת אושא, וראה בזה במשפט הצוואה ח"א עמוד כה (פ"ח סי"א).

ואם עשמה צוואה בערכאות בלי קנינים ע"פ דין התורה וזעלה מת קודם לפטירתה, אזי יהא מקום לדון בקיום הצוואה מדין מנהל לקיים דברי המת. וכמו שהארכתי רבות בקיום צוואה בערכאות במשפט הצוואה ח"א עמוד רי"א והלכה יעו"ש.

נכסים שאין ידועים לבעל - נכסי ראוי

שוב ראיתי באצני מילואים סי' ז' ס"ק י' שיצא לדון בצוואת אשה שיש לה זעל, אם יש דין מלד"ה, וכתב שפשוט שאין דין מלד"ה כיון שיש תקנת אושא והזעל לוקח הוא מחיים לא היה לה כלל זכות לתת.

ויצא לחדש דנכסים שאין ידועים לזעל והיתה מבזבזת הנכסים בזה יש לדון כיון שבחייו אין לו זהם כלום, רק שיש דין שורש את אשתו גם נכסים אלו, וכתב וז"ל

צוואה בערכאות על חלוקת נכסיו אע"פ שלא עשאה בקנינים המועילים מ"מ יש לדון לקיים דבריו מדין מלד"ה.

אבל בנדונינו שאשה עשמה צוואה על נכסיה בערכאות וחלקה לבניה או לאחרים, וזעלה היה חי צעת פטירתה, א"כ כיון שזעל לוקח ראשון הוא וכבר לקח מומן א"כ לא היתה יכולה להקנותם ולא לתתם לאחרים והוא כאינם שלה צעת עריכת הצוואה, וא"כ לא שייך לדון בזה מדין מנהל לקיים דברי המת.

וא"כ נראה דלא ינטרכו לקיים צוואתה אף מדין מלד"ה, כן נראה לכאורה.

בשעשתה צוואתה עם קנינים שלא בערכאות

ובאשה שעשתה צוואה עם קנינים המועילים ע"פ ד"ת ולא עשאתם בערכאות וחילקה נכסיה לילדיה ולא לזעלה, וזעלה היה חי צעת פטירתה, דאין תוקף לצוואתה מדין תקנת אושא האשה שמכרה וכנ"ל, בזה אין לדון מדין מלד"ה כלל כיון דלא היה הושלש לשם כך וגם אין חידושו של האחיעזר דיש גמ"ד בצוואה בערכאות, ודוחק לומר דזה גופא שעשתה צוואתה עם קנינים מועילים ע"פ ד"ת דיהא לה דין מלד"ה מדין גמ"ד, ואף אם נדד ונאמר דאח"כ דיש בזה גמ"ד, מ"מ יהא הדין כנ"ל בצוואה בערכאות דא"כ לקיים הצוואה גם מדין מלד"ה וכנ"ל.

ואולי יש נד לומר דיש כאן גמ"ד וכמו בערכאות, רק יש לדון אם ידעה

ולחכי הוי מקשה דליקנינהו צעל לפירי ולירוסה וה"ל לוקח מתקנת אושא ולא שייך גבי' מנזה לקיים דברי המת, ולכך משני עשאום כנכסי' שאין ידועים ותו לית ליה פירי וכיון שכן לא שייך גבי' תקנת אושא ולא הוי לוקח אלא יורש צעלמא ומנזה לקיים דברי המת כיון שהושלש לשם כך וה"ל כההוא דכתובות (דף ס"ט) תנו שקל לבני כו' ע"ש, ודו"ק עכ"ל.

ומצאתי בכל זה דברים נכוחים בשו"ת אחיעזר ח"ג סי' ל"ה ונעתיק דבריו, מה שנסתפק רומעכ"ת באשה שהפקידה נכסים שאינם ידועים לצעל וזוהי לחלק לקרובי' ושארי עניני נדקה, ומספק"ל לכת"ר אם יש בזה מנזה לקיים דברי המת שחל רק לאחר מיתה והצעל יורשה לשי' הר"ן (ובאמת כן הוא גם לשי' הרא"ש), בודאי מנזה לקיים דברי המת הוא לאחר מיתה דוקא, ובכל מקום שאמרו מנזה לקיים דברי המת קדמו היורשים, ומ"מ על היורשים לקיים דברי המת, ואף בזה על הצעל שהוא היורש לקיים דברי המת, וכן מצואר בר"ן כתובות שם דמהני מתנת שכ"מ כנכסים שאינם ידועים שאם מכרה ונתנה קיים, ומה שיש להסתפק בזה, כיון דלכתחלה לא תמכור והוא מילתא דאסורא אם מחויב הצעל לקיים, ואם יש בזה מנזה לקיים דברי המת, כיון דלכתחלה אסורה למכור ולתת, והא מצואר בתוס' גיטין ל"ח בשחרור כיון דאסור לשחרר ל"ש בזה מנזה לקיים דברי המת, רק לפי שאינם רשאים להשתעבד ממילא רשאים לשחרר יעו"ש.

אמנם נראה לפי מה שמצואר צטור וש"ע ח"מ סי' רנ"צ (ס"צ) דמנזה לקיים דברי המת והוא שהושלש לשום כך ע"ש ועיין בתוס' פי מי שמת (דף קמ"ט), וא"כ ה"נ במזרחת כיון שנתנת למקבל לשום כך שיתן ליורשים הרי מנזה לקיים דברי המת ונריך הצעל שהוא היורש לקיים דברי' וליתן ליורשים כיון שהושלש לשם כך, דמנזה לקיים דברי המת חילא על היורשין וכיון דצעל יורש הוי עליו לקיים דברי המת, אלא כיון דמכח תקנת אושא צעל לוקח הוי לא שייך גבי' מנזה לקיים דברי המת, להכי פריך ולקנינהו צעל ויאכל פירות ויירשנה אם תמות תחתיו כיון דכבר לוקח הוא משעה שנשאת תו לא מיחייב לקיים דברי', ומשני עשאום כנכסי' שאין ידועים וכנכסי' שאין ידועים אין הצעל אוכל פירות ואם מכרה או נתנה אין הצעל מוציא מיד הלקוחות, והשתא ליתא לתקנת אושא כיון דלית ליה לצעל קנין פירות וכמו שיצואר בס"ק שאח"ז וכמ"ש לעיל סי' פ"ד סק"א, וא"כ אינו אלא יורש כנכסי' שאין ידועים ונריך לקיים דברי המת וזו האשה שנתנה להמקבל להצרכה לשם יורשים נתנה והוי ליה הושלש לשם כך ומנזה לקיים דברי המת ומש"ה אין הצעל יורשה, וה"ה גבי מתנה במתנת מהיום ולכשארצה אין נריך לומר כמ"ש הר"ן לשיטתו שזכה המקבל בשביל היורשי' דא"כ לא הוי פריך מידי לענין ירשה וכנ"ל, אלא הטעם הוא כיון שכותבת מהיום ולכשארצה גליא דעתה דלהצרכה מיכונה ויש לה דין מזרחת גמור וכמ"ש הר"ן דכל עממה אינה כותבת כן אלא בשביל יורשיה

ובתב עוד אמנם יש לחלק דשאני התם
 דאיכא איסורא לגבי היורשים,
 משא"כ בזה דתלוי ברצון הצעל ועליו אין
 שום איסור, אלא שיש להסתפק דמ"מ כיון
 דיש בו זכות שעל ידו לא היתה רשאית
 למכור ולתת, אולי אין אומרים בכה"ג מלוא
 לקיים דברי המת כיון דמלקד"ה דמלוא
 לקיים דברי המת אינו עושה קנין ואם קדמו
 היורשים ומכרו ממכרן קיים, אולם ראיתי
 באבני מלואים סי' נ' ס"ק י' וכו' [וכנ"ל]
 יעו"ש, ונראה מד' הא"מ דנכסים שאינם
 ידועים אמרינן ג"כ מלוא לקיים דברי המת.
 אלא דבנידון הא"מ דפי' דהגמ' במזרחת
 דלפני נשואין י"ל דאז רשאים למכור ג"כ
 לכתחלה, רק דהגמ' מקשה כיון דלא קנה
 המקבל מתנה ליקנינהו צעל ויאכל פירות
 ויירשנה מלד תקנת אושא, ומשני דאח"כ
 הוי כנכסים שאינם ידועים ואין הצעל אוכל
 פירות וליתא לתקנת אושא ולא הוי לוקת,
 וממילא דמלוא לקיים דברי המת מה
 שזוהי מתחלה לפני הנשואין, אבל נכסים
 שאינם ידועים אחרי הנשואין כיון דלכתחלה
 אינה רשאית למכור ולתת ממילא בכה"ג
 אפשר דאין בו דין מלוא לקיים דברי המת,
 גם י"ל דבמילתא דאיסורא לא תקינו רבנן,
 דדין מלוא לקיים דה"מ הוא מדרבנן
 (כמש"כ החוס' בכתובות פ"ו) וכמש"כ
 הר"ן הוצא בחו"מ סי' רע"ה בפעוטות
 די"א הואיל ואינו אלא תקנת חכמים א"כ
 במקום שעשו שלא כהוגן כגון שמכרו נכסים
 מועטים שזכו בהן הצנות מכירתן לאו כלום
 היא, ויעוין ברמב"ם פ"ט מה' זכ' ומתנה
 ה"י אבל שכ"מ שזוהי ליתן לנכרי מתנה אין

שומעין לו, שזה כמו שזוהי לעצור עצירה
 מנכסיו, אלא דבנידון הרמב"ם ע"ס הנתינה
 הוי עצירה כמו שיחרור.

והחב"ל"ב שם דן בשכ"מ שנתן מתנה
 בנכסים מועטים דאין מתנתו
 כלום כיון דאיסורא קא עביד וכמש"כ הר"ן
 לגבי פעוטות, ויעו"ש מה שהקשה מהא
 דב"ב קל"ז באומר נכסי לך ואחר כך לפלוגי
 לכתחלה אסור לראשון למכור הנכסים לאחר
 ואם מכרן מכור, ומודה רשב"ג דאם נתנם
 במתנת שכ"מ לא קנה מ"ט מתנת שכ"מ
 אינו קונה אלא לאחר מיתה וכבר קדמו
 אחר כך ותיפ"ל משום דמתנת שכ"מ
 אלא מד"ר ובכה"ג דעביד איסורא לא תקינו
 רבנן, ומחלק מפעוטות דלולא תקנת חכמים
 לא ה"י ביכלתם למכור כלל, משא"כ במתנת
 שכ"מ הרי הוא יכול ליתן במתנת בריא
 לאחר מיתה, ומטעם זה מהני מתנת שכ"מ
 כמש"כ הר"ן בנכסים שאינם ידועים שיכולה
 לתת מתנת שכ"מ, וה"ה במלוא לקיים
 דה"מ הרי ביכלתה לתת במתנת בריא לאחר
 מיתה, ויעו"ש בשעה"מ בזה' זכ' שם שמחלק
 בין איסור דאורייתא לדרבנן, אלא דמ"מ י"ל
 כמשכ"ל דבמילתא דאיסורא אין מלוא לקיים
 דברי המת, גם יש לחלק בין היכא שהוא
 מלוא ליורשים, דהמלוא על היורשים, והצעל
 שירש את אשתו הלא אין עליו מילתא
 דאיסורא, ובין מלוא לאחר למי שהושלש
 בידו, שעליו המלוא לקיים דברי המת והוא
 אינו ראוי להפקיע זכות הצעל, כמו שהאשה
 לא היתה רשאית והוא בא מכחה.

והגמ' לשי' הראשונים דמלוא לקיים דה"מ
 זהו ענין קנין עי' במתנה אפרים סי'

כ"ט צהל' זכ"י, י"ל דדמי למתנת שכ"מ ונקנה ע"י אמירתה להמקבלים וכמו דמועיל מתנת שכ"מ זנכסיס שאינם ידועים יש ג"כ קנין מנזה לקיים דברי המת, אבל לפי פסק השו"ע צסי' ר"נ ורנ"צ דאינו עושה קנין ורק שמנזה לקיים דברי המת, יש להסתפק דכיון דאינה רשאית לכתחלה למכור אין צוה דין מנזה לקיים דברי המת, ולא מנאחתי דין זה צרור.

ואם נאמר להסתפק צוה הלא מספיקא אין כופין לקיים דברי המת והנכסים שאינם ידועים הנם צרשות הצעל, כיון דגם היכא דבדאי איתא מנזה לקיים דברי המת הוא בחזקת היורשים אלא שעל היורשים לקיים [ועי' צספ"ק דגיטין דמספק"ל אי מנזה לקיים דברי המת וצאור שמח פ"ד מה' זכ"י ומתנה מש"כ ע"ד המל"מ צפ"ד מה' מלוה ולוה].

אולם צנ"ד שרומעכ"ת הלוה את הכסף צחיי האשה המנוחה, הרי פסק ערוך צשו"ע סי' נ' דאם הי' לה מלוה ציד אחרים הוי ראוי ואין הצעל יורש, ואף דמבואר שם דאם הלוה מנכסי מלוג שלה ומתה קודם שגבתה צו יורש אותה צעלה, הלא הטעם מבואר צרא"ש הוצא צצ"י משום דשלא כדין הלוה קרן של נכסי מלוג שלה, שהקרן צרשותו הוי ליטול ממנו פירות ולא עדיף ממכרה שהתקינו צאושא שהצעל מוציא מיד הלקוחות משום דכלוקח ראשון שויהו צבנן וכש"כ אם הלוה ממון שהי' צידיה, שהצעל מוציא מידו ויורש אותה מלוה עכ"ל, וכ"ו זנכסיס ידועים שהפירות שלו ושיש צוה תקנת אושא דהוי כלוקח ראשון והצעל

מוציא מיד הלקוחות, אבל זנכסיס שאינם ידועים שאין לו פירות ואם מכרה ונתנה קיים צודאי יש לזה דין ראוי שאין הצעל יורש אותה. ועי' צהפללה צקו"א סי' נ' וצאצני מלואים שם סק"ה שכתבו שאין הדבר תלוי אם הי' לה רשות להלוות שהרי צהלותה לצעל ג"כ הוי ראוי, אלא דהעיקר תלוי אם הי' שעה אחת צעין וראוי לירושא צבר זכה צהן הצעל שיהי' לוקח עלה מחיים כמו צתקנת אושא, דאם מכרה הצעל מוציא מיד הלקוחות ולא פקעה הירושא הן ע"י מכירה הן ע"י ראוי, יעו"ש. עכ"פ זנכסיס שאין ידועים שאין להצעל פירות ולא חל עליו דין תקנת אושא שיהי' לוקח ראשון ואם מכרה קיימת, ממילא לגבי ירושה הוי ראוי ואין הצעל יורש. אלא דלפ"ו י"ל דכיון שאין הצעל יורש אותה ממילא יורשים קרוביה, וכיון דצשעה שנותה לא היתה רשאית למכור ולתת והי' צעצירה אין על הדברים ההם מנזה לקיים דברי המת.

אולם נראה דעיקר מנזה לקיים דה"מ הוי אחר מיתה, ואין אנו דנין על שעת אמירה רק על שעה שאנו צריכים לקיים האמירה, וצאותה שעה הלא אין צוה שום חשש איסור מה שנפקע ירושת הצעל דהא אין הצעל יורש אותה צראוי, ולגבי שארי קרובי' הלא צודאי יש צוה דין מנזה לקיים דברי המת. ואין לומר דכיון דצשעת אמירה הי' צאיסור ורק אחרי כן צשעה שהוא צהיתר אמרינן דמנזה לקיים דברי המת, א"כ לא הוי הושלש מתחלה לכך, דצעת השלשה לא היו צריכים לקיים, זה אינו דמה צכך כיון דהושלש מתחלה לשם

כך אף על פי שבאותה שעה לא היו נריכים לקיים, מ"מ לכשנעשה ראוי הרי הושלש מתחלה לשם כך וחל עליו הדין דמנא לקיים דברי המת, וכו'.

וה"א העירני מלשון הר"ן בכתובות שם, שכ' בתוך הדברים כנכסים שאינם ידועים דיכולה היא ג"כ ליתן במתנת שכ"מ וכו' יעו"ש דמשמע דמתנת שכ"מ יכולה לתת גם לכתחלה ולא אסרו למכור ולתת לכתחלה רק מחיים אבל לא לאחר מיתה וה"נ במתנת בריא לאחר מיתה, אולם בטעם הדבר נ"ע.

המורה מזה לענין הלכה דעיקר הדבר דמנא לקיים דברי המת הוא דין ממון דכופין על זה, ורק כשמנא שהיורשים יעשו דבר אסור כמו במתנה לנכרי או בשחרור באופן שאסור להיורשים לשחרר לא אמרינן מלקד"ה, אבל היבא דלגצי היורשים לא הוי שלא כדין, ורק שהמנא עשה שלא כדין כיון שזויה מנא לקיים דה"מ, ובפרט בנ"ד דאין הצעל יורש משום דהוי ראוי ולגצי שארי היורשים שלה צוודאי מנא לקיים דה"מ ויעשה השליש כפי מה שהושלש צידו, עכ"ל האחיעזר.

ח. שוב ראיתי בחי' רבי שלמה היימן בכתבים סי' מ' שנשאל כעין שאלה זו וכתב ע"ד השאלה באשה בריאה שזויה לחלק מכספה לאחר מיתתה לקרוביה

ולקרובי בעלה הראשון ולמוסדות נדקה והכסף לא היה ידוע לבעלה השני, רק כמה פעמים היה מרמז ואמר כי הגם שהוא מרגיש כי לאשתו יש איזה קשרים טמונים אבל הוא כל יקפיד ואינו חפץ להנות מכספה.

ויצא לדון מדין נכסים שאין ידועים אם מכרה ונתנה, ואם יש תקנת אושא ע"ז ואח"כ דן אם יש בזה דין מלד"ה יעו"ש באריכות.

ובסו"ד כתב אבל יש להסתפק כיון דמנא במתני' דנכסים שאין ידועים לכתחילה לא תמכור א"כ אפשר דיש מלד"ה כיון דעדיין לא קנה המקבל הוי כמו לכתחילה וכיון דבחי' אסור לה למכור לכתחילה, אין על השליש מנא לקיים דברי' לא עדיף מהיבא דהוא בעצמו רוצה ליתן בחי' דאסור לה וא"כ אין מנא לקיים דבריה, אבל באמת נראה מדברי הגמרא שהבאנו לעיל דהיבא דמת נותן בחי' מקבל דיתנו ליורשי המקבל, הלא מוכח דכבר זכה המקבל וכ"כ רש"י בגיטין דף י"ד ע"ב ד"ה דמית נותן וז"ל הלכך משעת מיתת נותן זכה בהם המקבל משום דמלד"ה ויורשי המקבל נוטלין מתורת ירושה ולכאורה זכור נוטל פי שניים במתנה זו יעו"ש באריכות. [וראה לעיל ס"ס ה' מש"כ על חלק מדבריו].

סימן לג

בקשת שכר עבור חתימה כשצד המבקש גם צריך לחתום - בני זיווג שני - בבור ואחיו הפשוטים

מעשה באחד שנשא לאשה בזיווג שני וביחד קנו דירה וכו"א מהזוג נתן חצי בית וכן רשמו הבית במאכו חצי לבעל וחצי לאשה ואח"כ מת הבעל ואח"כ מתה האשה.

והיות שע"פ חוק יורש בן הזוג הנשאר חי מחצית נכסי בן הזוג שמת וחצי השני יורשים ילדיו, ע"כ בנדונינו ע"פ חוק שייכים 3/4 מהבית ליורשי האשה כיון שחצי היה שלה מעיקר הדין, וחצי מהבעל דהיינו רבע מהבית ירשה ע"פ חוקיהם והיא מורשה להם כל חלקה, לעומת זה ע"פ דין תורה פשוט דאין אשה יורשת בעלה וא"כ שייך ליורשי האשה רק חצי.

עתה באו יורשי האשה ותובעים מיורשי הבעל שכר עבור חתימתן דהיינו על ויתור החלק שאמם ירשה ע"פ חוק את בעלה בזיווג שני, דהיינו אף שבעצם רוצים ג"כ לחתום עתה על צו הירושה כדי לקבל חלק שלהם, אך תובעים מיורשי הבעל חלק מחלקם כיון שהם צריכים לחתימתם, ונשאלת השאלה האם הדין דומה לכל מה שנתבאר לגבי הבנות המבקשות שכר עבור ויתור חלקן או בנדונינו גרע ואפילו להני המתירים לאחיות לבקש מאחיהם שכר עבור חתימתם, בנדונינו שאינם אחים ואחיות יסברו דאסור.

חתימת בני זיווג שני

וע"ז אפשר להשיב ראשית דבר מנד המוסריות דאף שלצנות יש איזה נדדים לבקש וכמו שראינו דין עישור נכסי ודין שטר חצי זכר וכו' ואכמ"ל, אעפ"כ כאן בנדונינו הרי אין סכנות אלו.

ושמעתי לדון ולחלק בנדונינו גרע ויש יותר נדדים לאסור לבקש כסף עבור חתימתן וכדלהלן:

והוא דלטעם שזיוון לאשה לנאת ולחתום וכדין כל כזודה צת מלך פנימה וע"כ מצקשים שכר, הכא לא שייך טעם זה, כיון דצין כך צריכים לנאת ולחתום על חלקם כדי שיקבלו חלק האם.

ואם בנדונינו היורשים של האשה הם אנשים ולא נשים, נפל גם הטעם של כל כזודה צת מלך פנימה, שיש ממירים לבקש שכר עקב זה שצושה ללכת לרחוב לחתום וצאנשים זה לא שייך.

ולמען העיקרי שמבקשים כסף עבור חתימתן ששווה כסף נראה דל"ש כאן, והוא דכשהצגות מבקשים כסף מאחיהן, הן טוענים בעצם אנו אין יורשים ולא עושים כלום, ובאם הצנים רוצים וצריכים חתימתם, שישלמו עבור שכר החתימה, אזל אין הם בעצמם לא יורשים ולא עושים כלום ולא תוצעים חלקם לא צבית הדין ולא להצדיל בערכאות, משא"כ הכא, הרי נד האשה צריכים בעצמם לחתום עבור עצמם ג"כ כדי שיקבלו חלקם שכן מגיע להם, וכמו שנד הצעל צריכים לחתום גם נד האשה צריכים לחתום, וא"כ אף שצחתימתן נכלל החלק שע"פ החוק האשה יורשת אעפ"כ לא שייך לומר שמבקשים כסף עבור חתימתן, אע"פ שנד הצעל למעשה הוא יותר לחוץ, מ"מ אין משלמים כסף עבור לחיצות, ורק מה שמבקשים שכר עבור חתימה מותר וכאן ל"ש זה.

וביותר שהרי גם נד האשה כדי לקבל חלקם, צריכים ג"כ לחתימת יורשי הצעל בדיוק כמו שנד הצעל צריכים לחתימת האשה, רק מי שמקבל יותר, הוא יותר לחוץ לקבל, וע"ז לא שייך לבקש כסף.

ואה"נ לטעם האחר משום זיילי נכסי, טעם זה שייך גם צנדונינו על החלק שנד האשה מוותרים ע"פ חלק אמם שירשה מצעלה ע"פ חוקיהם, וזה שייך גם כאן.

אבל הטעמים האחרים ל"ש כאן וע"כ יש יותר מקום לחייצם לחתום וכדין תורה ול"ע.

חתימת בכור ופשוט

מעשה באחד שנפטר ללא עריכת צוואה ויש לו בנים זכרים ובן בכור, והרי לבכור מגיע ע"פ דין פי שניים, ואחיו אומרים לו שרוצים שכר עבור חתימתן לחלוקת העיזבון כדי שיוכל לקבל את חלקו פי שניים.

ושמעתי מהג"ר משה אורי מרק שליט"א לדון ע"פ הנ"ל כיון שהרי צריכים הצנים הפשוטים לחתום כדי לקבל חלקם חלק הפשוטות צין כך, ע"כ ע"פ האמור לעיל, יש יותר נד ומקום לחייצם לחתום ללא היתר צקשת שכר מאחיהם הצכור ול"ע.

סימן לד

ביאור חלוקת חצי זכר (בהסכם בין בנים ובנות)

מעשה באחד שנלב"ע ולא השאיר אחריו צוואה והיה לו ד' בנים וד' בנות והשאיר אחריו לדוגמא סך מליון ומאה אלף ש"ח.

והיה ויכוח בין הבנים והבנות אם יקבלו הבנות או לא, ולבסוף 2 מהבנות נתפשרו על סך 50,000 ש"ח כל אחת דהיינו ש-2 הבנות קבלו סך מאה אלף יחד, ומעתה נשאר בעיזבון רק סך מליון ש"ח.

לבסוף 2 הבנות האחרות הסכימו והתפשרו עם ד' הבנים שיקבלו חצי זכר לחלקם כל אחת וחתמו על הסכם בנוסח זה.

עתה התעורר ויכוח בין 2 הצנות לד' האחים, האם הכוונה לחצי זכר היתה, דהיינו שיתלקו את כל העזבון דהיינו כולל המאה אלף שקבלו 2 הצנות הראשונות ויתלקו סך מליון ומאה אלף ל-6 חלקים וכל בן יקבל יקבל 1 חלק ו-2 הצנות הנשארות יקבלו חלקים ביחד חלק שלם ויתחלקו ביניהם כ"א מהם חצי זכר, והכוונה שיקבלו חצי זכר מכל העזבון כאילו לא חלקו כלום.

ואת הריוח ממנה ש-2 הצנות הראשונות ויתרו והתפשרו על סך 50,000 כל אחת, ירוויחו הצנים הזכרים את ההפרש.

או הכוונה שמה שקבלו 2 הצנות הראשונות לא נכלל בעזבון, וכאילו עתה יש עזבון רק של סך מליון ש"ח, ויתלקו ע"פ חצי זכר והיינו שיתלקו את המליון ל-5 חלקים וכל בן יקבל חלק דהיינו מאתיים אלף ו-2 הצנות האחרות יתחלקו בחלק ה-5 היינו שכל

ואעפ"י שיכול להיות שלא חשבו בשעת כתיבת ההסכם לא לכאן ולא לכאן, אך פשוט שזה הכוונה בחצי זכר דהיינו שהצנות דרשו שיקבלו בחצי זכר ורק זה נכלל בעזבון זה של חצי זכר ואין שום הגיון שיורידו את החלק שקבלו 2 הצנות הראשונות ויתלקו רק את המליון, וכן אין שום סברא ש-2 הצנות האחרונות ג"כ ירוויחו ממנה שויתרו 2 הצנות הראשונות לאחיהם הזכרים, כן נראה לפוס ריהטא.

סימן לה

צוואה שאמר שפלוגי ימסור נפשו להפצת ספריו ושיטתו

מעשה היה בצדיק מפורסם מהדור הקודם שציווה בצוואתו כשהיה שכיב מרע שפלוגי ימסור נפשו להפצת ספריו ושיטתו, ולא עשה בצוואתו שום קנין ע"ז ויש לו בנים יורשים.

ויש לדון למי שייך זכות הדפסת הספרים, [וצאופן שאין חסרון צמתנת שכיב מרע צמקנת נכסיו רק צאופן שיעיל וכמו שנתצאר צדיני מתנת שכ"מ שיכול להועיל מדין מלווה מתנת מיתה וכו'].

הנה ראשית יש לדון אם כלל משמע מדבריו שפלוגי יזכה צהדפסת הספרים וצרווחים, די"ל צוודאי זכות ההדפסה הוא לצנים והם ידפיסו והם ירוויחו ממכירתם, רק פלוגי יקנה מהם הספרים ויפרסם שיטתו והשקפתו הן ע"י ספריו הן ע"י דרכים אחרים הן ע"י שיעורי תורה וכדומה.

או דנאמר דנכלל צדבריו, גם שידפיסו וגם יפיצו, ואולי נוסף טעם לזה כיון שאם ינטרך כל פעם לצקש מהצנים שידפיסו וגם צאופן שהצנים ירצו להרויח הרצה, והוא ירצה להדפיס קרוב למחיר הקרן, וע"כ צבר זה יחליש כוחו צהפצת הספר ושיטתו ע"פ תצל, וע"כ ננטרך לומר דכוונת צבריו הוא שהוא ידפיס ג"כ וגם יזכה צהרווחים.

הנה לכאורה משמע כהצד הראשון דלא מסר לו זכות ההדפסה דהרי אין

צלשונו רמו ולוא צמקנת ע"ז, ואפילו אם נאמר דהוי ספק מ"מ הרי כלל צידינו דחזקה דאין אדם מעציר נחלה וכמו שנתצאר צאריכות צמשפט הצוואה צח"א צחלק השני פרק ט"ו כשיש ספק אם אחד העציר נחלתו מצניו אנו אומרים חזקה אין אדם מעציר נחלה ואינו עוצר על איסור העצרת נחלה, וא"כ גם צנדונינו נראה דהדין כן ועו"ש

מדין מלד"ה

והנה אם היה צריא צעת צוואתו [צאופן שאין כאן דין מתנת שכ"מ] אם יש לדון מדין מצוה לקיים צברי מת, והוא על הצד שנאמר שכוונתו היתה שיהא צידו גם זכות ההדפסה וכנ"ל צשכ"מ, [אע"פ שכתצנו לכאורה כהצד השני שלא נתכוין לתת לו זכות ההדפסה], יש לדון ולומר דאין כאן דין מלד"ה א. דלא היה הושלש ציד שליש לשם כך וכן צברי רוצ הפוסקים וכמצואר צמשפט הצוואה צח"א חלק השלישי שער א' וצהמשך, וזאת צנוסף דאין כאן צברי המת וכנ"ל כיון דכל הדצב ספק לנו.

סיפק בידו לעשות בשגם היורש וגם המוטב יש בידם סיפק לעשות - שליטה בלעדית

אלא דיש לדון שיזכה פלוני [על הנד שנתכוין לתת לו זכות ההדפסה] מדין מלד"ה לשיטת הריטצ"א ודעימיה הסוברים דלזויה למי שסיפק בידו לעשות וקבלו עליהם או שתקו יש דין מלד"ה וכמו שנתבאר במשפט הצוואה ח"א שער ג', וא"כ כיון דהרי אותו פלוני למעשה יכול להדפיס בפועל הספרים בלי רשותו של הבן, א"כ יש לומר דזה מיקרי סיפק בידו לעשות ויהיה בזה דין מלד"ה להני פוסקים, ויכול להדפיס הספרים וליקח גם הרווחים.

אך למעשה יש לשדות נרגא בזה, כיון דהרי גם הבן יכול בפועל להדפיס הספרים בדיוק כמו אותו פלוני, א"כ יש לומר דזה גופא מגרע את דין סיפק בידו לעשות של אותו פלוני, ונאמר דסיפק בידו לעשות, הכוונה, שיש לו שליטה בלעדית על הדבר, וא"כ בנידונינו נפל דין מלד"ה מדין סיפק בידו לעשות, ויל"ע בכל זה.

והנה במשפט הצוואה חלק ב' סי' ל"ג כתבתי מאמר בצוואת אחד מהגדולים שהדפיס ספריו בחייו, וכתב בצוואתו שאת זכות הדפסת ספריו מחלק בין בניו ובנותיו, ולא עשה שום קנין אם צריך לקיים דבריו מדין מלד"ה.

ושם כתבתי לדון מהא דלזויה למי שסיפק בידו לעשות אם יועיל וכתבתי שם דאח"כ דבאופן שהבנים קבלו עליהם או

שתקו יועיל, ושם צנזרן ההוא לא קבלו עליהם היורשים או שתקו, כן כתבתי שם. [ויש לציין מש"כ באריכות במשפט הצוואה ח"א עמודים רלז-ד צענין כתיבת צוואה שלא בפני היורשים ע"פ דברי הריטצ"א אם יש בזה חיסרון מדין לזויה שלא בפניהם]. אמנם נראה עתה שאין הדברים מדויקים רק נאמר דזה שיש גם ביד האחר - הבן, הזכות להדפיס, בדיוק כמו השני הזוכה, א"כ זה גופא מגרע את דין סיפק בידו לעשות, ונאמר דסיפק בידו הכוונה שיש בידו שליטה בלעדית, וא"כ כאן לא שייך לדון מזה.

ועוד כתבתי שם לדון שיועיל מדין מלד"ה ונאמר דהוי כמסר ליד הזוכה צעמנו והוא ע"פ מה שבארנו שם בח"צ סי' כ"ט דמסר ליד הזוכה צעמנו מהני מדין מלד"ה ולא גרע מהושלש לשם כך, אבל דחינו שם את הדברים, כיון דיש גם ליורש זכות להדפיס הספרים בדיוק כמו הזוכה צעמנו, אין כאן הסברא של מסר ליד הזוכה צעמנו ואין כאן ראיה דיש כאן גמירות דעת וכו' ולא יועיל מדין מלד"ה, יעו"ש באריכות.

ירושת זכויות בספרים

[אלא דצעמס יש לדון בכל זה אם יש כלל דיני ירושה בזכויות ספרים שכבר האריכו הפוסקים בזה בספרים וכן בהסכמות על ספרים אם יש זכות למחבר על הספרים בכלל וכבר נתבארו בכמה ספרים דיני זכויות יורשים ואין כאן מקומו, ועכ"פ פשוט דתלוי כל זה צענין זה אם יש כלל דין ירושה ע"ז יעו"ש ואכ"מ].

סימן לו

שב"מ שאמר לאשתו כמובן כל הכסף שלי הולך אליך - לאשתו

מעשה היה בשב"מ 2 ימים לפני מותו ציוה מחמת מיתה, ואמר לאשתו בזה"ל
כמובן מיינע גאנצע געלט גייט פאר דיר [כמובן כל הכסף שלי הולך אליך] (כוונת
דבריו היו על הכספים שהיו מונחים אצל גיסו) וגשאלת השאלה האם לשון זה
מועיל מדין מתנת שכיב מרע או לא, ואף שלא היה כל נכסיו, מ"מ יש לו דין
מצוה מחמת מיתה כיון שהיה אחרי ג' ימים שחלה.

(ואין לדון מדין הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאו אלא אפטרפא, מפני שכלן לא נתן כל נכסיו).
ומבואר דלשון האצין ל"מ וכ"ש לשון "גייט" שהוא אינו נותנו וגם לא מנזוה לאחרים ליתנו רק הכוונה שהולך לצד נראה כדבר פשוט, דל"מ.

ויש להוסיף בזה מדברי הגריש"א בקובץ תשובות ח"צ סי' ק"ע בסופו וז"ל גם מצד הלשון הכתוב בו שכל זכויותי עוברות לאשתי, יש לדון דצמקום הנריכים לשון מתנה, ה"ז לשון גרוע ושייך יותר ללשון ירושה ועוברות ממילא משמע צלי פעולת הקנאה ע"כ, והוצאו הדברים לעיל צסימן י'.

ודבריו שכתב ועוברות ממילא משמע צלי פעולת הקנאה זה כעין הנוסח שלנו, שהכסף הולך לצד צלי פעולת הקנאה ולא יועיל.

ובנדונינו מה שהוסיף צריש דבריו "כמובן", שמעתי בזה מהג"ר שלמה זלמן מרק שליט"א שצוה שהוסיף כמובן, קלקל יותר את הצד שיש כאן לשון מתנה, והוא שאמר כמובן שזה שלך והיינו שהכוונה ופירוש הדברים הוא שהצעל א"צ כלל לזוה על זה כי הרי דבר פשוט וכמובן

הנה לשונות מתנת שכ"מ הם צלשונות דלהלן: או שהוא נותן או שמנזוה לאחרים יתנו, וכמבואר לשונות מתנת שכ"מ צחו"מ סי' רנג בתחילת הסימן.

וראה גם משפט הצוואה ח"צ סי' כג - כד הרצה סוגי לשונות שדנו בהם הפוסקים לקיימם או לצטלם.

ובנדונינו לפוס ריהטא אין כאן שום לשון שמורה שהוא נותן או שמנזוה לאחרים לתת וע"כ אין כאן לשון מתנת שכ"מ ולא יועיל לשונו.

ויש להוסיף קצת, כי צפתחי תשובה סי' רנ"ג סק"ד צשם כנסת יחזקאל סי' פ"ח הביא דלשון זאל זיין מועיל אצל לשון זאל האצין אין סובל לשון יהא וכו' ודומה למ"ש מהרי"ק כו"כ לפלוני צנכסיו לאו כלום הוא יעו"ש.

שהכסף הולך בין כך לאשה, ולא שהוא הצעל
הוא נותנס רק זה הולך ממילא, וא"כ הרי
לפי"ז לא נתכוין ג"כ הצעל בזה "לתתם"
לאשתו, רק שהיא מקבלת הכסף ממילא בלי
שום מעשה קנין, וכאילו שהוא מודיע רק
מה הם סדר הדברים.

ואם נבוא לדון עפ"י אומדנא שרצה שתזכה
בהם הרי כבר נתבאר בסי' רנג דדין
ידור פלוני בביתו, אף שרצה שיזכה בהם
המוטב לדור בביתו, מ"מ לא מתקנים הלשון
וכמבואר בר"ן ב"ב קמ"ז ע"ב ד"ה אמר
וכן הרשב"א ד"ה שכיב מרע והביאם בב"י

רנ"ג ס"ק ל"ו יעו"ש, וא"כ א"א לקיים
ולפרש הדברים מדיני אומדנא.

אך באם יבוא אחד ויאמר שלשון זה הוא
לשון שהסכימו עלו בני המדינה,
[והיינו שנאמר שזה לשון שמצווה לתת או
לשון שהוא הוא הנותן] והרי כבר כתב
החת"ס בסי' קי"ב דלשון שהסכימו עליו בני
המדינה מהני כמו לשון קנין.

אך דבר זה צריך מקור וראיה שכך נוהגים
האנשים בדיבורם היום, ומדברים בלשון
זה, ומה"ת לומר כן.

סימן לז

צוואת בריא שכתב בלשון כל רבושי לפלוני

מעשה היה באחד שכתב בצוואה שנותן כל רבושו לפלוני והיו חייבים לו חובות בשטר ובעל פה ונשאלה השאלה אם החובות בכלל ובאופן שהיה קנין בסוף השטר.

ומצואר דסתמא הוי לשון קנין ורק כאן הוצרך להוציא מפשוטו, ולומר דהכונה על סתם ממון, ואעפ"כ התרגום שם תרגם קנינא ומצואר דס"ל דאף זה נכלל בכלל קנינים.

אלא דברש"י צראשית (מו ו) על הפסוק רכושם אשר רכשו צאריך כנען כתב רש"י אבל מה שרכש צפדן ארם נתן הכל לעשו בשביל חלקו צמערת המכפלה אמר "נכסי" חוזה לאריך אינן כדאין לי וכו' ע"כ, ומצואר דדמה לשון רכוש ללשון נכסי.

(ראה) שערי אהרן צסם צ"צ וד"ע דיש הבדל בין צרכוש צב (לו ז) דפירושו צב צכמות וצין מה שתאמר צרכוש גדול שפירושו גדול צחשיצות דהיינו כלי כסף וכלי זהב ושמלות וכן הכוונה צדניאל יא כח וישוצ ארצו צרכוש גדול.

וייש לדון בכל זה למעשה אם דומה ללשון נכסי או דהוה על כל הדברים שרכש וקנה וא"כ הרי קנה גם הכסף שחייבים לו או שזה אינן תח"י וא"י להקנותם או דנאמר דצומנינו לשון צני אדם על רכוש כוונתם על הכל בכל שיש לו וא"כ יועיל וצ"ע צזה.

הנה אם נאמר דלשון רכושי הוי כמו לשון נכסי, א"כ יהא הדין כמו צלשון כל נכסי דנתצאר דינס צחו"מ סי' ס"ו ס"ג וצסי' רמ"ח סי"ג אם מועילים על חובות צשטר וצע"פ וכמו שהארכתי צזה צמשפט הנוואה ח"צ סי' ל"ד והטעם דכמו דלשון נכסי הוה על נכס כמו כן לשון רכוש נתפס לכאורה על דברים צעין כמו נכס.

והנה צתורה כתוצ כמה פעמים לשון רכוש והתרגום אונקלוס תרגם קנינא דהיינו נכסים שקנה וכגון צראשית יג, ו וכן צצראשית יד, יא ועוד וכן צתרגום יונתן צן עוזיאל כמה פעמים תרגם ג"כ לשון קנינא, אבל צצראשית (טו יד) על הפסוק ואחרי כן יצאו צרכוש גדול תרגם "צנכסין" סגיאין וכן צצראשית (מו ו) ויקחו את מקניהם ואת רכושם תרגם ודצרו ית קניניהון "וית נכסיהון" וצשני מקומות אלו דימה לשון רכוש ללשון נכסים.

עוד מצינו צרש"י צראשית (טו יד) על הפסוק ואחרי כן יצאו צרכוש גדול כתב צממון גדול כמו שנאמר וינצלו את מצרים ע"כ, וצשפתי חכמים אות פ' כתב לא כשאר רכוש שצמקרא המורה על קנין כי זה הממון שהשאלים אינם מקנינם ע"כ,

משפט

סימן לז

הצוואה

רעז

ולפום ריהטא בלשון בני אדם בזמנינו
לשון רכושי כולל הכל, ובאופן
שיעשה צוואה כדין עם קנינים והתחייבות
כדוגמת שטר חתי זכר, ואם כל השאלה
תהא רק מה בכלל, בזה נאמר דהכל בכלל
כן נראה.

סימן לח

צוואה שניה שחתמו בה בהרחקת ב' שיטין מהכתב – דינה לגבי חזרה מהראשונה

מעשה באשה אחת שכתבה צוואה אצל נוטריון וגם נערך אצלו עם קנינים כדת וכדין, ובו חלקה נכסיה ל-3 ילדיה, לבן היחיד ולשני הבנות שוה בשוה.

אך אחרי כמה שנים חזרה בה האמא וכתבה שטר מתנה לבנה על הבית, והמעשה היה שהבן ניסח וכתב השטר שהאם נותנת לו הבית והאמא חתמה לו.

שום צוואה על הצית, וכיון שאין שום צוואה על הצית, חזר הדין לדין תורה שהבן יורש בלעדי את הצית.

והנה צמשפט הצוואה ח"צ סי' ט אות א' ואות ב' כתבתי לדון צוואה שעשה שם תנאי חזרה ואח"כ חזר וכתב צוואה אחרת וחזר צו מהראשונה, ולצוואה השניה אין תוקף מאיזה סיבה שהיא, האם לכה"פ הצוואה השניה תהא תקיפה לגבי שיצטל את הצוואה הראשונה ויהא נקרא שחזר צו מהראשונה, ויעו"ש שהארכתי באריכות מדברי הפוסקים מזה, והאור שמח בהלכות זכיה ומתנה פ"ט הלכה כ"ד כתב צסוף דבריו "ולכן לדינא קשה להוציא מן היורשים" יעו"ש.

גם הנחלת דוד צב"מ שם כתב צסוף"ד א"כ אין ספק מוציא מידי ודאי ולא מפקין מיד היורש.

וע"ב גם צנדונינו צריך להיות הדין כן, ונאמר שאע"פ שאין תוקף לצוואה השניה, מ"מ הצוואה תצטל את הצוואה

ושמעתי שדיינים דנו לומר שהשטר מתנה שנתנה לו האם פסול כיון שיש ריוח צין החתימה לשטר המתנה יותר משני שיטין, והוא ע"פ המצואר צסוף"ע חו"מ סי' מ"ה סעיף ו' שכתב ואם הרחיקו שני שיטין פסול אפילו כתוב שריר וקיים ולא זייף צו שום דבר עכ"ל, וע"כ כיון שפסול שטר המתנה, א"כ שטר הצוואה שעשתה קודם אצל הנוטריון בתוקפו.

אך למעשה נראה לזכות את הבן צצית מצד אחר, והוא שנאמר שאע"פ שהאמא עשתה צוואה אצל נוטריון, אעפ"כ הרי כתבה שם שיכולה לחזור מהצוואה, ואח"כ עשתה שטר מתנה לדירה שלה, וע"כ אע"פ שיש דעות לפסול השטר, ואע"פ שנגקוט לפוסלו, אעפ"כ לכל הפחות משמש כראיה מוכחת וברורה שחזרה מצוואתה הקודמת אצל הנוטריון לגבי הצית, שצטר המתנה חזרה מהצוואה הקודמת, וא"כ אע"פ שנפסול השטר מדיני שטר "אעפ"כ ישמש לכה"פ כחזרה מהצוואה" ואז יוצא שאין

הראשונה, וא"כ חזר הדין שאין כאן כלל צוואה, ויחזור הדין לירושה מדאורייתא ויזכה הבן לצדו צבית.

גם צנדונינו יש יותר נד לומר שיש חזרה מהצוואה הראשונה אלל הנוטריון "כיון שהוציאה מתחת ידה ומסרה לצנה" השטר מתנה, ולא נשאר אללה וכמו שזיינתי ג"כ צמשפט הצוואה שם צאות צ' יעו"ש

בשהצוואה השניה הוא שטר קנין או שטר הודאה

ובפרט שיש להוסיף עוד טעם שיזכה הבן צבית והוא דצשו"ע חו"מ סי' מ"ה ס"ז כתב וז"ל הא דאמרינן אם הרחיקו צו שני שיטין פסול היינו למגצי ציה ממשעצדי א"נ מצני חרי אם הלווה טוען פרעתי "אלל אינו יכול לטעון להד"ס", ומצואר דלגצי טענת להד"מ סומכין על השטר.

והנה אם הצוואה השניה היא שטר הודאה שמודה שהקנה הכל צאופן המועיל, והיינו שאין הכוונה שמקנה צוה השטר, רק

שהודה שהקנה כבר הכל, צוה יש לדון ולומר דיועיל הצוואה השניה, כיון שאין כאן שום הכחשה אם האמא חתמה ע"ז או לא, וכן אין כאן שאלה של גצייה ממשעצדי, ויזכה הבן צנכסים ע"פ הצוואה השניה כדת וכדין.

אך צאם הצוואה עצמה הוא שטר קנין ולא שטר הודאה שעשו כבר קנין, רק שמקנה צוה השטר את הנכסים, צאופן זה י"ל ללא יועיל הצוואה והוא ע"פ דברי ישועות ישראל חה"מ סי' מה סק"ד שכתב דאה"נ דמצואר צשו"ע דא"י לטעון להד"ס, אלל קנינים אינו עושה וכתב צתו"ד ומייו דוקא צשטר העשוי לראיה אלל צנעשה לשום קנין לא מהני כלל כדלעיל סי' מג צמוקדס וכו' יעו"ש, וכ"כ צנתה"מ סי' מג ס"ק י"צ דשטר פסול א"י לקנות צהם, והוצאו דצריהם צספר עלי משפט עמ' קעג יעו"ש.

וב"ב אף כשהשטר הוא שטר קנין יחזור הדין למש"כ תחלה שיועיל מספק לצטל הצוואה הראשונה.

סימן לט

שיטת האחיעזר בקיום צוואה בערכאות, כשכתבה ונמצאת בביתו ואפשר לקיימה בערכאות, או רק כשכתב בערכאות

הנה באחיעזר ח"ג סי' ל"ד וז"ל ע"ד שאלתו בנוגע לצוואת חתנו המנוח ז"ל שכתבה בהיותו צריא, וכתב כל נכסיו לאשתו ועשה אפטרופוס "שנמצאת מונחת בשולחן שלו" כתובה וחתומה בעצם ידו ועד א' חתום עלה וצוואתו הניח מעשר מנכסיו לדברים שצדקה ועמה שאלת בתו האלמנה שת' אם צריכה ומחוייבת בתור אפטרופסית ליתומים קטנים לקיים דברי המת כפי שהציע שם רצונו.

ויצא לדון בדבר הצוואה אם יש מקום לקיימה אף שלא עשה קנינים.

ובד"ה חולס יצא לדון לחייב לקיים הצוואה מדין מלד"ה ע"פ דברי הרמב"ם פכ"ז מהלכות מכירה הט"ז אם צויה השכ"מ כל מה שיוציא אינן זה לעניים וכו' העניים, והה"מ שם כתב דאע"פ שאין הנודר קיים מלד"ה כמו שהיה מחוייב אם הי' קיים, ובקצוה"ח סי' רנ"ב ס"ב וסי' רי"ב ס"ז סק"ג כתב לצאר אע"ג דהרמב"ם סובר דל"א מלד"ה אלא בהושלש אצל הנודר ומת כיון דאילו היה קיים היה מחוייב ליתן א"כ במת נמי אמרינן מלד"ה אע"ג דאין על היורשים משום נדר מ"מ מלד"ה ומשום דהחיוז שחייב מחיים לקיימו לא גרע

ידועים דברי האחיעזר בשו"ת ח"ג סי' ל"ד ובח"ד סי' ס"ו שדן לגבי צוואה בערכאות אם יש מקום לקיימה מדין מלד"ה ואע"פ שלא הושלש בידי שליט לשם כך כיון שמוחזק עפ"י דינא דמלכותא דינא לא גרע מהושלש, וגם שיש בזה את הסברה שכתב הריב"ש צסי' ר"ז דהטעם דצדין מלד"ה בעי הושלש לשם כך דאל"כ אמרינן דמהתל ומפליג בדברים, וא"כ צוואה בערכאות ג"כ אינו מהתל ומפליג בדברים.

ויש לצאר האם האחיעזר מיירי דוקא כשכתב הצוואה בערכאות או אצל נוטריון או עו"ד דהיינו שנערכה בערכאות, או אפילו כשכתב הצוואה בביתו ונמצאת בביתו לאחר מותו, מ"מ כיון דאפשר לקיימה בערכאות כיון דהם יאשרו את הצוואה ויהיה מוחזק ע"י הערכאות גם זה לא גרע מהושלש וגם באופן זה כתב האחיעזר חידושו לקיים הצוואה בערכאות.

יבואר ספק זה בארתי כבר בקיצור במשפט הצוואה ח"א עמוד רמ"ו האם האחיעזר דס"ל דהוי כהושלש מיירי דוקא כתבה אצל נוטריון או גם כשכתב בביתו ויכולים לקיימה אח"כ בערכאות.

ועתה נרחיב ונבאר הדברים ביתר ביאור בעז"ה.

מהושלש עכ"ל, וכ"כ המהרי"ט בראשונות ס' לט.

על הצוואה וטענו שאין כחה יפה ע"פ ד"ת וכו'.

ואח"כ יצא לדון אם שייך בקטנים דין מלד"ה, ובהמשך דבריו כתב לדון מדין מתנת שכ"מ שסיפר לה בעת מחלתו מש"כ בצוואתו יעו"ש עוד.

והאחיעזר יצא לדון אם נריך לקיים הצוואה, ובד"ה והנה לדון כתב וז"ל אלא דיש לדון בזה מטעם דינא דמלכותא, וידוע מחלוקת הרמב"ם והרא"ש אם פסקין כלישנא קמא או כלישנא בתרא שבגיטין ד"י, וגם הנני מסופק אם בכה"ג יש לזה דין ערכאות דכפה"נ מאלו הדייטקי אלל המנוח בכתב ידו ועדיין לא נתאשר ע"י ערכאות, אלא דלכשיגישו בערכאות שלהם יאשר בדינא דמלכותא, גם הנה בשאר שטרות שנעשו בערכאות המוצא ברמ"א ס' ס"ו היינו שבשכ"מ דדבריו ככתובין וכמסורין ואין הצוואה אלא לראיה כמבואר שם, משא"כ במתנת בריא לאח"מ שאין שטר ולא קנין לאח"מ, ואולי לא מהני גם מנד ערכאות, אמנם שם ברמ"א הביא בשם י"א דמהני גם במתנת בריא מדין ערכאות וכן מוכח גם מדברי הרדב"ז בשו"ת ח"א ס' ס"ז שהוצא במכתבם.

ואח"כ בד"ה והנה לפמש"כ כתב דמנד מלד"ה הא צעין הושלש מתחלה לכך או שצויה בפני היורשין וכו' והביא דברי שו"ת צנין ליון ס' כד דמנדד דבמקום שאין היורשים מוחזקים יש לסמוך על הנך שיטות דסברי דאמרינן מלד"ה גם בלא הושלש מתחלה לכך היכא שצויה לתת לאח"מ, גם מכבר הייתי מנדד לומר דהיכא דמי שצויה המת ליתן לו הוא מוחזק מטעם דינא דמלכותא דינא בקיום הצוואה ע"י ערכאות לא צעין הושלש מתחלה לכך, אלא שלא מנאתי גילוי לזה דל"ד לנדר שא"י לחזור צו וכנ"ל.

ורתב"ד הייתי מפקפק על הצוואות של בריא הנעשות בערכאות לאח"מ ואעפ"כ ב"ד של ישראל מקיימין דצריהם וממנין אפטרופסים לעשות כפי הכתוב בצוואה, ואמרתי דזהו משום מלד"ה ואף דצעין הושלש מתחלה לכך מ"מ כיון דמהני בערכאות שיש לה חוקף ע"פ חוק המלכות לא גרע מהושלש מתחלה לכך, אלא שלא מנאתי גילוי מפורש לזה.

ולפי"ז צנ"ד אם היה לנו ראייה והוכחה ברורה דנתכוין לאשתו במתנה גמורה היה אפשר לומר שתזכה גם בלא קנין מנד מלד"ה וכו', המורס מזה לענין הלכה דצנוגע להמעשר לצדקה אמרינן מלד"ה אף היכא שלא הושלש מתחלה לשם כך וכו'.

ובהמשך דבריו בד"ה ובשו"ת צנין ליון כתב בשם הצנין ליון ס' כ"ד

ובח"ד ס' ס"ו כתב האחיעזר ע"ד השאלה בא' שבזק חיים לכל חי ונמצא בעזבונו דייטיקי בחת"י שכותב כל נכסיו לאחר מותו לקהלה שבמקומו וכו' אולם לאחר פטירת המנוה ערערו יורשיו

לאחר מיתה, וצאמת עשוהו בערכאות צחיים, רק צחיים עשה הצוואה צציתו ורק מקיימים את הצוואה לאח"מ בערכאות.

אלא דיש לדון צזה והוא דהרי דצרי האחיעזר יש להסציר דכיון דמצינו צריצ"ש ועוד דהטעם דצריך צמלד"ה שיהא מושלש צידי שליש לשם כך, דאל"ה מהתל ומפליג דצברים ומשא"כ כשהושלש אינו מהתל.

וע"ב כשאחד עושה צוואה בערכאות הרי צרור לנו להדיא דאין לו כוונה כלל וכלל להתל ולהפליג דצברים וע"כ כיון דלא היתל והפליג דצבריו אמרינן דין מלד"ה אע"פ שלא היה צפועל הושלש צידי שליש לשם כך.

וא"ב לפי"ז יש לדון צאופן שכתב צוואה צציתו ונמצאת צציתו, לכאורה היכן הוא גמירות דעת שלו שיקיימו הצוואה, ואולי לא ימצאוה או שאר סיבות.

ונצטרך לחדש ולומר דלדד זה שהאחיעזר מיירי גם כשכתבה צציתו, כיון דידוע שכשילכו לערכאות יקיימוה א"כ יש לו גמירות דעת כשכותב הצוואה.

וא"ב ינא לנו לכאורה דכל צוואה שכתב אדם צציתו ושנמצאת צציתו, ואפשר לקיימה בערכאות לאח"מ יהא מקום לדין מדין מלד"ה שא"צ צה שיהא מושלש ציד שליש לשם כך.

ורא"ה צפתחי חושן ירושה פ"ד הערה פה שכתב צתו"ד ועוד נראה דאף אם נאמר כסצרת האחיעזר היינו דוקא לאחר מעשה שכבר נמסרה הצוואה לערכאות אצל

דצמקום שאין היורשים מוחזקין יש לסמוך על הנך שיטות דסצרי דאמרינן מלד"ה גם צלא הושלש מתחלה לכך, וצנד"ד הלא אין יורשים מוחזקים ואדרבה י"ל דהקהלה הוי מוחזקת מכיון שיפה כחה ע"י דינא דמלכותא, כמ"ש הרדצ"ו ח"א סי' ס"ז שהוצא לעיל עכ"ד.

ולפום ריהטא היה אפשר לדון ולומר דחידושו של האחיעזר הוא גם צאופן שכתבה ונמצאת צציתו.

וחו"א מהא דגופא דעוצדא צח"ג סי' ל"ד דמיירי שהצוואה נמצאת צשולחן שלו צציתו וע"ז דן כל דצבריו ודן גם מהא דאפשר לקיימה בערכאות.

ובן מהא דכתב שם דאם הזוכה מוחזק מטעם דינא דמלכותא דינא צקיום הצוואות ע"י ערכאות לא צעינן הושלש מתחילה לכך.

וחיינו דא"צ שיעשנה בערכאות, וצריך רק שיהא המוטצ מוחזק מטעם דד"ד, והיינו כשיצאו לערכאות לאח"מ ויקיימו הצוואה.

ובן יש לדקדק מדצבריו צח"ד סי' ס"ו הנ"ל שכתב ותמיד הייתי מפקפק על הצוואות של צריא הנעשות בערכאות לאח"מ ואעפ"כ צ"ד של ישראל מקיימים דצריהם וכו'.

ולשון זה צוואות של צריא הנעשות בערכאות לאח"מ, נראה הכונה שנעשית בערכאות לאח"מ והיינו שלאח"מ מקיימים את הצוואה בערכאות ולא נראה הכונה שכותבים צוואה בערכאות על זמן של

לכו"ע יש איסור לכתחלה למסור הצוואה לאישור הערכאות וכמ"ס בשו"ת מהרי"א הלוי דלעיל (מיהו אפשר שאפילו אם אישרו הצוואה צדי"ד רבני וקבלה תוקף חוקי יש מקום לסברת האחיעזר) ואפשר שאף החשב האפוד לא כתב כן אלא בנדון ידיה וכפי שכתב שבמדינת אנגליה חייב כל אחד לעשות צוואה ולאשרה בערכאות אבל לא לענין לכתחילה יעו"ש.

ובהערה נב (שם) כתב ג"כ אלא שלענ"ד נ"ע דהתינת אם כבר הוחזק בערכאות שייך סברא זו אבל משום שאפשר להציאו לערכאות, מהיכי תיתי דחשיב כבר הוחזק, ואולי גם בנדון ידיה איירי שכבר הוחזק בערכאות אלא שלא הזכיר דבר זה, וצח"ד סי' ס"ו שהזכיר ג"כ סברא זו נראה דס"ל דכל שלא בא לידי ערכאות אין בזה משום הוחזק יעו"ש.

ובדבריו משמע שג"כ הבין שכל צוואה אף שכתבה בציתו אלא שקיימה לאח"מ בערכאות יהא דינו של האחיעזר אך יש איסור ללכת לקיימה וכו' וכנ"ל.

ולא מסתבר כלל לומר דצוואה שנערכה בחיי המוריש אבל ערכאות, דע"ז יכתבו שיהא אסור לילך לערכאות לקיימה, דמסתמא כבר נקרא בא לידי ערכאות, וכל מה שכתב שאסור לילך לערכאות, לקיימה הוא אך ורק באופן שנכתבה הצוואה בציתו וכנ"ל, ונ"ע בזה.

ובש"ב בפתי חושן כתחלת דבריו בהערה פה דבשו"ת אחיעזר הוסיף עוד דכל צוואה שנעשית עפ"י הערכאות יש

לקיימה גם מדיני ישראל מנז מלקד"ה ואע"פ שאין השלשה בזה, עכ"ס הדבר דמהני בערכאות ויש לה תוקף מדינא דמלכותא לא גרע מהושלש וכתב שאפשר שע"ז סמכו להוציא ממון עפ"י צוואות בערכאות שאינן לפי דיני ישראל יעו"ש.

ואפשר לומר דכוונתו שנעשית עפ"י הערכאות לא שנערכה בערכאות רק שיש לה תוקף בערכאות ואפשר לקיימה בערכאות וכנ"ל.

וב"ב דברי הפת"ח נ"ע מה שכתב דדברי האחיעזר הם רק לאחר מעשה שכבר נמסרה הצוואה לידי ערכאות, דהרי כבר בארנו והוכחנו שסברת האחיעזר דכשאפשר לקיימה לא גרע מהושלש והיינו דנאמר דיט לו גמ"ד שיקיימו דבריו וכמו שהושלש, וא"כ כיון שכתב צוואה בציתו וידע שאפשר לקיימה בערכאות א"כ גמר בדעתו צסדר החלוקה שרצה וא"כ למה יהא אסור לילך לערכאות לקיימה ולמה רק אחרי שהלכו לערכאות יש סברת האחיעזר, הרי הסברא של גמ"ד הוא גם קודם ההליכה לערכאות ומה יתן ומה יוסיף זה שהולך אח"כ, הרי אנו צריכים דעתו של המת בחייו ולא עכשיו.

וא"ב כיון דכשהולכים לערכאות מועיל כבר והוא דאומרים דהיה כאן גמ"ד א"כ גם קודם שהולכים חייבים אנו לומר שהיה גמ"ד וא"כ דבריו וחילוקו נ"ע לכאורה.

וראה במשפט הצוואה ח"א עמוד ר"נ הבאתי האמור צמוריה [כ' גליון י-צ] מש"כ בשם הגריש"א וצח"ד כתב

ואולם יחד עם זאת יש מקום לפסק
האחיעזר כיון שמטרת ההשלשה הוא ציטוי
לגמירות דעת ואותם אנשים שאינם מכירים
דרך אחרת אלא צוואה בערכאות אמדינן
דעתיה דכוונתם למתנה גמורה ובגמירות
דעת שלמה כזהשלשה יעו"ש.

ומפירושו בדברי האחיעזר משמע קצת
שהצין דלריך לערוך הצוואה
בערכאות, ממש"כ ואותם האנשים וכו' אלא
צוואה בערכאות, ולא סגי בצוואה בכתב ידו
שאפשר לקיימה בערכאות, לאח"מ, ומ"מ
ע"פ הנ"ל צ"ע בכל זה.

סימן מ

האם דרך העולם לכתוב צוואה או לא - ברבת הטוב והמטיב
בקבלת הירושה

רוצו אין מחלק על פיו וצפוטות הכוונה
שאין עורך צוואה לחלק נכסיו.

אבל נראה דאין זה נכון, ומש"כ הפמ"ג
ע"פ רוצו אין מחלק על פיו, הכוונה
רק שאין מחלק לאח פלוני שדה פלוני ולאח
פלוני בית פלוני דהיינו לכאור"א נכס מסוים,
דבזה יש לדון שיעשה כ"א רק שהחיינו כיון
דאין לכ"א שום שייכות עם השני שהרי זה
מקבל שדה פלונית וזה שדה פלונית, וע"כ
מחדש כיון דע"פ הרוצו אין מחלקין כן, לא
פלוג.

אבל נראה דמה שנוהגים כהיום הרצה
אנשים שצאים לערוך צוואה,
שמחלקים נכסיהם לפי אחוים דהיינו
לדוגמא לכל בן 10 אחוז ולכל בת כו"כ אחוז
וכיו"ב, צאופן זה שמחלקים העיזבון ע"פ
אחוזים, לא כתב הפמ"ג כלל דבריו דצאופן
זה ודאי יש שייכות לכל האחים צירושה, כיון
שכלל חפץ ונכס כולם שותפים לפי אחוזים,
ופשוט דנקרא שהוטב לכולם יחד ומצרכים
צפוטות הטוב והמטיב.

וזהו הדרך כהיום אצל רבים צעריכת צוואה
על נכסיהם, שמחלקים העיזבון לפי
אחוזים וחלקים שווים, והפמ"ג לא כתב
דבריו רק בציוה שדה פלוני לפלוני וכו' וע"ז
כתב כאן דרוצו צנ"א אין מחלקין כן וע"כ

בשו"ע אור"ח סי' רכג ס"ז צדיני שהחיינו
והטוב והמטיב בקבלת ירושה כתב

המחבר וז"ל היה לו ממון שירשו אם אין
לו אחים מצד ג"כ שהחיינו ואם יש לו
אחים צמקום שהחיינו מצד הטוב והמטיב.

ובביאור הלכה ד"ה ואם וכו' היינו
"אפילו כבר חילק אצו נכסיו

על פיו" ויש לכל אח שדה צפ"ע אפ"ה
ע"י הירושה הוטב לכולם ושייך צרכת הטוב
והמטיב כ"כ הרא"ש ועיין צפמ"ג צסי'
רכ"א גם המחבר מודה בזה ע"כ.

ובפמ"ג סי' רכ"א צאשל אצרהם סק"א
כתב כן צטעם הדבר יעו"ש

צאריכות, והוסיף וז"ל הרא"ש צרכות נ"ט
ע"ז והמחבר פסק כרי"ף ור"מ שם דצעינן
שותפין אותו דבר עצמו, ומ"מ מסי' רכ"ג
ס"ז דמת אצו ויש לו אחים סתם אף דאצו
חלק על פיו ואמר שדה זו לפלוני וזו לפלוני
דאין שותפים צאותו דבר כי אם צטובה,
אפילו הכי מצד הטוב והמטיב וכו', ועוד
י"ל דצירושה על פי הרוצו אין מחלק על
פיו הלכך לא פלוג ויש לו אחים מצד הטוב
והמטיב, עכ"ל.

הנה לפוס ריהטא היה נראה לדייק מדברי
הפמ"ג דסתם צנ"א אין כותצין
צוואות צצוא העת, דהרי כתב צלשונו ע"פ

לא פלוג, ובאמת מעטים הם מאוד הנוואות שכותבים שדה זו לפלוגי, בית זה לפלוגי. [והסיבה שמחלקים לפי אחוים, כי צורך כלל יותר קל ע"י זה לחלק העיזון, כי מי שמחלק בית זה לפלוגי ובית זה לפלוגי, הרי צורך כלל, כל בית שווה אחרת, וא"כ לא תהיה חלוקת העיזון שווה,

ובאופנים אלו אה"נ יש שכותבים שישלימו את הפער מנכסים אחרים, והדברים הם לפעמים קשה לביצוע, וכן לפעמים ע"י זה יטיל קנאה בין בניו כי ירצו האחרים מאיזה סיבה שהיא נכס אחר ממה שקיבלו, ע"כ הדרך שמחלקים לפי אחוים, וכולם נעשים שותפים לפי האחוזים שניווה המוריש].

סימן מא

פתרון לאשה הנישאת בזיווג שני שבעלה השני לא יירשנה – עריכת הסכם ממון בנושאים הכספיים של בני הזוג – עריכת צוואה

כשבאים איש ואשה להנשא בנישואין שניים יחד, ומטבע הדברים יש לכל אחד מהם הן לבעל והן לאשה ילדים מזיווגם הראשון וכן רכוש בית ושאר דברים, והיות ורצונם שבמות אחד מהם שיקבלו נכסיו יורשיו מזיווגו הראשון ולא בן הזוג הבעל או האשה מנישואין שניים.

אך היות וע"פ דין תורה בעל יורש את אשתו ואפילו בזיווג שני וא"כ אם האשה תמות לפני הבעל, יירש הבעל את אשתו, והרי האשה רוצה להוריש את כל נכסיה ליורשיה.

[גם אם תרצה האשה לערוך צוואה על נכסיה אחרי נישואיה לפני מותה על עיזבונה, הרי ע"פ הדין לא יועיל צוואתה אם תמות בחיי בעלה ומדין האשה שמכרה בנכסיו מלוג בחיי בעלה הבעל מוציא מיד הלקוחות, וכמו שנתבאר באריכות במשפט הצוואה חלק א פ"ח סי"א בעמוד כה, ורק אם היא תאריך ימים אחרי בעלה, בזה יהא תוקף לצוואתה שערכה אחרי נישואיה וראה להלן אות ג].

כמו כן אם הבעל ימות קודם, ובזה ע"פ ד"ת אין אלמנה יורשת בעלה, אך יש לה זכות מדור ומזונות ועוד חיובי כתובה מנכסיו בעלה, ויש פעמים שהבעל השני רוצה שיורשיו יזכו בנכסיו ולא יצטרכו לחכות עד פטירת אשתו השניה.

גם להבדיל ע"פ החוק, גם אשה יורשת בעלה חצי וילדיו חצי, והוא אינו רוצה שיוגיעו למצב שיהיה ח"ו צד שאחד מהם יפנה ע"פ חוקיהם.

הסכם ממון – או סילוק מירושתה
א. הנה צו"ע אצל העזר סי' נז ס"א
וצהמשך הסימן נתבארו ההלכות אצל
זעל מסלק עצמו ממעשי ידי אשתו ומנכסיה
צין צחיו וצין מירושתה ואחד מתנאי
הסילוק שיהא הסילוק צין האירוסין לנישואין
[תחת החופה].

אך למעשה הרצה פעמים קשה לסדר
הסילוק תחת החופה ואחרי הנישואין
כזר לא מועיל הסילוק, וצנוסף לזה גם
רוצים שהאשה תוותר ותסלק עצמה מזכויות
המגיעות לה ע"פ ד"ת כגון מזונות ומדור
וכו' לאחר פטירת בעלה שיש אנשים
שמגצילים זכויותיה שיהא לה לפי תנאים

מקומים או כל סוגי סידורים אחרים לגבי זכויותיה.

ע"ב נוהגים כהיום כל אלו שהולכים להנשא בנישואין שניים, שעושים קודם נישואיהם שטר הנקרא "הסכם ממון" שיש לזה תוקף הן ע"פ דין תורה והן ע"פ חוקיהם, ובו מפורש באופן הצרור ביותר שצפטר אחד מהם שיזכו נכסיו רק יורשיו פלוני ופלוני ולא בן הזוג, ואז צמידה שיערוך צוואה בעתיד על נכסיו שיזכו בהם מוטצי צוואתו, וכן ממנה ומאזיה רכוש יחיו יחד בני הזוג, ומי יהא זכאי במעשי ידיה של האשה, וכן צפטר אחד מבני הזוג מה יהיה זכויותיו של בן הזוג החי, הן מדור והן מזוגות ורפואה וכו' עד איזה תאריך, ועוד פרטים, וכותבים שם הכל צרור ומפורש הדק היטב.

בדי' שיהא תוקף ע"פ הלכה לשטר זה, עושים זו התחייבות של כל אחד מהם לשני, שמודה שחייב ליורשיו של השני או למוטצי צוואתו שיערוך סך גדול למאוד שזה הרבה יותר משיווי הנכסים, וצמידה ולא ידרוש המתחייב את הנכסים רק יקבלום יורשיו ואז מוטצי צוואתו של השני אזי נפטר מהחוב וכו' וכסדר ההתחייבות בשטר חלי זכר וכדרך ההתחייבות שעושים כהיום צוואות.

ע"ז שניהם צטוחים שכל נכסיהם של כל אחד מהם יגיע לאחר אריו"ש ליורשיו ולא לבן זוג השני.

בך הוא סדר הדצרים וככה נוהגים כולם בדרך כלל.

אך יש שכבר מתקדמים עוד שלב, ועורכים כבר ביחד גם צוואה כדת וכדין ליורשיו לאלו שרוצה שיזכו נכסיו לאחר אריו"ש, וכמוצן כל זה נעשה גם עם תנאי שלא אחזור צי וכדרך הצוואות המתוקנות

צוואה קודם נישואיה השניים ב. הנה יש לדון במקרה שלא עשו הסכם ממון ציניהם, רק האשה קודם נישואיה ערכה צוואה על כל נכסיה וחלקה את עיזבונה לילדיה וצנוסח צוואה רגיל עם תנאי שלא אחזור צי וכו', ולא עשתה הסכם ממון ונישאת עתה ציווג שני, אם יועיל צוואתה לבד שבעלה השני לא יירשנה.

ובפשטות פשוט שיעיל ורק אם תחזור צה תצטל צוואתה.

אך ראיתי בספר חשוב אחד שכתב לחדש אשה שטרם נשואיה השניים צוואה על נכסיה בקנין וצמתנה מעכשיו ולאחר מיתה וצנשואיה לא התנתה עם בעלה על סילוק זכויותיו מנכסיה, צוואתה צטלה ומצוטלת. והסציר דצריו כי צנשואיה קנה בעלה כל זכויותיו צה וציניהם גם שירשנה כשתלך לב"ע, נמצא דצנישואיה הוה כאילו שינתה צוואתה וכו', אבל צוואה או מתנה לאחר מיתה, פשוט שצוואתה ומתנתה צטלין ומצוטלין כי צנישואיה אין נכסיה שלה.

אבל לכאורה דצריו צ"ע כי צוואה בקנין מעכשיו ולאח"מ אף שהוסיף צצוואה תנאי אם לא אחזור צי, הוה מתנה גמורה שנתנה נכסיה לאחרים קודם נישואיה ולא שייך כלל הדין שבעל יקנה צוה ויירשה כיון

שזה כבר אינו שלה צעת נישואיה עמו אף שצאמת נשאר צידה זכות לחזור ממתנתה. וגם נראה שהנישואין עצמם אינן להם דין חזרה.

ואולי יש לדון בהצנת דבריו ונאמר, דבעל הרי דינו כלוקח וא"כ הוי כמכרה לו ונאמר שהנישואין עצמם הוי מכירה, והרי ידועים דברי הנוב"י מה"ק חו"מ סי' כ"ט כשאחד נותן מתנה צתנאי אם לא לחזור צי ומכר, המכירה גופא חזרה הוי, וא"כ אף אנו נאמר שציה שנישאת ציווג שני הוי מכירת נכסיה לצעלה וממילא המתנה צוואתה צטלה.

אבל נראה דגם זה פשוט דאין לומר כן, דלא מיצעי כשערכה הצוואה קודם נישואיה רק בצביל מטרה אחת ויחידה שלא יוכה צהם הצעל ציווגה השני פשוט דלא תתצטל הצוואה ע"י נישואיה, כיון דהוי אומדנא דמוכח לכל העולם דהנישואין לא נכלל צתנאי החזרה דאם לא לחזור צי.

אלא אפילו צמקרה שערכה הצוואה על נכסיה קודם שעלה צדעתה להנשא עוד פעם ולא התכוונה כלל צוואתה כדי להפקיע מצעלה השני, ג"כ יהא הדין כן, כי מה"ת נבוא לומר דהנישואין עצמם הוי מכירה לאחר וחזרה מהצוואה מאחר שכבר אינם שלה, ויל"ע.

וב"ב כדאי וענה הוגנת לכל אחד ואחת שצאים להנשא ציווג שני שיערכו יחד הסכם ממון וצו ירושתו שכל נכסיהם ירשו ילדיהם לאחר אריו"ש ולא צן הזוג השני, וגם צד צצד יקדרו שם את כל שאר

הפרטים האחרים דהיינו ממני ומאיזה רכוש יתפרנסו צומן חייהם המשותפים וכן מה יהא לאחר פטירת אחד מהם וכו' והכל על מקומו יצוא צשלים.

ובאם ירצו יערכו אז גם צוואה על נכסיהם וכמוצן צתנאי חזרה וכנוסח הצוואות הרגילות.

ובאם תעשה האשה רק צוואה צין קודם נישואיה ממנש וצין שעשתה הצוואה שנים רבות קודם לנישואיה, מסתבר שיועיל שלא יירש הצעל אותה לאחר פטירתה וכנ"ל. [יש לציין כי יש לדון צזה גם מדין נכסים שאין ידועים לצעל וכן צנכסי ראוי מה דין הצעל והאשה צהם, וכן גם כשערכה צוואה לפני נישואיה מה יהא דין פירות הנכסים דהרי הצעל אוכל פירות וכו' ואכ"מ].

צוואה לאחר נישואיה

ג. והנה אם האשה כבר נשאת ציווג שני ולא ערכה הסכם ממון או צוואה לפני נישואיה השניים, עדיין יש דרך שיזכו צעיצונה ילדיה ואו מוטצי צוואתה, אבל דרך זו היא רק צמידה וצעלה יסכים ע"ז, והוא שעורכת צוואה על נכסיה ונותנתם לילדיה ולא לצעלה, וצעלה מוסיף צוואתה שמסכים למתנותיה של אשתו או שיעידו עדים ע"ז צוואתה שהצעל הסכים ושמתחייב צאופן המועיל ע"פ ד"ת לקיים צוואת אשתו, וכמו שערכתי נוסח לזה צמשפט הצוואה חלק א' עמוד מ/7, וראה שם צפ"ח סי"א צעמוד כה עוד צזה, אף צריך ליזהר שלא להגיע למצב זה כי יש פעמים שאינו מתאפשר

לעשות כן ואו שהבעל משתמט מלהסכים או מסיבות אחרות וד"ל, ע"כ יראו לערוך הסכם ממון לפני נישואיהם, וזוה ירויחו שכל הנושאים הכספיים יסודרו שם באופן המועיל לטובתם של שני הצדדים הבעל והאשה.

וכן אם עשתה צוואה על נכסיה, הרי בדרך כלל יש תנאי חזרה בצוואה וא"כ הרי חזרה זה בצוואתה החדשה.

אבל למעשה בדרך כלל זה חשש רחוק, והאשה צריכה לשמור על עצמה לא לעשות כן, ואם לא, אה"נ ויפסידו.

ד. והנה עם כל האמור לעיל לא העלינו ארוכה לגמרי, כי אם הבעל השני ילחץ או ישכנע את אשתו וד"ל, או אפילו עובדת זרה המטפלת בה, שהאשה תעביר את נכסיה להם או בטאצו או אפילו ע"י צוואה על לאחר מותה, בזה יתבטל כל הסכם הממון והצוואה שערכו, כי ההסכם ממון לא יעזור ששם מתחייב הבעל רק לא לתבוע ירושתה אבל לא כשיזכה בזה ע"י צוואתה,

[ובמאמר המקור נראה כשבעל ציווג ראשון עושה צוואה ורוצה לתת לאשתו כל נכסיו, יכול להיות שעדיף עקב זה שיתן לה נכסיו וכן את פירות הנדל"ן, אך גוף הנדל"ן יחלק לילדיו, ובאופן זה עכ"פ חלק הבעל הראשון לא יעבור למי שאינו רוצה שיעבור, וראה משפט הצוואה מהדורת תשע"ז חלק א' עמוד מ/6 סעיף ג.* נוסח לצוואה כזאת יעו"ש].

סימן מב

שמר צוואה פירושו עם או בלי קנינים

מעשה באחד שעריך צוואה כדת וכדין עם קנינים והתחייבות ועשה תנאי שיכול לחזור מהצוואה רק ע"י שמר מתנה או שמר מכר אבל לא ע"י צוואה.

ולפני מותו ערך צוואה ובה חזר וסידר חלוקה אחרת וגם עשה בה קנינים והתחייבות כדת וכדין.

אולי שמר בלי קנינים שתוקפו רק מדין מנזה לקיים דברי המת, וזה אפשר לומר שזה נקרא צוואה.

אעפ"כ נראה כד הראשון כיון דבלשון בני אדם שמרי צוואה שנערכו כדת וכדין עם קנינים נקראים בשם "שמר צוואה" א"כ גם זה נכלל בתנאי שלא יוכל לחזור בו וגם ע"כ היתה כוונתו, וכן נראה לכאורה.

ונשאלת השאלה האם צוואה עם קנינים והתחייבות ג"כ נכלל במה שכתב אצל לא ע"י צוואה וא"כ לא יהא שום תוקף לצוואה השנית, או דנאמר כיון די ש צה קנינים והתחייבות א"כ באמת אינה שמר צוואה רק שמר מתנה וקנינים והשם שמר צוואה זה שם מושאל, כיון שאפשר לומר דשמר צוואה הכוונה, צוואה גרידא, וכמו שמר מתנת שכיב מרע בלי שום קנינים, וכן

סימן מג

צוואה בלשון אני מציע לבני וכשהתחילו כבר לקיים הצוואה

מעשה באחד שכתב צוואה בהיותו בריא בלי שום קנינים כדון, ובה כתב אני מציע לבניי שיחלקו את הכסף בין בניי ובנותיי שוה בשוה. האם חייבים הבנים לקיים הצוואה או לא

וראה שם צמשפט הצוואה, אם יש צלל מלוא לקיים דברי האב מדין כבוד כיון שקיום צוואה הוא דבר שאין לגוף האב הנאה (כמו מאכלו משקו ומלבושו) וכו' יעו"ש באריכות דעות הפוסקים וכתבתי שם דגם להפוסקים הפוטרים, אעפ"כ סוברים שם מקיים דברי האב יש לו מלוא כבוד"א אף שאין מחוייב בדבר (יעו"ש עמוד תקא ועמוד תקד צעזדא דאימיה דרבי ישמעאל שהיתה רוחמת את רגלי ושותה את המים ומה שאמרו ע"ז חכמים יעו"ש).

ונראה דאף צנדינוני אף שהאב נתן ההחלטה להחליט בידי הבן, מ"מ אם יקיים דבריו יהא לו מלוא כבוד"א כיון דצעמס האב רצה כן, כן נראה.

בשהתחילו כבר לקיים הצוואה - מדין מלד"ה

הנה צנדינוני דין מלוא לקיים דברי המת סתמא ליכא כאן, כיון דלא הושלש הממון לכך לשיטת ר"ת דבעי הושלש, וגם לא היה ציווי צפניהם וקבלו עליהם או שתקו לשיטת הריטב"א והרא"ה וכמו שהארכתי רבות שם צח"ג שער א' ענף א'.

הנה מה שיש לדון צוואה הוא מדין כבוד"א שנסתפק הגרע"א במשנה סי' ס"ח אם יש דין כבוד"א בקיום צוואות או לא, וראה משפט הצוואה ח"א צעזר כבוד אב הארכתי רבות בזה, וראה שם צח"ג שער ח' ענף א' שנחלקו הפוסקים צוואות אם יש דין כבוד אב, הללו מקיימים דיש דין כבוד"א, והמהלה לדוד צפרו חו"מ סי' ק"א ס"ל דליכא כבוד"א יעו"ש, באריכות.

אעפ"כ נראה דצנדינוני כו"ע יודו דאין חייבים לקיים הצוואה, אעפ"כ שם כן יקיימוה, ודאי שיקיימו מלוא כבוד"א כיון שזה צעמס היה רצון האב אעפ"כ שלא ציוס להדיא, מ"מ אין חייבים מדין כבוד"א לקיים הצוואה.

וחוא כיון דהאב צפירוש לא רצה לצוות וגם אפילו לא לצקש מהם צלשון צקשה, רק דדרך הצעה לצד, א"כ פשוט שנתן לצניו הרשות להחליט לצד אם ירצו יעשו כן ואם לא ירצו שלא יעשו כן, וזה היתה כוונת הדברים "אני מציע" שהחלטה נתונה בידי האחרים ולא בידי המציע וע"כ אין הם חייבים מדין כבוד"א לקיים הצעת האב.

ואף שכתבתי שם צאות יח (עמוד רלו)
דברי המהרש"ם ח"צ סי' רכ"ד אות
ח' דהיכא דקבלו עליהם לקיים הצוואה די"ל
דגם ר"ת מודה דל"צ הושלש וצנדונינו כבר
התחילו לקיים דברי האב, וא"כ עפי"ז היה
מקום לדון מדין מלד"ה, אבל נראה דל"ש

צנדונינו לדון מטעם זה, והוא דכל דין
מזוה לקיים דברי המת הוא רק כשיש
"דברי" המת יש מזוה לקיים דבריו, אבל
אין מזוה לקיים את "הצעת" המת, וכיון
שאין כאן אלא הצעה ל"ש לדון מדברי
מהרש"ם הנ"ל.

סימן מד

מצוה לקיים דברי המת כשציוה להכניס כתביו לגניזה - כשציוה לאבד ממונו - מלד"ה בלשון שלילה

מעשה באחד שהיה לו כתבים מה ששמע מאדם גדול במשך שנים, וכתבם לשעתו בשבילו, והיות והיה מפחד שביום מהימים יגיעו הדברים לידי אחרים ולדעתו אסור לאחרים שיראו מה שכתוב בהם, ע"כ נתן כל כתביו לאחד, ואמר לו שיכניס כל כתביו לגניזה, ועוד ציוה לו שיפור הכתבים בכל הגניזות בירושלים שלא יכול שום אדם בעולם למוצאם, ואח"כ נלב"ע.

עתה בא ושואל האם כיון שלמעשה עדיין לא הכניסם לגניזה עד אחרי פטירת המצווה, האם מותר לו עתה להכניסם לגניזה או שנאמר שכבר זכה בהם בנו של הכותב וצריך רשות מהיורש ע"ז, כיון שבפטירת אביו זכה בהם.

ג"כ יש כאן מלד"ה דהרי הכתבים נמצאים ציד מי שנוהו.

אך לעומת זה, יש לדון כיון דלמעשה לא מצאו דין מלד"ה כשאחד מצווהו לאבד דבר, ולמשל כשאחד ישליש ציד שלישי לשם כך לזרוק חפץ לים, [וצאופן שלא יהא כאן נידון של כל תשחית].

אלא דיס לדון צנדונינו כיון לדברי המנהל, יש כאן מצוה שלדעתו הם כתבים שחייבים לגנוזם וא"כ לדבריו אם הם צאמת נכונים, א"כ נראה דלריך שיהא צוה דין מלד"ה, כיון שזה מצוה ולא השחתה.

וראה להלן לדון צוה מדין שכ"מ שאמר אל תספידוני שומעין לו וכו'.

ולענ"ד צנדונינו א"צ לזה כיון דלמעשה הרי כאן מצוה צאמת על ממונו

ושמעתי לדון אם צוה שמסר לו לגנוזם צנדיה, ילאו כבר הכתבים מרשותו ודינם כהפקר, וכן שמעתי לדון שיהא דינם כאצידה מדעת שנחלקו צוה הרמז"ס והטור צחו"מ סי' רס"א אם הוי הפקר, ולמעשה לא צאנו לדון צוה עתה מדינים אלו.

מדין מלד"ה

למעשה יש לדון צוה מכיון נוסף מהא דדין מצוה לקיים דברי המת.

וחוץ דלמעשה הרי כאן היה התנאים של מלד"ה שהיה מושלש לשם כך, שהרי השלישו צמטרה כדי לגנוזם צנדיה.

וא"כ הרי פשוט דהוה הושלש ציד שלישי לשם כך ויש דין מלד"ה [וכן להני הסוגרים דצעי צוה למי שסיפק צידו לעשות

וגם יש התנאים של דין מלד"ה שהשלישם ציד שלישי וכו', א"כ לכאורה צריכים לקיים הצוואה מדין מלד"ה.

קיום צוואה שציווה לשרוף חידושיו - או לגנוזם

בשו"ת לחם שלמה (יו"ד ח"צ) צ"י ס"ה כתב שרצ גדול אחד ציווה צוואתו שלאחר פטירתו ציווה שרפו כל כתבי חידושים שלו שכתב בהלכה ובאגדה, ונשאל אם צריכים לקיים צוואתו.

והשיב צוודאי צריכים לקיים דברי אביהם הנפטר זצ"ל וכו' וצפרט שאמר שאם לא יעשו רצונו בזה לא ימחול ולא יסלח להם.

ויצא לדון לקיים דברי המת מהא דיו"ד ס' שד"מ מי שציווה שלא יספידוהו שומעין לו אף שההספד היא מצוה גדולה כמבואר שם סעיף א.

והוסיף שכבר הביא החיד"א בשם הגדולים שהפרי חדש היה לו חצורים על הש"ס ע"ד האמת וציווה לגנוזם ונגזזו עיי"ש במערכת גדולים אות ח ג' בערך הפרי חדש יעו"ש.

וראה עוד מש"כ לדון אם יש שם שמות הקודש, ואם יכולים לגנוזם במקום שריפה יעו"ש מש"כ לדון בזה.

וראה עוד בשם הגדולים מערכת ספרים זרע שמשון שכתב החיד"א ושמעתי

שהיה בקי בקבלה מעשית וציווה לגנוז כל ספריו בקבלה בקצרו.

וראה עוד בפסקי תשובות או"ח סי' קנ"ד אות ט"ז שכתב ומצינו עובדות מגדולי ישראל שמפאת טעמים השמורים עמם היו שורפים כתבי קודש שלהם או שציוו צוואתם לשרוף מכתבי קודשם יעו"ש בטעם ההיתרים, ובהערה 110 שידוע מהחידושי הרי"ם ששרף חיבורו על חו"מ, ועיין סדר הדורות שנת ד"א תתקכ"ז שרש"ס שרף אחד מחיבוריו יעו"ש עוד.

מלד"ה בלשון שלילה

כתב הרשב"א בתשובה חלק ב סי' קלט והוצא גם צ"י סי' רנב מחודש א שנשאל על ראובן שמת והיה לו אחות במדינה אחרת והניח הממון והספרים ציד אדם אחד וציווה שלא יתנו הספרים ציד דודו בשום דבר שבעולם ולאחר זמן מכרה אותה אחות ראובן לדודו הנזכר כל אותם ספרים והרשתו לקחתם מיד הנפקד ולא רצה הנפקד לתתם לו משום דמנזיה לקיים דברי המת, והשיב שאיפשר שלא ציווה המת שלא למסרם ציד דודו אלא בתורת פקדון שלא מדעת אחותו אבל היא שזכתה בהם מחמת שהיא יורשת יכולה למסרם צידו צין בתורת פקדון צין בתורת מכר עכ"ל הצ"י.

וברשב"א שם הוסיף בתו"ד מנזיה לקיים דברי המת, וכמו שאמרו שכיב מרע שאמר חנו לצני שקל בשבת, והם ראויים לתת להם סלע נותנים להם סלע, ואם אמר אל תתנו להם אלא שקל, אין

נותנים להם אלא שקל, ואמרינן עלה
 צכתוצות סוף פרק מציאת האשה [ע.] הא
 מני רבי מאיר היא דאמר מנזה לקיים דברי
 המת, כלומר אע"פ שהזנים יורשים והנכסים
 כולם שלהם הם אחר מיתת אביהם, והם
 ראויים לתת להם סלע, ואפילו כן אין
 נותנים להם משלהן אלא שקל, משום דמנזה

לקיים דברי המת, וה"ה והוא הטעם צמקום
 הזה עכ"ל.

ומבואר דיש דין מלד"ה בלשון שלילה,
 ומ"מ נראה דינטרכו לתנאי
 מלד"ה שיהא מושלש ציד שליש לידי כך
 וכהיא דתנו שקל וכו' שהציאם הרשב"א.

סימן מה

בשכוונתו להעביר נחלה מיורשיו ומשייר להם מקצת

האיסור כשכוונתו להעביר מיורשיו, כן נראה לכאורה.

ובן מצואר להדיא בספר בן פדהנור פרשת נו (הביא קיצור דבריו בשדי חמד במערכת ה"ד"י כלל ד' והוצא במשפט הצוואה ח"א עמוד קל) בקיצור.

ובדבריו בפנים הספר מצואר הדבר להדיא (צדף ע.) שכותב דכל האיסור רק כשכוונתו להעביר נחלה מיורשיו והיינו דנקט באעצורי אחסנתא ולא קא"ל לא תיהוי צותן מתנה סתם וכו' אלא ודאי דע"כ ליכא איסורא אלא באדם דניכר מתוך מעשיו דרועה להעביר הנחלה מצנו כגון שאינו מתנהג כשורה וכיוצא וכגון יוסי בן יועזר והשתא לרב העיטור ס"ל דכי שייר איכא הוכחה קצת דאין דעתו להעביר נחלה ואף דאפשר שרועה להעביר אבל אינו רועה לקונסו הרבה, א"כ אנן לא מחזקינן ציה איסורא אלא אמרינן אין דעתו להעביר ולעשות איסור עכ"ל.

ומבואר דס"ל דלהעיתור המתיר כשמשייר מקצת, יהא מותר גם צנדונינו.

אולם באג"מ חו"מ ח"צ סי' נ' כתב ג"כ דאולי כשכוונתו להעביר הירושה אסור אפילו לדקה וכהיא דיוסי בן יועזר וכו' וכנ"ל (והוצא דבריו ג"כ במשפט הצוואה ח"א עמוד קל) והוסיף בסוף דבריו

במשפט הצוואה חלק א' עמוד קל כתבנו לדון כשאחד נותן נדקה צוואתו, אך מטרתו האמיתית היא רק כדי לנשל יורשיו מעיזבונם מה הדין לגבי איסור העצרת נחלה, עתה נוסיף לדון ולבאר דין זה.

יש לדון להני פוסקים הסוברים כשמשייר מקצת ליורשיו אין צוה איסור העצרת הנחלה וכמצואר באריכות במשפט הצוואה ח"א, יש לבאר מה הדין כשצורר שכוונתו צמה שנותן לאחרים הוא רק כדי לנשל יורשיו מאיזה סיבה שהיא שרועה לנשלם ומ"מ משאיר להם מקצת לנחלה, האם גם צוה יסצרו הפוסקים הסוברים דשייר מקצת מותר, דגם כאן מותר או רק באופן סתמי מתירים, אבל כשכוונתו צנתינתו לאחרים הוא להדיא רק להפקיע מצניו גם המתירים הנ"ל אוסרים צוה.

הנה צספר צית יהודה ח"צ סי' נ"ג כתב דכל האיסור צהעצרת נחלה כשכוונתו להעביר נחלה מיורשיו וכו' (והצאתי דבריו צמשפט הצוואה ח"א עמוד קל צאות יא) ואח"כ כתב צנדוננו דיש עוד היתר דשייר מקצת, ומשמע מפשטות דבריו דכשמשייר מקצת יהא מותר אף כשכל כוונתו להעביר מיורשיו, דמשמע שם דצא עם היתר חדש, אף באופן דאסור סתמא, והרי סתמא

דאס כוונתו להמציא פשוט שמוטר כשמניח
ליורשים דבר חשוב כד' זוזים להתשכ"ץ
יעו"ש.

ומבואר דס"ל דזעי תרוויהו גם שלא
יתכוין להעביר נחלה וגם שישיר
מקנת, וכלאו הכי אלא אפילו כשלא יהא
כוונתו להעביר מיורשיו אסור אם לא ישיר
מקנת, וא"כ ה"ה דמשמע לכאורה דאף
כשמשייר מקנת לא שרי אלא בתנאי כשאין
כוונתו להעביר מיורשיו, ומבואר דבגדונינו
כשיהא כוונתו להעביר מיורשיו יהא אסור
אף כשמשייר מקנת.

ואולי יש לתרץ דהאג"מ שם בתשובה
באמת רצה לנטות לדינא כהדעות

דשייר מקנת אסור, רק מסיק בסוף דבריו
לכן העושה כהתשכ"ץ בשם גאון וכן הסכים
הקצוה"ח לדינא "אין לומר עליו דלאו שפיר
עבד".

וחיינו דאפשר לסמוך על הממירים
למעשה, אבל עכ"פ הבין וזידד
בתחלה כדעת האוסרים, וע"כ כשבא לפסוק
למעשה בצדקה כשאין כוונתו להעביר
מיורשיו, הוסיף ג"כ דישייר מקנת וכנ"ל.

ואילו היה סובר כדבר פשוט כדעת
הפוסקים דשרי כששייר מקנת,
אולי היה מתיר גם כשייר מקנת אף
כשכוונתו להעביר מיורשיו וז"ע לדינא
בדבריו.

סימן מו

צוואה בחלוקה לפי אחוזים בלשון ירושה ומתנה - חלוקת שדה או כספים בעין

מעשה באחד שכתב בצוואתו שפלוגי יירש 10 אחוז ופלוגי יזכה במתנה 10 אחוז וכו', והיה לו קרקעות וכספים ולאחד נתן בלשון ירושה ולאחר נתן בלשון מתנה באופן שאינן מעורבין הלשונות זה בזה. וכמבואר בשו"ע סי' רפ"א ס"ז דלא מהני לשון מתנה לאחד ללשון ירושה לאחר.

אעפ"כ יש לדון ולומר צדונינו שיעיל, והוא דהרמ"א כתב שם וז"ל הגה צד"א בשלש שדות לשלשה צנ"א אצל אס נתן לאדם אחד או שדה אחת לשלשה צנ"א אפילו לאחר כדי דיבור מהני וכו' יעו"ש.

הצוואה וא"כ ינא הדין דהוי כשדה אחת לעשרה צנ"א אדם דמועיל וכדברי הרמ"א.

[והיינו אף באופן שסתמא לא יועיל, כאן יועיל מדין שדה אחת לג' צנ"א].

וראה פת"ח ירושה פרק ד' סעיפים יז - יח וזהירות דלגבי צוואה י"א דנקרא בכל אופן כ"ד וכתב וי"ח יעו"ש באריכות.

ואשר נראה לי לכאורה שאם אחד חילק כל נכסיו לפי אחוזים ולאחד כתב בלשון ירושה ולאחר בלשון מתנה דיועיל, ומדין "שדה אחת לג' צנ"א", והיינו כיון דחילק כל נכסיו לפי אחוזים, יוצא דכל נכסיו חילק לכמה חלקים והיינו דכל שדה ושדה שיש לו הרי חילק ל-10 חלקים, א"כ יוצא דכל שדה ושדה צנפרד חילק לכל 10 מוטצי

אעפ"כ אם יש כספים צננק או צעין יש לומר דע"ז לא יועיל, על אף שחילק נכסיו לפי אחוזים, דאין שום חיבור בין 10 אחוז אלו ל-10 אחוז שזכה בהם האחר, והיינו שאם לדוגמא השאיר אלף דולר ונתן לכל אחד מאה, אין שום שייכות למאה שקיבל ראובן לבין מאה שקיבל שמעון, והוי כדין עשר שדות לעשרה צנ"א לכל אחד שדה צנפרד, ומשא"כ בשדה אחת שחילק לפי אחוזים וכל אחד קיבל 10 אחוז הרי כולם קבלו "בשדה אחת" חלקם וע"כ יועיל אף שנתן לאחד מהם בלשון ירושה ולאחד בלשון מתנה, כן נראה לכאורה.

סימן מז

ציוה להשאיר סך מסויים לירושה דאורייתא ולא נשאר בעיזבוננו רק שווה כסף

מעשה באחד שחילק בצוואתו את כל נכסיו לבניו ובנותיו בקנינים, וכתב שסך אלפיים ש"ח משאיר שיקיימו בזה ירושה דאורייתא ויזכו בהם יורשיו מהתורה ללא קנינים, ולמעשה לא השאיר אחריו כסף מזומן והשאיר רק מטלטלין שווה כסף.

ויש לדון אם יזכו יורשיו בשווה מנה מנכסיו או נאמר דמנה דווקא קאמר, וכיון שלא השאיר מנה מזומן הרי לא נתקיימו דבריו ולא ירשו יורשיו ע"פ דין את שווה מנה מנכסיו.

הנה על הצד שנאמר כשאחד אומר מנה לפלוני כוונתו מנה דווקא קאמר. (וצאופן שכך יהיה המשמעות, כיון דלמעשה בכל צוואה צלשון בני אדם שמדברים כהיום, יש לדון שמשמעותו לאו דוקא מנה ורק שווה, עכ"פ על הצד שנאמר שזה מנה דוקא) יש צד גדול לומר שצנידונינו כוונתו לומר גם שווה ולא נתכוין למנה דוקא, והוא כיון שכוונת דברים אלו בצוואה שאלפיים ש"ח יהיה ירושה דאורייתא הרי הסבר הדברים הוא, שעל אלפיים ש"ח לא עשה

וא"כ יש מקום לדון ולומר, שכשאומרים צלשון שלילה שאלפיים ש"ח לא יהיו בכלל הצוואה רק יהיו בכלל ירושה דאורייתא, יש לומר שצאופן זה לא שייך לומר שזה מנה דוקא כיון שאמר אלפיים ש"ח לא יזכו בקנין, ושזה "ישאר" כדין תורה וצאופן זה יש צד גדול לומר שאע"פ שלא השאיר אלפיים ש"ח מזומן, יזכו היורשים בשוויים אף צאופן שאומרים מנה דווקא, כנלע"ד, ונ"ע לדינא.

סימן מח

שטר התחייבות ללא תנאי חזרה על צוואה שנערכה עם תנאי חזרה

מעשה באחד שערך צוואה אצל נוטריון ובו סידר חלוקת נכסיו, וכתב תנאי שיכול לחזור בו.

ואח"כ עשה שטר התחייבות בנפרד ובו התחייב סכום גדול לכל בנותיו וכן למוטבי הצוואה הנ"ל שמקבלים יותר מחלקם ע"פ דין תורה, וזאת בתנאי אם לא יקיימו הצוואה, ובאם יקיימו הצוואה כל החוב בטל, כי אדעתא דהכי לא נתחייב.

למעשה חזר בו מהצוואה הזאת ושינה וערך צוואה אחרת, ונשאלת השאלה מה עם החוב, האם החוב נשאר בתוקפו כיון דלמעשה לא עשה תנאי צחוב שיכול לחזור בו רק בקיום הצוואה עשה התנאי.

החוב, וא"כ אחד מסעיפי הצוואה הנ"ל הוא שיכול לשנות הצוואה וכן לצטלה, וא"כ כיון דצטלה א"כ כשלל מקיימים סדר חלוקת הנכסים צאונה צוואה, הרי צעלס הם מקיימים הצוואה ומקיימים סעיף זה ככתבו וכלשונו וא"כ החוב יצטל כיון שקיימו הצוואה.

או דנאמר דפשוט דהחוב צטל, כיון דצטלר ההתחייבות כתב מפורש שהחוב הוא רק אם לא יקיימו הצוואה וצאם יקיימו יצטל

ולפי הנראה שצטל החוב כיון שלמעשה נצטלה הצוואה.

סימן מט

כתב כל נכסיו לאשתו מתנה גמורה בחיים מעכשיו

מעשה באחד כשהיה בריא כתב כל נכסיו לאשתו במתנה גמורה מעכשיו בקנינים המועילים, ונשאל הדין אם יש תוקף למתנתו, וזכתה בהם האשה, או שנאמר שלא זכתה ורק נתכוין לעשותה אפוטרופוס על נכסיו אפילו שכתב שנתן הכל במתנה גמורה מעכשיו.

שלא זכתה צהם יהא אפילו צמתנת צריא, כיון דגם זה נכלל בכלל האיבעיא.

ובדברי הרשב"ם כתב גם הר"א אצ"ד צשיטת הקדמונים ד"ה צעי וכן הר"י קרקושא ד"ה צריא וכן המאירי ד"ה דצריס כתב ויראה לי אף צמעכסיו שהרי אמרו עליה ניחא ליה דלישתמעון מיליה וכו'.

וראה גם צשמחת יו"ט [אלגזי] סי' ט"ו עמוד סא, ד"ה ואלוס הסציר ג"כ האיבעיא צמתנת צריא וכתב צתו"ד וק"ו דצצריא איכא אומדנא יותר דאומד הדעת הוא דאין אדם נותן הכל לאשתו צחייו ומניח את עצמו ואת צניו אחריו ושתהיה האשה שולטת ומושלת עליו צחייו כיון שנתן לה כל נכסיו, אלא עיקר הספק הוא דאף דאיכא אומדנא דמוכח דלא כיון אלא לאפוטרופא, מ"מ הא איכא הוכחה מתוך מעשיו דכיון למתנה גמורה כיון דנתן לה צמתנת צריא מהיום לגמרי דאם איתא דכיון לאפוטרופא כי היכי דלישתמעון מיליה לאחר מותו, היה לו לכתוב לה מהיום ולאחר מיתה דהרא"ש ז"ל סצירא ליה דצעין דצריא מיירי צנותן

גמרא צ"צ קל"א ע"צ אמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשאה אלא אפוטרופוס וכו', וסם צהמשך דף קל"צ ע"א צעי רצא צצריא האין, צשכיב מרע הוא דניחא ליה דלישתמעון מיליה, אצל צצריא הא קאי איהו, או דלמא צריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מיליה מהשתא ע"כ, ולא איפשיטא צגמרא.

הנה צשו"ע אהע"ז סי' ק"ו כתב הכותב כל נכסיו לאשתו צין צריא וצין שצ"מ לא עשאה אלא אפוטרופוס אע"פ שקנו מידו וכו', לא עשאה אלא אפוטרופא על יורשיו, וכו'.

וייש לדון האם גם צנדון מתנת צריא לגמרי מעכשיו ג"כ הדין כן.

הנה סם צסוגיין כתב הרשב"ם ד"ה צעי רצא אם כתב להם "צמתנה מהיום לגמרי" אי נמי מהיום ולאחר מיתה וכו'.

הרי שכתב שיש צ' פירושים, א' מתנת צריא, צ' מתנת מהיום ולאח"מ וכנ"ל, וע"כ כיון שלא נפשט להלכה הדין

לה מהיום לגמרי כמ"ש רשצ"ס צפי' צראשון וכו' יעו"ש צשיטת הרא"ש.

אך הר"ן חולק והציא דברי הרשצ"ס פר"ש וכו' כתב ואחרים כתבו דברי האי גוונא פשיטא דקני קנין גמור אלא דבעי אדרבא צכותב נכסיו מהיום ולאחר מיתה יעו"ש.

גם הערוך השולחן חו"מ סי' רמ"ו סט"ז שכתב דבר פשוט שכל זה שכותב נכסיו על לאחר מותו אבל צכתב מתנת צריא לאחד מצניו כיון שכתב לו מתנה צחיו קנה הבן, וכו' עכ"ל.

ואף שהערוה"ש כתב דצריו צנתן לצן והרי גם ע"ז אמרו צגמרא הכותב כל נכסיו

לצנו לא עשאו אלא אפוטרופוס, מסכת צדה"ה צאשה יהא הדין כן, [צערוה"ש הנמצא צידינו לא נדפס על הלי' כתובות כלום, וע"כ אין צידינו מש"כ ההלכה צכתב לאשתו].

ובחידושי רבי מאיר שמתה ד"ה צעי וצרשצ"ס וכו' ועיין צשיטמ"ק צשם הר"ן שחולק ותמיה על השו"ע צסי' רמ"ו שסתם הדצרים.

ולבאורה יכולים היורשים לומר קים לי צרשצ"ס ודעימיה, ולא תזכה האשה צנכסי הצעל רק כאפוטרופוס אפילו צשכתב לה כל נכסיו צמתנה גמורה מעכציו ולדינא יל"ע.

סימן נ

סתירה בשני סעיפי צוואה בחלוקת העיזבון כשאפשר ליישבם

מעשה באחד שהיה לו 5 בנים ו-4 בנות ואחד מבניו היה בכור, וכתב בצוואתו 2 סעיפים שלכאורה יש סתירה ביניהם, מה דין הצוואה.

וז"ל סעיף א: ל-4 בנותיי יתנו לכל אחת מהן סכום כסף השווה לשש ורבע אחוז מכל נכסיי בין נכסי דלא ניידו ובין נכסי דניידי.

סעיף ב: כל הרכוש והנכסים שיש לי ושהיו לי בעתיד הן מטלטלים וכספים וחביות והן גדל"ן יחולק בין בניי, לבכור 2/6 וכל בן 1/6 וכו'.

כל אחד מבני הנזכרים בסעיף קטן זה יתן סכום כסף השווה לשש ורבע אחוז מחלקו בין נכסי דלא ניידו ובין נכסי דניידי ויחלקו בין הבנות כאמור בסעיף א' לצוואה מהיום (הכוונה לצוואה השניה הזאת שערך) וע"מ כן ניתן לו חלקו בתנאי קודם למעשה עכ"ל.

והוא ע"פ המבואר בשו"ע חו"מ סי' מ"ג סעיף ה' וז"ל היה כתוב צו למעלה דבר אחד ולמטה דבר אחר ואפשר לקיימם שניהם מקיימים אותם, אבל אם הם סותרים זה את זה, כגון שכתוב למעלה מנה ולמטה מאתיים או איפכא, הולכים אחר התחמון וכו' עכ"ל.

אך למעשה יש לדון בזה כי הרי בסעיף צ' כתב להדיא "כאמור בסעיף א'" וא"כ פירש להדיא שכוונתו בסעיף זה הוא כמו שכתב למעלה, ורחוק מאוד לומר שכל כוונתו כאמור בסעיף א' הוא רק שיתנו לצגותיו, דאין בזה שום לורך וטעם בכתיבת דבר זה, וע"כ כוונתו דמה שכתב שש ורבע אחוז הוא כאמור בסעיף א' ומה שחזר

הנה לפוס ריהטא סתר דבריו, דבסעיף א' נתן לכל אחד מצגותי שש ורבע אחוז ולפי המתבאר בסעיף צ' שכל צן יתן מחלקו סך שש ורבע אחוז לכל צגותיו יחד, יולא לפי החשבון שכל צניו יחד היינו הצבור ו-4 אחיו יחד יתנו לכל הצגות ציחד סך שש ורבע אחוז במקום שלפי המבואר בסעיף א' מקבלת כל צת לצד סכום זה, וכאן יקבלו 4 צגותיו יחד רק סך זה דהיינו שיקבלו צין כולם סך שש ורבע אחוז.

ומעיקר הדין כשיש סתירה בצוואה, הרי נריך ללכת לפי המתבאר באחרונה דהיינו סעיף צ', ונאמר שחזר צו ממש"כ בסעיף א'.

לכחוצ כיוון דבסעיף ב' כתב דקודם יקחו הזנים חלקם והם יפרישו לצנות, ע"כ אחרי שכתב פרט זה, פירש עוד פעם כמה יקבלו הצנות וע"כ כתב שיקבלו כאמור בסעיף א'.

וקרוב לוודאי שטעה בחשבון צעת כתיבת סעיף ב' ועיקר כוונתו היה לתת לצנות לכל צת וצת בנפרד, סך שש ורבע אחוז וכדלהלן: והוא כי לפוס ריהטא צריכים להצין כלל מה שנתן לכל צת שש ורבע אחוז ומהו חשבון משונה כזה.

ובשנתבונן נראה שרצה לתת לצנותיו כפי המנהג הקדום שהצנות קבלו שטר חצי זכר, והיינו שכל צת מקבלת חצי ממה שמקבל בן זכר פשוט.

והוא, כי יש לו 5 בנים ו-1 מהם הוא בכור, ע"כ למעשה יש כאן 6 חלקים לצנים, ויש לו גם 4 צנות ורצה לתת לצת חצי זכר, ע"כ חילק נכסיו ל-16 חלקים וכל צת מקבלת 1 חלק וכל בן 2 חלקים והבכור 4 חלקים.

ובשנתבונן בחלוקה זו נראה כי ארבע כפול שש ורבע אחוז יולא ביחד 25 אחוז, והבן הבכור כשמקבל 4 חלקים מקבל 25 אחוז וכל 4 בנים האחרים מקבלים יחד 50 אחוז הנשארים, דהיינו כל אחד מקבל שמים עשרה וחצי אחוז שזהו כפול מהצת.

וא"ב נתבאר להדיא כוונתו צמה שנתן סכום של שש ורבע אחוז לכל צת, שזה חצי מבן פשוט שאינו בכור.

לעומת זה אם ניקח את מה שנתן לצנותיו בסעיף ב' כפי ההצנה השנית.

יוצא שלכל 4 צנותיו יחד נתן סך הכל שש ורבע אחוז מכל רכושו ואין צוה שום הסבר ושם הגיון, אף שאפשר לומר שנתן בן ללא טעם ורית, אבל אחרי שראינו שהחשבון בסעיף א' מדויק ובסעיף ב' אינו מוסבר כלל, וזאת בנוסף שכתב כאמור בסעיף א' א"כ נראה שצריכים לתת לכל צת סך שש ורבע אחוז מכל העיזבון וכפי התקנה הקדומה של שטר חצי זכר בן נראה לכאורה.

ביאור לשון במבואר בסעיף א

ראה בספר צאר המשפט (י"ל ע"י חו"ר כולל בית אולפנא דרבינו יוחנן), צסי' מ"ב סעיף ה' אות יב עמוד קעה סק"ד הביא דברי הכנה"ג אות י"ט וז"ל כתב הצני שמואל שאם למעלה כתב חנני ולמטה חן "הנזכר" למדין ממנו דהא ודאי טעות היא שהרי למעלה לא הוזכר חן ע"כ, ויראה ודאי דלאו דוקא כשהיה חסרון בלא מחק אלא אפילו נמחק והתחתון שתי אותיות אם כתב הנזכר למדין ממנו. עכ"ל.

ומבואר מהכנה"ג והצני שמואל דבאופן זה אין כאן דין תחתון ועליון דהדין דהולכין אחר התחתון אלא לשון אחד הם, כיון שכתב כמבואר בסעיף א' ולא עוד אלא שלמדין מן העליון ואין כאן דין חזרה.

ויצו"ש מש"כ שם דלעומת זה צנתיבות המשפט סק"ב לא משמע בן מדכתב וז"ל דהביא צ"ש התוס' צ"ב קס"ו צד"ה א"כ למה כתבו דלמעלה נכתב ענין ההלוואה ולמטה הוא ענין האחריות, וכתב ולכאורה קשה אמאי אם נכתב למטה מנה

הולכין אחר התחמון הא אפשר לקיים שניהם, שהלוא לו מאתיים ולא קיבל אחריות רק על מנה, וכו' או אפשר דמיירי שכתוב למטה אחריות מאה הנ"ל עכ"ל.

ובבואר דס"ל דאף דכתב לשון הנ"ל מ"מ אזלינן בחר לשון תחמון ואמרינן דהוי רק מנה ולא מאתיים.

וא"ב גם צנידונינו נאמר דאף דכתוב כמבואר צסעיף א' נלך בחר התחמון והוא הפחות.

וראה פתחי חושן חלק י' שטרות פרק ה' הערה י"ט מש"כ לדון בדברי נה"מ אלו דהציא דבריו והסביר ולשון הנ"ל משמע דקאי על אותו סכום דלעיל.

וברב ע"ז וצ"ע אם כתוב הנ"ל לכאורה מוכח שלא חזר צו שאם חזר לא

היה כותב הנ"ל, וא"כ היה צריך לומר יד בעל השטר על התחמונה יעו"ש.

ב"ב נראה דכאן אחרי כל מה שכתבנו אולי יודה גם הנה"מ דהפירוש הוא כמו צסעיף א' כיון שהפירוש צסעיף א' מדויק להפליא, דהוא חלוקת שטר חצי זכר, ומשא"כ אם נאמר כלשון אחרון שאין לו שום הסבר והגיון, והכוונה שנאמר שיש כאן ט"ס, וצוודאי נתכוין לתת לכל צת כמו שמבואר צסעיף א', כן נראה, וכן שמעתי מכמה דיינים שכך הדין נוטה.

עתה י"ל ספר ערך המשפט וצסי' ג' שם האריך רבות צסמירה צין צ' סעיפי השטר והציא דברי הכנה"ג והצני שמואל ודברי נה"מ הנ"ל וכתב דיש לומר שיש חולקים על הצני שמואל והכנה"ג יעו"ש צאריכות.

סימן נא

צוואת האב לפרוע חובותיו – שיש לו ספק אם חייב הכסף

מעשה באחד שעבד שנים רבות באחד ממוסדות התורה, ובמשך ימי חייו קרה שהיה לו ויכוח עם המוסדות על סכומי כסף אם הוא חייב להם או לא, ולפני פטירתו כתב פתק (בלא לחתום ע"ז) שמצווה את יורשיו לתת למוסד פלוני סך כו"כ שחושש שחייב להם.

בנוסף לפתק זה, ציוה גם בעל פה לפני כמה מבניו לפני פטירתו כמה שנים שמצווה אותם לתת למוסד זה סכום זה מפני שחושש שחייב להם סכום זה.

וכוונת הדברים כפי הבנת הבנים הוא כדלהלן, שזה ברור ליורשיו שאביהם נשאר חייב למוסדות, רק היות וכבר עבר זמן רב, ולא היה יכול לזכור בדיוק כמה חייב, ע"כ כתב בשביל זה אביהם מספק שחייב סכום יותר גדול, שרצה להיות בטוח שעי"ז בוודאי לא ישאר חייב למוסדות כלום.

הנה אם יצרכו אלל המוסדות והם יאמרו שצריך להם כמה החוב, ורק לאציהם היה ספק אם חייב סכום כזה, פשוט שיש על האב חיוז לז"ש וכן מצאנו בשו"ע חו"מ סי' עה סעיף ט', וז"ל מנה לי צידך שהלוייתך או שהפקדתי צידך והלה אומר איני יודע ופטור ואם צא ללאת ידי שמים ישלם וכו' עכ"ל, יעו"ש.

אך כפי הנראה עקב השנים הרבות שעברו, מנהלי המוסדות [שגם התחלפו כבר במשך השנים שעברו], אינם יכולים לזכור מה הסכום בדיוק.

ובדין זה כשהנמצע והמוצע אינם יודעים הסכום, אך צריך שיש חוב ורק א"י כמה, נמצא הדין בסי' ע"ה סי"ח ז' דעות בשו"ע, דעה א' דפטור אף לז"ש על

ועתה שואלים הצנים האם חייבים לקיים דברי אציהם מדין ללאת ידי שמים, או מדין כבוד אב, או מדין מצווה לקיים דברי המת, או מדין נדר ללדקה שנדר אציהם לתת למוסדות אפילו על הצד שאינו חייב, או לא.

ובן שואלים האם מותר להם להתפשר עם המוסד שימחלו לאציהם חלק מסויים, כי לדצריהם הסכום שציווה נראה קצת מופרז ממה שהיה צאמת חייב, כן נראה להם לדעתם.

מדין לצאת ידי שמים

א. קודם נדון האם האב עצמו צחיו היה חייב לשלם צנדון זה מדין ללאת ידי שמים או לא.

הספק ומשלם לו רק מה שצורר לו ויוצא
 זו אף ידי שמים, ודעה הב' כיון שזעזע
 זוכר שלוה, אינו יוצא ידי שמים עד
 שיתפטר עם המלוה צמה שיכול וכו' ע"כ.

ורחש"ך צס"ק ס"ז הכריע כדעה הראשונה
 דפטור (וראה משנת המשפט מה
 שהביא עוד דעות ע"ז, וא"כ הרי הצנים
 יכולים לומר קי"ל כדעה הא' וכהכרעת
 הש"ך.

אך צנדונינו קצת גרע, כין דהלווה הנמצע
 הוא שמא גרוע דהרי הו"ל למידע,
 והתוצע - המוסד הוא שמא טוב, דלא הו"ל
 לזכור כ"כ הרבה זמן כל הסכסוכים שהיו
 להם.

רא"ה ע"ז צספר אבן המשפט (י"ל ע"י
 כולל בית אולפנא דרבינו יוחנן)
 צעמוד ש"א הערה 22 דבאופן זה י"ל
 מהטור דחייב. וכן נראה צס"ת נוצ"ת יו"ד
 סס"י קנ"ה יעו"ש, (ומ"מ יש לדון בזה),
 וא"כ י"ל צנדונינו יהא הדין דהאז חייב
 לצי"ש.

אך היות והאז נפטר, וכיון שלא היה חייב
 רק לצי"ש, וזה חיוב על הגביר, משום
 שהיה לו לידע, א"כ צנדונינו שהאז אינו
 לפנינו לחייבו לזאת ידי חובו לצי"ש, וצאים
 לתצוה היורשים מנד הנכסים, הרי היורשים
 לא הוו להו למידע אין שום חיוב עליהם,
 דאולי אין כאן שעבוד נכסים, ונראה לכאורה
 דעל היורשים אין חיוב לצי"ש, וא"כ א"א
 לחייב היורשים מדין לצי"ש, ויל"ע.

וראה גם תומים סי' ס"ח צאורים ס"ק
 ל"ח שכתב שם ונראה דמיירי צאופן

דלא הו"ל למידע כגון יורש דאומר דאינו
 יודע אם חייב לו אצו חטין וכו' ולכך
 לצי"ש פטור לשלם חטין אף דקיי"ל לעיל
 סי' ע"ה סעיף ט' א"י אם הלויטני חייב
 לצי"ש, שם הו"ל למידע וכאן לא הו"ל
 למידע וכו' יעו"ש.

אבל אעפ"כ נראה דיש מקום גדול לומר
 לצנים שידאגו לאציהם ולנשמתו שלא
 ישאר חייב חיוב לצי"ש ויקיימו דבריו וצפרט
 שציווה להם להדיא לפרוע החוב, אצל א"א
 לחייבם ע"ז.

מדין כבוד אב

ב. הנה אם יש לקיים כל הצוואות שמצווה
 האב מדין כבוד אב, ראה משפט
 הצוואה צסער ח' מדין כבוד אב (עמוד
 תס"ז והלאה) שרעק"א נסתפק בזה, ונחלקו
 האחרונים בזה יש אומרים שיש כבוד"א ויש
 חולקים.

וע"ב צנדונינו יש ספק מ"ע דאורייתא של
 כבוד"א.

ואולי יש להוסיף שצמקום שהאז ציקש
 לשלם למוסד כדי שלא ירד גלגול
 ולא ישאר חייב, יש יותר מקום לומר שיהא
 בזה כבוד"א, מהא דכתב התהלה לדוד חו"מ
 סי' ק"א שאין בזה כבוד"א (משפט הצוואה
 עמוד תע"ח) כיון שמעיקרא נחלה
 דאורייתא ומסיק ודוקא לפרוע חוב אציהם
 וכו' שייך כבוד אב כדי לתקן אצל לא
 למעיקר נחלה דאורייתא יעו"ש.

ואף שזה גופא נכלל צהספק של הצנים,
 האם אציהם היה חייב סכום זה או

לא, ולהלד שאינו חייב, לא יהא מזה כבו"א (מדין פריעת החוב), אבל היות שיש בזה ספק אם חייב נראה ללדד שיש בזה יותר כבוד אב ועכ"פ "הענין" של כבו"א שייך בזה יותר כיון שאציהם מפני הספק שנסתפק צויה להם כך וז"ע.

(ופשוט שעל מנוות כבוד אב אין כופין, כיון דהוי מ"ע שמתן שכרה בזה שאלו כופין ע"ז).

מדין מצוה לקיים דברי המת

ג. הנה בשו"ע חו"מ סי' רנ"ז סעיף ב' פסקו המחבר והרמ"א דכדי שיהא דין מלד"ה נריך שהמנווה ישלש החפץ בידי שליש לשם כך, והסמ"ע והש"ך הביאו דעת הריטב"א והרא"ה החולקים וסוברים שאם צויה למי שיספק בידו לעשות וקבלו עליהם או שתקו יש כבר דין מלד"ה.

ויש אחרונים שנקטו כהשו"ע ויש אחרונים שנקטו כהריטב"א והרא"ה, וראה משפט הצוואה ח"א שער א' דיני מלד"ה, דעות הפוסקים בזה באריכות.

ועתה צנודונינו היות והאבא צויה לפני כמה מבניו שיקיימו דבריו וקבלו עליהם ושתקו, א"כ להריטב"א והרא"ה יש דין מלד"ה, אך יש לדון כשצויה רק לחלק מבניו ולא לכולם (וכן היה צנודונינו) אם זה מחייב את כל שאר היורשים או לא, והארכתי בזה לעיל בסימן טו.

אך הרי הצנים י"ל קי"ל כדעת השו"ע והרמ"א דבעי הושלש לשם כך וא"כ אין בזה דין מלד"ה.

אך לעומת זה יש לדון ע"פ מה שנתבאר במשפט הצוואה בח"א בדין מלד"ה עמוד ריט ע"פ דברי הריב"ש סי' ר"ז דכל הסבא דבעי הושלש לשם כך דאל"כ מהתל ומפליג בדברים.

ועפ"י"ז כתב מהרש"ם בח"צ סי' רכ"ז דאם ברור שהאב היה לו ברור שבניו יקיימו דבריו וכמו צנודון הצוואה שדן שם, א"כ באופן זה, א"צ שיהא הושלש בידי שליש לשם כך והוא כמו הושלש.

וגם האשיעזר ח"ג סי' ל"ד דן בצוואה בערכאות ודן לקיימם כיון שיש גמירות דעת מהמנווה ע"כ כשהולך לערכאות (או שעורך צוואה שיש לזה תוקף בערכאות והארכתי בזה בסימן לט ואכ"מ) דהוי הסבא כמו הושלש.

ועפ"י"ז שמעתי לדון שבנודונינו, האבא כל ימיו חשש מהחוב ופשוט וברור שהיה בטוח שיקיימו דבריו ולא ינסו להתחכם בזה וכן אמר להם צפניהם וקבלו עליהם או שתקו, א"כ י"ל דיש בזה דין מלד"ה גם להמחבר והרמ"א הסוברים דבעי הושלש צנודונינו הוי כמו הושלש.

אך שמעתי מאחרים דאין זה ברור כ"כ שהאבא סמך ע"כ [ומה שלא שילם בעצמו את החוב, אין ראיה לא לכאן ולא לכאן, מפני שלא היה לו כסף מזומן, ורק כשצניו ימכרו הבית לאחר פטירתו, יהא להם ממה לפרוע חובו] וז"ע בזה.

ובז"ב פשוט גם בזה שהצנים י"ל קי"ל דסבירא להו דמלד"ה בעי הושלש כפשוטו ודלא כחידוש זה דמקרי כהושלש.

וא"א לכופס לקיים מדין מלד"ה, כיון שהיא סבא שאין כולם מודים לזה.

מדין נדר

ד. ראה משפט הצוואה ח"א שער ט כשנדר ומת אם היורשים צריכים לקיים נדר אציהם והצאתי שם דעות לכאן ולכאן, וכן תלוי באיזה לשון אמר וכו'.

ב"מ צנדינו נראה לומר דלא שייך כאן לדון מדין נדר ולומר דהיות והיה האב מסופק כמה ע"כ החליט לנדור החלק האחר ונאמר דחמישים חייב באמת, והחמישים האחרים כיון שהיה להאב ספק אם חייב, נדר עוד חמישים למוסדות, אף שיש נד לומר כן, אך מסתבר הרבה יותר שלא נדר ולא נתכוין לנדור כלל, ורק ניה לתת הסכום הגדול מפני ספק חובו.

ורא"ה צנדינו המשפט סי' רנ"ג סק"ג מה שדן על דברי הקל"ה"ח שם צדכרים כעין אלו יעו"ש, כשחייב מטעם נדר אם יש לדון גם מדין מתנת שכ"מ וכו' יעו"ש.

ועב"פ זה נראה רחוק מאוד לומר שיש כאן נדר על החמישים האחרים (אף שדיין אחד טען שיש נד כזה).

אין אדם משים עצמו רשע

ה. [ראה צנ"ח שבות יעקב ח"א סי' ק"ע אודות אחד שנייה לפני מותו שיתנו לפלוני מאתיים וזו עובר שגזלו כ"כ, והיורשים אינם רוצים לתן באמנם שאין אדם משים עצמו רשע ואין אציהם נאמן בזה,

וכתב דאין כאן מקום ספק דודאי יכול אדם לחייב עצמו בהודאת פיו אף שמשים עצמו רשע ויש ע"ז חצילות ראיות וכו' וכ"ש זה שצויה לפני מותו כדי להצדיק מעשיו ולקיים שוב יום אחד לפני מיתתו ואין צוה משום משים עצמו רשע וכו', ובתשובות חו"י סי' רל"א מסתפק בזה"ג והניח צ"ע, ובאמת אין כאן מקום עיון, וא"ל לפני כלל דודאי יכול לחייב עצמו ליתן נכסיו למי שירצה אף אם משים עצמו רשע, ומזה לקיים דברי המת בנכסיו עיי"ש.

וגם הפתחי תשובה חו"מ סי' רנ"ה סק"א הביאו.

אבל פשוט שאין זה שייך לנידונינו כלל, כיון שכשאלה מודה שחייב חוב, לא נכלל כלל צענין אין אדם וכו'.

התפשרות עם המוסד על גובה הסכום

ו. למעשה היורשים הסכימו לקיים צוואת אציהם, אך שאלו האם חייבים ע"פ הני"ל לשלם כל הסכום ללא עוררין או כיון שנראה להם שסכום זה שכתב אציהם הוא סכום מופרז, ע"כ נפשם בשאלתם האם מותר להם לשאת ולתת עם המוסד, שיורידו קצת מהחוב וימחלו לאציהם באופן המועיל ע"פ ד"ת, או שצריכים לתת כל הסכום ללא עוררין, מכל הסיבות שהזכירו לעיל.

ונראה לומר כיון שכל מה שאציהם כתב כן הוא רק מפני שחשש שלא יסאר בעל חוב, וכמו שמוכת ממה שכתב שחושש שחייב להם, ע"כ באם מנהלי המוסד יסכימו

משפט

סימן נא

הצוואה

שיא

להוריד חלק של יורשים נראה שזה מופרז, הסמכות למחול, כן נראה לכאורה, וזה יכלול
וימחלו לאזיהם צמחילה גמורה נראה צדין כבו"א ומלד"ה, כיון שזה היה כל
דיכולים לעשות כן, וצאופן שיש למנהלים מטרתו של אזהם.

סיכום

א. מדין חיוב האב לצי"ש הנה אף שכנראה יש על האב חיוב לצי"ש, אבל על
היורשים לכאורה אין לצי"ש, כיון דלא הוו להו למידע ויל"ע, אעפ"כ כבר כתבנו
דראוי והגון ליורשים לראות שלא יהא על אביהם חיוב לצי"ש ולפרוע החוב.

ב. מדין מצוה לקיים דברי המת, הבאנו דיש דעות שיש בזה מלד"ה ולעומת זה
יש חולקים וע"כ מעיקר הדין י"ל קים לי דפטורים, אך ראוי מאוד לקיים מצוות
אביהם בפרט בדבר שחשש לזה כ"כ שלא ירד גלגול על החוב.

ג. מדין כבוד אב, הבאנו דיש דעות בזה ונחלקו הפוסקים בזה וצדדנו דאולי יש
כאן מקום יותר לומר כבוד אב, ומ"מ אין כופין על כבו"א דהוי מ"ע שמתן
שכרה בצדה.

ד. מדין נדר, צדדנו כבר דמסתבר יותר שאין לומר בזה שעל החלק שהאב נסתפק
מדין חוב, נדר על סכום זה לצדקה.

ה. יכולים להתפשר עם המוסד ובתנאים כדלעיל.

ו. ולסיכום פשוט שאין ב"ד יכולים להוציא מהיורשים בדין את כל הסכום.

אך כמה דיינים אמרו בדבר פשוט שצריך לומר ליורשים שיש עליהם מצוה לקיים
דברי המת ומצוות כבוד אב לקיים דברי אביהם, בפרט בדבר שכ"כ נגע לנפשו
ולהוריד מאביהם חיוב לצי"ש ושזה נוגע לגשמתו בגן עדן, והרי ציווה על ממונו
שלו, אף שברגע פטירתו ירשוהו יורשיו, ולא להיות נבל ברשות התורה, רק יקיימו
דברי אביהם. אך להתפשר עם המנהלים על גובה הסכום יכולים וכנ"ל.

סימן נב

כתב כל נכסיו "לאשתו" בצוואה ועשה הצוואה "גם עם התחייבות" – דין לא עשאה אלא אפטרופוס

מעשה באחד שכתב צוואה ונתן לאשתו כל נכסיו עם קנינים והוסיף גם התחייבות שהתחייב לה כנגד חלקה בעיזבון, ויש לדון אם בזה יועיל ולא נאמר שעשאה רק אפטרופוס.

וכמ"ס צפרישה וכן כתב המחצר בעלמו פלוגתא בזה בס"ז וכו' יעו"ש.

ובסעיף ז' כתב המחצר יש מי שאומר דכותב כל נכסיו לכן דין הצנים אם נתן לו צקנין ויפה כוחו קנה, ויש מי שאומר שאעפ"כ לא קנה.

וייש לדון כשכתב צוואתו בנוסף לקנינים הוסיף גם התחייבות כדרך הנוסח צוואות המתוקנות שמתחייב לאשתו כנגד כל הסכום שיהא שוה נכסיו צעת פטירתו, אם זה לחוד סגי שיוציאה מכלל אפטרופוס כיון שהתחייב לה חוב כנגד כל הסכום, ואם תקבל נכסיו יפקע החוב, ואע"פ שגם כשנותן צקנין נחלקו הפוסקים אם לא עשאה אלא אפטרופוס, אך י"ל דחוב שהתחייב לה מראה יותר על גמירות דעתו צמתנתו.

ולפ"ם ריהטא צלי עיון דדברי הפוסקים משמע דמהני ומועיל, כיון דצאם לא יקיימו הצוואה, יש על יורשיו חוב פשוט [על אף שאולי יש צד לומר שע"פ דין שנאמר לא עשאה אלא אפטרופוס, נאמר שגם החוב הוא לאו דדווקא וכמו שהקנין לאו דדווקא].

בשו"ע אזה"ע סי' ק"ז סעיף א' נפסק הכותב כל נכסיו לאשתו דין צריא דין שכ"מ אע"פ שקנו מידו לא עשאה אלא אפטרופא על יורשיו.

הנה צח"מ שם סק"א כתב ועיין צח"ה סי' רמו ס"ד וס"ז די"א דצקנין ל"ש לומר לא עשאה אלא אפטרופוס דאין קנין לאפטרופוסות, וכן צ"ש שם סק"ז אע"פ שקנו מידו צח"ה סי' רמו שם הביא פלוגתא בזה אם אמרינן צח"ה ג' דעשאו לאפטרופוס יעו"ש.

ובן צח"מ סי' רמו ס"ד הכותב כל נכסיו מתנה לאחד מצניו וכו' לא עשאו אלא אפטרופוס וכו' ואם פירש צטר שמקנה לו הקנאה גמורה ולא צתורת אפטרופוס או שפירש צטר שיהא רשאי למכור ולתת לאחרים או שכתב לו מטלטלי אגב מקרקעי או שהקנו לו צקנין וכן כל שכתב צטר המתנה לשון שאפשר להוכיח ממנו דלמתנה גמורה נכוין קנה.

ובבב"ע סק"ח או שהקנה לו צקנין כן דעת הראצ"ד והרשצ"א אבל הסכמת הטור צס רצינו יונה אינו כן

ועב"פ נראה שזה גופא מוכיח שנתכוין למתנה גמורה ולא לאפוטרופוס, וא"כ חזר הדין, שתזכה האשה.

ואע"פ שיש חלק נכסים כגון דבר שלא בא לעולם שא"א להקנות ואולי מפני זה עשה דרך התחייבות, וכמו שכותבים בכל הלוואות התחייבות מפני זה, מ"מ כיון דלמעשה עשה חוב, וחוב הרי לא שייך בזה לומר שהתחייב לאשתו סכום גדול או סך

השווה לחלקה בעיזבון, כדי שתהיה רק אפוטרופסית על נכסיו, שאין זה מדרכי הנתינה כדי להיות אפוטרופוס, ומשא"כ בקנין שייך לומר שהקנה כדי שתהיה אפוטרופסית על נכסיו, וע"כ בשו"ע אזה"ע סי' ק"ז שכתב כל נכסיו לאשתו אף בקנין שייך לומר שעשאה אפוטרופוס, כן נראה לפוס ריהטא, אף ששמעתי לדון ולומר דגם בזה לא עשאה אלא אפוטרופוס ויל"ע לדינא.

סימן נג

צוואה שערכו בעל ואשתו יחד אם זה נחשב להסכמת הבעל לצוואת האשה - צוואה כזאת עם תנאי חזרה, חזרת הבעל מהסכמתו לצוואת אשתו

א. מעשה בזוג שערכו צוואה על נכסיהם יחד בצוואה משותפת, ושם כתבו שניהם שלאחר פטירתם יזכו כל צאצאיהם בנכסיהם שווה בשווה, ולא הזכירו ולא כתבו שום דבר אחד להשני, דהיינו כאם אחד הבעל או האשה ילך לב"ע, שהשני הבעל או האשה הנשאר חי יזכה בנכסיו, או לא יזכה בנכסיו.

וגשאלת השאלה האם כשהאשה נפטרה קודם, אם אין תוקף לצוואתה שנתנה לילדיה, כיון שהרי הדין האשה שמכרה בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ומתבטלת צוואתה ממילא, או דנאמר כיון שבאו הבעל והאשה יחד לערוך צוואה, אין לך הסכמה גדולה מזו של הבעל לצוואת האשה, ובאופן שהבעל מסכים הרי יש תוקף לצוואתה בנתינתה לילדיה.

ב. עוד מעשה בזוג שערכו צוואה כזאת יחד, וכתב שם הבעל מפורש שמסכים לצוואת וחלוקת אשתו לילדיה, ובצוואה נכתב תנאי שיוכלו לחזור מהצוואה ע"י צוואה אחרת וכנסח הרגיל בכל הצוואות, ועתה בא הבעל ורוצה לחזור רק מהסכמתו לצוואת אשתו ולא לחזור מצוואתו שהוא ערך על נכסיו, וגשאלת השאלה האם גם זה נכלל בתנאי שיוכל לחזור בו או לא ורק נכלל שיוכל כל אחד לחזור מצוואתו הפרטית.

חתימה יחד אם מהווה הסכמה

א. קודם נזכר את השאלה הראשונה, והוא נראה כי מעיקר הדין, הרי אם אשה נותנת צוואה נכסיה לצניה ולא לבעלה, והיא נפטרה לב"ע קודם לבעלה, הרי אין שום תוקף לצוואתה ובעלה יורשה, ומדין תקנת אושא, דהבעל צנכסי אשתו לוקח הוי, וע"כ אין שום תוקף לצוואתה.

רק במקרה שעדים מעידים או שהבעל כותב וחותם שהכל נעשה בהסכמת הבעל וכו'

אזי יש תוקף לצוואתה כיון שהסכים הבעל למעשה (וכמו שכתבתי בספרי משפט הצוואה ח"א צעמוד מ/7 נוסח טוב שיחתום ע"ז צוואת אשתו שיועיל ע"פ דין תורה).

אך צדונינו הרי לא כתב הבעל בהצוואה שהסכים למתנותיה, ולכאורה לא יהיה תוקף לצוואתה אם היא נפטרה קודם.

אך מ"מ יש לדון ולומר כיון דשניהם הצעל ואשתו באו יחד אלל מומחה לערוך

צוואה וערכו יחד צוואתם, א"כ אין לך גמירות דעת והסכמה גדולה מזה ששניהם מסכימים כל אחד על צוואת השני, ומהני. וע"ב צאם האשה נפטרה קודם אזי יזכו בניה בנכסיה וכמו שכתב בצוואתה והבעל לא יזכה בנכסיה.

[ומצאתי צפתתי חושן ירושה פ"ח סעיף מ"ד הודה הבעל שצדקותו מכרה וכו' לכו"ע אינו יכול להוציא מיד הלקוחות, וזהו ע"כ ק"י ולכאורה נראה שאם מכרה צדקותו אינו מוציא מיד הלקוחות אפילו אחר שמתה כיון דצדקותו מכרה הפסיד זכותו גם מתקנת אשאי, ועדיין לא מצאתי ע"כ].

ונראה לכאורה שיועיל כשצאו יחד לערוך צוואתם שזה כמו הסכמה מפורשת, ולדינא יל"ע.

וב"מ נראה שיש לדון ולומר שצדקותו זה יועיל הסכמת הבעל רק על רכוש שיש לה כהיום אבל לא על רכוש שיגיע לידיה אח"כ - דשלז"ל.

ובהב"ר הדברים י"ל שעל החלק שאפשר להקנות כוונתו בהסכמה שהוא מסכים למכירתה וע"ז אנו אומרים שגם הוא מקנה וכאילו היא שלוחו להקנות, משא"כ בחוב שהיא מתחייבת למוטצים אפילו שיש כאן הסכמה ממנו, מ"מ בהסכמתו להתחייבותיה עדיין הוא לא נעשה חייב עקב זה למוטצים.

אבל במשפט הצוואה מהדורת תשע"ז חלק א' עמוד מ/מ/7 כתבתי נוסח שמוסיפים

צוואת האשה כשנותנת לאחרים ולא לבעלה, שבעלה מסכים וכו' וגם מתחייב לפרוע החוב מירושתה וכו' כמפורט שם, בזה האופן יועיל הסכמת הבעל והתחייבותו גם על דשלז"ל ויל"ע בכל זה.

תנאי חזרה מצוואה אם בולל גם חזרה מהסכמתו לצוואת האשה ב. עתה נבאר את השאלה השנית, הנה צוואה כזאת, אף שהשאירו כל אחד משניהם זכות לחזור מהצוואה שערכו, והכוונה שכל אחד לבד יכול לחזור אף שהשני לא ירצה לחזור, אעפ"כ נראה צאם ירצה הבעל לחזור צו מהסכמתו שהסכים למתנות שנתנה אשתו, אינו יכול כיון שלא עשה צוואה תנאי שיכול לחזור גם מהסכמתו זו.

ולבאורה נראה כי אם למשל האשה ערכה צוואה על נכסיה לבניה ולא לבעלה והיא כתבה תנאי שתוכל לחזור צו מצוואתה וכמו שכותבים צוואות הרגילות, והבעל הוסיף ע"ז שהכל נעשה בהסכמתו המלאה וכו', והיינו שרק האשה עשתה צוואה עם תנאי חזרה ועם הסכמת הבעל, אבל הבעל לא ערך אז צוואה כלל על נכסיו.

לבאורה פשוט שצדקותו זה אין הבעל יכול לחזור צו מהסכמתו לצוואתה כיון שעל הסכמתו לא עשה תנאי שיכול לחזור צו, וע"כ אף שהאשה יכולה לחזור צו מצוואתה אך הבעל א"י לחזור צו מהסכמתו.

עֵתָה נבוא לדון בנידונינו שהצעל והאשה ערכו יחד צוואה אחת משותפת על נכסיהם וכתבו צוואה תנאי חזרה שכל אחד יכול לצטל צוואתו, והצעל לא הסכים מפורש על צוואת אשתו, ורק אנו אומרים כיון ששניהם באו יחד וערכו צוואתם יחד אין לך הסכמה גדולה מזה, וכנ"ל בשאלה הקודמת.

וְעֵתָה נשאלת השאלה באם הצעל רוצה בחיי אשתו לחזור צו מהסכמתו שהסכים לצוואת אשתו לחלק נכסיה לצניה ושהוא - הצעל לא יזכה בהם.

בזה יש לומר כדבר חדש, שבה שכתבו יחד שיכולים לחזור בהם ולצטל הצוואה הרי יש בזה תנאי שכ"א יכול לצטל צוואתו.

וְע"ב אולי היה מקום לחדש ולומר שיש בזה גם דבר נוסף, והוא שהצעל יוכל לחזור צו גם מהסכמתו לצוואת אשתו,

ועי"ז יצטל למעשה גם צוואת אשתו, והוא כיון שהצעל שותף בכל הצוואה שלו ושל אשתו כיון שיש לו זכויות בנכסי אשתו [כגון פירות נכסי מלוג] וכן שצריכה להסכמתו בעריכת צוואתה, וכתב תנאי שיכול לצטל את הצוואה, יש צד לומר שנכלל בזה גם פרט זה שיכול לצטל גם חלק אשתו והוא ע"י שיחזור צו מהסכמתו, וע"כ אה"נ אם אשתו תאריך ימים אחריו, אזי יהא תוקף לצוואתה, אך אם היא תלך לב"ע קודם לצעל, אזי הרי יש כאן תנאי חזרה מהצעל על הכל, וע"כ יוכל הצעל לצטל הסכמתו, ויהא תוקף לציטול צוואת אשתו במקרה שהיא תלך לב"ע קודם.

אבל למעשה שמעתי בזה צדדים לכאן ולכאן, אף שנוטה יותר לומר שלא יוכל לחזור מהסכמתו לצוואתה ואין זה נכלל בתנאי החזרה שכתב והדבר צריך הכרע.

סימן נד

חזרה מצוואה שנערכה בקנינים וחזר ונתן ליורשיו החלק שחזר בתורת ירושה ולא בקנין

מעשה באחד שערך צוואה לבניו ולבנותיו עם קנינים והתחייבות כדת וכדין עם תנאי חזרה שיוכל לחזור מצוואתו רק ע"י צוואה אחרת שיערוך ע"י עדים ובקנין.

עתה בא לחזור מצוואתו, אך למעשה אין הוא רוצה לתת יותר לאחד מהשני ע"י קנינים והתחייבות, רק רוצה להוסיף לבניו הזכרים שיקבלו לחלקם ע"פ דין ירושה מהתורה יותר ממה שקבלו בצוואה הראשונה.

והיינו שבצוואה שערך כתב לחלק הכל שוה בשוה והשאיר סך אלף ש"ח לירושה דאורייתא שזה יקבלו בניו הזכרים מדין ירושה ע"פ ד"ת וללא שום קנין והתחייבות.

ועתה רוצה להוסיף על חלק זה ולתת עשרת אלפים ש"ח לירושה דאורייתא שבזה יזכו בניו הזכרים כדין תורה מדין ירושה ולא ע"י דיני קנינים והתחייבות.

ואם ישאל השואל, דא"כ מאיזה טעם ומאיזה סיבה, כריך קנין כדי לחזור בו ומה יוסיף ומה יועיל הקנין, וא"כ מדוע כתב צוואתו הראשונה שלא יוכל לחזור רק ע"י קנין.

התשובה היא א. דבדברים שבאמת רוצה לתת לאחרים ושייך להקנותם פשוט דלא יוכל לחזור עלי קנין ולתתם להם וזה היה כוונתו, ב. ועל דברים שרוצה לחזור ולתת ליורשים כדין ירושה, והוא הדין והוא הטעם, כשרוצה לחזור מצוואתו ולא לתתם עכשיו לשום אדם עד שיחליט במשך הזמן למי לתתם, שבעצם באס לא יחליט צימי חייו ע"י צוואה חדשה מה לעשות עם זה,

ונשאלת השאלה היות שבאמת החזרה בצוואה הראשונה כתוב שיוכל לחזור רק ע"י צוואה אחרת בקנין ובעדים, וא"כ לכאורה כאן, כיון שהחלק שהוא משנה עכשיו מהצוואה הקודמת הרי נתן לבניו הזכרים מדין ירושה ולא מדין קנין, וא"כ אולי י"ל דלא יוכל לחזור בו, כיון שלא חזר בו ע"י קנין, והיינו שלא נתן החלק שחזר לאחרים דהיינו בניו ע"י קנין.

וב"ב נראה פשוט דיועיל, ונאמר דהכוונה מש"כ שצריך לחזור בקנין, היינו שהחזרה תהא בקנין וזה לאחוד סגי, וא"כ שגם בחדא מחתי גם יקנה הנכסים לאחרים, כי לא לזה נכתובין, במה שאמר ובקנין.

למעשה יירשו יורשיו ע"פ דין תורה נכסים אלו, אה"נ דבאמת חזרה לחוד מהצוואה בעצם א"צ קנין כלל וכלל, ופשוט דבסתמא היה שייך לעשות תנאי חזרה שיוכל לחזור גם בלא קנין.

רק כיון שרצה שהחזרה מהצוואה תהא חזרה רק בזבד ראש ולא ע"י החלטה חפוזה ברגע אחת, ע"כ כדי להקשות על תנאי החזרה כתב תנאי שצריך גם עדים וגם קנין לאלומי למלתא, שלא תהא חזרה מולחצת וכו', וע"כ מוסיפים תנאי חזרה רק ע"י צוואה אחרת ובעדים ובקנין.

ובדוגמא וראיה רחוקה לדבר הוא גט מקושר, שחז"ל הקשו בעריכת ועשיית הגט כדי שהכהנים לא יגרשו

נשותיהם בקלות ואח"כ לא יוכלו לחזור בהם, כיון שכהן אסור בגרושה, כן הדין צנדונינו.

וע"ב נראה שפשוט שיכול לחזור צו ע"י צוואה אחרת ע"י עדים, ובעשיית קנין על החזרה הזאת אף שצפועל לא הקנה הנכסים לשום אדם אחר.

וידועים הם דברי הרמב"ם בהלכות מכירה פרק ה' הלכה י"ג קנין זה שנהגו להקנות באלו הדברים אינו מועיל כלום, אלא להודיע שאינו אומר דברים אלו כמשחק ומהתל אלא שגמר בלבו ואחר כך אמר וכו' עכ"ל, וא"כ גם צנדונינו נאמר דזה היה כוונתו וע"כ יועיל החזרה אם יעשה קנין ע"ז אף שאינו צריך לקנין כנלע"ד.

סימן נה

נתינה בצוואה לקטן הסמוך על שולחן אביו - וכשהגדיל הקטן בעת פטירת המצווה - עריכת צוואה שיש בה מוטבים קטנים

מעשה בראובן שערך צוואה על נכסיו כדת וכדין ובצוואתו חילק נכסיו לנכדיו, והנכדים שהיו לו בעת עריכת הצוואה היו אז עדיין ילדים קטנים.

עוד מעשה בשמעון שערך צוואתו ובנ"ל והוא חילק נכסיו לבניו ולנכדיו הקטנים.

א. ונשאלת השאלה, כיון שהיו נכדיו קטנים בעת עריכת הצוואה, והיו קטנים הסמוכים על שולחן אביהם.

והרי בשו"ע חו"מ סי' ע"ר סעיף ז' נפסק להלכה כשנותנים מתנה לקטן זוכה במתנה אביהם ולא הם, וז"ל הרמ"א ואם נתנו מתנה לקטן הסמוך על שולחן אביו הרי הוא של אביו אבל לא בצנו הגדול עכ"ל.

הנה הסמ"ע שם בסק"ח כתב וז"ל אבל לא בצנו הגדול, דאיכא למימר הנותן הקפיד להיות דוקא של הבן, משא"כ צנתן לצנו קטן דמסתמא אינו משומר צידו וזאת דעת אביו השומר ונתנו לקטן אדעתא דאציה, עכ"ל.

ונראה דס"ל דהסצרא הוא צמה שנפסק להלכה לתתו לאביהם של הקטנים דאנו אומרים דודאי נתכוין לתתו לאב, עפ"י הסצרא הנ"ל, שהקטן לא יוכל לשומר, אבל באופן שיהא ברור שודאי נתכוין שיהיה לנכד, וודאי שיועיל מתנתו וזכה בזה הנכד ולא האב בן הסצא המוריש.

ועפ"י יש לדון בין בשאלה הא' ובין בשאלה הב' שיזכו בחלק הנכדים הקטנים, רק אביהם של הקטנים דהיינו בני המוריש הסצא - ולא הנכדים.

אלא דיש מקום לדון ולומר דיש אומדנא חזקה שהסצא רצה לתת דוקא לנכדים ולא לבניו, שהרי היה יכול לזוות נכסיו לבניו בצוואתו.

וביון שצויה לנכדיו, רואים שרצה לתת להם צדוקא.

ובפרט צנדון השאלה השניה שנתן בצוואתו גם לבניו וגם לנכדיו ורואים

ועפ"י י' לזון בכל צוואה שנראה כשנראה למשל יתן לנכדו בית שלם או סכום כסף גדול וכן בכל אופן שיהא ברור שכוונתו שיהא לנכד, שיועיל מתנתו לנכד דווקא ולא לאציו.

ע"מ שאין לאביו רשות בו

ב. ונזכר לזה שבאופן שיהא ברור שנתכוין לתת לנכד, נאמר דהוי כאילו אמר בפירוש ע"מ שלא יהא לאציו חלק בזה שמנינו דברים מפורשים בזה כדלהלן.

הנה צבנה"ג חו"מ סי' ע"ר הגה אות ג' כתב וז"ל אם במתנה שנתנו לו אחרים, אם נתנו לו ע"מ שאין לאציו רשות בה קנה, מהר"א גאליקו בתשובה כת"י עכ"ל, והציא דבריו גם בהלכה למשה גזילה ואצידה פרק יז.

וראה ספר הקטן והלכותיו ח"ג פרק ס"ז סעיף ג' באריכות דעות הפוסקים בכל נושא זה של נתינה לקטן, ונזכיר רק חלק, ומשם תקחנו.

וביסוד הדבר ראיתי במתנה אפרים הלכות זכיה ומתנה סי' צ' ד"ה ודאחאן עלה לידן מכל מ"ש דמתנה שנתנו אחרים לקטן הסמוך הרי הוא של אציו לכו"ע אלא דלדעת ר"ת אינה אלא משום איבה, ומש"ה אי נתנו לקטן ע"מ שאין לאציו רשות בו, הרי היא של בן דהשתא ליכא איבה, כיון דע"מ יהבה ליה, וכ"כ המרדכי פ"ק דמנעא וכ"כ הטור גבי קיבל מן הקטן דיעשה לו סגולה דחיישינן שמא יהבו ליה ע"מ שאין לאציו כלום, אבל לפי דעת הרמב"ם ודעימיה דכתבו דאין לקטן לזכות

לנפשיה בלא אציו, הרי המתנה היא של אציו ואפילו המתנה ע"מ שאין לאציו רשות בה, אם לא שזיכה הנותן לקטן ע"י אחר, דאז זכה הקטן בה, ואז שנתן מתנה לבנו אפילו אם הוא קטן הסמוך על שולחנו, אם זיכה אותה לו ע"י אחר זכה הבן ואפילו כשעשה כן לעצדו קנה העצד, כ"כ המרדכי פ"ק דקידושין, ואף לריטב"א שחולק על זה כמ"ש שם בחידושו היינו דווקא גבי עצדו עכ"ל, יעו"ש עוד.

וראה שם עוד מה שהאריך בהמשך נשיטת ר"ת הסובר דגם אם הבן גדול וסמוך על שולחן אציו, מתנה שנתנו לו אחרים זכה בהם האב.

ויש להוסיף כשאב נותן לבנו קטן, ראה נמ"י צ"מ דף יב. ד"ה זה הוא, דלא מהני, וזיינו והציאו רע"א גם בגליון השו"ע סי' ער ס"ב, וזיין גם לתשובת ר"צ אשכנזי סי' [לה] [לח].

וב"ב להמת"א בזיכה ע"י אחר יועיל, וראה בהקטן והלכותיו שם הציא דברי הכנה"ג חו"מ סי' רמ"ג הגה"ט אות כ"ז דעות הפוסקים בזה, וכן דברי הערך השולחן סי' רל"ה ורמ"ג שכתבו הרבה פוסקים בזיכה ע"י אחר מועיל יעו"ש, וא"כ כשכותב באופן המועיל נאמר דיועיל גם בזה ונאמר דכוונתו שזיכה ע"י אחר.

[וראה גם בשו"ת התעוררות תשובה ח"ג או"ח סי' תפ"ט שכתב לגבי משלוח מנות לבן הסמוך על שולחן אציו, וכתב אבל בלי ספק אם אחד נותן להם ע"מ שלא יהא לאציו רשות במתנה זו דהוי של הבן ולא

של האב, [ויעו"ש מש"כ לגבי בן גדול יעו"ש].

עפ"י י' יש לדון ולומר דנכדון הב' שנתן גם לבן וכן גם לנכד דהוי כאילו אמר ע"מ שאין לאצ"ך רשות זו.

וגם נכדון הא' שנתן רק לנכד יש לו גדול לומר שזהו הכוונה בצוואה שזה רק לנכד, "וכאילו" אמר ע"מ שאין לאצ"ך רשות זו.

וא"ב עפ"י י' יזכה הנכד בחלק העיזבון שנתן לו סבו.

וגם למ"ש הממ"א דלרמז"ס לא יועיל דאין יד לקטן וכו', י"ל כיון דכלל צוואה מתקנת הרי כותבים שמודה שהקנה כל דבר בקנין ובאופן המועיל ביותר ע"פ ד"ת, א"כ כאן נאמר דהכוונה "שהקנה לקטן ע"י אחר", וא"כ גם להרמז"ס יזכה הקטן בנכסי הסבא.

נתן בצוואה לבת קטנה

ג. הנה כל מה שכתבנו מיירי כשנתן לקטן, אבל אם נתן צוואתו לקטנה, נחלקו הפוסקים בזה אם זוכה הקטנה לעצמה, וראה באזה"ע י' סי' ל"ז בח"מ ובצ"ש סק"א, וקצוה"ח סי' ע"ר ובסי' קכ"א סק"ו ובערוך השולחן, ובמנחת חינוך מנהג מ"ג אות י"ג, ובהקטן והלכותיו שם.

עצה הוגנת בצוואות שיש בהם יורשים קטינים

ד. ואולי למעשה יש להוסיף בכל צוואה שיש שם מוטבים קטינים, שהחלק שנותן לקטן יהא עבורו בלבד ולא עבור מי שסמוך

על שולחנו, ויכול לכתוב בנוסף הצוואה כי יזכו הקטנים בעצמם בחלקם אף שיהיו סמוכים בעת חלוקת העיזבון על שולחן אחרים ולא זה שהקטן סמוך על שולחנו.

בוונת המוריש שיאריך ימים אחרי עריכת הצוואה ואז כבר יגדל הקטן – ובשהיה המצווה שב"מ

ה. ויש לדון עוד מלד אחר לומר שיש אומדנא ברורה שכוונתו היתה לתת רק לנכד ולא לאב, והוא: כי הרי המצווה הסבא כשערך צוואתו, הרי חשב בדעתו שעוד יזכה להאריך ימים ושנים, ובפועל יזכה בזה הנכד רק עוד רבות בשנים, כשהיה כבר צוודאי גדול אחרי פטירת הסבא – ואה"נ שהקניינים בצוואות הם גוף מהיום ופירות לאח"מ וחובה הקטן כבר בגוף מהיום של עריכת הצוואה, מ"מ כוונת המצווה שצפועל לא יזכה רק אחרי מותו, וחשב שיהיה הקטן כבר גדול אז.

ובאופן זה ל"ש הסבא שנתן לאצ"ו כיון שאין יכול הקטן לשומרו שהרי רצה שצאמת לא יזכה בהם הקטן של היום רק כשהיה הקטן כבר גדול בעת פטירתו וא"כ יש כאן לכאורה אומדנא ברורה שרצה צאמת לתת לנכד ולא לאצ"ו, וזה היתה כוונתו.

ואם נאמר שזה כוונתו, אזי הדין כאומר ע"מ שאין לאצ"ו רשות זו, וזכה הבן בן נראה לכאורה.

ואה"נ אם היה המצווה שב"מ שצוה אין סבא זו שחשב שזוכה גם רק כשיגדיל הקטן כיון שחושש כל רגע

שכב

משפט

סימן נה

הצוואה

ממיתתו, חזר הדין ויש בזה הצדדים הנ"ל
וללא סברה זו.
[ובענין מחנת שכ"מ לקטן ראה עוד
במהרי"ט ח"ב חו"מ סי' נה
וצננה"ג חו"מ סי' רמג הגה"ט אות כא
בשם שו"ת מהרש"ך ח"א סי' רד, וראה
גם בשו"מ מהדורא שתיאלי סי' כח
בסופו]

נספח א

סימן נו

פתרון למי שרוצה לתת בצוואה לבתו ושבעלה לא יהנה מזה
לא בחייה ולא ירשנה

מעשה באחד שאחת מבנותיו לא דרה עם בעלה והם פרודות זה מזה בלא גט, ורוצה לתת לה חלק מנכסיו, אבל אין רוצה שחתנו זה שעדיין לא נתגרש יהנה מזה דהיינו מפירות נכסיו שיתן לבתו בחייה וכן אם תמות בתו בחיי בעלה שלא יירשנה הבעל, מה יעשה.

והיינו שצאמת יזכה הנאמן והוא יתן לאחותו רק צשעה שתטריך ואז יתנה ע"מ שאין לצעלה רשות זה ומה שאת נותנת לתוך פיה, ואז רצונו יקויים צשלימות.

בן שמעתי מהרצה דיינים שזה הפתרון הכי הטוב שאפשר לעשות ולדעת שבתו תקבל את חלקה וצעלה לא יקבל כלום.

אך יש שרוצים להצטייט את זה יותר, ע"י שמחתימים את הבן או המוטב, שקיבל את חלק הצמ, על שטר הודאה שמודה שקיבל חלק מאב והוא מתחייב לתתם צבוא העת לאחותו.

ותרורף השטר הוא כי מודה הוא צשטר ההודאה שמייצ לאחותו סך השווה לחלק שהאב רצה לתת לה ושהוא קיבלם במקומה, וזאת יתן לה חלקה צתנאים ע"מ שאין לצעלה וכו' ומה שאת נושאת ונותנת לתוך פיה וכו' יפטר מהחוב וכדרך ההתחייבות צשטר חצי זכר וצוואות המתוקנות, ואז יקויים רצון האב צשלימות.

[ובשו"ע אכן העזר סי' נ' ס"ה נתבאר מתי כשהם פרודים אין הצעל יורשה וכן דעות הפוסקים בזה ואכ"מ].

הנה כל סוגי הלשונות שיעשה לא יצא צה ידי חובה כי בכל סוגי הלשונות ע"מ שאין לצעלה וכו' יש דעות צפוסקים לכאן ולכאן, ועל חלק מהם לא יועיל לשון זה ועל חלק אחר לא יועיל לשון האחר וגם יוכלו אח"כ ג"כ לטעון קים לי כהחולקים וכו' וכן יהיה ויכוח מי המורד האם הוא המורד או שהיא המורדת וכו' שתלוי לגבי דיני ירושות.

ע"ב העצה ההוגנת היא שיקנה החלק שרוצה לתת לבתו הנ"ל לאיש נאמן (ויכול להיות גם אחד מצניו) והוא יזכה בזכיה גמורה בכל הנכסים והוא יתן לבתו כל פעם שתטריך למעות ואז יתן לה צע"מ שאין לצעל רשות זה ומה שאת נותנת לתוך פיה וכו' צאופנים המצוארים צשו"ע שמועיל כשנותנים לאשה ע"מ שלא יזכה צהם הצעל,

נספח ב

סימן נז

פתרון לאיש שנפטר בלי עריכת צוואה, ואשתו רוצה שיחלקו בין חלקה ובין חלק בעלה לפי חלוקה מסויימת

מעשים שנשאלתי ע"ז הרבה פעמים שהאב נפטר ללא צוואה על נכסיו ואשתו רוצה שיחלקו את כל העיזבון בין שלה ובין של בעלה בחלוקה מסויימת, או שווה בשווה או שהבנות יקבלו חצי חצי זכר גם מחלק בעלה.

לחלק חסוּב או יקר ערך אצל לא דבר קטן, וזאת לא יפרטו את זה מפורש, יכול להיות מצב שהבן יפסיד חלקו גם כשלקח דבר חסר ערך, והרי פשוט שהאמא לא התכוונה לזה כלל וכלל.

אך צמידה ויהיה להם צנות יותר מצנים זכרים, לא יועיל עצה זו, כי יכול להיות שהצנים יגידו שכדאי להם לקחת חלקם בעיזבון האב בשלימות ללא הצנות, אפילו שיפסידו חלקם בעיזבון האב, כיון שחלק האב יקבלו יותר כיון שזה מחלק רק לצנים שהם הרי פחותים מהצנות, וצאופן זה לא יועיל עצה זו.

ובמובן שרק אחרי המייענות עם רב יש היתר לעשות דרך זה, וגם אז צריכים להשאיר קצת לצנים ירושה דאורייתא גם מחלק האב.

והרי מעיקר הדין אין לה שום זכות לנאות על עיזבון בעלה כלום, ונשאלת השאלה, האם יש דרך שמוכל לנאות גם על נכסי בעלה ושינטרכו בניה לקיים צוואתה.

למעשה אם יהיה לה סיצות מוֹדקות ואחרי המייענות עם רב, יש דרך לזה.

וחו"א: שתכתוב צוואתה שהיא מצווה לחלק את עיזבונה ועיזבון בעלה בחלוקה מסויימת, וכל מי שיקבל מעיזבון בעלה יותר יפסיד את חלקו בעיזבונה וחלק זה יחולק לשאר בניי ובנותיי, וזוה תרויח שבניה ינטרכו לקיים צוואתה, כי אחרת יפסידו את כל חלקם בחלק העיזבון של האב.

[צריבים] לזכור לפרט ברור, שמי שיקבל יותר מעיזבון בעלה, הכוונה רק

נספח ג

סימן נח

צוואה שלא נכתב בסופה והכל שריר וקיים - במנהג חלק מגדולי הדורות בזה

במשפט הצוואה במהדורות שי"ל בשנות תש"ס - תשס"ה נדפס נוסח הצוואה בנוסח טוב ומתוקן, אך בסוף השטר לא נכתב והכל שריר וקיים, הן קודם חתימת המצווה והן קודם חתימת העדים, בשניהם לא נכתב סיום זה.

והעירוני אח"כ כמה ת"ח דהרי חסר בנוסח הצוואה בסופו תיבות והכל שריר וקיים, וכמבואר בחו"מ סי' מ"ד סעיף ט' שכתב וז"ל האידנא נהגו לכתוב קיום מחקים ותלויות וכו' לפי שהורגלו עתה לכתוב בכל השטרות שריר וקיים דא"א לזייף ולמדין מדין שיטה אחרונה וא"צ להחזיר מענינו של שטר "מש"ה שטר שאין בו שריר וקיים פסול" ואין לעדים לחתום אא"כ כתוב שריר וקיים וכו' עכ"ל.

ובמהדורת תשע"ז תוקן כזר צניהם והוספתי והכל שריר וקיים, הן בחתימת המצווה והן בחתימת העדים על הצוואה.

ובן צספר משפטיך ליעקב ח"צ סי' כ"ד צנוסח הצוואה לא כתב שריר וקיים, לא אצל חתימת המצווה ולא אצל חתימת העדים וצמשפטיך ליעקב ח"ג סי' ל' נדפס נספח הלכתי לצוואה שנערך אצל עו"ד וכן צנוספח להסכם ממון שנעשה אצל עו"ד, לא כתב שריר וקיים.

ובדיני ממונות [צצרי] ח"ג שער ד' כתב צשני הנוסחאות והכל שריר וקיים.

אך למעשה ראיתי שהרבה מחברים שהדפיסו נוסחאות צוואה, לא דקדקו כלל לכתוב והכל שריר וקיים.

בספר גשר החיים ח"א פרק א' אות ד' הדפיס 4 נוסחאות צוואה 2 של צריא 2-1 של שכ"מ וצארצעתם לא כתב שריר וקיים.

ובש"ת מנחת יצחק ח"ז סי' קלז כתב
נוסח הצוואה שרק העדים
מעידים על הצוואה וללא חתימת המוריש
כלל, וכתב שם שריר וקיים.

ובספר דרכי חושן צוואה שערך בחתימת
המצווה לא כתב שריר וקיים
ובחתימת העדים כתב שריר וקיים.

ובספר השטרות (להגרש"א שטרן) סי' ל'
בחתימת המצווה כתב שריר וקיים
ובחתימת העדים לא כתב שריר וקיים.

והמעניין מאוד שבספר שורת הדין ח"צ
בסופו נדפסו כמה נוסחאות
צוואות והעירו והאירו כמה דיינים חשובים
הערות והארות רבות בנוסחאות הצוואות
ומשא ומתן בנושאים אלו, איך לערוך צוואה,
וכן דיוקים רבים הלכתיים בנוסח צוואה
ע"פ דין, ולא העירו כלל וכלל שצריך
להוסיף נוסח שריר וקיים, לא אצל העדים
ולא אצל הצע"ד, ובעל פתחי חושן בעריכת
הצוואה שהדפיס, השתמש גם בנוסח שדנו
שם.

ויצאתי לזדוק קצת בעוד שטרות, ומנאתי
בספר מכירת חמץ כהלכתו בסופו
נוסחאות מכירת שטרי חמץ מגדולי ישראל,
וצרובם לא נכתב הכל שריר וקיים, ונעתיקם
כאן.

השטר מהנודע ציהודה: ולאשר זאת
חתמתי כאן, נעשה במקום וכו'
ציום וכו' ולא נזכר שריר וקיים.

השטר מהגאון רבי נתן אדלר ודלא
כטופסי דשטרא הכל שריר וקיים,

ולהיות לראיה באתי על החתום יום יד ניסן
וכו', וכן נדפסו שם עוד נוסחאות וצבולם
כתב הכל שריר וקיים.

[ומה שקצת פלא, שכתב התאריך אחרי הכל
שריר וקיים, ולכאורה היה צריך
להכתב לפני הכל שריר וקיים, שלא יזייפו
התאריך].

השטר מהגרעק"א: חתימת ידי נעשה
ונגמר היום צ' יד ניסן, ולא כתב
שריר וקיים.

השטר מהגאון החת"ס: חתומים ע"י שני
הלדדים שנמסרו לכל נד נעשה
ציום, ללא שריר וקיים.

יש עוד שטר מהחת"ס שנעשה ע"י
עדים ובסוף השטר נעשה צפרסצורג
בתאריך, וע"ז באו על החתום בחתימת ידם
שמות המוכר והלוקח, אהרן יעקב עד משה
לייז עד, ולא נכתב שריר וקיים

השטר מהשו"ע הרב: ולראיה באתי על
החתום היום וכו' וללא שריר
וקיים.

השטר מהצית אפרים: נעשה ונגמר בכל
אופן לדתה"ק ועפ"י נימוסי
הקיר"ה וכלל מקומות משפטים ולראיה
באתי עה"ת, ולא נכתב שריר וקיים.

השטר מהישמח משה: נעשה היום פה
והכל שריר וקיים.

השטר מהקניור שו"ע: נעשה הכל בכל
אופן היותר מועיל ע"פ דתוה"ק
וע"פ נימוסי הקיר"ה והמדינה, אונגוואר,
יד ניסן, שם המוכר, ולא נכתב שריר וקיים.

ובנוסח השטר מצעל מחצר מכירת חמץ
כהלכתו נכתב בסופו הכל שריר
וקיים.

וברקתי עוד בשטרות היתר עיסקא על
איסור ריבית: ולא מופיע שם
הכל שריר וקיים, אך אין כ"כ ראיה, כי
אפשר לא נעתקו השטרות עד סופם, ונעתק
רק החלק של יסוד נוסח ההיתר עיסקא,
וצדקתי צהיתר עיסקא של המהר"ם והגינת
וורדים יו"ד כלל ו' סי' ד' והחכמת אדם
ולא נכתב הכל שריר וקיים, אך כאמור אין
ראיה כ"כ מזה.

וראיתי בקובץ בית אהרן וישראל גליון ע"ב
מאמר בזה והאריך רבות בציאור

השיטות ודעות הפוסקים בזה, וצקוף
המאמר ילא ליישב מנהגו של עולם בזה,
ע"פ הנהוג בדרך כלל לכתוב בסופו של
שטר ולראיה צאתי על החתום, ותיבות אלו
מורין כסיומן של דברים, כמו שריר וקיים,
ואם יוסיף אח"כ איזה תיבות המשנה תוכן
השטר שלמעלה או מוסיף עליו, הרי יוכר
הזיוף, וא"כ הוי כשריר וקיים, והוסיף
דכ"ה בנוסח שטר מכירת חמץ שצשו"ע הרב
הלכות פסח אינו מסיים בסופו בשריר וקיים
אלא וצאתי על החתום ביום פלוני וכו'
יעו"ש ומבואר מזה דסגי צהכי, יעו"ש
באריכות. גם צעל משפטיך ליעקב כתב לי
במו"ד וצעוד נירופים כי ולראיה צאתי על
החתום סגי והוי כמי שכתב שריר וקיים.

נספח ד

סימן נט

הזהירות בצוואה הנערכת בשני דפים לחתום על כל דף

מעשה באחד שכתב צוואה כשהיא מודפסת על שני דפים, ועל דף הראשון כתב כל סדר חלוקת נכסיו לפרטי פרטים, ולא חתם לא הוא ולא העדים על הדף הראשון, ועל הדף השני ששם נכתבו רק הקנינים ותוקפו ההלכתי של השטר צוואה, ולא את עצם חלוקת הרכוש רק שם חתמו המצוה והעדים, וגשאלת השאלה דין תוקפה של הצוואה.

כשצוונתם לחתום רק על דף האחרון ואכ"מ].

ובאם העדים אינם כאן וא"א לזכר אצלם, והיורשים אינם יודעים אם זהו צוואת אביהם, אינם חייבים להאמין למוטב שזהו הצוואה, וא"א לקיים הצוואה.

ובאם היורשים מאמינים לזוכה שזה הדף הראשון מהצוואה בין שיש עדים על הצוואה בדף האחרון ובין שיש הודאת צע"ד שהקנה הכל באופן המועיל ביותר יועיל.

[יש להוסיף עוד שע"פ חוקיהם צוואה מודפסת לא תועיל אף כשהמוריש צענמו יחתום על 2 הדפים, ויטרוך עדים או אישור נוטריון וכו' שהצוואה זאת היא מהמוריש, וציה"ד הרבני ג"כ לא יוכלו לדון ע"ז צלי הסכמת כל היורשים מרצונם הטוב, כיון שע"פ חוקיהם אין לזה תוקף וד"ל, וע"פ חוקיהם צריכים שגם העדים יחתמו ע"ז או הנוטריון].

נראה כדבר פשוט כיון שהצוואה מודפסת ואין שום סימן זיהוי על הדף הראשון שזה מהמוריש שהרי לא חתם לא הוא ולא העדים ע"ז, וא"כ מה"ת שנאמין למי שמוציא הצוואה צע"ד שזהו הצוואה וזהו דף הראשון של הצוואה, אולי הקליד דף חדש וזי"ף שם את חלוקת הנכסים ואח"כ הדפיסו וזירפו לדף השני שעליו מתנוססת חתימת המוריש, בזמן שאין הדף הראשון כלל מהמוריש.

ואשר נראה צוה הוא כי צאם עדים מעידים שדפים אלו הם הם הדפים שחתמו ע"ז ואשר נמסרו לזוכה, פשוט דיועיל.

ובמובן צדק כלל הצוואות הם שטרי הודאה מהמנוחה שמודה שהקנה הכל באופן המועיל, וע"כ יועיל.

[אך צאם יהיה השטר, שטר קנין על 2 דפים, יש לעיין איך לעשות שיועיל

בשהגיה בבתב ידו על דף הראשון יש לדון צה"ל כשלא חתמו על דף הראשון, אך למעשה צדף הראשון היה טעות צהדפסה בשם המצווה וצמספר זהות שלו, והמוריש תיקן צכתצ ידו את השם ואת המספר זהות האם זה הוכחה שזוהי צוואתו וזהו הדף הראשון של הצוואה שנמסר או לא.

הנה צזה יש לדון אם מה שתיקן המוריש צכתצ ידו את הדף הראשון מהצוואה [כשזה צרור שזה צכתצ ידו] יועיל, ונאמר שיש לנו ראיה שזה דף הראשון ויועיל הצוואה אף שלא חתם על דף הראשון, וכן היה נראה לפוס ריהטא, והדבר צריך הכרע.

אסיים מעין הפתיחה שכל ספר זה לא נועד אלא להאיר ולהעיר לב המעיין ולא לפסוק ממנו הלכות כלל וכלל, והשי"ת יאיר עינינו בתורתו, אמן.

ת. ו. ש. ל. ב. ע.

תוכן הענינים שבמפתח (אינדקס)

נכסי לטוביה	[לשון] יתרת הנכסים	אבזה דאבא
נפל הבית	טבעת קידושין	אבירה ומציאה
סיטומתא	טלית	אגב
ספר תורה	טעות	אודייתא
ספרים	טענין	אומדנא
ספרי דפוס	[לשון] יעבור	[לשון] אופן המועיל
סתירה בשטרות ובצוואות	ירושא אין לה הפסק	אחזה דאבא
עדים	[לשון] ישאר	אחרין
פדיון שבויים	כבוד אב	אין אדם משים עצמו רשע
פשרה	[לשון] כל נכסי	אפטרופוס
צדקה	[לשון] כל זכויותי	אשה
[שטר] צוואה	כתב ידו	ב' שיטין
צוואה בערכאות	כתובה	בית הכנסת
צוואה, עריכתה	כתבי יד	בוררין
קלף	לאחר מותו	בכור
קטן	לצאת ידי שמים	ברירה
קטנה	לשון ירושה לאחד ומתנה לאחד	בת
קני ע"מ להקנות	לשונות צוואה	גוטע זאכין
קנין	[לשון] מגיע	גוף מהיום ופירות לאח"מ
קנין יד	מהיום ולאחר פטירת שנינו	דברים טובים
קנין הגבהה	מהיום ולאחר פטירתנו	דבר שלא בא לעולם
ראוי	מחילה	[לשון] כל הכסף שלי הולך אליך
רכוש	מטלטלין	הוראה
שבועה	מנה דוקא	הטוב והמטיב
שהחיינו	מלוה ע"פ	הלוואה
שותפים - יורשים	מסרב	המוטב
שטר	מעמד שלשתן	הנחלה דריב"ב בירושת משמוש
שטר חצי זכר	מעשר	הסכם ממון
שטרי חוב	מצווה לקיים דברי המת	הסכמה
[לשון] שייך	מצוות ירושה	העברת נחלה
שכיב מרע	[לשון] מציע	התחייבות
שליחות לאחר מיתה	משמוש	[לשון] זאל האבין
שריר וקיים	משלוח מנות	[לשון] זאל זיין
תנאי	מתנה לזמן	זיווג שני
תפילין	נדר	חוב
תקנת אושא	נכסי	חזרה
תקנת הקדמונים בדיני עדות	נכסי לסבתא	חצי זכר
	נכסים שאין ידועים לבעל	חתימה

מפתח ענינים (אינדקס)
הוראות שימוש במפתח

- א. אין ללמוד דין או הנהגה מניסוח המפתחות
- ב. ההפניות הם לפי סימני הספר וכשמופיע לדוגמא י ח הכוונה סימן י' אות ח וכן י ד ז הכוונה סי' י אות ד ואות ז וכן לדוגמא א י ד הכוונה סי' א ענף י אות ד [כי סי' א' נערך עם ענפים ואותיות]
- ג. הערכים מסודרים לפי סדר א-ב ובתוך הערך עצמו מסודר לפי סדר הסימנים בדרך כלל
- ד. יש ערכים שנדונו בספר רק בדרך אגב ולא נדונו בפרטותיהם ובכללותיהם

אבוא דאבא		טבעת קידושין שקנתה אלמנה לבנה ומתה	
נכד בירושת זקינו, מכח אבוא דאבא	ד, ד ח	לפני נישואיו	כז
כשיש לאביו חובות	ד ד	[לשון] אופן המועיל	
דין תפיסה בזה	ד יג	צוואה ללא קנין והתחייבות וכתב הכל	
אבידה ומציאה		נעשה באופן המועיל	כט
מצא אחר יאוש	ג ג	מה נכלל בלשון אופן המועיל, קנינים או	
כשיש בו סימן ועבר זמן רב	ג ג	גם התחייבות	כט
כשמצאו במקום שהניחו הבעלים ומשתמר	ג ג	אחוא דאבא	
באיסורא אתא לידיה, חיוב ההשבה	ג ד	ירושת דודו מכח אבוא דאבא או לא	
קנין חצר כשאינו רוצה שיקנה לו	ג ד	ד, ד, ח, ט,	
באיסורא אתא לידיה, דין היורש ולוקח	ג ד	אחריו	
החצר	ג ד	נכסי לך ואחריו לפלוני	ז ח
תפס אחר את המציאה ממני שהגיע לידו	ג ג	נכסי לך ואחריו ליורשי	ז ח
באיסור	ג ג	נכסי לך ואחריו לבני ובתי	ח ח
מצא אבידה שנאבדה מהמוצא שהגיע לידו	ג ג	נכסי לאשתי ואחריה ליורשי	ח ט
באיסור	ג ג	נכסי לך כל ימי חייו	ח יב
שומר אבידה כש"ח או כש"ש	ג ג	נכסי לך ואחריו לפלוני	כו א
אבידה שאין הווה להמצא	ג ו	נכסי לך ואחריו מהיום לפלוני	כו א
מצא במקום שאין המציאה רגיל להיות	ג ו	כשאמר ואחריו מהיום, מכירת הנכסים ע"י	
שם	ג ו	הראשון	כו א
באיסורא אתא לידיה רק בידו או גם	ג ז	לשון יתרת הנכסים לפלוני	כו ב
בחצירו		כשכתב רק לראשון מעכשיו ולא לשני	כו ג
אגב		נתן במתנת בריא ולא אמר מעכשיו לשני,	
הקנאת שטרי חוב ע"י קנין אגב	לא ב	ומת הנותן בחיי המקבל הראשון	כו ג
אודייתא		נכסי לך ואחריו לפלוני וקדם הראשון ומכר	
הקנאת חובות ע"י קנין אודייתא	לא ג	או נתן ליורשיו	כו ד ה
אומדנא		בהנ"ל אם נתבטל מתנת הראשון לגמרי	כו ד ה
אומדנא בביטול מעשה וביטול קנין	כז	אין אדם משים עצמו רשע	
אומדנא שיעשה מתנה וקנין	כז	צויה לבניו לפני מותו שגזל מפלוני	נא ה
		צויה לבניו לפני מותו שלוזה מפלוני,	נא ה

הצוואה

מפתח ענינים

משפט

שלב

אפוסטרופוס	
כתב כל נכסיו לאשתו	כא
בצוואה הודית שבני הזוג נותנים אחד לשני	כא
כתב לאשתו כל נכסיו, לא עשאה אלא אפוסטרופוס	נב
כשכתב לה כשהיה בריא בקנין	נב
כשפירש לה בשטר שתהא רשאי למכור וכו'	נב
כשהתחייב לה בחוב כנגד כל נכסיו	נב
כשנתן לה במתנה גמורה בחיים מעבשיו	מט
בהנ"ל כשכתב לה כל נכסיו מהיום ולאחר מיתה	מט
ראה ערך אשה אפוסטרופוס	
אשה	
אשה במצוות כתיבת ספר תורה	א יז
אשה שירשה ס"ת קיום המצווה	א יז
אשה שכתבה ס"ת	א יז
כתב לאשתו מה שתרכי תעשי	ח
בעל אם יורש את אשתו בראוי	ה א
כשנתנו לה מורישיה במתנת גוף מהיום ופירות לאח"מ	ה א
זכתה במתנת שכ"מ ולא גבאתם בחייה	
לגבי ראוי	ה ו
חילוק בין זכתה בדבר מסויים או בחלק נכסיו סתם	ה ז
גביית כתובתה מנכסי בעלה כשלא גבאם בחייו	ה ו
חילוק בין הגיע זמן הפרעון בחייו או לא	ה ו
בצוואה הודית וכתבו אחד לשני כל הנכסים	כא
צוואת אשה עם עידי נשים	כג
נתינה לבתו, אשה נשואה ושבעלה לא יזכה בזה	ל
בהנ"ל שבעלה לא יירשנה	ל
בהנ"ל עצה בנתינתם לאחרים	ל
תוקף צוואה של אשה נשואה, על נכסיה	לב
בהנ"ל על נכסים שאין ידועים לבעל	לב
בהנ"ל כשהנכסים הם ראוי	לב
בהנ"ל כשהצוואה נערכה בקנינים	לב
בהנ"ל כשהצוואה נערכה בערכאות	לב
בהנ"ל מדין מלד"ה	לב
בהנ"ל כשהבעל ימות קודם	לב
פתרון לאשה לעריכת צוואה בתוקף גם על נכסי בעלה	
לד	
לד	
נז	
נז	
ב' שיטין	
הרחיקו החתימה 2 שורות מהשטר	לח
דין הצוואה שיועיל לכה"פ בדין חזרה	לח
הפסול הוא רק לגביה ממשועבדים ולא לגבי להד"ם	לח
כשהצוואה נערכה עם קנינים	לח
בית הכנסת	
מקדיש ס"ת לביהכ"נ, אם הפסיד המצווה	א טז
בוררין	
קבלו בוררין לחלוקת ירושה ואח"כ נמצאת הצוואה	ו ה
כשהצוואה שמצאו אין לה תוקף	ו ה
כשנחלקו הפוסקים בקיומה	ו ה
בכור	
ירש ס"ת בחלק בכורתו, קיום המצווה	א יט, ט
ירשת בכור פי שניים בנכסי זקינו	ה
כשהזקן נתן לבנו גוף מהיום ופירות לאח"מ	
בכור פי שניים בזכיית אביו בנכסים מדין מלד"ה	ה א
מלד"ה	ה ח
בקשת שכר מהבכור עבור חתימה לחלקו	לג
ברירה	
ברירה בדאורייתא ובדרבנן	א ב
אחין שחלקו, דין ברירה בזה	א כא
בת	
פתרון למי שרוצה שרק בתו תזכה ולא חתנו	נו
גוטע זאכין	
ציוה שיעשו מנכסיו גוטע זאכין	יט
גוף מהיום ופירות לאח"מ	
מתנת גוף מהיום ופירות לאח"מ ומת מקבל בחייו נותן אם נקרא מוחזק	ה א, ז,
בהנ"ל כשהיה הצוואה עם תנאי חזרה	ה א
דברים טובים	
ציוה שיעשו מנכסיו דברים טובים	יט

משפט

מפתח ענינים

הצוואה

שלג

מה	בהנ"ל כשנותן חלק לצדקה ומשייר ליורשיו	כט	דבר שלא בא לעולם הקנאתו בקנין סיטומתא
כט	התחייבות כשכתב כל זה נעשה באופן המועיל, אם כולל גם חלק ההתחייבות	לו	[לשון] כל הכסף שלי הולך אליך שכ"מ שכתב כל הכסף שלי הולך אליך כשהוסיף בלשונו כמובן כל הכסף וכו'
לו	[לשון] זאל האבין לשון זאל האבין אין סובל לשון יהא	ט א	הוראה להורות דין תורה בשמיעת צד א'
לו	[לשון] זאל זיין לשון זאל זיין מועיל	ט א	להורות דין תורה בדיני נחלות וירושות
זיווג שני	הסכם ממון או סילוק מירושתה	ט א	בנות צלפחד, בלי דודיהם
מא א	נישואי זיווג שני, אם הנישואין מבטלין	ט ב	תביעתו לב"ד אחרי ששאלו קודם לרב
מא ב	צוואתה הקודמת של האשה	הטוב והמטיב	בחלוקת הירושה, כשכבר חילק האב נכסיו על פיו
מא ג	צוואה לאחר נישואיה	מ	הטוב והמטיב, אם דוקא כששותפין באותו נכס
חוב	גבה ס"ת בחובו, דין מכירתה	מ	כשמכניס ס"ת שציוה אביו לכתוב לבהכ"נ לאח"מ
א כב	לשלם חובות אביו כשירש זקנו מכח אביו	א ב, ד	הלוואה הלוואה לעני, המעולה שבצדקות
ד, ד, ה	דאבא	יא א	כתב בצוואה לצדקה, הלוואתם לעניים
ד ז	כשזקנו אבוא דאבא ערך צוואה על נכסיו	יא ב	הקמת קרן גמ"ח לצמיתות, או גמ"ח שהכסף נשאר שלו
ד ו	גביית חוב מיורשים כשאביהם הקנה להם נכסיו בצוואה במתנת בריא	יא ג	שיטת הרמב"ן במצוות הלוואה
ד ו	כשהקנה להם במתנת גוף מהיום ופירות לאח"מ	יא ד	ציוה שיתן לעניים, דוקא נתינה או גם הלוואה
ד ו	חילוק בין מלווה ע"פ למלווה בשטר	יא ה	המוטב
ד ט	ירושת אח או אחוה דאבא ישיר או מדין משמוש	יט	ציוה שיעשו מנכסיו המוטב
ד ט	בהנ"ל נפ"מ כשיש למוריש חוב	ד ט	הנחלה דריב"ב בירושת משמוש
ד יא	גביית חוב מנכסי ראוי	מא א	הסכם ממון בנישואי זיווג שני
חזרה	חזרה מצוואה בלשון רכושי מה שישאר קודם מותי, ע"י צוואה רגילה	הסכמה	הסכמת הבעל לחלוקת אשתו נכסיה לאחרים
כח	כשחזר בצוואה השניה ג"כ בלשון זה	נג	הסכמתו בכתב על הנ"ל
כח	צוואה עם תנאי חזרה ע"י קנין וחזר ונתן ע"י ירושה	נג	הסכמתו ע"י ב' עדים על הנ"ל
נד	צוואה עם תנאי חזרה ע"י מתנה וחזר ע"י מתנת שכ"מ	נג	כשלא הסכים בפירוש רק ערכו צוואה הדדית יחד
כב	חצי זכר	נג	כתב בצוואה הדדית תנאי שיוכל לחזור מהצוואה האם כולל גם חזרה מהסכמתו לצוואת אשתו
לד	הסכמת בנים ובנות לחלוקה ע"פ חצי זכר, ביאורו	נג	העברת נחלה כשכוונתו להעביר נחלה מיורשיו ומשייר להם קצת
חתימה	צוואה בכתב ידו ולא חתם ע"ז		
יב א	כשרוצה להתחייב כך גם בזמנינו		
יב ז	כשמסרה לפני עדים		
יב ב	כשכתב שמו בתחלת השטר		
יב ח			

הצוואה

מפתח ענינים

משפט

שלד

[לשון] יעבור		כתב בכת"י שטר וסיים ולראיה בעה"ח ולא חתם	
י א	צוואה בלשון יעבור לפלוני	יב ז	כשהקנינים נכתבו בצוואה אחרי חתימת המצווה
י א	בלשון כל זכויותי עוברות לאשתי	יב ט	בקשת כסף עבור חתימת הבנות
י ב	חילוק בין לשון עוברות ליעבור	לג	בהנ"ל בקשת בני זיווג שני צד האשה מצד הבעל
י ג	בלשון יעבור כל הרכוש ע"ש פלוני	לג	בהנ"ל בקשת בנים פשוטים מאחיהם הבכור
י ד	בלשון רכושי יועבר לפלוני	לג	הטעמים שמותר לבקש כסף עבור חתימת הבנות
ירושא אין לה הפסק		לג	בקשת האחיות כסף מהבנים עבור ויתור חלקן בעיזבון
נכסי לך ואחריך לפלוני, דין ירושה אין לה הפסק		נו	חתימה על כל דף ודף של הצוואה
יח ה	נכסי לך ואחריך לפלוני מהיום, דין הנ"ל	נט	כשחתם רק על דף האחרון של הצוואה
יח ה	דין ירושה אין לה הפסק, בירושא דממילא	נט	כשהגיה בכתב ידו על דף הראשון אך לא חתם ע"ז
יח ה		נט	הרחיקו החתימה מן השטר דין הצוואה, ראה ערך ב' שיטין
[לשון] ישאר		[לשון] יתרת הנכסים	
נכסי לפלוני ומה שישאר לפלוני		צוואה בלשון נכסי לאשתי ויתרת הנכסים לבני ובנותי	
כבוד אב		כו	בהנ"ל כשהאשה מכרה בחייה הנכסים
כשהאב צוה לפרוע חובותיו מהעיזבון		כו	אם הוי כלשון ואחריך מהיום לפלוני
נא ב	בהנ"ל כשיש להם ספק אם אביהם חייב כל הסכום	כו ב	
נא ב	בהנ"ל להתפשר עם המלווה על סך החוב	נא ז	
[לשון] כל נכסי		טבעת קידושין	
אם ס"ת בכלל		אלמנה שקנתה טבעת קידושין לבנה היתום ומתה לפני הנישואין	
א כה		כז	
[לשון] כל זכויותי		טלית	
לשון כל זכויותי אם ס"ת בכלל		ירושת טלית, מצוות לכם	
א כח ח		יג א, ב	בצוואה ע"י קנין יפסיד המוריש את המצווה
כתב ידו		יג ב, ג	טלית של שותפות
צוואה בכתב ידו ולא חתם, ראה ערך חתימה		יג א	טלית בשותפות עם נשים
כתובה		יג א	טלית שלובשו בגזילה
ה ו	גבייתם מנכסי ראוי	יג א	נתינתה ליורשים
ה ו	כשלא גבאם הבעל בחייו, וכשהגיע זמן הפרעון או לא	יג א	נתינתה למוטבים אחרים רק ע"י התחייבות
כתבי יד		יג ג	
צוה להכניס כתבי ידו לגניזה מדין מלד"ה		טעות	
מד	כשצוה לשורפם	פשרה בטעות	
מד	מדין אבידה מדעת ומדין הפקר	מחילה בטעות	
מד	חבורו של הפרי חדש	טענין	
מד	חבורו של הזרע שמשון	טענין ליתמי על שטר פרעתי או לטופס כתבו	
מד	חבורו של החידושי הרי"ם		
מד	חבורו של הרשב"ם		
א כו, ד	כתבי יד אם הם בכלל ספרים		
לאחר מותו			
צוואה שמתייחסת לרכוש שיגיע לרשותו			
ד	רק לאח"מ		

משפט

מפתח ענינים

הצוואה

שלה

לצאת ידי שמים		
מנה לי בידך והלה אמר איני יודע	נא א	
כשיש ספק לתובע ולנתבע	נא א	
כשהלווה שאינו יודע, שמא גרוע	נא א	
דין יורשי הלווה כשאביהם היה שמא גרוע	נא א	
לשון ירושה לאחר ומתנה לאחר		
אם יועיל לשון מתנה ללשון ירושה	מו	
כשחילק נכסיו לפי אחוזה	מו	
כשחילק קרקעות ע"פ אחוזה	מו	
כשחילק כספים ע"פ אחוזה	מו	
לשונות צוואה		
לשון מה שתרצה תעשה	ח א	
בעל שאמר לאשתו שתעשה בבגדיה מה שתרצה	ח א	
חילוק בין אמר לה שתעשה בחייה ובין בצוואה לאחר"מ	ח א, ב	
מינה אשתו אפורופוס על נכסיו ובשעת פטירתה תחלק כפי שתרצה	ח ג	
לשון תחלק הנכסים כפי שתרצה	ח ד	
בהנ"ל חלוקת הנכסים רק ליורשים או גם לאחרים	ח ה	
חילוק בין תחלק בחייה ובין תחלק בשעת פטירתה	ח ו	
חלק בצוואה נכסיו והוסיף שאשתו תוכל בחייה לעשות מה שתרצה	ח י	
בהנ"ל לחלק הנכסים בצוואה לאחר מיתה	ח יא	
מה שתרצה תעשה ומה שישאר יחולק	ח יג	
נתן לה בקני ע"מ להקנות למי שתרצה	ח טו	
מה שתרצה תעשה בנוסח צוואה במשפט הצוואה	ח טו	
שכ"מ שמינה אפורופוס וא"ל מה שתרצה תעשה	ח טז	
שכ"מ שכתב לאשתו מה שתרצה תעשה ע"ע אופן המועיל, גוטע זאכן, דברים טובים, המוטב, כל הכסף שלי הולך אליך, זאל האבין, זאל זיין, יתרת הנכסים, יעבור עוברות יעבור על שם יועבר, ישאר, כל נכסי, כל זכויותי, מגיע, מהיום ולאחר פטירת שנינו, מהיום ולאחר פטירתנו, מטלטלין, מציע, נכסי, ספרים, ספר תורה, רכוש, שייך	ח יז	
[לשון] מגיע		
לשון כל רכושי מגיע לפלוני, לכם מגיע הכל	כה	
[לשון] מהיום ולאחר פטירת שנינו		
צוואת בני זוג בלשון מהיום ולאחר מיתת שנינו	יח א	
בהנ"ל דין הנכסים בפטירת הראשון, מי זוכה בהם	יח א	
לשון מהיום ולאחר פטירתנו	יח ג	
כתב הבעל צוואה לבד, וכתב אחר פטירת שנינו	יח ד	
מדין ירושה אין לה הפסק	יח ה	
מהיום ולאחר פטירתנו		
ראה ערך מהיום ולאחר מיתת שנינו		
מחילה		
מחילה בטעות ראה ערך פשרה		
מחילה בטעות כששני הצדדים לא ידעו	ו ב	
מחילת שבועה בטעות	ו ז	
מטלטלין		
ס"ת אם הוא בכלל מטלטלין	א כז א	
ספרים אם הם בכלל מטלטלין	א כז ד	
לשון כל מטלטלין אם ס"ת בכלל	א כז ג	
מנה דוקא		
צויה לתת מנה הכוונה דוקא או גם שווה מנה	מז	
צויה להשאיר סך מסויים לדין ירושה ונשאר רק שווה	מז	
מלוה ע"פ		
גביית החוב ממקבלי מתנה	א יט ז	
כשנתן המתנה לבנו, גבייתו ממנו	א יט ז	
מסרב		
סעיף בצוואה שהמסרב לצוואה יפסיד חלקו בעיזבון	כ ב	
חילוק כשיש אחיות וכמה בנים או בן יחיד	כ ב	
מעמד שלשתן		
הקנאת כסף בע"כ של לוה ונפקד	לא א	
מעשר		
הפרשת מעשר, הלוואתו לעניים	יא ב, ד	
מצווה לקיים דברי המת		
זכיה בנכסים עפ"י, ראוי או מוחזק לגבי בכור	ח	
יורשים שקבלו לקיים הצוואה, כשלא ידעו תוכנה	ו י	
מסר המוריש צוואה ללא תוקף הלכתי לידי נוטריון או שליח או ליד הזוכה	ו י	

ז	מסרו כנ"ל שטרי חוב תוקפם מדין מלד"ה	ז	קבלת היורשים ע"י קנין כדי שהמסרב
יד	כשבן ניסח צוואה לאביו, מדין מלד"ה	כ ב	יפסיד
טו	כשצויה רק לחלק מיורשיו וקבלו עליהם או שתקו	כ ג	האם יש מצווה כלל להשאיר ירושה אחריו
טו	בהנ"ל כשהיורשים האחרים מאמינים להם או לא	כ ד	קיום המצווה בחלק הצוואה שתוקפה מדין התחייבות
טז	סיפק בידו לעשות, כשהממון אינו ברשותו רק בשליטתו	כ ה	2 נוסחאות הצוואה בספר משפט הצוואה
יז	מלד"ה כשאחד מהמוטבים היה מוחזק בכל הנכסים	כ ו	נוסף הארוך, הבנים מקבלים בתורת ירושה
לא	צוואה שהחלוקה תהא לאחר זמן	כ ז	נוסף הקצר, הבנים מקבלים בתורת קנינים
לא	כסף פקדון בגמ"ח, חלוקתם לנישואי נכדיו		[לשון] מציע
לב	תוקף צוואת אשה נשואה על נכסיה מדין מלד"ה	מג	לשון אני מציע לבניי, מדין כבוד אב
לב	מלד"ה כשיש איסור לנותן לתת הכסף	מג	בהנ"ל יש חיוב או רק מצוה
לב	מלד"ה כשיש איסור לגבי היורשים לתתם	מג	כשהתחילו כבר לקיים הצוואה
לב	מלד"ה במילתא דאיסורא		משמוש
לב	מלד"ה הוי קנין או לא	ד ט	ירושת אח, ישיר או מכח משמוש
לב	דין ספק מלד"ה	ד ט	ירושת אחוה דאבא, ישיר או מכח משמוש
לה	ציוה שפלוני ימסור נפשו להפצת ספריו ושיטתו	ד ט, י	נפ"מ כשיש לאח או לאחיה דאבא חובות
לה	בהנ"ל מדין מסר ליד הזוכה עצמו	ד ט	הנחלה דריב"ב בירושת משמוש
לה	בהנ"ל מדין ציוה למי שסיפק בידו לעשות צוואה שנערכה בערכאות, תוקפה מדין מלד"ה		משלוח מנות
לט	כשנערכה בביתו ואפשר לקיימה בערכאות	נה	משלוח מנות לבן הסמוך על שולחן אביו
לט	ציוה לאבד נכסיו	נה	כשאמר לו ע"מ שאין לאביך רשות בו
מד	ציוה להכניס ספריו לגניזה		מתנה לזמן
מד	ציוה לשרוף כתביו		מתנה לזמן ובתנאי שיעשה בהם אח"כ
מד	מלד"ה בלשון שלילה	לא ג	כציווי
נא ג	פריעת חוב אביו כשצויה להם מדין מצוה לקיים דברי המת		נדר
נא ג	כשהאב חשש מאוד בחייו לחוב זה		ציוה אביהם שיפרעו חובו לצדקה, מדין נדר
נא ג	כשברור היה להאב שבניו יקיימו דבריו ויפרעו החוב	נא ד	נכסי
נא ג			האם ס"ת בכלל נכסי
			האם ספרים בכלל נכסי
			כשהיה המצווה שכ"מ
			ס"ת שקנה ע"מ למוכרה
			נכסי לסבתא
			ביאור סוגיית נכסי לסבתא ובתרא לירתאי
			נכסים שאין ידועים לבעל
			צוואת אשה נשואה על נכסים שאין ידועים לבעל
			נתינתם במתנת שכ"מ
			נכסי לטוביה
			כשיש שני טוביה אחד קרוב ואחד שכן
א	נתינה לבניו בצוואה, ע"י ירושה או ע"י קנינים והתחייבות		
א	שיר חלק מהעזבון בתורת ירושה		
א, ו	שינויי נוסחאות צוואה בסדר הנתינה ליורשים ע"פ דין		

משפט

מפתח ענינים

הצוואה

שלז

נפל הבית	נפל הבית עליו ועל אשתו, מי הם היורשים	ב ב
ביאור סוגיית נפל הבית וכו'		ב
נפל הבית עליו ועל אמו		ג ב
נפל הבית עליו ועל בתו נשואה		ג ב
נפל הבית עליו ועל בן בתו		ג ב
בהנ"ל כשיש לבתו גם אח שהוא בנו		ב י
נפל הבית עליו ועל ד' בנותיו, וכשהם נשואות		ג ב
דין ירושת נכסי צאן ברזל בזה		ח ב
סיטומתא	הקנאת דשלב"ל בקנין סיטומתא	כט
ספר תורה	יורש ס"ת אם מקיים המצווה בזה	א א א
	קונה ס"ת אם מקיים המצווה בזה	א א א
	שיטת רש"י בירש וקנה ס"ת	א ב
	שיטת הרמב"ם בירש וקנה ס"ת	א ג
	שיטת הרי"ף בירש וקנה ס"ת	א ד
	שיטת הרא"ש בירש וקנה ס"ת	א ה
	שיטת הטור בירש וקנה ס"ת	א ו
	שיטת רבינו ירוחם בירש וקנה ס"ת	א ז
	דין הידור המצווה בזה	א ז*
	דין מצוות הכתיבה בזה	א ז*
	קיום המצווה בזמן הזה	א ה
	טעמי הדבר שאין יוצאים בירושה	
	שירבו הספרים ושלא יקוצו בספרים ישנים	
	גזירת הכתוב שאין יוצאים בירושה	א ח, א ב
	כשירש לא טרח בה	א ח ג
	ס"ת שקיים בה אדם כבר המצווה	א ח ד
	רצון התורה שיתרבו ספרי תורה	א ט ב
	כשב' אחים ירשו ס"ת ואחד לקח דברים אחרים כנגדה	א י א
	כשב' אחים ירשו 2 ס"ת	א י א
	ירש חצי וקנה חצי, מדין הגיה אות אחת	א יא
	ירש ס"ת שכתובה חציה והבן השלימה	א יב
	קנה ס"ת מיורש שירש ס"ת	א יג
	ירש מאביו כסף וקנה בהם ס"ת	א יד
	ירש קלף וכתב ע"ז ס"ת	א טו
	כתיבת ס"ת בשותפות, שני אחים בירושת ס"ת	א טז
	אשה שירשה ס"ת	א יז
צוואה על ס"ת		א יט
נתינת ס"ת ע"י צוואה		א יט
ע"י מתנת גוף מהיום ופירות לאח"מ		א יט ב
ע"י הודאה והתחייבות		א יט ג
ע"י קנין שיחול שעה א' קודם מותו		א יט ד
ע"י מתנת שכיב מרע		א יט ה
הפסד המצווה למוריש כשנותן בקנין גוף מהיום ופירות לאח"מ		א יט ב
כשנותן במתנת שכ"מ, האם הפסיד הנותן המצווה		א יט ה
זוכה הס"ת בצוואה, האם מקיים המצווה		א יט ו
חילוק בין יורש למוטב אחר		א יט ז
נתינתו לביהכ"נ לאחר מותו או רגע לפני מותו		א כ א, ב
השאלתו לביהכ"נ		א כ א, ב
ציוה לכתוב מעזבונו ס"ת ע"י הקנאה או שאלה		א כ ג
נתינת ס"ת לאחר, חילוק בין מכירה למתנה		א כ א, ב
מכירתה לאחרים		א כב
בס"ת של יחיד, מכירתה		א כב
כשקנאה מתחלה כדי למכרה		א כב
כשירשה מאביו		א כב
כשגבאה בחובו		א כב
חלוקתה בין היורשים, מדין מכירה		א כב
חלוקתה מדין ברירה		א כב
פתרון קיום המצווה בירושת ס"ת		א כג
כשיגיה אות אחת		א כג א
כשימכרנו או יתננו וחזור ויקחנה		א כג ב
מכירת ס"ת ע"י ציבור וע"י יחיד		א כג ב
לשון נכסים אם ס"ת בכלל		א כד ב
כשקנאה ע"מ למכרה		א כו ה
לשון נכסאיי אם ס"ת בכלל		א כו
לשון מטלטלין לפלוני אם ס"ת בכלל		א כז א
לשון כל מטלטלין לפלוני אם ס"ת בכלל		א כז ג
לשון כל נכסי אם ס"ת בכלל		א כה
נתינתה לאחרים כשהיה בריא		א כו ב
נתינתה במתנת גוף מהיום ופירות לאח"מ		
נתינתה לאח"מ בדרך צוואה		א כו ג
ספרים	לשון ספרים מה בכלל	א כח א
	דין ס"ת	א כח ב

משפט

מפתח ענינים

הציון

פשרה בירושת האב כחששב בטעות שאחיו	א כח ב	דין מגילת אסתר וספרי נ"ך
כבר נפטר	א כח ג	דין ספר עתיק
קבלו בוררין לחלוקת העיזבון ואח"כ	א כח ד	דין כתבי יד של גדולי ישראל
נמצאת הצוואה	א כח ד	דין ספרים בכתב יד
בהנ"ל כשהצוואה שמצאו אין לה תוקף	א כח ד	דין ספרים בכת"י
בהנ"ל כשיש מחלוקת הפוסקים לקיימה	א כח ט	ספר, ביאור משמעותו
כשידע בעת הפשרה שיכול להיות שצד	א כח ט	ספר, שיעור גודלו
השני יודע	א כב	מכירתם לאחרים
קבלו קנין לקיים צוואה חתומה בלי ידיעת	א כד ב ג	לשון נכסים אם ספרים בכלל
תוכנה	א כז ד	לשון מטלטלים לפלוני אם ספרים בכלל
פשרה כשהיה צוואה שקיימת בדיניהם		צויה שפלוני ימסור נפשו להפצת ספריו
וידעו מזה	לה	ושיטתו
צדקה	לה	בהנ"ל זכויות בספריו
הלוואה לעני המעולה שבצדקה	לה	מדין מלד"ה, מסר ליד הזוכה בעצמו
צדקה בלשון בנ"א הלוואה או נתינה לעני	לה	מדין צויה למי שסיפק בידו לעשות
פדיון שבויים אם בכלל צדקה	לה	זכויות ירושה בספרים נדפסים
קרן גמ"ח לעי"נ לצמיתות או גמ"ח שנשאר	לה	זכויות מחברים על יצירותיהם
בבעלותו		ספרי דפוס
לשון ינתן לעניים, נתינה לעניים בפועל או	א ה	קיום מצוות ס"ת בזה
גם להלוותם	א יח	כשירש ספרי דפוס, קיום המצווה בהם
נתינה בצוואה לצדקה כשמטרתו לנשל		סתירה בשטרות ובצוואות
יורשיו	כב	סתירה בשטר לגבי תנאי החזרה
[שטר] צוואה	נ	סתירה בשני סעיפים, הולכים אחר
שטר צוואה פירושו בלי קנינים או גם עם	נ	התחתון
קנינים	נ	כשאפשר ליישב הסתירה
בהנ"ל כשכתב בצוואה תנאי חזרה ע"י	נ	כשע"פ חשבון אפשר ליישבם
שטר צוואה	נ	כשכתב בתחתון לשון כמבואר לעיל
צוואה בערכאות		עדים
שיטת האחיעזר בקיום צוואה בערכאות	כג	צוואת אשה עם עידי נשים
כשנערכה בביתו אך אפשר לקיימה		עדות נשים במקום שאין אנשים רגילים
בערכאות	כג	להיות שם
שיטת האחיעזר לגבי דין צדקה בזה		פדיון שבויים
צוואה, עריכתה	א יט א	מכירת ס"ת עבורה
האם דרך העולם לכתוב צוואות או לא	יא ב	אם נכלל בכלל צדקה
צוואה בחלוקת כל נכס ליורש אחר		פשרה
צוואה בחלוקת נכסיו לפי אחוזים		פשרה בטעות בצוואות וירושות
קלף	ו	נתפשר על ירושתו שרימו אותו שנשאר רק
ירש מאביו קלף וכתב ע"ז ס"ת	ו א	מעט
קטן	ו א	כשאומר שהיה בדעתו למחול אף שימצאו
נתן בצוואתו חלק לבנו קטן	ו א	אח"כ יותר
נתן לנכדו קטן	ו ב	כששני הצדדים טעו ולא ידעו האמת
נתן לבתו קטנה	ו ג	פשרה על ירושה עם מי שאינו קרובו
נתן לנכדתו קטנה		

משפט

מפתח ענינים

הצוואה

שלט

נה	נתן לקטן ע"מ שאין לאביו רשות בו כשלא אמר כן מפורש, אך ברור שזה כוונתו	נה	מתנת שכ"מ שמת המקבל לפני קבלת המתנה בפועל
נה	נתן במתנת בריא לבנו ונכדו	נה	חילוק בין קבלת חפץ מסויים לסתם חלק
נה	נתן במתנת שכ"מ לבנו ונכדו	נה	כשזכה מדין מלד"ה ומת, ירושת הבכור בזה
נה	מזכה לקטן ע"י אחר	ח	צוואת אשה על נכסי ראוי
נה	נתן במתנת שכ"מ לקטן	לב	רכוש
קטנה	נתן בצוואתו חלק לבתו או נכדתו קטנה, ראה ערך קטן	לז	לשון כל רכושי לפלוני
קני ע"מ להקנות	נתן נכסיו בצוואתו וא"ל קני ע"מ להקנות	לז	הכוונה לנכסיו או לשון קנין שקנאם
קנין	קבלת קנין לקיים צוואה חתומה שאין יודע תוכנה	לז	בלשון בנ"א בזמנינו
קנין	קנין דברים	שבועה	נשבע לתת מתנה ומת המקבל קודם שקיבל, דין ראוי
קנין יד	קנין יד בלי דעת לקנות כשלא הגביה ג' טפחים כשכל החפץ מונח בחלל ידו	ח	מחילת שבועה בטעות
קנין הגביה	קנין הגביה בלי דעת לקנות	ו	שהחיינו
ראוי	גביית חוב מנכסי ראוי	ש	שהחיינו בס"ת שצויה אביו לכתוב לבהכ"נ לאח"מ
גבייתם מכסף שהגיע ללוה לאח"מ	דיני תפיסה בזה	א	שותפים - יורשים
מה נכלל בכלל ראוי בשטר חצי זכר	חילוק בין מת אביו של המוריש או בנו כשהתחייב בחובו לגבות גם מנכסי ראוי	א	שותפים בס"ת, קיום המצווה בזה
בהנ"ל בשטר חצי זכר	בכור פי שניים בנכסי זקנו	ו	שותפים שמחלו זה לזה השבועה
בהנ"ל כשנתן לבנו ע"י גוף מהיום ופירות לאח"מ	ירושת בעל את אשתו בראוי	ל	רווחים שעלו מרכוש המשותף, השכרתם לאחרים
נתן נכסיו עם תנאי חזרה, אם נקרא ראוי	נשבע לתת מתנה ומת המקבל קודם שקיבל	ל	כשאחד מהיורשים השותפים משתמש בעצמו בזה
מת המקבל קודם שגבה המתנות	חילוק בין הגיע זמן הפרעון או לא נתנו לאשה מתנת שכ"מ ומתה קודם שגבאתם	ל	כשהבית אינו עומד להשכיר
חילוק בין נתנו לה דבר מסויים או סתם חלק		ל	דין הרווחים שהשכיר אחד מהיורשים הבית לאחר
		ל	השתמשות בנכס ע"י אחד מהשותפים בלבד
		שטר	סתירה בין סעיפים בשטר, ראה ערך סתירה בצוואות ובשטרות
		שטר חצי זכר	גבייתו מנכסי הזקן כשמת בנו בחיי אביו
			גבייתו מנכסי ראוי, הכוונה כשהתחייב מפורש גם נגד הראוי לבוא אח"כ
			במנהג שטר חצי זכר, קבלת הבנים חלקם בתורת ירושה
			שירי הספרים והקרקע רק לבנים
		שטרי חוב	מסירתם לידי אחר, זכייתו בהם מדין מלד"ה

שמ

משפט

מפתח ענינים

הצוואה

[לשון] שייך		מכירת חמץ בשטר שלא נכתב והכל שריר	
כד	לשון שייך הוי לשון הודאה או לשון מתנה	נח	וקיים
כד	בהנ"ל בשטר הסכם בין היורשים	היתר עיסקא לריבית כשלא נכתב והכל	
כד	לשון יהא שייך	נח	שריר וקיים
שכיב מרע		תנאי	
שכ"מ שנתן במתנה ס"ת, מצוות ס"ת לנותן ולמקבל		מתנה כשיש תנאי חזרה ממנה, לגבי ראוי ה ג ד	
מתנת שכ"מ חל למפרע משעת נתינה או לא		תפילין	
שכ"מ שאמר נכסי לפלוני אם ס"ת בכלל		אם הם בכלל נכסים	
קבלה האשה מתנת שכ"מ ולא גבאתם בחייה, דין ראוי		תקנת אושא	
חילוק בין נתנו לה דבר מסויים או סתם חלק בנכסים		תוקף צוואת אשה נשואה על נכסיה	
מינה אפוטרופוס וא"ל מה שירצה יעשה כתב לאשתו שתעשה מה שתרצה		לב	כשמתה בחיי בעלה
אשה שכ"מ שנתנה נכסים שאין ידועים לבעל		לב	על נכסים שאין ידועים לבעל
מתנת שכ"מ בנכסים מועטים		לב	על נכסי ראוי שאין הבעל יורש
נתן לקטן במתנת שכ"מ		לב	כשהבעל ימות לפני האשה
שליחות לאחר מיתה		לב	מדין מלד"ה
דין שליחות לאחר מיתה		נישואי אשה בזיו"ש, אם הנישואין מבטלין	
בהנ"ל לגבי גט ולגבי כתיבת ס"ת		מא	צוואתה הקודמת
שריר וקיים		תקנת הקדמונים בדיני עדות	
צוואה שלא כתב בסופה והכל שריר וקיים		עדות פסולים כשאין רגיל להיות שם עדים	
		כג	כשרים
		כג	בדבר שנעשה פתאום ונגמר הדבר לגמרי
		כג	בתנאי שהתובע טוען ברי ללא העדים
		כג	כשמאמינים לעדים הפסולים

השיר והשבח לחי עולמים

שזיכני ברוב רחמיו וחסדיו להצטרף להיות בסגל חבורה

של בית ההוראה ובית הדין

"הלכה ומשפט"

שהוקם בנשיאות הרבנים הגאונים,

הגאון הרב זלמן נחמיה גולדברג זצ"ל

ויבלחט"א הגאון הרב נפתלי נוסבוים שליט"א

ועומד בראשות ידידי האב"ד

הגאון הרב יוסף חי מחרני שליט"א

מח"ס אהל יוסף ושאר ספרים,

הרבה מבירורי ההלכה בספר זה דנתי על ידם ומהם נדפסו בספרי

הלכה ומשפט היוצא על ידם לאור עולם, יתן השי"ת שיעליחו להעמיד

הדת על תילה ולרומם קרן התורה מתוך הרחבת הדעת.

המחבר

אלון בכות

לזכרון עולם בהיכל ה'

האשה החשובה רבת החסד והמעשים, גדלה צאצאיה לתורה וליראת
שמים טהורה, שפכה צקון לחשה בתפילה ובתחנונים לפני קונה בעוז
ובתעצומות, והשאירה אחריה דורות ישרים מבורכים.

ה"ה אמי מורתי הצדקנית הצנועה והחסודה

מרת **שרה זיסל שווארץ** ע"ה

בת הרה"צ רבי **יצחק דוד גוטפרב** זצ"ל

הנו"מ הצדקנית מרת **נחמה רייזל** ע"ה

נלב"ע ביום י' מר חשוון תשע"ג

ת. נ. צ. ב. ה.

לזכרון עולם בהיכל ה'

נר ה' נשמת אדם

לעילוי נשמת חמי היקר, איש האשכולות, חסיד המתחסד עם

קונו, מסר נפשו כל ימיו לחינוך צאצאיו לתורה ויראת שמים

טהורה, מוכתר בנימוסין וכל מדה נכונה

ה"ה החסיד רבי **צבי יעקב בריזל** זצ"ל

בן הרה"צ רבי **אלעזר** זצ"ל

הנו"מ מרת **רבקה** ע"ה

נלב"ע ביום י"ב חשוון תשע"א

ת. נ. צ. ב. ה.

זאת זכרון בספר

לע"נ זקני הרה"ח ר' יוסף ב"ר מתתיהו שווארץ ז"ל

גלב"ע ג' שבט תשמ"א

והנחתו זקנתי אלטא רחל לאה בת ר' יהודה אשר ראטה ע"ה

גלב"ע ב' סיון תשמ"ג

לע"נ זקני הרה"צ ר' יצחק דוד ב"ר יוסף ז"ל גוטפארב

גלב"ע ד' סיון תשמ"ד

והנחתו זקנתי מרת נחמה רייזל בת ר' צבי הירש בלזי ע"ה

גלב"ע ט' שבט תשמ"ה

לע"נ זקני הרה"צ רבי אלעזר ז"ל בהרה"צ ר' דוד אריה בריזל ז"ל

גלב"ע י"ד סיון אייר תשמ"ז

והנחתו זקנתי מרת רבקה ע"ה בריזל בת ר' יהושע שמעון וינגרטן ז"ל

גלב"ע ט' אייר תשמ"ב

לע"נ זקני הרה"ח ר' שניאור זלמן ב"ר משה אייזנבאך ז"ל

גלב"ע ד' כסליו תשמ"ז

והנחתו זקנתי מרת שפרינצא אסתר ב"ר צבי אריה ברנדווין ע"ה

גלב"ע ז' שבט תרצ"ו

לעילוי נשמת

גיסו היקר, איש החסד והמעש, רב פעלים לתורה ולתעודה

הרה"ח ר' יהושע שמעון בריזל ז"ל

בן חמי הרה"ח ר' צבי יעקב ז"ל

גלב"ע י"ב ניסן תשמ"א

ת. נ. צ. ב. ה.

נר זכרון למורי ורבותי
ראשי כולל בית אולפנא דרבינו יוחנן

הגאון הרב רבי **פנחס פרנקיל** זצ"ל

ב"ר יהושע העשיל ישכר זצ"ל

בעהמ"ח ספרי אבני פינה

גלב"ע כט תשרי תשע"ו

☆ ☆ ☆

הגאון הרב רבי **יצחק** ב"ר דוד **דזימטרובסקי** זצ"ל

בעהמ"ח ספרי ברכת הלוי

גלב"ע הושענא רבא תשע"ח

☆ ☆ ☆

שעמדו בראשות הכולל עשרות בשנים
והעמידו תלמידים רבים ומתוכם רבנים, מרביצי תורה, דיינים
וזכיתי ליהנות מאור תורתם שנים רבות

יהי זכרם ברוך

נר זכרון

לעילוי נשמת

הגאון הרב ישראל יחזקאל הלוי פלוטשאק זצ"ל

ב"ר יואל זצ"ל

ראש ישיבת דרך החיים בארה"ב

אשר כל חייו היו קודש לה' ולעבודתו

והרביץ תורה ודעת מתוך מסירות נפש נפלאה

העמיד תלמידים הרבה על יסודות נאמנים

באהבת התורה ויראת ה' מהורה

עלה בסערה השמימה ביום ראש חודש ניסן תש"פ

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו

הגאון הרב משה הלוי פלוטשאק שליט"א

לזכרון עולם

לעילוי נשמתו של ידידי הגאון הגדול ומרי חמיא

רבי חגי נפתלי איזירר זצוק"ל

חתנו כבנו של ידיד בית אבא

הגאון החסיד מגדולי ירושלים

רבי ברוך נאה זצוק"ל

בעמח"ס "נמרא שלמה"

יגע כל ימיו לאמיתה של תורה ולן בעומקה של הלכה

הרביץ תורה והעמיד תלמידים הרבה

ישב על מדין שנים רבות בעיר רחובות ובעיה"ק ירושלים תובב"א

לחם בעוז על קדושת כרם בית ישראל

גלב"ע ח' בשבט תש"פ

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י

יבדלחמ"א ידיד נפש של המשפחה

אשר זכה להיכנס אל הקודש פנימה

לטעום את מתיקות וחכמת התורה

עם הרב הגדול ואצל חותנו הגדול

לעילוי נשמת

הרב הגאון רבי אהרן מרדכי בראפמן זצ"ל

בן רבי שלמה זלמן זצ"ל

יגע כל ימיו בתורת ה' ובספרי המוסר

דבוק היה ברבותיו ובדרכיהם

הרביץ תורה יותר מחמישים שנה

העמיד תלמידים הרבה במשך שנות דור בדרך התורה ועבודת ה'

שימש מנהל רוחני בישיבת דרך איתן בארה"ב

זכה להשאיר אחריו משפחה העוסקים בתורה ובמצוות

נלב"ע יט מנחם אב תשע"ז

ת.נ.צ.ב.ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

זאת זכרון בספר

לעילוי נשמות

איש החסד והמעש, איש חי ורב פעלים, רחים ומוקיר רבנו,

מסר גופו ונפשו עבור הוגי ולומדי התורה כל ימיו,

והכל בהצנע לכת ובצניעות מופלגת,

ה"ה הרה"ח רבי **יואל צוובנר** ז"ל

בן הרה"ח **רפאל חיים אשר זעליג** ז"ל

הנו"מ מרת **שרה** ע"ה

נלב"ע ביום ל' אב אדר"ח אלול תשע"ד

ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת הורינו היקרים

אבי מורי הרב **צבי אלברכט** ז"ל

בן רבי **אברהם** ז"ל

גלב"ע יב סיון תשל"ד

ואמי מורתי מרת **צפורה אלברכט** ע"ה

בת רבי **שמואל** זנוויל לנצ'נר ז"ל

גלב"ע א' אייר תשד"ם

ולעילוי נשמת חמי הרב **מיכאל** בן רבי **יעקב פיישר** ז"ל

גלב"ע י"ד חשוון תשע"ד

ת. נ. צ. ב. ה

הונצח ע"י בנם וחתנו ובתו

הרב **אברהם בן ציון** ורעייתו מרת **יהודית אהובה חנה אלברכט** שיחיו

נר זכרון

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת **באשע קויפמן** ע"ה

בת הרה"ח רבי **משה אהרן בוקשפן** ז"ל

גלב"ע ה' אלול תשנ"ב

ת.נ.צ.ב.ה

הונצחה ע"י **בניה שיחיו**

לעילוי נשמת

איש החסד והמעש

הרה"ח רבי משה אייזיק בוקשפן ז"ל

בהרה"ח רבי חיים זאב ז"ל

גלב"ע ז"ך טבת תשנ"ב

ת.ג.צ.ב.ה

הונצח ע"י בנו

הרה"ח ר' אהרן יעקב בוקשפן שליט"א

לזכרון עולם בהיכל ה'

לעילוי נשמת רבי אהרן מנחם שמריהו ז"ל

בן רבי מנחם עוואד ז"ל ומרת לאה שמריהו ע"ה

גלב"ע כד אלול תשע"ג

וונגתו מרת ברכה מנחם ע"ה

בת רבי משה (מיוש) ז"ל ומרת לאה מנחם ע"ה

גלב"ע כ אב תשע"ו

ת.ג.צ.ב.ה

הונצחו ע"י מוקירי זכרם שיחיו

לזכרון עולם בהיכל ה'

לעילוי נשמת

האשה החשובה

מרת אסתר שיינדל ליפשיץ ע"ה

בת הרה"ח רבי משה אהרן בוקשפן ז"ל

נלב"ע אדר"ח חשוון תשפ"א

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי ישראל ב"ר יוסף שפר ז"ל

נלב"ע י"א תשרי תשנ"ו

ולעילוי נשמת

הרה"ח רבי יצחק אייזיק ב"ר מרדכי לידר ז"ל

וזוגתו מרת יוכבד ע"ה ב"ר חיים יהודה ז"ל

נלב"ע ביום אחד כ' כסליו תש"ע

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו וחתנם - הרב דוד אריה שפר שליט"א